

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

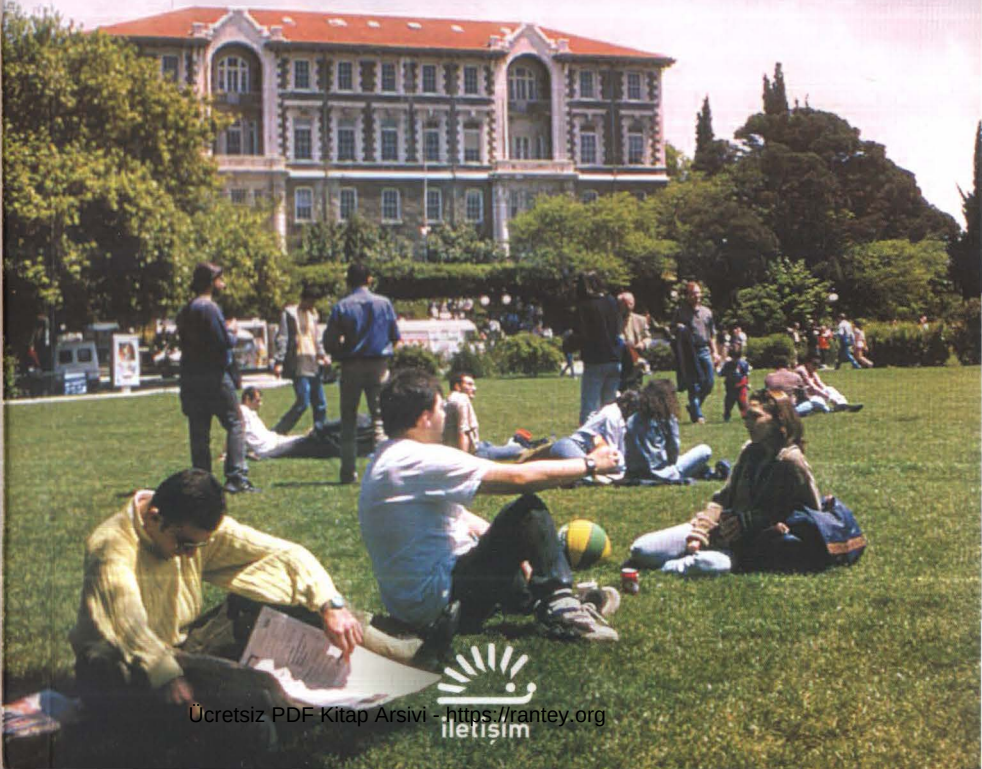
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

A. Çağlar Deniz

“Öğrenci İşİ”

Üniversite
Öğrencilerinin
Gündelik Hayatı:
İstanbul Örneği

A. ÇAĞLAR DENİZ • “ÖĞrenci İÇi”

A. ÇAĞLAR DENİZ Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde lisans, Gazi Üniversitesi SBE Din Sosyolojisi Bölümü'nde yüksek lisans öğrenimi gören Deniz, doktorasını İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. University of Delaware'de (2012-2013) misafir araştırmacı, Univerza v Ljubljani'de (2014) misafir hoca olarak bulundu. Araştırmalarını tamamlamak ve paylaşmak üzere Ortadoğu, Avrupa ve Amerika'daki bilimsel etkinliklere katıldı. Halen Uşak Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesidir. Yazarın daha önce yayımlanmış *Vatansız Aşk* (Yakamoz, 2002) ve *Türk Modernleşmesinde Dışünsel Dönüşümler* (Anahtar Kitaplar, 2013) adında iki kitabı daha bulunmaktadır.

İletişim Yayınları 1979 • Araştırma-İnceleme Dizisi 334

ISBN-13: 978-975-05-1445-6

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul
2. BASKI 2015, İstanbul

YAYINA HAZIRLAYAN Kerem Ünüvar

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Boğaziçi Üniversitesi kampüsü

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Birhan Koçak

BASKI ve CİLT Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

A. ÇAĞLAR DENİZ

“Öğrenci İşı”

Üniversite Öğrencilerinin
Gündelik Hayatı:
İstanbul Örneği

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	7
Giriş.....	9
Araştırmanın Problemi, Yöntemi.....	13
Genç Kimdir, Gençlik Neye Tekabül Eder?.....	19
Gençlik Sosyolojisi Çalışmaları ve Üniversite Gençliği	25
Taşra, Kent, Metropol ve Gündelik Hayat.....	39
Metropol Kent Ortamıyla Karşılaşma.....	51
Metropol Üniversite Ortamıyla Karşılaşma.....	71
Mitler ve Realiteler: Çaylak Miti, Anti-miti, Kehaneti	95
Metropol Üniversitelerinde Siyasal ve Eylemsel Hareketlilik.....	119
Hayat Tarzlarının Ürettiği Yarı Şeffaf Akran Kabileler.....	135
Dinî kanallar: Dinî cemaatlerin üniversite içi halleri	140
İdeolojik kanallar: Üniversite içi siyasi örgütlenmeler.....	152
Barınak kanalları olarak yurtlar	158
Devlet yurdunda kalmak	159
Üniversite yurdunda kalmak	163
Bir kanal olarak kabuğuna çekilmek	169
İstanbul'da Yaşamak, İstanbul'a Erişmek midir?.....	177
İnançsal ve ideolojik keskinleşme	186
Metropol kentte arkadaş ve sevgili edinebilme.....	191

Kalabalıklar içinde metropol yabancılığı	202
Kültürel yenilikler ve kültürel değişimler	208
Para ekonomisinin kalbi olarak metropol	219

Farklı Olduğunun Farkına Varmak:

Metropol Öğrencileri ve Etnisite	225
Memleket bakiyesi olarak şive	226
Kürt kimliği	230
Zaza kimliği	246
Arap kimliği	249
Rumdilli Karadenizli Müslüman ve Laz kimlikleri	251

Metropol Kentte Dindarlık Halleri	253
Bireysel dindarlık	253
Cemaat dindarlığı	268
Dine karşı ilgisizlik	278

Üniversite Öğrencilerinin Metropol Kentteki

Tüketim Alışkanlıkları	285
Giyim-kuşam alışkanlıkları	288
İletişim-bilişim alışkanlıkları	295
Kültürel tüketim alışkanlıkları	299

Metropol Kentte Cinselliğin Yeniden Biçimlenmesi	317
Metropolleşen taşra ve kadın-erkek ilişkilerine bakıştaki değişim	319

LGBT Bireyler ve Akranlarına

Bakışlarındaki Değişimler	331
--	------------

Nicel Verilerin Değerlendirilmesi	347
--	------------

Sonuç	357
--------------------	------------

EKLER	377
--------------------	------------

EK 1: Derinlemesine Görüşme Listesi	378
EK 2: Örneklem Dışı Görüşülen Kişiler	381
EK 3: Nicel Verilere Dair Tablolar	383
EK 4: Nicel Bilgi Anket Formu	392
EK 5: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu	393

KAYNAKÇA	396
-----------------------	------------

DİZİN	401
--------------------	------------

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADD	Atatürkçü Düşünce Derneği
A.e.	Adı geçen eser
AGD	Anadolu Gençlik Derneği
AKP ve Ak Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
AÜ	Ankara Üniversitesi
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
BSV	Bilim-Sanat Vakfı
BÜ	Boğaziçi Üniversitesi
BÜKAK	Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü
çev.	Çeviren
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü
DTP	Demokratik Toplum Partisi
ed.	Editör
EMEP	Emek Partisi
FÜ	Fatih Üniversitesi
Getem	Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Eğitim ve Teknoloji Merkezi
haz.	Hazırlayan

İBÜ	İstanbul Bilgi Üniversitesi
İHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
İSMEK	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
İŞİT	İstanbul Üniversitesi Şiir Topluluğu
İÜ	İstanbul Üniversitesi
İYC	İlim Yayma Cemiyeti
Kagem	İstanbul Üniversitesi Kariyer Geliştirme Merkezi
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
KYK	Kredi Yurtlar Kurumu
LBGT	Lezbiyen, Biseksüel, Gay, Transgender
MÖ	Milattan Önce
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ÖSS	Öğrenci Seçme Sınavı
Özgür-Der	Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği
PKK	Partiya Karkeren Kürdistan; Kürdistan İşçi Partisi
PDR	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü
s.	Sayfa
SBK	Sosyal Bilimler Kulübü
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TGB	Türkiye Gençlik Birliği
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TM	Türkçe-Matematik; Eşit Ağırlık
TOG	Toplum Gönüllüleri Vakfı
TÖMER	Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
Üni	Üniversite
YGA	Young Guru Academy
yy.	Yer yok

Gençlik, her insanın çocuklukla yetişkinlik arasında belirli bir süre içinde bulunduğu, yeniliğe açık, eylemselliğe duyarlı, kişinin aile ve akraba çevresinden ziyade akran gruplarınca sosyalleştiği, hayatı anlama ve kendiliğine anlam kazandırma süreçlerinin yoğun yaşandığı, doğası gereği geçici ama devredilebilir bir dönemdir. Ergenliğin hemen ardından kendi ayaklarının üzerinde durana kadar her insan gençlik dönemini yaşar ve bu dönemde hayatın kendisine sunduğu pek çok yeniliğe uyum sağlamaya çalışır. Gençlik sadece yetişkinlik rollerine hazırlanma aşaması değildir. Genç insanın gençliğine dair ve gençliğinden dolayı talepleri ve sorunları vardır. Bu talep ve sorunlar, toplum içerisinde gençliğin devredilen doğası gereği toplumda yeni yüzlerle ama yine “gençliğe dair ve gençlikten dolayı” halini muhafaza ederek sürer. Bu noktada, her kuşak önceki kuşaktan az çok farklılaşmaktadır. Kuşakların kendi farklılıkları temelinde kendilerini ifade süreçleri aynı zamanda “genç olmaları” ile çakışır. Sosyalleşme sürecinde genç, sadece toplum tarafından ‘istendik’ davranış, tutum ve tavırları değil; toplumca ‘istenmedik’ olarak ilan edilen yahut öyle damgalanan ama akran gruplarında yer almak için bu grupların dikte ettiği davranış, tavır ve tutumları yeniden üretir. Üniversite gençliği ise,

diğer tüm gençlik gruplarından, üyelerinin entelektüel birikimi ve gençlik halinin eğitimin uzamasına paralel olarak zorunlu bir şekilde uzamış olması ile ayrılır. Bu yüzden, bir ülkenin üniversite gençliğini anlamak için yapılan/yapılacak çalışmalar, o ülkenin fikirsel ve davranışsal değişim çizgilerini tespit etmeye çalışmak bağlamında önemlidir.

Araştırma boyunca metropol kent olarak ifade edilecek olan İstanbul kenti, hem Türkiye'nin en büyük şehri hem de üniversite eğitiminin en yoğun olduğu ilidir. İstanbul'da 2010 yılı itibariyle 9 tane devlet üniversitesi, 31 tane vakıf üniversitesi olmak üzere toplam üniversite sayısı 40'a ulaşmış durumdaydı. Ayrıca İstanbul, vakıf meslek okulları ile askerî eğitim ve polislik eğitimi veren çeşitli yüksek eğitim kurumlarına da ev sahipliği yapmaktadır. İstanbul sadece iş imkanlarıyla değil, eğitim ve kültür hayatının zenginliği ve çeşitliliği ile de pek çok üniversite genci için bir cazibe odağı haline gelmektedir. Üniversite eğitimi almak için taşradan İstanbul'a gelen öğrenciler, metropoldışı öğrenciler olarak nitelendirilecektir. Bu noktada metropol kente uyum sağlama sürecini bir tür metropolleşme olarak kavramsallaştırmak da mümkündür. Metropoldışı öğrenciler, metropol kente uyum sağladıkça metropolleşirler. Bu süreç dahilinde, ömürlerinin kalan kısmını memleketlerinde/taşrada geçirmeye karşı isteksiz hale gelirler.

Metropol kentler, çoklu kimlikleri içinde barındırıp tekil kimliklerini kaybederek, yeni bir metropolleşme kültürünü üretmişlerdir. Metropol kentler pek çok açıdan, özellikle eğitimde ve ekonomik anlamda, cazibe merkezi olduğu için göç olgusuyla her an karşı karşıya kalan ve kendisine yeni katılanları kendi üyesi yapan metropolleşme stratejilerine sahip yerleşim birimleridir. Bu durumu 1903 yılı gibi erken bir dönemde ortaya koymaya çalışan Simmel'e göre para ekonomisinin kalbi olan metropol kentte yaşayanlar, kalpleriyle değil beyinleriyle tepki verirler. Ona göre metropollü, taşralıya kıyasla özgür, özgür olduğu oranda da yalnızdır. Metropoldışı öğrenciler, metropole geldikleri andan itibaren aslında her genç gibi kendi benzerlerini arama, onlarla birlikte deneyimler yaşama ihti-

yacı içindedirler. Bu durum gençlerin kampüste yarı şeffaf akran kabileler halini almalarına sebep olur. Buradaki kabile kavramı, Bauman'ın kabile kavramsallaştırmasından mülhemdir. Yarı şeffaf akran kabilelerin mensupları, kendi aralarında yahut bir diğer kabile mensuplarıyla iletişime geçtikleri ölçüde birbirlerini tanıma, anlama ve önceden yadırgadıkları pek çok konuya kayıtsız kalma yahut bunları özümseme davranışı geliştirirler. Çünkü toplumsal özne, pratik eylemlerini betimlerken aynı zamanda toplumsal eylemi de inşa eder. Dolayısıyla kendini ait hissettiği/gördüğü grup veya kurumun özel diline de hâkim olmaya başlayan toplumsal özne, gündelik toplumsal pratiklerini bu grup veya kurumun rutinleri üzerine bina etmektedir. Artık, bu rutinelere uyum sağlayacak şekilde işlemlerin, metotların, etkinliklerin vs. bilgisine sahiptir. Böylece, metropolde üniversite eğitime yeni başlayan metropoldışı öğrenciler, kendilerini hem bir üniversite öğrencisine hem de bir metropollüye dönüştürme sürecine girerler. Çünkü, bu öğrenciler kendileri ile metropol kentli ve üniversiteli kimliğine sahip olmuş öğrenciler arasındaki bölücü pratiklerin de farkındadır. Kendilerini özneleştirme sürecinde bu bölücü pratikleri aşma veya kendi lehlerine bu pratikleri içselleştirme kaygısı içerisinde ve Bourdieu'cü anlamda sermayeleri elverdiğince taktikler –De Certeau'nun kullandığı biçimde– geliştirirler.

Araştırmanın Problemi, Yöntemi

Araştırmamız, metropol kent İstanbul'a okumak için gelen üniversite öğrencilerinin uyum sağlama taktiklerini tespitiye yöneliktir. Bu taktiklerin gençlerin sosyal ve kültürel sermayelerine göre değişip değişmediği, ideolojik veya dinî gruplara üye olunmasıyla farklılaşıp farklılaşmadığı, etnisite yahut cinsiyet değişkenlerine göre ayrımlaşip ayrımlaşmadığı gibi konular örneklem çerçevesinde belirlenmeye çalışıldı. Üniversiteye girişin sınavla yapıldığı Türkiye'de, her yıl on binlerce genç insan ülkenin bir yanından öbür yanına kazandıkları/puanlarının yettiği bölümlere gidiyorlar. Ülke içerisinde bir tür iç göç sayılabilecek şekildeki bu yer değiştirme, beraberinde gençler için birçok sorunu ve fırsatı da getiriyor. Doğup büyüdükları sosyo-kültürel ortamdaki farklı bir çevreye 'taşınan' bu gençler, farklı sosyallik biçimleriyle karşılaşılıyorlar. Bu karşılaşma kimi hallerde bir tür kültürel şok, kimi durumlarda ise bir kültürlenme olarak tanımlanabiliyor. Üniversite eğitimi almak için bulundukları yerleşim yerlerinden farklı yerleşim birimlerine giden öğrenciler, coğrafi yer değiştirmeye paralel olarak sosyo-kültürel farklılaşma yaşıyorlar. Yani kendi jeo-sosyalliklerinden farklı bir jeo-sosyalliğe geçiyor ve bu yeni jeo-sosyalliğe uyum sağlama adına karmaşık bir süreçte giriyorlar.

Metropoldeki bir üniversitede okumaya hak kazanıncaya kadar başka bir strateji alanının (taşra ya da kent) öznesi olan metropoldışı öğrenciler, metropole geldikleri andan itibaren yeni ve iç içe geçmiş başka iktidar alanlarının (metropol, üniversite, cemaatler, örgütler, hemşehri ya da öğrenci grupları, vs.) işlerliğe koyduğu çeşitli stratejileriyle nesneleşmeye maruz kalıyorlar. Taşra ya da kentlerden metropole giden öğrenciler hem üniversiteye hem de kültürel ve sosyal anlamda görece daha renkli ve zengin metropol hayatına eklemlenebilmek için taktikler geliştirmek durumunda kalıyorlar. Metropolün gündelik hayatının stratejilerine karşı kendine yer açmaya çalışan taşralı ve kentli üniversite gençlerinin bu stratejileri nasıl “eğip бүktüğünü”, bu stratejilerin “sağlayacağı” fırsatları nasıl değerlendirerek kendi taktiklerini oluşturduğunu anlamak; onların üniversiteye ve metropol hayatına adaptasyonu “nasıl” ve “hangi vasıtalarla” sağladığını açığa çıkaracaktı. Araştırmamız çerçevesinde, üniversite gençlerinin uyum sağlama taktiklerinin ‘metropol kente karşı/metropol kentin içinde’ nasıl gerçekleştiği karma bir metotla çözümlenmeye çalışıldı. Demografik bilgileri toplamak için yapılan bir anketin yanı sıra, etnografik, etkileşimci ve etnometodolojik bir yöntem de sahaya uygulandı. Bu yöntem sahaya uygulanırken derinlemesine mülakat, odak grup, katılımcı gözlem ve söylem analizi tekniklerine başvuruldu. Bu bağlamda çalışmamız, gündelik hayat teorisinden de sıklıkla beslendi. Örneklem dahilindeki üniversite gençliğinin kültürel özellikleri, bir üniversite gençlik kültürünün olup olmadığı, varsa bu kültürün temel dayanak ve kaynaklarının neler olduğu, üniversite öğrencilerinin gündelik yaşamlarını sürdürürken neleri dikkate alıp hangi referans noktalarını veya referans gruplarını takip ettikleri, kendi aralarında geliştirdikleri bir sembolik dilin var olup olmadığı, varsa hangi sembollere hangi anlamların yüklendiği, üniversite gençliğinin aynı sembollere aynı anlamlar verip vermediği ise derinlemesine mülakat, odak grup, katılımcı gözlem ile içerik ve söylem analizi ile yani niteliksel yöntemle tespate çalışıldı.

Araştırmamız, İstanbul kentindeki üç farklı pedagojik ve

kültürel geleneği temsil ettiğini düşündüğümüz üç üniversite üzerinden kotarılacaktır. Astin'in ortaya attığı üzere hoca merkezli eğitim –ders-konu teorisi– İstanbul Üniversitesi'nde, hem fiziksel kaynaklar hem de insan kaynakları açısından zengin bir donanım ile desteklenen eğitim faaliyeti –kaynak teorisi– Boğaziçi Üniversitesi'nde, seçmeli derslere ağırlık vererek müfredatın içeriği ile öğrenci bireyin ihtiyaçlarını en iyi şekilde uyuşturan öğretim yöntemleri –bireyselleştirilmiş teori– İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde görülüyor. Bu durumun temel sebepleri adı geçen kurumların tarihi ve hedef kitleleri ile kurumsal amaçlarında da ortaya çıkıyor. İstanbul Üniversitesi, Türkiye'nin en eski devlet üniversitesi olarak kısa zamanda çok şey öğretme iddiasındaki bilgi aktarmacılığı geleneğini sürdürüyor. Kökenlerini Amerikan misyoner koleji olan Robert Kolej'den alan Boğaziçi Üniversitesi küresel ağları güçlü dünya piyasalarına Batılı standartlarda yetişmiş yerli çalışanlar üretiyor ya da Batı üniversitelerinde eğitimlerini sürdürecektir öğrenciler için bir tür hazırlık okulu faaliyeti gösteriyor. Böylece öğrenci ve hoca kaynakları açısından cazibe merkezi konumuna geliyor. İstanbul Bilgi Üniversitesi ise piyasa koşullarında daha fazla para kazanmaya odaklanan bir kurum olarak şirketleşmiş üniversite refleksi ile öğrenci memnuniyetini diğer iki üniversiteden daha çok önemsiyor. Mülakatlar esnasında, bu üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin verdiği bilgiler, yukarıdaki çıkarımı destekliyor.

Araştırma kapsamında 2010-2011 ve 2011-2012 eğitim-öğretim yıllarında İstanbul Üniversitesi (İÜ), Boğaziçi Üniversitesi (BÜ) ve İstanbul Bilgi Üniversitesi (İBÜ)'nde okuyan metropoldışı lisans öğrencilerinden oluşan 65 kişilik bir örneklem grubu esas alınmıştır. Örneklemdeki metropoldışı öğrencilerin 32 tanesi yani %49,2'si İÜ'de, 17 tanesi yani %26,2'si İBÜ'de, 16 tanesi yani %24,6'sı ise BÜ'de okumaktadır. Örneklemi oluşturan denek sayısına, nitel araştırma yöntemleri perspektifinde ulaşılmıştır. Bu noktada, öğrencilerle yapılan mülakatlardan elde edilen veriler kendini tekrar edene kadar mülakat farklı öğrenciler üzerinde uygulanmaya devam edilmiştir. İlk 40 öğren-

ciyle yapılan mülakat sonrasında veriler kendini tekrar etmeye başlasa da, ihtiyat payı olarak bu sayının yarısı kadar kişiyle -20 kişi- daha görüşülmüştür. Yeni yapılan görüşmelerde yeni bilgilere hemen hiç ulaşılmamış olsa da beş kişilik bir öğrenci grubu daha mülakata dahil edilmiştir. Böylece mülakat sonuçlarının temsil gücü, güvenilirliği ve geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır. Örneklemen oluşturulması aşamasında, üniversitelerde etkinliğiyle bilinen dinî ve ideolojik gruplardan öğrencilere ulaşılmaya çalışıldığı kadar, rastgele ve kartopu yöntemiyle de kampüs içindeki öğrencilerle görüşülmüştür. Örneklem seçiminde erkek-kadın değişkeni, okunan sınıf ve bölümler ile geline memleketler arasında bir denge gözetilmeye çalışılmıştır. Örneklem grubundaki öğrencilerle hem mülakat yapılmış hem de kendilerine anket uygulanmıştır. Böylelikle araştırmanın nitel ve nitel yönleri kotarılmaya çalışılmıştır. Metropoldışı öğrencilerin metropol kentle ilk karşılaşma anılarını canlı tuttukları Hazırlık sınıfı ve 1. sınıfta okuyanlar, örneklemde %55,3 oranıyla çoğunluğu oluşturmaktadır. BÜ ve İBÜ'nün her bölümünde Hazırlık sınıfını okumak zorunlu, İÜ'de ise bazı bölümlerde Hazırlık sınıfı bulunuyor. Örneklem dahilinde üç üniversitenin Hazırlık öğrencileri de vardır. 2. ve 3. sınıftaki öğrenciler, lisans eğitiminin ara dönemine denk gelmektedir ve örneklem dahilinde %29,2 oranında temsil ediliyorlar. Bu dönemdeki öğrencilerin ilk gruptaki öğrencilere göre daha fazla metropolleştigi gözlenmiştir. 4. sınıf pek çok lisans eğitiminin son yılı olsa da, Tıp Fakültesi gibi bazı alanlarda orta döneme tekabül ediyor. 4. sınıfların her iki kategorisi de örneklemde kapsanmıştır. Nitel görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, 4. sınıf büyük ölçüde metropolleşilen sınıfa tekabül etmektedir. Nitel çalışma esnasında, 40 kişilik örneklem grubundan sonra sonuçlar kendini tekrar etse de, bu rakamın yarısından fazla miktarda öğrenciyle görüşülmeye devam edilmiştir. 65 kişilik metropoldışı öğrenci örneklem grubuyla toplamda, 4.660 dakika yani 77 saat 40 dakika mülakat yapılmıştır.

Ayrıca bu üniversitelerde okuyan metropollü öğrenciler, metropol kent dahilindeki diğer üniversitelerde okuyan met-

ropollü ve metropoldışı öğrenciler, okulu bırakan öğrenciler, lisansüstü eğitimine devam eden öğrenciler ve mezunlardan oluşan 25 kişilik bir örneklem dışı grupta da mülakat yapılmıştır. Ulaşılan bilgiler, çalışmanın kuramsal kısmıyla sosyolojik bir bütünlük arz etmesine özen gösterilecek şekilde işlenmiştir. Örneklem dışı mülakat grubuyla toplamda 931 dakika, yani 15 saat 31 dakika mülakat yapılmıştır. 65 kişilik metropoldışı örneklem grubunun haricinde 25 kişilik ikinci bir grupta mülakat yapılmasının temel sebebi, lisans eğitimine devam eden metropollü öğrencilerden metropoldışı akranlarına dair gözlemlerini almak ve metropoldışı olup mezun olan ya da okulu bırakan öğrencilerin de deneyimlerini öğrenmek olmuştur. Araştırma kapsamında 90 kişiyle yapılan görüşmelerin toplam süresi 5.591 dakika, yani 93 saat 11 dakika olmuştur. Bu mülakatların kayıtları çözümlenerek öncelikle veriler elde edilmiş, daha sonra bu veriler teorik bölümünde ele alınan temel kavramlar eşliğinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında, araştırma örnekleminin temsiliyet gücünü artırabilmek adına kampüste var olan hemen tüm gruplardan öğrencilerle görüşülmeye çalışılmış, aynı zamanda herhangi bir gruba aidiyet duymayan öğrenciler de kapsam içine alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda rastgele ve kartopu teknikleri esas alınmıştır. Kampüs içerisinde var olan yarı şeffaf akran kabilelerin mekansal olarak da birbirinden nispeten ayrılmış olması, bazen işimizi kolaylaştırmıştır. Böylelikle, ulaşmamız gereken ama kontakt kurmakta zorlandığımız gruplarla daha kolay iletişime geçebildik. Araştırmamın nicel ve nitel yönünü beraber kotardığımız örneklem içi ve dışı olarak görüştüğüm 90 kişinin her birine ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Sabırla sorularımı dinleyip içtenlikle cevaplamasaldı, elinizdeki bu çalışma ortaya çıkmayacaktı.

Çalışmamın danışmanlığını yürüten kıymetli hocam Doç. Dr. Yücel Bulut'a yapıcı tavrı, anlayışı, sabrı ve öğrettikleri konusunda müteşekkirim. İzleme Kurulu'ndaki diğer hocalarım Yrd. Doç. Dr. Bülent Şen ve Yrd. Doç. Dr. Enes Kabakçı'ya yol göstericilikleri, ilgileri ve ihtimamları için; örneklemin kapsa-

mini genişletmemde yardımcı olan Sinan Deniz, Ezgi Çırak, Burak Küçükali, Özge Uzundağ, Oğuzhan Mailmail ve Metin Şahin'e ilgi ve vakitleri için, mülakat kayıtlarını Word ortamına geçirmemde bana yardımcı olan Zehra Öztürk'e de unutulmaz gayretleri için teşekkür etmek istiyorum.

Çalışmamın özellikle nicel kısmını kotarmama yardımcı olan Prof. Ronet Bacchman ile nitel kısmın yazımında desteklerini esirgemeyen ve tecrübelerini her vakit paylaşan Doç. Dr. Özgür Sarı'ya ve çalışmanın her aşamasında görüş ve tavsiyelerine başvurduğum Fatih Muslu ve Uğur Binici'ye şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Prof. Carole Marks'ın çalışmanın etnisi-te ile ilgili kısmının olgunlaştırılmasına dair literatür katkısını tekrar hatırlamak isterim.

Tezimin bitirilmesi için araştırma ve sarfiyat desteği aldığım İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi ile çalışmamın yurtiçinde eksik kalan literatür kısmını tamamlamak adına Doktora Yurtdışı Araştırma Bursu ile Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmemi sağlayan Yüksek Öğrenim Kurumu'nun ve ABD'de kaldığım müddet içerisinde danışmanlığımı yapan Prof. Karen F. Parker'ın bu çalışmaya katkılarını da anmadan geçmem mümkün değildir.

Beni akademisyen olarak görmeyi çok isteyen ve fakat ömrü buna vefa etmeyen sevgili Babam Ramazan Deniz'e, maddi manevi desteklerini her zaman arkamda hissettiğim, cesaretlendirilmeye ihtiyacımın olduğu her dem bunu gönüllülerinden gele-rek yapan kıymetli annem Nermin Deniz ve kardeşlerim Mehmet Harun, Ahmet Yaşar ve Zeynep Özlem'e hayatımda olduk-ları için minnettar olduğumu söylemek istiyorum.

Genç Kimdir, Gençlik Neye Tekabül Eder?

Gençlik, günümüzde her insanın yaşadığı bir dönemi işaretliyor. Genç olma durumu bireyler için geçici olsa da, gençlik toplum için kalıcı. Yetişkinliğe geçiş sürecini tamamlayan her şahıs, gençlik bayrağını çocukluktan yeni çıkan bireylere devretmekte. Genç insanlarla ilgili değerlendirmelerin özünde kendini aramaya ilişkin çabalarının sonuçlarının anlaşılmasına çalışılması yatmaktadır. Bu tür değerlendirmelerin tarihi çok eskilere gitmektedir. Bunların en eskilerinden biri Eski Yunan filozoflarından ve MÖ 322'de ölen Aristoteles'e aittir:

“Gençlerin istekleri pek çoktur ve bunları hemen eyleme dönüştürmek isterler. Bedensel isteklerine karşı koyamaz, özellikle cinsel isteklerine yenilirler. Çok değişkendirler. İstekleri geçicidir, hasta bir insanın açlığı ve susuzluğu gibi birden parlar, birden söner. Tutkuludurlar, huysuz ve öfkeli dirler. Kendilerini içtepilerine kaptırır, tutkularının kölesi olurlar. İsteklerinin önüne dikilen en küçük engele bile katlanamazlar. Onura ve başarıya paradan çok değer verirler; çünkü paraya gereksinimleri olmamıştır. Eli açık ve iyilikseverdirler, çünkü kötülükleri tanımamışlardır. Çabuk güvenir, çabuk bağlanırlar; çünkü aldatılmamışlardır. Yüksek amaçları ve hayalleri

vardır; çünkü daha yaşamın sillesini yememişler, şartların sınırlayıcı etkisini öğrenmemişlerdir. Gençler yanılınca çok yanılırlar. Sevgide de, nefrette de aşırıya kaçarlar. Her şeyi bildiklerini sanır, onun için yanlışlarında sonuna dek direnirler.”¹

Aristoteles’in gençlik çağı hakkındaki anlatımlarına eklenebilecek şeylerden biri, bugünkü gençlerin artık paraya da ihtiyaç duyar hale gelmeleri olabilir. Küreselleşen kapitalizm, özgün günlük hayatları gündelik hayat standartlarına dönüştürürken gençleri de ekonomik bir hedef haline getirmiştir. Artık onların da üniversite okuyorsa barınmak, modayı takip etmek, cep telefonu ya da bilgisayar gibi iletişim araçlarını elde etmek, okul kantininden alışveriş yapmak, tatil yapmak ya da arkadaşlarıyla ‘takılmak’ için gerçekleştirdiği aktiviteler için paraya ihtiyacı vardır.

Ortaçağ boyunca Batı dünyasında gençlik kavramına yer verilmemiş, çocukluk dönemi yetişkinliğin bir ön hali olarak görülmüştür. Ortaçağ dünyasında 11. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar çocuk tasavvuru dahi küçük yetişkinler olarak tasvir edilmekte. O dönemde, Ortaçağ sanatı çocukluğu ve onu nasıl çizmeye gireceğini bilmemiştir. Bunun belki de en önemli sebebi Ortaçağ dünyasında çocukluğa yer olmamasıydı. 11. ila 13. yüzyıllar arasında çizilen çocuk tasvirleri küçük boyutlarda, kaslı yetişkinler, sadece boylarıyla ufak olan birer erkekti. Sanatta çocuk bedeninin kabulünün reddine eski medeniyetlerde de rastlanmaktaydı. MÖ 9. yüzyıldan kalan bir Sardunya Pleata’sında, bir anne iri cüsseli oğlunun bedenini kollarında tutmaktadır, mesela. Benzer eserlere Eski Yunan döneminde de rastlanmaktadır. Şüphesiz bu durum bu eserleri bırakan insanların zihinlerinde çocukluğun çok çabuk unutulmuş ve unutulduğu ölçüde çabucak geçen bir geçiş dönemi olduğunu göstermekteydi. 13. yüzyıl civarında günümüz çocukluk anlayışına uygun birkaç tasvir varsa da, bu tür tasvirler 14. yüzyılda daha yaygın hale gelmiştir.² Benzer bir duruma İslâm medeniyetinde de rastlanmaktadır. İslâm fık-

1 Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, İstanbul, Özgür Yayınları, 2007, s. 19-20.

2 Philippe Aries, *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*, çev. Robert Baldick, New York: Jonathan Cape, Ltd., 1962, s. 33-35.

hına göre insan hayatı, çocukluk ve sorumluluk çağı olmak üzere iki devrede mütalaa edilmektedir. Bu iki devre arasındaki sınır, kişinin balıg yani doğurganlık özelliklerine fiziken haiz olması, bugünkü ifadesiyle ergen olmasıydı. Yetişkinlik çağı ile çocukluk çağı arasındaki fark insanlarca pre-modern dönemde kabul edilmişse de, gençlik çağının kabulü eğitim süresinin uzamasıyla ilintili olarak modern dönemlerde gerçekleşmiştir. Gençliğin kavramsallaştırılmasının bir modern dönem üretimi olduğu rahatlıkla söylenilebilir.

Avrupa'da 16. yüzyılın sonlarına doğru okul eğitimleri biten 17-18 yaşındaki soylu ve alt tabakadan çocuklar, skolastik ve askeri düzenlemelerden ilham alan Akademilere gitmeye başlamışlardır. Akademide geçen bu dönem okul-çocukluğu hayatı ile yetişkinlik hayatının arasındadır.³ Böylece adına gençlik denilebilecek bir zaman aralığı insan hayatında görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda gençlik kişinin çocukluktan çıkarak, yetişkin normlarında bir hayata geçene kadar geçirdiği zamana verilen isim olmuştur.

Ayşe Saktanber'e göre,⁴ Türk kültüründe yetişkinlerin gençlik hakkında yürüttükleri hoşgörülü söyleme rağmen, gençler ya sorumsuzluk, aylaklık ve hatta aptalca zevk düşkünlüğü ile bağlantılandırılmaktadır, ya da onlara ülkeyi ve milleti kurtarmak gibi kahramanlık temaları etrafında kurulmuş ve geleceğin yetişkinleri olarak hem kendileri hem de anne babaları için düzgün bir gelecek yaratmak gibi teorik de olsa aslen ağır sorumluluklar yüklenmektedir. Her şeyden önemlisi, gençliğin akli havadallığı Türk kültüründe kabul görmüş bir olgu olduğu için, gelip geçici saçma umutları ve arzuları ile bu dönemin mümkün olduğunca çabuk atlatılması gerektiği düşünülmektedir.

Gençliği meydana getirenler gençler olduğuna göre, gencin kim olduğu sorusu önem kazanmaktadır. Gençliğe ilişkin tanımlar arasında yaş ile ilgili olanları öne çıkmaktadır. Bu bağ-

3 Aries, A. e., s. 205-206.

4 Ayşe Saktanber, "Türkiye'nin İslamcı Gençliği", *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat*, 2. bs., haz.: Deniz Kandiyoti, Ayşe Saktanber, İstanbul, Metis Yayınları, 2005, s. 261.

lamda yapılan yayınlarda, gençliği tanımlamak için verilen yaş sınırları değişmektedir. Birleşmiş Milletler (BM)'nin Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı'nın *Gençlik-Bağlantılı Çalışmanın Gerekçesi*⁵ adlı belgesine göre gençlik, 15-24 yaş arasındaki insanlar olarak tanımlamıştır. Bu belgeye göre, tüm dünyada 1 milyar 200 milyon genç vardır. Dünya üzerinde genç insanların oranı daha önce hiç bu kadar yüksek olmamıştır ve 2050 yılına kadar bu seviyelerde kalması beklenmektedir.

Kimlerin genç sayılabileceğine dair yaygın bilgi, çoğu zaman kültürel algılarla sıkı sıkıya ilişkilidir. Mübeccel B. Kıray (1923-2007), 1962 yılında Ereğli kasabasında yaptığı araştırmasında verdiği şu bilgilerle Anadolu'da o günlere dair gençlik imgesini ortaya koymaktadır:

“İlkokulu bitiren 12-13 yaşındaki çocuklarla, sanat okulunu bitiren 15-16 yaşındakiler bir harçlık alarak (babalarının iş yerinde) yardıma başlarlar. Askere gidene kadar bu böyle devam eder. Bir anlamda bu dönemde daha tam yetişkin değillerdir. Kendi gençlik grupları içinde ve dükkanda yalnız iş davranışlarını değil, bütün yetişkin davranışlarını öğrenirler.”⁶

1960'lı yıllarda Anadolu'da genç imajı ilkokul ya da sanat okulundan mezun olan ve henüz askerliğini bitirmemiş kişileri kapsamaktadır. Yani o dönemde gençlik 12 ila 22 yaşları arasında sürmektedir. Avrupa Birliği (AB) Youth In Action (Gençlik Eylemde) programlarından yararlanabilme yaşını 15-28, bazı eylemler için 13-30, olarak belirlemiştir. Yani bu yaş aralıklarını genç olarak nitelendirmiştir.⁷ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) da, 15-24 yaş grubundaki nüfusu genç nüfus olarak tanımlamıştır.⁸ Vehbi Bayhan gençlerle ilgili araştırmasında, Tür-

5 *Rationale for Youth-Related Work*, (Çevrimiçi), <http://www.un.org/esa/socdev/unityin/agenda.htm>, 20.02.2011.

6 Mübeccel B. Kıray, *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, 3. bs., İstanbul, Bağlam Yayınları, 2000, s. 169.

7 *Youth In Action Programme*, (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc74_en.htm, 21.02.2011.

8 *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri-2009*, (Çevrimiçi), www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=25, s. 20, 20.02.2011.

kiye'nin 1990 yılı nüfus sayımına göre %20'sinin genç kategorisinde olduğunu söylemektedir.⁹ 2010 yılında da gençliğin toplam nüfustaki oranı aynı düzeydedir. TÜİK verilerine göre,¹⁰ toplam nüfusu 72.561.312 olan Türkiye'de 12.514.737 kişi 15-24 yaş arasındadır.

Genç kavramının, dolayısıyla gençliğin, böylesine biyolojik ölçütlerle nitelendirilmesine karşı çıkan akademisyenler de vardır. Onlar gençliği bir hareket tarzı, bir hayat stili olarak görmekte ve gençlik kavramının ontolojik boyutuna vurgu yapmaktadırlar. Mesela üniversite gençliğinin sosyo-kültürel profilini çıkarmaya çalışan Erdinç Yazıcı, gençliğin simgesel bir anlamı da ifade ettiğini belirtmiştir:

“Gençlik bugün artık geçici bir biyolojik ve toplumsal tanım olmaktan çıkmış, sembolik bir tanım olmuştur. Artık bir kimse sadece yaşı sebebiyle değil, gençliğe uygun geçiciliğin ve değişkenliğin kültürel niteliklerini benimsediği için de gençtir. Gençlik hali, yaygın ve sivil hareketlerin seslendirilme/gündeme taşınabilme biçimi olmuştur.”¹¹

Yörük Kurtaran, ‘Sadece yaş odaklı bir gençlik tanımının yapısı itibariyle eksik olacağını, 30 yaşındaki biri ile 29 yaşındaki birinin sırf yaş farkı dolayısıyla genç olup olamama durumlarının bir sorun olarak karşımıza çıktığını’ belirtmiştir.¹² Yörük Kurtaran’ın 30 yaşındaki insanın genç sayılıp sayılmayacağına ilişkin sorusunun ardındaki temel sebep, makalesini yazdığı dönemde genç insan yaş sınırının 29 ile kayıtlı olmasıdır. Hayata hazırlık döneminin uzamasına mukabil, genç insan yaşı da ileriye doğru çekilmektedir. Bu noktada son olarak İtalya

9 Vehbi Bayhan, *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s. 207.

10 *Istatistiklerle Türkiye-2010*, (Çevrimiçi), www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=5, s. 12, 20.02.2011.

11 Erdinç Yazıcı, vd., *Türk Üniversite Gençliği Araştırması*, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları, 2003, s. 25.

12 Yörük Kurtaran, “Gençler İçin Bir Sosyal Politika Önerisi: Nasıl Bir Gençlik Çalışması”, *Üniversite Gençliği ve Sosyal Haklar Raporu*, İstanbul, Teksir, 2007, s. 123-124.

örneği verilebilir. Silvia Volpi'nin dile getirdiği üzere: 'İtalya'da, aslında gençlik terimi genelde daha geniş ve daha belirsiz bir referansla kullanılıyor. Gençlik daha çok 15 ila 35 yaş arasındakileri tanımlıyor.'¹³ Volpi bu durumu resmî eğitimin sonu, iş hayatının başlaması veya aile sahibi olma gibi hayatın muhtelif aşamalarına geldiklerinde genç insanların geçmişe göre daha yaşlı olmaları ile açıklıyor. Bu yüzden gençlik daha uzun sürmektedir.¹⁴ Türkiye'de de üniversite hayatı, askerlik, işyerlerine deneyimli çalışan aranması gibi sebeplerden dolayı gençlik uzamaktadır. Anılan nedenlerden ötürü genç birey, kendi parasını kazanmayı, ayrı bir eve çıkmayı ve evlenmeyi ertelemek zorunda kalarak ebeveyninden bağımsız bir hayat kurmayı yani yetişkinliğe geçişi geciktirmektedir. Gençliğin bu şekilde uzatılması üniversite mezunları için olduğu kadar, sanayi sitesinde işçi olarak çalışacak birey için de geçerlidir. Bu çalışmada, lisans döneminde okuyan 18-26 yaş arasındaki üniversite gençliği konu edinilecektir. Bu noktada, gençlere ve gençliğe ilişkin yapılan araştırmalarda geliştirilen çeşitli sosyolojik yaklaşımlara değinilecektir.

13 Silvia Volpi, "İtalyan Gençliği: Bazı Bilgiler", *Üniversite Gençliği ve Sosyal Haklar Raporu*, İstanbul, Teksir, 2007, s. 19.

14 Volpi, A. e., s. 18.

Gençlik Sosyolojisi Çalışmaları ve Üniversite Gençliği

Gençlik sosyolojisi çalışmalarının başlangıcı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllara tarihlenebilir. Gençlik çalışmalarının asıl hareket noktası o dönem gençliğinin toplumun yapısını kriminal olarak tehdit edecek şekilde kendi içinden çıkardığı çeşitli karşı ve alt kültürler olmuştur. Gençlik ekonomik ve kültürel olarak ailelerinden ve içine doğdukları sosyal çevreden bağımsızlaştıkça, toplum tarafından bir tehdit ve kınama nesnesi olarak görülmeye başlanmıştır.

“İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle genç erkeklerin ailelerinden kültürel ve ekonomik bağımsızlıklarını kazandıkları süreç içerisinde gençler toplum için bir sorun olarak ele alınmaya başladı. Akademik ‘gençlik’ çalışmaları ABD ve İngiltere’de, ayrı bir sosyal kategori olarak 1950’ler ve 1960’lar boyunca kurulmuş oldu. Gençlik kültürü ile ilgili akademik araştırmaların tarihçesi, çalışan sınıfın ergenleri toplu halde kınamasını yansıtır ve pekiştirir. Ergenlere yönelik akademik ilgi, suç bilimi içinde, Batı toplumlarının kentlerinin sokaklarında genç insanların yarattığı sıkıntılara ilişkin ahlaki paniğin artmasıyla doğdu. Böylece gençlik grupları içinde yapılan araştırmalar, çocuk suçluluğu ile ilgili kaygı ve çalışan sınıf, göçmen-

ler, suçlular gibi toplumdaki diğer sözde 'kınanmış' ve 'güçsüz' gruplarla bağlantılı olarak işaretlenmiştir.”¹

Aslında gençlik altkültür örneklerinin hepsinin kriminal olması zorunlu değildir. Saktanber'in de belirttiği üzere,² hemen her toplumun gençliği ekonomik ya da siyasal muhtelif kültürel formlar yaratıyor; yeni görünüş, davranış ve dil tarzları üretiyor. Yeni iletişim, ifade ve temsil yolları geliştiriyor ve en önemlisi bunları kendi günlük yaşamında uygulamaya geçiriyor. Üstelik gençler kamu kurumları ve çarşılar, çeşitli binalar ve çevreleri gibi yaşam alanlarını ve kent görünümünün genel çerçevesini stratejik olarak belirleyen güçlü azınlığın ana kültürüne karşı direniş ritüelleri geliştiriyorlar. Gençler, aynı zamanda, bir toplumun hem entelektüel yaşamının hem de genel olarak popüler kültürünün genişlemesine katkıda bulunabilirler. Kültürel formlar ile ürünlerin sadece tüketicisi olmakla kalmayıp üreticisi durumunda da oldukları için kendi altkültür formlarını geliştirebilirler.

Gençliği anlamaya ve anlatmaya dair ortaya atılan çeşitli sosyolojik teoriler, gençliğe ilişkin birbirinden farklı söylemsel ve pratik zeminler üretmiştir. Bu sosyolojik teorilerden çatışmacı, sembolik etkileşimci ve yapısal-işlevselci gençlik teorileri ile etiketleme kuramı aşağıda incelenmeye çalışılacaktır. Adı geçen teorilerin esas olarak gençliğe dair fikirler bağlamında geliştirilmediğini, toplumun bütününe yönelik bir iddiaya sahip olduklarını fakat toplumun bütünü bağlamında gençliğe dair de bir yaklaşım geliştirdiklerini ifade etmek gerekir.

Yapısal-işlevselci teoriye göre gençlik, toplumdaki mevcut yetişkin rollerini kazanmada bir geçiş dönemidir. Gençler yetişkinlerden daha düşük statü ve güce sahip oldukları için, üzerlerine getirilen her türlü sınırlama, nesiller arası anlaşmazlığa yol açmakta ve toplumsal bütünleşmedeki noksanlık, gençliği yabancılaşma ve isyana itmektedir. Gencin toplumla uyuşamamasının nedeni kuşağa dair zevklerin, tarzların, dolayısıyla değerlerin ve

1 Tracey Skelton ve Gill Valentin, *Cool Places: Geographies of Youth Cultures*, Londra, Routledge, 1998, s. 10.

2 Saktanber, A. c. s. 261.

normların çatışmasıdır. Toplumsal rol, kimlik ve statülerin üretiminde akran gruplarının fonksiyonu önemlidir. Gençlik, içinde yaşadığı toplumun bir parçası olduğundan, toplumsal yapıda meydana gelen değişimler gençliği de etkiliyor. Kuşaklararası çatışmanın temel sebebi toplumsal rol ayrımı için önemli bir farklılaşma etmeni olan yaştır. Gençlerin problemlerine getirdikleri pratik çözümler, geliştirdikleri aktiviteler ve değerler, gençlik kültürünü oluşturuyor. Gençlik kültürü, endişe ve belirsizlikle sonuçlanan baskı ve gerilimleri ortadan kaldırıcı bir fonksiyona yani 'problem çözme' fonksiyonuna sahiptir.³ Mesela, Durkheim'a göre eğitim, çocuğa (dolayısıyla eğitimine devam ettiği sürece gence) kendi başına ulaşamayacağı görüş, düşünüş ve davranış şekillerini empoze eden sürekli bir çabadan oluşur.⁴ Durkheim'a göre okullarda disiplin gereklidir. Eğitim insanlara öz-disiplini öğretmelidir, bir toplum düzenli bir halde kalacaksa eğitim asıl gerekli olan temeldir.⁵ Eğitimin işlevi, toplumu korumak, kendisinde eksik olan normatif ve bilişsel çerçeveleri insana sağlayarak onu toplumsallaştırmak ve insanileştirmektir.⁶ Durkheim, döneminin eğitim sisteminde ahlak öğretiminin gerektiği kadar yapılmadığını düşünür.⁷ Durkheim'a göre gençlerin erken yaşta yetişkin rolüne soyunması, onları anomik bir duruma sokar. Mesela, genç yaşta evlenen karı-kocaların intihara eğilimleri ve ölüm oranları, evlenmemiş yaşıtlarından daha yüksektir. Ölüm oranları aynı yaştaki erkek ve kadınlardan önemli oranda daha fazladır.⁸ Buna göre Durkheim'ın gençliği toplumsallaştırması ve insanileşmesi gereken geçiş dönemindeki bir birey olarak gördüğü ve vaktinden önce yetişkinlik rollerine büründüğünde

- 3 Esra Burcu, "Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, c. 1, sayı: 1-2, Ankara, 1998, 125-130.
- 4 Emile Durkheim, *Rules of Sociological Methods*, çev. W. D. Halls, New York, The Free Press, 1982, s. 53.
- 5 David Blackledge ve Barry Hunt, *Sociological Interpretation of Education*, Sidney, Croom Helm, 1985, s. 7.
- 6 Blackledge ve Hunt, A. e., s. 15.
- 7 Emile Durkheim, *Sociology and Philosophy*, çev. D. F. Pocock, New York, Routledge, 2010, s. 18.
- 8 Emile Durkheim, *Suicide: A Study in Sociology*, çev. John A. Spaulding ve George Simpson, Londra, Routledge, 2005, s. 134 ve 138.

anomik bir durumun içinde olacağını ifade ettiği iddia edilebilir. Parsons'ın gençlik görüşünde ise, sosyalleştirme-toplumsallaşma, emniyet sübabı gibi kavramlar önemli roller oynar. Sosyalleştirme, bireylerin ait oldukları toplumun üyesi olmalarını sağlayan ve bu statüyü sürdürmeleri için gereken işlemlerin karmaşık bir bütünüdür. Sosyalleştirme gençlerle yetişkinler arasında tutarlı yakın ilişkilere dayanır. Bu nedenle toplumlarda akrabalık sistemlerinin işlemesi zorunludur. Akrabalık, yetişkinlerin cinsel ilişkileri, ebeveynlerle ilgili statüler, gençlerin statüleri ve sosyalleştirme işleminin düzenlemelerini içerir.⁹ Toplum yeni üyelerine aile ve okul vasıtasıyla grup normlarını, kültürel örüntüleri ve bunlara bağlı beklentiler ile yaptırımları nakleder. Toplumun görevi bu nakille beraber, nakledilen norm ve örüntülere uygun yaşanıp yaşanmadığını kontrol etmeyi de içerir. Bu, sapma yaratıcı faktörlerin de denetlenmesi anlamına gelir. Nitekim sistem işleyişi sırasında yeterli ödülleri sağlayamadığı takdirde, sapma olasılığı da artacaktır. Yani toplumsallaşma, bireyin ihtiyaçlarının tatminini topluma bağlayarak onu toplumsal yaptırımlara karşı hassaslaştırır. Toplumun dengesinin korunması buna bağlıdır.¹⁰ Parsons'a göre, sadece bir yaş meselesi olmayıp aynı zamanda gençlerin yetişkinlerle ilişkilerinde üretilen gerilimlerin güçlü işaretlerini gösteren¹¹ gençlik kültürünün belirgin müsamahakâr bir yönü de vardır. Bu müsamahakâr yön, gençlerin durumlarının gerilimlerini yükseltebilecek yetişkin disiplinlerinden ayrı tarafta durmalarını sağlamaya çalışmakta ve toplumsal sistemin emniyet sübabı olarak işlev görmektedir.¹² Gençlerin potansiyel enerjilerini toplumun denetiminde boşaltılmasını sağlayarak tehlikeli birikimleri ortadan kaldıran bu tür güvenlik sübabı mekanizmalarının temel mantığı, sapma potansiyellerini hoşgörülebilir faaliyetlere kanalize edilerek yapıyı değiştire-

9 Ayşe Canoğlu, "Talcott Parsons'ın Amerikan Sosyolojisine Katkıları", İstanbul, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1989, s. 97-98.

10 Alev Erkilet, *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları: Sorokin, Parsons, Dahrendorf, Merton*, Ankara, Hece Yayınları, 2007, s. 126.

11 Talcott Parsons, *Essays in Sociological Theory*, Illinois, The Free Press, 1964, s. 93.

12 Talcott Parsons, *The Social System*, London, Routledge, 1991, s. 206.

bilecek sonuçlar doğurmasını önlemektedir.¹³ Diğer bir işlevselci sosyolog olan Robert K. Merton, gençlerin toplumsallaşmasında ailelerin önemine dikkat çeker. Ona göre kültürel standartların nesiller arasında aktarılması sırasında en büyük rol ailelerindir.¹⁴ Genel olarak yapısal-işlevselci teori, kuşaklararası ilişkilerde yaş faktörü nedeniyle çatışmanın doğal olduğunu, gencin sosyalleşmesinde esas görevin yetişkinlerde olduğunu söyler. Aynı zamanda genç birey, akran grubuyla beraber etkinlikleri ve değer dünyasıyla toplumun genelinden özelleşmiş bir kültürü, gençlik kültürünü de oluşturur. Çünkü toplumsal rol ayrımının önemli bir faktörü olan yaş, gençleri sınırlamalarla karşılaştırır. Bu yüzden gençler, kuşaklararası çatışma, yabancılaşma ve isyanı deneyimleyebilirler. Gençlik kültürü gence yaş almışlar eliyle uygulanan baskı ve gerilim problemlerini çözebilecek ya da bu gerilimlere rağmen toplumun dengesini yetişkinlerin lehine koruyabilen bir mekanizmayı yürürlüğe sokacak bir işleve sahip olabilir.

Çatışmacı teori, hızlı değişimlerin yaşandığı toplumlarda, gencin yetişkin rolleri edinmesinin giderek zorlaştığını ifade eder. Yüksek derecede gelişmiş, ayrılmış ve değişen bir sosyal sistemde gencin yetişkin olmasını sağlayacak koşullar daha da zorlaşmakta, teknolojik ve kültürel değişimle birlikte ortaya çıkan yeni normlar ve değerler genci birbirine uymayan, çatışan değerlerle karşılaştırmaktadır. Hızla değişen toplumda, toplumun karşı karşıya kaldığı problemlere paralel olarak gençlerin bazı sorunlarla karşı karşıya kaldığı ve bu durumun da gençler ve yetişkinler arasında çatışma doğurduğu kabul edilir. Gencin ekonomik, eğitim, güven hissedememe, amacını belirleyememe gibi sorunları onların çeşitli sapkın davranışlar sergilemelerine neden olur.¹⁵ Çatışmacı gelenekten beslenen Frankfurt Okulu'nun önemli temsilcilerinden Herbert Marcuse (1898-1979), gençliği benzer sosyo-kültürel şartlarda yetişmiş oldukları için homojen bir kitle olarak görür. Neo-Marksist bir sosyal bilimci olan Pierre Bourdieu (1930-2002) farklı sosyal, ekonomik ve kültürel ser-

13 Erkilet, A. e., s. 129.

14 Erkilet, A. e., s. 204.

15 Burcu, A. e., s. 122-123

mayelere sahip gençliklerin bulunduğunu ve eşitsizliğin yeniden üretildiği mekanizmalar yüzünden aynı kuşağa mensup gençlerin birbirlerinden çok farklı dünyalarda yaşadığını ifade etmiştir. François Dubet, çatışmacı ve işlevselci geleneklerin çoklu katmanlardan oluşan toplumsal dünya ile bağdaşmadığını ifade ederek bunların yerine aktörlerin deneyimleri üzerine bir sosyolojiyi teklif eder.¹⁶ Bu yönüyle gençlik görüşü aşağıda incelenecek olan etkileşimci ekolden sayılabilecek Dubet ise gençlik konusunda adeta orta yolu bularak, farklı sosyo-ekonomik kökenlerden gelmelerinin gençler arasında ayrımlar var etse de, aynı zaman ve zeminde doğup büyümeleri sebebiyle gençler arasında çeşitli ortak noktaların da var olduğunu belirtir.

“Gençliğe dair biyolojik olarak adlandırabilecek bir yaklaşım geliştiren Herbert Marcuse’ye göre gençlik belirli bir kültür ve çıkarlar çerçevesinde homojen bir yarı-sınıftır. Özellikle hızlı dönüşüm gösteren ülkelerde ortak tarihsel ve kültürel deneyimler yaşayan gençler, bir önceki kuşaktan farklı biçimler altında güçlü aidiyetler geliştirebilir ve özerk aktör konumuna gelebilir. Gençlikle ilgili olarak sosyo-ekonomik bir yaklaşım geliştiren Pierre Bourdieu’ye göre gençlik sadece bir ‘kelimedir’. Birbiriyle fazla ilişkisi olmayan ‘gençlikler’ söz konusudur. Bu yaklaşıma göre gençlik kavramı tek seslilik adına kurulan bir manipülasyondur, çünkü gençlik içinde de eşitsizliğin yeniden üretildiği mekanizmalar mevcuttur. François Dubet ise yukarıdaki iki görüşü bir araya getirerek daha dinamik ve gerçekçi bir görüş geliştirmiştir. Her genç kuşağın, bir önceki kuşaktan farklı özellikler gösterdiğini, ancak bu farklı özellikler toplumsal, sosyo-ekonomik kategorilerle bağlantılı olarak geliştiğini varsaymak daha anlamlı olabilir.”¹⁷

Çatışmacı teori, toplumla genç arasındaki etkileşime önem verir. Toplumun hızlı değiştiğine vurgu yapan teori, gencin ye-

16 Kevin McDonald, *Subjectivity and Social Experience: Identity Action and Youth Experience*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999, s. 9.

17 Ferhat Kentel, “Türkiye’de Genç Olmak: Konformizm ya da Siyasetin Yeniden İnşası”, *Birikim*, sayı 196, Ağustos 2005, s. 13.

tişkin sayılmasına sebep olacak şartları sağlamasının zorlaştığını belirtir. Gencin yüz yüze kaldığı sorunlar, yaş almışlarla arasında problemlere ve çatışmalara sebep olur. Bu sorunlar gençte sapma davranışlarına da neden olabilir. Çatışmacı teori gencin toplum içinde zorlaşan kendine yer bulma çabalarına işaret ederken, teknolojik ve kültürel değişimin getirdiği yeni değer ve normların genci çatışan değerlerle baş başa bıraktığını ifade eder. Gencin sapma davranışları göstermesinin asıl nedeni ekonomi, eğitim, güvensizlik ve amaçsızlık sorunlarıdır.

Sembolik etkileşimci teori gençliğin belirli bir dili öğrenme kapasitesini vurgular. İhtiyaçlar ve güdülerin yer aldığı biyolojik bir organizma olan insan, sosyal olarak yapılaşmış gruplar içinde yer alarak, o grup içinde büyüüp ondan bir şeyler öğrenir, grup içinde çeşitli rolleri oynayarak grupla ve toplumla bütünleşir. Etkileşim içinde kültürel inançları, değerleri ve normları öğrenir. Bu teori özellikle gencin kişilik gelişimi ile ilgilenmiştir. Kişilik gelişiminde kendilik kavramı üzerinde durmuşlardır. Kişiliğin gelişiminde kültürün ve toplumun rolü önemsenmiştir. Buna göre, farklı durumlarda etkileşim halinde bulunan insanlar giderek kişilerarası farklı ilişki tipleri geliştirirler.¹⁸ Sembolik etkileşimci teori, sosyalleşmenin gencin davranış ve duygu gelişimindeki payını çok önemsemiştir. Sosyal etkileşim, gencin yetişkin haline gelme sürecinde maruz kaldığı en önemli mekanizmadır. İnsanların birbirleriyle olan gündelik ilişkilerinde sürekli yaratılan birçok gerçek vardır. Etiketler veya tanımlar gözlemcilerden bağımsız açıklamalar veya tasvirler değildir, birey ve diğerleri arasında etkileşim sonucu oluşan ürünlerdir. Etkileşimci analizde üzerinde durulan diğer önemli nokta da etiketlemenin doğurduğu sonuçlardır. Özellikle sosyal kimlik ve öz kavramı üzerindeki etkileri konusunda etkileşimciler, etiketin gençlerin toplumdaki rolleri ve imajlarının başlıca yönünü oluşturduğu görüşünü savunurlar.¹⁹

18 Burcu, A. e., 123-124.

19 Vildan Akan, "Gençliğin Değerlendirilmesinde Yeni Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, c. 4, sayı: Güz-1, Ankara, Sosyoloji Derneği Yayınları, 2001, s. 7.

Sembolik etkileşimcilerin geliştirdiği bir kuram olan etiketleme kuramında, gençlerin eylemleri bir toplumsal ürün gibi değerlendirilir. Toplumdaki yaş almışlar belirli etiket kalıp ve yargılar oluşturur, gençler ise eylemlerini buna göre düzenler. Etkileşimci gelenekten sayılabilecek Dubet'nin, farklı sosyo-ekonomik kökenlerden gelseler de aynı kuşağa mensup gençlerin aynı zamanı ve mekanı paylaşmaları yüzünden kendi aralarında çeşitli ortaklıkları var ettiklerini düşündüğü ifade edilmiştir. Blumer deneysel sosyal dünyayı, insanın güncel grup hayatı olarak tanımlamaktadır. Bu dünya insanların bireysel ve kolektif olarak deneyimledikleri ve yaptıkları şeylerden oluşur. Gündelik deneyimin dünyası olan deneysel sosyal dünyanın araştırılması, bize bir gençlik çetesinin ya da bir ülkenin gençlerinin sosyal gerçekliğini verebilir.²⁰ Sembolik etkileşim teorisine göre genç; kültürel inanç, değer ve normları sosyal etkileşim içinde öğrenir. Gençler eylemlerini toplumdaki kalıp yargılar ve etiketleri dikkate alarak ortaya koyarlar.

Gençlik için belirlenmiş kesin bir yaş sınırı üzerinde anlaşma sağlanmamıştır. Fakat ister 15-24 veya 25 yaş aralığı olarak ister 13-30 veya 15-35 yaş aralığı olarak tanımlansın gençlik homojen bir yapıya sahip değildir. Aslında "gençlik"ten ziyade "gençlik"lerden söz etmek lazımdır. Etnik kökene, inanca, ideolojiye, eğitim düzeyine, iş hayatına göre çok sayıda gençlik tipi ortaya konulabilir. Toplumsal hayata katılımın niteliği yönünden gençliği, çalışan gençlik ve okuyan gençlik olarak iki ana gruba ayırabiliriz. Tabii ki hem çalışıp hem okuyan, ya da hem okuyup hem çalışan –bireyin kendini hangi faaliyetine daha yakın hissettiğine göre– gençler de vardır. Çalışmamızın konusunu okuyan gençlik içerisinde yer alan üniversite gençliği oluşturmaktadır. Üniversite gençliği, kabaca lisans dönemi üniversite gençliği ve lisansüstü üniversite gençliği olarak iki bölüme ayrılabilir. İlerleyen bölümlerde üniversite gençliği denildiğinde, aksine bir kayıt yoksa lisans dönemi üniversite gençliği kastedilecektir.

20 Herbert Blumer, *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*, California, University of California Press, 1986, s. 35.

Üniversite gençliği, gençlik evreninin başta eğitim olmak üzere çeşitli faktörler sebebiyle özelleşmiş bir parçasıdır. Bu faktörler; farklı bir şehre okumak için gitmek, geçimini burskredi ya da harçlıkla sürdürmeye çalışmak, kol kuvvetinden ziyade beyin gücüyle hayatını kazanmayı amaç edinmek, felsefi-kültürel-sanatsal faaliyetlere çalışan yaşlılarına göre daha duyarlı olmak olarak sıralanabilir. Vehbi Bayhan üniversite gençliğini şöyle tanımlamaya çalışır:

“Üniversite gençliği; 18-24 yaş grubunu oluşturan, formel eğitim-öğretimin son evresinde öğrenim gören, araştırmacı ve sorgulayıcı, dolayısıyla bilimsel zihniyet kazanan, kendilerine has bir gençlik kültürü oluşturan, toplumun önderleri olacak gençlik kesimidir.”²¹

Üniversite gençliği hakkında bir araştırmaya girişmek için öncelikle üniversite gençliğinin davranışlarının anlaşılmasına çalışılması gerekiyor. Üniversite gençliği konusunda çeşitli araştırmalar yapan Erdinç Yazıcı üniversite gençliğini diğer gençlik tiplerinden ayıran yönü şöyle ifade ediyor:

“Bir toplumda üniversite gençliği, toplumun sosyo-kültürel yapısının en dinamik, en yeni ve gelecek unsurlarını sergiler. Türkiye’de üniversite gençliği, gençlik piramidinin tepesinde küçük bir azınlığı teşkil etmektedir. Türkiye’de yüksek öğretimde okullaşma oranı Açıköğretim Fakültesi dahil %17’dir. Üniversite gençliğini diğer gençlik gruplarından ayıran en önemli özellik, onların geleceğin bilgili yönetici ve karar verici adayları olmalarıdır.”²²

Yazıcı üniversite gençliğini toplumlarının müstakbel yönetici ve karar vericileri olarak nitelendirerek, onların gençlik piramidinin tepesindeki küçük ama etkili bir azınlığı oluşturduğunu ifade ediyor. Üniversite gençliğinin sosyo-kültürel arka planından bahis, akla Pierre Bourdieu’nün sosyal köken ve eğitim kariyeri arasında aracı işlevi gören *habitus* kavramını geti-

21 Bayhan, A. e., s. 241.

22 Yazıcı, A. e., s. 13.

riyor. Bourdieu'ye göre,²³ *habitus* bireyin sosyal kökeni, bulunduğu sosyal konum ve eğitim kariyeri arasındaki ilişkilerin keştiği noktadır. Okul sadece eğitim-öğretim sağlayan değil aynı zamanda belli bazı *habitus*ları yeğlediği için sosyal açıdan aynı anda hem homojenleştirici, hem de eleyici ve ayrıştırıcıdır. Doğumuyla beraber bir çocuk kendini sosyal uzamın belli bir yerinde ve bu yere denk düşen ekonomik ve kültürel sermayenin mirasçısı olarak bulur. Eğitimde başarı sosyal köken ile doğru-
dan orantılıdır; öğrenci ne kadar yüksek bir sınıftan geliyorsa, okulda aktarılanları o kadar kolay öğrenir. En yüksek oranda öğrenme şevkine orta sınıflarda rastlanır. Çünkü kurumsallaşmış eğitim, en gerçekçi yükselme imkanını bu sınıfa tanır. Üniversiteye giren öğrenciler ve sosyal konumları arasındaki ilişki incelendiğinde, sosyal kökene dayalı keskin ve büyük farklar kadar, kuşaklar boyunca yüksek oranda değişmezlik de bulunur. Seçilen dallar ve sosyal köken arasındaki ilişkiye bakıldığında, eğitime yakın ve eğitime uzak ortamlardan gelen öğrencilerin hem seçim çeşitliliği, hem de seçilen dalların özellikleriyle ilintili farklar görülür. Avantajlı sınıflardan gelen öğrencilerin meslek seçiminde özel ilgi alanları etkin faktör iken, dezavantajlı kesimlerden gelen öğrenciler öğretmenlik ya da tıp gibi geleneksel olarak kabul gören ve nispeten iyi para getiren dallara ekonomik sebeplerle eğilir. Çünkü ekonomik sermayesi yüksek öğrenciler, yaşamları boyunca gerçeklik ilkesinden ziyade zevk ilkesine göre yaşama olanağına sahip olurlar. Öğrencilerin üniversite dışı yaşamlarındaki kültürel tüketim alışkanlıklarında gözlemlenebilir farkların, yani öğrencilerin sanat ya da kültür alanındaki bilgileri, ilgileri, bu alanda harcadıkları zaman ve yoğunluğun temel belirleyicisi de sosyal kökendir. Avantajlı kesimlerden gelen ailelerde kültüre nasıl yaklaşılabileceği, sosyalizasyon boyunca ve açıkça eğitim malzemesi olmadan da, deyim yerindeyse 'bir yandan' öğrenilir. Oysa dezavantajlı sınıflardan gelen çocuklar için egemen kültürel alana giden tek

23 Beril Idemen, "Sosyal Köken, Habitus ve Eğitim: Pierre Bourdieu'nun Yeniden-Üretim Kavramı", *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları*, der: Nurhan Yentürk, vd., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, 425-443.

yol okuldan geçer. Bu sayede sosyal konumları nedeniyle sahip oldukları dezavantajın bir kısmını telafi edebilseler de, çoğunlukla 'okulsu' bir klasik yapıtlar ve homojen kültür birikimi edinirler ve geliştirdikleri zevkler, daha yüksek konumdan gelen öğrencilere göre çok daha dar sınırlar içinde kalır. Üniversite eğitime karşı tutumda da öğrencilerin sosyal kökenlerinin etkisine rastlanılır. Avantajlı kesimlerden gelen öğrencilerin, doğal saydıkları kültürel zevk ve pratiklerindeki çeşitlilik ve onlara ödev olarak dayatılan okuma ve çalışmalara karşı duydukları küçümseme yüzünden üniversite kapsamındaki çalışmaları daha az yoğunudur. Kendi yetenekleri konusunda kuşku duymadıklarından yetenek ideolojisini daha sık savunurlar. Dezavantajlı sınıflardan gelen öğrenciler ise, üniversitenin belirlediği kurallara ve standartlara çok daha sıkıca ve titizce uyarlar. Görüldüğü üzere Bourdieu, eğitimin toplumu yeniden-üretme mekanizmasının kültürel ve ekonomik sermayeden beslenen *habitus* üzerinden mümkün olduğunu söylerken, üniversite eğitiminin de bu işleyişten azade olmadığını ifade eder. Bourdieu'nün bu fikirlerinin Michel Foucault tarafından da paylaşıldığını belirtmekte fayda vardır. Foucault, Noam Chomsky ile 1971 yılında Columbia Üniversitesi'nde yaptıkları bir tartışmada, üniversite ve eğitim sisteminin iktidarın bir uygulama alanı olduğuna dair şu tespitlerde bulunmuştur:

"Siyasi iktidarın kendisiyle hiçbir ortak bağı yokmuş, bağımsızmış gibi görünen ama gerçekte öyle olmayan bazı kurumlar aracılığıyla kendini icra ettiğini düşünüyorum. Hepimiz bu üniversitenin ve tüm eğitim sisteminin, bilgi dağıtımını yapması gerektiğini biliriz. Ama yine biliyoruz ki, bu eğitim sistemi iktidarı belirli bir sosyal sınıfın elinde tutmasını sağlamakta, diğer sınıfların ise iktidara erişimini engellemektedir. Örneğin psikiyatri ve psikiyatrların bilgisi de insanlığı geliştirmek içindir. Psikiyatri aynı zamanda belirli bir sosyal gruba siyasi iktidarı uygulamanın bir yoludur. Adalet de böyledir. Bana öyle görünüyor ki, bizimki gibi bir toplumun halihazırındaki siyasi görevi, hem tarafsız hem de bağımsız görünen ku-

rumların işleyişini eleştirmektedir. Her zaman o kurumların aracılığıyla kendini belli belirsiz icra eden siyasi şiddetin bir aracı olarak bu kurumları maskelerini düşürecek şekilde eleştirmek ve onlara bu şekilde saldırmakla bu kurumlara karşı mücadele edilebilir.”²⁴

Görüldüğü üzere Foucault adalet, tıp gibi eğitim kurumlarının toplum üzerindeki iktidarı/sistemi yeniden üreten mekanizmalar ortaya koyduğunu belirtir. Bu noktada eğitim sisteminin toplumun yeniden üretim aracı olduğunu fakat bu durumun değiştirilemez olmadığını savunur. Bu noktada Bourdieu’nün eğitim ve ulus-devlet arasında kurduğu ilişki bahse değerdir. Ona göre, ulus-devletlerin tabiatı gereği eğitim, birçok açıdan standartları belirlenmiş bir tipin seri üretimi için özenle tasarlanmıştır. Tekçi bir eğitim anlayışı, ulus-devletlerin eşitlik idealini gerçekleştirebilecek en önemli strateji olarak benimsenmiştir. Tekçiliğin standartlaştırıcı istemi, aynı zamanda son derece ataerkil olan iktidar refleksiyle örtüşür. Aynı kalitede eğitim alanların veya aynı müfredatı alanların hepsi aynı tepkiyi vermemektedir ve gerek müfredatın içeriğine gerekse eğitim pratiğinin kendisine bazı öğrencilerin daha kolay uyum sağlayabilmeleri gibi nedenlerle eğitim sistemi bazı eşitsizlikler üretebilir.²⁵ Eğitimci köken olarak hâkim sınıflardan gelmeseler bile, taşıdıkları ve öğrencilere aktardıkları bilgi ve kültür yine hâkim sınıfın dilini kullandığı için, bu dili anlama konusunda hâkim sınıftan gelen öğrencilerin daha büyük avantajları vardır. Yani aynı sınıf ortamında eğitim görseler bile, farklı sınıfsal-kültürel sermayelere sahip öğrencilerin verilen eğitimden aynı şeyi alma ihtimalleri daha işin başında yok gibidir.²⁶ Daha fazla kaynağa yani sermayeye sahip olanlar, paylaşılan değerleri daha fazla gerçekleştirebilirler. Basit bir örnek verilecek olur-

24 Noam Chomsky vs. Michel Foucault, <http://www.youtube.com/watch?v=kawGakdNoT0&feature=share> , Çevrimiçi, 15.11.2011.

25 Yasin Aktay, “Pierre Bourdieu ve Bir Maxwell Cini Olarak Okul”, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, 2. bs., der. Güney Çeğin, vd., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 474-475.

26 Aktay, A. e., s. 483.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

sa, yıldız atletler lisedeki en çekici ve en popüler kızlarla buluşabilirler. Lise kültürünün işleyişini kavramak için öğrencilerin neyi cazip gördüklerini anlamak gerekir. Görülecek olan şey, basitçe bir kurallar sistemi değil, kaynaklar, pratik eğilimler ve stratejiler sistemidir.²⁷ Bu bağlamda, eğitim toplumdaki eşitsiz ilişkilerin yeniden üretilmesine neden olur. Daha fazla toplumsal kaynağa –sosyal, kültürel, ekonomik ve sembolik sermaye– sahip olmak, eğitim ve okul sürecinde daha başarılı olmayı gerektirmektedir. Çünkü eğitim, sermaye birikimi sağlamış baskın sınıfların değerlerini topluma yaymaktadır. Bourdieu, Batı'nın savaş sonrası zengin toplumlarında kültürel sermayenin hayat fırsatlarının temel belirleyicisi olmaya başladığını ve eşitsiz kültürel sermaye dağılımının bireysel yetenek ve akademik meritokrasi kisvesi altında toplumsal hiyerarşiyi korumaya yardımcı olduğunu düşünmektedir.²⁸ Mesela, bilimlerin piyasa şartlarındaki geçerlilikleri de büyük ölçüde sosyal hayatta belirlenen hiyerarşiye bağlıdır. Bu hiyerarşi akademik dünyada, sosyal hayattakine mütekabil bir biçimde yeniden üretilmektedir. Fizik, mühendislik ve tıp bilimlerinin her zaman sosyal bilimlere nazaran büyük üstünlüğü olacaktır. Çünkü sosyal bilimlerin toplumda hiçbir doğrudan pazarı yoktur.²⁹ Görüldüğü üzere, salt üniversite eğitimi dahi sosyal hayatın sermaye hiyerarşisinden azade değildir. Kültürel sermayeyi payanda olarak yedekte tutan piyasa ekonomisi, hangi dalın iş yapıp yapmayacağını belirleyerek, hem bu dalları hem de bu dallarla uğraşan insanları bir hiyerarşik düzene sokmaktadır.

Üniversite gençliğini diğer gençliklerden farklılaştıran üniversite eğitiminin etkilerine dair pek çok çalışma yapılmıştır. Mesela İstanbul'da yapılan bir araştırmanın sonucuna göre; gençlerin eğitim seviyesi yükseldikçe, hayattan memnuniyet,

27 Craig Calhoun, "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları", çev. Güney Çeğin, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, 2. bs., der. Güney Çeğin, vd., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 96.

28 Loic Wacquant, "Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi", çev. Ümit Tatlıcan, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, 2. bs., der. Güney Çeğin, vd., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 55.

29 Aktay, A. e., s. 486.

kendini özgür ve eşit hissetme oranları da yükselmekte; kendilerini orta ve ortanın altında gelir düzeyine mensup hissetme oranları ise düşmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe gençler arasında hayat başarısı ile zeka arasında bağ kuranların oranı artmaktadır. Yüksek eğitim görmüş gençler arasında işsizlik diğer tüm eğitim düzeylerine göre daha yaygın olmasına rağmen, gelecekte gelir beklentisine dair iyimserlik ve eğitim hayatının sonunda iş bulma umudu, eğitim düzeyiyle doğru orantılı olarak artmaktadır.³⁰ Bu bağlamda yükseköğretim eğitiminin insanlara memnuniyet, özgüven ve iyimserlik sağlayan bir öz bilinç yarattığı öne sürülebilir.

30 Gülten Kazgan, *İstanbul Gençliği: Gençlik Değerleri Araştırması 2004*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.187-199.

Taşra, Kent, Metropol ve Gündelik Hayat

İnsanların toplu halde yaşamalarının sonucu olarak, bir arada yaşama mekanları üretilmiştir. Henri Lefebvre, mekanın fiziki, zihinsel ve sosyal 'alanlar'ı arasındaki teorik birliği keşfedecek veya inşa edecek bir birlik teorisi geliştirmiştir. İlgilendiği mekanın mantıksal-epistemolojik olduğunu yani toplumsal pratiğin mekanı olduğunu ifade eden Lefebvre'e göre, o mekan projeler, sunumlar, semboller ve ütopyalar gibi tahayyül/imgelem üretimlerini içeren duyulara ait fenomenlerle işgal edilen mekandır.¹ Bu bağlamda mekan üretimi süreci; mekansal pratik, mekanın temsilleri ve temsilî mekanlar ile mümkündür. Ona göre bir toplumun mekânsal pratiği toplumun mekanını gizler ve onu deşifre ederek açığa çıkar. Neo-kapitalizm altındaki mekânsal pratik, günlük gerçeklik (günlük rutin) ile şehir gerçekliği (iş, 'özel' hayat ve serbest zaman için ayrılan mekanları birbirine bağlayan yollar ve ağlar) arasında yakın bir ilişki vücuda getirmektedir. Lefebvre, mekanın temsillerini, bilimsel bir yakınlıkla belirli bir tür sanatçı olarak, yaşanmış ve algılanmış olanı tasavvur edilenle beraber tanımlayan bilim adamlarının, şehir planlamacılarının, teknokratların, sosyal mühen-

1 Henri Lefebvre, *The Production of Space*, çev. Donald Nicholson-Smith, Oxford, Blackwell, 1991, s. 12.

dislerin mekanı yani kavramsallaştırılmış mekan olarak açılmaktadır. Temsilî mekanlar ise, kendisiyle ilgili imaj ve semboller yoluyla doğrudan 'yaşamış olan' mekan, dolayısıyla 'sakinleri'nin ve 'kullanıcıları'nın mekanıdır.² Mekânsal pratiğin, mekanın temsillerinin ve temsilî mekanların, kendi nitelik ve özelliklerine, söz konusu toplum veya üretim moduna ve tarihsel döneme göre çeşitli yollarla mekanın üretimine katkı sağladıklarını iddia etmek mantıklıdır.³ Mekanın temsilleri (tasarlanan mekan), temsilin mekanı (yaşanan mekan) ve mekânsal pratikler (anlamlandırılan mekan) arasındaki diyalektik ilişkiler, mekanı hem 'yukarıdan' hem de 'aşağıdan' üretilen bir ürün yapmaktadır.⁴ Mekanın ne denli insan ürünü bir şey olduğuna dair bu görüşlerin ardından, araştırma boyunca kullanılacak mekan bölümlmelerine girilebilir.

Bir arada yaşama mekanları; köy, kasaba, kent, metropol, megakent vs. olarak sınıflandırılabilir. İnsanların köy ve kasaba türü yerleşimlerinin şehir türüne doğru evrilmesi, onlara uygarlığın yolunu da açmış gibi gözükmektedir. "Batı dillerinde *civitas*'tan (kent) türeme *civilis(iz)ation* kelimesi uygarlığı ifade etmektedir. Aynı zihinsel iklim Arapçada da vardır ve bu dilin *medine*'si (kent), *medeniyet* kelimesine can vermiştir. Demek ki, insanlığın bizim temasta olduğumuz iki büyük kitlesi, uygarlığı her şeyden önce kentsel bir olgu olarak görmektedir."⁵ Bu noktada şu sorular akla gelmektedir: Şehri kırsaldan (taşra) ayırmak için hangi kriteri kullanmak gerekir? Ya da bir köy nasıl, neden ve ne zaman 'şehir'leşir? Benzer sorular kentle metropol ayrımı için de sorulabilir.

Birçok açıdan tanımlanabilecek olan kent, tarihsel ve toplumsal çıkış noktası olarak kendi kendini yöneten ve bir arada oturan bir topluluğun işgal ettiği ve bu işgalden ötürü iskân ettiği, buna bağlı olarak örgütlediği mekanı işaretlemek-

2 Lefebvre, A. e., s. 38-39.

3 Lefebvre, A. e., s. 46.

4 Ali Ekber Doğan, "Mekan Üretimi ve Gündelik Hayatın Birikim ve Emek Süreçleriyle İlişisine Kayseri'den Bakmak", *Praksis*, sayı 16, Güz 2007, s. 99.

5 Mehmet Ali Kılıçbay, *Şehirler ve Kentler*, Ankara, Imge Kitabevi, 2. bs., 2000, s. 14.

tedir. Her kent bir '*res publica*' yani kamusal nesnedir. Kamusalılık ise, kenttaşların kendi mahremiyetlerinin dışında ve ötesinde, bir *corpus* oluşturmalarının ve böylece hemşehri olmanın bilincini ürettikleri ortaklık mekanlarının varlığını zorunlu kılmaktadır.⁶ Modern sanayi toplumlarında şehirler, sanayi, toplama-dağıtma ve mali-idari merkez fonksiyonuna sahiptir. Buhar, elektrik ve içten patlarlı motor gibi organik olmayan enerjinin sanayi ve tarımsal üretime, ulaşım ve haberleşmeye uygulanması, olağanüstü nüfus birikimi, büyük bir artık-üretimi ve geniş çapta ve etkili bir şekilde örgütlenme olanağını yaratmıştır.⁷ Şehir yoğunlaşmış, tarımsal olmayan insan yerleşmesidir. Şehirler, aralarında idari, dinî, ticari, sınai, toptancılık ve perakendecilik, ulaşım ve iletişim, eğlence, eğitim ve korunma hizmetleri de olan çok çeşitli hizmetler sunmaktadırlar. Herhangi bir şehrin hizmetlerine ihtiyaç duyan ve kendisine çektiği bölge onun '*hinterland*'ıdır.⁸ Şehirlerde toplanmış ve sadece şehir dahilindeki sahayı değil, onun çevresindeki az veya çok geniş sahayı etkisi altında bulunduran hizmetler çok çeşitlidir.

Kentler her şeyden önce en üst düzeyde işbölümünün mekanıdır. Kent, genişlemesinin ölçüsünde işbölümünde giderek daha çok belirleyici koşullar ve hacmi dolayısıyla büyük oranda bölünmüş bir hizmet çeşitliliği söğurabilen bir çevre önermektedir. Bireylerin yoğunlaşması ve müşteriler için mücadele etmesi, aynı zamanda bireyi, bir başkasının çabucak yerini almayacağı bir işlev konusunda uzmanlaşmaya zorlamaktadır. Kent yaşamının, yaşamak için doğayla yapılan mücadeleyi, doğa tarafından değil de, kazanmak için diğer insanlar tarafından sağlanan insanlar arası bir mücadeleye dönüştürdüğü belirgindir. Çünkü uzmanlaşma, yalnızca kazanmak için yapılan rekabetten değil, satıcının yemlenmiş –tüketimi üretilmiş– müşterinin yeni ve farklı ihtiyaçlarını karşılayacak şeyleri araştırmak

6 Kılıçbay, A. e., s. 41.

7 Kıray, A. e., s. 16.

8 Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç, *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan*, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2002, s. 417.

zorunda olduğu yönündeki belirleyici olgudan da kaynaklanmaktadır. Henüz tükenmemiş bir gelir kaynağı ve hemencecik ikame edilemeyecek bir işlev bulmak için kişinin hizmetlerini uzmanlaştırması gereklidir. Bu süreç farklılığı, incelemeyi ve toplumun ihtiyaçlarının zenginleştirilmesini teşvik eder ki bunun, bu toplum içinde, kişisel farklılıklara yol açacağı aşikârdır. Bütün bunlar, kentin, hacmiyle orantılı olarak ortaya çıkmasına neden olduğu zihinsel ve ruhsal bireyselleşmeye geçişini biçimlendirmektedir.⁹ Şehirlerdeki fonksiyonlar esas itibarıyla üç büyük grupta –iktisadi, idari ve siyasi, kültürel– toplanabilir. Şüphesiz bu üç büyük fonksiyon grubu içinde en önemlisi, iktisadi fonksiyonlardır. Şehirlerin nüfus sahalarının genişliği, şehir dahilinde büyük nüfus kitlelerinin barınması, çevredeki irili ufaklı yerleşmelerle şehrin yakın ilişkiler kurabilmesi ve münasebetlerini devam ettirmesi, kısaca şehir halkının kazancı ve böylece şehrin hayatiyetini idame ettirebilmesi, büyük ölçüde şehrin iktisadi bakımdan arz ettiği elverişli şartlara bağlıdır.¹⁰ Görüldüğü üzere şehir (kent) belli bir sayının üzerindeki insan grubunun yerleştiği, ekonomisi tarımsal üretimden bağımsızlaşmış, dinî, ticari, kültürel, eğlence, dinlenme ve ulaşım amaçlı kamusal mekanlara sahip bir arada yaşama mekanı olarak tanımlanabilir.

Şehirleşme kendine has bir yaşam biçimini de beraberinde getirmiştir ki bazı araştırmacılar buna gündeliklik yahut gündelik hayat demektedir. Gündelik hayat Lefebvre tarafından, toplumsallığın kendini bir tekerrür halinde yeniden üretmesi olarak görülmektedir. Harootunian ise gündelik hayatı, kapitalizmin dünya çapında yaygınlaşmasının yaşam koşullarını benzerleştirmesi eğilimi ve buna paralel yaşanan gerçekliğin deneyimi olarak anlamaktadır. Her iki düşünür, gündelik hayatın kapitalizme/modernizme paralel geliştiğini ifade ederler:

9 Georg Simmel, “Metropol ve Zihinsel Yaşam”, çev. Bahar Öcal Düzgören, *Cogito*, sayı 8, Yaz-1996, 6. bs., 2012, s. 87-88.

10 Sûha Göney, *Şehir Coğrafyası*, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 3. bs., 1995, s. 164. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Gündeliklik, modernlikle kapitalizm deneyimini paylaşan bir kültürel form oluşturur ve dolayısıyla onunla eşzamanlıdır. Modernlik burada yeni olarak temsil edilmektedir ve gündeliklik süreçsel (*durational*) şimdi olarak görülmektedir, tamamlanmamıştır ancak “iki tekrar kipinin kesişiminde konumlanmıştır: doğaya hâkim olan döngüsel (*cyclical*) ile “akılcı” olarak bilinen süreçlere hâkim olan çizgiselin kesişim yerinde.”¹¹

“Gündelik hayat her yerde ve hiçbir yerdedir. Gündelik olan birbirine karışmış haldeki gerilemeler ve ilerlemelerle doğar. Düşüncenin gündelik hayatı yakalamayı istediği andan itibaren, gündelik hayat bilinçaltına kaçmaz; çöker. Bununla birlikte her yerden gösterilir: reklam, mutluluk, daha doğrusu tatmin teknikleri, örgütlü topluluklar ve örgütlenmeler. Bilinçaltı, kendi yasalarını (yapılarını da diyebiliriz) bilmeyen bilincin kendisidir. Bu anlamda, gündelik hayat modernliğin bilinçaltı ve bilinçsizliğidir.”¹²

Harootunian gündelik hayatın mekanı olarak kapitalizmin mekanını işaretlerken aslında Lefebvre’den çok da farklı bir şey söylememektedir. Bir Doğulu olarak, Lefebvre’den farklı bir şekilde, gündelik hayatın eşitsiz kalkınma figürü üretme özelliğine özellikle vurgu yapmaktadır.

“Gündelik hayatın mekanı, bize küresel ile yerel arasındaki ilişkiyle, kapitalizmin yayıldığı her yerde yeniden ürettiği ritim ile rutinleri ve onları birleştiren yaşanmış veya yerel ve olumsal (*contingent*) deneyimler arasındaki ilişkiyi tartışmamıza izin verir.”¹³

“Gündelik hayatın kalbinde yatan, kapitalizmin ürettiği ve toplumlara değişik uğraklarda ve değişik yoğunlukta giren

11 Harry Harootunian, *Tarihin Huzursuzluğu: Modernlik, Kültürel Pratik ve Gündelik Hayat Sorunu*, çev. Mehmet Evren Dinçer, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayını, 2006, s. 68.

12 Lefebvre, A. e., s. 132.

13 Harootunian, A. e., s. 69.

eşitsiz bir kalkınma figürüdür. Müteakiben üretilense farklılaşan zamansal formlar ve kültürel mekanlar ile farklılaşan üretim tarzları ve güçlerinin bir arada var olmalarıdır.”¹⁴

Harootunian, gündelik hayatın neden kentlere ihtiyaç duyduğunu izah ettiği analizinde şunları söyler:

“Modernlikte, sınaileşme dönemi ve kitle toplumunun kurulması süresince, tarihin mekanı şehirlerdi, genişleyen sanayi bölgeleriydi ve gündelik olan dediğimiz de bunların deneyimiydi. Bu yüzden çağdaş sahneyi, bugünün şimdisini oluşturan yer artık taşra değil, kentlerdir. Bu sahne, hem gündeliğin deneyimini biçimlendiren yeri hem de bu deneyimin yaşandığı, sahnelendirildiği yeri sağlayan ortamdır, ve bu sahnede yaşananlar, taşrada, köylerde ve hatta kırsal ekonomi politigin çevrelediği şu modern öncesi kentlerde yaşanan hatırlanması zor günlük hayattan epey farklıdır. Gündelikliğin modernliği sokaklardır, binalardır, yeni kurumlar ve sürekli harekettir, kamusal ile özel arasındaki büyük ve küçük olayları benzer bir şekilde dışa vuran kesintisiz ilişkidir. Ve şehirlerdir gündeliğin kendi tarihini yazdığı yerler.”¹⁵

Harootunian’ın açıklamalarından da görüldüğü üzere, gündelik hayat kentin ve kentleşmenin deneyimidir. Bu kavramın açılmanması, ‘artık dışarısı diye bir yer’e sahip olamayan kent yaşamının bireyi ve toplumu, kentin içine doğru nasıl kapattığını anlatabilir. Lefebvre programlanmış gündelik hayat perspektifiyle, modern kapitalist kentli yaşam tarzının kendi tüketim kültürünü nasıl ürettiğini, gündeliğin nasıl politik olarak işlevselleştirildiğini şu şekilde anlatır:

“Politik güçler ve toplumsal biçimler gündelik olanı sağlamlaştırmaya, yapılandırmaya, işlevselleştirmeye yöneliyorlar. Toplumsal alanın diğer düzeyleri (sosyolojik katmanlar içinde çok yüksekte işleyen devlet hariç), artık sadece gündelik hayata bağlı olarak varlıklarını sürdürüyor. Yapıların önemi ve

14 Harootunian, A. e., s. 71.

15 Harootunian, A. e., s. 24-25. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

faydaları, gündelik hayatı “yapılandırma” kapasitelerine göre ölçülüyor. Son yılların en önemli olayı, (biraz değişime uğramış, ancak öz itibariyle korunan) kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerinin hâkim olduğu bu toplumda, sanayileşmenin yarattığı bir sonuçtur: kendisine uygun bir *kentsel çerçeve* içindeki programlanmış bir *gündelik hayat*. Toplumun sibernetikleşmesinin, yerleşim alanının düzenlenmesinin, etkili aygıtların kurulması, kentsel bir hayatın uygun bir modele göre (karar mercileri, iktidarın hizmetindeki dolaşım ve haberleşme) yeniden oluşturulması gibi bir yolla kendini göstermesi olasıdır.”¹⁶

Gündelik hayatın dolayısıyla insanın ve toplumun programlandığını iddia eden Lefebvre, bu durumu televizyon ile örnekler:

“Küçük ekranın (McLuhan’a göre bu ekranın ilettiği mesajlardan çok ekranın kendisinin) şenlendirdiği evinizde, yuvanızdasınız ve sizinle ilgileniliyor. Size, nasıl hep daha iyi yaşanacağı söyleniyor: ne yemek ve içmek gerektiği, ne giymek gerektiği ve evinizi neyle döşemek gerektiği, nasıl ikamet etmek gerektiği. Ve işte programlandınız. Döngüler sürüp gider: gösterilerin tüketimi, tüketicinin gösterisi, tüketicinin gösterisinin tüketimi ve tüketicinin göstergeleri.”¹⁷

Gündelik hayat kapitalizme/modernizme koşut olarak deneyim sahasına çıktıysa, Sanayi Devrimi’nden önce insanlar ve topluluklar tarafından paylaşılan yaşanmışlık neydi? Harootunian bu soruya cevap olarak gündelik hayat öncesi günlük hayat’ın yaşandığını, Lefebvre ise üslup’un var olduğunu söyler. Gündelik hayatın laik, tarihsel ve zamansal¹⁸ olduğunu ifade eden Harootunian, böylece modernlik öncesi günlük hayatın dinsel ve tarihdışı kimliğine vurgu yapar. Lefebvre ise üslup olarak adlandırdığı, gündelik hayat öncesi toplumlarda, en

16 Lefebvre, A. e., s. 78.

17 Lefebvre, A. e., s. 122.

18 Harootunian, A. e., s. 68.

ufak detayları, davranışları, sözleri, aletleri, alışılmış nesneleri belirlediğini ifade eder. Üslubun içsel şiirine karşılık gündelik hayat nostaljiktir.¹⁹

İnsanın ve toplumun nesneleştirilmesine hizmet eden gündelik hayatın mekanı olarak kentlerin enlemsel ve boylamsal olarak genişlemesi olarak nitelendirilebilecek olan şehirleşme, klasik kent uzamının sınırlarını aşmaktadır. Metropol kentlerin hatta megakentlerin ortaya çıkışı, şehirlerin nasıl olup da bu tür mekanlara evrildiğini anlamayı gerektirir. Beşerî coğrafya kıstaslarına göre on bin kişilik nüfus, kentleşmenin temeli sayıldığında nüfusla beraber artan ölçüde kent farklılaşmaları şu şekilde gösterilebilir.²⁰

Nüfusa Göre Yerleşim Birimleri

10.000 kişi - 100.000 kişi	Küçük kent
100.001 kişi - 1.000.000 kişi	Büyük kent
1.000.001 kişi - 10.000.000 kişi	Metropolitan Kent
10.000.001 kişi ve üstü	Megakent

Nüfusa dayalı tasnife göre metropolitan kent olarak tasnif edilen yerleşim birimleri, işlev yönünden metropol kent sayılamayabilir. Metropol kentler bulundukları ülkenin başat kent haline gelmedikleri sürece metropol kent işlevi göremezler:

“İçinde bulunduğu ülkenin, başat kentini, ekonomik ve siyasi anlamlarda merkezi denebilecek bir noktasını ifade eden metropol terimi, aynı zamanda o ülkenin uluslararası bağlantılarının da düğüm noktasını çağırıştırır. Metropolitan alan/bölge, yüksek nüfusa (ve kimi zaman da yüksek nüfus yoğunluğuna yani kilometrekare başına düşen nüfusa) sahip büyük bir kenti merkez alan, birbiriyle bağlantılı, sıralı kentlerin ve kente bağlı oluşumların bütünü de ifade eder.”²¹

19 Lefebvre, A. e., s. 40-41.

20 Hayati Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, İstanbul, MEB Yayınları, 1997, s. 431.

21 Volkan Aytar, *Metropol İstanbul*, İGSM Yayınları, 2005, s. 13.

Yukarıdaki tabloya göre, Türkiye'nin İstanbul şehri tek megakenti olsa da, Aytar'dan alıntılanan metropol tanımlamasına göre İstanbul şehrinin Türkiye'nin yegane metropol kenti olduğu iddia edilebilir. İstanbul kenti, hem metropol kent nüfus şartını sağlayan hem de ülkenin ticari, ekonomik, siyasi, bilimsel vs. gibi alanlarında başat kenti işlevini gören tek metropol kentidir. Çünkü 12 milyon 573 bin 836 kişilik nüfusuyla kilometrekareye 2400 kişi düşen bir yoğunluğa sahip olan İstanbul şehrinin ülke bütçesine katkısı yüzde 40 seviyesindedir.²² Aslında İstanbul, kurulduğu günden beri hep –iktisadi, siyasi ve kültürel olarak– merkezî önemde bir şehir olagelmıştır. “Taşı toprağı altın”dan bir kent olarak bilinmiştir. Onun bu cazibe merkezi olma özelliği, tarih boyunca hep kalabalık bir nüfusu barındırmasını da beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olması hasebiyle, yeni rejimin Osmanlı'ya duyduğu tepkiden İstanbul da nasibini almış, devletin temel yatırımları Ankara'ya kaymıştır. İstanbul, hemen her alanda ikinci planda bırakılarak, bir anlamda dışlanmış. Ancak tarihselliği ve zenginliği nedeniyle İstanbul, II. Dünya Savaşı arifesinde ve özellikle de sonrasında, yeni sanayi yatırımlarını kendisine çekerek iktisadi ve kültürel açılardan Türkiye'nin en önemli şehri olma konumuna hızla yeniden yükselmiştir. 1950'lerden itibaren İstanbul'un bu konumu artan bir şekilde pekişmiş ve yerleşik bir hal almıştır.²³ İstanbul şehri Türkiye'nin uluslararası bağlantılar ve ekonomik anlamda merkezi sayılmaktadır. Kentin ekonomisine ve iş yaşamına kısaca bakılacak olursa, bugün İstanbul'un Türkiye Gayri Safi Milli Hasılası'ndaki payı yaklaşık yüzde 23 düzeyindedir. İstanbul'un her yıl devlet bütçesine katkısı yüzde 40, buna karşılık devlet harcamalarından aldığı pay yüzde 7-8 dolayındadır. Özel bankaların hepsinin genel müdürlükleri ve Türkiye'deki toplam banka şubele-

22 *Sayılarla İstanbul*, http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/konum/Pages/Sayılarla_Istanbul.aspx, (Çevrimiçi), 16.11.2011.

23 Nail Yılmaz ve Yücel Bulut, *Kent Yoksulluğu ve Gecekondu*, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2009, s. 10.

rinin yüzde 21'i İstanbul'da bulunmaktadır. İstanbul hem iç hem de dış ticarete merkezî bir öneme sahiptir. İstanbul'da ticaret sektöründe yaratılan katma değer, il toplam katma değerinin yüzde 26,5'ine ulaşmaktadır. Ticaret, sanayiden sonra İstanbul'un en önemli sektörü durumundadır. Türkiye genelinde ticaret sektöründe yaratılan katma değerinin yüzde 27'si İstanbul'a aittir. İstanbul, aynı zamanda Türkiye'nin en önemli ihracat ve ithalat kapısı konumundadır. İstanbul'un ihracatı Türkiye toplam ihracatının yüzde 46'sını, İstanbul'un ithalatı ise Türkiye'nin toplam ithalatının yüzde 40'ını oluşturmaktadır. İstanbul, turizmin merkezi olması açısından ve özellikle de kongre turizmi açısından büyük bir şansa sahip bulunmaktadır. Otel kapasitesinin dörtte biri beş yıldızlı otel, beşte birine yakını da dört yıldızlı oteldir. İstanbul, ülke hava taşımacılığının da merkezi durumundadır. Atatürk Havalimanı'nın yanı sıra Anadolu yakasında da Pendik Sabiha Gökçen Havaalanı da İstanbul'a hizmet vermektedir. Türkiye'de sayıları 153 olan müzelerin 14'ü İstanbul'dadır. Türkiye müzelerinde bulunan 2 milyon 400 bin eserin yüzde 34'ü İstanbul müzelerinde sergilenmektedir. Şehirde son yıllarda sanayinin yerini yönetim merkezleri ile finans, turizm, hizmet ve bankacılık gibi sektörler almaktadır. Coğrafi konumu itibarıyla İstanbul'da günün ilk dört mesai saati Asya ülkeleriyle, diğer dört mesai saati Avrupa ülkeleriyle çakışmaktadır. Bu da İstanbul'a doğal bir finansal merkez olma konumu getirmektedir.²⁴ Ayrıca İstanbul şehrinin ülke siyasetinde ağırlığı, hem nüfusu hem de ülkeye ekonomik girdisi göz önüne alındığında diğer tüm şehirlerden daha başkındır. Aslında, nüfus kriteri açısından bakıldığında megakent olarak da vasıflandırılabilir olan İstanbul şehrinin; nüfus, kültür ve üretim ilişkileri, ulaşım, ticaret, siyaset, vs. bağlamında Türkiye'nin tek metropol kentidir.

Metropol kentler, küresel çapta çoklu kimliklerle bölünmüşlükleri içinde tekliğini kaybeden kentler oluyorlar. Bu bağlamda İstanbul'un kimlikler ve tüketim üzerinden çoğullaşması

24 İstanbul'un Tanıtımı: Ekonomi, (Çevrimiçi), <http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/konum/Pages/Ekonomi.aspx>, 16.11.2011.

hakkında şunlar²⁵ söylenebilir: Bir metropol olarak İstanbul'da, yerleşmiş toplumsal oluşumlar ve kültürel kimliklerin çokluğu ve çeşitliliği ile küresel tüketim olgusunun giderek genişleyen etkisi altında değişen çizgileri İstanbul'u tek bir varlık olarak anlamayı ve yorumlamayı güçleştirir. Dünyanın diğer yerlerindeki büyük metropoller gibi İstanbul'da da küresel tüketimin genişleyen ağlarına entegrasyon mevcut kültürel uçurumları daha keskin hale getirmiş ve kutuplaşmalar yaratmıştır. Ancak, en azından İstanbul söz konusu olduğunda, kentin kültürel haritasının sakinleri açısından tutarlılığını yitirdiği ya da kentte yaşayanların ortak bir gerçeklik hissini kaybettiği söylenemez. Tam tersine, süregiden değişimlerin karmaşıklığından doğan çelişkiler, bir kent anlatısının tanıdık hatları aracılığıyla karşılanır ve düzene sokulur.

Harvey'e göre, günümüzün metropolü insani anlamda varolmanın imkansız olduğu bir yer değilse bile, gerek sanatsal gerek yaşamsal anlamda yoksullaşmanın mekanıdır.²⁶ Simmel'e göre, binlerce bireysel değişkeni bulunan metropol tipi insan, köklerinden koparacak dışsal çevresinin akımlarından ve aykırılıklarından kendisini koruyacak bir organ geliştirerek, yüreği yerine beyniyle tepki verir. Bu sayede, yükseltilmiş bir kavrayış, zihinsel ayrıcalık kazanır. Bu durumda da metropol yaşantısı, metropol insanında, yükseltilmiş bir kavrayışı ve aklın üstünlüğünü ön plana çıkartmış olur. Metropol fenomenine yönelik tepkime, duyarlılığı en az olan ve kişiliğin derinliklerinden oldukça uzak bulunan o organa aktarılmıştır. Bu nedenle akıl, metropol yaşamının baskıcı gücüne karşı öznel yaşamı korur görünmektedir ve akıl, pek çok yöne doğru dallanıp budaklanır ve sayısız soyut fenomenle bütünleşir.²⁷ Metropol insanı, bugün küçük kent insanını kuşatan hırçınlık ve önyargıyla kı-

25 Ayşe Öncü, "1990'larda Küresel Tüketim, Cinselliğin Sergilenmesi ve İstanbul'un Yeniden Biçimlenmesi", *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat*, 2. bs., haz. Deniz Kandiyoti, Ayşe Saktanber, İstanbul, Metis Yayınları, 2005, s. 199.

26 David Harvey, *Umut Mekanları*, 2. bs., çev. Zeynep Gambetti, İstanbul, Metis Yayınları, 2011, s. 23.

27 Simmel, A. e., s. 84.

yaslandığında, manevi ve ince bir anlamda “özgür”dür. Çünkü karşılıklı ihtiyatlılık ile farksızlık ve geniş çevrelerin entelektüel yaşam koşulları, bağımsızlığa yaptıkları etki bağlamında, birey tarafından asla, büyük kentin en kalın kalabalığı kadar güçlü bir biçimde hissedilmemiştir. Bunun nedeni, uzamın bedensel yakınlığının ve darlığının, zihinsel uzaklığı aslında çok daha görünür kılmasıdır. Kişinin belli koşullar çerçevesinde kendisini, metropol kalabalığı içinde hissettiği kadar yalnız hissettiği başka bir yer olmaması, açıktır ki, yalnızca bu özgürlüğün öteki yüzüdür. Çünkü burada, insanın özgürlüğünün başka yerlerde olduğu gibi duygusal yaşamına konfor olarak yansıtılması hiçbir şekilde gerekli değildir.²⁸ Duygusal ve yaşamsal yoksullaşmanın mekanı olan metropolde yaşayan insan, rasyonalitenin insanıdır. Metropol insanı, hayatını yüreğiyle değil aklıyla değerlendirmektedir. Metropollü, taşralıyla karşılaştırıldığında özgür; özgür olduğu kadar da yalnızdır.

28 Simmel, A. e., s:86-87. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Metropol Kent Ortamıyla Karşılaşma

Metropol kent pek çok metropoldışı üniversite öğrencisi için ilk elde hayranlık, korku, imkansızlık, imkan, aileden ve eski arkadaşlardan ayrılık, yeni arkadaşlarla beraber olma vs. duygu ve eylemlerinin bazen birkaçının bazen hepsinin aynı anda bir arada bulunma mekanıdır. Metropoldışı öğrenciler, metropol kente ilk geldiklerinde, “kabuğuna çekilme”den “iyiden iyiye dağıtma”ya kadar farklı tepkiler geliştirirler. Bu tepkilerin gelişim sürecinde, öğrencilerin sosyal kökeni, irtibatla oldukları ideolojik ya da dinî gruplar, metropollü ya da metropolleşmiş arkadaş veya akrabalarının varlığı yahut yokluğu önemli rol oynar. Herbert Blumer toplumsallık içindeki bireyin yani aktörün içinde bulunduğu durumun ve eylemin ışığında anlamları seçtiğini, kontrol ettiğini, askıya aldığı, yeniden gruplandığını ve dönüştürdüğünü iddia eder.¹ Bütün insani etkinlikler, başkalarının yaptıkları ışığında insanların sürekli olarak yapmaları gerekene uyum sağlama çalışmalarının sonucu olarak anlaşılabilir.² Yani birey toplumsallığın içinde sürekli yeni anlamlar üretmek ve bu

1 Margaret M. Poloma, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, çev. Hayriye Erbaş, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1993, s.225.

2 Howard S. Becker, Michal M. McCall, *Symbolic Interaction and Cultural Studies*, Chicago, The University of Chicago Press, 1990, s. 3.

anlamlara sürekli uyum göstermek durumundadır. Mesela metropoldeki bir üniversiteye yeni başlayan bir metropoldışı genç, diğer öğrencilerle –hem metropoldışı hem de metropollü– etkileşerek gündelik yaşamın düzenini ve anlamını yaratmak durumundadır. Bu yaratma aşaması, metropolleşme ve üniversite öğrencisi olma durumları dahilinde seçilen, kontrol edilen, bazen ihmal edilip bazen gözden geçirilen ve en nihayetinde dönüştürülen bir anlamlar setine mukabildir. Nitekim Bourdieu'ye göre, bir alanın iç iletişim formlarına vakıf olanlar o alana dair çalışmaları anlayabilirler. Sıradan insanlar, belli bir alanın iç iletişim formlarına vakıf olmak için ya ilgili alana katılmalı veya bu alana dair bilgilerini artırmalıdır.³ Her alan kendine özel oyun kuralları ve ödüllere sahiptir. Aslında alanlar farklı oyunlar içerse de, onlar arasında dönüştürmeler yapmak mümkündür. Aileler maddi sahipliğin (ekonomik sermaye) yanı sıra, çocuklarını yetiştirme ve evliliklerini planlama biçimleriyle bağlantı ağlarını (sosyal sermaye) genişletebilir ve prestijlerini (kültürel sermaye) arttırabilirler.⁴ *Habitus* çözümlemeleri ancak bir alan söz konusu olduğunda geçerli olabilir. Çünkü alan içindeki hâkim ve tabi sınıfların mücadelesi *habitusu* biçimlendirir, *habitus* ise alana ilişkin algıyı yapılandırır. Bu noktada, metropol kente üniversite okumak için gelen öğrencilerin *habitus*larının üniversite ve metropol alanlarını nasıl algıladığını tespit etmek önemlidir. Metropoldışı öğrenciler metropolleşirken, üniversite ve metropol kent alanlarını da yeniden biçimlendirirler.

Metropol kent, herkesi farklı bir maske ile karşılayan bir mekandır. Metropole ait mekanların çoklu yüzü kişinin önceki bilgileri, buna bağlı beklentileri, tercih ettiği hayat tarzına göre tezahür eder. Metropoldışı öğrenciler, İstanbul'un birbirinden çok farklı taraflarını şöyle ifade ediyorlar:

“İstanbul’u kimi evliyalar şehri olarak görüp, çok manevi bir şehir olarak betimlerken; bir diğeri gece hayatına yoğunlaşıp kendini eğlenceye vurabilir.” (Seda, BÜ, Psikoloji, 1)

3 Calhoun, A. e., s. 110.

4 Calhoun, A. e., s. 106.

“İstanbul dinî anlamda iki zıtlığı bir arada barındırıyor. Dünyada İslâmiyet’i en iyi yaşayacağın yer, Haremeyn’den sonra belki İstanbul. Ama bunun yanında pisliği de en güzel yaşayabileceğin yer Las Vegas’tan ya da Kıbrıs’tan sonra gene İstanbul. İki zıt kutbun bir arada bulunduğu yer. Mesela solcuların mitinginin eksik olmadığı Kadıköy’deki Osmanbey Camisi’nde, normal vakit namazları Cuma namazı gibi kılınıyor. Akın akın geliyor insanlar.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

İÜ’den Ahmet’e göre, İstanbul’un çokyüzlü ortamı metropol-dışı öğrencilere olmak istedikleri kişi olabilme imkanı verir:

“İstanbul’da insanlar imkanları doğrultusunda, olmak istediği her şeyi olabilir, girmek istediği her kılığa girebilir. İnsanlar girdiği ortama göre şekillenir.” (Ahmet, İÜ, Bilgi-Belge Yönetimi, 2)

İÜ’den Zahit ise, İstanbul’un çokyüzlü ortamı içerisinde, başka hayat tarzlarıyla bir arada yaşadığını “şaşıarak” görmesine rağmen, “kendi *habitusuna* uygun bir seçimi” nasıl yapabildiğini şöyle ifade eder:

“Gerek Ağrı, gerekse Bayburt’taki insanlar bayağı dindardı. Zaten Bayburt’ta İmam-Hatip Lisesi’nin yurdunda kalıyordum. Dinî müeyyidelerini yerine getirmeye çalışan insanların arasında büyüdüm. İnsanların giyimiyle, düşünceleriyle bu kadar farklı olmalarına şaşırdım. Ama ben burada hayatımı dinime göre uyarlamaya çalıştım. Aksine mahal vermedim.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Metropol kentle karşılaşma süreci, uyum sağlama sürecinin ‘yanlışlarını, doğrularını, bırakılan ve takip edilen taktiklerin icra edilmesini’ içerir. Çalışma boyunca taktik kavramı Michel De Certeau’nun kullandığı anlamda kullanılacaktır. De Certeau’ya göre taktik,⁵ erk sahip olanların stratejisine karşı, zayıfın sanatıdır. Taktik, stratejinin mekanında açtığı çatlakları son

5 Michel De Certeau, *Gündelik Hayatın Keşfi - I: Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları*, çev. Lale Arslan Özcan, Ankara, Dost Yayınları, 1990, s. 114.

derece hassas ve özenli kullanmak durumunda kalmakta, adeta buralarda kaçak avlanmaktadır.

Metropolleşmek, metropoldışı öğrencilerin bir süreç dahilinde metropole uyum sağlaması ve hatta bu sürecin öğrencinin kendini metropollü hissetmeye başlaması sürecini işaretler. İBÜ'den Derya, kendi geçmiş yaşantısının da etkisiyle 'içki, arkadaş ve müzik' kanallarıyla kendini metropolleştirmiştir. Derya ise, İstanbul'la karşılaşma anını ve sonrasını şöyle anlatıyor:

"İstanbul'a gelince daha da özgür olduğum için bir süre kendi varoluşumu dışarıda aradım. Bir süre bunun deyim yerindeyse suyunu çıkardım. Aslında bunları aile ortamında da zaten yapabiliyordum. Ben ailemle oturup da içki içebiliyordum yani. Daha sonrasında yaptığım şeyin çok mantıksız olduğunu fark edip kendim vazgeçtim. Şu an isteğim dışında alkol kullanmıyorum. Kullanmıyorum, bu çok katı bir şey değil elbette dışarı çıktığım zaman içiyorum ama çok bir şey değil yani. Aşırı bir şekilde işte sarhoş olacak kadar ya da kendini evine götürmeyecek şekilde olmadım hiçbir zaman. Çok iyi arkadaşlıklar da edindim fakat ilginçtir ki çok iyi arkadaşlıklar edindiğim insanların genelde kökenleri Doğu'ya dayandı. Bu çok ilginçtir. Çünkü ben Doğu insanının sıcak olduğuna ve samimi olduğuna inanırım Batı insanındansa. Ben Adana'dayken –Adana'daki gençlerin pek çoğu gibi– rock dinlerdim. Ben de rock, blues dinliyordum, piyano çaldığımdan ötürü klasik müzik de dinliyordum mecburen. Buraya gelince, kendimi bazen Serdar Ortaç dinlerken bile bulabiliyorum yani. Okuduğum kitaplar da değişti. Eskiden daha fazla kafamı yoracak kitaplar okuyordum fakat burada kafamı yoracağım daha fazla şeyler olduğu için kitaplara gerek kalmıyor." (Derya, İBÜ, Hukuk, 3)

Derya, dinî ve ideolojik gruplarla en az temas sağlayarak, kendi sosyal çevresini kendisi inşa ederek metropolleşen bir öğrencidir. Üniversite ortamındaki gruplaşmalarla, en az temas eden öğrencilerden biri de İÜ'den Ufuk'tur. Ufuk, İstanbul'a ilk geldiğinde şehre dair karmaşık duyguları bir arada hissetmiştir. Buradaki hayat tarzına alışmak Ufuk için zorlayıcı bir

sürece tekabül etmiştir. Alışmış olduğu çevreden uzaklaşmak, yeni çevreye uyum sağlama sürecini uzatmıştır. İlk zamanlarda arkadaş edinme sorunları yaşayan Ufuk, zaman içerisinde metropol yaşamın kendisine sunduğu “kimseye hesap verme zorunsuzluğu”nun da yardımıyla uyum sağlama sürecini tamamladığını düşünüyor.

“İstanbul’a gelirken her şeyi bulabileceğim güzel bir şehre, hem de televizyonlardan şiddet ve suç olaylarını gördüğümüz korkunç ve karışık bir şehre gidiyor olduğumu düşünüyordum. Buraya geldiğimde otogarda indim. Aksaray’a gitmek için Esenler’den metroya bindim. İstasyondaki araçların kapılarının farklı semtlere açılıyor olması açıkçası beni korkutmuştu. Yanlış yöne binmiştim, hemen aracı değiştirip Aksaray’a öyle geldim. Ben beş yüz kişilik bir köyde doğdum büyüdüm. İstanbul’da insanlarla iletişim konusunda kendimi geliştirdiğime inanıyorum. İlk geldiğimde baya çekingendim. Lokantaya gittiğimde, elimi kaldırıp garsonu çağırmak güç bir işti benim için. Şimdi öyle değil, ona alıştım. Geceleri, Taksim’de bir diskoda garsonluk yapıyorum aynı zamanda. Çevrem genişliyor bir şekilde. İlk geldiğimde, çok dar bir çevrem vardı. Okulun bahçesine ilk girdiğimde insanların birbiriyle konuştuklarını gördüm. Kimse benimle konuşmuyordu. Okula gidip geliyordum, derslere yarın saat katılıp çıkıyordum. Çünkü hiç arkadaşım yoktu. İnsanlara sokulmaya korkuyordum. Sonra tabi zamanla değişti bu durum. İnsan tanımadığı çevrede daha rahat davranıyor. Kimseye hesap verecek bir durumu yokmuş gibi hissediyor. Bu da beni çekingenlikten atılganlığa doğru götürdü. Şu anda kendimi İstanbul’da doğup büyüyenlerden daha atılgan görüyorum.” (Ufuk, İÜ, Matematik, 1)

Metropol kent ortamı, özellikle kadın öğrenciler için kentin gündelik yaşamı içerisinde bazı mahrumiyetlere sebep olabiliyor. Bu durumu hem uluslararası öğrenciler hem de yerli öğrenciler vurguluyorlar. Mesela, BÜ’de okuyan ABD’li Carmen, kent içerisinde araba sürmekten çekinirken, İÜ’de oku-

yan Moğolistanlı Solongo taciz olaylarına maruz kaldıklarını dile getirdi. Solongo'nun şikayetini İÜ'den Elif de paylaşmaktadır. Carmen, İstanbul'a gelmeden önce bu şehre dair bilgisinin sınırlı olduğunu, ailesinin kendisini dikkatli olması konusunda uyardığını ama artık kendisinin de, ailesinin de İstanbul'u sevdiğini anlatıyor.

“İstanbul hakkında tek bildiğim çok tarihî bir şehir olduğuydu. Bir belgeselde gördüğüm kadarıyla çağdaş bir şehirdi de. Çok kalabalık ve yoğun bir şehir ama burayı sevdim. İstanbul'da trafiğe alışmadım. Karşıdan karşıya geçmek için yarım saat beklediğimi bilirim. Trafikten korktuğumdan araba sürmeye yeltenmiyorum. Ailem ben buraya gelirken, biraz korkmuşlardı ama ailem de beni ziyarete geldiler. Onlar da çok beğendiler.” (Carmen, BÜ, Türk Dili ve Edebiyatı, Bilimsel Hazırlık)

Solongo ise, Türkiye ve İstanbul'la karşılaşmasını ve kendisini şaşırtan şeyleri şöyle anlatıyor:

“İstanbul'dan önce, Samsun'a TÖMER'de Türkçe öğrenmeye gittim. Daha önce görmediğim için, kapalı kadınlar bana çok ilginç geldi. Samsun'da daha çok kapalı kadın vardı. İstanbul'da hava çok sıcak ve ben çok kapalı giyinmek istemiyorum ama o zaman da rahatsız ediyorlar. Ama erkekler biraz kötü ya. Yolda yürürken laf atıyorlar.” (Solongo, İÜ, Moleküler Biyoloji ve Genetik, 2)

İÜ'den Elif de, Solongo gibi İstanbul'da taciz olaylarıyla karşılaştığını ve bu şehrin kendisinden aldığı en önemli şeyin insanlara güven duygusu olduğunu söylüyor:

“İstanbul benden insanlara güveni aldı. Eskiden esnafa güvenirdim. Babam bana akşam eve geç kaldığında esnafın olduğu yerden git derdi, ama burada esnafın olmadığı insanların olduğu yerlerden gitmeye çalışıyorum. Turistik bölge olduğu için bir bayanı rahatsız edebilecek her şeyi yapıyorlar. Vezneciler Kız Yurdu'nda kalıyorum. Yurtta dört kişilik odada kalı-

yorum. Aramızda yaş farkı var ama aradaki saygıyı kaybetmiyoruz. Beraber çıkıp geziyoruz. En azından onlarla aram iyi.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

Üniversite ve yurdunun bulunduğu Beyazıt bölgesindeki esnafın tavrından bunalan Elif, yurttaki arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerle kendini teselli ediyor.

BÜ’de yüksek lisans yapan ve örneklem dışı olarak görüşülen ABD’li James, İstanbul’a gelmeden önce Türkiye ve Türk kültürü hakkında fazla bilgisinin olmadığını ifade ediyor:

“Buraya gelmeden önce İstanbul hakkında çok fazla fikrim ya da beklentim yoktu. Eski ve tarihî bir şehir olduğunu düşünüyordum. Türk kültürü ve Türkiye hakkında da çok fazla fikrim yoktu. Babam Türkiye’yi ‘Geceyarısı Ekspresi’ filminden tanıyordu ve buraya geleceğimde dolayı endişeliydi. Babam bana ‘sakın tutuklanma’ dedi. Üvey annem daha eğitimsizdir. Ortadoğu’nun çok tehlikeli ve teröristlerle dolu olduğunu sanıyordu. O benim için babamdan daha endişeliydi. Sonra düğünüm için İstanbul’a geldiler ve burayı çok beğendiler.” (James, BÜ, Tarih, Yüksek Lisans)

James’in ailesinin Türkiye ve İstanbul hakkındaki görüşleri, vatandaşı Carmen’in ailesi gibi kendisini ziyaret ettikten sonra değişmiştir. Metropol kentin iklimi dahi, metropoldışı öğrenciler için zorlayıcı olabiliyor. Mesela, İÜ’den Halim İstanbul’un havasının üniversiteye ilk başladığı dönemde kendisini etkilediğini hatırlıyor.

“İstanbul’un nemli havası beni çok etkilemişti. Resmen boğuluyor gibiydim. Terliyorum, duş alıyorum, biraz vakit geçince gene terliyorum. Alışana kadar böyle dedi bana arkadaşlar.” (Halim, İÜ, Veterinerlik, 4)

Örneklemdeki engelli bireylerle yapılan mülakatlar sonucunda metropol kentin engelliliğin dezavantajlarını azaltıcı etkisi görülümüştür. Engellilik metropol kent ortamında üzerinden daha kolay gelinebilecek bir soruna dönüşüyor. Yine de,

engelli bireylerin aileleri evlatlarının kendilerinden uzak bir şehre gitmesi sebebiyle belli ölçüde “bir endişe hali” yaşıyorlar. BÜ’den Fatma, engelli bir öğrenci olarak İstanbul’u kazandığında ailesinin bu durumdan hoşnut olmadığını hatta kendisi adına korktuklarını söylüyor:

“İstanbul’u kazanmam ailemi neredeyse üzdü. Özellikle babam, görme engelli olduğum için çok korktu. BÜ’de bölüm kazanacak kadar yüksek puan almamamı istemişti, neredeyse. Babam benim başıma bir şey geldiğinde olabilecek tek çözümü kendisinin üretebileceğini düşünüyordu. Ben, baba çok çalıştım, bu bölümü hakkımla kazandım, dediğimde bir şey de söyleyemiyordu. Kuzenim daha önce İstanbul Üniversitesi Kimya Mühendisliği’ni kazanmıştı. Bölümü sevmediği ve ailesinin yanında olmak istediği için İstanbul’dan ayrılmıştı. Bu da olumsuz bir örnekti, ailem için. Ama kuzenim, ben ilkokulda da yatılı olarak engelliler okulunda okuduğum için benim İstanbul’a alılabileceğimi aileme söylüyordu.” (Fatma, BÜ, Tarih, 1)

Metropoldışı öğrencilerin bazıları, İstanbul’a geldikleri ilk dönemlerde ‘dağıttıkları’nı dile getiriyorlar. BÜ’den Aycan, İstanbul’a ilk geldiği vakitlerde ailesinin kendisine verdiği tüm tavsiyelerin tersini yaptığını, mesela yorgun düşene kadar eğlence ortamlarından çıkmadığını söylüyor:

“İlk geldiğim zamanlarda, tozutmuştum biraz. Ailem buraya gelirken bana, sigaraya başlama, çok içki içme, uyuşturucuya bulaşma, çok gezme, derslerine çalış gibi tavsiyeler verdiler. Bunların hiçbirini tutmadım, uyuşturucuyu bile denedim yani. İstanbul’a ilk geldiğim zamanlarda, haftanın yedi günü İstiklal’deydik. Artık İstiklal’den bıkmıştık.” (Aycan, BÜ, İktisat, Hazırlık)

Aycan’ın bu tavrı sergilemesinde ailesinin yaşadığı yerde karşılaştığı yoksunlukların da etkisi olabilir. Bursalı Aycan’ın doktor olan ebeveyni, sakın ve denize yakın olduğu için yıllar önce Mudanya tarafında bir siteye taşınmışlardı. Aycan bu site-
de geçen yılları boyunca kendi yaşıtında sadece bir arkadaşı-

nın olduğunu, onunla da siyasal tutum nedeniyle ayrı düştüklerini belirtiyor. Üniversiteyi kazandıktan sonra, kendi akranı pek çok gençle hem okulda eğitim görmeye hem de yurttan yaşamaya başlayan Aycan, bu dönem içerisinde kendini eğlenceye vurmuştur. BÜ'den Çiğdem de, İstanbul'a ilk geldiği zamanlar dağıttığını söylüyor. Fakat Çiğdem'in bu halden çıkması biraz zamanını almıştır.

"Ailem de yanımda olmadığı için istediğim şekilde gezip dolaşabildim. Yurttan kaldım burada. Canım istediği zaman çantamı alıp çıkıyorum, özgür olduğumu hissettim burada. Gecelere aktık falan. Geceler de gündüzler de doldu. Mesela artık namus kavramını babamın bana öğrettiği şekilde değerlendirmiyorum. Ders çalışmaya vakit bulamadım. Üç dönemdir aynı dersleri alıyorum ve hala ders çalışmıyorum. Burada koskocaman bir sosyal dünya varmış. Sabaha kadar dışarıda geçirebiliyorum. Tamamen eğlenceye ve gezmeye verdim kendimi. Üç günlük, iki haftalık ilişkilerim oldu, saçma sapandı hepsi de. Aslında kadın olarak özgür değiliz, yaşadığın şeyleri kız arkadaşlarına anlattığında dedikodunu yapabiliyorlar. Bir şeyler yaşadığın erkekler bile yaşadığınız şeyleri orada burada anlatıp adını çıkartabiliyorlar. Erkekler ise her konuda özgür yani. Kadın olarak İstanbul'da özgür falan değiliz. Artık akıllandığımı düşünüyorum. Bu dönem birkaç dersi geçicem, işler düzeliyor yani yavaş yavaş." (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

İstanbul'a ilk gelinen dönemlerde aile baskısının hissedilmemesi, tamamen yeni bir arkadaş ortamına girilmesi, eğlence sektörünün çeşitli olması ve sabaha kadar işlemesi gibi nedenlerle öğrenciler kendilerini 'dağıttıkları' bir zaman dilimi de seçiyorlar. Fakat bu dönemi, gerek sınav zamanlarının hızla gelmesi, gerekse "iyiden iyiye dağıtma"nın maddi ve fizyolojik külfeti sebebiyle bir süre sonra "toparlanma dönemi" takip etmektedir.

BÜ'den Hebun'un üniversite eğitimi için İstanbul'u tercih etme sebebi, ailesinden ayrı yaşamayı istemesidir. Hebun, ailesi her ne kadar özgürlükçü olsa da, aile içerisinde ister istemez bir

baskıya maruz kaldığını söylüyor. Ona göre, İstanbul'un metropoldışı öğrenciye özgürlük veren tarafı çokkültürlülüğe açık metropol bir kent olmasının yanı sıra gençlerin burada yabancı olarak hissetmeleridir. İstanbul'da da kendine göre bir mahalle kültürü ya da mahalle baskısı mekanizmaları işliyor ama dışarıdan gelen kişinin sorumlu olduğu insanlar ortada olmadığı için buradaki kültür ya da mekanizma o kişiyi bağlamıyor. İÜ'den Taner, Hebun'un sözlerine benzer bir şekilde, üniversite öğrencilerinin kendilerini İstanbul'da özgür hissetmelerinin temel sebebinin, İstanbul'daki insanların çoğunun başka yerlerden gelmesi ve birbirlerine yabancı olması olduğunu düşünüyor.

İnsan toplumunu yaşantıya dahil olan kişiler olarak gören Blumer'e göre, bu yaşantı katılımcılarının karşı karşıya kaldıkları pek çok durumda eylem çizgileri geliştirdikleri daimi bir etkinlik sürecidir. Katılımcılar kendi gelişmiş eylemlerini bir başkasına uygun hale getirmek zorunda kaldıkları geniş bir etkileşim sürecine kendilerini kaptırırlar. Bu etkileşim süreci, diğer insanlara neler yapacaklarına dair göstergeler ortaya koymak ve başkalarının ortaya konan göstergeleri yorumlamaktan oluşuyor. Onlar nesneler dünyalarında yaşamaktalar ve bu nesnelerin anlamı kendi yönelimleri ve eylemlerince yönlendiriliyorlar. Nesneleri, nesne olarak kendileri de dahil bir başkası ile etkileşimleri içerisinde şekle bürünmüş, sürdürülmüş, zayıflatılmış ve dönüşmüştür.⁶ Yani ona göre sembolik etkileşimcilik üç temel önermeye dayanıyor: 1) İnsanlar şeylere karşı, şeylerin kendilerine ifade ettiği anlamlara göre tavır alırlar. 2) Bu anlamlar, 'birinin muhataplarıyla olan etkileşimi'nden çıkarsanır. 3) Bu anlamlar yorumsal bir süreçte değişime uğrar.⁷ Bu temel önermeleri, metropole ve üniversiteye alışma sürecindeki bir öğrenci için düşünecek olursak ortaya şöyle bir tablo çıkabilir: Metropoldışı öğrenci metropolleşme sürecinde metropollülerle özellikle de metropollü akranlarıyla etkileşimleri esnasında, daha önce kendilerine anlamlı gelmeyen 'şeyler'i anlamlandırmaya başlar. Metropoldışı öğrenci, bu anlamlandırma süreci-

6 Blumer, A. e., s. 20-21.

7 Poloma, A. e., s.224.

ne kendi yorum yeteneğini katmak durumundadır. Dolayısıyla, metropollü akranına göre şeylere karşı edindiği mevzi, çoğu kez metropollü akranından farklılık gösterebilir.

İstanbul'u keşfetmek, pek çok metropoldışı öğrenciyi metropolleştiren ana aktivitedir. Metropoldışı öğrenciler için metropol kent 'keşfedilmesi', keşfedilerek 'ele geçirilmesi' gereken bir mekan olma özelliği gösteriyor:

"Yaşadığım şehri ben on beş dakikada turlayabilirdim. İstanbul'un tahayyülü kolay değildi o yüzden benim için. Çok büyük, kalabalık, insanda korku oluyor. Kaçış aynı zamanda, yani bir ortama gidiş. İnsan bi yaştan sonra ailesinden uzak kalmak ve İstanbul gibi bir şehirle yüzleşip kendini bulmak istiyor. İstanbul'a ilk geldiğimde bir yarattığı –İstanbul'u– tanıma merakı içindeydim. Fantastik edebiyattaki ejderhalar gibiydi, onu görmek istersin falan. Sonradan normalleşir o. Mesela şu anda rutinim İstanbul. Beş yıldır buradayım, artık memleketime döndüğümde orası bana garip geliyor. Kız arkadaşımın İstanbullu olması da, beni bu şehre bağlayan bir şey." (Serkan, İBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

Metropoldışı öğrenciler, İstanbul'u keşfettikçe –De Certeau'nun deyimiyle söylenecek olursa– *metropol kentin mekanlarında/mekanlarını seyrederek onları telaffuz ettikçe*,⁸ şehre uyum sağlamaya da başlıyorlar. De Certeau'ya göre, yaya kent sisteminde yürüme edimini gerçekleştirdikçe üç işlevi yerine getiriyor: "Yaya tarafından topografik sistemin *benimsenmesi* işlemi (bir konuşmacı dili nasıl özömsüyor ve benimsiyorsa), mekanın uzamsal olarak *gerçekleştirilmesi* (nasıl söz edimi dilin sesli olarak gerçekleştirilmesiyse), farklı konumlar arasında *ilişki* kurulmasını gerektirir."⁹ Metropoldışı öğrenciler, metropol kentte vakit geçirdikleri süre içerisinde kenti keşfederek içselleştirmekte ve kentle başlarda sıkıntılı bir ilişki kurmuş olsalar da zaman içerisinde kente dair bir aidiyet geliştirmektedirler.

8 Ömür Harmanşah, "Mekansal Hikayeler: Kentin Kalbine Bir Yürüyüş", *Mimarlık Dergisi*, sayı: 274, Ankara, 1997, s. 23-24.

9 De Certeau, A. e., s. 193.

İÜ'den Yasin, küçük şehirden büyük şehire geldiği için çok sıkıntılı bir süreç geçirdiğini, önce alışamadığını, para yetiştiremediğini belirtiyor. Yasin, şehirde geçirdiği zaman içerisinde bir yandan da metropollülerin davranış kalıplarını benimsemeye çalışıyor:

“İstanbul’a geldiğimde çok sıkıntı çekmem sanıyordum, ama üç ayda hayatı öğrendim diyebiliyorum. Artık parayı nasıl harcayacağımı, nasıl idare edeceğimi öğrendim. Tutumlu bir insan değildim, buraya gelince parayı nerede nasıl harcamam gerektiğini öğrendim. İstanbul’un getirisi çok yani. Burada yaşamak hakikaten zormuş. İstanbul’a geldikten sonra konuşmamdan tutun da yürüyüş tarzıma kadar pek çok değişiklik yaşadım. Mesela insanlar burada, sağına soluna bakmadan hedefi neyse oraya doğru direkt yürüyor, artık ben de böyle yürür oldum. Ailemle bile İstanbul şivesiyle konuşuyorum artık.” (Yasin, İÜ, Coğrafya, 1)

Metropol kentin metropoldışı öğrencilerin beden kullanımını belirlediğine dair bir diğer veriyi ise İBÜ’den Neriman anlatıyor:

“Metropol kentte seçeneklerin çok olması beni bu şehre bağladı. Artık kendimi buraya ait hissediyorum. İstedğim an istediğim şeye ulaşmak benim için büyük bir doyum noktası. Mesela memleketime gittiğimde artık, sokakta yürürken bile benim İstanbul’dan oraya geldiğimi anlıyorlar.” (Neriman, İBÜ, Sosyoloji, 3)

Yasin, üniversite okumak için geldiği İstanbul’da ailesiyle olan ilişkilerini bir kez daha gözden geçirmek zorunda kalmıştır. İstanbul’a geldikten sonra ailesinin maddi desteğinden mahrum kalan Yasin, artık ailesine güvenemediğini belirtiyor. Bu durum Yasin’in İstanbul’la bağlarını güçlendirmiştir.

“Bizim orada aile çocuğa bir yere kadar bakıyor. Bunu ben de yaşadım. Üniversite okuyup bi yerlere gelebilirim kendi ayaklarımın üstünde durabilmiş olacağım. Kimseye yük olma-

dan isteklerimi karşılama imkanım olacak. İnsanlar seni küçük göremiyor, bilgine ve tecrübene saygı duyuyorlar. Ben üniversite okumaya gelince, ailem muhtemelen gitti de kurtulduk demiştir. Kendi başlarına kalmamdan korkuyorlardı. Aileme artık pek güvenemiyorum. Maddi yönden beni çok yalnız bıraktılar. Babam beni çalışmam için zorladı. Hatta para kazanmaya başladığımı öğrenince benden para bile istediler. İstanbul'a ilk geldiğimde ailemin bana gönderdiği toplam miktar aylık 150 liraydı. Bu miktarda ay geçtikçe düşme oldu. Ben de bi kafede çalışmaya başladım.” (Yasin, İÜ, Coğrafya, 1)

İstanbul'a geldiğinden beri üniversitenin yurtlarında kalan BÜ'den Başak, lise yıllarında öğretmenlerinin tavsiyelerinin aksine İstanbul'da değil de Ankara'da okumak istemiştir. Kalabalık ve karmaşık olarak tahayyül ettiği İstanbul'dan o zamanlar “deli gibi korkmakta”dır. Kendisine İstanbul'da okuması gerektiğini söyleyen öğretmenlerine “Hiç mi haberleri izlemiyorsunuz, günde en aşağı beş, on tane olay oluyor” demiştir. Fakat geçen süre içerisinde İstanbul'a uyum sağlayan Başak, “İyi ki Ankara'ya gitmemişim” diyor. Başak, İstanbul'a gelmeden önce çaylak anti-miti tutumu geliştirmiştir. Çaylak anti-mitinin oluşumunda medya –aşağıda da belirtileceği üzere– önemli bir rol yüklenmiştir. Metropol kente dair medyada görünen şiddetin gerçek boyutlarından çok daha fazla olduğu, Başak'ın ifadeleri içinde de açığa çıkıyor. Başak İstanbul'da bulunuşunun üçüncü yılında başka bir şehirde yaşamayı düşünemiyor. Başak'ı İstanbul'a bağlayan en önemli aktivitesi, metropol kenti gezmesi yani metropol kentin içinde seyretmesi olmuştur. De Certeau'nun şu sözleri¹⁰ Başak'ın şahsında vücut bulmuş gibidir: “Yürümek, mekandan yoksun olmaktır. Yok olmanın ve kendi aidiyetinin peşinde olmanın belirsiz operasyonudur. Kenti çoğaltan ve bir araya getiren amaçsız gezinti, kenti, mekandan yoksun olmanın büyük toplumsal deneyimine dönüştürür.” Gerçekten de Başak, metropol kentte gezinerek kendi aidiyetinin toplumsal deneyimini gerçekleştirmiştir.

10 De Certeau, A. e., s. 200-201.

De Certeau, yürüme eylemini ve kişinin uzamla kurduğu ilişkide bu eylemin önemini şöyle belirtiyor: “Yürüyen kişi, uzamın her göstergesini farklı bir şeye dönüştürür. Her ne kadar bir taraftan mevcut düzenin belirlediği olasılıklardan (sadece buradan gider ama şuradan gidemez) sadece birkaçını etkin kılsa da, öte taraftan olasılıkların (örneğin kestirme yollar ve öngörülemeyen dönüşler yaratarak) ve yasakların (örneğin meşru hatta zorunlu kabul edilen bazı yolları kendisine yasaklasa da) sayısını çoğaltır. Dolayısıyla, yürüyen kişi seçen, seçim yapan kişidir.”¹¹ Böylece metropol kenti/kentte seyreden metropoldışı öğrenci, aslında kendi metropolünü de ‘seçmekte’dir. Tarihî mirası, doğal güzelliği ve etkinlik/eğlence mekanlarının bol ve ucuz olması, metropoldışı öğrencileri hangi görüş veya yaşam tarzına sahip olurlarsa olsunlar cezbediyor. İstanbul içinde/içini seyrettikçe dile gelen, dile geldikçe içselleştirilen, uyum sağlanan bir kenttir. Bilindiği üzere, etnometodolojik araştırmalar aktörlerin kurallara göre davrandıklarını veri olarak almak yerine, onların bu kuralları “uygularken kullandıkları” metotları ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Bu yüzden, aktörlerin karşılıklı ilişkilerinde bilgileri sağduyusal bir tutum içinde nasıl ürettiklerini, müzakare ettiklerini ve dili bir kaynak olarak nasıl kullandıklarını, özetle, içinde yaşayabilecekleri “makul” bir dünyayı nasıl inşa ettiklerini gözlemek önemlidir.¹² Bu bağlamda, gündelik hayat kuramının önemli temsilcilerinden De Certeau’nun sistemin stratejisine karşın kullanıcıların geliştirdikleri taktikleri bir araştırma alanı haline getirmesi, etnometodolojik çalışmalara bir örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda metropoldışı öğrencilerin, hazır buldukları metropol kent ve üniversite ortamını tüketirken, kendilerini dönüştürdükleri var sayılabilecektir. Öğrencilerin metropol kente uyum sağlama esnasında kendilerini dönüştürme süreci, tükettikleri mekan ve uygulamak durumunda kaldıkları kuralları kendilerine dönüştürme sürecini tetiklemektedir. Bu noktada uyum sağlama sürecinin kendini dönüştürme - kendine dönüştürme

11 De Certeau, A. e., s. 194.

12 Alain Coulon, *Etnometodoloji*, çev. Ümit Tatlıcan, Küre Yayınları, 2010, s. 29.

ve uyum sağlama şeklinde bir diyalektiği içerdiği söylenebilir. Bu sürecin önemli aşamalarından biri de, hazır bulduğu mekanı keşfetme sürecidir.

İÜ'den Hale, metropol kente memleketine dönme düşüncesiyle gelen öğrencilerden biridir. Fakat geçen süre içerisinde, hem memleketinde bıraktığı sevgilisinden ayrılmış olması, hem de memleketinde iş ve lisansüstü eğitim imkanlarının kısıtlılığı, onu İstanbul'da kalmaya ikna etmiştir. Üniversitede geçirdiği üç yıl boyunca üç ayrı yerde kalmıştır. Hale, bir zamanlar dinî bir grubun içerisinde yer almış ama sonrasında ideolojik olmayan sebeplerle oradan ayrılmıştır. Önce cemaat evinde kalan Hale, ardından arkadaşıyla eve çıkmış daha sonra da devlet yurdunda kalmaya başlamıştır. Hale, bu kadar sık yer değiştirmek zorunda kalmasını, arkadaşlık ilişkilerinde yaşadığı sıkıntılara bağlıyor. İstanbul Üniversitesi'ni bünyesinde en eski Psikoloji Bölümü'nü barındırdığı için tercih ettiğini söyleyen Hale, mezuniyetten sonra memleketine dönüp hizmet etme düşüncesiyle İstanbul'u tercih etmiştir. Fakat lisansüstü eğitim imkanları ve memleketinde insanların psikoloğa gitme alışkanlıklarının bulunmaması sebebiyle İstanbul'da kalma eğilimindedir. Hale Bingöl'e ancak üniversitede psikoloji bölümü açılırsa gidebileceğini ifade ediyor. İstanbul'da üniversite kazandığı dönemde memleketinde bıraktığı erkek arkadaşı, Hale için memlekete gitmenin neredeyse tek motivi olmuştur. O dönemde erkek arkadaşının üniversiteyi kazanamaması yüzünden çok üzülen Hale, İstanbul'u gezerek sevdiğini anlatıyor. Hale, geçen zaman içinde erkek arkadaşından ayrılmıştır. Hale, İstanbul'u keşfederek benimsemiştir.

Metropoldışı öğrenciler, İstanbul'a dair ön-imgelemlerini bazı sembol mekanlar üzerinden oluşturuyorlar. Sembol mekanlar üzerinden gerçekleştirilen İstanbul tahayyülleri, bazen televizyon dizileri yahut sinema filmleri gibi kitlesel etkileşim araçlarıyla, bazen de daha önceden yapılan bir gezide biriktirilen hatıralarla vücuda getiriliyor. İstanbul'un sembol mekanları Taksim Meydanı, İstiklal Caddesi, Cihangir, Beyazıt Meydanı, Eminönü, Fatih, Sulukule, Çarşamba, Üsküdar veya Kadı-

köy olabiliyor. Mesela, I 'den Ufuk, Taksim Meydanı'nın kendisini nasıl ve niçin etkilediğini şöyle anlatıyor:

“Taksim beni çok etkilemişti. İstanbul'un bir merkezi olabileceğini d   nm yordum. Ama Taksim, İstanbul'un merkezi ve çok ilginç bir noktada. İki sokak a ağısı Tarlabası, pislik sayılacak şeylerin merkezi. İki sokak yukarısı sanatçıların, kültürün merkezi; Cihangir. Mesela ben Karagümrük'te oturuyorum, iki sokak yan tarafımız Sulukule, k  e ba larında hap falandan satıyorlar. Diğer tarafımızda da hacılar, hocalar var, namaz falan kılıyorlar. ( ar amba semti ve İsmaila a Cemaati'ni kastediyor, A D) İyi şeyler yaptıklarını düşünüyorum.” (Ufuk, I , Matematik, 1)

IB 'de Hazırlık okuyan Hakan,  niversite okumak için İstanbul kentini, imkanlarının memleketindekilerden geniş olduğunu d   nd   için tercih etmiştir. İstanbul'a dair ilk izlenimi, “hayranlı a varan bir  a kınlık”tır. İstanbul'un sembol mekanlarından İstiklal Caddesi'ni ilk g rd  undeki duygularını şöyle ifade ediyor:

“İstiklal Caddesi'ne çok  a ırmı tım ben. Baya ı uzun bir cadde ve sürekli insan var, sürekli insan potansiyeli. Çok fazla yani, çok ilginç. Ben ilk gördüğümde mesela; dedim Antalya'da hiç insan yokmuş yani dedim. Çünkü ben en kalabalık ortamları da gördüm Antalya'da.   le bir kalabalık yoktu yani orada. Bir de hani geniş alanda o kadar bi kalabalık olması ilginç. Çok  a ırmı tım.” (Hakan, IB , Sinema-Televizyon, Hazırlık)

I 'den Meral, bölümünün Beyazıt'ta bulunmasından oldukça memnun durumdadır. Daha önce a abeyi İstanbul'da  niversite okuyan Meral'in ablası da burada öğretmenlik yapıyor.     beraber Be ikta 'ta bir evde kalıyorlar. Liseyi okurken İstanbul'u gezmeye gelen Meral, o zamanlardan beri İstanbul'u dünyanın başkenti olarak görüyor. Meral'in dediğine göre a abeyi, yaz dönemlerinde pek fazla aktivite seçeneği bulunmayan İskenderun'a dönmemek için uzun yıllardır ailesine yaz okuluna kaldığını söylemiştir. A abeyinin bu tutumu ve İstanbul'a

dair övgü dolu sözleri Meral'in İstanbul'da okuma isteğini kamçılamıştır. İstanbul'da üniversite kazanıp okumaya geldiğinde, insan kalabalıkları onun için başlarda heyecan verici olsa da zamanla sıkıcı hale gelmiştir. Otobüse ya da tramvaya binmeye çalışmak, tıklım tıklım olmalarından ötürü zor olsa da, zamanla alışılan bir şeydir. Meral, İstanbul'daki kalabalıkların ayrılmaz özelliği olan telaştan hoşlanıyor. İstiklal Caddesi'nde durup insanları izlemek çok hoşuna gidiyor. Bu cadde, Meral'in zihninde özgürlüğün ete kemiğe bürünmüş hali gibidir:

“İktisat bölümünde okumasaydım İstanbul'da hayatım çok daha güzel olabilirdi. Bölümü sevmiyorum, büt'lere (bütünlemelere, AÇD) kalıyorum. O güzel havalarda ve arkadaşlarım tatil deyken, ders çalışmak istemiyorum. İstanbul'da tamamen gezmek için yaşamalıyım yani. Mezuniyetten sonra, İstanbul'da yaşamak istiyorum. İnşallah buradan gitmem. Hani buradan başka bir yere gidersem çok sıkılacağımı düşünüyorum. Eski düz, monoton hayatıma geri dönecekmişim gibi geliyor. Yani en güzel yıllarım burada geçecek, öyle düşünüyorum. (Meral, İÜ, İktisat, 1)

İÜ'den Emin, İstanbul'un mekanlarıyla kurduğu ilişkinin kendisini nasıl sağalttığını şöyle ifade ediyor.

“İstanbul benim hep merak ettiğim şehirdi. Lise son sınıfta bir geziyle buraya geldik, dört-beş günlük bir gezide buraya âşık oldum. İstanbul'a gelmeden önce eğitimin en iyisinin burada olduğunu, hayatın en güzelinin de en çirkefinin de burada olduğunu düşünüyordum. Beklediğim gibi de buldum. Canım sıkıldığında, ya Sultanahmet'in karşısında ya da Üsküdar'a inip Kız Kulesi'nin karşısında otururum, canımın sıkıntısı geçer.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

Metropoldışı öğrencilerin metropol kentin sembol mekanlarıyla kurdukları ilişkiler, diğer pek çok faktörlerle birlikte, onların metropol kente uyum sürecine genel olarak katkı sağlıyor. Metropoldışı öğrencilerin İstanbul'u tercih nedenlerinden birinin de Türkiye için bu kentin merkezî özellikleridir. Metro-

pol kavramı açıklanırken, İstanbul'un merkezî rolüne ve önemine dikkat çekilmiştir. Mesela Boğaziçi Üniversitesi'nde okuyan Ozan'ın ailesi Ankara'da oturuyor. İstanbul'a askerî lise okumak için gelen Ozan, Hava Harp Okulu'nda geçirdiği bir yılın ardından askeriyeden ayrılmıştır. Ozan, İstanbul'a gelmeden önce şehrin kendisine güzel şeyler çağrıştırdığını, her şeyi içinde barındıran güzel bir şehir olarak İstanbul'u tahayyül ettiğini belirtiyor. Ozan hayal ettiği gibi bir şehir bulmuştur, geldiği ilk günden beri bu şehri çok sevmiştir. Ozan, ilk geldiği günlerden itibaren İstanbul için, "Şehrimi buldum" demiştir. Askerî liseyi de burada okuduğu için İstanbul'a uyum sağlamak için fazla zorlanmayan Ozan, sivil üniversite hayatını, kendi ifadesine göre, bir *aktivist* olarak geçiriyor. Ozan, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Bilim Sanat Vakfı, İstanbul Gençlik Meclisi, Eğitim Gönüllüleri gibi çok tanınan sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine aktif katılım gösteriyor. Ozan'ın aktif olarak görev aldığı daha az tanınan sivil toplum kuruluşları da vardır. Ozan buralarda da kitap toplama kampanyası ya da önleyici sağlık projeleri gibi toplumsal etkinliklerde görev alıyor. Ozan, okuduğu üniversitenin İstanbul'da olmasının kendine kattığı şeyler konusunda şunları söylüyor:

"Çok büyük anlam ifade ediyor gerçekten. Çünkü mesela Ankara'da olsam bu imkanlara, bu vizyona sahip olamazdım, gerçekten yani. Çünkü İstanbul, Türkiye'de bilginin üretildiği yer. İstanbul 'da üretilen bilgi dağıtılıyor yani. Ankara'da da yeni yeni belki biraz böyle şeyler olmaya başladı veya İzmir'de veya küçük şehirlerde ama gerçekten Türkiye'nin kullandığı birçok bilgiyi şu an –ilmî, kültürel manada– birçok bilgiyi ve deneyimi İstanbul üretiyor aslında. İstanbul üretip dağıtıyor. Bunun kaynağında olmak çok büyük bir avantaj hakikaten."

(Ozan, BÜ, İktisat, 1)

İstanbul'un, Türkiye için merkezî konumunu dile getiren başka öğrenciler de olmuştur. Bunlardan birisi de İÜ İlahiyat Fakültesi'nde okuyan Semra'dır. Semra, İstanbul'un Türkiye için merkeziliğini şu sözlerle ifade ediyor:

“Tarih, ilim, moda vs. hepsi aslında bu şehirde toplanıp buradan dağılıyorlar. İstanbul biraz Türkiye’nin kalbi gibi diyebiliriz yani birçok anlamda. Hele ki eğitim anlamında diyebilirim, bu cümleyi çok rahat kurabilirim.” (Semra, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Metropoldışı öğrenciler, İstanbul’un bir metropol kent olarak merkezî rolünün ve öneminin farkındadırlar. Bu kentin avantajlarını kullanma noktasında gayret içerisindedirler. İstanbul’un kültürel ve ekonomik anlamda üretici ve dağıtıcı vasfı, metropoldışı gençlerin metropol kentin ilk elde farkına vardıkları özellikleri arasındadır. Metropoldışı öğrenciler, metropol kentte ‘üye olacakları’ mecralara akıyorlar. ‘Üye olmak’; yani bir gruba, bir kuruma katılmak, dolayısıyla ortak kurumsal dile daha fazla hakimiyeti gerektiriyor. Üyeler bir kez katıldıktan sonra, ne yaptıklarını düşünmek zorunda değillerdir. Davranışlarının zımni koşullarını bilir ve gündelik toplumsal pratiklerin dokusuna yayılmış rutinleri benimserler. Bu nedenle kişi kendi kültürüne yabancı değildir ve bu yüzden bir yabancı- nın davranışları ve soruları ona tuhaf gelebilir. Bir üye etrafındaki dünyaya anlam kazandıracak uyum sağlayıcı araçları icat etmesini sağlayan bütün bir işlemler, metotlar, etkinlikler ve teknik-bilgi topluluğunun bilgisine sahip bir kişidir.¹³ Çalışma boyunca da görüldüğü üzere, metropoldışı üniversite öğrencileri etnik kimlikleri, dinî aidiyetleri, ideolojik kabulleri, cinsel yönelimleri, hemşehri gruplaşmaları –bazen bunlardan sadece birisi, bazen aynı anda veya farklı zamanlarda birkaçı– üzerinden üye oluyorlar.

13 Coulon, A. e., s.40-41.

Metropol Üniversite Ortamıyla Karşılaşma

Metropoldışı öğrencilerin metropol kent ortamından hemen sonra karşılaştıkları ortam, kentteki üniversite ortamıdır. Metropol kentteki üniversite ortamı, metropol kent ortamından bazı yönleriyle özelleşmiştir. Akademi kültürünün hâkim olduğu üniversite ortamı, metropoldışı öğrencilerin karşılaşmaktan öte, içine karışmaları icap eden bir mekana tekabül ediyor. Metropoldışı öğrenciler, okudukları üniversitelere dair genelde pozitif düşüncelere sahipler. Örneklemenin yer aldığı üç üniversiteye ait on yerleşke de, metropol kentin merkezî yerlerinde bulunuyor.¹ Ulaşım ve erişim imkanları, kentin merkezî yerlerine yakınlık hatta bu yerlerde bulunma, yerleşke içi aktivite ve dinlenme mekanlarının varlığı öğrenciler tarafından avantaj olarak görülüyor.

Bu araştırmada, araştırma evreni olarak İstanbul'da bulunan devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan, sosyal bilimler ve fen bilimleri alanlarında öğrenim gören lisans öğrencileri seçilmiştir. İstanbul'da bulunan devlet üniversitelerinden İstanbul Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi ile vakıf üniversitelerinden

1 İstanbul Üniversitesi'ne ait Beyazıt, Süleymaniye, Laleli, Çapa ve Avcılar yerleşkeleri; Boğaziçi Üniversitesi'ne ait Kuzey ve Güney kampüsleri, Bilgi Üniversitesi'ne ait Kuştepe, Dolapdere ve Santral kampüsleri.

Bilgi Üniversitesi, örneklem evreni olarak alınmıştır. Bu seçimin temel nedeni; adı geçen üç üniversitenin üç ayrı geleneksel pedagojik ve kültürel teoriye örnek olabilecekleri varsayımıdır. Bu üç ayrı pedagojik ve kültürel eğilim; ders-konu teorisi, kaynak teorisi ve bireyselleştirilmiş teoridir.² Bu üç ayrı pedagojik teori bağlamında oluşturulan kampüs setleri, sadece eğitsel olarak değil kültürel olarak da farklı ortamlar üretir.

Alexander W. Astin, ders-konu teorisi olarak adlandırdığı görüşün üniversite hocaları arasında popüler olduğunu iddia ediyor. Bu teoriye göre; öğrenciler derslere girerek, okuma ödevlerini yaparak ve kütüphanede çalışarak öğrenirler. Bu teorinin en ciddi zaafı, öğrenciye öğrenme sürecinde pasif bir rol vermesidir.³ Bu tarz bir öğretim anlayışının İstanbul Üniversitesi'nde yaygın olduğunu varsaymaktayız.

Astin, kaynak teorisi adını verdiği ikinci yaklaşımın üniversite yöneticisi ve politika yapıcılarında popüler olduğunu belirtiyor. Fiziki tesisler (laboratuvarlar, kütüphaneler vs.), insan kaynakları (iyi eğitilmiş akademik kadro, danışmanlar ve destek personeli) ve mali kaynaklar (maddi yardım, bağışlar, okuldışı araştırma fonları) olarak anlaşılabilecek kaynakların bir mekanda bir araya getirilmesinin öğrencinin öğrenim ve gelişimini sağlayacağını öne sürüyor. Bu yüzden 'yüksek-kaliteli' hocalar (kalite bu bağlamda öncelikli olarak akademik olarak üretkenliği ve ulusal çapta görünürlüğü ifade eder) ve yüksek başarılı öğrenciler kuruma kazandırılmaya çalışılır. Kaynak teorisinin geniş çaplı kabul görmesi, paradoksal olarak tüm yüksek eğitim camiasının ulaşabileceği toplam kaynağın azalmasına sebep olacaktır.⁴ Boğaziçi Üniversitesi, varsayımımıza göre kaynak teorisinin önemli bir temsilcisidir.

Astin, pek çok gelişim ve öğrenim psikoloğu arasında bireyselleştirilmiş teorinin favori haline geldiğini söyler. Bu teori, müfre-

2 Alexander W. Astin, "Student Involvement: A Developmental Theory for Higher Education", *Journal of College Student Development*, c. 40, sayı: 5, September/October 1999, s. 518-521.

3 Astin, A. e., s. 520.

4 Astin, A. e., s. 521.

datın içeriği ile öğrenci bireyin ihtiyaçlarıyla en iyi şekilde uyuşan öğretim yöntemlerini tanımlamaya girer, seçmeli derslere önem verir. Öğrenci için danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile bağımsız çalışmanın önemine vurgu yapar. Bu teorinin en görünür kısıtı, uygulamasının oldukça pahalı olmasıdır.⁵ Bireyselleştirilmiş eğitim teorisi, ülkemizde özellikle vakıf üniversitelerinin (halk arasındaki adıyla özel üniversiteler) açılmasıyla kendine uygulama alanı bulabilmiştir. Bu anlamda Bilgi Üniversitesi'nin bu pedagojik teoriye uygun bir eğitim anlayışı olduğu varsayıldı.

Metropoldışı öğrencilerin üniversite tanımları ve neden üniversite eğitimi almak istediklerine dair beyanları kayda değerdir. Mesela BÜ'den Ozan için üniversite; 'kendisi gibi düşünen insanlarla beraber olmasını sağlayan bir yer, potansiyeline yakın gördüğü ve bilgiye ulaşmaya çalışan insanları bulabileceği bir ortam'dır. Ozan, ailesinin ise üniversite kavramına daha çok statü ve maaş kaygısıyla yaklaştığını ifade ediyor. Bu durum kendisiyle ailesi arasında bir çatışma alanı yaratıyor. İÜ'den Zahit de, üniversite okumasının, ailesine göre, 'devlete sırtına dayamasının aracı' olduğunu söylüyor. Lisedeyken İstanbul'da üniversite okuyan arkadaşlarını gördüğünde onlara "imrendiğini" belirten İÜ'den Ayşen, üniversite hocalarını lisedekilere göre çok daha "karizmatik" buluyor. Üniversite hocalarının en az iki dili çok iyi bilmeleri, birden çok kitap telif etmiş olmaları ve konuştukları zaman pek çok bilgiyi sohbete katabilmeleri onlara öykünmesine sebep oluyor. İÜ'den Abdüssamet, televizyonda gördüğü üniversite ortamıyla gerçeğinin birbiriyle pek uyuşmadığını söylüyor:

"Televizyonlarda üniversite ortamını gösterirken hep amfileri gösteriyorlar, normal sınıfları görünce şaşırdım. Bir de bizim üniversite eski bir üniversite, binaları sınıfları eski. Farklı bölümlerle gördüğümüz ortak dersleri sadece amfide görüyoruz." (Abdüssamet, İÜ, Makine Mühendisliği, 1)

İÜ'den Figen üniversiteye başladığında karşı karşıya kaldığı yeni sorumluluklar yüzünden, artık ergenlikten de çıktığını düşünüyor:

5 Astin, A. e., s. 521.

“Üniversiteye girince ergenlik çağından gerçekten çıkıyorsunuz. Artık ailenin sırtından geçinemiyorsun, kendi ayaklarının altında durman gerekiyor. Ben hep çocuk gibiydim, birkaç ay içinde olgunlaştığımı hissediyorum. Bir şeyleri yargılarken artık önce düşünüyorum.” (Figen, İÜ, Çevre Mühendisliği, 1)

Orta eğitim sistemindeki bazı yapısal sorunlar, üniversite öğrencilerinin üniversiteyle karşılaşmalarında sıkıntılara sebep olabiliyor. Bu sorunlardan en çok dile getirilenlerinden birisi, eğitim sisteminin sayısal beceriyi kutsamasıdır. Bourdieu’nün yukarıda isabetle tespit ettiği üzere, sayısal beceriyi kutsayan eğitim ve sınav sistemi bir ayırım vesilesi haline gelmiştir. Sayısal becerisi yüksek öğrenciler zeki kabul edilmekte ve geliri yüksek mesleklerin eğitiminin verildiği bölümler, bazen sayısal bilgi temeline sahip olmasalar bile, üniversiteye öğrenci seçme sınavlarında sayısal puan grubuyla öğrenci kabul etmektedirler:

“Aslında ben psikiyatrist olmak istiyordum. Ama psikiyatrist olmak için, sınavda fizik, geometri, kimya soruları çözmem gerekiyordu. Bu bana çok saçma geliyordu. İnsan beyni ya da ruhu üzerine bir şeyler yapmak istiyorsun fakat geometri kurallarını ezberlemek zorundasın. Eğitim sistemi sayısalı öne çıkarıyor. Sayısalcı olan zekidir gibi bir yargı var. PDR’yi kazandığımda, ilkokul öğretmenlerim bile sen sayısalcıydın neden TM dediler.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

Tıp Fakültesi’nde okuyan Alpaslan, Tıp Fakültesi’ne giriş için mevcut sistemde uygulanan sayısal ağırlıklı puanlama sistemini yanlış buluyor. Alpaslan’ın sınıf arkadaşı olan diğer bir metropoldişi öğrenci Alper ise bu konuda şunları söylüyor:

“Tıp Fakültesi’ne sayısal puandan girmek uygun değil bence, çok mantıksız. Çünkü burada dersleri daha çok okuyoruz. Ezber kesinlikle var. Üniversiteye hazırlanırken çok iyi matematik öğreniyoruz bu analitik zeka kesinlikle mühendisliğe daha uygun. Buraya gelenlerin biraz daha sosyal bilimlerden ağır-

lğı olmalı. Çünkü insan ilişkilerinde de çok önemli.” (Alper, İÜ, Tıp, 4)

Alpaslan ve Alper’in sınıf arkadaşı Zekeriya ise, lisedeyken matematik branşında olimpiyat dereceleri aldığını ve sadece matematiğe ilgisi yüzünden Tıp Fakültesi’ni okumak durumunda kaldığını, fakat bölümün matematikle hiçbir ilgisi olmayan dersleri yüzünden burada okumaktan çok keyif almadığını belirtiyor. Alpaslan, Alper ve Zekeriya’nın metropollü arkadaşları Tayfun ise, tıbbı girmek için edindiğı matematik bilgisinin kendisine fakülte hayatı boyunca tek faydasının verdiği özel matematik dersleri olduğunu söylüyor. Öğrenciler genel olarak Tıp Fakültesi’nde sosyal derslerin çok eksik olarak verildiğini, sadece birinci sınıfta Edebiyat ve Davranış Bilimleri dersleri gördüklerini ama bunun da ‘yeni doğan bir bebeğe çatal bıçakla yemek yemeyi öğretmek’ gibi zahmetli ama boş bir çaba olduğunu söylüyorlar. Onlara göre, sadece yukarıdaki dersler değil aynı zamanda Hasta Psikolojisi, Sağlık Sosyolojisi gibi derslerin de eğitim hayatları boyunca müfredat içerisine serpiştirilmesi gerekiyor. Metropollü öğrenci Dilara konuya şu katkıyı yapıyor:

“Biz gerçekten sosyal yönü, insan iletişimi yönü çok çok eksik insanların bulunduğu bir fakültedeyiz.” (Dilara, İÜ, Tıp, 4)

Zeka ölçüsü olarak sayısal bilimlerin alındığı modern dönemlerin bakiyesi olan bu uygulamanın, çok da gerçekçi olmadığı bir tür eleme sistemi olarak da artık işlevsizleştiğı ortadadır. Öğrenci deneyimlerinin de gözetilerek Tıp alanının sosyal bilimlere açılması ya da ABD’de olduğu gibi dört yıllık lisans eğitiminden sonra başvurulanan bir programa dönüştürülmesi, şu anki uygulamadan daha iyi sonuçlar verecek gibi görünüyor:

“Şimdi şöyle söyleyeyim 21 yaşında ergenlik bitiyor değil mi? Bizim bu yıl şu fakültede bir tek kişi daha bulamazsınız ben değişmedim diyen. 4. sınıf bir dönüm noktası. Hayata bakış açın, insanlara bakış açın, mesleğe bakış açın çok değişiyor.

Demek ki bizim aslında hayata başladığımız yer bu yer. Ama geri dönmek için artık çok geç. İleri gitmek için de evet, hepimiz gideceğiz mecburen. Ama mutlu ya da mutsuz olacağız. O yüzden öncesinde kısa farklı bir eğitim, farklı bir fakülte, hangisi olduğu önemli değil. Bu 4 yılı geçirmek adına bence çok önemli. Burada kazanılan bilinç, insana yaklaşım dahi değişiyor. Buradan sonra tıp eğitimi verilmesi çok daha sağlıklı olur. İnsanlar öğrenmeyi bile öğreniyor. İnsanların farklı bir şey yapma şansı da olur. Yani 400 kişiyi buraya sokuyorsun ama kaç tane doktor çıkarıyorsun.” (Dilara, İÜ, Tıp, 4)

Bir dönem meslek liselilerinin, özellikle İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin önünü kapamak için uygulanan katsayı sistemi de pek çok öğrencinin istediği bölüme gidememesine sebep olmuştur:

“Ben aslında Coğrafya bölümünü istiyordum. İmam-Hatip Lisesi olduğumuz için önümüz de kapalıydı. Yasal düzenlemelerle, ikide bir açılıp kapanıyordu. Sınava girdim, iyi bir puan da aldım ama iş bulma açısından İlahiyat yerine Din Kültürü’ne geldim. Benim burada okuma nedenim iştir, kendi keyfime gelip de burda okumadım. Zaten kariyer derdim olsaydı, Din Kültürü’ne değil İlahiyat’a giderdim, daha yoğun bir eğitim alırdım. Ama üniversitede okumaya başlayınca, öğretmenlik bana basit gelmeye başladı. Çünkü öğrencilerin dersine giren onlarca öğretmenden birisi olucam. Söylediklerim pek de etkili olmayacak onlara, ben kapıdan çıkarken derste konuştuklarımızı unutacaklar. Artık kariyer yapmak, üniversitede kalmak istiyorum.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Görüldüğü üzere pek çok öğrenci üniversiteye giriş sistemindeki bazı temel (sayısalın kutsanması vs.) ya da arizi (meslek liselilere uygulanan katsayı vs.) sebeplerle istedikleri bölümü okuyamamıştır. Bu durum öğrencilerin üniversiteye aslında eşitsiz olan fakat olabildiğince eşit maskesi yapılan giriş sınavlarıyla girebildiklerini, bu sınavların sadece bilgi ya da be-

ceriye dayalı bir seçme sistemi olmadığını, aynı zamanda sosyal bir eleme sistemine de dönüşebildiğini gösteriyor.

Öğrencilerin aynı zamanda üniversitelerindeki cari eğitim sistemi ile de sorunları olabiliyor. Mesela, birinci sınıfı ikinci kez okuyan İÜ'den Ufuk, hocalarının derslerde önem verdikleri şeyleri ve bu doğrultuda soru sorma stratejilerini anlayamadığını belirtiyor:

“Derslerim çok kötü, geçen yıl kaldım. Bu yılda durumum pek parlak değil. Çünkü konular bağlamından kopartılıp olabildiğince soyut bir halde öğretilmeye çalışılıyor. Bazı konular çok ilgimi çekiyor ama onları sınavda sormuyorlar. Mesela iki reel sayının arasında mutlaka bir reel sayının olması ilgimi çekiyor. Çok ilginç bir durum, sonsuza kadar gidiyor aslında. Ama bunları basit bulduklarından mı, yoksa benim kavradığım gibi kavramadıklarından mı bilmiyorum, sınavda bunlarla ilgili soru gelmiyor.” (Ufuk, İÜ, Matematik, 1)

İÜ'den Hayrettin, üniversiteye başlamanın kendisini tembel-leştirdiğini ve ideallerinden uzaklaştırdığını düşünüyor. İsteyerek geldiği bölümde istediği ortamı bulamaması ve metropol kentin cazibesi, onu kendine hep yeni hedefler koyan ve bu hedeflere ulaşmak için sağlığı pahasına uğraş veren idealist öğrenci tipinden uzaklaştırmıştır:

“Lisede oturup günde on saatten fazla ders çalıştım. Yani böyle başım ağrıdığı halde kalkmıyordum. Yani sonuçta bu kaymakamlık bölümünü kazanacağım diye bir ideal koyduğum için. Ama işte buraya geldikten sonra hani ÖSS'nin de stresi var. İşte ÖSS'den kurtulmuşum, yani artık o ÖSS kitaplarını görmeyeceğim falan diye düşüncesinden biraz rahatlama oldu. Biraz da bölüm sıkı, biraz da gezeyim falan derken şehrin cazibesi insanı derslerden de koparıyor. Normal ideallerden de koparıyor. Lisedeki idealistliğim sürseydi, ben şu an Türkiye'de değil de, herhalde yurtdışında falan olurum bir şekilde. Çünkü bir yerden sonra özellikle Mardin-Dargeçit'ten adımımı attığım, yani Denizli'ye gittiğim günden beri artık gittiğim her yer bana

sıkıcı gelmeye başladı. Bunun daha ötesini görmem lazım gibi hedefler falan koyuyordum.” (Hayrettin, İÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

İÜ’den Emin, kendi okuduğu fakültenin akademik özgürlük anlayışının üniversitenin diğer bölümlerine göre daha farklı olduğunu ve bir öğrencinin sınav notunun sadece sınava göre verilmeyebildiğini şöyle ifade ediyor:

“İlahiyat’ın ortamıyla üniversite ortamı farklı biraz aslında. Bizim burada özgürlük hocaya göre değişiyor. Üniversitede fikrini beyan ederken, geçme notunu da düşüneceksin. Yani hocanın sana alacağı tavrı da düşüneceksin. Mesela ben, sünneti kabul etmeyen bir hocayla tartıştığım için dersten bırakıldım. Ben onla tartışırken, o adımı alıyor, sınav kâğıtlarını okurken de ona göre not veriyor.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

Hem metropoldışında hem de metropolde üniversite eğitimi görmüş öğrencilerin, bu iki üniversite ortamını karşılaştırmalarına sıkça rastlanıyor. Mesela İÜ’den Salih, İstanbul’da ikinci kez sınava girerek okumaya başlamıştır. Salih’in İstanbul ve Anadolu üniversiteleri arasında, kendi deneyimlerine dayanarak yaptığı karşılaştırma ilgi çekicidir:

“Ben Trabzon’da üniversitede okudum bir yıl. Hayatım okul ve ev arasında geçiyordu. Tek etkinliğim ders çalışmaktı, konferans, seminer araştırıyordum bulamıyordum. Okulun da yaz etkinliğinden başka bir aktivitesi yoktu. Ama İstanbul’a geldiğimde ilk sene seminerlerle, konferanslarla o kadar yoğun geçirdim ki, bir yılın sonunda İstanbul’un bana Trabzon’daki üniversitenin iki yılda katamadığı şeyleri kattığını fark ettim. Liseden arkadaşlarım da vardı burada, buraya adapte olmamda onların beni yönlendirmelerinin de faydasını gördüm. Özellikle bizim bölümdeki pek çok öğrenci, İstanbul’a ikinci bir üniversite okumak için gelmektedir. Anadolu’da üniversite kazanan birisi, beklentisinin altında bir ortamla karşılaştığında ikinci bir üniversite okumak üzere sınava girip İstanbul’a gelmeye çalışmaktadır.” (Salim, İÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 2)

İstanbul Üniversitesi'nden önce Kocaeli Üniversitesi'nde okuyan Alpay, bu iki devlet üniversitesi arasında çeşitli farkların olduğunu vurguluyor:

“İstanbul Üniversitesi biraz daha kolay Kocaeli Üniversitesi'ne göre. Tabii İstanbul'daki diğer üniversiteleri bilmiyorum ama İstanbul Üniversitesi biraz daha rahat bir üniversite. Sonuçta en önemlisi yoklama yok İstanbul'da, bu üniversitede. O yüzden insanlar okula gelmiyor, ben de gelmiyorum. Biraz daha serbest. Ben de okula gelmiyorum ki böyle olması çok daha normal. İnsanları lisedeki gibi zorla okula getirmektense, isteyenlerin okula gelmesi çok daha güzel. Sorumluluğunu bilen insanlar gerçekten okula gelmeli. Ben de böyle düşünüyorum, ben de bunu destekliyorum. Hani o yüzden de böyle daha mantıklı.” (Alpay, İÜ, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, 2)

Daha önce okuduğu üniversitedeki yoklama uygulamasını mantıksız bulan Alpay, İÜ'deki bölümünün derslerinde yoklama alınmadığı için kendisinin de kimi zamanlar okula gelmediğini söylerken, yoklama uygulamasının olmamasının öğrencilerde sorumluluk duygusunu geliştirdiğini düşünüyor.

Metropolde okumak için metropol kente gelen öğrenciler de, bazen metropoldışı üniversite ortamı deneyimleri edinebilmektedir. Mesela Boğaziçi Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler bir yıl İngilizce Hazırlık görüyorlar. Hazırlık öğrencileri, özel durumları olanlar hariç, bu dönemde Kilyos kampüsündeki yurtlarda kalıyor. İstanbul şehir merkezine 25 km uzaklıkta olan Kilyos'ta kalmak, Hazırlık öğrencileri için metropol kentten “soyutlanmak” anlamına geliyor. Kilyos'tan Boğaziçi Üniversitesi'nin merkez kampüslerine gelmek otobüsle bir saat sürüyor. Kilyos'un metropol kentten yalıtılmış ortamı, bazı öğrenciler için düş kırıklığı yaratırken bazılarının hoşuna gidiyor. Mesela Sergen, metropol kenti kargaşa ve kalabalık ile özdeşleştirdiği için ilk yılını Kilyos'ta geçirmekten hoşlanmıştı. Anne ve babası ayrı yaşayan Sergen'in annesi çalıştığı için oğlunu kayda götürememiştir. Sergen ilk kez geldiği İstanbul'da okul kaydını tek başına yaptırmıştır. Kayıt döneminde birkaç kişiy-

le tanışmış ama kendini yine de “yalnız ve tedirgin bir ortamın içinde” hissetmiştir. Sergen ilerleyen dönem içerisinde okul yurdunda kalmaya başlamıştır. Zamanla arkadaş çevresi genişlemiş, hobilerini gerçekleştirmeye fırsat bulmuştur. Tüm bunlar, Sergen’in okula uyum sağlama sürecini kolaylaştırıyor. Aynı üniversitede okuyan Ozan ise Hazırlık öğrencilerinin kaldığı Kilyos kampüsüyle ilgili de şunları söylüyor:

“Orası çok ayrı bir kampüs ve yani böyle tamamen dünyadan bağımsız, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi’nin rahatlığı var, deniz, kumsalı var. Okulun içinde mesela meyhane tarzı bir yeri var. Okulun içerisinde düşünün yani. Liseden çıkmış insanlar çok rahat bir ortama geldim düşüncesiyle böyle çok kendini kaybetmiş bir şekilde davranıyorlar falan. Orası aslında beni biraz tedirgin etti yani. Aşmam çok uzun sürmedi ama ilk başta dedim yani, ‘Nasıl bir yer burası ki bu insanlar böyle davranıyorlar?’ Asıllarını biliyorum çünkü yani öyle insanlar değil, ortamdan kaynaklanan bir durum. Ama baktım ki orada aslında yani belki İstanbul şehri olarak değil de, isim sağlıyor sadece. Yani yerde bir sıkıntı yok, insanlarda da bir sıkıntı yok ama o ismin altında yer ve insanlar bir araya geldiği zaman gerçekten öyle farklı bir ortam ortaya çıkıyor. Böyle biraz daha özgürlüklerin sınırsız olduğu ama özgürlük kavramını bilmeyen insanların özgürlüklerinin sınırsız olduğunu düşündüğü bir yer diyeyim yani.” (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

Boğaziçi Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği’nde okuyan Başak ise, Kilyos günlerini şöyle anlatıyor:

“İlk geldiğim zaman ben Kilyos’ta kaldım. Köprüyü bile ilk başta göremedim. Yani ilk geldiğim zaman 7/24 deniz ve ağaç gördüm. Bir de kum gördüm. Öyle olunca tabii artık Kilyos’a giderken yeşil kusucam diyordum yani. Bu kadar da yeşil yeter artık yani. Kilyos’ta çok soyuttuk. Kilyos’ta soyutsunuz ya, arkadaşlık daha derin. Özellikle yurt ortamında kaldığım için çok şanslıyım. Çok samimi arkadaşlar edindim, hala da arkadaşız, hala da aynı odadayız. Etkinliklere katılmaya halimiz

yoktu çünkü bir saat araba yolculuğu yapıyorsunuz. Bir saat araba yolcuğu demek benim Rize'den Trabzon'a gitmem kadar Kilyos'tan Boğaziçi Üniversitesi'ne gitmem gibi bir şey oluyor. Gittiğin zaman alışveriş yapmak istiyorsun, gezmek istiyorsun. Hani etkinliklere katılmaya fırsat olmuyor. Tırmata vardı Kilyos'ta meyhane. İnsanlar genelde hani sosyal hayatını orada devam ettiriyordu. İçme amaçlı gidildiği için, çok insan takılıyordu. Çünkü orada başka sosyal bir yer yok. Ben gitmiyordum. Bizim Tırmata'mız yurttaydı. Biz yurttta Tırmata gibi eğlenirdik yani. Hatta daha iyi eğlenirdik. Gece yarısı böyle koridorlarda falan böyle sohbet, muhabbet giderdi yani. Benim odam boşalmazdı. Her gün bir 5-10 kişi gelirdi yani çay içerdi falan. Ben de severim zaten insanları ağırlamayı. Hoşuma gider yani yeter ki samimiyet olsun. Yeni insanlarla tanışayım. Ne kadar çok insan tanırsam benim için o kadar iyi." (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Başak'ın ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, Kilyos'taki ortam sadece şehre uzaklığından ötürü değil sosyal imkanların azlığı ve hatta tekliği yüzünden de kişilere kendilerini soyutlanmış hissettiriyor. Bu durumda, öğrenciler kendi sosyalleşme eylemlerini ortaya koyarak –birlikte çay içme, sohbet etme, oda ziyaretleri vs.– sosyalleşme mekanlarını üretiyorlar.

Kimi metropol üniversiteleri öğrenci ve mezunları aralarında diğerlerine göre daha sağlam ilişkiler geliştirebilmektedir. Bu ilişkiler ağı, öğrencinin okul kimliğine adaptasyonunu hızlandırmakta ve güçlendirmektedir. Örneğin Boğaziçi Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler, kendi okullarını diğer üniversitelerde okuyan öğrencilere göre daha çok benimsemiş durumdadırlar. Mesela Sergen bu konuyla ilgili şunları söylüyor:

"Başka bir üniversite okusaydım nasıl olurdu bilemem ama Boğaziçi Üniversitesi benim için çok şey ifade ediyor. Sadece aldığınız dersler açısından değil, düzenledikleri etkinliklerle de bireylere gelişim sağlıyorlar. Orada sadece oturmak bile size bi şeyler katıyor, her gün bunu fark ediyorsunuz. Bağlantılarınız artıyor. Zaten Boğaziçi Üniversitesi'ni, Boğaziçi Üniver-

sitesi yapan şey *network* dedikleri iş bağlantıları. Mesela, mezun olduğunuzda yanınızda oturan arkadaşınız büyük bir bankanın ya da holdingin önemli bir çalışanı olabilir. Mezun olduğunuzda böyle bir ağa sahip oluyorsunuz ve işe alınma sebeplerinizin başı bu durum aslında. Aslında diğer üniversitelerin mühendislik bölümleri de bizim üniversiteninkiler kadar iyi bir eğitim veriyor belki. Ama bizim okulun mezunları en azından bir bankanın falan genel müdürü olabiliyorlar, bu da bizi mezuniyette bir ağa dahil ediyor.” (Sergen, BÜ, Yönetim-Bilişim Sistemleri, 1)

Üniversitenin yurdunda kalan Sergen, hem yurdun hem de fakültelerin kampüs içerisinde yer alması sebebiyle Boğaziçi Üniversitesi’ni bir ev gibi görmeye başlamıştır. Başak ise, Boğaziçi Üniversitesi’nde öğrenci olmayı ise şöyle anlatmaktadır:

“Boğaziçi’ni kazanmak, üniversiteyi kazanmaktan daha farklı bir şey bence. Çünkü bölümü söylemiyorsunuz, ilk önce Boğaziçi’ni kazandım diyorsunuz. Bir de okulun ayrıca bir manzarası var. Gelen oraya hayran kalıyor. Biz babam ve amcamla gitmiştik ilk ziyarete. O zaman geldikleri zaman buraya sadece arkeoloji okumaya bile gelinir yani, gelip burada yatılır dediler. Ki haklılar bence. Yani okulun havası bile başka.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Boğaziçi Üniversitesi’nde okumaktan oldukça memnun olan Başak, üniversitenin öğrencilerle ilgili birimlerinin kendisine hiçbir konuda yardımcı olmadığını ifade ediyor. Boğaziçi Üniversitesi’nin sadece Türkiye çapındaki şöhreti değil aynı zamanda fiziki konumu da öğrencileri cezbediyor. Mesela Ozan, Güney Kampüs’teki Petek’in Boğaziçi manzarasını, huzurla özdeşleştiriyor. Petek, BÜ Güney Kampüs ana kapısından fakültelerin bulunduğu bölgeye inilirken, Boğaz’a hâkim bir noktada yere iliştirilen birkaç sıra banktan meydana gelen petek şeklindeki bir dinlenme yeri. Burada öğrenciler genellikle bira eşliğinde sohbet ediyorlar. Alkollü içki kullanmayan Ozan’ın bu mekanı kullanım şekli de farklılaşıyor:

“Petek’te genelde bira içilir. Tabii kullanım alanına bağlı olarak değişiyor. İstanbul’a geldiğimde ilk oraya giderim. Genelde sabah saatlerinde inmiş oluyorum. Gece binip, sabah saatlerinde iniyorum. Ve Boğaz’a özellikle sonbahar zamanıysa çok güzel bir sis bulutu olur. Oradan da hani köprü’nün üzerinde şey olur, bulutlar böyle aralıklı gösterir köprüyü. Ve cidden kendimden geçerim yani. O Boğaz müthiş bir şey. İkinci bir şey olarak da Boğaz benim için ders çalışılacak veya müzik dinlenecek, her şeyin yapılabileceği bir yer ya. Ama genelde Boğaz yalnızken güzel yani, sadece Boğaz ve ben olacağım.” (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

Ablası ve abisi de İstanbul’da okuyan Cansu, BÜ’de okumanın kendisine kazandırdığı farklılıklar için şunları söylüyor.

“Ben İslâmi kesim içinde doğup büyüyen birisiyim. Burada işlediğimiz bir tarih dersinde bile Amerikalılar bu olaya nasıl baktı, İngilizler ne dedi gibi şeyleri görüyoruz. Bu da farklı bakış açılarının hayatımıza katılması manasına geliyor. Mesela Fatih İstanbul’u fethetti ama bunun dünyadaki yansımaları ne oldu? Daha üstten bir bakış kazandırdı yani bana.” (Cansu, BÜ, Psikoloji, 1)

BÜ’nde okuyan Faruk, idealindeki bölümü kazanamadığı için kendisinin değilse de ailesinin BÜ’nde okumasından dolayı gururlandığını ifade ediyor:

“Hedefim Matematik Öğretmenliği’ydi, ama Bilgisayar Öğretmenliği’ni kazandım. O yüzden şu anda burada olmak benim için çok bir anlam ifade etmiyor. Ama ailem Boğaziçi’nde okumandan gurur duyuyorlar. Babam hep doktor olmamı istemişti. Aslında o da ben de doktorluk yapamayacağımı biliyorduk. Babamı ikinci olarak en fazla mutlu edecek durum Boğaziçi’nde okuyor olmaktır galiba. Annemin ise pek umurunda değil. O benim için o ‘düzgün hayat’ı istiyor. Yani üniversiteyi okusun bir an önce bitirsin, evlensin hemen, aile hayatı kur sun, çoluğa çocuğa karışsın, adam olsun, bu esnada beş vakit namazımı kılsın.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

BÜ'den Hebun, Boğaziçi Üniversitesi'nin İstanbul'un genelinden çok farklı olduğunu, özellikle üniversite kampüsünün bulunduğu yer itibariyle İstanbul'un pek çok mekanından ayırmak durumunda kaldığını söylüyor. Hebun, BÜ'de okumaya başladıktan sonra ailesinin kendisine dair değişen davranışlarını da şöyle ifade ediyor:

“İstanbul’la Boğaziçi Üniversitesi aynı yer değiller. Tarlabası ile Etiler aynı şehir olamazmış gibi geliyor mesela. Çokkültürlü yaşamı güzel buluyorum ama tabii ki siyasi görüşlerim dolayısıyla çok yoksul ve çok zenginin bu derece varoluşsal bir fark içinde olmasını çok adil bulmuyorum. Üniversite okumaya gelince, bu benim için kafa açmak demek. Babamı zengin olucam diye kandırdım. Memlekette normalde kadınların fikri pek sorulmaz, ama ben burada okumaya başlayınca, etrafımdakiler bana ‘Peki sen bu konuda ne düşünüyorsun’ diye sormaya başladılar. Foucault’ya gönderme yapacak olursak, bilginin iktidarı gerçekleşiyor.” (Hebun, BÜ, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2)

Derya, bir kent içi üniversite şeklinde faaliyetlerini icra eden İBÜ ile kentin çeperlerine kurulmuş olan ve metropol kentin geri kalanından kopuk şekilde bir kampüs hayatı olan üniversiteleri ayırt ederek, İBÜ’nün kentin yerleşim alanlarının içinde yer alması sebebiyle daha çok İstanbullu öğrencinin burayı tercih ettiğini ifade ediyor.

“Oralarda (kentin çeperlerinde kurulan üniversitelerde AÇD), bir hayatınız oluyor ama burada öyle bir şey yok burada herkesin kendi hayatı var, buraya sadece okul gibi geliyor yani. Burası gerçekten üniversite. Oralar bana üniversite gibi gelmiyor çünkü orada yatıyorsunuz orada kalkıyorsunuz aynı zamanda yurdunuz, alışveriş merkeziniz, eviniz orada. Eğitim kasabası gibi. Burası öyle değil burası daha bireysel, aynı zamanda Bilgi Üniversitesi’nde eminim ki özel üniversiteler arasında kültür anlamında en yüksek olan üniversite. Her ne kadar antitezini kanıtlayacak pek çok insanla tanışmış olsam da, bu böyle. Ta-

nıştığım insanların pek çoğu 20-21 ya da daha küçük olmalarına rağmen kültür ve hayat görgüsü anlamında hayattan nasibini almış insanlar.” (Derya, Adana, İBÜ, Hukuk, 3)

İBÜ’den Müge’nin okuluna dair fikirleri ise şöyle:

“Bilgi Üniversitesi, genelde zengin çocuklarının diploma edinme merkezi gibi çalışıyor. Zaten babaları ya fabrikatördür ya da büyük bir işadamı ve çocukları da babalarının işini yapacaktır. Lise mezunu olarak büyük işadamı olacak halleri yok, bari Bilgi’ye gidip okuyalım diyorlar. Dikkat edin mesela, Bilgi’de çok fazla ünlü de okumaktadır. Babamız annemiz oku diyor, aman bir diplomamız olsun diye gelen çoktur, bizim üniversiteye.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

BÜ’den Nihal üniversiteyi kazanmış olmasının ailesi için anlamının büyük olduğunu, ailesinin kendisiyle ilgili olarak geleceğini garanti altına almış olduğunu düşündüğünü söylüyor.

Okuldaki derslerin işleniş şekli ve muhtevası ile görüşlerine değer verilmediğini düşünmeleri de öğrenciler için hayal kırıcı olabiliyor. Mesela yüksek puan alarak Hukuk bölümüne kaydolun İÜ’den Enes, bölümündeki ders anlatım imkanlarından “Sınıfta bin küsur kişi var, derse katılma olanağın yok, hocayla görüşme imkanın yok” diyerek memnuniyetsizliğini dile getiriyor. Öğrenciler, üniversitelere dair genelde pozitif düşüncelere sahip olsalar da, mücadele edilmesinin gerektiğini düşündükleri noktada mücadeleden sakınmıyorlar. Öğrenciler, üniversite yönetimlerinde söz sahibi olamadıklarından şikâyet ediyorlar.

“Bu fakülteye gelip, altı yıl sadece ders çalışan, çok basit görgü kurallarından habersiz insanlar var yani. Yolda giderken adam çarpıyor geçiyor yani. İki defa üst üste ezdi yani biri beni. İşin kötüsü bu tür adamlar sürekli ders çalışan insanlar. Sürekli ders çalıştıkları için okul birinciliğine aday olan insanlar. Asosyalliklerini böyle kapatıyorlar. Kapattıklarını zannediyorlar. Ki bu okulda prim yapan, dinlenen insanlar onlar. Dinlenen birileri varsa eğer. Onlar dinleniyor genelde. Biz yine dinlenmiyoruz. Bizi temsil eden onlar gibi görünüyor. Yetkili ma-

kamlar tarafından dinlenen yani. Yani aslında, aramızdan seçilen örneklem bizi dinlenmesi için, bizi temsil etmeyen bir örneklem durumunda. Ne yazık ki bu örneklem sadece not esasına göre seçiliyor. Bu çok rahatsız edici.” (Dilara, İÜ, Tıp Fakültesi, 4)

Üniversitelerde yer alan öğrenci temsilciği müessesesinin bu noktada daha demokratik ve temsiliyet gücü yüksek bir şekilde düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkıyor. Öğrenciler, üniversitelerin bünyesinde yer alan ve öğrenciye dönük hizmet vermesi için kurulan birimlerin çalışmalarından genel itibariyle memnun değiller. Okunan bölümün, olması düşünülen gibi olmaması da –daha statik ve hayattan kopuk bir öğretimin olması– öğrencilerin üniversiteye ilişkin değerlendirmelerini etkiliyor.

Üniversitelerin başta Öğrenci İşleri ve Rehberlik-Danışmanlık Birimleri olmak üzere, öğrencilerin işlerini kolaylaştırma, sorunlarını çözme ve vaktini daha iyi değerlendirmesi için yol göstermeyi amaçlayan pek çok birimi var olsa da, yaptığımız çalışma esnasında, öğrencilerin bu birimlerce yeterince desteklenmediği, gerek birimlerin iş yoğunluğundan gerekse burada çalışan memurların ilgisizliğinden dolayı yeterince ilgilenilmediğini düşündükleri yapılan mülakatlarda açığa çıkmıştır. Mesela İÜ’den Hayrettin üniversitedeki birimlerin öğrenciye ilgisizliğini şu sözlerle ifade ediyor:

“Ya bizim bölüm açısından dersek, hiç girmesek daha iyi olur ama. İstanbul Üniversitesi’nin çok öğrencisinin olmasından mı kaynaklanıyor, yoksa başka bir nedeni mi var; çok böyle bıkmış, öğrencilerle ilgilenmeyi pek sevmeyen... Ben kendimi geçtim, hani ben sonuçta Türkiye’de yaşıyorum. Ama Türkiye dışından gelenler de var mesela. Rusya’nın özerk cumhuriyetlerinden falan. Bir arkadaş anlatmıştı, ilk geceyi dışarıda geçirmişti yani. Bankta falan yattım dedi yani. Yani ben onları gördükçe ben kendimi düşünemez oldum artık. Yani, onlar bunu yaşıyorsa artık benim bunları yaşamam sorun değil, dedim yani.. Yani ilgilenme konusunda iyi değiller.” (Hayrettin, İÜ, Siyasal Bilgiler ve Uluslararası İlişkiler, 2)

IÜ'den Hale, üniversitenin öğrenciyle ilgili kurumlarını beğenmediğini, işlerini halledemediğini belirtiyor. Hale, daha önce de geçtiği üzere düzgün bir oryantasyon eğitimi verilmediği için, sınıfları bulmak için bile okula başladığı ilk aylarda sorun yaşamış. Oysa BÜ'de oryantasyon çalışmalarına ve mezunlarla öğrencilerin hatta yeni gelen öğrencilerle eski öğrencilerin kaynaşmasına büyük önem veriliyor:

“Boğaziçi Üniversitesi'nde alt dönemlerle üst dönemlerin kaynaşması için mezunlar kulübü oryantasyon partileri düzenliyor. Başvurduğunuz takdirde size “buma” atıyorlar. Buma; Boğaziçi Üniversitesi'nden mezun olan, üniversiteye alışma sürecinde ya da kariyer planlamanızda size yardımcı olacak kişi. Arkadaşımdan buma'larıyla hala görüşenler var, onlardan tavsiyeler alanlar var. Bu da Boğaziçi Üniversitesi'nin avantajlı taraflarından biri.” (Sergen, BÜ, Yönetim-Bilişim Sistemleri, 1)

“Oryantasyon, kayıtlar esnasında olur. Tüm kulüpler masa açar. Cıvı cıvı olur buralar. Okul bize bir İstanbul hakkında, bir de üniversite hakkında kitapçık veriyor. Buralarda şehre ve üniversiteye uyum sağlamak için pek çok bilgi veriliyor. İlk sene havadan tatillerimiz çok. Kış tatili, bahar tatili gibi. Sırf uyum süreci daha kolay atlatılsın diye bence bunlar.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

IÜ Tıp Fakültesi'nde okuyan Alpaslan, Tıp Fakültesi öğrencilerinin üniversite öncesi öğretim hayatlarında parmakla gösterilen, ilgilenilmeye alışmış adeta kaymak tabaka olarak ifade edilen öğrenciler olduğunu; fakat üniversite hayatı boyunca üniversite idarecileri ya da hocalarından hiçbir şekilde ilgi görmediklerini anlatıyor. Alpaslan ve arkadaşları, bu ilgisizlik yüzünden kendilerini önemsiz hissettiklerini, okulun öğrencileri takmadığını düşündüklerini belirtiyorlar. IÜ'den Ayşen ise, fakülte bünyesindeki Öğrenci İşleri birimiyle ilgili şunları dile getiriyor:

“Öğrenci İşleri hiçbir şey bilmiyor. Soruyoruz, biz daha yeni geldik, üniversite hakkında pek bir şey bilmiyoruz diyor-

lar. İnsan bir şey soramıyor, öyle bir şey. Vize, sınav tarihleri vs. bu tip şeyleri bilmiyor. Genelde Bölüm Başkanı hocamıza gidip danışıyoruz. O biliyor.” (Ayşen, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

İÜ’den Ragıp, Öğrenci İşleri biriminin ancak amirlerinin zorlamasıyla iş yaptığını kendi deneyimi çerçevesinde şöyle belirtiyor:

“Öğrenci İşleri’ne bir defa işimiz düştü. Öğrenci pasaportu almak için belge gerekiyordu. Bizi bayağı uğraştırdılar. En son Dekan’a çıktık da öyle alabildik. Dekan söylemeseydi, iş yapmıyorlardı, başlarından savıyorlardı.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

İÜ’den Elif, üniversitesinde bulunan ve öğrencilerle ilgilenmesi gereken hiçbir birimin görevini layıkıyla yapmadığını düşünüyor:

“İÜ’de öğrenciyle ilgili hiçbir birimin görevini layıkıyla yaptığını düşünmüyorum. Çok berbatlar. Önümüze gelen sınav kağıdı bile bazen size ait olmayabiliyor. mesela biz Maliye öğrencileriyiz, önümüze gelen soru kağıdı İngilizce-İktisat bölümünün soru kağıdıydı. Öğrencileri önemsemeyen bir yapı var burada, bu kadar yüksek puanla öğrenci alıp onları böyle rezil edenleri tebrik etmek istiyorum. İnsanlar buraya kaç bin kişiyi geçerek geliyor, kimse alınmasın ama burdaki öğrenciler IQ’su yüksek öğrenciler, Doğu’da Hukuk okuyabilecek adamlar buraya gelip İktisat okuyorlar, ve bu insanlara gösterilen değer çok az. Hocalarla hiçbir şekilde muhabbetimiz yok. Bize bir şey katamıyorlar, 350 kişilik sınıfta ders görüyoruz, Hoca benim simamı bile hatırlamıyor olabilir, bize bir şey katamıyorlar biz de bir şey alamıyoruz. Aldığımız notları ezberleyip sınavı giriyoruz. Bu kadar yani. 12 yıldır yaptığımız ezberi, bir dört yıl daha yapıcaz.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

Elif’in sınıf arkadaşı Cahit İstanbul’u çok sevmesine ve burada geçirdiği bir yılın sonunda artık kendisini İstanbullu olarak görmesine rağmen, okuduğu bölümle alakalı aynı derecede olumlu şeyler söyleyemiyor:

“Burada yaşamak çocukluk hayalimdi. Bir yıldır buradayım. Memleketime gidince bir gariplik hissediyorum. Artık İstanbul gibi davranabiliyorum. O rahatlık oluştu bende yani. Bölümde biraz hayal kırıklığına uğradım. Hocaların öğrenciye yaklaşımı, tavrı ilgili değil. Bilgiyi verebilme şekilleri pek iyi değil, sınıf çok kalabalık, kendilerini buna göre ayarlayamıyorlar. İkinci dönemin başında ders programı belli olmamıştı, sınıfları öğrenci sayısına değil de rastgele, kafalarına göre vermişler, ayakta ders yapıyorduk yani. Üniversite ortamına gelince sanki fikir paylaşımının yapıldığı bir yer bekliyorsun, aksine bunun tam tersini görüyorsun.” (Cahit, İÜ, Maliye, 1)

İÜ’den Yasin, üniversitenin öğrenciyle ilgili birimlerinin kendilerini baştan savmak istediğini, bölümlerindeki danışman hocalarının ise kendileriyle her hafta görüşerek yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm üretmeye çalıştığını ifade ediyor. İÜ’den Zahit de, danışman hocalarının diğer üniversite çalışanlarının tersine kendileriyle gayet ilgili olduğunu belirtiyor.

“Bölüm başkanımızla aramız çok iyi. Bize burs bağlamaya çalışıyor – gerçi ben alamadım ama, kitap falan temin ediyor. Öğrenci işlerindeki insanlar görevlerini yapmıyorlar. Öğrenciye, öğrenci nazarıyla yaklaşmıyorlar, sadece kendi rahatlarına bakıyorlar, büroda oturup takılıyorlar.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

İÜ’den Figen, okulun fiziki yapısının kendisi için oluşturduğu sorunları da şöyle anlatıyor:

“Okulun mimarisi labirent gibi, hocaların odasını bulmak, hocaları odalarında bulmak gerçekten bir dert. Öğrenci İşleri bizde batık, okulu kazandığımda bir konu hakkında bilgi almam gerekiyordu, öğrenci işlerini en az yirmi kere aradım ama kimse telefonu açmadı, ilgilenmiyorlar.” (Figen, İÜ, Çevre Mühendisliği, 1)

İBÜ öğrencileri de Öğrenci İşleri, Rehberlik ve Danışmanlık Birimlerinden şikâyetçi olsalar da üniversiteye ait diğer birim-

leri nispeten daha yoğun kullanıyorlar. Birkaç kez revire gittiğini söyleyen İBÜ'den Derya, okuduğu bölümle ilgili staj yapmak için de üniversitenin hukuk ofisinin insan hakları biriminde çalışmış. Bu deneyimin kendisi için 'son derece yararlı' olduğunu dile getiriyor. İÜ'den Meral, okul bünyesinde bulunan Kariyer Geliştirme Merkezi (Kagem)'nde kendisine çok ilgili davranıldığını ve bu birimden faydalandığını aktarıyor. Meral'in sınıf arkadaşı Gökhan ise, Kariyer Geliştirme Merkezi ile ilgili daha farklı şeyler söylüyor:

“Üniversitede yer alan öğrencilerle ilgili birimlerin çok yetersiz olduğunu düşünüyorum. Büyük bir üniversite olduğu için işleyiş çok yavaş. Mesela Kagem'e gidip onlara hayallerimi anlattığımda beni somut bir şeylere yönlendirmelerini bekledim. Oysa onlar, annemden babamdan da pekâlâ duyabileceğim şekilde, İngilizcenin geliştir, yabancı dil çok önemli gibi klasik laflar söylediler. Arkadaşlarımızla projeler geliştirdiğimizde, bunları destekleyecek birim bulamadım.” (Gökhan, İÜ, İktisat, 1)

İÜ Kimya Mühendisliği'nde okuyan bedensel engelli öğrenci Taner, İÜ Özürlü Öğrenciler Birimi çalışanlarının kendilerine çok destek olduğunu belirtiyor:

“Üniversitede birkaç hoca ve Engelli Birimi'nden başka kimse'nin bir yardımını görmedim. Engelli Birimi de ellerinden geleni yapıyor, boyuna yazı yazıyor gerekli yerlere ama pek dikkate alınmıyor.” (Taner, Kimya Mühendisliği, İÜ, 4)

BÜ'den görme engelli Fatma da kendi üniversitesindeki Engelliler Birimi için şunları söylüyor.

“BÜ'de Engelliler Birimi, bizim elimiz kolumuz. Gelmeden önce bana telefon ettiler. Neler yapmamız gerektiğini söylediler. GETEM (Görme Engelliler Eğitim ve Teknoloji Merkezi) Birimi var mesela. Merkez statüsü alamayacağı anlaşılınca şu anda laboratuvar olarak faaliyet gösteriyor. Engellilerle ilgili pek çok teknolojik yenilik bizim okulda Türkçeye adapte edilerek

Türkiye'ye yayılmış. Yaklaşık yirmi yıldan beri faaliyette burası." (Fatma, BÜ, Tarih, 1)

BÜ'den Ozan, üniversite birimlerinin öğrencilerle etkileşimlerinin sadece öğrencilerin onlara götürdüğü sorunlara bir çözüm bulma adımının ötesine geçmediğini ifade ediyor. Bu noktada, okuldaki iki yılı boyunca danışman hocasıyla ders seçiminde yaşadığı sıkıntı sebebiyle mailleşmiş, Öğrenci İşleri birimiyle ise kulüp etkinliği ve harçsız pasaport başvuruları için iki defa iletişime geçmiştir. Ozan'ın okulda bulunan öğrenciyle ilgili birimlerle başka hiçbir iletişimi ya da etkileşimi olmamıştır.

BÜ'nde hazırlık sınıfını geçemeyen öğrenciler remedial statüsünde değerlendiriliyor. Bu öğrenciler bazı haklardan mahrum bırakılıyor. Remedial statüsünden öğrencilik statüsüne geçişin tek yolu hazırlık sınıfını vermek. Remedial öğrencilerden biri olan Faruk bu konuda şunları söylüyor:

"Remedial olduktan sonra Boğaziçi Üniversitesi'nde okumanın bir anlamı yok. Öğrenci kayıt parası, okul harcı vermiyor. Öğrenci belgesi, sigorta olmuyor, yurt imkanı kısıtlı oluyor. Remedial öğrenciler Kilyos'ta kalabiliyor. Bazıları Güney Kampüsü yurdunda da kalıyormuş. Öğrenci kimliğimiz var ama öğrenci belgemiz yok. Paso alamıyoruz. Bu yüzden mesela ben, burada okuyan bir ortaokul öğrencisinin pasosunu kullanıyorum." (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

IÜ Rehberlik Servisi'nde yarı zamanlı olarak çalışan örneklem grubumuzdan Salim ve Enes ortak geliştirdikleri bir proje kapsamında, İstanbul'da üniversiteli olmayı bir atölye çalışması halinde on beş kişilik bir öğrenci grubuyla çalışmışlar. Salim ve Enes atölye çalışmalarından elde ettikleri sonuçlara göre, metropoldışı öğrenciler maddiyat ve yolu en önemli sorunları olarak görüyorlar. Bunların dışındaki her sorun, öğrenciler nazarında daha kolay. "İstanbul'da yaşamak maddi olarak bayağı külfetli, eğer paran varsa İstanbul'a bir şekilde erişebiliyorsun" diyorlar. Daha az kira ödemek için okula bir buçuk,

iki saatlik yoldan gelen öğrenciler var. Atölye çalışmasına katılan on beş kişiden üçü, geçimini sağlayabilmek için bir yerlerde çalışıyordu. İstanbul'a gelen öğrenciler, ilk yıllarının buraya alışmakla geçtiğini söylüyorlar. Ancak bir senede "ortamlarını yapabilmekte"dirler. Üniversite bünyesinde yürütülen uyum çalışmaları olmadığı için, öğrenciler kendileri gezerek, keşfederek, dersleri ihmal ederek; İstanbul'u tanımaya, buraya alışmaya çalışıyorlar. Bunun sonucunda da, dördüncü yıla geldiklerinde KPSS gibi sorunlarla uğraşmak için donanım sorunu yaşıyorlar. Ciddi bir rehberlik müessesesi olmadığı için, eğer öğrenci içe dönük bir karaktere de sahipse kente ve üniversiteye uyum süreci, dört yıla yayılabiliyor. Bu da mezuniyet sonrası donanım eksikliğinden, iş bulabilme becerilerine kadar pek çok sorunla karşılaşmalarına neden oluyor. İletişim Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin birbirleriyle ilişkileri diğer fakültelere göre daha iyi durumda. Okuldan sonra devamlı olarak beraberce "takıldıklarını" belirtiyorlar. "Biz burada kendi aramızda samimiyeti bulduk ama tabii esnafla aramızda memlekette olduğu gibi sıcak ilişkiler gelişmiyor" diyorlar. Metropole gelen bir öğrenci, aslında taşradan, yani buraya göre oldukça küçük ve insan ilişkilerinin daha sıcak olduğu yerlerden geliyor. Buraya gelince buradaki ilişkileri maddiyatçı ve çıkarıcı buluyorlar. Üniversitedeki arkadaşlıkların, İstanbul'da kurulan ilişkilerin temelinde maddiyatın ve çıkarın olduğunu söylüyorlar. Taşralı öğrenciler bu açıdan da bir zorluk yaşıyorlar. Salim ve Enes projelerini hazırlamalarındaki ana amacı şöyle açıklıyorlar:

"Bu proje kapsamında biz öğrencilerin bakış açılarını öğrenmeye çalıştık. Çünkü üniversiteli bir öğrencinin bakış açısı, onun vazgeçilmezidir. Öğrencilerin üniversiteden akademik birikim, sosyal ortam ve iş imkanı beklediğini gördük." (Salim, İÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 2; Enes, İÜ, Hukuk, 2)

Bazı öğrenciler ise, okulun öğrencilerle ilgili birimlerinin personel yetersizliğinden ötürü yani yapısal sorunlar nedeniyle çok iyi hizmet veremediğini düşünüyorlar:

“Öğrenci İşleri’ndeki adamın her gün dört yüz tane belge imzalatıp hazırladığını da düşünmek lazım. O adamın açısından da bakmak lazım. Daha çok personel alınsa iyi olur ama şu anda eldeki durum bu.” (Mahmut, IÜ, Tarih, 2)

Örnekleme içerisinde Öğrenci İşleri Birimi’nden memnun olduğunu söyleyen tek metropoldışı öğrenci, IÜ Veterinerlik Bölümü’nden Halim’dir. Halim, kendi bölümündeki Öğrenci İşleri Birimi’nin bir istisna teşkil ettiğinin farkında olduğunu ifade ediyor:

“Arkadaşlarımdan kendi Öğrenci İşleri ile ilgili pek çok şikâyet duydum ama bizim Öğrenci İşleri belki bir istisna. Ben çok memnunum mesela, kim gitse özel olarak ilgilenip sorunları çözmeye çalışıyorlar. Diğer bölümlerdeki arkadaşlarla konuşunca şaşırıyorum ben.” (Halim, IÜ, Veterinerlik, 4)

Sonuç olarak, bazı istisnalar olmakla birlikte başta Öğrenci İşleri ve Rehberlik-Danışmanlık Birimleri olmak üzere pek çok üniversite biriminin öğrencilere gerektiği kadar özenli davranmadığı ve yararlı olamadığı, öğrencilerle yapılan mülakatlarla ortaya çıkmıştır. Hal böyleyken; sağlık, kariyer, engelli birimleri, bazı birimler bu genellemenin dışında kalıyor. Örnekleme kapsamındaki üniversitelerden sadece Boğaziçi Üniversitesi, üniversiteye yeni başlayan öğrenciler için –öğrencilerin ifadelerine göre– yeterli bir oryantasyon programı uyguluyor. Yeterli oryantasyon bilgisinin verilmemesi, özellikle metropoldışı öğrencilerin metropol kent ve üniversiteye dair pek çok şeyi, deneme yanılma yöntemiyle öğrenmesine sebep oluyor, bu durum da metropol kent ve üniversiteye uyum sürecini zorlaştırıyor.

Mitler ve Realiteler: Çaylak Miti, Anti-miti, Kehaneti

Metropoldışı öğrencilerin metropol kente gelmeden önce bu kente dair tahayyüllerinin gerçekleşme durumuna göre, üç farklı süreç birbirinden ayrılabilir. Bunlar; çaylak miti, çaylak anti-miti ve çaylak kehaneti olarak adlandırılabilir. Çaylak miti (*freshman myth*), 1966 yılında George G. Stern'in ünlü makalesinde ifade ettiği şekliyle, liseden mezun olan öğrencilerin üniversite hayatına dair gerçekçi olmayan ve hayli olumlu beklentilerini¹ ifade eden bir kavramdır. Çaylak miti, liseden mezun olan öğrencilerin üniversite hayatıyla ilgili gerçekçi olmayan ve yüksek oranda olumlu beklentilerini ifade eder. Kavram, yurtdışında özellikle üniversite öğrencilerinin uyum sağlama (*adjustment*) ve okulu bırakma (*dropping out*) araştırmalarında sıklıkla kullanılır. Üniversite ortamını bekledikleri gibi bulamayan çaylak öğrenciler, kentteki deneyimlerinin büyük çoğunluğundan şikâyetçidirler. Bu durumda üniversiteyi terk etmeye değin değişik tepkiler geliştirirler. Stern'in formüle ettiği çaylak miti, İstanbul şehrinde üniversite okumaya gelen bazı öğrenciler açısından doğru olsa da, bazı öğrenciler için tam tersi bir

1 George G. Stern, "Myth and Reality in the American College", *American Association of University Professors (AAUP) Bulletin*, c. 52, sayı: 4 (Aralık, 1966), s. 408-414.

süreç işler. İstanbul'a üniversite okumaya gelen pek çok metropol dışı öğrenci aslında, suç oranı yüksek, kalabalık ve trafiği keşmekeş içerisindeki bir şehirle karşılaşacaklarını düşünerek bu kente gelirler. İstanbul'a dair olumsuz imajların kaynağı genelde medyadır. Pek çok genç, İstanbul'a dair geliştirdiği yüksek oranda olumsuz imajların ötesinde bir İstanbul bulurlar. Olumsuz imajlarla geldiği kentte edindiği olumlu izlenimler öğrenciyi kente bağlayan bir sebepler zinciri meydana getirir. Bu duruma Stern'in formülasyonundan mülhem olarak çaylak anti-miti denilebilir. Bir de bu iki durum arasında, memleketlerinde İstanbul'la ilgili edindikleri beklentilerin tam karşılığını bulduklarını söyleyen öğrenciler vardır. Bu duruma da çaylak kehaneti diyebiliriz. Çaylak kehaneti, öğrencinin metropol kentteki deneyimlerinde kente dair beklentilerinin kendini gerçekleştiren bir kehanet gibi belirmesidir.

Erving Goffman'ın performansı inanç-inkâr döngüsü olarak kavramsallaştırmasını da zikretmek, metropol öğrencinin çaylaklık hallerini daha anlaşılır kılabilir. Kişinin (oyuncunun/ icracının) toplum içindeki davranışlarını performans olarak niteleyen Goffman'a göre, performansa karşı içtenlik ve alaycılık bazen aynı kişide, zamana ve şartlara göre yer değiştirebilir. Goffman inanç-inkâr döngüsü dediği bu duruma iki örnek de vermekte: Başlangıçta 'fiziki cezalandırmadan kaçındığı için' ordunun kurallarına uyan acemi asker, daha sonraları 'kurumu ayıplanmasın' ya da 'subaylar ve diğer askerler ona saygı göstersin' diye bu kurallara uyan biri haline gelebilir. Halka dinî bir huşu veren mesleklerin çömezleri genelde tersi yönde bir döngüyü takip ederler.² Goffman'ın oyuncunun performanslarına karşı geliştirdiği inanç-inkâr döngüsüne dair söylemi, çaylak miti teorisiyle benzeşen yönleri sahiptir. Üniversite okumaya dair büyük ve olumlu hayaller besleyen öğrenciler, üniversite ortamında hayal kırıklığı yaşayabiliyorlar. Okunan kurum veya bölümle, okunması arzu edilen kurum veya bölüm arasında öğrenci zaviyesinden orantısızlık

2 Erving Goffman, *The Presentation of Self in Everyday Life*, Edinburgh, University of Edinburgh Social Science Research Center, 1956, s. 12.

olduğu durumlarda ise çaylak anti-mitinin gerçekleşme ihtimali vardır.

İstanbul, pek çok metropoldışı öğrenci için özgürlük, bağımsızlık ve bireyselliklerini geliştirebilecekleri bir şehirdir. İstanbul'daki üniversiteler, biraz da bu yüzden üniversite tercihlerinde üst sıralardadır. Nitekim, araştırmanın örneklem grubunda bulunan metropoldışı öğrencilerin %75,8'i, okudukları bölümleri ilk altı seçenekten biri olarak tercih etmişlerdir (bkz. Tablo 31). Yani tercih formlarındaki ilk çeyreğe yazdıkları bölüm ve üniversitelerinden birinde okuyorlar. Bu durumun önemli sebeplerinden bir diğeri ise, metropoldışı gençlerin memleketlerindeyken İstanbul'a duydukları hayranlıktır. Mesela İBÜ'de Hazırlık okuyan Musa, İstanbul'a gelmeden önce, "İstanbul sevdasıyla yanıp tutuştuğunu" söylüyor. İstanbul'a geldikten sonra, memleket ve sıla hasreti sebebiyle bayağı zor günler geçiren Musa, hasrete zamanla *alıştığını* anlatıyor.

İstanbul'a bir masal şehrine gider gibi hülyalara dalarak geldiğini belirten İÜ'den Hayrettin'i, bu kentte karşılaştıkları ve yaşadıkları başka birisi haline dönüştürmüştür. Hayrettin, İstanbul'un kendisine neler kattığı ve kendisinden neleri aldığını şu sözlerle dile getiriyor:

"Yeni kültürler gördüm, değişik insanlar gördüm. Yani bir başka yerde –mesela Nevşehir'de, Tokat'ta, ne bileyim Urfa gibi başka bir yerde– okusaydım bu kadar bir imkan olmazdı. Bir de İstanbul, Türkiye'nin merkezi konumunda olduğu için, Türkiye'ye genel bir bakış sağlıyor. Türkiye'deki tüm insanları, tüm halkları, tüm dilleri her şeyi burada görebiliyorsun. Hatta tüm Türkiye'dekini boş ver, tüm dünyadaki şeyler var yani, diller, kültürler, insanlar. Ama bölümden dolayı, azmim biraz köreldi. Şimdi bölüm dersleri falan. Normalde lisedeyken aşırı bir böyle kitap okumalar, işte aşırı bir araştırma hevesi falan vardı. İşte kaymakam olayım, insanlara yardım edeyim, hatta böyle kuruluşlara falan gireyim böyle. İstanbul da bunun için büyük bir vesile olur falan diyordum. Sonra buraya geldim. Zamanla kurumdan (dinî cemaatten, AÇD) falan çıktım. Ba-

zı sorunlar falan oldu işte. İçinde beş senem geçti. Hizmet derdik aslında. Abiler falan böyle bayağı bir içli dışlı olmuştuk yani.” (Hayrettin, İÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Hayrettin, İstanbul’un çok kültürlü ortamından ciddi ölçüde etkilenmiştir. Ona göre, İstanbul’da yaşamak, onun Türkiye ve dünyaya dair bakışını genişletmiştir. Fakat okuduğu bölümü umduğu gibi bulamaması azmini kıran bir faktör olmuştur. İdealist tavrından epey uzaklaştığını düşünen Hayrettin, lise yıllarından beri içinde bulunduğu cemaatten de ayrılmak durumunda kalmıştır. Hayrettin ilerleyen bölümlerde görüleceği üzere ideolojik nedenlerle ayrıldığı cemaate ve oradaki arkadaşlarına karşı özlem duymaktadır. Hayrettin’in uzun yıllar kendini üzerinden tanımladığı cemaatten çıkmak durumunda kalması, İstanbul’da barınma ve yiyecek gibi sorunlarına kendi başına çözümler getirmesini de gerektirmiştir. Hayrettin üniversiteye yeniden başlama şansı olsaydı, bölümünü değiştirmek isteyeceğini söylüyor:

“Şöyle yani başlamazdım; önce bir bölümümde değişiklik yapardım. Çünkü beni bayağı bir sıktı yani, beklediğim şey değil. Yani çünkü ideallerimin önüne bir set çekti böyle. Bir de iktisat. İktisat şeye ilk başta bir böyle ilgim falan da yoktu yani böyle bir çalışmak. O dersleri böyle sınavına çalışmak, derisi dinlemek falan böyle bir eziyet gibi geliyordu. Çünkü ben gelmişim öyle biraz böyle edebî, biraz böyle tarih, biraz siyasi böyle havayı seven, o havayı solumayı seven bir kişiliğim var. Bunların dışında böyle iktisat tarzı bir şey, ekonomi tarzı bir şeyler görünce, biraz geri tepti diyebilirim yani.” (Hayrettin, İÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

İBÜ’de Sosyoloji Bölümü’nde eğitim gören Neriman da, üniversiteye yeniden başlama şansı olsaydı, okuduğu bölümü değiştireceğini, kendi evinde hep tek başına kalmak isteyeceğini belirtiyor:

“Yeniden İstanbul’a gelseydim, sosyolojiyi seçmezdim ve ilk yıl beraber kaldığım arkadaşlarımla aynı evde kalmazdım. Şu anki gibi tek başıma eve çıkardım.” (Neriman, İBÜ, Sosyoloji, 3)

Neriman'ın aksine, pek çok metropoldişi üniversiteli genç kendilerine yeniden üniversiteye başlama şansı verilse Sosyoloji Bölümü'nü seçeceklerini söylüyorlar. Mesela BÜ'de Bilgisayar Öğretmenliği okuyan Faruk, aynı üniversitede İktisat okuyan Aycan, İÜ'de Maliye okuyan Elif ve aynı üniversitede Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği okuyan Nejla bu öğrenciler arasındadır.

İBÜ'den Derya, lise yıllarında konser piyanisti olmak istemiştir fakat konservatuarın ilk etabını geçtikten sonra, ailesi sonraki etaplara girmesini engellemiştir. Derya, ailesinin müzikle ilgili –kendisine rağmen– aldıkları bu kararını haklı görüyor. Çünkü Türkiye'de popüler olmayan müziğin takdir edilmediğini düşünüyor. Derya iş yaşamını yeterince desteklenip teşvik edilmeyen bir sanat dalına bağlamayı ve buradan para kazanmayı ummayı mantıklı bulmadığını, Hukuk bölümünü ise maddi sebeplerle seçtiğini açıkça söylüyor. Fakat mezun olmasına bir yıl kalmış olmasına rağmen, hukukçuluk yapıp yapmamak konusunda hala kararsız olan Derya'nın gönlünde konservatuar bir ukde olarak kalmıştır.

Metropol kentin “daha erişilebilir” bir kent olduğunu düşünerek, üniversite okumak için burayı tercih eden bedensel engelli Taner, gerek şehre gerek üniversiteye erişebilmek konusunda hayal kırıklığına uğradığını belirtiyor:

“İstanbul'a gelmeden önce buradaki mimari yapının, özellikle üniversitedeki mimari yapının bir engelli açısından çok daha ulaşılır, erişilir olduğunu düşünüyordum. Ortopedik engelliyim, tekerlekli sandalyedeyim. Buraya gelip, çevreyi ve binayı gördüğümde bir an geri dönmeyi düşündüm. Hayal kırıklığına uğradığımı söyleyebilirim. İnsanlar beklediğim davranışları sergilemiyorlar. Metrobüse bile binerken itiş kakış arasında kalıyorum. İnsanlar birbirlerini yiyor, binmek için. Metrobüse binmek için Zeytinburnu durağında iki buçuk saat beklediğimi hatırlıyorum, iki buçuk saat. Metrobüs iki yıldır faaliyette ve son durak bizim burada, Avcılar'da olmasına rağmen bir engelli için hala ulaşılmaz. Yeni çalışmalarda da engelliler

düşünülmüyor. Verdiğimiz dilekçeler sonucu ancak bir rampa yaptırabiliyoruz ya da asansöre yeni bir şey ilave ediyorlar. Aynı şey üniversite için de geçerli. Buraya geldiğim ilk sene asansör çalışmıyordu, amfilere erişemiyordum. İlk sene Analitik Kimya dersine dört hafta katılamadım, sebebi ise engelliler için yapılan kapının arkasına dizilen karolardı. O kapıyı dört haftada ancak açtırabildim. Organik Kimya dersine çıkmak için dört kişi tarafından yukarı kaldırıldım, aşağıya indirildim. Ders dördüncü kattaydı. Üç kata çıkan asansör, dördüncü kata çıkmıyordu. Asansör bu sene yapıldı, hocaya bişey soracağım zaman soramadım. Kime diyeceksin, gelin dördünüz beni yukarı çıkarın merdivenlerden diye.” (Taner, Kimya Mühendisliği, IÜ, 4)

Taner, kendisinin yapısal bir engelle karşılaştığını gören arkadaşlarının, bu duruma kızdıklarını ve o an için kendisine karşılaştığı engeli aşmasında yardım ettiklerini, ama hiçbirinin bu yapısal sorunun giderilmesi için ilgili yerlere dilekçe yazdığına, mail attığına vs. gibi aktif bir şekilde çabaladığına şahit olmadığını ifade ediyor. Taner’in bu anlatımı bizlere, üniversitede okuyan gençlerin Goffmancı anlamda meslektaş sayılabilseler de, takımdaş sayılmalarının zor olduğunu göstermektedir. Ona göre, performans oyuncunun/icracının karakteristiğini değil sunulan görevin özelliklerini ifade etmeye yaramaktadır. Belirli bir katılımcı tarafından yansıtılan durumun tanımı, birden fazla katılımcının yakın işbirliğiyle teşvik edilen ve sürdürülen projeksiyonun ayrılmaz bir parçasıdır.³ Tek bir performansın sunumunda işbirliği yapan oyuncular/icracılar grubu takım olarak tanımlanmaktadır.⁴ Birkaç farklı statü derecesinin hüküm sürdüğü geniş sosyal kurumlarda, herhangi bir etkileşim süresince, pek çok farklı statüden katılımcıların geçici olarak iki takım halinde gruplaşmaları beklenmektedir.⁵ Meslektaşlar (*colleagues*), takım arkadaşlarının (*team-mates*) yaptığı

3 Goffman, A. e., s. 47.

4 Goffman, A. e., s. 50.

5 Goffman, A. e., s. 57.

gibi aynı zaman ve mekanda, aynı belirli seyirci önünde birlik-
te katılım göstermeyen fakat aynı rutini aynı seyirci türüne su-
nan kişiler olarak tanımlanabilir. Meslektaşlar, söylenildiği gi-
bi, aynı kaderi paylaşmaktadırlar. Aynı tür performansı ortaya
koyageldikleri için, her biri diğerinin yaşadığı zorlukları ve ba-
kış açılarını bilir ve dilleri ne olursa olsun aynı toplumsal dili
konuşur hale gelirler. Başkalarının önünde sürdürülen sahne-
nin kendi aralarında sürdürülmesi gerekmez, gevşemek müm-
kün hale gelir.⁶ Takımlar, Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı-
nın önemli etkenlerindendir. Takım, aynı performansı, aynı se-
yirci önünde icra eden oyuncu/icracıların tümüne denir. Mes-
lektaş ise aynı tür performansı, benzer seyirciler önünde sunan
oyuncu/icracı grubudur. Üniversiteye uyum konusunda birbi-
rinden enlemsel ve boylamsal olarak farklı çeşitli takımlar ve
meslektaş grupları vardır. Üniversite gençliğini bir meslektaş
grubu, metropolleşen üniversite gençliğini ise bir takım olarak
değerlendirmek mümkünse de, bu grubun içinde de birbirin-
den farklı etnik, mezhepsel, ideolojik, dinî gruplar ayrı ayrı ta-
kımlar olarak ele alınabilir. Hatta engellilik zemini bile ayrı bir
takım oluşturmaya müsait bir sınır çizebilmektedir. Dolayısıyla
araştırmacı, kendini bu noktada katmanlı bir çözümleme kar-
şısında bulmuştur. Bu bağlamda metropoldışı üniversite genç-
liğinin metropolleşme sürecini araştırırken, Dubet'nin gençli-
ğe bakışına benzer bir şekilde aynı yaş ve ülkede ve konjonk-
türde doğup büyüdükleri için ortak noktalara sahip, ama fark-
lı sosyal, ekonomik ve kültürel sermayelerinden ötürü birbir-
lerinden farklılaşmış bir kitleyle karşılaşılıyor. Bauman'ın yeni
kabile kavramsallaştırmasından ilhamla, çalışma içerisinde yarı
şeffaf akran kabileler adını verdiğimiz bu takımlar ve bu takım-
ların birbirleriyle kurdukları –aşağıda açıklanacağı üzere– res-
mî ve gayriresmî iletişim kanalları araştırma sürecimizin mer-
kezinde olacaktır.

Ayşe, ailesine rağmen romanlardan tanıdığı etkileyici şeh-
re, özellikle Boğaziçi'ne hayran olarak gelmiştir. İstanbul'a ge-
lirken “gününü gün edeceğini düşleyen” Ayşe, İBÜ'de hazırlık

okumanın da etkisiyle şimdi evden okula, okuldan eve bir hayat sürüyor. Arkadaş ortamını çeşitlendiremeyen Ayşe, hemşehrileriyle beraber tuttuğu evde kalıyor. Ayşe'nin lise hayatına göre daha asosyal bir hayat sürmesinin en büyük iki sebebinden biri, derslerin vaktinin büyük kısmını işgal etmesi, ikincisi ise ailesinin İstanbul'a dair kendisine söyledikleridir. Ailesi ona İstanbul'un "yaşanacak şehir olmadığını" söylemiştir ve bazen bu şehirdeki herkes ona "sapık" gibi gelebilmektedir. Bir tür çaylak mitinin hayal kırıklığını yaşayan Ayşe, şehre ve insanlarına güvensizliği yüzünden kulüp etkinliklerine bile katılamıyor. Ayşe, hayranlık duyarak geldiği metropol kentte, ileride de ele alınacağı üzere *kabuğuna çekilerek var olma sanatını* uyguluyor.

İstanbul kentinde her semtin kendi çapında bir merkezi olsa da, kent hayatının aktığı yer genellikle Suriçi ve Beyoğlu bölgesidir. Okunan kampüsün Suriçi ve Beyoğlu bölgesine uzaklığı, metropoldışı öğrencileri için bir tür çaylak miti kompozisyonu oluşturabilir. İÜ'den Jiyan'ın bu konudaki sözleri şu şekilde:

"İstanbul'un her tarafının televizyonlardan gördüğümüz gibi olduğunu sanıyordum. Fakat gelince böyle bir düzen olmadığını gördüm. Mesela bizim kampüsün olduğu Avcılar, bir İstiklal Caddesi veya Beyazıt Meydanı değil. Gidiyoruz yine oralara da, metrobüs var, metro var ama; İstanbul'un dışında kalmışız gibi diyorum. İstanbul'a yeniden gelecek olsam, okulun hangi kampüste olduğuna bakardım. Çünkü ben İstanbul Üniversitesi diye geldim ama Avcılar'da okuyorum, merkeze uzak yani. Uzun süredir ailemden, yakın arkadaşlarımdan ayrı kaldım. Burada okuyan liseden arkadaşlarım var, ama onların yanına pek gidemiyorum. Mesela bi tanesi, okulu bırakmayı düşünüyor. Pek uyum sağlayamadım ya ben buraya." (Jiyan, İÜ, İşletme, 1)

İÜ'den Abdüssamet de Jiyan'la benzer deneyimleri paylaşıyor:

"Eskişehir'de Anadolu Lisesi'nde okudum. Orada da Süleyman Efendi Cemaati'nin yurdunda kaldığım için, üst dönemlerden İstanbul'u ve diğer illeri kazanan mezunlar gelip bize üniversi-

te hayatını anlatıyorlardı. Bize anlattıklarından şunları hatırlıyorum. İnsanın gelişimine ve çöküşüne açık bir yer olarak anlatırlardı. Burada belediyenin kursları (ISMEK, vs., AÇD) bile çok büyük imkan. Bizim köylüler, İstanbul'a çalışmaya giderlerdi. Döndüklerinde hal-hareketlerinde, giyim-kuşamlarında değişiklikler göz çarpardı. İstanbul, ütöpik bir şehir gibi geliyordu. Gelmeden önce burada her şeyin mükemmel olduğunu, hiçbir sorunla karşılaşmayacağımı düşünmüştüm. Ama geldiğimde başta trafik, iklim gibi pek çok sorunla karşılaştım. Bir de okulumun bulunduğu Avcılar, İstanbul'un merkezine uzak. Allah'tan metrobüs var da biraz rahatlıyoruz. Metrobüs olmasa hiç çekilmez burası." (Abdüssamet, İÜ, Makine Mühendisliği, 1)

Metropoldışı öğrencilerin metropol kente dair hayal kırıklıkları, bazen toplu ulaşım ya da aşırı gürültü gibi metropol kente ait öğeler olurken, bazen de Hazırlık ya da bölüm dersleri –İÜ'den Hayrettin'in durumunda olduğu gibi– gençlerde çaylak miti etkisi oluşturuyor. Büyük umutlarla geldiği İstanbul'da, toplu ulaşım araçlarına alışamayan Ceyda –İBÜ'de Hazırlık okumaktadır– bu araçlarda insanların 'çok yakın temas halinde' bulunduklarını ve bu durumun kendisini korkuttuğunu ifade ediyor. İstanbul'u beraber kazandığı hemşehrilerinden üç ay gibi kısa bir sürede büyük ölçüde kopan Ceyda, yurttaki arkadaşlarıyla sürekli gezdiğini söylüyor. Kenti gezmek, Ceyda için de İstanbul'a uyum sağlamanın en önemli taktiği halindedir. Hazırlık sınıfının lise hayatından farksız olduğunu, bu yüzden okulda sıkıldığını anlatan Ceyda'nın, bölüm derslerini okumaya başlayınca bu durumun değişeceğine dair umudu var. Hazırlık sınıfının umduğu gibi çıkmadığını ifade eden İBÜ'den Feyza'ya göre, 'Hazırlık okumak, lise 5. sınıfa gitmek' gibidir. Toplu ulaşım araçlarının kalabalık olması yüzünden 'kafasına ağrı dolduğunu' söyleyen Murtaza –İBÜ'de Hazırlık okuyan uluslararası bir öğrenci–, bu araçlarda kendisini rahat hissedemediğini, yolculuk esnasında kitap okuyamadığı için vaktinin boşa geçtiğini düşündüğünü dile getiriyor. Kala-

balık, İstanbul'u keşfetmek için kenti gezmesine de engel oluyor. Kendisi de uluslararası bir öğrenci olan Murtaza, Azerilerden Somalililere pek çok uluslararası arkadaş edindiğini söylüyor. Ceyda'nın lise arkadaşları yerine aynı okula gittiği yurt arkadaşlarıyla samimileşmesi ya da Murtaza'nın arkadaş çevresinde uluslararası öğrencilerin fazla olması, metropoldışı öğrencilerin metropolde benzerlerini bulma çabasına birer örnek sayılabilir.

İstanbul'a "çok güzel bir öğrencilik hayatı yaşamak" üzere gelen İBÜ'den Hakan'ın memleketinden tanıştığı İstanbullu arkadaşları, Anadolu yakasında ikamet ediyor ve oradaki üniversitelerde okuyorlar. Okulu ve yurdu Avrupa yakasında olan Hakan, bu yüzden arkadaşlarıyla sadece hafta sonları görüşebiliyor. Hakan, İstanbul'a ilk gelişini takip eden yirmi gün boyunca bu arkadaşlarının evinde kalmıştır. Hakan, metropollü arkadaşlara sahip olduğu için, her ne kadar Antalya'daki arkadaş ortamını burada oluşturamadığını düşünse de, kendisini pek çok metropoldışı öğrenciye göre daha şanslı görüyor. Hakan'ın en önemli sorunu, İstanbul'da teklifsiz bir dost edinememesidir. Bir keresinde bankamatik kartını kaybettiğini ve kimseden para isteyemediğini anlatan Hakan, aslında üniversite yurdunda kalmasından ötürü nispeten geniş bir çevreye de sahiptir. İstanbul'daki mesafeler arası uzaklık ve bu uzaklığı aşabilme sorunu Hakan'ı kendi ifadesiyle "bunaltmakta"dır. İstanbul'u gezerek keşfetmek, Hakan'ın da uyguladığı bir taktiktir. Bir gittiği semte ikinci kere gitmektense, farklı bir semti –Taksim, Ortaköy, Bebek, Beşiktaş, Florya– *dile getirmekte/keşfetmektedir*. Hakan, İstanbul'da olmaktan memnun olmadığını söylüyor:

"Burada olmaktan memnun değilim çünkü ne bileyim, sevdiğim bir sürü insandan uzağım. Aile olmayınca bazı şeyler ters gidiyormuş, İstanbul'a gelince öğrendim bunu. Çoğu zaman Antalya'da olduğun zaman olanaklar çok daha fazla diye düşünüyorum. Tabii ki İstanbul'un olanağı daha fazla ama sonuçta olanağı bilene olanak fazladır." (Hakan, İBÜ, Sinema-Televizyon, Hazırlık)

Hakan, okuldaki yorucu ders programının stresini, öğle araları kantinde arkadaşlarıyla, özellikle İstanbullu arkadaşlarıyla, batak oynayarak akşamları ise takılacakları mekanlara giderek hafifletmeye çalışıyor. Arkadaşlarıyla oyun oynayarak, beraber gezerek, mekanlarda takılarak sürekli iletişim halinde olan Hakan'ın onlarla iyi bir dostluk gerçekleştirememesinin –mesela borç isteyecek kadar samimi olamamak gibi– başat nedeni onlardan gereken saygıyı göremediğini düşünmesidir. Metropoldışı öğrenciler, memleketlerinde bıraktıkları pek çok şey gibi arkadaşlık ilişkilerini de özlemektedirler. Metropol kentin kendine özgü arkadaşlık örüntüleri ve samimiyet göstergeleri, metropoldışı gençleri tatmin etmemektedir.

Metropoldışı öğrencilerin bir kısmı, metropol kentte gerçekte olduğundan daha fazla saldırganlık, ahlaksızlık, aldırılmazlık vs. olduğunu ve kendi başlarına bunlarla kolay baş edemeyeceklerini düşünüyorlar. Çaylak anti-miti olarak adlandırılabilir bu durum, İstanbul'la karşılaşmayı müteakip birkaç ay içerisinde yerini bir tür İstanbul bağımlılığına bırakıyor. BÜ'den Erdal, İstanbul'la alakalı negatif düşüncelerinin medyanın etkisiyle oluştuğunu düşünüyor. Ablasının daha önce bu şehirde okuması da, Erdal'ın bu şehre pek olumlu beklentilerle gelmemesine sebep olmuştur. Erdal bunlara rağmen alanındaki en iyi eğitimin burada verildiğini düşünerek İstanbul'a gelmiştir:

“Haberlerin verdiği karmaşık bir İstanbul imajı vardı. Bu kentte suçun ve yoksulluğun varlığını haberlerden öğreniyorsun. Bunun yanı sıra ablamın Marmara Üniversitesi'nde okumasının etkisiyle biraz bu şehri görmüştüm. Çok pozitif düşüncelerim yoktu, çünkü ablamın çok iyi deneyimleri yoktu burada. Ama en iyi eğitimi burda alacağımı düşündüğüm için buradayım. İktisat eğitiminin ehlinin burası olduğunu düşündüm. Ailem memur olduğundan ötürü, Ankara'yı veya İzmir'i kazanmamı daha çok istiyorlardı. İstanbul herkesin aradığını bulabileceği, sıkıntıları da olan ama kişinin bu sıkıntılardan uzak durmayı becerdiği ölçüde eğleneceği bir şehir.” (Erdal, BÜ, İktisat, 1)

Erdal'ın ablası da daha önce İstanbul'da okumuştur. Erdal, ablasıyla İstanbul deneyimlerinin yüz seksen derece farklı olduğunu söylüyor. Erdal ablasının tecrübelerinden yararlandığını, onun hatalarından ders aldığı için kendisinin daha şanslı olduğunu ifade ediyor.

“Babam, bana ‘Okulunun adamı ol’ demişti. Bana zarar verecek yerlere set koymayı bildim. Ablam benim kadar şanslı değildi. Ablam kendisini burada dağıtmıştı, ben dağıtmadım mesela. İnsanlara karşı arkadaşlık kurarken ne ölçüde samimi olmam gerektiğini anlattı bana. O daha çok arkadaş çevresi ve eğlence ortamına nasıl girmesi gerektiği konusunda sıkıntı çekti. Damdan düşer gibi bırakılmıştı buraya, kendi yolunu bulmaya çalıştı. İstanbul’un girdabı seni içine çekebiliyor.”
(Erdal, BÜ, İktisat, 1)

Erdal'ın ablasının yaşadıkları, İstanbul üniversitelerinin genel itibariyle güçlü bir oryantasyon geleneğine sahip olmadığı tezini destekliyor. Oryantasyon geleneği güçlü olmayan üniversiteler, öğrencilerine yaşamaya başladıkları kente ve üniversite ortamına uyum sürecinde yeterli danışma ve yönlendirme hizmeti de sunamıyor.

İstanbul'da üniversite kazanan metropoldişi öğrencilerin önemli bir kısmında görülen ve bir tür fobi olarak nitelenebilecek bu davranış, medyanın İstanbul'a dair anlatılarında şiddet öğesinin olduğundan fazla gösterilmesine bağlanabilir. Jean Baudrillard'ın da belirttiği üzere, yaşamın içinde çözülerek eriyen televizyon yahut televizyonun içinde çözülerek eriyen bir yaşam dayatılmaktadır metropollü adaylarına. Medyanın ürettiği simülakr-lar gerçeğin yerini alabilmektedir bazen.⁷ Medyanın toplumdaki şiddeti var olandan fazla gösterdiği araştırmalarca da desteklenen bir bilgi zaten.⁸ IBÜ'den Emre, metropol fobisi olarak nitelenebilecek İstanbul tahayyülünü ve sonrasını şu sözlerle ifade ediyor:

7 Jean Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev. Oğuz Adanır, 6. bs., Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2011, s. 56-57.

8 Hasan Hüseyin Taylan, “Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 26, 2011, s. 361.

“Televizyonlarda, artık İstanbul yani, bir cehennem çevirmişlerdi İstanbul’u. İşte korktuk böyle, acep ölür müyüz kalır mıyız? Çevre tehlikeli falan ama geldik işte biz de. Başta korktuk, işte otobüse nasıl bineceğiz falan, hiçbir şey bilmiyoruz. Neyse yavaş yavaş alıştık. Bir şey yokmuş, yani tehlike falan yok.” (Emre, Şanlıurfa, İBÜ, Hazırlık)

İBÜ’de Hazırlık okuyan Feyza, İstanbul’a gelirken adaptasyon sorunu çekmeyeceğini düşündüğünü fakat kentin kalabalık ve birbirine karşı kayıtsızlığına çok şaşırdığını ifade ediyor. Ona göre, “metrobüse tüm Ankara aynı anda binse ancak bu kadar kalabalık olur.” Fakat insanların ihtiyacı olanlara yer vermemesini ya da sırada bekleme kültürünün yaygın olmayışını da garipsiyor. İstanbul’u bohem ve kozmopolit olarak niteleyen Feyza, insanların yarışarak yaşadığı bu kentte, yarışa ayak uydurmak zorunda kaldığını belirtiyor. Feyza’nın sınıf arkadaşı Ayşe, hemşehrileriyle aynı evde kalmaktadır. İstanbul’a dair memleketinde duyduğu şeylerden ötürü, kapkaçtan çok korktuğunu, kentteki herkesin ona sapık gibi geldiğini ifade ediyor. Bir keresinde Taksim’de yürümeye çalışırken kafası yukarıda yürüyemediğini, çok insan olduğu için başının döndüğünü ve önünü görmemek pahasına kafasını eğerek yürüdüğünü anlatıyor. İBÜ’den bir diğer Hazırlık öğrencisi Ceren, toplu taşıma araçlarından, “insanların çok yakın temas halinde olmaları” yüzünden korkuyor. Görüldüğü üzere Feyza, İstanbul’a kolay alışacağını düşünerek bu şehre gelmiştir. Sınıf arkadaşı Ayşe ise ailesi ve medya tarafından korkutulmuş bir öğrenci. Fakat ikisi de İstanbul’un kalabalığından ve bu kalabalığın birbirine yabancılığından endişeleniyorlar. İstanbul’dan korkmak, metropoldışı öğrenciler arasında yaygın bir tavır aslında. İÜ’den Ayşen, tercih döneminin başında puanı yetmediği için İstanbul’daki bir üniversiteyi tercih listesine yazmayı düşünmediğini, çünkü o dönemde bu şehirden “korktuğunu” söylüyor. Ayşen daha önce birkaç kez geldiği İstanbul’a dair düşüncelerini şöyle ifade ediyor:

“En baş korkutuyordu çünkü etrafımdaki herkes İstanbul’a olumsuz bakıyordu. Özellikle burada oturanlar bana diyordu,

yok şu hırsızlık oluyor, şöyle oluyor. Hep kötü yönleriyle gösteriyorlardı. İlk zamanlar korkmuştum ama sonradan alışıyor-sun.” (Ayşen, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Ayşen’in İstanbul’a gelmeden önce metropol kente dair olumsuz fikirleri sadece medyadan değil arkadaş ve tanıdık çevresinin bu şehre dair anlatımlarından kaynaklanıyor. Ayşen’in sınıf arkadaşı Semra ise İstanbul’a üniversite okumak için gelmeden önce bu şehre defalarca gelip gitse de, gerek medyadan gerekse çevresinden duydukları kendisinde bir te-reddüt oluşturmuştur.

“İstanbul, arada okul gezileriyle olsun, işte arkadaşım-la olsun gelip kaldığım, bildiğim bir şehirdi. Ama bir yandan da korku-yordum. Hem şehrin büyük olması, hem genelde burada işte haberlerde duyuyoruz bir sürü olay oluyor. Onun için bir te-reddüt-le geldim. Gelme sebebim zaten okuldan değildi. En ya-kın arkadaşımın burada olmasıydı. şu anda onla aynı evde ka-lıyoruz.” (Semra, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Semra’nın İstanbul’a üniversite okumak için gelmesinin se-bebi, en yakın arkadaşının bu şehirde okumasıdır. Semra’nın İstanbul’a gelirken hedefi öğretmen olmakken, üniversite or-tamına girdikten sonra okuduğu fakültede akademisyen ol-mayı istemeye başlamıştır. Yani Semra, başlarda korktuğu bir şehir olan İstanbul’a alışmakla kalmamış, burada kendi kari-yeri açısından daha yüksek hedefler belirlemiştir. Semra, İs-tanbul’da okumanın insanın ufkunu açtığını, burada okuyan pek çok arkadaşının yurtdışı deneyimine de sahip olduğunu ifade ediyor. Semra ile aynı okulda okuyan Emin de, üniver-site okumaya başladıktan sonra hedeflerinin değiştiğini söy-lüyor.

“İlahiyata başlarken amacım imam olabilmekti. Ama sonra dört seneyi vakfedip de, 25 yıl boyunca hiçbir ilerleme şan-sımın olmadığı bir mesleği yapmak istemediğimi fark ettim. Okuldaki musiki hocasıyla tanıştım. Ney ve bendir dersle-ri alıyorum, okul bittikten sonra musiki alanında okulda kal-

mak istiyorum. Daha büyük hedeflerim oldu, yani.” (Emin, IÜ, İlahiyat, 3)

Emin, İstanbul’daki eğitsel ortamın çeşitliliği içinde yeteneklerini geliştirmiş ve kendisine hayata dair daha büyük hedefler koymuştur. IÜ’den Semra, İstanbul’da üniversite okumayı “ka-
buğundan çıkmak” olarak görüyor:

“Bulunduğun kabuktan dışarı çıkıyorsun bir defa. Memleketimde görüştüğüm insan sayısı işte yılda 2-3 insan falan artarken, burada öyle olmuyor. Hiç tanımadığım insanlar, farklı karakterler ve bir sürü bilgi, her konuda.” (Semra, IÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Ayşen ise sınıf arkadaşının sözlerine katkıda bulunurken, yeni insanlarla karşılaşmanın ve kendisiyle aynı hayat tarzına sahip insanlarla beraber yaşamamanın bir tür metropolleşme yolu olduğunu vurguluyor:

“İstanbul’da, birçok insanla hatta her çeşit insanla karşılaşmam olgunlaştırıyor yani beni. Kendim gibi insanlarla aynı ortamı paylaşmayı seviyorum. Yani resmen memlekette ayrı bir ailen var, burada ayrı bir aile var yani. İki yer senin oluyor, sanki iki memlekette yaşıyorsun gibi bir şey.” (Ayşen, IÜ, İlahiyat, Hazırlık)

İstanbul’a dair korkusunu medyaya bağlayan IÜ’den Ragıp, benzer korkuların farklı şehirler için de üretildiğini söylüyor. İlahiyat Fakültesi’nde eğitim gören Ragıp, İstanbul’un kendisini korkutan suç ve günah tarafından ziyade, dinî yönü ağır basan bir İstanbul’la karşılaştığını ifade ediyor. Ragıp’ın ifadeleri, metropol kentin insanlara kendi meşreplerine uygun bir maske ile görüldüğü iddiasını desteklemektedir:

“Şu anda Diyarbakır’a gitmediği halde Diyarbakır’dan korkan epey insan var. Ben de, İstanbul’a gelmeden önce televizyonların gösterdiği İstanbul’dan korkmuştum. İstanbul suç ve günah şehri gibi sunuluyordu. Disko ve bar görüntüleri beni ürkütmüştü. Gelince kafamdaki İstanbul’dan çok farklı bir şehir-

le karşılaştım. Dinî kesimde yer aldığım için dinî yönü ağır basan bir İstanbul buldum. İstanbul'a geldikten sonra yurtdışına falan açıldım mesela. Dil öğrenmek için Mısır'a gittim." (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

BÜ'den Şermin, İstanbul'a gelmeden önce İstanbul'u bombalama ve kapkaç gibi olumsuz olaylarla beraber düşündüğünü ifade ediyor:

"Buraya gelmeden önce, kapkaççıların, bombacıların falan sokaklarında cirit attığı bir İstanbul düşünüyordum. Zaten tercihlerimde bir tane İstanbul vardı. Çekiniyordum. Fakat gelince alıştım buraya. Hisarüstü, Beşiktaş, Taksim civarında geziyorum. Kendime böyle bir üçgen oluşturdum. Fatih'te burs aldığım bir yer var, iki haftada bir konferansları var, zorunlu olarak oraya da gidiyorum. Serbest zamanlarımda dışarıya çıkıp çay içiyorum arkadaşlarımla. Seviyorum yani İstanbul'u." (Şermin, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 3)

Metropoldışı öğrencilerin metropol kente uyum sağlama süresinin uzunluğu konusunda görüşülen öğrencilerce farklı rakamlar verilmiştir. Mesela İÜ'den Figen, İstanbul'a bir ayda alıştığını ifade ediyor:

"İstanbul beni gelmeden önce korkutan bir şehirdi. Alışmam diye korkuyordum. Belki İzmir'e gitseydim iki ayda alışırdım, buraya bir ayda alıştım. İstanbul'u sevdim ama henüz tam keşfedemedim. İlk geldiğimde, yurt çıkmamıştı bana, akrabamda kaldım bir müddet. Otobüsten metrobüse aktarma yapıyordum. Sabahın sekiz buçuğunda o trafik ve kalabalık çekilir gibi değildi. Oksijensiz ortamda yolculuk etmek beni biraz gerdi." (Figen, İÜ, Çevre Mühendisliği, 1)

Figen gelmeden önce "korktuğu" bir şehir olan İstanbul'a bir ayda alıştığını belirtiyor. İstanbul'a alışma süresi konusunda farklı sınıf ve bölümlerden öğrenciler de aynı süreyi dile getiriyor. Mesela İÜ'den Ahmet de İstanbul'a bir ayda alıştığını ifade ediyor:

“Buraya geldiğimde, bir ayda alıştım. İstanbul'a şu anda alışığım yani, buradan ayrılmamaya karar verdim. Okul da iyi, ortam da güzel. Okuduğum bölüm, iş bulma açısından İstanbul Üniversitesi'nin en iyi bölümlerinden biri. Yılda iki yüz mezun veriyor, on bin açık var şu anda.” (Ahmet, İÜ, Bilgi-Belge Yönetimi, 2)

İÜ'den Mahmut, ilk geldiğinde uyum sorunu yaşasa da İstanbul'a bir ayda alıştığını söylüyor.

“On altı binlik bir ilçeden on altı milyonluk bir şehre geldim. İlk başta biraz entegre sorunu yaşadım. Çok kalabalık, her şeyde sıra var, ama fakat bir ay sonunda hayatın normal akışına alıştım. Lisedeyken hocalarımız üniversiteyi büyük bir şehirde özellikle İstanbul'da okumamız gerektiğini söylemişlerdi. Bunun sebebi olarak da, İstanbul'un aynı zamanda imkanlar şehri olduğunu söylemişlerdi.” (Mahmut, İÜ, Tarih, 2)

Örneklem dışı görüşülen öğrencilerden İstanbul Ticaret Üniversitesi'nden Alper de, metropoldışı arkadaşlarının İstanbul'a yaklaşık bir ay içerisinde alıştığını ifade ediyor. Metropol kentte alışma süreciyle ilgili diğer metropollü öğrencilerden farklı rakamlar da edinilmiştir. Mesela, Fatih Üniversitesi'nden (FÜ) Esra, üniversite yurtlarında kalan kız öğrencilerin iki yıl müddetinde İstanbul'a ancak uyum sağladığını müşahade etmiştir. İÜ'den Hasan ise bu konuda şu gözlemlerini aktarıyor:

“Tanıdıklarımдан edindiğim gözlemlediğim kadarıyla ağır işleyen bir süreç zarfında İstanbul'a ayak sağlıyorlar. Özellikle ailesinden hiç ayrı kalmamış olanlar için durum biraz sıkıntılı olabiliyor. Fakat geçmişte böyle bir tecrübesi olanlar daha rahat uyum sağlamayı başarıyorlar. Arkadaşların kişiliklerinin de buna etkisinin olduğunu söyleyebilirim. İçine kapanık olanların uyum sağlaması, aktif sosyal olanlara nazaran daha yavaş seyreliyor. En büyük sıkıntı ise, maddiyat ve trafik. Söylemeseler de maddi anlamda sıkıntı çektiklerini anlayabiliyorsunuz. Bu eksikliği de part time olarak çalışarak kapatmaya çalışanlar da olabiliyor.” (Hasan, İÜ, Tarih, 2)

İstanbul Kültür Üniversitesi'nde okuyan metropollü öğrenci Aykan ise metropoldışı arkadaşlarının İstanbul'a iki-üç ay zarfında alıştıklarını ifade ediyor:

“Bu öğrenciler ilk günlerde ‘yaban ellerdeyiz’ tiribindeydiler. Daha sonra kozmopolite alıştılar. Özellikle kızlar; yeni bir ortam ve arkadaşları, en önemlisi AVM’leri görerek büyük şehrin eğlencesine kapıldılar. Adapte oldular ama kolay değildi, en az iki-üç ay sürdü. Okuldaki en yakın arkadaşım Antalyalı ondan biliyorum. İstanbul’un AVM’lerinden, sinemalarından, kafelerinden hoşlanıyorlar.” (Aykan, İstanbul Kültür Üniversitesi, Hukuk, 2)

İstanbul’a üniversiteye okumaya gelmeden önce, medyanın yönlendirmesiyle bu kentten “korktuğunu” söyleyen Ragıp da, Mahmut gibi öğretmenlerinin teşvikiyle İstanbul’da üniversite okumayı tercih etmiştir:

“Dershane hocalarım bana, Anadolu’da birinci öğretim okumaktansa İstanbul’da ikinci öğretim oku diyerek, burada olmama vesile oldular. Buradaki hocaların Anadolu’daki muadil bölümlerinin hocalarına göre daha kaliteli olduğunu düşünüyorum. Hemen her hoca dersinde kendi yazdığı kitabı okutuyor. Bilgiye asıl kaynağından erişiyoruz. Hafta sonları da hocaların farklı derneklerinde özel kursları oluyor, onlara da katılıyorum. Bu da benim ufkumu açıyor.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

BÜ İktisat öğrencisi Aycan, İstanbul’u arkadaşlarının etkisiyle ve başlarda istemeden tercih ettiğini belirtiyor:

“İstanbul’da okumayı başlarda kalabalığı ve trafiğini göz önüne alarak istememiştim. Ankara daha düzenli bir şehir olarak bana daha cazip geliyordu. Lise sona geldiğimde arkadaşlarımdan hemen hepsi İstanbul’u yazıcaz deyince, ben acaba yanlış mı düşünüyorum dedim. Sonra ben de tercihlerimin başlarına İstanbul’daki bölümleri yazdım. Buraya geldikten sonra, İstanbul’u ve ortamını çok sevdim.” (Aycan, BÜ, İktisat, Hazırlık)

BÜ'den Nihal de, İstanbul'u arkadaşlarının yönlendirmesiyle tercih etmiştir:

“Lisedeyken bir kez İstanbul'a gelmiştim. Ben hep sakin bir yerde yaşadığım için trafiği ve gürültüsüyle İstanbul bana hiç sevimli gelmemişti. Çok yakın arkadaşım Marmara Üniversitesi'nde okuyordu. O bana 'Bak ben geldim, sıra sende' diyordu. Hayallerimizi hatırlattı, ben de buraya geldim. İstanbul, bana bazen kazık attı. Özellikle arkadaşlar konusunda kötü deneyimler edindim. Bunlardan ders çıkardım, bunu da kendim için artıya çevirdim.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

İBÜ'den Çağdaş, liseden arkadaşlarıyla tuttuğu evde kalıyor. Üniversiteyi İstanbul'da okuyan ağabeyine öykünerek İstanbul'da okumayı isteyen Çağdaş, o günlerde İstanbul'u “yollarında kaybolacağı kocaman bir şehir” olarak tahayyül ediyor. Yani İstanbul'un büyüklüğü ve karmaşıklığı onu ürkütmüştür. Ama gelip burada yaşamaya başlayınca, onun deyişiyle, şehir ona “küçülmüş”tür. İstanbul'a ilk geldiğinde Rumeli Hisarı manzarası, Çağdaş'a hiç de gerçek gibi gelmemiş. O anı “Kendimi bir film platosundaymışım gibi hissettim” diye betimliyor. Bir dinî cemaatin yurt ve evlerinde kalan ağabeyinin –hiçbir tanıdığı olmadan İstanbul'a gelmiştir– sosyal açıdan kendisinden geniş bir çevreye sahip olduğunu söyleyen Çağdaş, yeni bir çevre edinmeyi, kente ya da üniversiteye karışmayı reddeden bir duruş sergilemiştir. Bu noktada BÜ'den Erdal'ın deneyimlerinin zıddı bir örnek oluşturuyor. Çağdaş, liseden arkadaşlarının da İstanbul'daki çeşitli üniversiteleri kazanmasını sevinçle karşılamış. O zaman, “Her hafta sonu farklı bir yeri gezeriz, hatta çevre şehirleri bile dolaşırız” dediklerini hatırlıyor. Ama İstanbul'a gelince, ekonomik sebepler bu planlarını suya düşürmüştü. En büyük hobisi olan halı saha maçlarına bile İstanbul'da memleketlerine kıyasla daha az gitmelerinin sebebi ekonomik durumlarıdır. Temel ekonomik gayeleri, olabildiğince az harcayarak olabildiğince çok hayatta kalmak olarak beliriyor. Bu durumda tanıyamadığı şehre karşı mesafeli durmak

ona daha korunaklı gelmiştir. Çaylak anti-miti genelde kente gelişi müteakip birkaç ay içerisinde, metropol kente hayranlığa dönüşüyor. Çağdaş ve arkadaşları gibi bazı metropoldışı öğrenciler, maddi sebepler yüzünden metropol kenti benimsemeye ilişkin uzun süreli direnç geliştirebiliyorlar. Bu noktada, öğrencilerin ekonomik durumlarının göz önüne alınarak İstanbul'u keşif turlarının yerel yönetimler ya da üniversite birimlerince organize edilmesinin gerekliliği ortaya çıkıyor.

Metropoldışı öğrencilerden bazıları, İstanbul'a gelmeden önce bu şehirden korktuklarını ifade ediyorlar. Bu öğrenciler, İstanbul'a geldikten kısa bir süre sonra korku ve endişelerinden sıyrılarak, *şehre karışmaya* başlıyorlar. Şehrin uzamında salındıkça, daha önce gözlerinde büyüttükleri metropol kentin küçüldüğünü, yani bu kentin elde edilebilir olduğunu fark ediyorlar. Bu öğrencilerin kent hakkında olumlu tecrübeler edinmeye başlamaları, çaylak anti-miti olarak kavramsallaştırılabilir. Böylece çaylak anti-miti, metropol kente dair medya ve tanıdıklar vasıtasıyla geliştirilen düşük beklentilerden daha doyurucu deneyimler edinilmesi olarak tanımlanabilir.

Metropoldışı öğrencilerin beklentilerinin altında gelişen metropol kent tecrübelerini Stern'e referansla çaylak miti kapsamında değerlendirmiştik. Metropol kente dair medya ve tanıdıklar vasıtasıyla geliştirilen düşük beklentilerden daha doyurucu deneyimler edinilmesine ise çaylak anti-miti dedik. Şimdi ise, metropoldışı öğrencilerin metropol kente dair beklentilerine mutabık deneyimler geliştirilmesi ele alınacaktır. Bu tür deneyimlere çaylak kehaneti diyebiliriz. Mesela, İBÜ'den Derya, İstanbul'a gelmeden önce "hayatın zor ve pahalı olduğu bir şehir" beklediğini ve beklentisi gibi bir şehir bulduğunu söylüyor. Derya, emekli olan anne-babasının memlekette harcadıkları para kadar bir meblağı, İstanbul'da her ay tek başına tükettiğini belirtiyor. İstanbul, Derya'ya göre çok maddiyatçıdır. Adana'da tüm insanların anlayışlı, yardımsever ve iyi niyetli olduklarını düşünen Derya'nın bu fikirleri, İstanbul'a gelince değişmiştir. O yüzden İstanbul'un kendisinden aldığı en büyük şeyin, insanlara güven duygusu olduğunu söylüyor:

“İstanbul’un insanlara güvenimi, saf halimi bozduğunu düşünüyorum. Çünkü benim için Adana’dayken para hiçbir zaman önemli olmamıştı. Ailenin yanında yaşadığın için paranın neler yaptırabileceğine dair çok fazla fikrim yoktu. Yani para olmadığı zaman da yaşanabileceğini düşünüyordum ama fakat İstanbul’un bana öğrettiği en büyük şey para olmadan yaşanamayacağıdır. Bu yüzden hayatımı, ideolojimi ve ideallerimi buna göre şekillendirmem gerektiğini fark ettim. Bu da beni üzüyor tabii ki. Çünkü güzel fikirlerim, güzel ideallerim olduğunu düşünüyordum, bunları para yüzünden erteliyor olmak beni üzdü. İstanbul’la ilgili en büyük problemim budur. Yani hayatın temelini paranın oluşturduğunu bu kadar erken fark etmek istemezdim.” (Derya, İBÜ, Hukuk, 3)

Derya, ‘Her koyun kendi bacağından asılır’ sözünün metropolde yaşayanların mottosu haline geldiğini düşünüyor. Derya, ön yargılarla geldiği metropol kentte olumsuz olaylar yaşamış. Dolayısıyla yaşadıklarını ne çaylak miti, ne de çaylak anti-miti kapsamında değerlendirmek mümkün. Derya’nın yaşadıkları, adeta kendini gerçekleştiren bir kehanet gibidir. Dolayısıyla, Derya’nın beklentileriyle tam uyuşan yaşadıklarına dair durumu, diğer kavramsallaştırmaları da göz önüne alınarak, çaylak kehaneti olarak isimlendirilebilir. Çalışma boyunca Derya’nın deneyimine benzer başka deneyimlerle de karşılaştık. Mesela BÜ’den Fatma, görme engelli bir öğrenci olarak İstanbul’da umduğunu bulduğunu belirtiyor:

“İstanbul’da umduğumu buldum. Ben bir görme engelli olarak hayatımı bunun üzerine kuruyorum. Memleketimde engelli olduğum için ailemin –korumacı bir yaklaşımla– kontrolü altında bulunuyordum. Buraya gelirken kendi hayatımın kontrolünü kendi ellerime almayı istiyordum, böyle de oldu. İstanbul bir engelli için daha erişilebilir bir şehir. Sizin pek önemsemediğiniz, sesli ışıklar ya da otobüslerde durakların söylenmesi bile bizim için çok önemli. Sesli betimlemeli tiyatro ve filmlere gittim, çok güzeldi. Geldiğim şehir de büyükşehir olmasına rağmen, orada böyle şeyler yok.” (Fatma, BÜ, Tarih, 1)

İBÜ'den Müge, İstanbul'u beklediği gibi bulsa da, yeni çevresine alışmakta zorluk çekmiş:

“En zoru ilk yıldır. Ailemden tamamen ayrılmak çok zordu. Gerçi lisedeyken kolejin yurdunda kalıyordum aslında ama yemek yapmayı falan bilmiyordum. Gelir gelmez evde kalmaya başladığım için, başka insanlarla yaşamak çok zordu. Kaç kez bavulu toplayıp gitmeyi düşündüm. İstanbul'u beklediğim gibi buldum. Gezebileceğim, eğlenebileceğim güzel bir yerdi İstanbul. Kalabalığına biraz zor alıştım. Ben kolejde okuduğum için, okuldan mezun olup İstanbul'da okul kazanan öğrenciler gelip neler yaşadıklarını bize anlatırlardı. Hep güzel taraflarını anlatırlardı, üniversitenin ve İstanbul'un.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

İÜ'den Elif, İstanbul'u umduğu gibi bulmuş ve kısa sürede bu şehre alışmıştır:

“İstanbul'dan mezun öğretmenlerimiz burayı bize çok övüyorlardı. Buradaki faaliyetlerin çokluğundan bahsediyorlardı. Öğrenci okuyacaksa, büyük şehirde okumalı diyorlardı. Üniversite hayatını ancak İstanbul'da yaşayacağımızı söylerlerdi. Ailelerimiz de yanımızda olmadığı için daha özgürüz burada. İstanbul'da imkanlar var ama herkes bu imkanlara erişemiyor. Buraya çok alıştım, sanırım buradan gidemiycem. Buraya geldikten sonra, kariyerimle ilgili bazı fikirlerim değişti. Mesela, çift anadal yapmayı düşünüyordum ama bölümü görünce burayı bitirsem kafi demeye başladım. Kırsal kesimde yaşayanların tek hobisi ders çalışmak, sınava çalışmak. Bize üniversiteyi kazanmak dayatıldı. Üniversiteye giren, bir şekilde bitirir dendi, hiç de öyle değil. Ben burada vize döneminde çalıştığım kadar çalışsaydım herhalde şu anda burada olmazdım.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

BÜ'den Çiğdem de Meral gibi ailesinden bireylerin, kuzenlerinin etkisinde kalarak İstanbul'da okumayı tercih etmiş, fakat Çiğdem buraya geldikten sonra kuzenleri tarafından yalnızlığa itilmiştir:

“İstanbul’da okuyan kuzenlerim vardı. Çok farklı bir hayatlarının olduğunu anlayabiliyordum ama bana hiçbir şey anlatmıyorlardı. Fakat memlekete geldiklerinde ilk günden itibaren sıkıldıklarını görebiliyordum. Tercihlerimi de beraber yaptık. Ama İstanbul’a geldikten sonra benle bir kez bile görüşmediler. Bir kere buluşacaktık Beşiktaş’ta, ben gittim ama onlar gene gelmediler. Boğaziçi’ni kazanmamı kışkırdılar çünkü. Burada okuyacak başarıyı göstermemi kaldıramadılar bence.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

BÜ’den Cansu da, aile bireylerinin İstanbul’da okumalarından etkilenererek burayı seçmiştir. Abisi ve ablası İstanbul’da öğrenci olan Cansu, istediği vakit onlarla görüşebilmenin kendisine büyük bir destek olduğunu ifade ediyor:

“Benim abim ve ablam da burada okuduğu için İstanbul hakkında kötü fikirlerim yoktu. Canım sıkıldığında abimi ya da ablamı arayabiliyorum, yüz yüze görüşebiliyoruz, bu büyük bir destek benim için.” (Cansu, BÜ, Psikoloji, 1)

İstanbul’a gelirken çok güzel deneyimler yaşayacağını düşünen İBÜ Hazırlık sınıfından Remzi, askerî liseden mezundur. Dolayısıyla, metropol kente alışmanın ötesinde sivil öğrenci hayatına da alışmaya çalışıyor. Bu yüzden bazı tavır ve davranışları yurttaki arkadaşları arasında espri ve şaka konusu oluyor. Mesela, askerî lisede edindiği disiplin gereği her sabah yatağını yapan Remzi’nin arkadaşları onun yatağını bozuyorlar. Remzi her akşam yatağını bozulmuş bulsa da, her sabah düzenlemekten vazgeçemiyor. Remzi, İstanbul’da insanların “yorulsalar da yaşamasını bildiklerini” belirtiyor. Remzi beklediği gibi bir İstanbul bulduğunu ifade ediyor. Serbest vakitlerinde spora giden, müzik ve tiyatroya da zaman ayırmaya çalışan Remzi, İzmir’de geçen askerî lise ve Ankara’daki Harp Okulu deneyimlerinin ardından İstanbul’da geçen yılını, üniversiteye gelmeden önceki beklentilerine uygun bir şekilde “hayatının en güzel yılı” olarak niteliyor.

Çaylak miti, anti-miti ve kehaneti, üniversite okumaya ge-

len öğrencilerin geliştirebileceği üç tutumdur. İstanbul'a gelen metropoldışı öğrencilerde bu üç tutumun da var olduğu tespit edilmiştir. Çaylak miti genel itibariyle İstanbul ile alakalı birinci elden bilgi alan öğrencilerin, çaylak anti-miti İstanbul ile bilgilerini medya ve ikincil kaynaklardan edinen öğrencilerin geliştirdiği tutumlar olarak karşımıza çıkıyor. İstanbul'a uyum sağlama sürecinin daha önce ciddi biçimde ele alınmamış olması, öğrencilerin memleketlerinden gelirken aşırı korku veya umutlarla bu kente gelmelerine sebep oluyor. Çaylak kehaneti de kendi içerisinde olumlu ve olumsuz kehanet olarak ayrılabilir. İstanbul'a dair klişeler yahut İstanbul'da daha önce kısa süreli bulunmuş olmak, bu tutumu geliştiren bir tetikleyici olabiliyor. Aynı öğrencinin İstanbul'a dair deneyimi birkaç tutauma ait örnekler içerebiliyor. Mesela bir öğrenci hem çaylak mitini hem de çaylak kehanetini, metropolleşme deneyiminin farklı noktalarında yaşayabiliyor. Aynı durum çaylak anti-miti ve çaylak kehaneti, hatta birbirine zıt gibi görünen çaylak miti ve çaylak anti-miti çerçevesinde de gerçekleşiyor.

Metropol Üniversitelerinde Siyasal ve Eylemsel Hareketlilik

Metropol kentin üniversiteleri, pek çok siyasal tavırdan öğrenciye ev sahipliği yapıyor. Metropol kentteki üniversite öğrencileri –en azından bir kısmı itibariyle–, apolitik olmak bir yana politik tavır ve duruşlarını hayatlarının merkezi haline getirmişlerdir. Aslında metropoldışı öğrencilerin aileleri, evlatlarını metropol kente uğurlarken çeşitli nasihatler veriyorlar. 12 Eylül 1980 Darbesi’nin ardından olağanlaşan apolitikleşme, o dönemde aktif olan hem solcu hem de sağcı ailelerce çocuklarına aktarılmaya çalışılsa da, bu nasihatlerin metropol kent ortamında öğrenciler tarafından pek dinlenilmediği görülmüştür. Mesela, solcu bir geçmişten gelen Ahmet’in ailesi, evladını siyasi olaylara girmemesi konusunda uyarmış ama Ahmet bu uyarılara pek kulak asmamıştır:

“Babam ilkokul mezunudur ama solcudur. Antakya’da eskiden Acil Hareketi vardı, Acilciler. 80’li yıllarda, bizim oralar da on kişiden dokuzu bu gruba dahilmiş. Ben gözümü dünyaya solcu bir çevre içinde açtım. Grup Yorum, Ferhat Tunç müzikleriyle büyüdüm. Okuduğum kitaplar da böyleydi. Üniversiteye geldiğimde de bu ideolojiden sapmayacaktım, o yüzden bana uyan bir örgütle devam ediyorum. Aslında babam, akti-

vist birisi olmama aşırı bir şekilde karşı. Bana sadece derslerinle ilgilen, siyasetle ilgilenme diyor. 80 Darbesi'ni görmüş bir adam, aşırı baskılara uğramış. Bu yolu ben seçtim yani.” (Ahmet, İÜ, Bilgi-Belge Yönetimi, 2)

Ahmet'in ailesinin tavrına benzer bir eğilimin sağcı gelenekten gelen aileler tarafından da benimsendiği tespit edilmiştir. Muhafazakâr bir gelenekten gelen İÜ'den Mahmut'un ailesi de, evlatlarına İstanbul'a gelirken farklı şeyler söylememiştir. Mahmut, ailesinin kendisine kalabalık yerlerde bulunmamasını, siyasi olaylara karışmamasını, okuluna bakmasını söylediğini belirtiyor. Fakat hem Ahmet, hem de Mahmut üniversite içerisinde çeşitli eylemlilik düzeylerinde, siyasi oluşumlar içerisinde yer alıyorlar. İÜ'den Hayrettin de, ailesinden benzer tavsiyeler alarak metropol kente geldiğini ifade ediyor:

“Hem benim, hem de genelde bütün arkadaşlarımla aileleri –özellikle anneleri– ‘Oğlum siyasete bulaşma, oğlum işte siyasetten uzak dur, kendine dikkat et, işte harcatma kendini, okulunu oku sonra ne yaparsanız yapın’ derler mesela. Hani evlenecekseniz de ne bileyim hani kız arkadaş bulma konusunda ve özellikle namaz konusunda çok şey yapardı annem mesela. Hani namazını kıl, okulunu oku, sonra ne yaparsan yap. Hani istediğin kişiyle evlen, istediğin işe girersin önce bir geleceğini kurtar anlamında bir şeyler var. Ama gelecek derken öbür dünyayı da bayağı bir düşünüyorlar yani.” (Hayrettin, İÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Siyasal gruplar örneklem dahilindeki her üç üniversitede de aktif şekilde faaliyet gösteriyor. Dinî grupların da, bazı eylemsel hareketlilikleri organize ettiği bilgisine araştırma dahilinde ulaşıldı. Bu bakımdan, metropol dışı öğrencilerin metropoldeki üniversite ortamında aktif bir eylemlilikle karşılaştığı ve bu eylemliliğin –en azından bir kısmının– parçası olduğu söylenebilir. Mesela BÜ'den Nihal, kendi okulundaki öğrenciler arasında farklı tabakalaşma düzenleri olduğunu şöyle ifade ediyor:

“Üniversitede siyasi ve ekonomik olmak üzere iki ayrı gruplaşma var. Okulda solcu kesimin bir ağırlığı var. Türk milliyetçisi kesimi pek göremiyoruz. İslâmcılar var, PKK sempatanları var. Zengin ve fakir kesim arasında ciddi bir fark var. Superdorm diye bir gerçeklik var bu okulda. Normal yurtların en pahalısı 2.500 TL iken, Superdorm’un beş kişilik odasının yıllık ücreti 8.500 TL. Bu tabii zengin ve fakir arasında direkt bir ayrım ortaya çıkarıyor. Fakir kesimden gelen öğrenciler ya solcu ya İslâmcı oluyor. Farklı gruplardan insanlar birbirleriyle pek iletişim kurmuyorlar.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

Nihal siyasal gruplaşmaları üstyapı olarak görürken, ekonomik yapı, etnik köken gibi belirli altyapı dinamiklerinin bu gruplara katılımlarda belirleyici olduğunu ifade ediyor. Nihal’e göre farklı gruplardan öğrenciler, birbirleriyle iletişimi asgari düzeyde tutuyorlar. Bu durum, üniversite gençliğinin yarı şeffaf akran kabileler haline gelmesinin bir örneğini teşkil ediyor. Metropoldışı üniversite öğrencileri, kendi üniversitelerinde bazı siyasi grupların daha görünür olduğunu ifade ediyorlar. Buna göre BÜ ve İÜ’de sol gruplar, İBÜ’de ise liberaller daha baskındır.

“TKP’liler bizim okulda etkindir. Orta kantindeki bir masa etrafında sene boyunca yirmi-otuz kişi toplanıp konuşurlar. Ben de bir gün merak ettim ne konuşuyorlar diye yanlarına gittim. Başörtüsünün okullarda serbest bırakılması gündemdeydi. Çok fazla kendileriyle çeliştiklerini gördüm. Tamamen bir ihtimal üzerinden, kesinlikle başörtüsünün yasak olmasını düşünüyorlardı. İhtimal de şu; birileri kapanırsa diğerleri de kapanabilir. Bizim üniversitede yıllardır başörtüsü serbestken, böyle bir durum yaşanmadığı halde, her yerin Boğaziçi Üniversitesi olmadığını, diğer üniversitelerde başörtüsünün serbest bırakılması halinde bu ihtimalin gerçekleşeceğini söylüyorlardı. Burayı çok farklı, Türkiye dışında bir yer olarak görüyorlardı. Komünist olduklarını, halkçı olduğunu söyleyip bu kadar elitist olmalarına şaşırdım. Sonra, bunlarda iş yok de-

yip ayrıldım yanlarından, bir daha da uğramadım. Zaten, daha önce oryantasyon programı esnasında, ADD ve TKP masaları vardı. Onlar kavga etmişlerdi. Zaten siyaseti sevmezdim, haklı olduğumu bir kez daha gördüm.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

“Ben sol görüşlü bir öğrenciyim. İstanbul Üniversitesi gençlik mücadelesinin tarihinin yazıldığı bir yer sonuçta. Deniz Gezmişler buradan çıkmış mesela. Bu anlamda İÜ kendi siyasi tarihini korumakla yükümlü. Buraya gelen üniversite öğrencilerinden en apolitik olanından en dindar olanına kadar herkesin İÜ’ye gelirken nasıl bir üniversiteye geldiklerini biliyor olduklarını düşünüyorum. Her ne kadar okul yönetimi son zamanlarda okuldaki siyasi aktiviteleri bastırmaya çalışsa da bu durum öğrenciler tarafından tepkiyle karşılanıyor. Üniversite yönetimi asılan afişe bile soruşturma açıyor, açılan soruşturma sonucu cezalar çıkarıyor, ceza çıkan arkadaşlar verilen cezayı mahkemeye verip dava açıyorlar, dava sonucu üniversiteye geri dönüyorlar. Aslında hukuki olarak böyle bir yaptırım uygulama hakkı yok. Rektörlük her ne kadar uzaklaştırma verse de, hukuki olmadığı için bu kararlar, bir ay sonra geri dönüyor bu arkadaşlar. Yıldırma amaçlı yapıyorlar bunları. mesela konser afişi asmaktan soruşturma açılıyor. İÜ’ye giren sağ görüşlü öğrenciler satırla giriyorlar. Biz burada bilim yapmak için buradayız. Onları ise bilim düşmanları olarak tabir ediyoruz. Üniversite öğrencilerine alternatif bir yaşam tarzı sunmak için buradayız. Ama üniversite yönetimi ve polis bize karşı işbirliği halinde. Mesela bizim için açılan soruşturmaların hepsi polis tarafından açılıyor. Üniversiteye girerken, kapılarda çantalarımız polis eşliğinde aranıyor. Polisin kim ki bunu yapabiliyor? Bize direkt suçlu muamelesi yapılıyor. Hiçbir şey yokken bu öğrenciler, ‘suçlu olabilirsiniz’ muamelesiyle karşılaşıyor, aranıyorlar. Mesela şu anda üniversitenin içerisinde kaskları, biber gazları, plastik mermili silahlarıyla Çevik Kuvvet ekibi bekliyor. Halbuki burası üniversite, burada bilim üretiliyor, öğrencilerin ders görmesi gerekiyor. Halbuki polis, öğrencile-

rin alınmadığı bir etkinliği beklemek için burada. Peki İstanbul'da yer mi yok, madem öğrenci alınmayacak o halde neden bir bakan gelir ve üniversitede konuşur? Aynı durum üniversitenin açılış etkinliklerinde de yaşanıyor? Öğrenciler alınmaz, dışarıdan bakanlar gelir. Polis öğrencileri korkutur, denetler. Öğrenci için açılış etkinliği yaparlar ama bu etkinlik öğrencisiz yapılır. Mesela Merkez Kampüs'te Ekonomi Zirvesi yapılıyor ama oraya da iktisat okuyan öğrenciler alınmıyor. Niye o zaman üniversitede yapıyorsunuz, dışarıda bir tane kültür merkezinde yapın. Başka binalarda yapın etkinliklerinizi. Aslında bunu reklam için yapıyorlar. İstanbul Üniversitesi'nde falanca etkinlik yapıldı denildiğinde bunun reklamı süper oluyor. Çünkü üniversite bilim üreten bir yer, orada mesela anayasa yapıldıysa iyi bir şey yapılmış demektir. Sanki öğrencilerle beraber akademik bir iş yapılıyor gibi görünüyor. Ama aslında burada İstanbul Üniversitesi'nin adından reklam amacıyla faydalanmak için yapılan bir dayatma var." (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

"Liseden çıktığında insanlar, devletin sunduğu ideolojiye daha yakın oluyor. O yaştaki bir ergenin sosyalleşmek için farklılaşmaması elde ettiği grubu kaybetmemek içindir. Farklılaşanlar da aslında başka bir çıkar ağı içinde farklılaşmaktadır. Üniversitede okumaya başlamak, insanın kişisel görüşlerine daha çok önem vermesine sebep oluyor. Sosyal demokrat bir aileden geliyorum. Ama ailem aynı zamanda küçük burjuva olarak nitelenebilecek bir ekonomik gelire sahip. O yüzden işçi sınıfının ruh haline bürünebilmem çok zor. Kaldı ki Sovyet Rusya deneyimi sosyalizmin bile başka tür sömürü biçimleri yaratabileceğini göstermektedir. Üniversitedeki siyasi gruplaşmaların hepsinin içinde de bir hiyerarşi var. Bu bile aslında bir süre sonra ego sömürüsüne temel olabilecek bir zemin. O yüzden ben tüm siyasi gruplarla iletişimde olmayı, ama hiçbirine katılmamayı seçtim. Aklıma yatan programlarına katıldım, bir ara vandalizme bile kaydım. Liberal ekonomi kontrol edilmeli ama üretimin sadece devlet tarafından örgütlenebileceğine inanmıyorum. Bizim okulda da zaten hem hoca hem de öğ-

renci bazında liberaller daha baskındır.” (Serkan, İBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

Yukarıda görüşleri verilen öğrencilerden İÜ’den Elif, sosyalist dünya görüşü paralelinde Öğrenci Kolektifleri oluşumu içerisinde yer alıyor. Elif, kendi okulundaki siyasal faaliyetlerin pek çoğuna aktif şekilde iştirak ediyor. Üniversitedeki siyasal gösterilerin çatışma ve şiddet eylemlerine dönüşmesinde okul yönetiminin etkisi olduğunu iddia ediyor:

“İki günde bir okulda olay çıkıyor. Farklı gruplardaki insanlar birbirleriyle konuşmuyor, hurra birbirleriyle çatışıyorlar. Biraz da okuldan kaynaklanıyor. Geçenlerde de bir olay olmuştu, okul yönetimi olaylar büyüyünceye kadar müdahale etmeyip bekledi. Çatışmayı okul da yaratıyor denilebilir. Olayların başlangıcında okulun güvenliği hiçbir şey yapmıyor, olaylar büyünce de polis ve ambulansı çağırıyorlar. Ondan sonra İÜ, olayların çok çıktığı bir yer olarak lanse ediliyor.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

Sadece üniversite ortamı değil, özel olarak fakülte çevresi bile siyasi katılım ve hareketliliği ciddi ölçüde etkiliyor. Mesela, İÜ’den Emin tek bir siyasi yönelimin hâkim olduğu İlahiyat Fakültesi’nde çatışmanın fraksiyonlar arasında ve fiziki olmayan bir şekilde devam ettiğini belirtiyor:

“İlahiyat Fakültesi’nde solcu yok, ülkücü de birkaç tane var. Hemen herkes bir cemaate mensup ve sağ görüşlü. Çatışma Anadolu Gençlik Vakfı ile Nur Cemaati arasında. Daha doğrusu bir öğrenci kapma yarışı var. Geçen yıla kadar bir tane kulüp vardı. Şu anda üç-dört tane kulüp aktif halde. Kulüpler genelde birilerini getirip okulda konuşma yaptırıyorlar.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

Bu minvalde BÜ’den Hebun da, üniversite ortamının siyasi katılımın etkinliğini nasıl belirlediğini şöyle ifade ediyor:

“Benim ailem de politik geçmişi olan bir aile. Seni başkaları tanımlıyor aslında, sen onların olmadığı şeysindir. Memlekette de bir eylem olduğunda abimle falan giderdik ama henüz özne

değildim, ailemle katılıyordum çünkü. Buraya gelince herhangi bir feodal bağ kalmadı, sadece politik bir bağla aktive oluyorum. BÜ özgürlükçü bir üniversite ya, İÜ de yaptığında radikal olarak kabul edilecek bir eylem, burada yapıldığında 'A ya, bunlar da nıpyo böyle' gibi bi tepkiyle karşılaşabiliyor. Çünkü, herkes kapitalist sistemin tamamen içerisinde o yüzden burada politika yapmak daha zor. Bazen yapmak istemiyorsun. Ben toplumsal bir devinim, bir dönüşüm olucaksa onun topluma içkin olması gerektiğini düşünüyorum. Kendimi sosyalist olarak tanımladığım için, solcular hakkında konuşabilirim. Solcular hizip hizip. Şu anda ben de BDP gibi kültürel çoğulcu bir yaklaşıma sahibim. Mesela, çok fazla eşcinsel arkadaşım var. Ama mesela, Türk milliyetçisi biriyle arkadaşlık yaptığımda olmuyor yani, yürümüyor, o kaldıramıyor. Mesela Yurtseverler adlı sol bir Kürt grubu var, bunlar bana bazen sen nasıl şunlarla bunlarla çalışırsın derler. Ashında Kürtçesi ülke savunucusu anlamına geliyor. Savunma odaklı bir grup yani." (Hebun, BÜ, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2)

İÜ'den metropollü öğrenci Dilara, bölümleri gereği aldıkları hümanist eğitimin de etkisiyle daha az siyasi tartışma ve çekişme yaşadıklarını ifade ediyor:

"Bizde pek siyasi tartışma falan olmuyor. Ben hiç görmedim, bugüne kadar bizim okulda bu şekilde siyasi görüşü yüzünden ya da etnik kökeni yüzünden küsüp, çok ciddi tartışıp ayrılan, konuşmayan ya da net bir şekilde ben bununla konuşmayacağım diyeni hiç görmedim. Belki de bu biraz şey bilincinden, bize burada genelde öğretilen şu; ne olursa olsun karşıdaki insana din, dil, ırk, hiçbir şey ayırt etmeden, cinsiyet ayırt etmeden bakacaksınız. Bu belki de bir şekilde yerleşti bizlere" (Dilara, İÜ, Tıp, 4)

Siyasal bilinç ve siyasal eylemlilik birbirini destekliyor. BÜ'den Aycan, kamuoyunu da meşgul eden bir eylem olan Boğaziçi Üniversitesi Starbucks İşgali'ne katılımını ve sonrasında gelişen ideolojik hareketliliğini şöyle anlatıyor:

“Starbucks’ı işgal¹ edenlerden biriyim ben de. İşgali SBK yani Sosyal Bilimler Kulübü başlatınıştı. İlk birkaç gün, çok güzeldi, muhteşemdi. Orada değişik sol gruplar ve LGBT bireylerle tanıştım. Günler, haftalar, aylar geçtikçe insanlar ayağını kesmeye başladı, gelmemeye başladılar. Sonra bir de kooperatif düşüncesi çıktı. Kooperatifi bir kısmı istiyor, bir kısmı istemiyordu. Kooperatif, öğrencilerin ucuza yemek yiyip, çay içebileceği bir öğrenci kantini kurulması fikriydi. Kooperatifçiler ileride dedikleri tarzda bir yer açabilmek için kendilerine Rektörlükçe yer verilmesi için Rektör’e iyi görünmek adına işgali bitirmek istediler. Hatta biz daha açılmadan Wonderland’i de işgal etmiştik, orayı mutfak olarak kullanıyorduk. Önce Wonderland’i verdik. Sonra Starbucks işgalini de bitirdik. İkiye ayrılmıştık aslında; kooperatifçiler kooperatif açilsın diye işgali askıya aldılar, işgalciler ise işgali sürdürmek için kooperatifi askıya aldılar. Aslında sıkılanlar da olmuştu. Aslında bu işgal sayesinde ben kendimi bulmuştum. İşgal esnasında, EMEP’in gençlik örgütüne yani Emek Gençliği’ne gidip geldim. Ama tek bi yere bağlı kalamadım. Halk Cephesi ve TKP’nin toplantılarına da katıldım. Bu grupların kongre ve yürüyüşlerine de katılıyorum. Ailem Cumhuriyet okurudur ama ben Birgün ve Özgür Gündem gibi gazeteleri alıyorum. Şu anda Sinema Kulübü ve Lubunya Kulübü’nde aktivitelerde bulunuyorum. Kendi cinsel kimliğim hakkında bir karara varmadım ama eşcinsellerin mücadelesini destekliyorum. Açık görüşlü insanlarla arkadaş olmaya gayret ediyorum.” (Aycan, BÜ, İktisat, Hazırlık)

Sosyal demokrat bir aile geleneğinden gelmesine karşın kendini sosyalist ve komünist örgütlenmelere daha yakın hisseden Aycan, kardeşini Kemalist gruplara yönlendirdiği için pişman olduğunu belirtiyor:

“Kardeşimi siyasal olarak yanlış yönlendirdiğimi düşünüyorum. Bana, abla hangi gruba katılmamı tavsiye edersin, demiş-

1 Boğaziçi Üniversitesi Starbucks İşgali, 6 Aralık 2011’de başlayarak 80 gün sürmüştür. Daha fazla bilgi için; *Boğaziçi Starbucks’ta Şenlik Var*, (Çevrimiçi), <http://starbuckssenligi.blogspot.com/>, 25.08.2012.

ti, ben de ona TGB'ye katılabilirsin demiştim. Ondan ummazdım ama bayağı aktivist Kemalîst çıktı çocuk. Arkadaşlarını da örgütlemiş, yol falan kesiyorlarmış. Milli Demokratik Devrim yapacaklarmış. Kardeşimin Kemalîst bir grupta yer almasının vebalini taşıyorum yani.” (Aycan, BÜ, İktisat, Hazırlık)

Ailesinin siyasal geleneğine yakın bir siyaset içinde yer alma, İÜ'den Ahmet'in de içinde bulunduğu siyasal konumun sebebi-
dir. Ahmet solcu bir gelenekten gelen ailesinin siyasi duruşuna yakın bir siyasetin içerisinde. Kendini ateist olarak tanımlayan Ahmet, dindar Müslümanların aynı zamanda sosyalist olma imkanını şüpheyile ama umutla karşılıyor:

“Antikapitalist Müslüman Gençlik'in namazdan çıkarak 1 Mayıs eylemlerine katılması bizim için sürprizdi. Umarın tutar ama bana tutmaz gibi geldi.” (Ahmet, İÜ, Bilgi-Belge Yönetimi, 2)

İÜ'den Elif'in dikkatini de, Antikapitalist Müslüman Gençlik çekiyor. Kendisi de sosyalist dünya görüşüne yakın duran ama ibadetlerini de yerine getirmeye çalışan Elif, dindar bir Müslümanın aynı zamanda sosyalist dünya görüşünü benimseme imkanının varlığını şöyle ifade ediyor:

“Antikapitalist Müslüman Gençlik'i ilk duyduğumda bana komik gelmişti. Sonra düşününce Kur'an'daki bazı ayetlerin de eşitlikten yana olduğunu düşününce sosyalizmin dine çok uzak olmadığını fark ettim.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

İÜ'den Nejla, Antikapitalist Müslüman Gençlik'in içerisinde arkadaşları olduğunu fakat bu tür girişimleri hoş karşılamadığı ifade ediyor. Ona göre İslâm'ın antikapitalist imkanı zaten var, bu yüzden Müslüman'ın ayrıca böyle bir sıfatı almasını hoş karşılamıyor:

“Antikapitalist Müslüman Gençler'den arkadaşlarım var. Çoğunluğu zaten büyük şehirlerden gelen arkadaşlar. Komünistlik, dini devre dışı bıraktığı için, onlara göre değil. Üzerine çok düşünmedim ama Müslüman'ın böyle bir şeye ihtiyacı yok di-

ye düşünüyorum. Çünkü mesela ben Marx'ın birçok düşüncesini takdir ediyorum. Ama zaten onu takdir edene kadar, benim dinimde de Marx'ın takdir ettiğim düşüncelerini paylaşan bir peygamberim var. O yüzden böyle bir oluşuma girmeye ihtiyaç duymadım.” (Nejla, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

BÜ'den Tuğçe, üniversiteye başlamasının kendisine feminist gruplarla ilişkiye geçmesinin yolunu açtığını söylüyor:

“Ben, çevremde kadınların ezildiğini düşünüyordum ama bunu dillendiremiyordum. Annem de dahil olmak üzere yakın çevremdeki tüm kadınlar eziliyordu. İstanbul'a gelince, kendimi ifade edebileceğim ortamlar buldum. Mesela BÜKAK'a girdim. Artık kendimi, bu noktada da ifade edebiliyorum. Feminist kadın çevresiyle irtibat geçtim.” (Tuğçe, BÜ, Türk Dili ve Edebiyatı, 1)

BÜ'den Zeliha, okulundaki politik atmosferi LGBT siyaseti üzerinden şöyle aktarıyor:

“Faşist İslâmcılar, LGBT örgütlerinin afişlerini yırttılar. Solcular, onlara sert çıktılar. Bunun üzerine Antikapitalist Müslümanlar her iki tarafla konuşarak olayı tatlıya bağladılar.” (Zeliha, BÜ, Felsefe, 1)

Tuğçe lisedeyken bir dönem Süleymancılarda kalırken, üniversitedeyken yaz okuluna kaldığı dönemi Gülen Cemaati'nde geçirmiş. Dindar bir kökenden gelmesi ve feminist harekete ilgi duyması onu bazı sorularla yüz yüze bırakmış:

“Müslüman duyarlılığımdan dolayı, feminist çevrelerde bana en çok, İslâm'ın ataerkil yapısını nasıl kabullendiğim soruldu. Bana İslâm, kadına ikinci sınıf muamelesi yapmıyor mu diye sorduklarında, İslâm'dan soğumak istemediğim için, çok fazla irdelemeyip bu soruları geçiştiriyorum, erteliyorum. Çünkü düşününce karışıyor. Vardır bir hikmeti deyip fazla derinlere inmemeye çalışıyorum. Daha önceleri çevremden dolayı daha dindardım, ama şu anda bir şeyler değişti. Ama mesela, ibadet-

lerden ziyade niyetler önemlidir dersek dindar sayılırım. Mevlana'nın fikirlerini kabul edersek, bu böyle." (Tuğçe, BÜ, Türk Dili ve Edebiyatı, 1)

Tanıdığı tüm Alevilerin solcu ve sosyalist olduğunu söyleyen İÜ'den Figen, bir Alevi olmanın aynı zamanda nasıl politik bir tavrı içerebildiğini şöyle anlatıyor:

"Dersim olayları gündeme geldiğinde ben lisedeydim. Ben zaten biliyordum, küçüklüğümden beri anlatır dururlardı. Anneannem de o olaylardan birkaç şeye şahit olmuş. Bunun ortaya çıkması lazımdı, bundan etkilendim. Bunun gündeme getirilmesini siyasi hesaplarla alakalı görüyorum, acılarımızın oy uğruna ortaya saçıldığını düşünüyorum. Gerçi bir siyasi partinin oy toplamak için icraat yapması normal aslında. Gündeme getirilmek güzel bir şey, geçmişte bir şeyler yapıldıysa ve hepimiz Türkiye'de yaşıyorsak, herkesin bunları bilmesi gerekiyor. Mesela Atatürk'ü sevip sevmediğim çok soruluyor bana. Ona karşı nefret duygusu yok bende. Hiç kimseyi ne aşırı seversim, ne de kimseye kin duyarım. O dönemde neyin doğru neyin yanlış olduğunu bugünden bilemem, tabii bu bir soykırımı haklı çıkaran bir şey asla değildir. Atatürk bu emri verdiyse, bu ortalığın karışması yüzünden de olabilir. Sivas ve Maraş olaylarını düşündükçe kinlenebiliyorum ama. Neden öyle bir şeyler yaptılar ki, çok saçma. Bir otelde o kadar insan can çekişirken, dışarıdakilerin Allahu Ekber diye bağırması ve asla kimsenin yardım etmemesi. Ben idama karşıyım ama o insanlar idam edilmeli bile diye düşünüyorum. Bir insanı öldürmek öyle kolay olmamalı. Türkiye aslında içten içe çokuyor gibi, öyle aykırı gruplar var ki, herkes birbirini yiyecek." (Figen, İÜ, Çevre Mühendisliği, 1)

İBÜ'deki kantin, kafeterya vs.'de satılan ürünlerin fiyatları, öğrencilerin şikâyet ettiği bir konu. Derya, halk arasında özel üniversite olarak bilinen vakıf üniversitelerinden olan İBÜ'de gerçekleşen ve üniversitenin piyasalaştırılmasına karşı olan bir direniş hikâyesini paylaşıyor. Derya ve metropollü arkada-

şı Mete, bu konuyla ilgili şikâyetlerini, eylemlerini ve kabulleşlerini şöyle anlatıyor.

“Burası özel bir üniversite, İstanbul Üniversitesi ya da Marmara Üniversitesi gibi değil. Oraya gelen insanlar zaten oranın devlet üniversitesi olduğunu biliyor fakat burayı yazan burslu öğrenciler de buranın zaten bir özel üniversite olduğunun farkındalar. Sonuçta burada konuşlanmış çok kafe görüyorsunuz. Burada çalışan insanlar, bu kafelerin sahipleri de elbette kâr etmek durumundalar. Burası her ne kadar okul olsa da görüyoruz ki burası bir ticarethane. Bu adam da burayı (kafe, kantin vs. AÇD) bir şekilde belli bir fiyata kir alıyor. Ona göre de fiyatlarını ayarlamak zorunda. Kantinde satılan ürünlerin fiyatlarının yüksek olmasından zarar görenler, bundan mutsuz olanlar yalnızca alt ya da orta kesim diye tabir ettiğimiz insanlar değil. Aylık geliriniz yirmi bin lira olsa bile, ederi iki lira olan bir ürüne beş lira vermek herkes için mantıksızlıktır yani. Buna bir tepki gösterilecekse herkes gösteriyor zaten. Bununla ilgili insanların sandığından daha fazla protestolarımız oldu. İki hafta sonra yeni bir protestomuz olacak.” (Derya, İBÜ, Hukuk, 3)

Derya’nın sözlerini İstanbullu sınıf arkadaşı Mete şöyle tamamlıyor:

“Dolapdere Kampüsü’nde bir değişiklik yapıldı fakat bütün kampüslerde yapılması düşünülüyor. Eylemler dizisi olacak yani. Önümüzdeki haftalarda, Santral Kampüsü’nde insanlar evlerinden yiyecek getirecekler. Aynı zamanda bağış kutusu olacak, bağış kutusuna paralar konulacak, bağış kutusunda toplanan paralarla tekrar yenilecek şeyler alınacak. Yani bir nevi paylaşım aracı olacak. İki yıl önce ben Kuştepe’de Hazırlık okurken böyle bir eylem yapmıştık. Hatta iyi bir örgütlenmede bulunmuştuk. Bir oturma eylemi yapmıştık. Dört yüz, beş yüz kişi vardı, Kuştepe için önemli bir rakam. Hazırlık kampüsüydü. Hazırlıkları bu konuda bilinçlendirmek daha zordur yani nispeten. Bize kantin ve kafe sahipleri, ‘İndi-

rim yapabiliriz ama indirim yaparsak çalışanları işten çıkartmak zorunda kalırız, çalışan sayısını azaltırız' gibisinden bir şeyler söyledi. Bizde kimse işsiz kalsın istemeyiz yani. Elli kuruş azalacak diye bir yemeğin fiyatı insanlar işsiz kalmasın yani." (Mete, İBÜ, Hukuk, 3)

Derya ve Mete'nin sözleri birlikte değerlendirildiğinde, İBÜ'de kantin ve kafelerde satılan ürünlerin fahiş fiyatını öğrenciler, birkaç mekanizma dahilinde kabullenmek zorunda kalıyorlar. Birinci olarak, İBÜ öğrencilerin gözünde sadece bir üniversite değil –aslında resmen bir vakıf üniversitesi olmasına ve kâr etme amacının resmî olarak olmamasına rağmen– aynı zamanda bir ticarethanedir, yani piyasalaştırılmış bir üniversitedir. Okulun eklentileri idare tarafından yüksek fiyatlara kiralanmakta olduğundan, mekan sahiplerinin kirayı çıkarmak için yüksek kârla ürün satmasına razı olmak durumundadırlar. İkinci olarak, kafe ve kantin gibi eklentileri kiralayanlar öğrencilerden indirim talebi geldiğinde ve hatta bu talep eyleme dönüştüğünde, onlara isteklerini gerçekleştirmeleri durumunda kâr marjlarını korumak adına işçi çıkarmak zorunda kalacaklarını söylüyorlar. Öğrenciler, alacakları cüzi bir indirim için birilerinin işten çıkarılmasını istemiyorlar. Böylece öğrenciler, kimsenin ekmeğinden olmaması için fahiş fiyatla alışveriş yapmaya devam ediyorlar.

İBÜ'den Müge, yıllardır katıldığı kantin boykotlarının öğrenciler lehine herhangi bir olumlu sonuç vermediğini düşünmüyor. Müge her yıl yapılan ve artık geleneksel hale gelen kantin boykotlarına katılıyor. Öğrencilerin İBÜ eğitim ücretlerinden daha yüksek ücretle okuduğu Koç ve Sabancı Üniversitelerinde dahi kantinde satılan ürün fiyatlarının daha makul olduğunu, zengin olsalar da kazıklanmaktan hoşlanmadıklarını ama boykotun da bir işe yaramadığını belirtiyor. Müge, kantin ihalelerini her yıl aynı işletmecilerin aldığını ifade ederek, bu işletmecilerin 'mafyalanmış durumda' olduklarını söylüyor. Öğrencilerin algı dünyasında, okulun vakfının kiraya verdiği kantinlerin mafyayla ilişkilendirilmesi, üniversite ortamının piyasalaştırılmasına karşı pasif bir tepki de içeriyor.

Vakıf üniversitelerinde –halk arasındaki tabirle özel üniversitelerde– okumalarına rağmen, buralarda hâkim olan daha fazla kâr elde etme mantığına karşı çıkan metropollü öğrencilerden İBÜ’den Merve, fikren özel üniversiteye karşı olmasına rağmen İBÜ’de okumak zorunda kaldığını belirtiyor. 1997-98 eğitim yılında üniversiteye kaydını yaptıran Merve, o dönemde başörtülü öğrencilerin sadece Boğaziçi, Fatih ve Bilgi Üniversitelerinde sorun yaşamadan okuyabildiğini, Boğaziçi Üniversitesi’ne puanı yetmediğini, Fatih Üniversitesi’ni de hem oturduğu semt olan Üsküdar’a uzaklığı hem de üniversitenin asıl sahibi olan cemaatle ilişkisi olmadığı için tercih etmediğini söylüyor. Merve, yüzde elli bursla kazandığı Bilgi Üniversitesi’nde okumaktan dolayı genel itibarıyla memnun. Yine de, özel üniversitelerin varlığını kendi sosyal devlet anlayışıyla bağdaştıramadığını, kendisine göre sosyal devletin eğitim, sağlık, kültür gibi hizmetleri bedava veya çok cüzi meblağlarla sunması gerektiğini söylüyor. Merve aynı zamanda, öğrencilerin öğrenciliklerinin devam ettiği sürece, devlet tarafından desteklenmelerini ve mesela vergiyle yükümlü tutulmamaları gerektiğini de düşünüyor.

İBÜ’de okuyan kimi öğrenciler ise kantin protestolarında eylem kırıncı olmaktan gayet memnuniyet duyuyorlar. Kantinlerin fiyat politikasından rahatsız olmayacak bir ekonomik gelire sahip bu öğrenciler, kantinin kendilerini bazı ürünleri tüketmeye zorlamasından rahatsız olsalar da, bu durumu ‘büyük bir tevekkül’le karşılıyorlar.

“Kantini protesto ediyorlar mesela, kardeşim burada üç lira da yapsa, on lira da yapsa ben burada yemek zorundayım zaten. O protestoya da katılmadım. Çağırdılar ama katılmadım. Zaten adamın belli bir müşterisi var, senin üç kuruşuna mı muhtaç. Ve ki, değişmedi de yani, kaç kez protesto ettiler bir şey değişmedi. Öyle bir protesto olduğunda kameraya çıkmak istemem, bir kavganın içine girmek istemem, çekinirim yani. Rahatsız olduğum şeyler var mesela, benim içtiğim sigarayı satmıyorlar kantinde, o yüzden tadını sevmediğim sigaraları almak zorunda kalıyorum. Neden falanca sigarayı getirmedi-

niz dediğimde, bizim onlarla anlaşmamız yok diyorlar, ben de bir şey demiyorum. Mesela bunlar beni rahatsız etmiyor.” (Neriman, IBÜ, Sosyoloji, 3)

Neriman, BÜ'den Nihal'in de üstte dediği gibi kendi sınıfına ait olmadığını düşündüğü akranlarıyla arkadaşlık ilişkisi geliştiremiyor:

“Mesela bizim kantinde bir yemek yedi-sekiz lira, burslu bir öğrencinin bunu alması çok zor. Benim burslu arkadaşım olmadığı için, ne kadar burs aldıklarını bilmiyorum gerçi.” (Neriman, IBÜ, Sosyoloji, 3)

Neriman'ın okuldaki dördüncü yılına rağmen burslu arkadaşının olmaması, bu çalışmanın metropoldışı öğrencilerin hayat tarzına bağlı olarak yarı şeffaf kabileler halinde yaşadığına dair tezi destekliyor. IBÜ'de kantin eylemleri dışında, öğrencilerin katılımıyla siyasi içerikli eylemler de oluyor:

“İki tane eyleme katıldım. Birisi kantin fiyatlarına, diğeri AKP'nin özelleştirme politikalarına karşıydı. Özelleştirme benim açımdan da çok büyük sorun değildir aslında ama değerine satılması lazım. Tekel 260 veya 290 milyon dolara satıldı. Beş yıl sonra aynı Tekel, kendisini alan şirket tarafından 3 milyar 300 milyon dolara İngiliz şirketine satıldı. Buna mana veremiyorum. Kaldı ki, bu beş yıl içinde Türkiye'de içki tüketiminin ne kadar arttığı da meçhul. Bu benim için peşkeş çekilmesinin ayan beyan bir örneğidir. Sola yakın bir kulübümüz var, Siyaset Bilimi Kulübü adında. Tekel işçilerini getirmiştik buraya, birkaç akademisyen de katılmıştı. Okulda bununla ilgili sorun yaşamıştık. Sendikalaşma hareketleri çerçevesinde okuldan kovulan bir abimizi, konuşmacı yapmak istedik ama bize müdahale edildi. Okul yönetimiyle sürtüşmemiz oldu. Herkese açık bir toplantıyken, dışarıdan ziyaretçi alımını engelledi okul yönetimi. Dışarıdan gelenleri kendi ziyaretçimiz gibi okula almaya çalıştık, TKP'den arkadaşlar da bu konuda yardımcı olmaya çalıştı bize ama istenilen sayıya ulaşamadık yani.” (Serkan, IBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

İBÜ'den Serkan'ın da sözlerinden anlaşıldığı üzere, metropol üniversitelerinde eylemsel hareketlilik genellikle siyasi grupların aktivizmiyle gerçekleşiyor. Fakat değişik sebeplerle, dinî grupların önderliğinde gerçekleştirilen eylemlilikler de metropol üniversitelerinde görülebiliyor. İBÜ'den Müge –Gülen Cemaati'ne mensup–, okudukları kampüslere mescit açılması için yıllardır mücadele verdiklerini ve kısmen bunu başardıklarını şöyle ifade ediyor:

“Bilgi Üniversitesi'nin kampüsleri hep cami yanındadır. Üniversitenin içinde mescit yok. Biz hazırlık sınıfından beri imza topluyorduk, sadece Dolapdere Kampüsü'ne mescit açtırabildik. Çünkü Dolapdere Camisi'nde kötü olaylar oldu. Kızların tarafına erkekler falan geçmiş. Rektörlüğe baya yazdık, yalvardık zorla oldu. Malum bizim Rektör, Masonların da başkanı. Bir odayı zor verdiler yani.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

Dinî gruplarda kalmak da, öğrencilerin siyasi aktivizmini etkiliyor. İÜ'den Emin, evlerinde kaldığı Gülen Cemaati'ndeki abilerinin kendilerini siyasi eylem olan/olacak semtler konusunda uyararak, oralarda bulunmamalarını istediklerini anlatıyor.

Örneklemdahilindeki her üç üniversitede de siyasal gruplaşmalar bulunuyor. Üniversite bünyesinde siyasal gruplaşmaların kendi ideolojileri dahilindeki eylemleri yanında, kantin ve kafeterya ücretleri üzerinden gerçekleştirilen eylemlilikler de var. Bazı eylemlilikler, dinî gruplar aracılığıyla da yürütülüyor. Bazı dinî gruplar ise, müntesiplerinin eylemlilik halinden uzak durmasını istiyor. Metropoldışı öğrenciler, darbe dönemini yaşayan ebeveynlerinin apolitik olmalarına dair tavsiyelerini pek dinlemiyorlar.

Hayat Tarzlarının Ürettiği Yarı Şeffaf Akran Kabileler

Metropoldışı öğrenciler, metropol kentte var olabilmek için çeşitli taktikler geliştiriyorlar. Öğrenciler metropol kente ve üniversiteye uyum sağlamak için bu alanların içinde oluşmuş bulunan veya kendilerinin oluşturduğu çeşitli “kanal”ları kullanıyorlar. Öğrenciler bu kanalları kullanırken, bu kanallar da öğrencileri belirliyor, dönüştürüyor, bölüyor, birleştiriyor, kısacası, metropolleştiriyor. Bu kanallar bazen çeşitli cemaatler, ideolojik ve siyasi oluşumlar gibi kurumsallaşmış yapılar, bazen özel veya devlet yurtları, bazen çeşitli hobi kulübü ve sivil toplum kuruluşları, bazen de çeşitli benzerliklerin bir araya getirdiği ve kendiliğinden ortaya çıkan dar bir çevre olarak belirliyor. Metropol kent, metropoldışı öğrencileri metropolleştirirken hem toplumsallaşma hem de bireyselleşme eğilimlerini güçlendiriyor. Mesela İBÜ’den Özcan, metropol kentin insanları hem bireyselliğe hem de toplumsallığa yönlendiren ikili sürecini şöyle anlatıyor:

“Biz evcimen bir toplumuz. İnsanlar hep aile ortamında büyütülüyor. Kendi başına nasıl yaşayacağı öğretilmiyor insanlara. Üniversite okumaya gelince de, insanlar tek başlarına ne yapacaklarını bilmedikleri için doğal olarak bir oluşumun için-

de bulunmak, yer almak istiyorlar. Bu durum dinî ya da ideolojik örgütlenmeleri besliyor. Öbür taraftan ise metropolde birey olarak yaşamak daha kolay. Mesela, metropol kentte eğer bir gettoda yaşamıyorsan gündelik hayat içerisinde karşılaştığın tanıdık sayısı memleketine göre daha az olacağı için sosyal baskı da daha az oluyor. Bu durum da bireyselliği besliyor.” (Özcan, İBÜ, Medya ve İletişim Sistemleri, 4)

Metropoldışı öğrencilerin kurumsallaşmış yapılarla münasebete girdiklerinde maruz kaldıkları iktidar odaklarıyla kendi aralarında belirli direnç noktalarının belirmesi mümkün görünüyor. Metropoldışı öğrenciler, iktidarın mekan boyutunu da içine katarak ürettiği stratejiye karşı kendi taktiklerini çeşitli biçimlerde işleme koyma, dolaşıma sokma eğilimindedir. Üniversite öğrencilerinin kaldıkları yer, genellikle uyum sağlama kanalları haline geliyor. Barınma kanalı sıklıkla ek aktiviteler kanalıyla destekleniyor. Kaybolma ve açılma kanalları, üniversite gençlerini yarı şeffaf akran kabilelere dönüştürüyor. Kabile kavramı, çalışma içerisinde Zygmunt Bauman’ın kullandığı anlamda ele alınmıştır. Bauman, bireyin bir gruba özgü elbiseler giyerek, gruba özgü plakları satın alarak, gruba özgü müziği dinleyerek, gruba özgü televizyon programlarını ve filmleri izleyerek ve tartışarak, odasının duvarlarını gruba özgü süslerle bezeyerek, akşamlarını gruba özgü tarzlarda ve gruba özgü yerlerde geçirerek vb. gibi işaretleri yaparak yani kabileye özgü eşyaları edinerek ve sergileyerek “kabileye katılabileceğini”¹ belirtmiştir. Kabileler –ya da Bauman’ın yanlış anlaşılmaktan kaçındığı tabirle yeni kabileler– öz olarak hayat tarzlarına işaret ediyor. Neredeyse tüketim tarzlarından başka bir şey değildir ve bu kabilelere giriş çıkışları piyasa belirliyor.² Bauman’a göre postmodernizm yeni-kabileciliği yaratıyor. Yeni kabileler, estetik cemaatler olarak da görülebilirler. Doğal cemaatlerden daha kolay terk edilebilirler. İçsel özlerden ziyade, görünümünde, yeni sembollerde ortaya çıkıyorlar. Bir siyasi programa sa-

1 Zygmunt Bauman, *Sosyolojik Düşünmek*, çev. Abdullah Yılmaz, 7. bs., İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010, s. 228.

2 Bauman, A. e., s. 229.

hip olmayan gençlik kültürleri bu şekilde görünür hale geliyor. Bir aidiyetin işareti olan semboller, artık toplumsal durumdan daha ziyade önemli. Bu durum, semboller aracılığıyla bilinçli olarak toplumsal durumun gizlenmesine kadar gidebilir.³ Richter, her ne kadar örnek olarak siyasi programa sahip olmayan gençlik kültürlerini verse de, siyasi programa sahip olan gençlik kültürlerinin de Bauman'ın değindiği tarzda yeni kabile olarak değerlendirilebileceği çalışma esnasında görülmüştür. Üniversiteli gençliğin böylesi bir kabileleşme eğilimini IÜ'den Halime ve Zahit'in şu sözlerinde tespit etmek mümkün:

“Üniversite öğrencilerinin tek ortak noktaları aynı amfide derse girmek, aynı laboratuvarında araştırma yapmak. Birbirinden çok ayrılmış durumdalar. Herkes kendine yakın bulduğu çevrede yer alıyor.” (Halim, IÜ, Veterinerlik, 4)

“İnsan sosyal bir varlıktır. Her insan güven duyacağı bir çevreye girmek ister. Hele üniversitede bu ihtiyaç daha çok beliriyor.” (Zahit, IÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Bourdieu'ye göre, ekonomik sermaye maddi kaynaklardan oluşmakta, kültürel sermayede belirleyici olan aile içinde ve okulda alınan eğitim olmakta, toplumsal sermaye ise insanın kullanabildiği toplumsal ilişkilerinden ibaret olmaktadır. Bu sermayelerin toplum içerisindeki dağılımından farklı hayat tarzları ortaya çıkmaktadır.⁴ Bu noktada, İBÜ'den Neriman'ın kendi üniversitesinden burslu arkadaşı olmadığı ve bu yüzden onların kantinden alışveriş yapıp yapamadığını bilmediğini söylemesi bir kez daha hatırlanmalıdır.

Hayat tarzlarının toplumsal tabakalaşmanın en yeni örgütlenme biçimi olduğu tespiti, Bauman'ın kabilelerin öz olarak hayat tarzları olduğu saptamasıyla çakışıyor. Hayat tarzları; gelir düzeyi, harcama alışkanlıkları, sosyal ve kültürel sermaye, sembolik dile hâkimiyet ve hatta kabile diline –mesela ideolo-

3 Rudolf Richter, *Sosyolojik Paradigmalar*, çev. Necmeddin Doğan, İstanbul, Küre Yayınları, 2012, s. 237.

4 Richter, A. e., s. 193.

jik veya dinî söylem biçimlerine– aşinalıkla kristalize oluyor. Mesela, engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırmak için dernekleşme çabaları, metropol kentte engellilerin ‘kendi içlerine daha çok çekilmesine’ sebep olabiliyor.

“Engellilerin giderek daha az engelsiz arkadaşı, Kürtlerin daha az Türk arkadaşı, dindarların daha az dindar olmayan arkadaşının olduğunu fark ediyorum. Bunun sebebini söylem ve gündem farklılıkları olduğunu düşünüyorum. Gruplar kendi ilgi ve sorunlarına uygun bir dil oluşturup, atıflar yaratıyorlar. Dışarıdan birisi geldiğinde gruba ait bu atıfları anlamıyor. O grubun bir şeylerden bahsettiğini ama kendisinin bunu anlamadığını düşünüyor. Bu da insanların birbirine olan sabır, tahammül ya da anlamaya çalışma katsayılarının düşmesine sebep oluyor. Kendimden örnek verecek olursam, ben bir görme engelliyim. Bankalar bana imza atacağım zaman iki şahit eşliğinde imza atmayı bir şart dayatıyorlar. Ben her seferinde böyle yasal bir zorunluluk olmadığını anlatmaya çalışıyorum. ‘Sözleşmeyi brail alfabesiyle hazırlamak zorsa, bana word ortamında da atamaz mısınız’ diyorum, ‘Sizi korumaya çalışıyoruz’ diyorlar. Ben bu ülkenin kurumlarına, memurlarına ya da elemanlarını sabıka kaydı isteyerek işe yerleştiren bankalarına güvenemeyecek miyim? Ben bunlardan bahsettiğimde, gündeminde böyle bir sorun olmayan diğerleri beni anlamak için çok fazla gayret sarf etmiyor.” (Serdar, İÜ Engelli Birimi, Sosyoloji, Mezun)

“İstanbul’da bir ağ, bir network var. Engelliler birbirlerini tanıyor ve birbirleriyle daha fazla zaman geçiriyorlar. Engellilerin vakit geçirdiği ve kendi kendilerine aktiviteler düzenledikleri dernekleri var. Burada engelliler, kendi içlerine daha çok çekilmiş durumdalar. Ama diğer yönden burada daha rahat, daha özgür bir hayatları var. Başka şehirlerde, sokaklarda daha az engelliye bir şeylere dahil olurken görürsünüz. Lisedeyken hayat benim için çok normaldi, pek bir şeye takılmadan hayatımı sıradan bir şekilde yaşayabiliyordum. Ama buraya geldiğim zaman, farkında olmadan, Engelliler Birimi’yle mesela daha fazla vakit geçiriyorsunuz. Mesela toplantıları oluyor, katı-

lıyorsunuz, çevrenizde daha çok engelli insanlar oluyor. Efendime söyliyim, ders yönünden ses kayıtlarını falan paylaştığımız için, daha fazla ortak yöntem kullandığımız için daha çok birbirimiz içine çekiliyoruz.” (Fatma, BÜ, Tarih, 1)

IÜ’den Mahmut ve Ufuk, üniversite ortamında ideolojik ayrımların mekansal olarak da görülebilir olduğunu şöyle ifade ediyor:

“Hergele’nin⁵ belli kısmında sadece Kürtler toplanıyor. Kolektiflerden arkadaşlar, havuz başında duruyorlar. Diğer görüşten olanlar, kendilerine başka mekanlar edinmişler, orada oluyorlar. Herkes kendi görüşündeki insanlarla muhatap oluyor. Milyonluk şehirde yapayalnız yaşıyoruz.” (Mahmut, IÜ, Tarih, 2)

“Hergele Meydanı’nda her çeşit insan var. Giyinişlerinden, tarzlarından anlaşılabilir bu. Saçını kapatan da var, uç renklere boyatan da var. Çok farklı insanlar var ve hepsiyle arkadaş olmak isterdim. Hergele’ye çıkmak, ufkumu genişleten bir şey bu. Cemaatten arkadaşım da var, sosyalist arkadaşım da var. Bu lisede asla görmediğim bir şeydi. Tekirdağ Anadolu Lisesi’nde okudum ben. Lisedeyken okulumuzdaki kız arkadaşlarla görüşmeyi, konuşmayı bahçede bile yasaklamışlardı bize. Yurtta kalan bir öğrenci olarak çok daha fazla baskı gördüm. Çarşamba günü sadece iki saat çarşı iznimiz vardı. Sebepsiz yere bağırırlardı bize ve biz çok korkardık.” (Ufuk, IÜ, Matematik, 1)

Önceki bölümlerde, ‘üye olma’nın yani bir gruba katılarak ortak dile hâkimiyet geliştirmenin kişinin etrafındaki dünyaya anlam kazandıracak bir etkinlikler silsilesi içerisine girmesine sebep olacağı belirtilmişti. Metropoldışı öğrencilerin hayat tarzları bağlamında kendilerine uygun gruplaşmalara üye

5 İstanbul Üniversitesi’nde Edebiyat Fakültesi ile Fen Fakültesi arasındaki meşhur meydan. İsminin Her Gelen yahut Hergele tabirlerinden geldiği rivayet edilmektedir. 90’lı yıllarda bir müddet kapalı tutulduktan sonra yeniden öğrencilerin kullanımına açılmıştır. Halihazırda Edebiyat ve Fen Fakültelerinde okuyan öğrencilerin buluşma ve sosyalleşme mekanı olarak işlev görmektedir.

olarak, yarı şeffaf akran kabileler ürettikleri görülecektir. Goffman'ın dramaturjik yaklaşımına göre; Bir aktör kurulu bir toplumsal rolü oynarken, genellikle o rol için çoktan kurulmuş olan özel bir vitrin bulmaktadır. Bu rolü edinmesinin temel motivasyonu ister verili görevi yerine getirme arzusu olsun isterse de bu role karşılık gelen vitrini devam ettirmek olsun, aktör kendisini her iki şeyi de yapmak zorunda bulacaktır.⁶ Kişi bir kez bir rolü oynamaya başlayınca artık o rolün toplumsal karşılıklarını yerine getirme yükümlülüğünü de sırtlanmış demektir. Bu anlamda metropol kente üniversite okumaya gelen bir öğrenci, üniversiteli kimliğiyle metropolleşmeye de başlamaktadır. Goffman bu durumu şöyle belirtmektedir: Kişi kendini başkalarına sunarken ortaya koyduğu performansı bir bütün olarak kendi davranışından ziyade toplumun resmen kabullenilmiş değerlerini örneklendirip, bunları bütünleştirir.⁷ Birey, performansı esnasında ideal standartları ortaya koymak isterse, bu standartlara aykırı eylemden vazgeçmek veya onu gizlemek zorunda kalacaktır.⁸ Metropoldışı öğrenci, metropolde yaşayan bir üniversiteli rolünü icra ederken bu durum tanımına uygun olan bir uyum gerçekleştirirler. Bir role uyum sağlamak, o rolü standartlar dahilinde deneyimlemek olarak da anlaşılabilir. Her hayat tarzı, metropoldışı öğrencileri metropolleştiren bir kanala dönüşmektedir. Bu kanallardan; dinî veya ideolojik kanallar, yurt kanalları ve kabuğuna çekilmek sanatı aşağıda detaylıca incelenecektir

Dinî kanallar: Dinî cemaatlerin üniversite içi halleri

Dini cemaatler, metropol kente gelen öğrencilerin güven içinde hayatlarını sürdürme ihtiyacına konforlu ve destekleyici çözümler üretiyorlar. Mesela İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde (İBÜ) Hazırlık okuyan uluslararası öğrenci Murtaza'nın devletlerarası anlaşmalara göre, Kredi Yurtlar Kurumu'nun (KYK) yurdu-

6 Goffman, A. e., s. 17.

7 Goffman, A. e., s. 23.

8 Goffman, A. e., s. 26.

da kalması gerekiyor. Murtaza kalabalık ve pahalılıktan dolayı İstanbul'u umduğu gibi bulamadığını, seyahat ederken dahi gürültüden kafasının ağrıdığını belirtiyor. KYK imkanlarının beklentilerinin altında kalması ve okuluna uzaklığından dolayı, dinî bir cemaatin evlerinde kalmaya başlamıştır. Murtaza, cemaat evinde kalma imkanı olmasaydı, memleketine dönmüş olacağını ifade ediyor.

Dinî oluşumların sağladığı konaklama imkanlarından yararlanan öğrenciler bu imkanlardan faydalanmaya devam etmek için "gönüllü olarak" bu oluşumlara hizmet etmek durumunda kalıyorlar. Dinî cemaatlerde kalan öğrencilerle ilgili bir araştırmada, bu hizmetler; lise ve ilköğretim öğrencilerine ders verilmesi, kurslarda ve dershanelerde gönüllü öğretmenlik yapılması, cemaate ait kitapların ve dergilerin tanıtımları ve dağıtımları, dinî konularda sohbetlerin düzenlemesi olarak sıralanmıştır.⁹ Bir performans icra edilirken oyuncu/icracı; zevklerini, ekonomik durumunu ve seyircilerin edinmesi gereken faaliyet görünümü ile uygunsuz olan kârlı bir faaliyet formunu seyircilerden gizleyebilir.¹⁰ Oyuncular/icracılar genelde icra ettikleri rol için ideal güdü ve niteliklere sahip oldukları izlenimini güçlendirmeye ve bu rolü elde etmek için gururlarını kıran davranışlara, hakaretlere, aşağılanmalara katlanmaya ve üstü kapalı anlaşmalar yapmak zorunda kalmadıklarını göstermeye çalışırlar. Bu ideal izlenimleri güçlendirmek için bir tür eğitim söylemi geliştirilir. Böylece sendikalar, üniversiteler, ticari örgütler ve diğer ehliyet verici kurumlar, kısmen tekellerini sürdürebilmek kısmen de ehliyetli uygulayıcıları diğer insanlardan ayırmak için, uygulayıcılara gizemli bir eğitim alanı ve sürecini masnetmelerini zorunlu kılar.¹¹ Metropoldışı öğrenciler, metropole tutunmak için çeşitli dinî ve ideolojik gruplarda yer alırlar. Bu gruplarda yer alışı düşünsel ve inançsal kökenleri olduğu kadar, metropolde bir yuva edinmek, okumak için

9 Özlem Avcı, *İstanbul'da Dindar Üniversite Gençliği: İki Dünya Arasında*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 32.

10 Goffman, A. e., s. 27.

11 Goffman, A. e., s. 29.

gerekli burs imkanına kavuşmak, grup içinde belirli bir çevre edinmek gibi bazı çıkarları tatmin ettiği de açıktır. Bu bağlamda metropoldışı öğrencinin üye performansının kendisine maliyetini seyircilerden saklaması da anlaşılır olur. Öte yandan üniversite gibi diploma veren bir kurum, eğitim alanı ve sürecinin zorunluluğuyla hem kendisi hem de öğrencileri için bir ayırım noktası gelişir. Bu ayırım noktasında, ehliyetlendirme kurumu olarak kendi ayrıcalığını pekiştirmekte, ehliyet/diploma verdiği öğrencilerini ise eğitim gördükleri alana dair ayrıcalıklı hale getirmektedir. Avcı'ya göre, kent yaşamında bu gruplara dahil olmaya çalışan gençlerin büyük bir kısmının motivisi çıkar ilişkileridir.¹² Üniversite öğrencileri, taktik olarak değerlendirilecek birtakım davranışlarla, bu çevrelerden elde edindikleri çıkarlarını korumak amacıyla farklılıklarını törpüleyerek uyum sağlamaya çalışıyorlar.¹³ Mesela İÜ'den Emin, cemaat evlerinde kalma şartı olarak sigara içilmemesine dair olan kesin kuralı çiğnediği için defalarca ev ve bölge¹⁴ değiştirdiğini ifade ediyor. Mülakatın önceki bölümlerinde kişisel özgürlüğü konusunda hassas olduğunu ifade eden Emin, kişisel özgürlüğüyle bu denli çeliştiği halde neden cemaatte kalmaya devam ettiğine dair soruyu, arkadaşlarıyla eve çıkması durumunda "sefil" bir hayat yaşamaktan korktuğunu söyleyerek cevaplıyor. Emin ayrıca mezuniyet sonrası Kamu Personeli Seçme Sınavı'nı (KPSS) geçememesi halinde, cemaatin kendisine "iş vereceğini" umuyor. Emin'le aynı dinî cemaatin evlerinde kalan ve başörtüsü takmayan İBÜ Hukuk öğrencisi Müge'nin anne ve babası da cemaat içerisinde müteveli¹⁵ seviyesinde hizmet ediyorlarmış. Müge'nin anlattığına göre, cemaat evlerinin genelinde internet yasak olmasına rağmen, İBÜ gibi vakıf üniversitelerinin öğrencilerinin bulunduğu bölgelerde, internet yasağının cep telefonu moderniyile aşılmasına ses çıkarılmıyor.

12 Avcı, A. e., s. 91.

13 Avcı, A. e., s. 139.

14 Birkaç evden meydana gelen ve başında bir 'bölge abi'si bulunan yapılanma.

15 Cemaate gönüllü olarak maddi bakımdan yardım eden esnaf, memur, ev hanımları vb. kişiler.

“Biz Beyoğlu’nda kalıyoruz. Özel bir bölgeyiz. İnternete bizde izin veriyorlar. İnterneti ödev için falan kullanmak zorundayız çünkü. Sim kart modemleriyle internete girebiliyoruz, buna izin verdiler.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

Müge, ileride hâkimlik veya savcılık sınavlarına girdiğinde, cemaatin kendisine mülakatlarda yardımcı olacağını düşünüyor. Ona göre, zaten herkes bu tür sınavlarda bağlı olduğu gruba tarafından kollanmakta. Müge, Adalet eski Bakanı Mehmet Moğultay’ın kadrolaşma itiraflarını¹⁶ da örnek olarak zikrediyor. Müge, kaldığı cemaatten beklentisini şöyle dile getiriyor:

“Cemaatte hukukçular farklı biraz daha. hukukçuların evleri, hukukçulara özel şeyler, hukukçuların adaptasyonu tamamen farklı. Cemaatte zaten kesinlikle, hâkimlik-savcılık sınavına kesinlikle girin diyorlar. Bu sınavlara hazırlanmak için etüt merkezleri falan ayarlanmış durumda. Cemaatte kalan bir hukukçuysan, hâkim-savcı olmak da istiyorsan olursun yani. Mülakatlarda yardım ediyorlar. Bu normal de zaten. Eğer cemaatteyseniz cemaatin adamları size torpil yapacak. Eğer solcuysan, solcular sana yardım edecek. En kötüsü ortada olmak, ortadaysan iyice harcanıyorsun. Yazılı sınavın iyi olsa bile, hiçbir şekilde hiçbir yere gidemiyorsun yani.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

Mezuniyet sonrası iş bulma konusunda dinî gruplara duyulan güven bu gruplarda kalan öğrenciler arasında yaygın durumdadır. Mesela İÜ’den Emin cemaatten umduğu asıl faydayı, mezuniyetten sonra göreceğini düşünüyor:

“Cemaat içerisinde kimileri var ki, Hocaefendi öl dese ölecek. Nerdeyse bir ilah gibi görüyor onu. Oysa ben cemaati, cemaat beni karşılıklı olarak kullanıyoruz. Birbirimizden istifade ederiz. Cemaatin bende beklediği, dinî konuları bilmeyen kardeş-

16 Adalet eski Bakanı Mehmet Moğultay, selefi Seyfi Oktay zamanında 2.000, kendi zamanında da 1.000 tane eleman alarak yargıda kadrolaştığını itiraf etmiştir. Bkz. *Eski Adalet Bakanı Mehmet Moğultay’ın Kadrolaşma İtirafı*, (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=COOxmtY2S5I>, 15.06.2012.

lerimize, liselilere falan, bir şeyler öğretebilmek. Ben ise cemaatten evimi, yememi-içmemi sağlamasını bekliyorum. Büyük bir abinin sohbeti olmadıkça ben sohbete falan gitmem. Bu şimdilik olan kısım. Asıl etkileşim lisans hayatından sonra başlıyor.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

İÜ’den Zahit de, Emin gibi düşünerek cemaatin kendinden talep ettiklerini ve kendisine imkan olarak verdiklerini, bir tür alışveriş ilişkisi olarak çözümlüyor. Zahit, “öğrenci bakma”ya dair şunları söylüyor:

“Açıkkçasını söylemek gerekirse, kimse kimseye bakmak istemez. Ama birisi orada kalıyorsa, mecbur bir şeyin ucundan tutması gerek.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

İÜ’den Nejla, Gülen Cemaati’nin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) bölümündeki etkinliğini şu sözlerle ortaya koyuyor:

“Bizim okulumuzda sadece Gülen Cemaati ve Anadolu Gençlik Derneği var. Başka bir grup yok. Sınıftaki arkadaşların %90’ı Gülen Cemaati’nde kalıyor. Zaten kızlardan bireysel olarak eve çıkan çok az kişi var, ben mesela ve birkaç da evli arkadaş. Bizim de bir şekilde irtibatımız devam ediyor. Geri kalan %10 da özel ev ya da Anadolu Gençlik’te kalıyor. Bu durum İlahiyatlarda böyle, mesela Ankara İlahiyat’ta da böyle olduğunu biliyorum, öğrencilerin %90’ı Gülen Cemaati’nde kalıyor. Ama bu oranın üçüncü sınıfta değişebileceğini düşünüyorum, özel eve çıkmak isteyenler var çünkü. İnsanlar eve gelme saati uygulaması, zorunlu görevler veya zorunlu sohbetler yüzünden cemaatten soğuyarak özel eve çıkmak isteyebiliyorlar. Ben kendi evimde kalmama rağmen, Gülen Cemaati’yle irtibatım hâlâ var. İlk iki ay orada kaldım sonra ayrıldım. Yurttaki kalabalık ve gürültülü ortamda kalamadım. Tamamen özel sebeplerle ayrıldım, yani. Cemaate karşı hâlâ muhabbetim vardır, hâlâ da görüşürüm. Memleketimden bir arkadaşım beni şimdiki ev arkadaşlarımla tanıştırdı. Şu anda kendi evimde kendi odam var.” (Nejla, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Nejla'nın sınıf arkadaşı Zahit, arkadaşının sözlerini şöyle tamamlıyor:

“Bizim bölümdeki öğrencilerin çoğu, buraya gelirken yer bulma sorunuyla karşı karşıyalar. Cemaat dini önceleyen bir hayat tarzıyla beraber kalacak yer sorununu çözdüğü için, insanlar genelde burayı tercih ediyor. Ayrıca burs imkanları da var.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Lise yıllarından beri Süleymancılar ya da Süleyman Efendi Cemaati olarak bilinen cemaatte kalan İÜ'den Halim de, kendisini mensubu olduğu cemaatle tanımlıyor. Halim, cemaatin hayatında kapladığı yer hakkında şunları söylüyor:

“Benim her şeyim, bütün yaşantım bu cemaat oldu. Cemaat vasıtasıyla Gürcistan'a gittim mesela. Orada yirmi dört tane yurdumuz var, buradaki gibi faaliyetlerine devam ediyorlar. Gidip Gürcülerle, Gürcistan'daki Azerilerle, hatta oradaki Türk Konsoloslugu personeliyle tanıştık. İran Tebriz Üniversitesi Rektörü'yle sohbet ettik. Bunlar hep cemaat vasıtasıyla oluyor. Köyüme döndüğümde, namazlarımı camide kılmamın da etkisiyle, yaşlılar beni ayakta karşılar, sohbetimizi insanlar beğenir. İstanbul'da olmak Türkçemi geliştirdi.” (Halim, İÜ, Veterinerlik, 4)

Doğu bölgelerinden gelen bazı öğrencilerin gayriresmi olarak faaliyetlerini sürdüren medreselerden çeşitli şekilde istifade ettiği görülüyor. Bu geleneksel kurumlar asıl öğrencilerinin –mollalar– yanı sıra, üniversiteye hazırlanan öğrencilere de kendi bünyelerinde kalacak ve ders çalışacak mekanlar sunuyorlar. Medreselerden gelen öğrencilerin de, metropol kent ortamında dinî cemaatlerde örneklem kapsamında özellikle Gülen Cemaati'nde kaldığı görülüyor.

“İlk sene Bayburt'ta girdim sınava, kazanamayınca, Doğubeyazıt'a döndüm. Bizim ev dört odalı ve dokuz kardeşiz. Evde ders çalışma imkanım yoktu. Bizim orada medreseler var. Üniversiteye hazırlanan öğrenciler olarak biz de orada yurtta ka-

lır gibi kalıyorduk. Günde bir saat bize ders veriyorlardı. Ayrıca medresenin fakih denilen has öğrencileri vardı, onlar İslami ilimler okuyordu.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

İÜ’den Ragıp da lise döneminde medreseye gidip geldiğini belirtiyor.

“Lisede okurken aynı zamanda medreseye de gidiyordum. Medresedeki eğitimi çok ezberci buldum.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

Örnekleme içerisinde medrese eğitimine bir şekilde katıldığını ifade eden iki metropoldışı öğrenci de, Doğu şehirlerinden gelmekte olup Kürt’tür. Ayrıca bu iki öğrenci de, İmam-Hatip Lisesi mezunu olup, üniversite eğitimi için tercihlerini dinî eğitimden yana kullanmışlardır. Medreselerin Batı şehirlerinde yaygın olmaması bu öğrencileri, diğer dinî gruplarda kalmaya yönlendirmiştir. Hem Zahit hem de Ragıp, Gülen Cemaati’nde kalıyorlar.

Cemaatte kalırken işler her zaman umulduğu gibi gitmeyebiliyor. Kişinin kendisinin ve ailesinin cemaate dair bir geçmişi olsa bile, metropolde karşılaşılan yeni kişiler, yeni sorunlar metropoldışı öğrenciyi bir cemaate mensubiyet duysa bile yalnız hissettirebiliyor. Mesela, ebeveyninin Gülen Cemaati’nde müteveli seviyesinde görevler üstlendiğini belirten İBÜ’den Müge, İstanbul’a geldikten sonra Gülen Cemaati’nin evlerinde kalmaya başlamış. Ailesi, Müge cemaatin evinde kalırken sorun yaşamayacağını düşünse de, bu dönem Müge için pek çok sıkıntıyı beraberinde getirmiş. Müge yaşadıklarını, kültürel şok terimiyle ifade etmeye çalışıyor:

“Ailem cemaate çok güveniyordu. Çünkü onlar da üniversite yıllarını cemaatte geçirmişler ve o zamandan beri irtibatları devam ediyor. Şu anda cemaatin içinde mertebe olarak büyük yerlerdeler. Cemaatte zorluk çektiğim için babamın ağladığını biliyorum. ‘Yirmi beş yılda bir kez size işim düştü, bunu da yapamayacak mısınız’ diye ağladı babam. Annemin ağladığını

biliyorum. Benim annem babam da müteveli, gece bir öğrenci hastalansa babam kalkar hastaneye götürür, annem hemen her gün kek, poğaça, pasta yapar götürür. Ben hastalandım, üç gün boyunca kapımı kimse çalmadı. En sonunda İstanbullu bir arkadaşım babasının arabasıyla geldi de götürdü beni. İstanbul'da cemaatte menfaat için kalan çok. İnsanlık yok ya, ölmüş hani. İlk yıl her ay eve gidiyordum. Kültür çatışması beni mahvetti. Aynı masada yemek yiyorsunuz ama biri Trabzon'dan gelmiş, biri Mersin'den gelmiş. Biri hep aynı tabaktan yemek yemiş, diğeri farklı tabaklardan yemek yemiş. Birisi masada yemek yemiş, diğeri yerde yemiş. Anlaşamadım yani, geçinemedim bazı yörelerle. Kültür farkı beni felaket bitirdi yani." (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

Cemaatte kalmak bazı direnç noktalarını da beraberinde üretiyor. Metropoldışı öğrenciler, cemaat bünyesinde geliştirilen itaat kavramı çerçevesinde iradelerine ipotek konulduğunu, cemaat imkanlarından faydalanmalarının karşılığı olarak cemaatteki abilerinin kendilerinden çeşitli taleplerde bulunduğunu anlatıyorlar. Mesela, İÜ'den Ragıp, bu konuda bazı örnekler veriyor:

"Cemaatin namaz kılması falan hoşuma gitti de, cemaat içindeki itaat kültürü, emirleri sorgulamama gibi şeyleri anlayamıyorum. Abilerin söylemlerinde de çelişki var. Birisi geliyor ders notlarınızı yüksek tutun diyor, öbürü gelip dersler de önemli diyor. Kardeşim, ben buraya okumaya geldim ama. Görev veriyorlar mesela, öğrenci falan veriyorlar. Sonra cemaatten verdikleri görevle kendi okul derslerimiz çakıştığında, bizden öncelikle cemaatin işini yapmamızı istiyorlar. Yahu benim ilk vazifem öğrencilik, ben bu yüzden buradayım. Hepimizin Türk olduğuna dair söylemleri hoşuma gitmiyor." (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

Gülen Cemaati'nin evlerinde kalan Ragıp, cemaat içindeki itaat kültürü, kendilerine verilen emirlerin sorgulanamaması, cemaat abilerinin sözlerindeki çelişkiler ve dinî cemaat-

tin milliyetçi bir söylem geliştirmesine karşı direnç geliştirmiştir. Ragıp'ın sınıf arkadaşı olan ve aynı cemaatin evlerinde kalan Emin de, cemaatte kalmasına rağmen kişisel alışkanlıkları ve ilahiyatçı olması dolayısıyla cemaatin genel kurallarına karşı bazı direnç noktaları geliştirdiğini ifade ediyor:

“Sigara yüzünden cemaatte ev ev atılıyorum. Ben ilahiyatçı olduğum için eleştiriyordum onları. En çok karşı çıktığım şey, Risale'yi Kur'an'ın önüne geçirmeye çalışmaları, orada bir duracaksın arkadaşım. Sünneti bile Kur'an'ın önüne geçiremezsin ki. Neden Kur'an değil de Risale okuyoruz dediminde, bana Risale'nin Kur'an meali ve tefsiri olduğunu söylüyorlar. Kur'an'ın tamamını içermiyor dediminde, bize Kur'an'ın önemli yerlerini veriyor, kıssaları atlıyor diyorlar. Halbuki Risalelerin hemen tamamı kıssalardan oluşuyor. Sonra hüküm konusunda önemli diyorlar. Bağnazlığa tutulmuşsa ona doğruyu anlatamazsın.” (Emin, İÜ, ilahiyat, 3)

İÜ'den Emin, yaşadığı bu sorunlara rağmen kendi eleştirilerini dile getirdiğini ama süreç içerisinde cemaat imkanlarından yararlanma karşılığında bu tavrını feda eden bir anlaşma yaptığını anlatıyor:

“Kısıtlanmaya gelen bir insan değilim. Emir alırım, emre boyun eğirim ama özgürlüğümü kısıtlayacak emirlere uymam. Mesela bana diyorlar ki ‘Dışarı çıkmayacaksın, hafta sonu veya yılsonu programlarına zorunlu olarak katılacaksın’. ‘Neden zorunlu, ben gelmiyorum’ diyorum. O zaman ‘Atılırsın’ diyorlar. Atarsanız atın diyorum. Beni attıkları zaman, cemaatin içinde ilahiyat oluşumundan sorumlu abiye söylüyorum bunu. O da bana başka bölgeden ev buluyor. Fatih'ten atıldım, Bayrampaşa'ya gittim, oradan atıldım Esenler'e gittim, oradan atıldım Gaziosmanpaşa'ya geçtim, orada da sigaram problem oldu, oradan da atılınca en son Sultançiftliği'ne gittim. En sonunda bu yılın başında bir anlaşma yaptık. Harabe bir evi verdiler bana, ben burayı aile evine çeviririm ama sigarama karışmayacaksınız dedim. Onlar benim sigarama karışmayacak,

ben onları eleştirmeyeceğim, bir yıl böyle idare edeceğiz. Öyle devam ediyoruz.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

İÜ’den Yasin, maddi durumunun yetersizliği ve cemaat içi aktivitelere katılmaya gönülsüzlüğünden ötürü cemaat içerisinde ayrımcılığa uğradığını ve okula uzak bir bölgede kalmaya zorlandığını ifade ediyor:

“Üniversiteye hazırlanırken Gülen Cemaati’nin yurtlarında kalmıştım. Aynı zamanda dersanelerine de gidiyordum. Cemaatle öyle tanıştık. Sonra ben üniversiteyi kazanınca, beni aradılar. Sana yardımcı oluruz, zorluk yaşamazsın dediler. Halbuki bunlar ayakmış. Ailem de zaten cemaate gitmemi istiyordu. Bu durumun üç sebebi olabilir, güvendikleri, inandıkları ve cemaatte kalmanın daha ucuza gelmesi yönünden olabilir. Ben zaten inanan bir insanım, cemaatin bana kattığı bir şey yok aslında. Şu anda soğumuş durumdayım zaten, çıkmayı bile düşünüyorum. Bölge abisine, çalışmam lazım dedim. Hallederim dedi, sıkıştırmaya başladım. Yardımcı olmadı, durumlar daha kötüye gitti. Parası olanların daha baskın olduğunu gördüm. Ben bi lafı beş defa söylüyorum hesaba alınmıyor, varlıklı olanın lafı ikiletilmiyor bile. Cemaatte önemsendiğimi hissetmiyorum. Şu anda beraber kaldığım bir arkadaşla ev arıyoruz çıkmak için. Okuldan pek arkadaşım yok, beraber kaldığım kişilerle arkadaşlık ediyorum. Ben kolay arkadaş edinemiyorum. Cemaatte kalmamın bu konuda yardımını görüyorum. Maddi olarak da yardımları oluyor. Ben aylık elli lira veriyorum mesela. Bana öğrenci verdiler, üç gün baktım ve bıktım. Hiç tanımadığın bir ailenin çocuklarına bakıyorsun, en ufak bi sıkıntıda sen sorumlu olacaksın. Cemaatteki abiler öyle şeyler söylediler ki, zorunlu olduğumu hissettim. Sonra beni okula çok uzak bir yere sürdüler. Beni bayağı kötü bir eve attılar. Sultançiftliği tarafında bi yerde kalıyorum.” (Yasin, İÜ, Coğrafya, 1)

Bazı metropoldışı öğrenciler, kendilerine yeniden metropol kentte üniversiteye başlama şansı verilseydi, daha önce kaldık-

ları dinî cemaatlerde asla kalmayacaklarını ifade etmektedirler. İÜ'den Hayrettin bu konuda, öğrencilere uygulanan burs ve kredi sisteminin de, öğrencileri dinî cemaatlerde kalmaya zorladığını; çoğu kişinin eve çıkacak kafa dengi bir çevre oluşturma ve maddi imkana kavuşana kadar buralarda kalmak zorunda kaldığını dile getiriyor:

“İstanbul’da bir öğrencinin kendi şartlarıyla özel evde kalması falan çok zor. Yani böyle illa ki 4-5 kişi olacaksınız, böyle kıt kanaat geçineceksiniz. Şöyle düşünüyorum yani sistem de biraz insanları cemaatlere yöneltmeye yönelik bir ideal peşinde koşuyor diyebilirim yani. Sonuçta sana 260 lira veriyor. Sen bunun 70 lirasını, 80 lirasını yol parasına veriyorsun. Günlük yemeğini şeyini falan, zaten o parayı zaten sen kendine harcıyorsun zaten. Geriye yaşamak için ya da ekstra bir harcama yapmak için sana yetmiyor zaten. Yani çok insan var yani çevremde gördüğüm kişiler var. Sırf başka bir şey yapamadığı için cemaatte kalanlar var yani. Fırsatını buldukları zaman çıkıyorlar yani. Geçen seneden beri gözlemlediğim kadarıyla, içinde belli bir süre kalıyorlar, sonra fırsatını buldular mı kaçıyorlar yani.” (Hayrettin, İÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Hayrettin’in cemaatte kalmak ile ilgili söylediklerini İÜ’den Hale de destekliyor. Hale, üniversiteye yeniden başlama imkanı olsaydı, daha sosyal bir hayata gireceğini ve mesela cemaatte kalmayacağını ifade ediyor:

“Çok değişik başlardım. Böyle sorular sormayın üzülüyorum sonra. Her şeyi yapmaya çalışırdım. Cemaatte kalmazdım. Maddi olarak tek başıma eve çıkmam mümkün olmadığı için, 2-3 arkadaşım ile çıkardım. Ya mesela en azından kendi alanımla ilgili kendimi geliştirirdim başlangıçta. Hani hem kendi alanım hem de genel olarak yapmak istediğim birçok şey vardı aslında o zaman ya. Bütün konserlere gitmeye çalışırdım mesela. Öyle çok konsere de gitmedim ben burada. Sevgilim yüzünden kaçırdığım birçok şey oldu mesela. Hani bazı konserlere falan, bazı programlara izin vermiyordu. 17-18 yaşındaydım galiba.

Bana şu an çok çocukça geliyor ama insanın yaşaması lazım işte. Hani okulun festivalleri olur ya katılamadım bile. Festivalle gitmektense eve gitmeyi tercih ettim ama şu an pişmanım. Ondan sonra evet biraz daha şey oldum hayata karşı. Niye eve gittim ki ben burada şey yapsaydım mesela diyorum. Bilmiyorum birçok şey yapardım herhalde. Bunu on sayfalık bir yazı halinde verebilirim.” (Hale, 1Ü, Psikoloji, 3)

Hale, metropol kente geldikten sonra kendisini kısıtladığını düşündüğü, içinde kaldığı cemaat, memlekette kalan sevgili gibi unsurlardan uzak durmuş olmayı diliyor.

Dinî cemaatlerde kalan öğrenciler, metropol kentteki barınma sorunlarını güvenli ve konforlu bir çözüme kavuştursalar da, buradaki varlıklarının devamı için bu gruplara “gönüllü olarak” hizmet etmek durumunda kalıyorlar. Dinî cemaatler içerisinde, bazen aynı kuralın –Gülen Cemaati’nin evlerindeki internet yasağı gibi– okunan üniversite ve kalınan semt bazında yumuşatıldığı ya da sertleştirildiği görülüyor. Cemaatin kendilerine sunduğu hayat tarzını yaşamaya pek gönüllü olmayan bazı metropoldışı öğrenciler, kendilerine göre bir fayda-zarar hesabı çerçevesinde farklılıklarını törpülemeye çalışıyorlar. Cemaatte kalan öğrencilerin farklılıklarını törpüleyerek buralarda kalma motivlerinden birisi de, mezuniyetten sonra içinde bulundukları dinî oluşumların kendilerine profesyonel hayatta doğrudan yardımda bulunacağına dair inançlarıdır. Bazı dinî cemaatlerin, kimi bölümlerde –İÜ DKAB bölümü gibi– çok büyük bir çoğunluğu etkisi altına aldığı tespit edilmiştir. Kimi öğrenciler ise, uzun yıllardır içinde bulundukları dinî cemaatle kendilerini tanımlıyorlar. Nispeten daha küçük ve kapalı olan bu cemaatlerde –mesela Süleymancılar– kalan metropoldışı öğrencilerin daha az rasyonelleştikleri görülüyor. Ülkemizin Doğu bölgelerinde eğitim faaliyetlerine devam eden medreselerin, üniversite hazırlık öğrencilerine kalacak yer ve ders çalışacak mekan sağladıkları örneklem dahilindeki öğrencilerle yapılan mülakatlar da tespit edilmiştir. Üniversiteye hazırlık safhasını, medreselerde kalarak geçiren öğrenciler, metropol kente geldiklerinde dinî

cemaatlerde kalmayı tercih ediyorlar. Cemaat içerisinde kalan öğrencilerin, bazı direnç noktaları geliştirdikleri de görülmüştür. Cemaatlerin internet, sigara ve flört yasağı metropoldışı öğrencilerin tepkisini çekerken bu yasakları delmenin çeşitli yollarını bulmaktalar veya bu yasakları haklılaştırarak uygulamaya çalışıyorlar. Cemaatler içerisindeki itaat kültürü de, metropoldışı öğrenciler tarafından çoğu zaman mantığa büründürülse de, bu kültüre karşı da bir direnç noktası mülakatlar esnasında tespit edilmiştir. Üniversiteye ilk geldikleri yıllarda dinî bir cemaat içerisinde kalan bazı metropoldışı öğrenciler, uygun arkadaş ve maddiyatı elde ettiklerinde buralardan ayrılıyorlar. Bu öğrencilere göre dinî cemaatler kendilerini metropol ortamında kısıtlıyor. Ayrıca devletin kredi ve burs stratejisinin de, maddi durumu iyi olmayan öğrencileri dinî cemaatlerin evlerinde kalmaya zorunlu hale getirdiğini düşünüyorlar.

İdeolojik kanallar: Üniversite içi siyasi örgütlenmeler

Örneklem dahilindeki üniversitelerde, sol eğilimli örgütlenmelerle milliyetçi ve muhafazakâr çizgideki siyasi hareketlerin gençlik oluşumlarından kişilerle görüştük. Metropol Üniversitelerinde Siyasal ve Eylemsel Hareketlilik bölümünde de geçtiği üzere, metropoldışı üniversite öğrencilerinin apolitik olmadığı iddia edebiliriz. Aslında siyasi örgütlenmeler de, temelde dinî cemaatlerin yaptığına benzer bir şekilde, metropoldışı öğrencilerin başta barınma olmak üzere bazı sorunlarına güvenlikli ve destekleyici çözümler sunuyorlar. Üniversite içerisindeki siyasal örgütlenmeler buna ek olarak, öğrencilerin siyasal ve eylemsel hareketliliğini de organize ediyor. Mesela İÜ'den Eda, sol görüşlü bir ailenin çocuğu olarak kendi siyasi görüşlerini de bu yönde oluşturmuş. Lise yıllarından beri sol örgütlerle irtibatlı olan Eda, İstanbul'a geldikten sonra ekonomik anlamda sıkıntılar çekmiş. İlk iki yıl devlet yurdunda kalan Eda, içinde yer aldığı siyasal gruptan arkadaşlarıyla eve çıkmış. Eda içinde yer aldığı ideolojik grubun kendisinin metropol kente uyum sağlamasında ne denli önemli olduğunu şöyle anlatıyor:

“Ailem İstanbul’a gelmemi istemiyordu. Ekonomik olarak yetemeyeceğimizi düşünüyordlardı. İstanbul şehrinin ve İstanbul Üniversitesi’nin karışık ve karmaşık yapısından korkuyorlardı. İstanbul’a geldiğimde, şehir bana çok pahalı geldi. İlk iki yıl yurttta kaldım. Yurt parasını ve harçları yetiştirmeye çalışmak benim için çok zordu. Ekonomik olarak yetersizlik beni sosyal anlamda da geri plana itiyordu. İstanbul, kendim gibi düşünen bir arkadaş grubum olana kadar yani ilk sene boyunca benim için “karışık kalmaya” devam etti. Benim gibi düşünen arkadaşlarımla bir araya gelmeye başladıkça bu durumu yavaş yavaş aştım. Lisedeyken de sosyalist düşünceye yakındım. Üniversiteye gelince Öğrenci Kolektifleri ile bağlantı kurdum. İstanbul’da işimi çok kolaylaştırdılar. Yurttta yalnızdım, Kolektiflerden arkadaşlarım oldu, onlar da arkadaşlarıyla tanıştırdılar. Yaşadığım sıkıntılar, kalacak yer konusunda yardımları oldu. Şu anda aynı gruptan arkadaşlarımla evde kalıyorum. Bir tane de sınıf arkadaşım bizimle kalıyor. Dört kişi kalıyoruz. Bir arkadaşımızın ekonomik durumu yetersiz. Kirayı eşit olarak dört parçaya bölmüyoruz. Herkes ödeyebildiği kadar veriyor. İstanbullu olup kendi evinde kalan arkadaşlarımız da bize destek oluyorlar. Parasız kaldığımızda, komün bir şekilde herkes parasını çıkarıp ortaya koyuyor ve yemek yiyoruz. En azından aç kalmıyoruz. Akbilimiz olmadığında akbillerimizi paylaşıyoruz, birbirimizin akbilini dolduruyoruz. İdeolojik olarak ben bireysel hareket edemem. İçinde yer aldığım siyasi grup, İstanbul’da hayatı yaşamak ve öğrenmek açısından, bana yardımcı oldu. Kendimi artık içinde bulunduğum grubumla tanımlıyorum.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

Görüldüğü üzere Eda, kendini tamamiyle içinde yer aldığı grupla tanımlar hale gelmiştir. Komün bir yaşantıyı hayata geçirebilme idealini, oluşturdıkları ev ortamıyla gerçekleştirmeye çalışan Eda ve arkadaşları için İstanbul böylece ‘karışık halden’ kurtulmaktadır. Gençliğin siyasete katılımını araştıran bir çalışma, Eda ve arkadaşlarının ütoppyayı hayata geçirme olarak nitelenebilecek bu davranışlarının bir başka sosya-

list grup olan Demokratik Toplum Partisi (DTP)'li gençlerde de var olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, DTP'li üniversite gençleri kendi aralarında borç kavramının olmadığını, parası olanın olmayana borç olmaksızın para verdiğini, aralarında tam anlamıyla komünal bir yaşam biçiminin hâkim olduğunu belirtiyorlar.¹⁷ Eda ve arkadaşlarının içinde yer aldığı ideolojik grup, barınmalarından kültür-sanat faaliyetine kadar gündelik hayatlarının hemen her noktasında etkindir. Metropoldışı öğrencilerin ekonomik olarak kısıtlı kaldıkları yerlerde, metropollü arkadaşları onlara yardım ediyor. Metropollülerin metropoldışı öğrencilere mali yardımda bulunmasının, aslında dinî cemaatlerde kurumsallaşan bir yapının daha arkaik bir hali olduğu öne sürülebilir. Dinî cemaatlerde, bu yardımlaşma şeklinin metropolde çalışan esnafın fitre, sadaka gibi dinî motivli yardımlarının burs adı altında kendilerine bağlı öğrencilere aktarmasına evrildiği müşahade edilmiştir. Eda, sosyalist dünya görüşünü kendi hayatına uyarlarken en büyük dayanağı içinde yer aldığı Öğrenci Kolektifleri grubudur. Bu yüzden "bireysel hareket edemeyeceğini", "kendini içerisinde yer aldığı grupta tanımladığını" özellikle ifade ediyor.

İBÜ'den İrfan, ilk sene Milli Görüş çizgisindeki Anadolu Gençlik Derneği'nin (AGD) yurdunda kaldığını, sonra Milli Görüş çizgisine yakın İlim Yayma Cemiyeti'nin (IYC) yurduna geçtiğini, daha sonra da Milli Görüş çizgisindeki diğer arkadaşlarıyla evde kaldığını anlatıyor. Milli Görüş çizgisinde yetişen ve halen orada kalmaya devam eden İrfan, İstanbul'a gelmeden önce kentin önemli mekanlarından Kız Kulesi ve Ayasofya'yı bildiğini söylüyor. Sivas'tayken, Ayasofya'nın bir gün yeniden açılacağını/fethedileceğini düşlediğini ifade ediyor. Ona göre, Ayasofya tekrar camiye çevrildiğinde, fethi tekrar sembolize etmeye başlayacak. Ayasofya'nın cami olarak açılması idealini başka dinî cemaatlerde kalan diğer metropoldışı öğrenci-

17 Yüksel Taşkın, "Siyasi Partilerin Gençlik Kolları: Politikleşme Öyküleri ve İdeolojik Yönelimler Üzerine Bir Değerlendirme", *Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, der. Cemil Boyraz, İstanbul, TÜSES Yayınları, 2009, s. 127.

ler de paylaşıyor. İznik'teki Küçük Ayasofya Camisi'nin 90 yıl sonra 2011 yılında ibadete açılması, Gülen Cemaati'nde kalan İÜ'den Emin'e göre Osmanlı dinî protokolünün simgesi olan İstanbul Ayasofya Camisi'nin de açılması sürecinin bir başlangıcı olabilir. Camiyken müzeye çevrilen Ayasofya, dindar zümreler için hâlâ yeniden açılması (fethedilmesi) gereken bir sembol mekan olmaya devam ediyor.

İrfan, İstanbul'u içinde kaybolacağı kocaman bir yer olarak tahayyül ettiğini ama AGD'nin yurtlarında kalarak kendini "koruyabildiğini" ifade ediyor. İrfan'ın İstanbul'u tanıdığı gezileri AGD düzenlemiş. İstanbul'a ilk geldiğinde trafiğin kendisini çok şaşırttığını söyleyen İrfan, okurken bir süre de araba alıp satarak ticaretle uğraştığını anlatıyor. AGD'de kalmak ve ticaretle uğraşmak, İrfan'ın burada geçirdiği beş yılın sonunda kendisini İstanbullu hissetmesini sağlayan toplumsal ve ekonomik ortamı hazırlamış. AGD çevresinde karşılaşacağı insanların 'kendi ailesine benzer insanlar' olacağını bilmek, kendi ifadesiyle 'ehemmiyeti büyük bir olay'dır:

"Abi arkamızda bizim yani bir yurt olduğu için, bir güvencemiz vardı. Bir de buraya gelirken cemaat vasıtasıyla geliyorduk. Ben buraya yurda geliyordum. Hani başka özel bir yurda da gelmiyorduk. Bir cemaatin, AGD'nin yurduna geliyordum ve orada karşılaşacağım insanlar da aşağı yukarı benim aileme yakın insanlar olur. Dolayısıyla bunun mesela ehemmiyeti çok büyüktür. Hele de bu üniversitede çok büyüktür. Çünkü özel üniversite, çok başka bir dünyadır. Bizim Kasımpaşa, abi, hemen şurası. Şuradan yürüyerek geliyorduk, o zaman Hazırlık binası buradaydı. Yahu inanır mısın, Kasımpaşa'dan çıkıyorum Dolapdere'ye doğru hemen şurada bir köprü var. Balat yolu, Piyalepaşa'dan gelen yol. Oradan sağa doğru dönerken başka bir dünyaya giriyorduk." (İrfan, İBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

Özellikle öğrenim gördüğü üniversiteyi çok farklı bir dünya olarak tasvir eden İrfan, Milli Görüş kanalıyla kendini koruduğunu ve metropol kente böylece tutunduğunu düşünüyor. İr-

fan aynı zamanda İstanbul'da yer alan keskin mekansal bölünmeleri ve bu bölünmelerin yan yana duruşunu tasvir ediyor. Farklı fikirlerden arkadaşlarına karşı kendi doğrularını temellendirmek için Bilim Sanat Vakfı (BSV)'nin seminerlerine devam ettiğini söylüyor. Üstte de geçtiği üzere, cemaat tarzı yapılanmalarda kalan öğrenciler, kaldıkları yapılanmalara bağlı olarak bazı mecburiyetlerle yükümlü tutuluyorlar. Bu yükümlülükler aslında dindar olmakla ilişkilendirildiği için, gençler bu mecburiyetlerden fazla yüksünmüyorlar. Mesela, dinî-siyasi bir grup olan AGD'nin evlerinde kalmak için ibadetlerini düzenli olarak yerine getirmek zorundadırlar, mesela namaz kılmayan birisi AGD'nin evlerinde kalamıyor. Fakat bu kuralın Gülen Cemaati'nde daha gevşek olduğunu, oralarda kalan öğrencilerin böyle bir zorunluluğunun olmadığını görüşmeciler ifade etmişti. İrfan aynı zamanda AGD'nin üniversite başkanıdır ve kamuoyunda Milli Görüş olarak bilinen siyasi geleneğin gençlik kolu olarak görülen AGD'nin siyasi bir kurum olmadığını söylüyor. İrfan, AGD'nin siyasi görüşlerinin olduğunu ama bir tür cemaat gibi çalıştıklarını ve öyle görülmeleri gerektiğini belirtiyor.

IYC'nin yurtlarında kalan bir diğer metropoldişi öğrenci ise İÜ Tıp Fakültesi'nde okuyan Alpaslan'dır. İki sene IYC'nin yurtlarından kalan Alpaslan, bu dönemle ilgili şunları söylüyor: "Açıkçası açılmadım pek fazla, böyle insan ilişkilerimi geliştiremedim. Tabii küçük yerde büyüdük bir de. Onun da etkisi var ister istemez." Alpaslan kaldığı yurttan haftada bir kez yapılan sohbet toplantılarını, kültürel geliştiriciler olarak tanımıyor. Bu programlara herhangi bir zorlama olmadan, 'hoşuna giderek' katıldığını ifade ediyor.

İBÜ'den Derya, kendisi eşcinsel bir birey olmamasına rağmen lise yıllarından itibaren LBGT aktivisti olarak faaliyet gösteriyor. Derya'nın lise yıllarında LBGT haklarıyla ilgilenmesini ailesi ilk başlarda hoş karşılamamış. Bir tür homofobi olarak nitelenebilecek bu durum ülkemiz şartlarında sadece Derya'nın ailesine özgü değildir. Mesela, İBÜ bünyesinde bulunan ve LBGT kulübü olarak bilinen Gökkuşluğu Kulübü, üniversite-

de okuyan öğrencilerin velilerinin şikâyet ve baskısıyla kapatılmıştır. Derya, bu kulübün 2012 yılında yeniden açılması faaliyetlerine doğrudan destek vermeye devam ediyordu. İstanbul İnsan Kaynakları adlı bir dernekte bir dönem çalıştığını ifade eden Derya, burada travesti ve transseksüellere hukuki ve psikolojik destek verdiklerini anlatıyor. Derya, buradaki görevinden, kısa bir süre sonra vakit bulamadığı için ayrılmış. Derya'ya göre eşcinsellik bir tercih değil, bir yönelimdir.

“Şöyle söyleyeyim size, herhangi bir toplumda, yalnızca Türk toplumunda değil, bu kadar tepki göreceğini bile bile eşcinsel olmayı ya da cinsiyetini değiştirmeyi kimse tercih etmez. Onu bu durumda bırakan da genetik koddan başka hiçbir şey olmaz.” (Derya, İBÜ, Hukuk, 3)

Derya, eşcinsellerin hor görülmemesi, hakarete uğramaması, şiddet mağduru olmamaları ve öldürülmemeleri için bir şeyler yapmak zorunda hissediyor. Bu bağlamda LGBT örgütleri, Derya'nın hukuk bilgisini gerçek dünyaya taşıdığı bir alan olmuş. Ayrıca sosyal çevresinin önemli bir kısmını da bu örgütlerden arkadaşları oluşturuyor. Dolayısıyla politik bir hareket olan LGBT örgütlenmeleri, Derya'yı metropolleştiren bir işlev görmüş. LGBT örgütlerinin bireyleri metropolleştirmesine diğer bir örnek ise BÜ'den Zeliha'nın deneyimleri. Kendisini trans erkek olarak tanımlayan BÜ'den Zeliha da LGBT örgütlerinin, metropol kente tutunmasındaki önemini şöyle belirtiyor:

“İstanbul LGBT örgütleriyle tanışmamı sağladı. Ben çok çekişen biriyken, bu örgütler sayesinde aktivist birisi haline geldim. İstanbul beni çok açtı, bu anlamda. Spod, Lambda ve Voltrans gibi eşcinsel örgütlenmelerde görev aldım. BÜ'de Lubunya'da etkinim. Beni İstanbul'a bağlayan bu örgütler oldu. Farklı yaşam tarzları olan insanlarla karşılaştım, ufkum açıldı. LGBT dostu sol çevreden arkadaşlarla eve çıktım.” (Zeliha, BÜ, Felsefe, 1)

Metropol kentin üniversitelerinde siyasal oluşumlar içerisinde kalan öğrencilerin hemen hepsi, kendini içinde yer aldı-

ğı grupla tanımlıyor. Siyasal örgütlenmelerde yer alan metropoldişi öğrenciler, kentin sembolik mekanlarına diğer metropoldişi öğrencilerden daha fazla önem veriyor. Buralarda kalan metropoldişi öğrenciler çok yoğun bir siyasi bilinçlenme etkinliğine maruz kalıyorlar. Kimlikleri yüzünden ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen metropoldişi öğrenciler, metropol kente kendi kimliklerini temsil eden kurumlarda görev alarak ve kendi kimliklerine dost olan siyasi çevrelerle ilişki kurarak politikleşiyorlar. Siyasal örgütlenmeler, metropoldişi öğrencilerin metropolleşmesi sürecinde ideolojik bir kanal olarak işlev görüyorlar.

Araştırma kapsamında farklı örnekler üzerinden dinî ve ideolojik grupların metropoldişi öğrencileri metropolleştiren bir kanala nasıl dönüştüğü gösterilmeye çalışıldı. Bu anlatılardaki örnek noktalar olarak; öğrencilerin metropol kentte bir tür sığınak aramaları, öğrencilerin inanç ve ideolojileri doğrultusunda maddi ve manevi olarak kendilerini destekleyecek bir grubun içinde yer almaktan duydukları memnuniyet, öğrencilerin içinde yer aldıkları gruplara aşinalıklarının arttığı nispette gündelik hayatlarının bu gruplarca kontrol edilmesi, bu grupların metropol kentte yaşayabilme sanatının öğrenildiği/aktarıldığı bir düzlem haline gelmesi gibi örüntüler seçilebilmektedir.

Barınak kanalları olarak yurtlar

Yurtta kalmak, Türkiye üniversitelerinde okuyan pek çok öğrencinin deneyimlediği bir tecrübedir. Yurtlar asıl itibariyle, dinî ve ideolojik kanallar arasında sayılabilecek belirli bir dinî ya da ideolojik gruba bağlı olanlar, devlete bağlı Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) yurtları, üniversitelerin bünyesindeki yurtlar ve özel girişimcilerin açtığı yurtlar şeklinde dört bölümde incelenebilir. Boğaziçi ve Bilgi Üniversitelerinin yüksek gelir grubundan öğrencilerin kaldığı rezidansları bulunduğu gibi, bu üniversitelerin bünyesinde fiyatı daha makul yurtlar da vardır. Özel girişimcilerin açtığı yurtlarda kalan metropoldişi öğrencilerin buralarda kayda değer bir farklılaşmaya uğramadık-

ları gözlemlendiğinden araştırma dışı bırakıldı. Dinî ve ideolojik gruplara bağlı yurt ve benzeri barınma mekanlarında kalanların durumları bir önceki başlıkta ele alındı. Metropol kente gelindikten sonra ilk karşılaşılan sorunlardan birisi, öğrencilerin barınma ihtiyacını nasıl giderecekleridir. Metropoldışı öğrenciler kalacak yer ve sosyal destekle ilgili sıkıntılarını şöyle ifade ediyorlar:

“Sürekli şartlar değişiyordu. Ne bileyim uzak oluyordu. Maddi açıdan uygun yerler arıyorsunuz falan. Tabii derdinizi de kimseye anlatamıyorsunuz, kendi başınıza bir şeylerle çabalıyorsunuz. İstanbul’da arkanızda bir-iki tane sağlam referansınızın olması lazım. Her yönden rahat edebilmeniz için. Bizim de o eksikliğimiz vardı mesela. Ben hep kendi başınaydım. Bir akrabam falan da yoktu yanına gideyim falan. Böyle saçma sapan işlerle uğraşıyordum.” (Zekeriya, İÜ, Tıp, 4)

Görüldüğü üzere, metropoldışı öğrenciler uygun şartlara sahip barınak bulma noktasında sıkıntı çekiyor ve bu noktada kendilerine referans olacak –torpil yaptıracak, iltimas gösterecek– bir desteğe ihtiyaç duyduklarını ifade ediyorlar. Aşağıda, bu düzlem üzerinden geliştirilen taktik ve çözümler incelenecektir.

Devlet yurdunda kalmak

Metropol kentin üniversite öğrencilerinin diğer opsiyonları devlet yurtları ve özel yurtlardır. Devlet yurtları Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) bünyesinde yer alıyor. Bu kurum aynı zamanda devlet tarafından verilen öğrenci burs ve kredilerini de organize ediyor. Yeni bir yapılanma sürecinde olan KYK, kırtasiye işlemlerini azaltarak daha hızlı ve etkin bir şekilde hizmet üretmeye çalışıyor.¹⁸ Bu kapsamda; yurt, burs ve kredi müracaatında bulunan öğrencilerden istenilen belgelerin diğer kuruluşlardan elektronik ortamda alınması sağlanarak, burs/kredi ve yurt

18 Çalışma ve Hedeflerimiz, (Çevrimiçi), <http://www.istryurtkur.gov.tr/calismaHedefler.php>, 17.06.2012.

için istenilen belgeler 12'den 1'e indirilmiş. Bu sayede 10-15 gün gibi sürelerde tamamlanan yurt kaydı ve burs, kredi işlemleri bir gün içerisinde, çok kısa bir sürede tamamlanıyor. Böylece hem işgücü, zaman ve maliyet açısından bürokrasi ve kırtasiyecilik azaltılarak büyük ölçüde tasarruf elde edilmiş, hem de öğrenci ve vatandaş memnuniyeti sağlanmış. KYK'nın İstanbul genelinde¹⁹ 18'i Avrupa yakasında, 5'i Anadolu yakasında olmak üzere toplam 23 adet yurdu vardır.

Devlet yurtları, öğrencilerin pek çok düşünce, ideoloji, inanç, kültür farklılıklarının buluşma noktasıdır. Mesela İBÜ'de hazırlık okuyan Diyarbakırlı Musa, devlet yurdunda kaldığı için, sadece hemşehrileriyle değil Samsunlu, Lüleburgazlı pek çok kişiyle arkadaşlık kurabildiğini ifade ediyor. Musa için metropol kente ve üniversiteye uyum sağlama kanalı devlet yurdunda kurmuş olduğu arkadaşlık bağlantıları olmuş durumda. Musa, yerel bağlantılarından daha metropolitan bağlantılara devlet yurdu kanalıyla geçiş sağlıyor.

Devlet yurtları, diğer yurtlara da benzer şekilde, öğrencilerin beraber eve çıkacağı arkadaşlarını seçeceği ana kadar ikamet mekanı olarak da işlev görüyor. İÜ'den Eda, yukarıda aktarıldığı şekliyle, ideolojik arkadaş çevresiyle devlet yurdunda kalırken daha sıkı bağlantılar geliştirmişti. Devlet yurdunda iki yıl kalan Eda, ardından kendine daha yakın gördüğü arkadaşlarıyla eve çıkmıştır.

Devlet yurtları kendini herhangi bir gruba ait hissetmeyen, İstanbul'da aşına bir çevreye sahip olmayan öğrenciler için, kendi benzerlerini bulma mekanı olarak işliyor. İÜ'den Hasan, yurttaki kalmasının sebebinin eve çıkacak kafa dengi arkadaşlar bulamaması olarak açıklıyor:

“Evde kalsaydım, evimiz baya sosyal bir ortama dönüşürdü. Kafa dengi arkadaşlar bulmak lazım ama bunun için. Yeniden üniversiteye başlasaydım yurttaki daha az kalırdım, eve çıkmak için arkadaş aramaya daha erken başlardım.” (Hasan, İÜ, Maliye, 1)

19 *Müdürlüğümüze Bağlı Yurtlar*, (Çevrimiçi), <http://www.istryurtkur.gov.tr/yurtlarimiz.php>, 17.06.2012.

Uluslararası antlaşmalar dahilinde yurtdışından gelen öğrencilerin de kural olarak devlet yurtlarında kalmaları gerekiyor. Bu öğrencilerin memnuniyet derecesi, kaldıkları yurda bağlı olarak değişiyor:

“İlk geldiğimde Moğollarla takılıyordum, sonra Türklerle de takılmaya başladım. Şu anda hem Moğol hem de Türk yakın arkadaşlarım var. Kaldığım yurttan canımı çok sıktıkları için, Moğolistan’dan arkadaşlarımla Zeytinburnu’nda bir ev tutmuştuk. Moğollar Budist olduğu için dinî cemaatlerle ilişkileri yok. O yüzden herhangi bir yerden yardım gelmiyordu bize. Kışın bayağı soğuktu, kombiyi açtığımızda fatura yüksek geliyordu, açmadığımız zaman ise donuyordum. Orada hasta oldum, üç ay kalabildim, yurda geri dönmek için başvurdum. Başka bir yurda verdiler beni. Şu anda Kadırga yurdundayım, rahatım. Oda arkadaşlarımdan hepsi Türk, sıkıntı çıkmıyor, anlaşıyoruz Daha önce kaldığım yurttan kızlar bize sataşıyorlardı; ‘Siz bizim devletimizin parasını alıyorsunuz, neden bizim ülkemizin parasını yiyorsunuz’ deyip küfür falan ediyorlardı. Aslında, bu yüzden eve çıkmayı istemiştim.” (Solongo, İÜ, Moleküler Biyoloji ve Genetik, 2)

İÜ’den Taner de, Solongo gibi devlet yurdundan eve çıkmayı denemiş ama kendi deyimiyle “sekiz ayda borç batağına girince”, devlet yurduuna “sığınmış”tır.

Yurttan kalmak, kişiyi evde kalmaktan daha az sorumlulukla karşı karşıya bıraktığı için, İstanbul’da ilk yılını geçiren öğrenciler yurttan kalma eğilimindedir. Fakat KYK yurtlarında kalmak isteyen pek çok öğrenci yurtların kontenjanı düşük olduğu için bu fırsattan istifade edemiyorlar.

“Bir yılını İstanbul’u tanımakla geçti. İlk sene yurttan kalmayı tercih ederdim. Daha İstanbul’u tanımadan, bir de evin sorumluluklarını yüklenmek ağır oldu. KYK yurduuna başvurmuştum ama çıkmadı. Çıksaydı, daha iyi olabilirdi. Kendi düşüncelerimi sorguladığımda kendimi bir gruba sokamıyorum, sokmak da istemiyorum açıkçası. Çünkü hangi gruba girersen gir, kendi iradenle karar alamıyorsun, ortak kararlara uy-

mak zorundasın. Ortak bir ruh, ortak bir bilinç beni bozuyor. Bir grup içindeyken illa ki sürükleniyorsun. O yüzden herhangi bir grubun evinde ya da yurdunda kalmak istemedim.” (Cahit, IÜ, Maliye, 1)

Alpaslan, devletin Tıp Fakültesi öğrencisine yurt, burs vs. bakımından hiçbir “kolaylık ya da ayrıcalık sağlamadığı için mustarip olduğunu” ifade ediyor. Alpaslan ne tür kolaylık ya da ayrıcalık istediği sorusunu şöyle cevaplıyor:

“Mesela Tıp Fakültesi bünyesinde öğrenci köyü tarzında apartlar yapılabilir. Odanın içinde banyon olur, çalışma masan olur, doğru değil mi? Sosyal imkanların olur. Tıpçı yani zorlanıyorsa yani bir yer açarsın, herkes orada kalır. 2.000 kişilik çok rahat yapılabilir. Okulumuzun nüfusu 2.000 ve bir araziye 2.000 kişilik hani yeşillik bahçesi olan dörder, beşer katlı, böyle apartlar çok rahat yapılabilir.” (Alpaslan, IÜ, Tıp, 4)

IÜ'den Hasan, öğrenci yurtları yerine apart dairelerin yapılmasını ve akbil gibi uygulamaların tek bir elektronik bilet halinde tüm Türkiye’de yaygınlaştırılmasını istiyor. IÜ'den Halim, bütün Türkiye’de kullanılabilecek ortak bir elektronik bilet sisteminin geliştirilmesi gerektiğini, başka şehirlere gittiklerinde “resmen kazıklandıklarını” söylüyor. Metropoldışı öğrenciler, İstanbul’da kullandıkları indirimli elektronik biletlerini memleketlerinde veya Türkiye’nin başka bölgelerinde kullanamamalarından yakınıyor.

Devlet yurdunda kalmak, bazı metropoldışı öğrenciler için yaşam tarzlarının bir parçası haline gelmiştir.

“İki yıldır öğrenci yurdunda kalıyorum. Yurtta karışanın yok aileyle kalmaktan daha özgürsün ama senle ilgilenen de yok, hasta olsan, canın bi yemek çekse kendini çok yalnız hissedebilirsin. Devlet yurdu maddi olarak iyi, üç aylık 315 lira veriyorum. Altı kişilik odadayım, üçümüz aynı memlekettiniz. Kendi memleketimden insanlarla kalmak istediğimi söylemiştim, imkanlar dahilinde bu tür şeyleri gözetiyorlar. Memnum yani hayatımdan.” (Mahmut, IÜ, Tarih, 2)

Devlet yurdu genellikle benzerlerini bularak öğrenci evine çıkmak için arkadaş aramak gibi adımların atıldığı bir mekan olarak işlev görse de, bazen eve çıkmanın ekonomik olarak bir çıkmaz haline bazen de devlet yurdunda kalmanın da bir hayat tarzı haline gelmesi sebebiyle daimi kalınan bir mekana dönüşebilmektedir.

Üniversite yurdunda kalmak

Metropol kentteki üniversitelerin, bünyesinde okuyan öğrencilerin barınma sorunlarına çözüm olması için açtıkları yurtlar vardır. Buna göre İÜ'ye bağlı öğrenci yurtları, Avcılar ve Cerrahpaşa Kampüslerinde bulunuyor.²⁰ Avcılar Kampüsü'nde KYK'dan devralınan üç blok ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nce inşa edilen üç blok toplamda altı bina halinde hizmet veriyor. Cerrahpaşa Kampüsü'nde ise iki adet kız yurdu bulunmaktadır. BÜ'ye bağlı olarak²¹ ikisi Güney Kampüsü'nde, dördü Kuzey Kampüsü'nde, ikisi Kilyos'ta ve birisi rezidans hizmeti vermekte olan Superdorm olmak üzere dokuz öğrenci yurdu hizmet veriyor. İBÜ'ye bağlı olarak,²² bir yurt ve iki rezidans öğrenci yurdu olarak kullanılıyor. Üniversite yurtları, devlet yurtlarından genel itibarıyla daha konforludur. Bu yurtlar da, son tahlilde devlet yurtlarının işlevlerine benzer işlevleri yerine getiriyor. Mesela, örneklem dışı görüşülen metropollü öğrencilerden Fatih Üniversitesi'nden (FÜ) Esra, metropoldışı öğrencilerin neden üniversite yurdunda kaldıklarına dair gözlemlerini şöyle anlatıyor:

“Okuduğum beş senelik zaman zarfında bayan arkadaşların en az iki senede İstanbul'a uyum sağlayabildiklerini gördüm. Sürekli memleketlerine evlerine gitme eğilimindeler. Bunun sebebi sanırım öğrenci evinde kalanlar için yemek yapmaya, te-

-
- 20 Yurtlar, (Çevrimiçi), http://www.istanbul.edu.tr/rehberlik/burs/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=4 , 17.06.2012.
- 21 Yurtlar, (Çevrimiçi), <http://www.yurtlar.boun.edu.tr/yurtlar.aspx> , 17.06.2012.
- 22 Yurt ve Rezidanslar, (Çevrimiçi), <http://www.bilgi.edu.tr/tr/bilgide-yasam/genel-sekreterlik-koordinasyon-ofisi/yurt-ve-residanslar/> , 17.06.2012.

mizlik yapmaya alışmaya bayan arkadaşlarımız bir anda kendini bir böyle bir yükün içerisinde bulunca aileye özlem artıyor. Tabii dersleri nedeniyle gitmeyip ailesini çağıranda var. Bu olay üniversitenin yurdunda kalanlar için farklılık gösteriyor. Yurt ortamları buna pek mahal vermiyor. İnsan yoğunluğu, boş kalmama, fiziksel uğraş gerektirecek şeylerle uğraşmama, İstanbul'a adapte olmayı biraz daha kolaylaştırıyor. En azından sınıfımda kalan kızların çoğunluğu böyle düşündüğünü biliyorum. İki senenin sonunda sanırım yeterli özgüven sağlanıyor ki arkadaşlarımız yurttan kendi özel evlerine çıkma cesaretini gösterebiliyor. Bu onların İstanbul'a biraz daha alıştığının göstergesi. Evlerde düzenlenen çay partileri, gece yatmaya kalmalar, yurttan elde edilemeyen toplu ders çalışma gibi aktiviteler, zamanla daha da çoğalıyor ve bu durumda aileye olan bağlılık biraz daha azalıyor. Bu noktada, arkadaş ilişkileri de büyük önem taşıyor. Arkadaşlarla olan samimi ilişkiler de yine ikinci sınıfın başlarına tekabül ediyor.” (Esra, FÜ, Genetik ve Biyomühendislik, 4)

İBÜ'den örneklem dışı olarak görüşülen Burak ise metropol dışı öğrencilerin üniversite yurdunda kalmalarıyla ilgili şunları söylüyor:

“İstanbullu olmayan öğrencilerin ilk işi yurttan kalmak; eve çıkmak isteyen bile hem sosyallik hem de eve çıkacaksa bir arkadaş bulmak için, ilkin yurda çıkıp bir çevre yapmak istiyor. Böylece istediği gibi ortamlara akmaya çalışıyorlar. Burası özel üniversite olduğu için, buraya gelen insanların maddi açıdan çok dertleri olmadıkları için ortam delisi olmak için uğraşıyor. Bir de ayrı bir rahatlıkları yurda giriş-çıkış saatleri yok ve karma yurt, haliyle hem kızlar hem de erkekler bundan çok memnun. Bu bana aslında normal geliyor. Çünkü karşı cinsin de ortamın içinde olması sürekli küfürlü ağır ortamların olmasını engelliyor, hatta daha zevkli hale getiriyor. Kızlar için de aynı geçerli. Genelde yurttan bahsediyorum çünkü okulda okuyan İstanbullu olmayan öğrencilerin yarısından çoğu okulun yurdunda ve çok memnun hallerinden. Yurttan yemek verme-

dikleri ve yurdun aşırı bir konforu olmadığı ve üstüne üstlük fazla para verdikleri halde hallerinden memnunlar.” (Burak, İBÜ, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Hazırlık)

BÜ'den Sergen, İstanbul'a ilk geldiğinde üniversite yurdunda kalmaya başlamış, ama ilk kaldığı odadaki arkadaşlarından birinin alkol sorunu yüzünden odasını değiştirmiş. İkinci odasında kendisiyle benzer zevkleri ve hobileri olan kişilerle karşılaşmasını bir şans olarak nitelendiriyor. Masa tenisi, tiyatro, fotoğrafçılık, film gösterim ve tartışmaları gibi aktiviteler kendisiyle aynı ilgilere sahip yeni arkadaşlar edinmesini sağlamış. Sergen için de üniversite yurdu metropol kentteki arkadaşlık ilişkilerinin filizlendiği bir kanaldır. Güzel Sanatlar Kulübü ile İşletme Kulübü'ne üye olan Sergen, üniversite yurdunda kalmadan önce diğer alternatifleri de değerlendiriyor:

“Boğaziçi Üniversitesi'ni kazanınca evimize bir broşür gönderdiler. Üniversiteye yakın bir yurdumuz var. Bu taraflarda yurt fiyatları 750 lira civarında, onlar 200 lira istiyorlardı, cemaatin yurduymuş. İmkanları falan bayağı güzel. Ama ben böyle bir grup içinde yer almak istemediğimden, onlara ‘üniversitenin bana sağlayacağı imkanlardan faydalanacağım, teşekkür ederim’ deyip ayrıldım. Zaten benim yurt bursum var.” (Sergen, BÜ, Yönetim-Bilişim Sistemleri, 1)

Sergen, üniversite yurdu içerisinde de aynı şehirden gelen ve genellikle liseden tanışan arkadaşların şehir merkezli gruplar, İzmirli, Adanalılar, Bursalılar vs., oluşturduğunu söylüyor. Kilyos'taki yurtlarda her odadan sorumlu bir surveyan (belletmen) bulunmaktadır. Çeşitli etkinliklere ulaşımında yurttan servislerin kaldırılması, öğrenci yurdunun merkezî kanal konumunu güçlendiriyor. Serbest zamanlarını hobileriyle değerlendiren Sergen, hobidaş bulmak için de yurt kanalını kullanıyor. Sergen, küçük şehirden gelen öğrencilerin metropol kente kapılarak dağıtabildiklerini, mesela yurda sarhoş gelebildiklerini söylüyor. Çeşitli kulüplerin ayarladıkları partilere yurttan servislerle gidip geldiklerini anlatan Sergen, tiyatro ve sinemaya

da arkadaşlarıyla beraber gidiyor. BÜ'den Nihal üniversite yurdu deneyimini şöyle anlatıyor:

“Üniversitenin yurdunda kalıyorum. Oda arkadaşlarımla iyi anlaşıyorum. Hepsi farklı illerden ama yeteri kadar düzenli ve disiplinliler. Ortak şeylerden hoşlanıyoruz, gittiğimiz kulüpler aynı. Sürekli birlikteyiz yani, o yüzden de iyi anlaşıyoruz.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

BÜ'nün metropoldışı öğrencileri, daha önce de geçtiği üzere, hazırlık sınıfı yıllarını Kilyos yerleşkesinde kalarak geçiriyor. BÜ'den Zeliha, Kilyos'ta kalırken yalnızlık çektiğini vurguluyor:

“Kilyos'ta dört kişilik, sıkışık bir odada kalıyorduk. Çok yalnızlık çektim orada, sevimsiz bir ortamdı. Gece üçe kadar gürültüden uyumak mümkün değildi. Uyku sorunu çektim orada. Hazırlık sınıfını devamsızlıktan bıraktım. Remedial oldum. Kilyos'tan ayrılıp eve çıkınca, uyku dengemi oturtabildim. Hazırlık sınıfını kurs alarak geçtim. Yeniden BÜ'ye başlasaydım, Kilyos'a gitmezdim herhalde.” (Zeliha, BÜ, Felsefe, 1)

Diğer bir BÜ öğrencisi Fatma ise, Hazırlık sınıfı esnasında Kilyos'ta değil de kampüs yurtlarında kaldığı için “dışlandığını” ifade ediyor:

“Hazırlığa geldiğimde, görme engelli olduğum için, beni Kilyos'a göndermediler. Hazırlık öğrencileriyle kalmadık, bizi buradaki bir yurda yerleştirdiler. Erişim imkanlarımızın daha fazla olacağını düşünerek bunu yaptılar ama hep üst sınıflar vardı etrafımızda. Ben kendi kendime, bunca zamandır ufak tefek olaylar dışında hiç engelimden dolayı dışlanmamışken, burada dışlandığımı hissettim. Bu beni çok mutsuz etmişti. Ama sonradan *writing*'i veremediğim için Hazırlık'tan insanlarla kalmaya başladık. Baktım ki, çok iyi anlaşıyoruz, çok iyi dostluklar kurduk, kaldığım odadan çok mutluydum. O zaman fark ettim ki, o dışlanmamın engellilikten ziyade başka şeylerle ilişkisi var. Kilyos'ta kalmayan başka bir hazırlık öğ-

rencisi arkadaşşımla bunu konuşmuşum, o da benzeri tecrübelerini aktarmıştı bana. O zaman anladım ki, asıl sorun herkes bölüm okurken, orada hazırlık öğrencisi olmakmış.” (Fatma, BÜ, Tarih, 1)

Üniversite yurtlarında kalmak öğrencilerin, kampüs yaşamına daha iyi adapte olmalarını sağlıyor. Bu veri, yurtdışında yapılan çalışmalarda belirtilen bir bilgi olma özelliğine sahiptir. Mesela Alaska Üniversitesi öğrencilerinden kampüs dışında kalanlar akademik gereklerle, ilk dönem boyunca, kampüste yaşayanlardan daha iyi başa çıkabilmişlerdir. Kampüsteki yurtlarda kalan katılımcılar, kampüs dışında kalanlara göre kişiler arası ve toplumsal taleplerle daha iyi başa çıkabilmelerine rağmen akademik çalışmalara, üniversitede olmaya daha az motivasyonlu ve daha az eğitsel amaca sahiptir. Kampüs dışında kalan katılımcılar ise, sosyal etkinliklere katılım ve kampüsteki akranları veya diğer kişilerle ilişki kurmakta daha az başarılılar ve üniversite çevresinin sosyal yanlarından daha az yararlanıyorlar. Dahası kampüs dışı katılımcılar, evlerinden ve hayatlarındaki önemli insanlardan uzak kalmakla baş edebilmekte daha az başarılı ve yeni bir çevre edinmekte daha çok zorluğa sahipler.²³ Çünkü üniversite yönetimlerine bağlı yurtlar genelde kampüs içerisinde bulundukları ya da kampüse direkt ulaşım imkanı sağladıkları için öğrencilerin, üniversite ortamında daha çok bulunmalarına, bu ortamdaki sosyal, kültürel, bilimsel faaliyetlere daha fazla katılmalarına sebep oluyor.

Üniversite yurdunda kalmak metropoldışı öğrenciler için, her zaman iyi deneyimler üretmiyor. Metropoldışı üniversite öğrencilerinden bazıları, üniversite yurtlarında beraber kaldıkları arkadaşlarıyla sorun yaşadıklarını da belirttiler.

“Kuzey kampüsteki yurttaki kalıyorum. Yurttaki arkadaşşımla aram çok kötü. Odaya girdiğimde hiçbirinin yüzüne bakmak istemiyorum. Hiçbiriyle konuşmak istemiyorum. Çünkü

23 Bruce Robert Schultz, “A Descriptive Study of Freshmen Adjustment to College at The University of Alaska”, La Verne Üniversitesi, California, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008, s.193-194.

o odaya girdiğimde yalnız olduğumu hissetmek istiyorum. Zaten dışarıda insanlarla birlikteyim, odadayken kimseyle muhabbet etmek zorunda hissetmiyorum kendimi. Zaten çoğuyla da kavga ettim, bir sürü sorun çıktı çünkü. Bilgisayarına gümölüp kimseyle konuşmuyorum. 10-12 saat internette vakit geçirebiliyorum. İlk başlarda böyle değildim ama şimdi böyleyim.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

“Üniversite yurdunda kalıyorum. Kaldığım odadan arkadaşım yok ve onlarla anlaşıyorum. Odaya fazla uğramıyorum, iletişimimiz koptu. Odadaki arkadaşlara verdiğim selamı sayarsanız, bazı haftalara bir tane bile denk düşmeyebilir.” (Fatma, BÜ, Tarih, 1)

BÜ’den Erdal’a göre, üniversite yurdunda kalmak için insanın sabır sahibi olması gerekiyor:

“BÜ eski bir okul olmasına rağmen, öğrenciye hizmeti az. Okulun yurdunda kalmak için sabır sahibi olmak lazım. Yurtta kalmayacaksan, alternatifin Hisarüstü’nde evde kalmaktır, ona da ekonomik güç lazım. Ben memur çocuğuyum, ailemin fedakârlığı had safhada. Orada iki boğazın geçindiğiyle ben burada bir boğaz geçinebiliyorsam, bu durum sistemle alakalı bir şeydir.” (Erdal, BÜ, İktisat, 1)

Bazı metropoldışı üniversite öğrencileri, özellikle BÜ’den öğrenciler, üniversite yurtlarında kalırken çeşitli sorunlarla karşılaşmalarına rağmen maddi açıdan zorunlu oldukları için bu yurtlarda kalmak durumunda kaldıklarını ifade ediyorlar. Genel itibarıyla üniversite yurtları, devlet yurtlarından daha konforlu olmasına rağmen, devlet yurtlarınıninkilere benzer işlevler görüyor. Herhangi dinî veya ideolojik bir grupta bağlantısız metropoldışı öğrenciler buralarda benzerlerini bulmaya çalışıyorlar. Üniversite yurtlarında benzerlerini bulan öğrenciler ardından öğrenci evine çıkıyorlar. Yurtlar, metropoldışı öğrenciler için metropol kentte daha özerk/özgür bir yaşama geçiş için destek bulma istasyonu gibi işlev görmektedir.

Bir kanal olarak kabuğuna çekilmek

Bazı metropoldışı öğrenciler için *kendi kabuğuna çekilmek* ve metropol kent içinde, kendine küçük bir yaşam alanı yaratmak, onların metropolde var olabilme taktiği haline gelebiliyor. Bourdieu'ye göre, insanlar eylemler geliştirirken kendilerini içinde buldukları ve önceki deneyimlerini biçimlendiren sosyal ve kültürel yapılara tepkiler verirler. Gerçekte sadece bu deneyimlerden bir şeyler öğrendikleri için böyle davranabilirler. Ancak öğrendiklerinin çoğu mevcut kültürel pratiklere nasıl etkili bir biçimde uyum sağlayacaklarıyla ilgilidir. Onları sadece dış sınırlar kısıtlamaz, yapabileceklerini düşündükleri şeylerin sınırlarını içselleştirerek kendilerini kısıtlarlar. Bu sınırları basitçe ifade edemezler, çünkü sınırların içlerinde derinlerde yer alması değil, aynı zamanda oyunun nasıl oynanması gerektiği konusundaki düşüncelerinin bir parçası olmasıdır. Diğer bir deyişle, o sınırlar oyuncuların oyunu iyi oynamalarını, fiilen eylemler geliştirmelerini ve oyunun ödülleriyle bağlılıklarını sürdürmelerini mümkün kılan bilgilerin bir parçasıdır.²⁴ Jeffrey Alexander, toplumsal eylemin oluşumunda, yorum ve strateji belirleme düzeylerinin aynı anda etkili olduğunu ifade etmiştir. Yorum da tipleştirme ve icat olarak iki düzlemde mütâşekkildir. Zira insanlar, bir taraftan önceki örneklere göre davranırken diğer taraftan şekillendirme imkanına sahiptir. İnsanlar eylemleri anlarlar, çünkü onları daha önceden tanıdıkları belirli bir olgunun işareti olarak tipolojik bir biçimde kavrarlar. Her yeni tecrübeyi daha önce var olan tecrübe hazinelerine eklerler. Tip, insanlara bir olguyu bağlamsal özelliklerine gitmeden, çabuk ve net olarak kavrama imkanı sağlar. Böylece gündelik hayattaki birçok olay örgüsü anlaşılır hale gelir.²⁵ Bourdieu ve Alexander, insanların yeni durum ve ortamlara uyum sağlamak için eski durum ve ortam kalıplarını yeniden değerlendirdikleri hususunda ittifak halindedirler. Bourdieu'de içsel bir mana taşıyan sınır kavramı, Alexander'ın dışsalıyla öne çıkan tip kavramıyla bera-

24 Calhoun, A. e., s. 82.

25 Richter, A.e., s.121.

ber düşünöldüğünde, insanların yeni süreçlere nasıl uyum sağladıkları biraz daha anlaşılır hale gelir. Buna göre insanlar, hem kendilerine hem de dış dünyaya sınırlar çizerek bir anlamda tipler üreterek eski durum ve ortamlarını uyum sağlayacakları süreçlere tercüme ederler. Bu bağlamda kendine birden çok yönden benzeyen kişileri bulup onlarla beraber olmak, metropol kentin tekinsiz, hoşgörüsüz, güvensiz ortamında var olma çabalarının en naifi sayılabilir. Bu taktik, bazen lise dönemlerinden itibaren planlamaya başlanarak bir proje haline getirilip üniversite kazanıldığında hayata geçirilebilir, bazen de çeşitli yurtlarda veya grupların içinde kalmalarına rağmen kendini bir türlü “yerinde” hissedemeyen öğrencilerin son çare olarak başvurduğu genel bir uygulama haline gelebilir. Mesela, İÜ’den Burcu, İstanbul’da kaybolarak var olduğunu ifade ediyor:

“İstanbul’a geldiğinizde siz tamamen kendiniz olarak kabul edilmiyorsunuz. Yani herkesin anlayabildiği bir kafa yapısı olmuyor. Sadece kendinize ufak bir çevre oluşturunuz kendi kafanızda ve o insanlarla kaybolarak var oluyorsunuz; herkesin, her insan kesiminin yaptığı gibi. Yoksa genel bir görüş, genel bir birbirini anlama, hoşgörü mantalitesi yok yani. Hangi insanlarla beraber kayboluyorum. Öncelikle bu tamamen benim karakterimle alakalı, bir de küçük şehirli olmamla alakalı sanırım. Küçük şehirde çok fazla güven problemi yaşamazsın. Çünkü herkesi şunun kızı, bunun oğlu olarak bilirsin. Burada öncelikle güven olayına çok fazla dikkat ettim ilk geldiğim zamandan beri. Kim zor gününde bana güvenerek bana sırtını yaslayabilir, aynı zamanda ben kime bunu yapabilirim onlara çok dikkat ettim. Bir de özellikle klasik, klişeleri olmayan kafalara çok dikkat ediyorum. Bana çünkü – evet insanın karakter olarak bazı tabuları olmak zorunda ama çok genel tabuları benimsemiş insanlar çok fazla düşünemeyen insanlar gibi geliyor bana.” (Burcu, İÜ, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, 2)

Burcu, metropol kentte deneyimlediği aşırı güven problemine bir çözüm olarak kendine oluşturduğu çevreyle beraber “kaybolmakta”dır. Bu kayboluş aslında bir tür varoluş taktiği

olarak da okunabilir. Dinî ve ideolojik grupları metropol kente uyum sağlama süreçlerinde bir kanal haline getiren öğrencilerin davranışına benzer şekilde, etrafında ufak bir çevre oluşturup sonra bu çevreyle kaybolarak var olmaya çalışan ve aslında herhangi bir grupta bir şekilde yer almayan öğrenciler de metropol kentte kendi benzerlerini bulma eğilimindedir.

İBÜ'den Çağdaş kaybolarak var olma taktiğini hemşehri temelinde geliştirmiştir. Lise döneminden altı kişiyle beraber kaldıkları evleri, onlar için hem bir sığınak hem de direnme mekanı olmuş. Bu ev içine –adeta– sığınarak metropol kentle iletişimlerini asgaride tutuyorlar. İktisatlı davranmak kaygısıyla ev ortamında bataklık, tavla gibi oyunlar oynayarak ve sohbet ederek geçirdikleri serbest zamanları, onların metropol kentin karmaşasına karışmalarını önlemiş ama dar bir çevre içinde kalmalarına da engel olamamış. İstanbul'da dördüncü yıllarını yaşayan Çağdaş ve arkadaşları, kente karşı bu derece soyutlanmış olmaktan pek de memnun değiller. Sadece yaşadıkları kente karşı değil, üniversiteye karşı da bir tepki üreten Çağdaş, “Bilgi Üniversitesi'nden uzağım çok ilgili değilim. Oradaki tipler falan çok itici geldi. Belki de bu hazır ortamdan dolayı (ev ortamını kastediyor, AÇD) ısınamadım üniversiteye” diyor. İÜ'den Ufuk da Çağdaş ve arkadaşları gibi kabuğuna çekilerek var olmaya çalışıyor. İkinci öğretimde okuyan Ufuk, lise arkadaşlarıyla aynı evi paylaşıyor:

“İki yıldan beri liseden arkadaşlarımla öğrenci evinde beraber kalıyorum. Yemek ve temizlik çok büyük sıkıntı. Zorlanıyorum bunlarda. Titizlik anlayışım değişti artık mesela. Yaşadığım ortamı istediğim ölçüde temiz tutmayı beceremiyorum. İkinci öğretim olduğum için, eve ancak onda gidebiliyorum. Yemek yapmaya kalkıştığımda, on ikide ancak hazır oluyor. Normal bir insanın yemek vakti değildir yani bu. Bir de geceleri yıldızlara bakmayı özlüyorum, İstanbul'da.” (Ufuk, İÜ, Matematik, 1)

BÜ'den Faruk, İstanbul'a gelmeden önce şehre karşı taktikler geliştirmeye çalışsa da, samimi arkadaşlarıyla İstanbul'da

bir üniversite kazanmaya çalışmak gibi, metropol kente geldiği ilk dönemler itibariyle ailesinin kendisi adına aldığı kararlara uymuştur:

“Memleketimde kurulu bir düzenim vardı. Samimi olduğum bir-iki arkadaşım İstanbul’u kazanmayı istiyorduk. Çok fazla örnek vardır yakın arkadaş gruplarında, bu tür örnekler. Anadolu Öğretmen Lisesi’nden mezunum ama o arkadaşlarım benle beraber kazanamadılar. Onlarsız gelmek zor oldu, tamamen yabancı bir ortama girdim. Böyle olmasını beklemiyordum. İlk başta her şey kontrolümün dışında gelişti. Evdekiler –ailem– nasıl isterse öyle olsun istedim. Bu yüzden cemaatte kalmaya başladım. İlk önce yurttta kaldım. Ailem cemaat mensubu olduğu için cemaatin yurdunda kalmamı istedi, tamam dedim ama İstanbul’a ilk geldiğim günden beri hayal kırıklıkları oldu, bana verdikleri sözleri tutmadılar. Beni yüzüstü bıraktılar.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Faruk, yüzüstü bırakılmasını ve devamını şöyle anlatıyor:

“Memleketimize cemaatten bir abi gelmişti, ‘Ahmet’i götüreceğiz kaydını yaptıracakız, kalacağı yeri göstereceğiz, İstanbul’u gezdireceğiz’ demişlerdi. Yurdun çok reklamını yaptılar. Boğaziçi Üniversitesi için özel yurtlar açmışlardı, oralarda kalmam için bir sürü şey söylediler bana. (Gülerek) Ama geldim gördüm ki o söyledikleri şeylerin hiçbirisi gerçek değilmiş. Sırf verdikleri bu sözler yüzünden annem ve babam benle beraber kayda gelmemişlerdi. İşleri yoğundu ve abinin bize verdiği söz yüzünden ben de ısrar etmedim. Neyse kayda geldim, kayıt zaten belirli bir gün ve saatler arasında oluyor. Kağıthane’de bir yurttta kalıyordum. Abi bana öğle gelicem seni kayda götürücüm dedi. Öğlen gelmedi, ben de sora sora Kağıthane’den araya araya Hisarüstü’nü buldum. Telaşlandım, sinirlerim bozuldu. Fakat aileme bunu yansıtmadım. Üzölmelerini istemedim. İki hafta sonra cemaat yurduna geçtim, orada da sıkıntılar devam etti. Yurttta kalırken, giriş saati en son yediydi. Seneye dü-

zelir diye düşünüyordum. Seneye arkadaşımın gelecek olması ve okulu çok sevmem direnmemi sağladı. O gelene kadar idare edeyim diyordum. Ama yurttta yarım dönem kalabildim. Yurttta odamızı değiştirdiler. Aslında bizim başımızdaki belletmen abi bizden sadece namaz kılmamızı isterdi, kaldığımız arkadaşlarla iyi kötü uyum sağlamıştık, iyi niyetli çocuklardı. Dönem ortasında bizim odamızı karıştırdılar. Bunu yaparken fikrimizi almadılar. Niyetleri cemaate uyum sağlayamayan –tabiri caizse– serseri ve benim asla anlaşılamayacağım kişilerin arasına bizi koyarak onların kendimize benzetmemizi istediler. Böylece onlar da cemaate uyum sağlayacaklarmış. Ben tabii ki böyle bir durumu kabul etmedim.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Faruk, bu olaydan sonra Nur Cemaati’nin başka bir kolu olan Meşveret Cemaati’nde kalmaya başlamış. Bu dönemde kız arkadaşının olması yüzünden burada da fazla barınamamış. Yaşadığı sorunlar, Hazırlık sınıfını geçememesine, BÜ’deki tabirle remedial olmasına sebep olmuş. Faruk, maddi olarak güç yetirebileceğine inanmasa da, gözünü karartarak, memleketinden arkadaşlarıyla ev tutmuştur. Faruk, hala ailesine arkadaşlarıyla eve çıktığını söyleyemiyor.

“Başka bir Nur Cemaati olan Meşveret Cemaati’nin evine çıktım. Bu cemaat Okuyucular olarak da bilinir. Burada da kız arkadaşımın olması sorun oldu. Üç-dört yıldır devam eden bir ilişkim vardı, benden bir sene sonra o da İstanbul’u, Yeditepe Üniversitesi’ni kazandı. Farklı aile yapılarından geliyoruz onunla. Kız arkadaşım cemaat evinde kalmamın getirdiği sorunluluklar yüzünden, ki mesela Cumartesi akşamı Üsküdar’a gitmemiz gerekiyordu, gece on birde evde olmam gerekiyordu, pek istemiyordu. Kendisi sol bir kökenden geldiği için cemaate karşıydı. Sevgilimden ayrıldım. Beraber çıkacağım arkadaşla sorunlar yaşadım. Remedial oldum. Kaldığımız evde de bazı sıkıntılar vardı, evin abisi bedelli askerlikle ilgili para bulma sıkıntılarını bize yansıtıyordu. Olduk olmadık yerde bize çıkışıyordu. Bu yıl, ikinci dönemin başında evden ayrıldım.

Cemaat evinde yapamıyordum, yakın arkadaşlarımla birlikte olmam ve kafayı dağıtmam gerekiyordu. Üçümüz de kendi ailemizden gizledik. Çünkü mesela ben söylesem, beni mahvederler. Eve çıktıktan sonra vaziyetler düzeldi, çulsuz bir hayat yaşıyoruz ve kendimizi dört duvara hapsettik ama psikolojik olarak bayağı bir rahatladım.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Remedial olmak, sadece remedial olan öğrenciyi değil arkadaşlarını da etkiliyor:

“Geçen seneki en yakın arkadaşım, remedial oldu. Okula uğramıyor ve aramız da bozuldu. Onunla büyük bir grubumuz vardı, planlarımı onun üzerinden yapmıştım. Ama artık görüşemediğimiz için, kendimi biraz yalnız hissediyorum.” (Tuğçe, BÜ, Türk Dili ve Edebiyatı, 1)

Faruk, arkadaşlarıyla eve çıkmanın maddi olarak kendisini kötü etkilese de, psikolojisinin düzeldiğini ifade ediyor. Annesinin Gülen Cemaati içerisinde müteveli, ablasının ise Afrika kıtasında aynı cemaate bağlı kolejlerden birinde öğretmenlik yaptığını ifade eden Faruk, ailesinin kendisi cemaatte kalmazsa mesela beş vakit namazı kılmayacağını sandıklarını, kendisinin ise bunu yapabileceğine inandığını dile getiriyor. Faruk, “Bunu onlara ispat edene kadar aileme cemaatte kalmadığımı söyleyemem. Çünkü çocuklarıym sonuça, benim sözüme inanmamaları güç” diyor. Mülakatın ilerleyen kısımlarında şunları söyleyen Faruk’un, aslında bir tür ikilem içerisinde kaldığı görülüyor:

“Cemaatte kaldığım dönemde kafa olarak kalmıyordum aslında. Akşamları bara falan çıkardık. Bu sene para olmadığı için pek gidemiyoruz. Evde bazen oturup sabahlara kadar muhabbet ederiz. Ya da bar ortamını evde yaratırız.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Faruk, cemaatle yaşadığı temel çatışmanın, itaat istenen durumlarda kişisel farklılıklarının göz ardı edilmesi olduğunu söylüyor:

“Mesela biz kaldığımız odada iyi bir ekiptik, hop yerimizi değiştirdiler. Bize söyledikleri, sizi cemaate bağlı gördüğümüzden başkalarını düzeltin diye farklı yerlere dağıttık oldu. Ama yerini değiştirdiğin adama bir sor bakiyim, bunu istiyor mu? Belki ben oraya gidince o adamlara uyucam. Daha önce böyle bir uygulama yüzde seksen başarılı oldu, bana sormadan yerimi değiştirmen beni huzursuz eder yani. Belki bir cemaat idare ediyorsan, böyle yapmaya mecbursun belki, ama ben bunu yaşamak zorunda değilim. Aşırı bir nesneleştirme var. Özne olarak kabul edilmiyorsun. Zaytung’da bile esprisi var yani: Cemaatte bu yıl yapılacak espriler, Avcılar 1. Bölge tarafından hazırlanıp diğer bölgelere dağıtıldı, gibi. Cidden böyle bir durum var. Aslında başarılı da oluyorlar. Zaten eğitim sistemi boyunca birileri hep yönlendirmiş, robotlaştırmış. Cemaat de bundan istifade ediyor bence.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Hemşehrileriyle beraber tuttuğu evde kalan IBÜ Hazırlık öğrencisi Ayşe, böylece en azından aile hasretini bir nebze olsun dindirdiğini ifade ediyor. Aynı taktiği uygulayan IBÜ Hazırlık öğrencisi Emre ise, kiraladıkları evin Hazırlık sınıflarının bulunduğu Kuştepe Kampüsü’ne değil de, bir sene sonra okumaya başlayacakları bölümlerinin bulunduğu Dolapdere Kampüsü’ne yakın olmasını tercih etmiş. Böylece Emre, hemşehrileriyle kalarak memleket hasretini minimuma indirirken, üniversite eğitiminin büyük kısmının geçeceği kampüse yakın bir ev tutarak metropol kentin trafik ve kargaşasıyla daha az baş etmek zorunda kalacağı ikinci bir taktik geliştiriyor. IBÜ’den Derya, İstanbul’u kazanmayı düşünen pek çok metropoldışı gencin geliştirdiği bir taktik çerçevesinde, liseden bir grup arkadaşıyla İstanbul’daki üniversitelere girmişler. Derya altı kişilik bir arkadaş grubuyla geldiği İstanbul’da kendi ifadeleriyle şöyle dile getiriyor:

“Altı kişilik bir arkadaş grubuyla buraya geldim, diğerleri Boğaziçi’nde ben Bilgi’deyim. Dedğim gibi onlarla birlikteydim. Fakat onlarla şu an konuşmuyorum çünkü hepimiz farklı ya-

samlardayız artık ve birbirimizin İstanbul'a uyum sağlayış şekillerinden hoşlanmadık sanıyorum ki. Herkes farklı şekilde kendini adapte etti, bu yüzden de şu an görüşemiyoruz" (Derya, İBÜ, Hukuk, 3)

Derya bu konuda fazla konuşmak istemediği için, diğer arkadaşlarıyla kendisi arasındaki uyum sağlayış farklılıkları tespit edilemedi. Derya, İstanbul'a gelirken çevre baskısıyla karşılaşmayı ummadığı halde böyle bir durumla karşılaşmıştır. Ona göre, yanında oturan arkadaşı sırf yanında oturduğu için kendisini onun hayatıyla ilgili söz sahibi sanabiliyor. Memleketinde bile böyle bir şeyin olmadığını anlatan Derya, kente gelmeden önce daha 'bireysel bir İstanbul' beklediğini söylüyor. Derya'nın tecrübesi, kaybolarak var olma taktığının işlemediği bir örnek olarak önemlidir.

Cemaatten beraber ayrıldığı arkadaşıyla ev tutan İÜ'den Hayrettin'in iki hemşehrisi daha tutulan eve taşınmıştır. Hayrettin kabuğuna çekilerek var olmaya çalışırken, kendi benzerlerini bulma anlamında hemşehri bağlantılarından daha ileriye gitmiştir. İstanbul'da yeni hobi edinemeyen, herhangi bir gönüllülük ya da kulüp faaliyetine katılmayan Hayrettin, serbest zamanlarını akraba ziyareti ve arkadaşlarıyla gezerek harcıyor. Hayrettin herhangi bir ideolojik ya da dinî grup içerisinde yer almamasının sebebini tüm grupların belli oranda radikal bir çizgiye sahip olmasıyla açıklamaya çalışıyor.

Bazı metropoldışı gençler, kendilerine kurdukları küçük bir dünya içinde kaybolarak var olmaya çalışabiliyorlar. Bu küçük dünya, genelde liseden edinilen arkadaşlıklar çerçevesinde şekilleniyor. Kaybolarak var olma taktığı, ya metropol kente gelmez ya da kişilerin gruplaşmalar içerisinde kendilerini rahat hissetmedikleri zaman uygulanmaya konuluyor. Kaybolarak var olan metropoldışı gençler için, metropol kent kıyısında yaşanan, içerisine nüfuz edilmesi zarar getirebilecek olan bir mekandır.

İstanbul'da Yaşamak, İstanbul'a Erişmek midir?

Metropol kent, erişmek isteyenler için hemen her türlü imkan ve her çeşit mekanı içeriyor. Bu imkan ve mekanlar bazen birbirine paralel bazen de birbirine karşıttır. Mesela dinî bir hayat görüşüne sahip metropoldışı bir öğrenci İstanbul'a gelmeden önce, İstanbul'u bir evliyalık kenti olarak tahayyül ederken daha dünyevi bir yaşam tarzına sahip bir başkası eğlencenin dibine vuracağı bir İstanbul düşleyebilir. De Certeau'nun ifadeleri içerisinde söylemek gerekirse; kenti ideolojileştiren söylemlerde, okunabilir bir kimliğe sahip olmayan erklerin kurnazlıkları ve kombinasyonları çoğalır.¹ Tabii ki, İstanbul'da yaşamak her zaman İstanbul'a erişebilmek demek değildir. Kişi, bazen –yukarıda da geçtiği üzere– metropol kentin içinde metropole teğet bir hayat yaşayabilir.

“Metropol birbirine karşıt olmasına rağmen aynı anda var olabilen koşulların bir aradalığıdır. Bu zıtlıkların varlığı onu hep canlı kılmaktadır. Kentte sürekli devinim içinde bulunma hali gözlenirken, bu devinimin etkileri ortama ve gruba göre farklı farklı gözlenmektedir. Bazen bir sosyal grubun düzen olarak ortaya koyduğu bir durumu başka bir grup kendi düzenleri-

1 De Certeau, A. e., s.190.

ne müdahale eden düzensizlik olarak görebilmektedir. Bu sebeplerden dolayı kentte sürekli bir çatışma, direnç, müdahale, uyum ve adaptasyon süreçleri yaşanmaktadır.”²

Metropol, kendini içerdiği çatışmalarla var eder. Kişi ve gruplar metropolün karşısına çıkardığı bu çatışmalara karşı çeşitli taktik ve stratejiler geliştirir. Tüm bu taktik ve stratejilerin ana motivisi, metropol kenti deneyimlemektir. Zaten metropol kent, içine aldığı yabancı unsurları eninde sonunda kendileştirir. Metropol kent, metropoldışı öğrencileri hızlı olma ve pratik düşünme, inanç ve ideoloji bakımından keskinleşme, yeni bir çevre edinme vs. noktalarında nesneleştirir. Metropoldışı öğrenciler, metropol kentle her yüzleştiklerinde ya konvansiyonel stratejilerine sadık kalmak ya da yeni stratejiler ortaya koymak zorundadırlar. Yüzleşme stratejisi Foucault’dan alınma bir kavramdır. Foucault’ya göre, yüzleşme stratejisinin amacı iktidar ilişkisi olmak, iktidar ilişkisinin amacı ise kazanan strateji olabilmektedir. Foucault, bunları yazarken iktidar ile özne arasında belli belirsiz bir ‘eşitlik’ düşünüyor gibidir. Ama Michel de Certeau gündelik hayatın daha az eşitlikçi olduğunu düşünür. De Certeau’nun ilgilendiği alan, Foucault’nun iktidar kuramının ihmal ettiği alandır. Onun bakış açısı, Foucault’nun anlatmış olduğu ‘iktidarın mikrofiziği’ne, nasıl ince disipline edici prosedürlerle işlediğine, bir anlamda nasıl üretilmesine ilişkin değil, iktidarın nasıl ‘tüketildiğine’, yani ‘antidisiplin’ ağına ilişkindir.³ O, gündelik hayatı bitmek bilmeyen bir stratejiler ve bu stratejilerde ‘yeşeren’ taktikler olarak betimler. De Certeau stratejiden kastını şu şekilde açıklar:

“Strateji’den kasıt, bir istek öznesi ile bir erk öznesinin belli bir ‘çevre’yle yalıtılmasıyla oluşan güç ilişkilerinin ölçülüp tartılmasıdır. Strateji uygulaması, her şeyden önce belirli bir *aidiyet* olarak çerçevesi çizilen bir alanın varlığını gerektirir. Bu alan,

- 2 Ayşe Yalçın, “Metropolde Gündelik Hayat ve Yeni Kavramlar Üzerinden İstanbul Okuması”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 7.
- 3 Ayşegül Sabuktay, “Kızılay’da Gündelik Hayat ve Yönetim”, *Mülkiye Dergisi*, c. 32, sayı: 261, 2008, s. 163. Ayrıca bkz. : De Certeau, A. e., s. 47-48.

ilişkilere, belirgin bir biçimde dıştan bakılabilecek bir idareyi mümkün kılan, bu idarenin zeminini oluşturan alandır. Politik, ekonomik ya da bilimsel akılcılık bu stratejik model üzerine kurulur.”⁴

De Certeau’nun strateji kavramı, erk sahibinin kendine ait olduğu sınırları belirli bir çevrede gerçekleştirilen hâkimiyetini kurma ve devam ettirme faaliyetleri bütünüdür. Bu faaliyetlerin bütünü, De Certeau’nun da belirttiği gibi, rasyonel bir temelde kurulmuştur ve bu yanıylar moderndir. Peki stratejinin ilişkiler ağındaki insanlar nasıl davranmaktadır? De Certeau’ya göre çeşitli taktikler geliştirerek:

“Stratejilere kıyasla bir mülkiyetin var olmamasıyla nitelenen hesaplı eylemlere *taktik* adını veriyorum. Taktik, mekan olarak sadece ötekinin mekanını kullanır. Geri çekilme, öngörme ve kendini toparlama konumunda, kendisine mesafeli durmak için kullanabileceği bir yöntem yoktur. Düşman tarafından denetlenen uzam içinde gerçekleşen bir harekettir. Dolayısıyla taktik, ne bütüncül bir projeye sahip olabilir ne de rakibi- ni, görünür, nesnelleştirilebilir ve ayrı bir uzamda toparlamak imkânına sahiptir. Hamle üstüne hamle yapar. ‘Fırsatları’ değerlendirir ve bunlara bağlıdır. Kazançlarını depolayabileceği, mülklerini çoğaltacağı ve çıkışları öngörebileceği bir üsse sahip değildir. Kazandıklarını saklayamaz. Bu ‘mekansızlık’ ona hareketlilik de sağlar. Ancak bu hareketlilik, bir anın ona sunduğu olasılıkları kuşbakışı kavrayabilmek için, zamanın iniş çıkışlarını uysallıkla karşılayan bir hareketliliğdir. Özel konjonktürlerin, belli bir mülkiyete sahip erkin gözetiminde açtığı çatlakları, son derece hassas ve özenli bir biçimde kullanması gerekir. İşte bu çatlaklar kaçak avlandığı yerlerdir. Buralarda yaratır sürprizlerini. En beklenmedik yerde ortaya çıkıverme olanağına sahiptir. Kısacası kurnazlıktır. Sonuç olarak taktik, zayıfın sanatıdır.”⁵

4 De Certeau, A. e., s. 54.

5 De Certeau, A. e., s. 114.

Tam da burada Bourdieu'nün pratik strateji kavramı hatırlanmalıdır. Pratik strateji, bir yönüyle De Certeau'nun taktik kavramına benzer. Bourdieu, insanların kullandıkları pratik stratejileri, bu stratejilerin onların, başkaları kadar kendilerine de, yaptıkları açıklamalarla ilişkilerini ortaya koymaya çalışır. İnsanların kendi çıkarları peşinde koşarken yine de seçmedikleri ve hatta farkında bile olmayabilecekleri nesnel kalıpların yeniden-üretimine nasıl katkıda bulunduklarını açıklamak,⁶ Bourdieu'nün önem verdiği bir noktadır. De Certeau ise, taktiklerin kendine özellikle teknokratik stratejileri mekan olarak seçtiğini vurgular. Taktikler, stratejilerin parçalayıp dayatmalar yapabildikleri uzamları manipüle ederek stratejilerin uğraşını boşa çıkarır. Ona göre stratejilerin eylem, uygulama ve üretim tarzları, 'kullanım' taktikleri içinde başkalaşır:

“Taktikler, soyut modellere uygun yerler yaratmayı amaçlayan teknokratik (ve yazısal) *stratejilerden* daha iyi bir biçimde konumlandırılamazlar. Bu ikisini birbirinden ayıran, söz konusu uzamlarda kullandıkları *operasyon türleridir*. Bu uzamlar, stratejilerin üretebildikleri, birimlere ayırabildikleri ve dayatmalar gerçekleştirebildikleri uzamlardır; taktikler aynı uzamları kullanır, manipüle eder ve yolundan döndürürler. Bu nedenle bu operasyon şemalarını özelleştirmek gerekir. Edebiyatta nasıl yazı tarzını ya da “biçimini” ayırt edebiliyorsak “eylem, uygulama ve üretim tarzlarını” da ayırt edebiliriz: Yürümenin, okumanın, üretmenin, konuşmanın vb. tarzları. Bu eylem tarzları, bunları ilk seviyede tutan ve kontrol altında bulunduran (örneğin fabrika sistemi gibi) belli bir alan içinde yer alırlar. Ancak bu sisteme ya da alana, ilk seviyenin içine sızan ikinci bir seviye oluşturacak (işten çalmadan olduğu gibi) ve farklı kurallara uyacak biçimde nüfuz ederler. *Kullanım* olarak da nitelendirilebilecek bu ‘eylem, uygulama ve üretme tarzları’ farklı ama iç içe geçmiş işlevleri katmanlandırarak oyunlarını kurarlar.”⁷

6 Calhoun, A. e., s. 88.

7 De Certeau, A. e., s. 104.

Metropoldışı öğrencilerin, metropol üniversite öğrencisi olma yolunda geliştirdikleri taktikler, metropol ve üniversite ortamının kendilerini sunduğu/dayattığı strateji zemininde ortaya çıkacaktır. Metropoldışı öğrencilerin, metropol kentli arkadaşlarına göre farklı jeo-sosyalliğe sahip oldukları öne sürülebilir. Bu farklı jeo-sosyallik, Foucault'nun kavramsallaştırdığı 'bölücü pratikler' temelinde ele alınacaktır. Metropodışı öğrencinin kendi jeo-sosyalliğine uygun olarak ortaya koyduğu eylem, uygulama ve üretme tarzları ile kendilerine sunulan/dayatılan metropol-üniversite stratejisini eğip bükerek, değiştirerek, farklı anlamlar katarak taktiğe çevirirken kendilerine iki sanat da yardımcı olmaktadır: olanla idare etme sanatı ve iki arada olma sanatı. Metropoldışı öğrenciler, çaylak mitiyle geldikleri metropolde işlerin hayal ettikleri gibi gitmediğini gördüklerinde olanla idare etmeye başlamaktadırlar. Harootunian'ın bahsettiği biçimde arayerdelik ya da De Certeau'nun kullandığı şekliyle iki arada olma sanatı, gündelik hayatın zayıf olanlar –burada metropoldışı öğrencilere tekabül etmektedir– için ürettiği eşitsizlikleri maskeleyen ve hatta aşma imkanı oluşturabilir.

“Gündelik hayat, sanayi kapitalizminin ortaya çıkması ve yayılmasına ve yine kapitalizmin, oluşturulduğu her yerde benzer koşullar oluşturma eğilimine işaret eden, yaşanmış gerçekliğin deneyimine karşılık gelmektedir. Gündelik hayatları farklı kılan daha yıpratıcı ve yıkıcı eşitsizlikleri maskeleyen melezliğin gerçekleşmesi yani 'arayerdelik', melezleştirilen öğelerin karışımını gizliyor ve böylece hem sömürgeleştirilmiş hem de sömürgeleştirilmemiş gündeliklerin eşitsizlik deneyimleri arasındaki pürüzleri giderme işlevi görüyor.”⁸

Arayerdelik, mevcut eşitsizlikleri maskeleyen mekanizmaları ifade etmeye çalışırken, tampon mekanizmalar eşitsizlikleri aşmaya yönelik üretilen çözümler bütünü olarak değerlendirilebilir. Ereğli'deki orta hızlı sosyal değişmeyi anlamlandırmak için Kıray'ın ortaya attığı tampon mekanizmalar kavramı,

pekâlâ üniversite öğrencilerinin metropolleşirken karşılaştıkları bazı ilişki düzeylerini de anlamlandırmak için kullanılabilir. Tampon mekanizmalar kavramını,⁹ Mübeccel Belik Kıray 1962 yılında Ereğli'deki ağır sanayi hamlesinin bölgeyi nasıl etkilediğini ve bölgenin yerlileri ile iş imkanları için bölgeye göç edenlerin yeni toplumsal şartlara hangi süreçler içerisinde uyum sağladıklarını araştırarak ortaya atmıştır. Bu kavramla, sosyal değişimin bunalımsız olmasını sağlayan, çözülmenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan bu yeni beliren kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonları ifade etmeye çalışmıştır. Tampon mekanizmalar kavramı, Harootunian'ın arayerdelik kavramsallaştırmasıyla benzeşen yönleri sahiptir, ama amaçsal olarak aralarında farklar vardır. Metropol kent ortamında üniversite öğrencileri, sadece orta halli bir değişimi deneyimlememektedirler, aynı anda hem yavaş hem de hızlı değişimlere adaptasyon sağlamak durumunda kalıyorlar. Bu bağlamda yeniden yorumlama ve isyan mekanizmalarını da metropolleşen üniversite gençleri için denge koruyucu tampon mekanizmalar olarak değerlendirilebilmek mümkündür. Çünkü onlar sosyal değişimin en keskin türlerinden birine maruz kalıyorlar ve bu değişim, özne varlığına değişik hızlarda aynı anda etki ediyor.

Metropol kent metropoldışı öğrencilerin yukarıda anlatılan çerçevede pek çok taktikler geliştirdiği katmanlı stratejilerden meydana gelmektedir. Bu öğrencileri kendi hızına alıştıran ve karşılaşılan sorunlar için pratik çözümler üretme alışkanlığı edinmelerini gerektirir. Metropol kentte hızlı olmak, erişilebilir olmakla beraber düşünülebilir. Metropol kentin karmaşıklığı, metropoldışı gençlerin pratik zekâsını da geliştirebilmektedir. Gençler aynı hedefe giden pek çok alternatif arasında en kestirme ve en hızlısını seçmeye alışıyorlar. Çünkü İstanbul'da yaşıyor olmak metropoldışı öğrenciler için İstanbul'a ulaşabilmenin yeter şartı değil. İstanbul'a erişebilmek için daha pek çok niteliğin bir arada olması gerekiyor. Mesela İÜ'den Alpay'a göre merkezî bir semtte oturmak, yeterli güç ve sabra sahip olmak İstanbul'a erişebilmeyi sağlıyor:

9 Kıray, A.e., 141.

“İstanbul’u tam olarak yaşayabiliyorum. Yani her yere gidebiliyorum, Mecidiyeköy her yere yakın, ulaşabiliyorum. İstedğim her şeye ulaşabiliyorum çok kolay bir şekilde. Sonuçta Taksim çok yakınımda, her şey orada. Karşı (Anadolu yakası, AÇD) çok yakınımda, on dakikada ben karşıya gidiyorum. Metrobüsle ben on dakika içerisinde karşıya gidebiliyorum. Bunun dışında Nişantaşı, Taksim, büyük alışveriş merkezleri, gece hayatı çok yakınımda sonuçta. Dedğim gibi, İstanbul’u tam olarak ben yaşıyorum. İstanbul’da her şeyi hiçbir şekilde zorluk yaşamadan tek başıma yaşayabiliyorum ben.” (Alpay, İÜ, Amerikan Kültür ve Edebiyatı, 2)

Alpay, İstanbul’un hızlı yaşamına alışamayan zayıf kişilerin genellikle ezildiklerini ve İstanbul’dan nefret etmeye başladıklarını söylüyor. Oysaki kendisi, İstanbul’da yaşamaya başladıktan sonra özgürlüğünün ve bilgisinin artmasına paralel olarak gücünün de arttığını ifade ediyor. Ona göre İstanbul’da yaşamak için güçlü olmak gerekiyor. Metropolde güçlü olmak, bir manada hedefe ulaşmak için hız potansiyeline ve kestirme bilgisine sahip olma anlamına geliyor. İBÜ’den Feyza’nın anlattıkları, İstanbul’da otobüse binme düzeninde bile güç ilişkilerinin bir anda nasıl hak ilişkisini alt edebildiğini gösteriyor. Memleketi Ankara’yı bir memur şehri olarak betimleyen Feyza, oradaki insanlarda daha az hırslı olduğunu düşünüyor. Ona göre, Ankara’da insanlar otobüs gelmeden önce sıraya girer ve otobüs geldiğinde bu sıraya göre otobüse binerler. Oysa İstanbul’da, mesela Bakırköy’de, insanlar otobüs gelmeden sıraya girmiş olsa bile otobüsün gelmesiyle kapıya üşüşmektedir. Oturacak yerin az, gidilecek mesafelerin ise uzun olması yüzünden insanlar hak esastan cayarak güç esasına göre hareket ediyor. Kim daha hızlı davranıp otobüsün oturağına daha kestirme şekilde oturuyorsa, o kişi metropolde “kazanan”dır. Bir yarışa dönen bu durum içinde Feyza da, bir süre sonra kimseye yer vermemeye başladığını anlatıyor. Metropol kentte, hızlı olmak güçlü olmak anlamına geliyor ve kendini böyle haklılaştırıyor.

Metropolde yaşayan gençler diğer akranlarına göre 'daha kolay çözüm üretebilme' potansiyellerini geliştiriyorlar. İBÜ'de okuyan Çağdaş, İstanbul'da bir yerden diğerine gitmek için çok farklı yollar ve araçları kullanabilmenin kendi zekâsını, diğer şehirlerde okuyan lise arkadaşlarına kıyasla daha pratik kullanabilmesine yol açtığını düşünüyor. Küçük şehirlerde okuyan arkadaşlarının, daha rutin, alternatifsiz bir hayat yaşadıklarını düşünen Çağdaş, kendisinin hemen her işinde sonuca giden alternatif yol ve yöntemler arasında kâr-zarar hesabı yapmaya yöneldiğini belirtiyor.

Oyuncu/icracının performansını ortaya koyarken performansıyla çelişen noktaları sakladığı daha önce belirtilmiştir. Oyuncu/icracının bahsi geçen çelişkileri hem ürettiği hem de sakladığı yere Goffman arka bölge demektedir. Ona göre, bölge algıya yönelik engellerle bir dereceye kadar sınırlandırılmış herhangi bir mekan olarak tanımlanabilir.¹⁰ Arka bölge ya da kulis, verili performansla ilişkin, özellikle ve tabi olarak çelişen ve performans tarafından üretilen izlenimin mekanı olarak tanımlanabilir. Bu tür mekanların elbette ki pek çok işlevi vardır. Bir performansın kendi ötesinde bir şey ifade etme kapasitesinin zahmet ve titizlikle üretildiği yer burasıdır. Yanılsamaların ve izlenimlerin açıkça inşa edildiği yer burasıdır. Tören ekipmanları buradadır.¹¹ Kendi yerel bölgelerinden metropol bölgesine gelen öğrenciler, uyum sağlama sürecinde pek çok yanılsama, ikirciklik, yanlış anlama, adaptasyon süreci gibi pek çok izlenim ve deneyimi yaşayabilmektedirler. Goffman'ın arka bölge diye tabir ettiği ve bu izlenim ve deneyimlerin depolandığı alanın ne ölçüde bastırıldığı ve nasıl nüksettiği sorulmaya değer sorulardır. Metropolde bir ölçüde metropolleşen öğrenciler kendi yerellerine döndüklerinde –gerek memleketlerine fiziken dönmek, gerekse metropolde hemşehrileriyle karşılaşmak suretiyle– kendilerini metropolleştiren tavır, tutum ve davranışları ne ölçüde devam ettirmektedirler ya da ne ölçüde bir kenara atmaktadırlar gibi sorulara araştırmanın im-

10 Goffman, A. e., s. 66.

11 Goffman, A. e., s. 68.

kan verdiği ölçüde cevaplar bulunmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda metropol kente belirli ölçüde uyum sağlayan metropol dışı üniversite öğrencileri, memleketlerine döndüklerinde kendilerini hemşehrilerinden farklı hissettiklerini dile getirmişlerdir. Mesela, İÜ'den Hale, İstanbul'a geldikten sonra memleketine tatil için gittiğinde en fazla şaşırdığı şeyin değişen zaman algısı olduğunu ifade ediyor:

“Ben, İstanbul'da üç ay falan kaldım galiba. Sonra memlekete gidince şey hissettim; hani memleket sanki böyle şey, çok yavaşlamış gibi geldi bana böyle. İstanbul'dan sonra her şey çok yavaş hareket ediyormuş gibi geldi. Çünkü burada şey, fark ettiyseniz koştura koştura gidiyoruz bir yerlere. Hatta yavaş yürüyünce çarpıyorlar. Sağdan yürümeyince kızıyorlar, sinirleniyorlar falan. Oraya gidince çok şaşırdım hani, ilk başta çok şey oldum. Allah Allah, insanlar yavaş mı yürüyor, ben mi hızlı yürüyorum falan diye bayağı şaşırdım.” (Hale, İÜ, Psikoloji, 3)

Hale, sadece yeni çevresine bağlanmakla kalmamış, aynı zamanda metropol kentin hızına da uyum sağlamıştır. Hale, metropol kente geldiğinde insanların bir yerden diğerine koştura koştura gidişini şaşkınlıkla karşılamıştır. Ama memleketine döndüğünde, aslında metropol kentin hızına alışmış olduğundan, orada zamanın ve dolayısıyla gündelik hayatın kendisi için yavaşladığını fark etmiştir. İÜ'den Enes ve Salim ise, İstanbul'da okumaya başladıktan sonra arkadaşlarının kendilerine bakışının değiştiğini ifade ediyorlar:

“İstanbul'da okumaya başladıktan sonra, arkadaşlarımdan bana karşı saygısı arttı. Memlekete döndüğümde, lise arkadaşlarımla arama bir seviyenin girdiğini, onların bana karşı daha farklı bir saygı duymaya başladığını fark ediyorum. Daha bir saygı değer oldum, statüm olumlu yönde değişti. Daha önce öylesine sadece sohbet ettiğim insanlar, telefon numaramı istemeye falan başladılar.” (Enes, İÜ, Hukuk, 2)

“Memlekete gittiğimde, arkadaşlarım benim İstanbul'da okuduğumu özellikle vurguluyorlar. Mesela bir sorunla karşılaştı-

gımda, bana ‘Sen İstanbul’da okuyorsun, bu da senin için sorun mu’ falan diyorlar. Üniversite okumak güzel bir duygu da, İstanbul’da okumak anlatılmayacak derecede başka bir şey.” (Salim, İÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 2)

Çiğdem, BÜ’de okumaya başladıktan sonra çevresindeki insanların kendisine bakış açısının nasıl değiştiği şöyle anlatıyor:

“Eski arkadaşlarımı gördüğümde, onlara Boğaziçi’nde okuyorum dediğimde beni kendilerinden kat kat yüksek bir yerde görüyorlar. Toplumdaki statün artıyor birdenbire. Oysa ben Marmara Üniversitesi Matematik Öğretmenliği’ni kazanamadığım için Boğaziçi’nde okuyorum.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

İÜ’den Hale İstanbul’da yaşamanın duygusallığına mal olsa da, kendisine seviye kazandırdığını fark ediyor. Liseden diğer arkadaşlarıyla bir araya geldiğinde sıkılmaya başlıyor. O anda arkadaşlarıyla konuştuğunu fakat orada olmak istemediğini hisseden Hale, arkadaşlarının sohbetini “boş ve anlamsız” buluyor, onlarlayken sessizleşiyor, durgunlaşıyor. Hale, metropol kentte edindiği arkadaşlıkları, memleketinde olanlara tercih ediyor.

Metropoldışı öğrenciler, İstanbul’da okumaya başladıktan sonra memleketlerine döndüklerinde hem kendilerini hemşehrilerinden farklı hissediyorlar, hem de hemşehrileri tarafından artık birer metropollü olarak görülüyorlar.

İnançsal ve ideolojik keskinleşme

Metropol kent paralellikler kadar –daha önce de bahsedildiği gibi– karşıtları da içeriyor. Metropoldışı gençlerden bazıları, metropol kentte öteki ile karşılaştıkça, kendi inanç ve ideolojilerine daha fazla bağlanma eğilimindedir. Öğrenciler bu durumu “keskinleşme” olarak ifade ediyorlar. Mesela İBÜ’den İrfan’ın muhafazakâr dünya görüşü zaviyesinden, okuduğu üniversiteyi çok farklı bir dünya olarak nitelediği daha önce belir-

tilmişti. Okulda farklı hayat tarzlarına sahip arkadaşlar edinen İBÜ'den İrfan'ın şu sözleri metropol kente nasıl uyum sağladığına dair ilginç veriler içeriyor:

“Mesela okula geldiğimizde şey oluyordu işte, içki muhabbeti oluyordu ama hani arkadaşlar çağırıyor, akşam gel falan filan diye. Diyordum ya yok, ben içmiyorum, gelmeyeceğim. Yani ben o tür ortamları da sevmiyorum. Allah Allah içmiyor musun, ne zaman bıraktın? Yahu bırakmadım oğlum, başlama-dım ki bırakayım. İçmedin mi hakikaten? Hiç içmedim. Hiç mi içmedin diyor. İçmedim ulan içmedim. Yani n'apayım gardaş içmedik yahu hani. Ondan sonra hani namaz muhabbeti oluyor. Kılmadın mı? Kılmadım. Hiç mi kılmadın? Hiç kılmadım. Hiç mi kılmadın? Kılmak zorunda mıyım diyor bu sefer. San-ki böyle, içmek zorundayım sanki. Asıl sen kılmak zorundasın hıyar! Yani buraya geldiğimizde hani değer dünyası bambaş-ka bir şey. Abi beni biraz daha İstanbul'a alıştıran şey bu ikisi-nin arasında kalmış olmam. Beni uçlara götürmedi, biraz da-ha mantıklı hani doğrumu ispat etmeye götürdü.” (İrfan, İBÜ, Uluslararası İlişkiler, Sivas, 4)

İrfan, farklı dünya görüşüne sahip öğrencilerle karşılaşma-sının İstanbul'a uyum sağlamasına sebep olan bir durum oldu-ğunu ifade ederken, kendi doğrusunu ispat etmeye yöneldiği-ni açıklıyor:

“Hani bu insanların yanına geldiğinizde bir şeyler söyleyerek, söyleyecek bir argümanınızın olması lazım. Retorik yapmamız lazım. Böyle boş boş konuşmaya gerek yok. Somutlaştırıp onu etki altına alman lazım. Bilginin etkisi altına, gerçeğin etkisi al-tına almak lazım. E bu sefer biz Bilim Sanat'ın seminerlerine gitmeye başladık. Bilim Sanat'a gidiyorduk işte. İlim Yayma'da kaldık ya abi. Bilim orada, hemen orada dibinde zaten.” (İrfan, İBÜ, Uluslararası İlişkiler, Sivas, 4)

İrfan, farklı dünya görüşünden arkadaşlarıyla fikrî tartışma-lar yaparken, eksikliğini hissettiği bilimsel ve felsefi donanı-mı sağlamak üzere vakıf ve derneklerin etkinliklerine gittiğini

ifade ediyor. Bu etkinlikler onu İbn-i Arabî'den Bertrand Russell'a uzanan fikrî ve felsefî bir alanla tanıştırmıştır. Sivas'ta kalmış olsaydı bunları elde edemeyeceğini de ayrıca belirtiyor. İrfan, Sivas'ta iken, Alevilerin ve Sünnilerin birbirine çok saygılı davrandığını, mesela Ramazan'da Alevilerin oruç tutanlara saygıdan dolayı lokantalarının camlarını gazeteyle kapattıklarını, aralarında çok iyi komşuluk ilişkileri geliştirdiklerini fakat İstanbul'da çeşitli toplumsal gruplar arasındaki, Kürtler-Türkler, Aleviler-Sünniler, ayrışmaların kendisini şaşırttığını anlatıyor. İrfan İstanbul'da geçen beşinci yılında, artık kendisini bir İstanbullu olarak görüyor.

Üniversite gençliği üzerine yapılan araştırmalarda, gençlerin fikirlerinin keskinleşmesine değinilmiştir. Bir örnek olarak Özlem Avcı, dindar üniversite gençliği üzerine yaptığı incelemede,¹² dindarlık göstergelerinin öğrenciler tarafından mantıksal bir çerçevede açıklanmaya, arkalarındaki gerçek anlamların sorgulanmaya çalışıldığını belirtmiştir. Bu akılcı yaklaşım, bir yandan rasyonelliğin ilkeleri çerçevesinde yenden tanımlanarak anlaşılmaya çalışılan bir dindarlığı ifade ediyor. Çünkü bu akılcı bakış açısı, dinî değer ve kurallara müdahale ederek değiştirmiyor, sadece bu kuralları akılcılığın ilkeleri ile anlaşılır hale getirmeye başlıyor. Diğer yandan dinin ve dindarlığın göstergesi olan birçok kuralın anlamı, bu bilimsel açıklama ve yorumlamalarla ifade edilmeye çalışılıyor. Yani, üniversite öğrencileri metropol kentte kendilerinde zaten var olan fikir ve inançları haklılaştırmak üzere okumalar yapıyorlar. Öğrenciler, fikir ve inançlarını rasyonalite ve bilimselliğin aracılığıyla kendilerine haklılaştırdıkça bu fikir ve inançlarda "keskinleşmekte"dirler. Ortaokul yıllarından beri Süleyman-cı Cemaati'nin yurtlarında kalan İÜ'den Abdüssamet bu konuda şunları söylüyor:

"İnsan karşıt biriyle karşılaştığında kendi fikirlerinde keskinleşiyor. Mesela komünist insanları gördükçe üniversitede, İslâm'a daha çok bağlanıyorum. Henüz herhangi bir diyaloga

12 Avcı, A. e., s. 158-159.

girmedim onlarla. Henüz arkadaş çevrem kendi yurdundan ve Nur Cemaati'nden –Gülen grubundan değil– arkadaşlardan oluşuyor.” (Abdüssamet, İÜ, Makine Mühendisliği, 1)

Metropol kentin metropoldışı öğrencileri öteki ile yani “farklı olan”la karşılaştırması onları yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi kendi fikir ve inançlarında daha keskin hale getiriyor. Bu keskinlik bazen ötekiyle ilişki kurmamaya kadar varıyor. İdeolojik keskinliğin bu tür bir durumda ideolojik bağınazlığa dönüştüğü söylenebilir. Mesela İÜ’den Eda, lisedeyken karşıt görüşlü arkadaşlarının var olduğunu, onlarla her ne kadar tartışsa da beraber vakit de geçirebildiklerini hatırlatıyor. Sosyalist hayat görüşüne sahip olan Eda, metropol kentte üniversite okumaya başladıktan sonra, karşıt görüşlü hiç kimseyle arkadaşlık kurmadığını ifade ediyor. Eda, ideolojik görüşleri keskinleştikçe farklı yaşam tarzından kişilerle ilişkilerini asgariye indirmiştir. Eda’nın bu tutumu, hayatını tümüyle ideolojisine adanması ya da içinde bulunduğu grupla kendi varlığını tanımlaması noktalarından anlaşılabilir oluyor. Aynı üniversitede okuyan Zahit, Eda’nın tutumuna benzer bir tutumu, Eda’nın grubuna karşı geliştiriyor.

“Lisedeyken karşıt görüşlü arkadaşlarla aynı sınıfta okuyorduk. Bir araya gelip gitar çalıp, çay içip bişeyler yapıyorduk. Ama sürekli tartışma halindeydik çünkü karşıt görüşlüydük. Ama burada öyle olmuyor. Burda her şeyi uçlarda yaşıyorsunuz. metropolün verdiği bir şey var. Beni keskinleştiriyor, benim düşüncelerimi keskinleştiriyor, her şeyi tam anlamıyla daha çok okuyorsunuz, daha çok görüyorsunuz. Yaşam tarzlarınızın bile aslında birbirine çok zır olduğunun farkına varıyorsunuz. Bu anlamda tabii birçok ayrılık yaşıyoruz tabii.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

“Kolektifler falan var mesela okulda. Amaçlarını hiç merak etmedim. Hiç onlarla gidip konuşma ihtiyacı hissetmedim. Eskiden beri bu insanların (solcuların, AÇD) haksız oldukları bilinçaltımda yer etmiş. Artık bu insanların her yaptığına

ben yanlış derim. Doğru bi şey de yapsalar yanlış derim, yanlış bi şey de yapsalar yanlış derim. Bizim BDP bile olsa öyle derim. Onlara katılmadım çünkü solcular ama siyasi olarak kendime yakın görüyorum. Henüz oy kullanmadım ama oy versem BDP'ye vermeyi düşünebilirim.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

BÜ'den Cansu, Gülen Cemaati'nde kalan bir üniversite öğrencisidir. Dindar bir hayat sürmeye çalışan Cansu, lisedeyken arkadaş çevresinin daha zengin olduğunu, İstanbul'daki arkadaş çevresinin hemen tamamının cemaatten olduğunu ifade ediyor:

“Lisedeyken görüştüğüm, konuştuğum daha çok solcu arkadaşım vardı. Şu anda o kadar yoklar. Üniversitedeyken etrafım tekdüzeleşti. Derslerden derslere giderken, aralarda oturup farklı dünya görüşünden kişilerle arkadaşlığı ilerletemedim. Cemaatte kalıyorum ve oradan arkadaşlarım daha fazla mesela. Benimle benzer düşünen kişilerle değerlendirdim o araları. Belki de, onlar beni ötekileştirdiler. Mesela solcular bildiri dağıtıyorlar, ben de severim aslında farklı bir şey okumayı. Ama beni görünce kafasını çeviriyor, bana veriyor falan. Otobüste benim yanımda boş mesela, gelsin otursun sonuçta beni yemeyecek. Ama gidip ayakta bekliyor mesela. Geçen gün arkadaşım Kadıköy'de alışverişe gittik. Bir mağazaya girdiğimizde bize soğuk davrandılar, etrafımız birden boşaldı. Hissettik yani, başörtümüzden dolayı uzak duruyorlar. Beşiktaş'ta oturuyorum ve orada böyle bir şey hissetmedim mesela.” (Cansu, BÜ, Psikoloji, 1)

Metropol kentte okumaya başlayan üniversite öğrencisi, öğrenim hayatının bir bölümünde “iyiden iyiye dağıtsa” da bu dönem çok defa geçici olmakta ve pişmanlıkla dolayısıyla bir tür “keskinleşme” ile sonlanabiliyor. Mesela, İstanbul'a gelmeden önce daha katı bir muhafazakâr anlayışa sahip olduğunu söyleyen Alpaslan, İstanbul'da kaldığı süre içerisinde “esnemeler” yaşadığını belirtiyor. Alpaslan, doktorluğu bile ‘Halka hizmet

Hakk'a hizmettir' düsturuna uygun bir meslek olarak gördüğü için seçmiş. İstanbul'da yaşadığı esneme noktalarına örnek olarak, 'dinî vecibelerini tam olarak yerine getirememeyi ya da kız arkadaşlarıyla barlara gitmeyi' veren Alpaslan, ama bunlardan pişmanlık da duyduğunu, kişinin inandığı gibi yaşamadıkça huzura kavuşamadığını söylüyor. Alpaslan'ın kendindeki fikişsel dönüşüm memlekette tanıştığı İzmit'te okuyan kız arkadaşı sayesinde başlamış. Kız arkadaşı sayesinde bar, disko, içki vb. kavramlarıyla tanıştığını, iki yıl kaldığı yurttan ayrıldığını anlatan Alpaslan, geriye dönüp baktığında bu yaşadıklarından pişmanlık duyuyor. Yani aslında Alpaslan, farklı olanı deneyimleyerek kendi değerlerine –memleketinden getirdiği değerlerine– daha çok bağlanıyor. Metropol kent, aynı zamanda bazı metropoldişi öğrencilerin memleketlerinden getirdikleri değerler konusunda titizlendikleri ve bu değerlerde keskinleştikleri bir mekandır.

Metropol kentte arkadaş ve sevgili edinebilme

Metropol ortamı/seti baz alındığında metropollü öğrenciler takımının metropoldişi öğrenciler takımına göre pek çok konuda daha avantajlı olduğu iddia edilebilir. Çünkü metropoldişi öğrencilerin uyum sağlama sürecinde gireceği etkileşimlerin yönlendirici boyutunu metropollü öğrenciler oluşturacaktır. Goffman bu konuda şunları söylüyor: "Pek çok önemli sosyal durumda, etkileşimin meydana geldiği toplumsal ortam/set takımlardan sadece biri tarafından derlenip yönetilmektedir. Bu takım gösteriye diğer takıma göre daha yakından katkıda bulunmaktadır. Dükkândaki müşteri, bürodaki müvekkil, ev sahibinin evindeki bir grup misafir; bu kişiler de bir performans ortaya koymakta ve bir vitrin sürdürmektedirler ama faaliyet gösterdikleri ortam/set doğrudan kontrollerinin dışındadır, huzuruna geldikleri kişilerce sergilenen sunumun ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Böylesi vakalarda, seti/ortamı kontrol eden takımı oyuncu/ıcracı takım, diğer takımı ise seyirciler olarak adlandırmak uygundur. Aynı şekilde, etkileşime en faz-

la aktiviteyi katan, etkileşimin içinde daha çarpıcı rol oynayan, her iki takımın etkileşimsel diyaloglarında takip edeceği hızı ve yönü belirleyen takımı oyuncu/icracı olarak etiketlemek kullanışlı olacaktır. Setin/ortamın kontrolü sıklıkla etkileşim sırasında bir avantaj olarak görülmektedir. Dar anlamda, bu kontrol, takımın seyircinin edinebileceği bilgiyi belirlemek için stratejik cihazları tanımlamasına imkan vermektedir.”¹³ Eğer üniversite ortamı/seti tek belirleyici olarak ele alınırsa, uyum sağlama sürecinde bu defa iki ayrı belirgin takımdan söz edilecektir. Bu takımlar metropol kökenli ve metropolleşmiş öğrencilerin oluşturduğu metropollü öğrenciler ile metropoldışı öğrencilerden meydana gelir. Metropollü öğrencilerin metropol setine/ortamına hâkimiyeti veya burayı kontrolleri, metropoldışı öğrencileri seyirci ve bir anlamda tabii konuma indirger. Goffman, takımlar arası iletişimlerde tabi konumda olan takımın, hâkim takıma karşı geliştirdiği bir taktik olarak gizli tahkiri önemsiyor. Ona göre, takımlar arası gizli tahkir, gizli övgüden daha yaygın olarak görülür. Bunun sebebi belki de böylesi bir tahkirin mevcut olmayanların aleyhine olarak birbirlerine karşı saygı göstererek ve seyirciyle yüz yüze olan davranışlarda uysal bir tavır sergilemek zorunda kalmanın meydana getirdiği öz-saygı kaybını telafi ederek takım dayanışmasının sürdürülmesine hizmet etmesidir.¹⁴ Etkileşime geçen iki takım daha eşit ilişkiler kurmaya başladıklarında ise takımın daha önce kendi arasında işleyen kanal, iki takım arasında işlemeye başlar. Goffman bu konuda şunları söyler: “İki takım güvenli toplumsal etkileşimin bir garantisi olarak resmi olarak işleyen bir mutabakat kurduklarında, takımların birbirlerine yönelttikleri gayrıresmî bir iletişim kanalı genellikle tespit edilebilir. Bu gayrıresmî iletişim; ima, şiveyi taklit, yerinde espriler, anlamlı duraklamalar, örtülü tüyolar, amaçlı şakalar, manidar sezinlemeler ve pek çok başka işaretle ortaya konulmaktadır.”¹⁵ Bu kanal, takımların etkileşimleri boyunca iletişimlerinde önemli görevler yüklenir. Bu

13 Goffman, A. e., s. 58-59.

14 Goffman, A. e., s. 109.

15 Goffman, A. e., s. 121.

görevlerden en önemlisi birbirlerini tanımalarını mümkün kilmalarıdır. İletişim kanalı hem sembolik hem de söylemsel ifadelerle kurulur. Goffman'a göre, ifadenin rolü benlik izlenimlerini taşır. Toplumsal hayatın ifade bileşeni, başkaları tarafından verilen ya da alınan izlenimlerin kaynağıdır. İzlenim, açık olmayan gerçekler hakkında bilgi kaynağı olarak ve izlenimi alanların izlenim verenin eylemlerinin tüm sonuçlarını beklemeksizin tepkilerine rehberlik edebilecek bir araç olarak kabul edilmiştir. Tüm sosyal etkileşimlerin altında yatan, temel bir diyalektiğin olduğu görülür. Birey ötekilerin huzuruna girdiğinde, durumun gerçeklerini keşfetmek isteyecektir. Düzene ait tam bilgi nadiren mümkündür, yokluğunda ise, birey tahmin araçları olarak ipuçları, tahliller, işaretler, anlamlı jestler, statü sembolleri vs. gibi ikameleri kullanma eğilimindedir. Kısaca, birey ilgilendiği gerçekliği o anda algılayamadığı için, onun yerine görünümlere güvenmek zorundadır. Paradoksal olarak, kişinin ilgilendiği gerçeklik ne kadar çok algılanamazsa, dikkatini o kadar çok görünümlere yoğunlaştırmalıdır.¹⁶ Görüleceği üzere takımlar arası söylemsel ve sembolik iletişim, birbirleri hakkındaki gerçekliğe erişmelerini sağlar. Bu kural üniversite öğrencilerinin uyumuna uygulanırsa, tabi konumda olan metropoldışı öğrencilerin, metropollü öğrencilerle geliştirdikleri iletişim ve girdikleri etkileşim müddetince metropolleşmenin durum tanımına muttali oldukları ve bu bilgi sayesinde kendilerini de metropolleştirecek tabi durumlarından sıyrıldıkları iddia edilebilir. Metropolde üniversite okumak, metropoldışı gençleri yeni bir çevre edinmeye yöneltir. Metropoldışı gençler "kafa dengi arkadaşlar" bulduklarında, eski arkadaşlık örüntüleriyle irtibatlarını azaltırlar. Metropoldışı öğrencilerin çoğu genellikle kendi üniversite çevrelerinden arkadaş edinme eğilimine girerler. Mesela, IBÜ'de Hazırlık okuyan Ceren, memleketindeki arkadaşlarıyla iletişimi asgariye indirmiş durumdadır. Ceren, kaldığı yurttaki arkadaşlarıyla daha çok irtibat halindedir. Ceren'in sınıf arkadaşı Murtaza, üniversiteye ve metropol kente alışmak için kişinin kendi kafasına denk bir arkadaş çevresi

16 Goffman, A. e., s. 160-161.

bulmasının önemli olduğunu belirtir. Yani hemşehrileriyle ilişkileri sıkı tutmak nasıl bir kente uyum sağlama taktiği haline gelmekteyse, kendine olabildiğince yeni bir çevre kurmaya çalışmak da öyle bir uyum sağlama taktiği haline gelebilir.

İÜ'den Gökhan ise, üniversitedeki arkadaş grubunda bulunan diğer kişilerle espri tarzlarının benzer olduğuna, birbirlerini anladıklarına ve benzer konularda benzer düşüncelere sahip olduklarına vurgu yapıyor. BÜ'den Ozan, üniversiteye başladığı dönemde arkadaş edinme stratejisini şöyle anlatıyor:

“İstanbul’un insana verdiği bir özgüven var kesinlikle ama askerî lisede okuduğun için yine biraz daha kapalısın, kapalı bir toplumda yaşadığın için o kadar süreç içerisinde biraz daha kapalı bir insan oluyorsun. Gerçekten diğer insanlar ilk başta bana göre çok daha rahattı. O açığı kapatmak için ben biraz açıkçası, mesela şimdi olsa o kadar şey yapmazdım, hani şu anki halime kavuşana kadar bayağı geniş davrandım yani. Geniş davrandım derken de hani şöyle mesela; normalde hiç çekmeyeceğim insanlarla, yani hani kafa yapımına uyuşmayan insanlarla bile arkadaş oldum. Kendi zincirlerimi kırayım amacıyla çok daha geniş bir arkadaş çevresi edindim. Çok daha geniş çerçeveden arkadaşlar edindim. Geniş çerçeveden gene arkadaşlarım var ama insan profilleri farklı. Çok daha rahat arkadaşlıklar kuruyordum ama şimdi o kadar geniş davranmam. Çok daha seçici olurum yani. Bir de boş zamanım da vardı geçen sene Kilyos’tayken. Hazırlık’tayken çok fazla bir iş-uğraş yoktu yani, o yüzden.” (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

İÜ'den Taner ise, Ozan’ın stratejisinin tersini izleyerek önce dar bir çevre oluşturup ardından geniş bir arkadaş çevresine sahip olabilmıştır:

“Buraya ilk geldiğimde kendime dar bir çevre oluşturdum. O çevre yavaş yavaş genişledi. Bu belki de bir korunma mekanizmasından ileri geliyordu. Önce yurttta kaldığım odadaki arkadaşlarla samimi oldum. Sonradan farklı gruplardan arkadaşlarım oldu.” (Taner, Kimya Mühendisliği, İÜ, 4)

BÜ'den Ozan'a göre cinselliğe ve içkiye mesafeli duruşu, arkadaşlarından kendisine doğru bir baskı unsuruna dönüşmüştür. Bir anlamda mahalle baskısı yaşamıştır. Ozan, kendisine uygun bir çevre oluşturmak için, bir zamanlar arkadaşlarıyla mülakat yaptığımız esnada gitmek istemediği yerlere gitmiştir:

“Bir ara baskısını yaşadım. Baskısını da şöyle yaşadım; çok garip kaldım. Şöyle garip; ben mesela dedim ya özellikle Kilyos dediğim o bölgede şöyle bir durum var; herkes içki içiyor bildiğin. Ben içki kullanmıyorum, hiç kullanmadım. Çok rahat herkes, böyle bir ortam. Mesela sınıfça bir şey yapıyor atıyorum oradaki meyhaneye gidiliyor. Biraz önce dedim ya, şimdi olsa gitmezdim ama ilk başta açılmak adına gitmiştim. Gittiğimde mesela içki kullanmadığımı söyleyince veya mesela muhabbet biraz daha derinleştikten sonra evliliğe bakış açısı anlatılınca çok garip karşılanıyor. Yani bu bir baskı, toplumsal bir baskı. O çevrenin arasında o kadar kişinin içiyor olup benim tek başına içmemem ya da insan evlenmeden önce cinsellik yaşamamalıdır dediğimde, bu sözlerim bir toplumsal baskı oluşturuyor. O baskıyı hissettim.” (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

Bazı metropoldışı üniversite öğrencileri, daha önce de belirtildiği üzere kendilerine uygun bir çevre oluşturan kadar daha önce geçtiği üzere dinî cemaatlerin evlerinde, devlet veya üniversite yurtlarında kalıyorlar. Bu öğrenciler, buralardan beraber eve çıkabilecekleri kafa dengi arkadaşlar bulduklarında metropoldeki hayatlarını kendi ayakları üzerinde yaşama-ya başlıyorlar. Metropoldışı öğrenciler, yeni mekanlarında yeni bir çevre oluşturmak için pek çok taktik geliştirirler. Metropolde kalınan yıl sayısı ile doğru orantılı olarak, kişilerin çevrelerinden memnuniyet düzeyleri artıyor. Kafa dengi bir çevre oluşturmak, metropoldışı üniversite öğrencilerini metropolleştiren sürecin bir parçasıdır.

Metropol kentte üniversite okumak istemenin önemli motivelerinden birisi de, lisedeyken sevdiği kişinin yanına gitmek olarak beliriyor. Bu durum hem memleketi önce terk edip İstanbul'da okumaya başlayanlar, hem de sınava yeni girecekler için

geçerlidir. Mesela, IBÜ'den Hakan, memleketinde bıraktığı kız arkadaşının gelecek yıl İstanbul'da bir üniversite kazanacağını düşünüyor. Hakan, ailesiyle her gün yarım saat görüşürken; kız arkadaşıyla bir günde üç saat telefonla konuşuyor, yaklaşık beş yüz defa mesajlaşıyor:

“Sevgili olmayınca da biraz şehre alışmak da zor oldu. Çünkü ben, iki gün görüşmediğimi hatırlamıyorum. Günde en az altı saat görüşürdük. Bu yüzden biraz İstanbul'a alışmak bu yüzden de sorun yarattı.” (Hakan, IBÜ, Sinema-Televizyon, Hazırlık)

Hakan'ın kız arkadaşının gelecek sene İstanbul'da bir üniversite kazanması umudu, ona metropol kentte güç katıyor. Kız arkadaşının İstanbul'da bir üniversite kazanmasıyla, ilişkilerindeki mesafe sorununu aşarak daha mutlu olacaklarını umut ediyor. Hakan'ın bu umudu, yine aynı üniversiteden Gözde'nin yaşadıklarında doğrulanıyor. IBÜ'den Gözde'nin memleketten erkek arkadaşı kendisinden bir yıl önce İstanbul'a üniversite okumaya gelmiştir. Gözde, her ne kadar erkek arkadaşının bazı konularda kendisini kısıtladığını –mesela dans kursuna gitmesine izin vermemiştir– düşünse de, onunla aynı şehirde bulunmak Gözde'ye “iyi gelmekte”dir.

Lisedeki ilişkisini İstanbul'da devam ettirmek umudu her zaman mutlu sonla bitmiyor. Muhafazakâr bir çevreden gelen ve BÜ'de remedial duruma gelerek Hazırlık sınıfını yeniden okuyan Ispartalı Faruk, kendi sosyal kökeninden çok farklı bir sosyal kökene sahip sosyalist kız arkadaşının gelmesini sabırla beklemiş. Fakat kız arkadaşı Anadolu yakasındaki başka bir üniversiteyi kazanınca, o dönemde kuralları nispeten sıkı olan Meşveret Cemaati'nde kalmasının da etkisiyle, ona gereği kadar zaman ayıramadığı ve kız arkadaşının İstanbul'da kendisini fazla dağıttığını düşündüğü için ondan ayrılmak zorunda kalmış. İÜ'den Hayrettin, daha önce kaldığı Gülen Cemaati'nin özellikle karşı cinsle ilişkiler konusunda “hassas” olduğunu, pek çok programın aslında temelde flörte engel olmak için var edildiğini düşünüyor:

“İşte kız arkadaş konusunda biraz hassaslar. Hani şimdi üniversiteli öğrencinin kız arkadaşı olma biraz artık günümüzde toplumumuzda yaygınlaştığı için ona çok dikkat ediyorlar. Olmasın diyorlar. Zaten Hizmet'teki o programlar falan da zaten bu tür şeyleri engelleyici yönde zaten. Çünkü hafta sonun sürekli bir programlarda geçiyor. Sürekli seminerler veriyorlar. Yok işte şurada şu toplantı var, şu görüşme var, kamp var falan derken zaten onları yapmana fazla da izin vermiyorlar yani.” (Hayrettin, İÜ, Siyasal Bilgiler ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Belirttiği engellemelere rağmen, Hayrettin'in lise yıllarından beri bir kız arkadaşı vardır. Metropol kentte ileride izah edileceği üzere ciddi bir Kürt bilinçlenmesi yaşayan Hayrettin'in kız arkadaşı Denizlili bir Türk'tür. Hayrettin, Sakarya Üniversitesi'nde okuyan kız arkadaşına yakın olmak adına, Doğu bölgele-
rindeki Hukuk fakültelerine girmeye yetebilecek puanına rağmen İstanbul'u tercih etmiştir. Zikzaklı bir dindarlık yaşayan Hayrettin, ilişkisinin “dinini yaşamaya düşkünlüğü”nden dolayı kendisine ters geldiğini söylüyor. Fakat duygularının karşılıklı olması, Hayrettin'in ilişkiye devam etmesini sağlıyor. Hayrettin'in durumu, daha önce geçtiği şekliyle Bauman'ın modern hayatın müphemlik ürettiği görüşüyle uyuyor. Metropolleşmenin biraz da müphemleşmek olduğunu, İÜ'den Ufuk'un şu sözlerinde takip etmek daha mümkündür:

“Memleketime göre hayat burada çok soğuk. Memleketimde daha rahatım, kendi çöplüğüm. Kendimi hâlâ İstanbullu olarak görmüyorum. Ya da İstanbullu olmak böyle bir şey de olabilir. İstanbulluyumdur belki ama bütün İstanbullular kendileri hakkında böyle düşünüyor olabilirler, ya da uyum sürecim hâlâ devam ediyordur, bilemiyorum yani. Burada bir gördüğüm insanı, bir daha göremeyecek olduğumu biliyorum ama bu duyguya alışamıyorum. Mahallemde on sene de kalsam, pek az insan tanıyabileceğim, mesela.” (Ufuk, İÜ, Matematik, 1)

İBÜ'den Derya hem iş anlamında geniş bir pazara sahip olduğu için hem de altı aydır beraber olduğu erkek arkadaşı İs-

tanbul'da yaşadığı için, ömrünün geri kalanını burada geçirmeyi düşünüyor:

“İstanbul'da yaşamak istemiyorum, zorunluyum biraz. Hem iş anlamında daha geniş bir pazara sahip hem de aile hayatımı kurmayı düşündüğüm insan burada yaşıyor. Beraber geziyoruz, tozuyoruz. Aynı zamanda da beraber bir gelecek düşündüğümüz için beni İstanbul'a bağlıyor. Belki o olmasaydı, Adana'ya dönerdim. Şu an gelecek ne gösterir bilemiyorum ama onunla birlikte devam etmem için İstanbul'da kalmayı düşünbilirim yani.” (Derya, İBÜ, Hukuk, 3)

Metropol kente taşınan lise aşkları metropoldışı öğrencileri metropolleştiren unsurlar arasındadır. Metropol kent, memleketten getirilen sevgi bağlarını yeniden üretmesiyle ya da bu bağları koparmasıyla metropoldışı öğrencileri kendine bağlamaktadır.

Üniversite öğrencileri, özellikle İstanbul dışından gelen öğrenciler, üniversiteye başlangıç döneminde, öncelikle üniversite yaşamına uyum sağlamada bir kültür şoku yaşıyorlar. Üniversite öğrencileriyle yapılan görüşmelerde, görüşmecilerin üniversiteye başladıkları ilk dönemlerde karşı karşıya kaldıkları ve yadırgadıkları farklı durumlara zamanla alıştıkları görülmüştür.¹⁷ Öğrenciler bu durumu “dünya görüşlerinin büyümesi” olarak da ifade ediyorlar. Arkadaş edinme stratejisi olarak ideolojik benzerlikten ziyade, hayat tarzlarının daha baskın olduğu ortaya çıkıyor:

“Başkalarını tanıdıkça çok farklı insanların olduğunu anladım. Hani nasıl desem; dünya görüşüm büyüdü. Burada yalnız olmamam, kardeşlerimin burada olması benim için önemli. Hani ev var, rahatım, ortamım aynı değişmedi. Tanıştığım arkadaşlarım da iyiler, kötü değiller. İlk tanıştıklarım biraz ilginç de olsalar iyi insanlar yani. Buraya ilk geldiğimde işte farklı kişileri tanıdığım için önce dikkat etmiyordum. Sonradan dikkat etmeye başladım. Hani daha çok benim gibi; kafa yapıma uyan, ne bi-

17 Avcı, A. e., s.128-129.

leyim gezmeyi seven kişiler. Fazla inekleri sevmiyorum. Sıkıcı oluyorlar. Hani ilk geldiğimde dediğim gibi herkesle konuştum önce bir. Baktım olmuyor, çok farklı insanlar var. Sonra bir içime kapanma evrem oldu. Sonra işte hani daha bir dikkatli arkadaş seçince gayet iyi oldu. Benzer hayat tarzı kesinlikle olmalı ama görüş farklılığı benim için önemli değil yani sonuçta fazla konuşmuyoruz zaten. Ne bileyim bölümü sevme/sevmeme olsun, bu da benim için önemli. Aile yapısı da önemli hani aile yapısını da sorguluyorum, sonradan ya samimi oluyorum ya da uzak duruyorum. Bölümümde Iskenderunlu iki tane var. Biri ni görüyorum, konuşuyoruz. Diğerini hiç göremiyorum, sanırım derslere gelmiyor. Ama burada hani başka okulu kazanmış, başka bölümü kazanmış arkadaşlarım var. Toplandığımız günler oluyor. Mesela Iskenderun dönercisi bulduk oraya gidiyoruz. Kebapçımız da var, künefeci de var. Aslı (İstanbullu arkadaş, AÇD) bana daha çok navigasyon cihazı gibi yardımcı oluyor. Nerede ne vardır, nerede ne iyidir, her şeyi söylüyor yani. İstanbullu arkadaşlarım hayatımı kolaylaştırdı, çünkü dışarıdan gelen birisiyle hani daha samimi olduğum zamanlarda ikimiz de tökezleyebiliyorduk. N'apacağımızı bilmiyorduk. Ama buradaki arkadaşlarım olduğunda işim kolaylaşıyor. Onlarla aramda bazen seviye farkı da hissettiğim oldu. Bunun sebebi, küçük bir yerde yaşamama bağlı. Atıyorum ben hiç buz pateni yapmadım, yapmış arkadaşlarım var. Çünkü Iskenderun'da hani o kadar çok alışveriş merkezi yok ve küçükler. Buz pateni için alan yok, öyle söyleyeyim." (Meral, İÜ, İktisat, 1)

Meral'in metropollü arkadaşı için söylediğine benzer sözleri, örneklem dışı olarak görüşülen kişilerden Yeditepe Üniversitesi mezunu Halit de ifade ediyor. Ona göre, İstanbul'a uyum sağlamanın en kolay yolu arabası olan kafa dengi bir İstanbullu ile arkadaşlık etmektir. Hastalandığında İstanbul'da ailesiyle yaşayan arkadaşlarının yardımıyla hastaneye gittiğini belirten İBÜ'den Müge, bu konuda şunları söylüyor:

"İstanbul'a uyum sağlamamda en fazla faydası olan arkadaşlarım, İstanbul'da ailesi ile yaşayanlar oldu. Zaten biz dışarıdan

gelmişiz, bize evlerini falan açtılar. Zor zamanlarımızda yanı-
mızda oldular.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

Halit ve Müge'nin sözlerine çok benzer bir sonuç, kentli bir çevreden taşra üniversitelerine giden öğrencilerin uyum sağlama ve devamlılığını araştıran ve Syracuse Üniversitesi'nde yapılan doktora tezinde de ifade edilmektedir. Buna göre¹⁸, öğrencilerin uyum sağlamak için geliştirdikleri stratejilerden birisi de, arabası olan insanlarla arkadaş olmaktır. Böylece sık sık ulaşım imkanına erişebiliyorlar. Yine pek çok öğrenci aynı zamanda spor, öğrenci konseyi gibi kampüs içi aktivitelere dahil oluyor ve hemşehri öğrencilerden sosyal destek sistemi geliştirebiliyorlar. Bu etkinlikler bazı amaçlara hizmet ediyor. Mesela, insanlarla tanışma, yaşadıkları sıkıntıdan bir çıkış sağlama ve çeşitli eğlence biçimlerine erişebilme bu amaçlardan birkaçıdır. Genelde, öğrenciler yaşadıkları engellere rağmen bu engelleri aşma yolları bulmak için stratejiler geliştiriyorlar. Metropollü arkadaş edinmenin kişiyi metropolleştirmede önemli bir etken olduğuna dair diğer bir veriyi de İÜ'den Hale sağlıyor. Hale İstanbullu arkadaş edinmesinin kendisine olan katkılarını şöyle anlatıyor:

“Benim birinci sınıfta öyle çok samimi olduğum insan yoktu hani. Ama konuştuğum insanlar vardı. Hani öyle sık-sık dışarıda görüştüğüm insanlar değil tabii ki de. Zamanla oluştu mesela, şu anki samimi olduğum arkadaşımla biz geçen seneden, hani birbirimizi üç yıldır biliyoruz ama geçen seneden samimi olmaya başladık. İstanbullu kendisi. O da örtülü. Çok katkısı oluyor bana. Hani biraz daha rahat yaşamayı öğrendim mesela. Ne açıdan rahat? Hani özgüven problemi yaşıyorum sık sık. Ben sınıfta kalkıp sunum anlatacak bir insan değildim yani. Anlattım ve şok oldum. Arkadaşım da şaşırdı. Çok kaygılı bir insanım yani. Kalkacağım sınıfta şey anlatacağım, sunum yapacağım falan. Zaten o sınıfta el kaldırıp cevap hakkı alıp ce-

18 Paula Brown-Weinstock, 'Adjustment and Persistence of Students from an Urban Environment to a Rural Community College', Syracuse Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2009, s. 73.

vapladığım bir soru olmadı yani. Fikrimi hala söylemem yani öyle bir şey var. Onun sayesinde biraz daha rahat olabiliyorum yani.” (Hale, IÜ, Psikoloji, 3)

IBÜ’den Neriman, en yakın arkadaşı olarak nitelediği metropollü arkadaşı Merve’nin kendisine kattıklarını şöyle anlatıyor:

“İstanbul’a ilk geldiğimde kendimi bu kadar rahat ifade edemiyordum. Mesela dersin hocası, sunum mu ödev mi istediğimi sorduğunu kesinlikle ödev derdim. Ama artık sunum yapmayı istiyorum. Kendimi bir grubun önünde ifade yeteneğini İstanbul’da edindim. İstanbullu arkadaşlarımda da bunda büyük katkısı var, özellikle Merve’yle neredeyse aynı zamanımız geçmiyor.” (Neriman, IBÜ, Sosyoloji, 3)

BÜ’den Zeliha, metropolde yaşayan bir sevgili edinmek istediğini şu sözlerle dile getiriyor:

“Bir ilişkim olsa, İstanbul’a daha rahat uyum sağlayabilirim. Tek başıma bi yerlere gitmek istemiyorum. Arkadaşlarımla her zaman gezemiyorum. Sevgiliyle gezmenin keyfine varmak istiyorum.” (Zeliha, BÜ, Felsefe, 1)

IBÜ’den Müge, İstanbul’da yaşayan bir sevgilisinin olmamasını kendisini İstanbul’a uzaklaştıran bir şey olduğunu söylüyor:

“İstanbul’dan bir sevgilim olsaydı, bu şehre daha çok bağlanabilirdim. Bugün konuştuk mesela arkadaşlarla, ‘Okul bitince napıcaz’ diye. Ben ‘Memlekete gidicem’ dedim, onlar İstanbul’da kalacaklar. Çünkü hepsinin erkek arkadaşı var ve o erkek arkadaşların hepsi de İstanbul’da. Bana, ‘Seni bağlayan bir şey yok burada, tabii gidersin. Biz mecbur kalıcaz,’ dediler.” (Müge, IBÜ, Hukuk, 3)

Metropollü arkadaş edinmek gibi metropolden sevgili edinmek de metropoldışı öğrencileri metropol kente bağlayan bir işlev görüyor.

Kalabalıklar içinde metropol yabancılığı

Metropoldışı gençler, büyük umutlarla geldikleri metropolde, yaşayan insanları bir süre sonra, "birbirine yabancılaşmış, birbirini umursamaz, birbirinden korkan, birbirine karşı duyarsız" olarak niteleyebiliyorlar. Metropol insanlarının, metropol kentin gündelik hayhuyu içerisinde birbirlerini çok fazla umursuyor gibi davranmamaları, kente yeni gelen üniversite öğrencilerinde açıkça bir şaşkınlığa neden oluyor:

"En rahatsız edici olan olay, Taksim'de biri bıçaklansa kimse dönüp ona bakmazmış gibime geliyor. Çünkü, burada herkes gurbetçi. Metrobüsteki bir kavgaya şahit oldum, kimse durun yapmayın demiyor." (Feyza, IBÜ, Medya ve İletişim Sistemleri, Hazırlık)

"İnsanlık diye bir şey yokmuş şehirde. Kimse kimseyi umursamıyor. Soğuk yani böyle. Ben geçen ben bir kavga gördüm. Kimse adamı kaldırıp şey yapmıyor, korkuyor acep nedir? Yani bir adama araba çarptı, kimse yanına bile koşmıyor. En azından bir ambulansı arayabilirler. Onu da yapmıyorlar. Ben aradım ambulansı." (Emre, IBÜ, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Hazırlık)

Metropolde yaşayan insanların, hayatlarını uygar kayıtsızlık yahut sivil dikkatsizlik (*civil inattention*) içerisinde sürdürdükleri Erving Goffman tarafından tespit edilmişti. Metropolde yaşayan metropoldışı öğrenciler de, zamanla bu tutuma uyum sağlıyorlar.

"Eskiden daha çok hakkını arayan bir insandım. Artık es geçiyorum, umursamıyorum, takmıyorum. Karakterim değişti yani." (Müge, IBÜ, Hukuk, 3)

"Ben buraya gelirken, insanların daha kenetlenmiş olacağını düşünüyordum. Geldim ve gördüm ki, kimsenin kimseden haberi yok. İnsanlarla konuşup konuşmamak, tanışıp tanışmamak konusunda çekincelerim oluyor. Yavaş yavaş alışma-

ya başladım. Aslında sıcakkanlı bir insanım ama buraya gelince soğuk bir insanmışım gibi davranmaya başladım. Yolda giderken biri bir şey söylüyor takmıyorum, biri bir şey soruyor takmıyorum bile. Öyle bir insan olma gayretindeyim. Çünkü İstanbullular da böyle davranıyor.” (Yasin, İÜ, Coğrafya, 1)

“İstanbul’da trafik sorunu falan da var burada ama asıl sorun, insanlar samimiyetsiz. Mesela Doğu’da –ben Doğulu olduğum için Doğu’yu örnek veriyorum, kusura bakmayın, yoksa arka planında bir şey yok– birisinin işi bir başkasına düşse insanlar hemen koşarlar. Ama burada böyle bir şey yok. Buradaki bireyselleşme insanları birbirine yabancılaştırıyor. İnsanlar arasında etkileşim azalınca, kişiler kendilerini kedi köpek gibi ev hayvanlarıyla veya son model bilgisayar, cep telefonu gibi teknoloji ürünleriyle tatmin etmeye başlıyorlar. İnsanlar çocuk seveceğine, hayvan seviyor. Eskiden şurada bir kavga olsaydı, ben ayırmak için girerdim. Ama burada yaşadıkça, o kavganın arasına girmemek gerektiğini anladım.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Goffman’a göre, uygar kayıtsızlık (*civil inattention*), başkalarıyla göz göze gelen insanların birbirleri için özel bir merak hedefi teşkil etmediğini göstermeleri adına gözlerini birbirlerinden kaçırmalarıdır. Kişi, uygar kayıtsızlıkla başkalarının niyetlerinden şüphe etmek, onlardan korkmak, onlara düşmanlık etmek, onlardan kaçınmayı istemek için herhangi bir nedeni olmadığını gösterir.¹⁹ Fatma Barbarosoğlu’nun tercih ettiği tercümeyle sivil dikkatsizliğin metropol kentteki karşılığı daha iyi anlaşılabilir:

“Alman hemşireler yüzlerinde o mütebessim maske ile hastalarının her türlü ihtiyacını, bakımını karşılıyor. Beslenme ve temizlenme ihtiyacının bütün teferruatlarını düşünün. Sonra hemşirenin mesai saati bitiyor, yüzündeki o mütebessim maskeyi üniforması ile birlikte çıkarıyor ve karşısına çıkacak her-

19 Erving Goffman, *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*, New York, 1966, The Free Press, s.84.

hangi bir muhtaca karşı, “vazifesi olmadığı için” algı alanına bile girmesine izin vermeden “sivil dikkatsizlik” konforuyla teçhizatlanmış olarak yoluna devam ediyor.”²⁰

Barbarosoğlu’nun da belirttiği üzere, uygar kayıtsızlık bir süre sonra insanların birbirine karşı insani duyarlılığının yitimi-ne de sebep olabilir. Georg Simmel’in metropolde yaşayan insanların usanmışlık tutumuna yaptığı vurgu bu noktada önem arz eder. Simmel’e göre, usanmışlık tutumu (*blasé attitude*) başlangıçta birbirine karşıt sinirsel uyarıların hızla değişmesinden ve sıkıca bastırılmasından kaynaklanır. Zevkin sınırsızca peşine düşülen bir yaşam, kişiyi usanmış hale getirir; çünkü sinirleri, öyle uzun bir zaman için en güçlü tepkimeyi vermeye tahrik eder ki, sonunda sinirler hiçbir tepki vermez olurlar. Aynı biçimde, çoğu zararsız izlenim, değişikliklerinin hızı ve karşıtlığı dolayısıyla öyle şiddetli yanıtları zorlar ki, sinirler, çok zalimce, güçlerinin son damlasına kadar bir o yana bir bu yana gider gelirler ve kişi aynı çevrede kalırsa, yeni güç toplayacak zamanları da olmaz. Böylece, yeni duyulanımlara uygun enerjiyle tepki verme konusunda bir yetersizlik ortaya çıkar. Metropole özgü usanmışlık tutumunun bu fizyolojik kaynağına eşlik eden ve para ekonomisinden çıkan başka bir kaynak daha vardır. Usanmışlık tutumunun özü, ayrımcılığa duyarsızlıkta saklıdır. Bu, nesnelerin, yarım akıllılarda olduğu gibi algılanmadığı anlamına değil, şeylerin anlamlarının ve değişen değerlerinin, dolayısıyla da şeylerin bizzat kendilerinin hayalî olarak yaşandığı anlamına gelir. Şeyler, usanmış kişiye, eşit olarak düz ve gri tonlarda görünürler; hiçbir nesne ötekilerin üstünde bir tercih edilebilirliği hak etmez.²¹ Metropol hayatında sadece şeyler değil, kişiler de kalabalıklar içerisinde birbirinin üstünde veya tercih edilir durumda değildir. Bu durum metropollüler için hayatı çekilebilir kılarken, metropoldışı öğrenciler için uyum sağlanması gereken başka bir faktör haline geliyor. Mesela, İBÜ’den Çağdaş bu konuda şunları söylüyor:

20 Fatma Barbarosoğlu, *Berlin’in Bisikletleri ve Sivil Dikkatsizlik*, *Yeni Şafak* gazetes, 11.07.2008.

21 Simmel, A. e., s. 84.

“İnsanlar mesela çok yani suratsız yani. Yani hiçbir gülümseme yok, bir şey yok. Yani bir şey alıyorsun ya da bir şey soruyorsun yani yol tarifi istiyorsun. Yani insanlar böyle döveceklermiş gibi bakıyor falan. Ben anlamadım yani bunu. Belki bizde de o oluştu zamanla. Bize de sirayet etti o. Ama ben bunu mesela yadırgadım. En başlarda çok yadırgadım. İnsanlar hep bir gergin.” (Çağdaş, İBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

Simmel'in usanmışlık tutumu, Goffman'ın uygar kayıtsızlık olarak kavramlaştırdığı metropollü davranışı, metropolün gündelik hayatında her an yeniden üretiliyor. Metropol yabancılığı olarak da adlandırabilecek şekilde, insanların birbirleriyle aynı mekanı paylaşırsalar bile en az iletişime geçme davranışı, üniversiteyi okumaya gelen gençlerde yadırgatıcı deneyimler geliştirebiliyor. Fakat metropoldışı üniversite öğrencileri metropol kente ilk geldiklerinde yadırgadıkları bu hali, daha sonraları bir metropol yaşam normu olarak kabulleniyorlar. Kendileri de metropolleştikleri oranda, bu davranışı üretir hale gelmektedirler.

Metropol kente uyum sağlamak için geliştirilen taktiklerden birisi de rutin dışına çıkmak olarak gözüküyor. Böylece metropol kente daha fazla erişmeye çalışan gençler, aslında bu eylemleriyle kendilerini dezavantajlı hissettikleri noktalarda, avantajlı hale getirmeye çalışmaktadırlar. Nitekim Goffman'a göre, kişisel vitrindeki değişiklikler bir yıl yanlış temsil olarak görülürken sadece birkaç yıl sonra dekoratif olarak görülebilir. Mesela ağarmış saçların boyanarak kapatılması yakın zamanda kabul edilebilir hale gelmiştir. Ancak toplumun bazı kesimleri bu durumun hala uygun olmadığını düşünebilir.²² Toplumdaki bazı seyircilerce meşru olduğu düşünülen bazı faaliyetler, diğer seyirciler tarafından dolandırıcılık olarak görülebilir.²³ Gündelik hayatta oyuncunun kendisini net bir yalan söylemiş olma pozisyonuna sokmadan hemen hemen her tür yanlış izlenimi kasıtlı olarak yaratması genellikle mümkündür. İma, stra-

22 Erving Goffman, *The Presentation of Self in Everyday Life*, Edinburgh, University of Edinburgh Social Science Research Center, 1956, s. 40.

23 Goffman, A. e., s. 42.

tejik belirsizlik, vahim ihmaller gibi iletişim teknikleri yanlış-bilgilendiricinin teknik olarak hiç yalan söylemeden yalanlardan faydalanmasını sağlar.²⁴ Meşruluk ve gayrimeşruluk algıları toplumsal gruplar tarafından zaman içerisinde üretilmekte ve yeniden üretilmektedir. Mesela kadınların eşit vatandaşlık hakkı, Kürtlerin etnik kimliğinin kabulü, eşcinselliğin anayasal güvenceye alınması gibi konular, toplumsal meşruiyetini bulan veya bulma yolunda olan siyasal konulardandır. Üniversite hayatı, içinde barındırdığı kültürel ve fikirsel güçle gençlerin bu tür konulardaki fikirlerinin dönüşümüne sebep olabilir. Üniversite gençleri arasında yayılan fikirler zamanla toplumun diğer kesimlerinde de meşruiyet bulabiliyor. Gündelik hayat insanların kendilerini sembollerle, alışkanlık kazanmış davranışlarıyla, önem verdikleri veya vermedikleri konulardaki tavırlarıyla açığa vurdukları bir alandır. Goffman'ın ifade ettiği gibi, oyuncular/icracılar yanlış bilgilendirme kastıyla yalan söylemeden yalanlara başvurabilirler. Çoğu zaman ortama yeni giren kişiler, yanlış-bilgilendiricilerin de etkisiyle, ortamın gerçekliğinin tüm bilgisine vakıf olamadıklarından, gerçekliğin ikameleri olan tahmin araçlarından faydalanır. İletişimin gerçekliğine dair bilgi kıtlığı, gerçekliğin sembolik ifadelerini sayılabilecek ikameleri daha önemli hale getirir. Üniversite okumak için metropole gelen metropoldışı öğrencinin de bu bağlamda uyum sağlama sürecinin özellikle ilk dönemlerinde sembolik iletişime daha fazla önem verdiği öngörülebilir.

Mülakatlar esnasında metropoldışı öğrenciler, kent ortamında kendilerini avantajlı hale getirebilmek için geliştirdikleri taktikleri anlatırken çekingen davranmışlardır. Bu durumun temel sebebi, ifşa olunma korkusudur. Öğrenciler, burs bulabilmek, istedikleri yurttan kalabilmek vs. için bu tür anormal yolları normalleştiriyorlar. Normalleşen bu yollar –taktikler–, De Certeau'nun da dediği gibi bir süre sonra rutin olanın –strateji– yerine dahi geçebiliyor. Mesela, İstanbul'da okumak için ailesinden izin alırken, babasını 'zengin olacağına dair' söz vererek 'kandırdığını' ifade eden Hebun, burs ve planladığı yurt-

24 Goffman, A. e., s. 41.

dışı seyahati için kaynak bulabilmek için aşağıdaki taktikleri geliştirmek zorunda kalmıştır:

“Burs almak için bazı belgeleri düzenlemek zorunda kaldım. Yoksa burs almam imkansızdı. Seneye Londra’ya gidicem, orda da hayat pahalı. Aileme burslarım kesildi dedim, onların gönderdiği parayı da Londra’da harcamak üzere biriktiriyorum.” (Hebun, BÜ, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2)

BÜ’den Aycan, üniversitenin Hazırlık sınıfını eğitiminin ağırlığından dolayı ailesine haber vermeden bıraktığını söylüyor.

“Hazırlık öldürüyor beni, İngilizce yüzünden. Yıllardır öğrenemedim zaten bu dili, burada da öğrenmek zorundayım. Ailemin haberi yok ama Hazırlık okulunu bıraktım, radikal bir kararla. Haziran sınavına giremiycem, yaz okuluna kalamıycam. Eylül’de geçebilir miyim, bilmiyorum ama aileme geçicem dedim.” (Aycan, BÜ, İktisat, Hazırlık)

Aycan, doktor olan anne-babası sayesinde aldığı bir raporla Kilyos’ta kalmaktan nasıl kurtulduğunu şöyle anlatıyor:

“Bizim okulda Hazırlık sınıfında İstanbullu değilsen Kilyos’ta kalmak zorundasın. Ama ben, Kilyos Kampüsü’nde kalamadım. Başta Kilyos’taydım ama sağlık sorunlarımı gerekçe göstererek bir rapor aldım. Aslında rapor gerçeği tam yansıtmıyor ama orada kalamıyordum yani.” (Aycan, BÜ, İktisat, Hazırlık)

İÜ’den Emin dinen haram olduğuna inandığı, fakat oynamaktan zevk aldığı kahvehane oyunlarını oynamak için çok bilinen bir taktiğe başvuruyor:

“Okey ve tavla oynamayı severim. Kahvede, arkadaşın evinde oynarsınız yani. Ama bir şeye oynayıp, kumara girmiyoruz.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

Dinî bir cemaatte kalan Emin’in kahvehane oyunlarına düşkünlüğü tekil bir örnek değildir. Bu konuda İÜ’den Hasan şunları söylüyor:

“Daha önce cemaatçilerle iletişime geçmemiştim. İyi arkadaşlar olduklarını gördüm. Okulda beraber takılıyoruz, bataklık oynuyoruz. Bataklık oynarken namaz dönüşümlü kılıyorlar. İki kişi gidiyor namaz kılmaya, onlar gelince diğer iki kişi gidiyor.” (Hasan, İÜ, Maliye, 1)

İBÜ’den Neriman, bölümünden memnuniyetsizliğinden ötürü kendi bölümünün kapatılmasına karşı yapılan eyleme katılmamış. Neriman, bölümü kapatılırsa kendisinin de okulu daha kolay bir şekilde bitireceğini düşünüyor:

“Okulda Sosyoloji Bölümü kapatılacağı için eylem vardı. Beni çağırdılar ben gitmedim, çünkü bölümün kapatılmasını istiyorum ben. Bölüm kapatılırsa, beni de mezun etmek zorunda kalırlar, oh ben de kurtulurum o zaman. Hocalar falan da gidecek çünkü, beni mecbur mezun ederler o zaman.” (Neriman, İBÜ, Sosyoloji, 3)

Metropoldışı öğrenciler bazen dezavantajlı bir durumu avantajlı bir hale çevirmek için, bazense kişisel zevkleri ile inanç ve ideolojilerini telif etmek adına bazı taktikler geliştiriyorlar.

Kültürel yenilikler ve kültürel değişimler

İstanbul’da okumaya başlayan bazı metropoldışı öğrenciler, özellikle İÜ ve İBÜ’de okuyanlar, kendileriyle metropollü akranları arasında rahatlık, özgüven ya da atılganlık gibi konularda farklılıklar olduğunu düşünüyor. İstanbul’da doğup büyüyen öğrencilerle, taşrada doğup büyüyen öğrenciler farklı *habitus*lara sahip olabiliyorlar. Bu minvalde metropol kentin iş ve okul dışında da canlı olan kültürel, sanatsal, bilimsel vs. hayatı, metropollü gençleri taşralı akranlarına göre daha donanımlı hale getirebiliyor. Daha önce belirtildiği üzere geçmiş etkiler ve mevcut uyaran arasında dolayımlanan *habitus*, aynı anda kendini üreten toplumsal güçlere göre yapılıyor ve onları da yapılandırıyor. İnsanların edindikleri *habitus* sistemleri, toplumda işgal ettikleri konumlarına, özel sermaye donanımlarına bağ-

lıdır. Bourdieu için sermaye, kişinin belirli bir toplumsal alana katılımını ve bu alan içinde rekabetin getirdiği özel kazançlara ulaşmasını mümkün kılan belirli bir toplumsal arenada mevcut etkili bir kaynaktır. Maddi ve parasal değerler olarak ekonomik sermaye; nadir-kıt sembolik mallar, beceriler ve unvanlar olarak kültürel sermaye; bir gruba üyelikten kazanılan sosyal sermayeye ek olarak aslında insanların sermaye olarak algılamadıkları sembolik sermaye olmak üzere dört tür sermaye biçimi vardır. Sembolik sermaye, üst sınıf üyelerinin bahsettikleri zaman ve paraya yüklenen hayırseverliğe, diğer insanların ahlaki nitelikler atfetmesinde ortaya çıkan sermaye türüdür.²⁵ Bourdieu'ye göre toplumsal konumlar uzayı örtüşen iki farklılaşma ilkesine yani ekonomik sermaye ve kültürel sermayeye göre organize olur.²⁶ Bireyler ve aileler, sürekli olarak, toplumsal uzaydaki konumlarını bir sermaye türünün bir başkasına dönüştürülmesini veya aktarılmasını içeren yeniden-dönüştürme stratejileriyle sürdürmeye veya geliştirmeye çalışırlar.²⁷ Sermaye kavramı *habitus* ve alan kavramlarıyla beraber anlaşılabilir. Sermayeyi toplumsal bir kaynak olarak ele alan Bourdieu, ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik sermayenin birbirine dönüşebildiğini ileri sürmektedir. Ama bu dönüşüm farklı alanlara katılım halinde olabilir. Özellikle ekonomik ve kültürel sermaye toplumsal sınıfların ayıncı sermayelerini oluşturuyor. Üniversite eğitimi almak için metropol kent üniversitelerine gelen öğrenciler, kültürel sermayelerini geliştirmek durumunda kalabiliyorlar. Metropol kente ve üniversiteye katılım kişilerin sermayelerini gözden geçirmelerine ve yeni bir sermaye organizasyonuna gitmelerine sebep olabiliyor. Örneklem dışı görüşülen öğrencilerden İÜ'den Vahit metropoldışı öğrencilerle İstanbullu akranları arasında gözlemlediği farkları şu şekilde dile getiriyor:

“Şive problemi ciddi derecede sırtıyor ve arkadaş ortamında falan biraz alay konusu olduklarını söyleyebilirim. Bunun di-

25 Wacquant, A. e., s. 62.

26 Wacquant, A. e., s. 66.

27 Wacquant, A. e., s. 67.

şında size bu belki komik veya basit gelir ama kültür farkı var. Mesela, İstanbul kültüründen gençler arasında herhangi bir durumun, bir konunun veya bir gafın popüler olması çok hızlı gerçekleşiyor yani buradakiler daha fırlama. En basitinden iki gruptan sınıf arkadaşı arasında; kurulan cümleler, yapılan espriler falan, çok fark var, ayrıca İstanbul dışından gelenler çok fazla olmasa da buradakilere nazaran ders çalışmaya daha meyilliler.” (Vahit, İÜ, İnşaat Mühendisliği, 2)

Vahit, metropollü öğrencilerle metropoldışı akranları arasındaki farklardan şive, kullanılan kelime dağarcığı ve espri kapasitesine vurgu yapıyorken; bazı metropoldışı öğrencilerin akranlarına göre daha fazla ders çalıştığını gözlediğini belirtiyor. İÜ’den Yasin ise, metropollü öğrencilerin daha özgüvenli olduğunu söylüyor ve bunu daha rahat bir ortamda yetişmiş olmalarına bağlıyor:

“İstanbullu arkadaşlarımdan daha özgüvenli olduğunu gördüm. Belki el bebek gül bebek yetiştirildikleri içindir. Bir sorunları olduğunda direkt söyleyebiliyorlar. Ben, ilk geldiğimde biraz daha çekinerek konuşuyordum. Mesela ben ilk sorumluluğumu aldığımda altı buçuk yaşındaydım. Sürekli sorumluluk yüklendi bize, sürekli geri de itildik. Bunun yüzünden sorun da yaşadım. Şu an o duygum biraz hafifledi. Kendime güvenim arttı. Çünkü ailemin desteği olmaksızın, burada tek başıma ayakta duruyorum. Arkadaşıma bazen sohbet esnasında tavsiyeler veriyorum. Böyle şeyleri başardığım için kendime güvenim arttı.” (Yasin, İÜ, Coğrafya, 1)

Yasin’in söylediklerini destekleyen bir başka deneyim ise aynı üniversitede okuyan Hale tarafından dile getiriliyor:

“İstanbullu sınıf arkadaşlarımla aramda, kesinlikle çok farklılık hissettim. Hani ilk sınıf, sınıfa giriyorum, mesela hoca kognitif diyor. Allah’ım, kognitif ne diyorum falan, herkes anlıyor ben anlamıyorum diye düşünüyorum. Bir de mesela film muhabbeti dönüyor. Hani herkes anlıyor ben mi anlamıyorum falan böyle konuşuyorlar, tartışıyorlar. Bu kısma çok şey yaptım.

Hani onlar daha mı kültürlü, ben kültürsüz mü oluyorum falan diye düşündüm. Bu konuda sıkıntı çektim. Espri anlayışları konusunda biraz sıkıntı çekiyordum. Normalde biz memleketteki kızlarla yan yana gelince hani konuştuğumuz şeyler aynı olduğu için hani böyle gülüyoruz falan ama burada konuşurken anlamıyorlar neye güldüğümüzü. Birinci sınıfta çok yaşıyordum da ondan sonra espri yapmamaya başladım. Onların hani benden iki, üç adım önde olduğunu sürekli görebiliyordum yani.” (Hale, IÜ, Psikoloji, 3)

Hale metropollü arkadaşlarıyla kendi arasında olduğunu düşündüğü bu kültürel farklılıkları telafi etmek için, metropollü arkadaşlarının ortamlarına daha çok katılmıştır. Metropollü akranlarıyla daha çok vakit geçirmek, Hale’yi İstanbul’a ilk geldiği zamanlarda şaşırtan kültürel yeniliklere hızlı bir şekilde alışmasına yardımcı olmuştur. Hale’nin İstanbul’a ilk geldiği dönemde kentin içinde hareket edebilmek konusunda yaşadıkları, aynı zamanda metropol kentin fiziki özelliklerine uyum sağlamanın dahi bir oryantasyon programı dahilinde metropoldışı öğrencilere öğretilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

“Bir de bazı şeyleri tek başıma öğrendim hani ne bileyim yol falan konusunda. Hani insanlar direkt geçiyorlar falan, akbili kullanmayı ben bilmiyorum mesela. Hani bildikleri için kullanıyorlar, geçiyorlar. Fındıkzade’de bir anım olmuştu. Tramvay istasyonuna geçeceğim. İşte durağa geçeceğim, yoldan nasıl geçeceğim yol arıyorum falan. Karşıya nasıl geçeceğime bakıyorum, bir de yalnızım. Çapa Tıp’ta Fizyoloji dersimiz vardı bizim. Böyle yalnız gidiyorum. Çıkıyorum tramvay durağına nasıl gideceğim, yol arıyorum. Artık içinden geçtim. Arkadaşlarımı arıyorum hatta gülüyorum. Diyorum ki neler yaptım, size anlatırsam bayağı gülersiniz. Hani gelin göstereyim neler yaptığımı burada falan. Öyle dalgasını da geçiyorum. Çok farklıydı.” (Hale, IÜ, Psikoloji, 3)

İstanbul’da yer alan üniversitelerin, metropoldışı öğrencilere kent kültürü ve gündelik yaşamı hakkında zamanında ve ye-

terli bilgiler içeren oryantasyon programları düzenlemesi, bu öğrencilerin kente daha kolay uyum sağlamasına neden olabilir. Nitekim, İÜ'den Alpaslan'ın tecrübeleri, Hale'nin deneyimleriyle benzerlikler sergiliyor. Alpaslan, şunları söyleyerek İstanbul'da yaşamamanın kendisini daha sosyal biri haline getirdiğini belirtiyor:

“İstanbul'da okumak bir kere sosyalleşmek adına büyük şeyler yaptı. İlk geldiğim günü hatırlıyorum, kimseye merhaba bile diyemiyordum. Kimseyle iletişime geçemiyordum mesela en basitinden. Ama hani kendimde olan potansiyelin belki bir nevi farkına varmamı sağladı. Farklı insanlar, farklı ortamlar. Genelde nargile ortamlarına takılıp sohbet ediyoruz.” (Alpaslan, İÜ, Tıp, 4)

İÜ'den Figen de, İstanbullu üniversite öğrencilerinin kitap ve film bilgisinin kendisinden daha ileri olduğunu söylüyor. İÜ'den Nejla da, İstanbul'da yetişen arkadaşlarının kültürel açıdan daha zengin bir birikime sahip olduğunu düşünüyor:

“İstanbul'da yetişen arkadaşlarımız tabii ki, tanıdıkları bir ortamda bulundukları ya da garipsemedikleri durumlarla karşı karşıya oldukları için özgüvenleri daha yüksek, daha atılganlar. Anadolu'dan gelenler, kendilerini ifade etmekte daha çok zorlanıyorlar. Ama aslında Anadolu'dan gelen de, nasıl bir ortama geldiğini teknoloji sayesinde –televizyon, internet, filmler vs.– az çok biliyor. O yüzden alışma süresi en fazla bir-iki ayı buluyor.” (Nejla, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

İÜ'den Bahar, İstanbul'a üniversite okumak için bir kez daha gelme şansı olsaydı daha donanımlı olarak gelmek istediğini söylüyor. Bahar'ın sınıf arkadaşı Semra ise benzer şekilde, 'kendisini daha geliştirerek' gelmek isteyebileceğini ifade ediyor. İÜ'den Eda üniversiteye yeniden başlama şansı olsaydı, daha çok 'okuyacağını' belirtiyor:

“Yeniden İstanbul'da üniversiteye başlama şansım olsaydı, daha çok okurdum. Bu dönem takip edemediğim derslerim oldu,

onları bırakıyım, seneye bu derse en başından girip takip edeyim diyorum. Siyasi faaliyetlerim yüzünden zaman problemi yaşadığım oldu. Bazen aynı zamanı derse mi başka şeye (ideolojik aktivitelere AÇD) mi ayırmalıyım sorusunu kendime sorduğumda başka şeyi tercih edebiliyorum. Derslerimi daha çok takip etmeyi, mesleki anlamda daha donanımlı olmayı istedim.” (Eda, IÜ, Sosyoloji, 3)

İstanbullu öğrencilerin, metropoldışı öğrencilere göre üniversitenin özellikle ilk yılında daha başarılı olduğunu ifade eden IÜ'den Zahit ve Taner, bu durumu “ortamın yerlisi” olmaya bağlayarak jeo-sosyalliği vurguluyorlar.

“Birinci sınıfta, liseyi İstanbul'da okuyanların ders ortalaması bizden yüksekti. Çünkü adamın memleketi burası, trafiğine, kalabalığına her şeye alışmış. Biz yabancılık çektik tabii.” (Zahit, IÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

“İstanbullu arkadaşlarımla aramda sadece elektronik, bilgisayar vs. alanlarda fark hissettim. Bu alanlarda hepsi benden daha uzmandı. Ben yeni yeni öğrenmeye başlıyordum. İstanbul'da uzun süre yaşamak insanın hayata bakış açısını değiştiriyor, insana bir vizyon kazandırıyor. (Taner, Kimya Mühendisliği, IÜ, 4)”

İstanbul'da üniversite okurken kültürel çatışma yaşayanlardan biri de askerî liseden mezun olan ve BÜ'de okuyan Ozan'dır. Ozan İstanbul'daki çokkültürlü ortamın kendisini nasıl dönüştürdüğünü, özellikle askerî lisede kendilerine yapılan “yüklemeler”den nasıl arındırdığını şöyle anlatıyor:

“Gerçekten o çokkültürlü yapı, karşındakine hoşgörü, tolerans ve saygı ortamı yani hep aradığım bir durumdu ve cidden insanlara karşı önyargılarımın birçoğunu atmama sebep oldu. Ki, şöyle durup düşündüğüm zaman, lisede birçok bize yüklemeler yapıldığını düşündüğüm zaman, o hani belli kesimlere, belli gruplara karşı ne kadar sert duvarlar çekildiğini düşündüğüm zaman, bunun böyle olduğunu daha iyi anlıyorum. Yani kim-

se alınmasın veya gücenmesin ama lisedeyken bazı hocalarımız hani Kemalizmi din gibi anlatıyordu diyebilirim. Bize ne dediler biliyor musun? 'Aslında Nutuk'ta her şey var' diyor adam. 'İnsanlar nasıl okumaz. Öyle bir kenara koyuyorlar, gelişigüzel okuyorlar, oysa her şey var bunda. Halbuki baksalar, ne güzel anlatıyor günümüzü Atam' diyor. Hani camilerde veya cemaat toplantılarında Kur'an ve Allah için söylenen sözlerin aynısını, Nutuk ve Atatürk için söylüyorlardı. Yani artık Kemalizm, tam bir din olarak benimsenmişti." (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

Ozan, askerî lisede okuduğu dönemde belirli bir ideolojinin adeta bir din gibi dogmatik bir halde öğrencilere dayatıldığını ifade ederek kendisinin de bu durumun mağdurlarından olduğunu dile getiriyor.²⁸ Ozan, askerî lisede öğrencilere yapıldığını iddia ettiği 'yüklemeler'i halkın askeriye algısı üzerinden değerlendirmeye devam ediyor:

"Birinci, ikinci sınıf zamanlarında şu imaj vardı yani; halk gerçekten seviyor. Büyük bir kesim seviyor, belli kesim bizi umursamıyor şeklinde bir imaj vardı. O da şöyle mesela; zenginler çok umursamıyor, genel olarak geri kalan halk bizi seviyor şeklinde bir imaj vardı. Ama ondan sonra fark ettim ki; bize bu imajı özellikle empoze ediyorlar. Yani hani komutanlarımız böyle düşünmemizi sağlıyor. Diyor ki adam, 'İşte oraya çıkıyorsunuz, herkes size bakıyor, düzgün giyinmeniz gerekiyor' falan filan. Aslında sonradan baktığımda onların da artık askeriye'nin subaylarının halk tarafından, geniş kitleler tarafından o eski revaçta olmadığını bildiklerini ama bizim öyle hissederek, öyle davranmamızı istedikleri için böyle şeyler yaptıklarını görmeye başladık yani biraz da. Bunu görebilen bir arkadaş grubumuz vardı en azından." (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

28 Kemalizmin dinî bir dogmatizm halinde yeniden üretimine sanat dünyasından bir örnek olarak, tiyatro sanatçısı Gülriz Sururi'nin aşağıda linki verilen röportajında sarf ettiği "Benim için Atatürk'ün Nutuk'u dünyaya inmiş son kitaptır" cümlesi verilebilir. Bkz. Gülriz Sururi: *Tesettürlü Kadınlara Nişantaşı Kafelerinde Oturmaları Emredildi*, (Çevrimiçi) <http://t24.com.tr/haber/gulriz-sururi-tesetturlu-kadinlara-nisantasi-kafelerinde-oturmaları-emredildi/224024> , 20.02.2013.

Ozan “yüklemeler” olarak nitelendirdiği ve ideolojik bir kılıfa büründürülerek edinmesi sağlanan kültürel birikimi, metropolün gündelik hayatı içerisinde anlamlı bulamamıştır. Lise-deki öğretmenlerinin kendi düşüncelerini yönlendirmeye çalıştığını fark ettiği andan itibaren, Ozan bu “yüklemeler”in nesnesi olmamaya karar vermiştir. Bu yüzden Ozan, lise yıllarında kendisine empoze edilen fikriyatın zıddı bir başka fikriyata aidiyet duymaya ve BÜ’de okumaya başladıktan sonra üniversitede etkin olduğunu ifade ettiği Gülen Cemaati’nin sohbetlerine katılmaya başlamıştır. Ozan’ın askeriyeden getirdiği bilgilerle bir cemaatinin sohbetlerine devam etmesi kendi içinde bir çatışmaya sebep olmuştur:

“Cemaate karşı açıkçası bir önyargım vardı. Çünkü aşırı bir propaganda vardı askerî lisede. Ben genel olarak kendimi onların empoze ettikleri şeylere karşı korumaya çalıştım ama ne kadar da olsa insanda bir şey oluşuyor yani. Aşırı bir önyargı vardı ama bu önyargıların bir kısmı hâlâ da, önyargıların demeyeyim de o önyargılarda düşündüğüm şeylerin bir kısmı hâlâ da, devam ediyor yani. Ama şunu gördüm ki; dini yaşayış boyutları çok güzel. Ama dini beşerî hayata uygulayış boyutlarında sıkıntı var. Dinî değil daha doğrusu, beşerî hayattaki bazı adımlarda sıkıntılar var. Mesela sistemin içine dahil olma noktasında bir problemleri var. Yani şunu diyebiliriz; bir sistemin değişmesi için yanlışlar yapılması gerekir mi sorusunda, yani doğruya yanlış yolla ulaşılır mı noktasında problem var. Gidilebilir diyorlar, o konuda çeliştığım noktalar var.” (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

BÜ’den Ozan, farklılıklara hoşgörü gösterilmesinden ziyade ilahiyatçı Hayrettin Karaman’ın formüle ettiği şekilde tahammül²⁹ gösterilmesi gerektiğini ifade ediyor. Ozan, hoşgörü yerine tahammül kavramını, “farklı olan düşünce ve davranışı yanlış bulduğunu sert biçimde ifade ettiği” için seçiyor. Bir insan kötü bir davranış içerisine girdiğinde, o davranışa kar-

29 Hayrettin Karaman, “Tahammül mü, Hoş Görmek mi?”, *Yeni Şafak* gazetesi, 07 Ağustos 2011.

şı neden hoşgörü gösterip saygı duymalıyım diyerek, bu duruma ancak tahammül edebileceğini belirtiyor. Medyatik akademisyenler bu örnekte de görüldüğü gibi bazı durumlarda,  niversite gençliğinin görüş ve hayat tarzlarını belirleyecek ölçüde önem kazanıyorlar.

Mezun olunan lise ve okunan  niversite değişkenleri, metropoldişi öğrencilerin metropollü akranlarıyla kendileri arasında bir tür kültürel farklılaşma hissedip hissetmemesi noktasında önemli olabiliyor.  rneklemdahilinde Anadolu Lisesi'nden mezun olan yahut Boğaziçi  niversitesi'nde okuyan öğrenciler, metropollü akranlarıyla aralarında sosyal hayatta atılganlık, genel kültür vs. gibi konularda herhangi bir bir fark görmediklerini, hatta kendilerinin bu konularda metropollü arkadaşlarından daha avantajlı olduklarını düşündüklerini ifade ediyorlar. Bunun bir sebebi, memleketlerinde akademik başarı sı yüksek olan gençlerin metropol ortamında kendilerini daha donanımlı olarak görmesi olabilir. Memleketlerindeki en iyi eğitim imkanlarına sahip olan bu gençler, İstanbul'a geldiklerinde kendilerini kültürel açıdan metropoll lerden çok da farklı hissetmiyorlar. Bu konuda, Faruk şöyle diyor:

“ niversiteyi kazanıp buraya gelirken, kendimi İstanbulluların yanında biraz yetersiz hissedebilirim diye düşünüyordum. Oysa buraya gelince baktım ki, adamların İstanbul'dan haberi yok. Oturmuş ders çalışmış evinde, başka da bir şey yapmamış. İstanbul'da doğup büyümesine rağmen, ilk  ğrenci akbini  niversiteye başlarken çıkartan arkadaşım var. Çok zengin olduğu için falan değil, Bahçelievler'den dışarıya çıkmadığı için. Onun için İstanbul yok ki, Bahçelievler var ya da ne biliyim Bakırköy var. Doğma büyüme İstanbullu arkadaşımı metroya bindirdiğimi hatırlıyorum. Gel metroya binelim Taksim'den, Mecidiyeköy'de aktarma yaparsın falan demiştim. Kartal'dan buraya gelen arkadaşım var, eve gidişi bazen    saatı buluyor  ocuğun.” (Faruk, B , Bilgisayar ve  ğretim Teknolojileri  ğretmenliği, Hazırlık)

Istanbul dışından gelen arkadaşlarla bir anda program yapabilirsiniz, oysa Istanbulu arkadaşlar ailelerinin daha güvensiz olmaları sebebiyle –belki şehre, belki ortama bilemiycemani verilen bir karara uyamayabiliyorlar. Istanbulular, Istanbul’u sonradan gelenlerden daha az geziyorlar. Avrupa yakasında oturup hayatında hiç Üsküdar’a gitmeyen arkadaşlar tanıdım ben. (Cansu, BÜ, Psikoloji, 1)

“Ben kendimi Istanbul’da doğup büyüyenlere göre daha atılgan gördüm. Üniversiteye yeni gelmiş olmanın verdiği heyecanla daha çok sosyalleştim. Adamlar Istanbulu ama en fazla benden üç-dört mekan fazla biliyorlar. Ben sosyal bir çevreye girerken bunun eksikliğini hissetmedim.” (Erdal, BÜ, İktisat, 1)

IÜ’de okuyan ve Anadolu Lisesi’nden mezun olan bazı metropoldışı öğrenciler de Istanbul’da büyüyen öğrencilere göre kendilerini daha atik görüyorlar:

“Dışardan gelenler daha atılgan oluyorlar. Zaten yeni bir yeri kazanmış daha cesaretliler, o cesaret özgüvene dönüşüyor. Burdakiler biraz geri planda kalıyorlar. Dışardan gelenler daha atikler.” (Elif, IÜ, Maliye, 1)

“Anadolu Lisesi mezunuyum, Istanbul’da okuyanlarla aramda çok bir fark göremedim. Istanbul’da okuyanların çoğu evden okula, okuldan eve geçiyorlar. Etraflarıyla pek bir alakaları yok.” (Emin, IÜ, İlahiyat, 3)

“Anadolu Lisesi mezunuyum, liseyi burda okuyanlardan daha iyi bir eğitim aldığımı fark ettim. Ama Istanbul’da okuyan arkadaşlarımla ailesi burada, arkalarında aile desteği var. Ben yurttta kalıyorum, böyle bir desteğim yok. Kendimi memleketimde olduğu kadar sağlam hissetmiyorum burada yani.” (Mahmut, IÜ, Tarih, 2)

BÜ’den Başak, kendini metropollü akranlarına göre daha atılgan buluyor. Metropollü sınıf arkadaşlarının daha yoğun ve belki de bu yüzden daha pasif olduğunu söylüyor. Başak as-

linda tam da Simmel'in vurguladığı üzere, metropolde yetişen gençlerin taşralı akranlarına göre daha çok usanmışlık tavrı geliştirdiğini ifade ediyor.³⁰ İÜ'den Hayrettin de, metropollü sınıf arkadaşlarını kendisiyle kıyasladığında “daha pasif” buluyor. Bu durumun bir nedeni, ona göre, metropol kentin metropollülere verdiği “bıkkınlık” olabilir. Üniversite öğrencilerinin atılganlık/pasiflik algısı, genel olarak sosyal ve kültürel aktivitelere katılım üzerinden işliyor. Metropollü üniversite öğrencilerinin ailelerinin yanında kalmalarından dolayı aile denetimini metropoldışı akranlarına göre daha sıkı şekilde deneyimlemeleri, metropoldışı öğrencilerin metropol kent ortamında kendilerini daha özgür hissetmelerine neden oluyor. Bazı metropollü öğrencilerin, metropol kent ortamındaki farklı mekanları yeterince tanıyamamış olması da, metropoldışı öğrencilerin metropollü akranlarına eleştiri getirmelerine sebep oluyor.

Metropol kentteki trafik keşmekeşi/sorunu, metropoldışı öğrenciler tarafından İstanbul'a gelmeden önce haberdar olunan ama önemsenmeyen ve nasıl başa çıkılacağı üzerine kafa yorulmayan bir konu olarak görülüyor. Mesela, İÜ'den Meral İstanbul'daki trafik derdini zaman sorunuyla beraber ele alıyor. Memleketinde bir yerden diğerine gitmek için on dakika yeterliyken, İstanbul'da bu süre bazen iki saati buluyor. Bu yüzden hep bir koşuşturma içinde olan Meral, katılmak istediği diğer etkinlikleri de hesaba katınca, burada bulunmasının temel sebebi olan öğrenciliği icra edememekten şikâyetçidir. Memleketinde çok fazla boş vakti olan Meral, İstanbul'da yirmi dört saat ile yetinmiyor:

“İnsan İstanbul'dayken ders çalışmak istemiyor. Yapacak çok şey var, derse vakit yok. Buraya yirmi dört saat yetmiyor. Yetmiyor, çok kötü oluyor. Iskenderun'da o kadar çok boş vaktim oluyor ki... Burada devamlı bir koşuşturmacam oluyor; oradan oraya, oradan oraya. Sabah otobüs çilesi çok kötü. Yola çıkmak çok kötü, trafik çok kötü. Trafiğe alışamadım hâlâ. Sözleştiğim saatte hiçbir yerde olamıyorum, trafiği düşünemi-

30 Simmel, A. e., s. 84.

yorum. Ve çok büyük bir yer. Bir yerden bir yere gitmek trafik olmasa bile iki saat sürebiliyor. İskenderun'da öyle bir şey yok. Her yer, her yere on dakika mesafede.” (Meral, İÜ, İktisat, 1)

İÜ'den Ayşen de, İstanbul'daki günlük hayatında trafiğe bağlı sorunların ne denli yer kapladığını şöyle ifade ediyor:

“Mesela kendi memleketinde bir yerden bir yere çok çabuk gidebiliyorsun. Beş ya da on dakika en fazla. Ama burada bir gününü ayırman gerek. Tamamıyla o gün gidiyor yani. Okulla bir gezmeyi, ya da başka bir yere gitmeyi asla sürdüremezsin. Okul ayrı, ev ayrı, gezme ayrı, hepsi bir gün istiyor, zaman istiyor. On beş dakikalık bir yere trafik oluyor bir saatte gidiyorsun mesela.” (Ayşen, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Özellikle merkezî bölgelerdeki yolların bazı saatlerde çok sıkışık olması, öğrencilerin ulaşım için kullandıkları toplu taşıma araçlarının çok kalabalık olması, metropolde bir yere ulaşmak için mesafelerin uzun, vaktin dar olması, metropoldeki yaya akışının bir tür koşuşturma şeklinde olması, taksiye binen öğrencilerin dışarıdan geldiği anlaşıldığında kandırılmaya çalışılmaları metropol trafiğini metropoldışı öğrenciler için bir “keşmekeş”e çevirmektedir.

Para ekonomisinin kalbi olarak metropol

Metropol kentin para ekonomisinin kalbi olduğunu iddia eden Simmel, modern zihnin giderek daha çok hesap yapar hale geldiğini, bu kadar çok insanın günlerini tartmayla, hesap yapmayla, sayısal saptamalarla, nitel değerlerin nicel değerlere indirgenmesiyle dolduran şeyin yalnızca para ekonomisi olduğunu söylemiştir.³¹ Ona göre; “Para alışverişinin asıl yaşama alanı olan büyük kentler, şeylerin satın alınabilirliğini, daha küçük mekanlara oranla çok daha fazla öne çıkartırlar.”³² “Bütün türlü türlü şeylere tek ve aynı biçimde eşdeğer olmakla para,

31 Simmel, A. e., s. 83.

32 Simmel, A. e., s. 85.

en korkutucu düzey belirleyici haline gelir.”³³ Simmel, metropol kenti para ekonomisinin yuvası ilan etmekte ve metropol kentte en korkunç düzey belirleyici olarak parayı görmektedir. Simmel’in tespitleri, İstanbul’da okuyan metropoldışı öğrencilerin bazı deneyimleriyle örtüşüyor. Mesela İBÜ’den Derya’nın metropol kentte parayla kurmak zorunda kaldığı ilişki bu duruma bir örnek olabilir. Derya, metropol kentte insanların para ile kurdukları yoğun ilişkiden ötürü onlara güvenini kaybettiğini söylüyor. İÜ’den Emin İstanbul’da okumanın kendisine “kazandırdıklarını” iğneli bir üslupla şöyle anlatıyor:

“İnsanların iç yüzünü görmemi sağladı. Bir işe girişirken atılan olmayı, halk tabiriyle yırtık olmayı öğretti bana. Bir işi başarmak için bir çevre edinmenin gerekli olduğunu öğretti. Üniversite arkadaşlığının, daha çok sınav dönemine dayanan bir arkadaşlık olduğunu biliyorum artık, mesela.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

Simmel’in metropol kent ve para ekonomisi arasında kurduğu denklem, bir yönüyle Marksist söyleşme kuramına da denk düşüyor. Söyleşme, kapitalist ilişkiler içerisinde toplumsal ilişkilerin de metalaşması, bireylerin birbirlerini amaca götürecek bir amaç olarak görmeleri ve beşerî ilişkilerin giderek para ilişkileri haline gelmesidir. Söyleşmenin hüküm sürdüğü toplumsal bir evrende insanlar, bir şişe süt satın alır gibi, cinsellik, oda temizliği, ruhsal yardım, gözetleme vs. gibi şeyler için başka insanları satın alabilirler.³⁴ Kendi ifadesine göre İBÜ’den Derya, metropol kentin söyleşen yüzünü paranın neler yaptırabileceğini görerek idrak etmiş ve hayatını, ideolojisini hatta ideallerini para ekonomisine göre yeniden şekillendirmiş, yani söyleştirmiştir. Derya ile aynı okulda okuyan Neriman da, metropol kentte paraya biçilen kıymetin her şeyin üzerinde olduğunu ifade ediyor:

“Bu şehirde paran yoksa yerdeki karınca kadar değer yok. Çevremden gözlemlediğim durum da bu. Akrobalarımın da

33 Simmel, A. e., s. 84.

34 Richter, A. e. s. 90.

böyle durumlarla karşılaştım. Önceden parası varken insanların hürmet gösterdiği kişiler, paraları bittiği vakit yüzlerine bakılmayan kişiler haline gelebiliyor. Param yoksa evden kesinlikle çıkmam.” (Neriman, IBÜ, Sosyoloji, 3)

İstanbul’da taksi kullanmak dahi para ile metropollü arasındaki ilişkiyi yakından görmek için bir sebep olabiliyor. IBÜ’de okuyan Çağdaş’ın bu konudaki hatıraları ilginç bilgiler veriyor.

“En basitinden taksicilerin yani dalaverelerini biraz çözdük diyeyim. İlk geldiğimiz zaman çok kandırıyorlardı açıkçası. Ya mesela 5 liralık yola gideceğiz, Balıkesir’den geldik, bavullarımız var. Bavullarımızı ya adamlar almıyor. Yani sonuçta gideceğimiz yer 2-3 km’lik bir yer. Sonra bir adam geldi. Vay dedi, niye almamış, gelin ben sizi alırım falan. Neyse bavulları koyduk, adam taksimetreyi açmadı. Biz diyoruz bu adam herhalde hayrına bizi götürecektir. Daha sonra, dedik, abi ne kadar borcumuz falan. Dedi, ya dedi; bavul parası atın yeter dedi. Ne kadar dedik. 10 lira dedi 4 lira yazacak yere. Biz de tabii safız o zamanlar. Tamam abi, sağ ol falan. 10 lirayı verdik. Daha sonra öğreniyoruz ki, böyle bir şey yok.” (Çağdaş, IBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

Metropolün daima para ekonomisinin yuvası olması,³⁵ metropolde yaşayan insanları bazen “ne pahasına olursa olsun daha fazla kazanma” davranışına itebiliyor. Bu yüzden metropol dışı öğrenciler, metropolde mal ve hizmetleri ederinin üzeri fiyatlarla almak zorunda kalabiliyorlar. İşin iç yüzünü anlayınca, “kazıklandıklarını” anlayan öğrencilerin metropolde yaşayanlara karşı güven eşiği düşüyor. Bazı öğrenciler –IBÜ’den Derya gibi– İstanbul’da yaşamının insanlara karşı iyi niyetlerine mal olduğunu belirtiyorlar. İÜ’den Zekeriya bu konuda şunları söylüyor:

“Anadolu’da iki üniversite okumak, İstanbul’da bir üniversite okumak gibi derler. Buraya gelince bütün arkadaşlıklar çıkar üzerine kurulu oluyor. Onları biz birinci sınıfta falan fark ede-

35 Simmel, A. e., s. 82.

miyoruz, sürekli ortamınız değişiyor yani. Böyle şeyler ilk başta söylense, bilsek yani çok iyi olurdu.” (Zekeriya, I, Tıp, 4)

Bu konuya IB’den zcan da şunları ekliyor:

“Metropol kentte tek başıma yaşama deneyimim bana çok şey katsa da, bana stres de verdi. Bazı konularda duygusal davranma imkanı vermiyor metropol hayatı, rasyonel düşünmeyi dayatıyor. İnsanların seninle iletişim kurmaya çalışmaları, aslında bir çıkarları yüzünden olabilir. Bu da seni komplo teorilerine itebiliyor. Sosyal ilişkiler söz konusu olduğunda memleketteki gibi saf ve temiz olamıyorum.” (zcan, IB, Medya ve İletişim Sistemleri, 4)

Metropoldişı ğrenciler, para ekonomisinin geçerli olduğu metropol kentte yaşamanın bir yolu olarak burs imkanlarına başvuruyorlar.

“Dört yerden burs aldım. Kadıköy’de Konyalılar Derneği’ne gittim. Adam babası ifti olan arkadaşıma ‘Baban iftiyse, sen neden niversite okuyorsun’ dedi, bana ‘Paran yoksa neden İstanbul’u yazdın, buraya niye çıktın geldin’ dedi. Kavga ettim adamlarla. Sana ne dedik, ağzını bozdu. Yaka paa olduk adamlarla. ıktık gittik sonra. Meğer dernek solcu Konyalılarınmış, biz İlahiyatçı olunca bize böyle davranmışlar.” (Emin, I, İlahiyat, 3)

“Mardinlilerin bir derneği var. Arkadaşım  senedir burs başvurusunda bulunuyor, bir türlü burs vermiyorlar, garibime. Ben zaten çıkılmaz diye hiç başvurmadım.” (Ragıp, I, İlahiyat, 3)

Metropol kentteki hemşehri dernekleri, öğrencilerin burs almak için başvurduğu yerlerden biridir. Fakat hemşehri dernekleri, kendilerini kuran ve yöneten kişilerin gerek siyasal eğilimi, gerekse çok fazla başvuru almaları dolayısıyla; metropoldişı öğrencilere çok fazla yardımcı olamamaktadırlar. Metropoldişı ğrencilerinin gözünde İstanbul, tam anlamıyla para ekonomisinin kalbidir. Metropoldişı ğrencilerin ifadelerine göre, burada

insani ilişkilerin maddi ilişkiler gözetilerek örgütlenmesi, esnafın daha çok kazanmak için ürün ve hizmetleri daha fazla fiyatta satmaya çalışması vs. gibi sebeplerle insanlara olan güvenleri yıkılmıştır. Metropoldışı öğrencilerin, metropol kentte önemli sorunlarından birisi de bu şehirde yaşamak için uygun maddi olanaklara erişebilmektir.

Farklı Olduğunun Farkına Varmak: Metropol Öğrencileri ve Etnisite

Metropol kent, metropoldışı üniversite gençlerinin karşı karşıya kaldıkları yalnızlık ve kimsesizlik ölçüsünde kendi kimliğini yeniden düşündüğü, tasarladığı ve kurduğu bir mekana tekabül etmektedir. Özellikle etnik kökenine mensup insanların kitlesel olarak haksızlığa uğradığını düşünen gençler, kendi deneyimleriyle toplumun çoğunluğunun kendi kökenlerine dair algılarını birleştirerek, etnik bir hassasiyet ya da dinî bir aldırma- zlık geliştirebiliyor. Konuyla alakalı yapılan çalışmalarda, mesela Avrupa ülkelerinde kendilerini çoğunluğun üyeleri olarak algılayan ve etnik azınlıklarla komşuluk ilişkisi geliştirmek zorunda kalan kişilerin kendilerini daha az güvende hissettikleri; ağırlıklı olarak kendileriyle aynı kimliğe sahip olanlarla yaşayanların ise, kendilerini daha fazla güvende hissettikleri ortaya konulmuştur. Tehdit teorisine göre bir toplumda göçmenler ya da azınlıklar gibi ana kitlenin dışındaki nüfusun sayısı art- tıkça, çoğunluk ve ayrıcalıklı grubun imtiyaz, kaynaklar ve ha- yat tarzına yönelik tehdit duygusu da yükselir.¹ Azınlık grup- lara mensup üniversite öğrencileri, metropole iç göç sonucu

1 Moshe Semyonov, Anastasia Gorodzeisky, Anya Glikman, "Neighbourhood Ethnic Composition and Resident Perception of Safety in European Countries", *Social Problems*, c. 59, sayı: 1, s. 130.

geldikleri için; kendilerini çoğunluğa dahil görenler tarafından hem göçmen hem de azınlık mensubu olarak çift taraflı bir tehdit unsuru olarak algılanabilirler. Çoğul toplumlarda etnik sınır ve kimliklere yönelik literatür, sosyal ağlara ve bu ağlardan devşirilen sosyal sermayeye odaklanmıştır. Kıt kaynakları etnik cemaatin geniş yelpazesine sağlayan sosyal ağlar, grup içi üyeler için hayli kullanışlıdır. Bir dereceye kadar grup içinde üretilen değerli kaynaklar, bu kaynakları grup içi üyelerin kullanımı hasreden nispeten kapalı etnik sınırlar tarafından korunabilir.² Sosyal ağlar ve sosyal sınırlar hem azınlık gruplarının çoğunluğa, hem de azınlık grupların birbirlerine karşı geliştirdikleri bir taktik; hem de çoğunluğun azınlık gruplara karşı ürettiği bir strateji olarak işlev görür. Araştırmalar esnasında, sadece etnik köken itibariyle değil metropoldışı öğrencilerin ortak dilin –İstanbul Türkçesi– kullanımından farklılaşan şive özelliklerini istemeden de olsa gündelik hayatta kullanmalarının sıkıntılarıyla da karşılaştıkları görülmüştür. Türk etnisitesinden gelmesine rağmen, şivesi sebebiyle dışlama mekanizmalarına –taklit, alay, şirin görülme vs.– maruz kalan öğrenciler araştırma esnasında tespit edilmiştir.

Memleket bakiyesi olarak şive

Metropoldışı öğrencilerin metropol ve üniversiteye uyum sürecinde uyum sağlamaları gereken önemli alanlardan biri, İstanbul şivesini³ kullanmak olarak karşımıza çıkıyor. Pek çok öğrenci bu noktada sıkıntı yaşadığını, metropollü arkadaşları arasında espri konusu edildiğini bildirmiştir. Hatta pek çok metropoldışı öğrenci –bilinçli ya da bilinçsiz olarak– kamusal alan-

2 Jimmy M. Sanders, "Ethnic Boundaries and Identity in Plural Societies", *Annual Review of Sociology*, c. 28, 2002, s. 347.

3 Bazı dilbilimciler aynı ülke içinde aynı dilin farklı şivelerinin değil ancak farklı ağızlarının olabileceğini söylemektedirler. Fakat bu söylem, ulus-devleti bir tür koruma refleksi olarak görülebilir. Bu yüzden çalışma boyunca, şive olarak ifade edilen konuşma farklılıkları, bir tür damgalama özelliği içeren, insanların farklı bölge ve etnik kökenden geldiğini bir başkasına ihbar eden aksanlar olarak ele alınacaktır.

larıyla özel alanları arasındaki ayrımı, şiveli konuşup konuşmamakla belirliyorlar. Memleketlerinden arkadaşları veya aileleriyle konuşurken şivelerini ortaya çıkaran metropoldışı öğrenciler; üniversitedeki derslerde, metropollü arkadaşlarıyla beraber takılırken veya yeni tanıştıkları birileriyle “daha doğru bir konuşma formu” olarak sunulan İstanbul şivesiyle konuşuyorlar.

“Bir psikoloji okuyan arkadaşım var, İstanbul Üniversitesi’nde, bitiriyor bu sene. Dedim ya abi benim hani insanlarla konuşurken, okulda konuşuyorum normal, düzgün. Kendim gibi konuşuyorum yani. Ama n’oluyor bir anda Sivaslı bir insan: ‘Ne diyon gardaş, lan ni diyon erkek, gel bahim’ falan bu ağza kayıyorum dedim yani. Acaba benim psikolojik sorunum mu var, yani bir takıntım mı var, birilerinden mi korkuyorum, bir şey mi hani? Abi dedi, bu zenginliktir, onu öyle düşünme. Yani sen nabza göre şerbet veren bir adamsın, bu kadar. Öyle dedi, rahatladım. Bilmiyorum, belki bizi gazladı da!” (İrfan, İBÜ, Uluslararası İlişkiler, Sivas, 4)

“İstanbul’a uyum sağlama sürecinde çok fazla değişmedim açıkçası. Zorluk yaşamadım çünkü ben hani kendimi öyle bir şeye sokmadım. Hani değişmeliyim, birilerine uymalıyım, İstanbullulara uymalıyım, İstanbullu gibi olmalıyım, demedim. Ben hiç şivemi değiştirmedim. Ben hala Mersinlice konuştuğumun farkındayım. Arkadaşlarım ‘e’ harfini çok geniş telaffuz ettiğimi söylüyorlardı. Şu anda bile var benim aksanımda farklılık. Ama sonuçta değişiyor.” (Alpay, İÜ, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, Mersin, 2)

İrfan ve Alpay farklı şehirlerden gelmelerine ve birbirlerinden çok farklı hayat görüşleri ve tarzlarına sahip olmalarına rağmen –İrfan muhafazakâr dünya görüşüne göre hayatını düzenleyen birisi, Alpay ise eşcinsel yönelimini açıkça yaşayan birisi– aynı sorundan mustarıptır. Alpay ve İrfan, her ikisi de Türk etnisitesinden gelen öğrencilerdir. Şivelerinin kendilerine yarattığı alan, genelde bir avantaja dönüşemiyor. Oysa BÜ’den

Ozan, arada bir ağzından kaçan Ankara şivesine ait kullanımların –la, yaptıydım vb.– kendisini daha sevimli hale getirdiğini düşünüyor.

Şiveli konuşma, özellikle farklı etnik gruplardan öğrenciler için Goffman'cı anlamda bir tür *stigma*/damga'ya dönüşebilir. Bu yüzden, farklı etnisitelerden gelen öğrenciler, şivelerini kamusal alanda saklamak için daha büyük bir gayret sarf ederler. Görüşmeler esnasında yerel şivesi bariz olan metropoldışı öğrenciler bile, gündelik hayatlarında İstanbul şivesini kullandıklarını düşündüklerini ifade ediyorlar.

“Ben zaten normalde İstanbul Türkçesi kullanıyorum. (Aslında bariz bir Urfa şivesiyle konuşuyor. AÇD) Ama arkadaş ortamında biraz daha lehçeli konuşuyorlar, ben de onlarla lehçeli konuşuyorum.” (Emre, İBÜ, Radyoterapi, Hazırlık)

Özellikle bireyin Kürt kökenli olduğunu ortaya koyan bir şive, onu bulunduğu ortamlarda antipatik hale getirebiliyor. Kürt öğrenciler, şivelerinden Kürt oldukları anlaşıldığında kendilerine şüpheli davranıldığını, olumsuz bakıldığını ifade ediyorlar. Bu yüzden şive düzeltme çalışmalarını daha bilinçli ve sistematik bir tarzda icra ediyorlar.

“Lisede iken bir edebiyat hocamız vardı. Bu edebiyat hocası bazen yan yana oturur, işte beni bayağı bir severdi. İşte seninle Türkçe çalışalım falan. Mesela bazen alıştırma falan da yapıyorduk. İşte sana güzel Türkçe öğreteceğim, diksiyonu falan da öğreteceğim, kimse senin konuşmanla dalga geçemeyecek. Yani hoca Sivaslıydı, Kürt müydü falan bilmiyorum ama. Önceden böyle bir sorun falan yaşamış mı yaşamamış mı bunu bilmiyorum. Ama bunu yaşamamam için bayağı bir uğraşmıştı o zaman. İşte oturup bazen konuşuyorduk işte bardak, kapı. İşte bu k'ları falan söylettirmeye çalışıyordu. O zaman Türkçemden bayağı etkileniyorlardı. Sen bayağı düzgün Türkçe, İstanbul Türkçesi konuşuyorsun tarzında falan çok duyumlar aldım yani. Arkadaşlarım falan da çok söylemişlerdi yani.” (Hayrettin, İÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Metropol kentte Kürt şivesinin, Kürtler arasında bir parola, Kürtler dışında ise bir *stigma* olarak işlev gördüğü söylenebilir. Metropolde okuyan Kürt öğrencilerin İstanbul şivesini konuşmaya çalışmaları ve hemşehrileri dışındakilerle iletişimlerinde yerel şivelerini mümkün olduğunca kullanmamaları, Kürt şivesinin stigmatik karakterini ele veriyor. Eski Yunanlıların suçluları toplum içinde ifşa yöntemi olan *stigma*/damga, Goffman'a göre modern toplumlarda kişi ya da grupları toplum içinde itibarsızlaştıran özniteliklerdir.⁴ Damgalanmış bireyin karma bir sosyal duruma girişte vereceği tepki, kendini savunmak için peşinen sinmekten düşmanca kabadayılığa kadar çeşitli olabilir. Toplumun geri kalanı, bilinen ya da hissedilen bir *stigma*-ya sahip bireyle olan toplumsal durumlarında uygun olmayan kategorileri kullanarak hem o kişiye hem de kendilerine teDIRginlik yaşatırlar. Damgalanmış kişinin bu durumlarla toplumun geri kalanına göre daha sık karşılaşmış olması muhtemel olduğu için, bu tür durumlara uyum sağlama ve onları yönetmede daha becerikli hale gelebilecektir.⁵ Goffman'ın dediklerine uygun bir şekilde, Kürt şivesi Türk toplumunda özellikle modern metropol hayatında bir damga haline gelmiştir. Kürt gençleri toplum içinde öncelikli olarak şivelerinden kurtulmaya çalışmaktalar ama kendi aralarında şivelerini yaşatmaya devam ediyorlar.

Örneklem dahilindeki Kürt gençlerinin metropol kentte etnik milliyetçi duygularının güçlenmesi ya da Alevi gençlerin özellikle sosyalist örgütler içerisinde dinî bağlarının zayıflaması bu duruma örnek olarak verilebilir. Bazen de, farklı sosyal kökenden gelenler, toplumun çoğunluğunu oluşturduğunu düşündüğü kesimle fikrî bir bütünleşme gerçekleştirmeye çalışıyor. Bunun için dil ve kültür farklılıkları ikincilleştirilerek folklorik düzeye indirgeniyor, tarihin inşasına dair ulus-devletçi mitler icat ediliyor ve yeniden üretiliyor. Bu bağlamda Rumdilli Müslüman Karadenizlilerin atalarından tevarüs ettikleri

4 Erving Goffman, *Stigma: Notes on The Management of Spoiled Identity*, 3. bs., New York, Penguin Books, 1990, s.12.

5 Goffman, A. e., s. 27-30.

Rumcayı Hristiyan komşularından öğrendiklerini ya da Lazların yaşadıkları coğrafyaya Kürtlerin giremeyeceğini iddia etmeleri örnek olarak verilebilir.

Kürt kimliği

Örneklem dahilindeki Kürt öğrencilerin gelir seviyesi genellikle düşük, kardeş sayısı fazladır. Bu öğrenciler metropol kentte ilk geldiklerinde ya dinî cemaatlerin ev ya da yurtlarında ya da devlet yurtlarında barınıyorlar. Kürt dili ve/veya Türkçenin Kürt şivesi kendi aralarında bir parola, kendi dışındaki için bir *stigma* özelliği gösteriyor. Araştırma öncesinde, dinî cemaatlerde kalan Kürtlerin milliyetçi reflekslerinin daha törpülenmiş olacağı beklentisi araştırma esnasında doğrulanmamıştır. Gerek devlet yurtlarında, gerek dinî cemaatlerde kalan Kürt gençleri, metropol kentte üniversite okumaya başladıktan sonra ciddi bir Kürt bilinçlenmesi sürecine giriyorlar. Bu esnada Kürt tarihi ve edebiyatı alanında bilgilenip Kürt coğrafyasını zihinlerinde yeniden tasarlıyorlar. Bu konulara örnek olarak görüşmecilerin, Ahmedé Xani'nin edebiyatçı kimliğinin resmî-dinî söylemde inkârını sorgulamaları ya da Doğu Anadolu bölgesini Kuzey Kürdistan olarak nitelemeleri verilebilir. Metropoldışı Kürt öğrenciler, İstanbul'a geldiklerinde daha önce üzerinde düşünmedikleri 'Kürtlükleri' hakkında çeşitli söylemlere ve kurgulara vakıf olduklarını, bu yüzden de kendi kimlikleri hakkında bilgi edinmeye yöneldiklerini anlatıyorlar. Çoğu kez bu durum etnik kimliğin, dinî kimlik de dahil olmak üzere, taşınan diğer tüm kimliklerden daha belirleyici olmasına sebep oluyor. Mesela İlahiyat Fakültesi'nde okuyan Kürt öğrenci İÜ'den Ragıp, bu konuda şunları söylüyor:

"İstanbul'a gelince baktım ki herkes bana beni tanıtmaya çalışıyor. Oysa ben daha kendimi tanıımıyordum bunun farkına vardım. Bunun üzerine İslâmcı bir Kürt olan Altan Tan'ın *Kürt Raporu* kitabını alıp okumaya başladım. Şu anda BDP'den milletvekili, ben şimdiye kadar hiç oy kullanmadım ama oy

kullanacak olsam BDP'ye veririm herhalde. Benim babam İslâmi kimliğinden ötürü Ak Parti'ye oy vermişti geçen seçimlerde. Ama bence BDP, kendilerini Kürtlerin temsilcileri olarak görüyor. Kürt sorununun çözümünde Müslümanlığı daha çok ön plana çıkarmak lazım diye düşünüyorum.” (Ragıp, IÜ, İlahiyat, 3)

IÜ'den Nejla, kendi bölümündeki Kürt arkadaşlarının kimlik hassasiyetini şöyle ifade ediyor:

“Türk'ün biri diye bir hikâye anlatmaya başladı bir arkadaş, Kürt bir arkadaş daha hikâyeyi dinlemeden ben Türk değilim, ben Türkiyeliyim, dedi. Böyle bir durum var bizim bölümde. Kürtler, Kürtlüklerini ciddi anlamda ön plana çıkarıyorlar. Ama ayrı bir oluşum içinde değiller, çoğunluğu sınıfın çoğunluğu gibi Gülen Cemaati'nde kalıyor.” (Nejla, IÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Zaza kimliğini vurgulayan IÜ'den Elif, Kürt öğrencilerin birbirileriyle dolaştığını gözlemlediğini ve bunu “kısırlaştırıcı” bulduğunu belirtiyor:

“Kürtlerin Kürtlerle beraber gezmelerini kısırlaştırıcı buluyorum. Geldikleri yerde zaten Kürtlerle beraber yaşıyorlar, buraya geldiklerinde de hep beraber vakit geçirdiklerinde sadece mekan değiştirmiş oluyorlar. İstanbul'un kendilerine bir şey katmasına izin vermeleri lazım.” (Elif, IÜ, Maliye, 1)

IÜ'den Ragıp, Kürt sorununun çözümü için teklif ettiği çözüm önerisinin kaldığı Gülen Cemaati tarafından uygulanmaya çalışıldığını ifade ediyor:

“Cemaat Kürtleri kendine bağlamak için dini daha ön plana çıkarıyor. Dünya TV bizim oralarda iyi karşılandı mesela. Kürtçe Mevlit yayınlamaları insanların bayağı hoşuna gitti. Cemaat bana yurtdışına git derse biraz zor olur herhalde. Gerçi Kürdistan olursa giderim. Kürdistan kelimesini her zaman kullanırım ben, alıştırdım çevreyi.” (Ragıp, IÜ, İlahiyat, 3)

Hem İlahiyatçı hem de Gülen Cemaati'nde kalan birisi olarak dini kodlarla haşır neşir bir öğrenci olan Ragıp, Kürdistan kelimesini gündelik konuşmalarında sıkça kullanarak çevresini bu kelimeye ve bu kelimenin anlam dünyasına alıştırmaya çalışıyor. İÜ'den Zahit de, Gülen Cemaati'nin Kürt meselesi konusunda attığı adımları yerinde ama geç buluyor:

“Dünya TV'nin açılması ya da Hocaefendi'nin kitaplarının Kürtçeye çevrilmesi toplum için çok iyi ve bence çok geç kalmış gelişmeler. 82'den beri Kürt sorunu var. Çünkü PKK demek eşittir Kürt sorunu.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Ragıp, kendi dilini kullanma noktasında Cemaat içinde sorun yaşadığını anlatıyor:

“Cemaatin dersanesinde okudum. Üniversitenin ilk yılında Gülen Cemaati'nin yurdunda kaldım. Ben bir gün Kürtçe ilahi söylüyordum, birisi yanıma geldi ve bana Kürtçe söyleme dedi. Ben bir mana veremedim, anlayamadım yani neden söylememem gerektiğini. Sonra Serrehber'e çıktım; 'İngilizce şarkı söylesem kimse bana bir şey demez, Kürtçe söyleyince neden uyarılıyorum' dedim. Serrehber de Hataylıydı, asimile olmuştu galiba. O da bana 'Hocam hepimiz Türk'üz, ya' gibi bir şeyler dedi. Ben de ona, 'Hocam teşekkür ederim ben anlayacağımı anladım' dedim.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

Ragıp'ın sınıf arkadaşı olan ve onunla kaldığı cemaatte kalmaya devam eden Türk kökenli Emin'in söyledikleri, klasik İslâmi bilginin modern ulus devletin söylemini tahkim etmek için nasıl kullanıldığına dair ilginç bir örnek sunuyor:

“Cemaatte bile olsa, bulunduğum bir ortamda anlamadığım bir dilde konuşulmasına izin vermem. İki kişinin fısıldaşmasının uygun olmadığını bildiren hadis de var. Ha kulaktan kulağa Türkçe konuşmuşsun, ha yanımda Kürtçe konuşmuşsun, ne fark eder ki?” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

Ragıp, Kürtçe konuştuğunda dinî gerekçelerle yadırganmasını belli ölçüde haklılaştırırsa da, yine de bu duruma sitem ediyor. Ragıp, belirli bir coğrafyanın çocuğu olduğunu ve bu yüzden, başka coğrafyaların çocuklarından farklı hassasiyetleri olduğunu ifade ediyor:

“Kürt arkadaşlarımla görüştüğümde Kürtçe konuşuyorum. Ama çevredeki Türk arkadaşlar bizi yadırgıyorlar. Bize şu anda gıybetimizi yapıyor olabilirsiniz diyorlar, belki de haklılar. Ama Azeriler, İngilizler, Ruslar ya da başka farklı bir millettten iki kişi birbirleriyle kendi dilleriyle konuştuğunda bir şey demiyorlar, diyemiyorlar. Hatta gıptayla bakıyorlar. İki Kürt konuştuğu zaman küçümsüyorlar. Benim annem Türkçe bilmiyor, ben annemle telefonda Kürtçe konuşmak zorundayım. Ama bu durum, beraber kaldığım diğer insanların bana karşı bir çekince duymalarına sebep oluyor. Bunun sebebi belki de beraberimizde taşıdığımız geçmişimiz. Ben nasıl bir Kürt camiası içinde büyümüşsem, onlar da Türk camiası içinde büyümüşler. Ben nasıl ki PKK'ya laf atamıyorsam, onları böyle iyi görüyorsam –gerçi şu anda tam iyi görmüyorum, onlar da bayağı bir saptılar– onlar da aynı şekilde askeriye destekliyorlar. Mesela ben burada Pe-Ka-Ka diyorum ama memlekette Pe-Ke-Ke diyorum. Bir PKK'lı öldü mü orada tören düzenliyor, bir asker öldüğünde burada tören düzenleniyor, böylece karşılıklı olarak birbirlerini kötü görüyor insanlar.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

Ragıp'la aynı cemaatte kalan Zahit ise, cemaat içerisinde Kürtçeyi kullanma noktasında daha özgür olduğunu söylüyor:

“Cemaatte kalıyorum, Kürtçe müziğimi açıp dinlerim. Kimseyi rahatsız etmedikçe, kimse bir şey demez. Emir altında kalmak biraz zoruma gidiyor, bu da fitratım gereği sanırım. Vaktimi fazla almalarına mahal vermiyorum. Kendimi kaptırsam, vaktimin tamamını alırlar.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

İBÜ'de Hazırlık sınıfında okuyan Emre'ye göre, etrafındaki insanlar kendisini Doğulu olduğu için sempatik buluyor, ama

Kürt olduğu için de ondan çekiniyorlar. Bir keresinde İngilizce dersinde öğretmeninin kendisine anlamadığı bir sorudan dolayı, “Sen Türk değil misin” demesine fena bozulduğunu anlatan Emre, bu sorunun “zoruna gittiğini” söylüyor. Emre, “Ben Kürdüm, ama Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım” dediğini, bunun üzerine hocanın yine “Sen Türk’sün” diye ısrar ettiğini, kendisinin ise “Değilim” diye tartışmayı sonlandırdığını söylüyor. Emre mülakat esnasında “Yani bana kimse kimliğimi inkâr ettiremez” diyerek bu konudaki ısrarını belirtiyor. Bu tavrın sadece hocalardan mı kaynakladığı sorulduğunda, “Var öyle, öğrencilerden de çok var. Kafatasçı bir zihniyet var” şeklinde cevap veriyor. Genel olarak üniversitesinden memnun olduğunu belirtmeyi ihmal etmeyen Emre, ayı zamanda Fransa’nın Ermeni Soykırımı Yasa Tasarısı’nı⁶ kabul etmesinden ötürü, Tak-sim’de arkadaşlarıyla takıldıkları mekanlardan biri olan Fransız Sokağı’na bile gitmeyecek denli ülke milliyetçisi bir duruş da sergiliyor. Aslında Emre’nin istediği şey, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir Kürt olduğunun kabulü ve bu kabule uygun bir muamele görmektir. Emre Kürt aidiyetine vurgu yaparken, Türkiye’nin genelinin hassasiyetlerine de paydaş olmaya devam ediyor. Emre’nin söyledikleri ve yaptıkları, üzerinde dikkatle durulduğunda, üniversitelerde farklı aidiyetlere sahip öğrencilerin aşikâr olmalarına rağmen yarı şeffaf kabileler halinde bulundukları iddiamızı güçlendirmektedir.

İÜ’den Hayrettin liseyi Batı’daki bir şehirde okuyan bir Doğulu olarak, şivesini düzeltme çabalarına lise yıllarında başlamıştır. Kürtçe konuştuğunda, Kürtçe bilmeyen kişilerin kendilerine bir tür antipati gösterdiğini gözlemlediğini söylüyor. Ona göre, Kürt dili de aynen Kürtlerin konuştuğu aksanlı Türkçe gibi stigmatik bir hüviyet arz ediyor. Kürtçenin bu stigmatik özelliğine rağmen Hayrettin ve Kürt arkadaşları, bir ara-

6 Fransa Senatosu Genel Kurulu, 23 Ocak 2012 tarihinde 1915 yılındaki Tehcir dolayısıyla Ermeni Soykırımı yapıldığını iddia eden ve bu iddiayı inkârın suç olduğunu kabul eden bir yasa tasarısını, dönemin Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy’nin de desteğiyle kabul etti. Aynı yasa, Fransa Anayasa Konseyi tarafından 28 Şubat 2012 tarihinde ifade özgürlüğüne aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edildi.

ya geldiğinde “Kürtçe konuşmaya dikkat etmekte”dirler. Bu noktada İstanbul Üniversitesi’ndeki hâkim ideolojik söylemin sol eğilimli olması Hayrettin’i rahatlatıyor. Anlattığına göre Sakarya, Bursa ya da Şanlıurfa’daki üniversitelerde okuyan Kürtler, kendi aralarında Kürtçe konuştuklarında açıkça tepki alıyorlarmış. Hayrettin, daha önce kaldığı Gülen Cemaati’nin söylemlerinde Kürtlüğün adeta üzerinin örtüldüğünü düşündüğü için, siyasi sayılabilecek bir Kürt bilinci geliştirmiştir. Lise yıllarında arkadaşlarının çoğunun Ülkü Ocağı’na gitmesi, kendisinin Kürt kimliğinin farkına varmasında önemli olmuştur. Cemaat içerisindeyken, Kürt arkadaşlarıyla Kürtçe konuşabilse de, ‘diğer arkadaşlarının yanlış anlayabileceği’ yönünde, özellikle Kürt kökenli abilerinden uyarılar almıştır. Milliyetçi bir insan olarak nitelendirdiği ve çok saygı duyduğunu özellikle ifade ettiği Fethullah Gülen’in aldığı ödüllerin hep milliyetçi çevrelerden geldiğini iddia ediyor. Bu söyleme paralel olarak, Gülen’in Kürtlük ve Kürtçe için açıkladığından daha hoşgörülü bir tutumu olduğunu ama bu tutumu açıklamak için uygun zamanı beklediğini düşünüyor. Hayrettin, *Zaman* gazetesini abonelik kampanyası toplantılarında Kuzey Irak’taki Türk okullarından bahsedildiğini duyduğunda, toplantı yapan kişilere *Zaman* gazetesinde neden ‘16 Mart 1988’de olan Halepçe ile ilgili en ufak bir anma haberi’ görmediğini sormuş. Ona göre, ‘Çin zulmündeki Uygurlar vurgusu’na benzer bir hassasiyet bu noktada da olmalıdır. Ona göre cemaat içerisinde okutulan kitaplarda, “İslâm dahi hep Türk tarafıyla anlatılmakta”dır. Bu kitaplarda Mevlana Celaleddin Rumi ya da Yunus Emre üzerinde çok durulurken, Melayé Ciziri ya da Ahmedé Xani’den hiç bahsedilmediğini, Selahaddin Eyyubi’nin ise Türk büyüğü olarak zikredildiğini belirten Hayrettin, bu durumun “zoruna gittiğini” ifade ediyor. Cemaat içerisinde Kürtlerin tarih ve dillerinin görülmediğini ifade eden Hayrettin’e göre, Kürtler cemaat oluşumu içerisinde bir ölçüde asimile ediliyor.

Hayrettin’in çocukluk kahramanı Fatih Sultan Mehmed iken, üniversite yıllarının idolü Kürt kimliğinden ötürü Selahaddin Eyyubi olmuştur. Hayrettin bu konuda “Mesela bir Türk arka-

daş nasıl Fatih onun gönlünde çok büyük bir yer ediniyorsa, Selahattin Eyyubi de benim için çok büyük bir simge, bir ekol yani” demektedir. Hayrettin, Eyyubiler’i bir Kürt devleti olarak tanımlamaktan hoşlandığını ifade ediyor. Nurcu gruplardan olan ve Said Nursi’nin Kürtlüğünü öne çıkaran Med-Zehra grubu, Bediüzzaman’ın risalelerindeki Kürtlüğe dair vurguların talebelerince tahrif edildiğini dile getirmektedir. Hayrettin bu söylemin de kendisine daha sıcak geldiğini belirtiyor. Hayrettin’in zihnindeki coğrafi kavramlar da dönüşmüş durumda; Şırnak tarafını Botan, Kuzey Irak’ı Güney Kürdistan olarak ifade ediyor. Bu noktada, akademik Kürtçe dersleri almak üzere İstanbul Kürt Enstitüsü’ne devam eden Hayrettin, enstitü bünyesinde veya benzer kuruluşlarca düzenlenen konferans veya seminer gibi diğer faaliyetlere katılmadığını ifade ediyor.

BÜ’den Hebun, Kürt milliyetçiliğini ailesinden miras almıştır. Ona göre, memleketinde doğal bir şekilde Kürt olarak yaşıyor olmasına rağmen, İstanbul’a gelince Kürt olmak politik bir şey haline geliyor ve Kürt’ün bu duruma da uyum sağlaması gerekiyor. İstanbul’da bir Kürt, Kürtlüğüyle yaşamaya alışmalıdır. Hebun hayatının hemen hemen ilk yıllarına kadar giden politik bilinçlenmesine dair şunları söylüyor:

“Ben sonuçta Mardinliyim, ama eğitimimi burada alıyorum, buradaki şartlara göre yaşamaya alışıyorum, sonuçta memleketimden kopuyorum yani. Kafa yapın buraya dönüyor. Onlarla iletişimim kopuyor. En azından dilsel anlamda asimile oluyorsun. Kürtler gerçi Yahudiler gibi, bir şekilde birbirini buluyorlar ama mesela erkek arkadaşım ya da ev arkadaşlarım Kürtçe bilmiyor ve ben güne ‘Günaydın’ diyerek başlıyorum. Gerçi konuşma Kürtçem azaldı ama yazılı Kürtçe konusunda Unkapanı’nda kurs alıyorum, entelektüel Kürtçem gelişti. Şu anda bizim okulda da Kürtçe dersi veriliyor ama Sosyoloji adı altında, Lazca ise Linguistik dersi adı altında veriliyor.” (Hebun, BÜ, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2)

Hebun, PKK örgütünün kısaltmasını yaygın söylenişıyla Pe-Ka-Ka değil de, Pe-Ke-Ke olarak telaffuz ederek, dilsel bir du-

ruş da sergiliyor. Ona göre PKK'li olmak sadece Kürt olmayı değil, yoksul olmayı da işaretliyor. Buradan hareketle, metropoldeki Kürt kimliğinin yoksulluk üzerinden bir yandan direnç noktası oluşturduğunu, bir direnişi örgütlediğini söylerken, diğer yandan teslimiyetçi bir sürece girdiğini ifade ediyor. Hebun'a göre metropoldeki inşaat işçilerinin çoğunluğunun Kürt olması bu noktada bir tesadüf değil, ama aynı zamanda siyasi iradenin sadaka kültürüyle yoksullara yardım yapması Kürtleri de pasifize ediyor. Hebun, benzer fikirleri TRT Şeş için de dillendiriyor:

“TRT Şeş, konformist bir ortam yarattığı, su altından neo-liberalist politikaların yürütülmesine izin verdiği için bence Kürtler için kötü bir adım olmuştur. Kürtlerin gözünde, ezilmediklerine dair bir yanılsama oluşturma riski var, böyle şeylerin. Roj TV'nin falan kapanmasını maskeleyen bir süreç olarak da görülebilir. Rojin vardı mesela Kürt sanatçı ve TRT Şeş'te program sunuyordu. Politik birisi olmamasına rağmen o bile dayanamadı yani. Anlatılanlara göre yemek programı sunarken, kanal yönetiminden ona, domates, biber ve limon yan yana gelmeyecek diye bir direktif vermişler.” (Hebun, BÜ, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2)

Hebun'un milliyetçi Kürt hareketini eleştirdiği noktalar da bulunuyor. Ona göre, Kürt milliyetçiliği, Türk milliyetçiliğini taklit etmektedir. Nasıl ki, Atatürk Türk harflerini Latinize etmişse, Celadettin Bedirhan da üşenmemiş ve Kürt harflerini Latinize etmiştir. Milliyetçi Türkler, Gök Tanrı dinini sadece kendilerine ait olan bir din olarak nasıl görmüşlerse, Milliyetçi Kürtler de Zerdüştlüğe sahip çıkmışlardır. Çünkü Avesta'nın yarısı Farsça, yarısı Kürtçe yazılmıştır. Ama ortada Zerdüştlüğe inanan birileri olmadığı için, o zaman da Ezidilere bel bağlanmıştır. Aslında Ezidilik de Alevilik gibidir yani, nasıl ki Alevilik eski Türk dininden pek çok öğeyi barındırıyorsa ve Alevi doğmadan Alevi olunamıyorsa, Ezidilik de Zerdüştlükten pek çok öğe barındırıyor ve Ezidi doğmadan Ezidi olunamıyor. Ama Kürt Ulusal Hareketi geliştikçe, sadece Kürtlerin belirli sayıda

oruç tutmaları karşılığında, Ezidi olabileceklerine dair fetvalar çıkartılmıştır. Buradaki mantık da şudur; Kürtler zaten Ezidi doğdular ama Müslümanlığa döndürüldüler o yüzden eski dinlerine dönebilirler. Hebun, zaten inançsız olduğu için bu sürecin kendisini bağlamadığını da dile getiriyor. Kürt milliyetçiliğinin Türk milliyetçiliğini taklit ettiği söylemini, metropoldışı diğer bazı Kürt öğrenciler de vurguluyor:

“Kürt milliyetçiliği, Türk milliyetçiliğinden doğmuştur. Bizim oradan gelen insanlar bazı şeyleri yaşamışlar. Herkesçe malum bu, içlerinde ister istemez bir acı var.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

İÜ’den Ragıp, Zahit’in Kürtlerin içindeki acısını çocukluk hatıraları ve duyumları eşliğinde dile getiriyor:

“Bizim okulda okuyan ülkücü bir arkadaşımız var, onla birkaç kez Türklük-Kürtlük konusunda münakaşaya girdik. Bana Devlet Bahçeli’yi savunursan, ben de Abdullah Öcalan’ı savunurum, bana askeriye’yi savunursan ben de PKK’yı savunurum dedim. Çünkü PKK olmasaydı, Türkiye Kürtlere hiçbir hakkını vermezdi. Çünkü 80 Darbesi sonrasında hapse girenlerin çoğu hapisten çıktıklarında maruz kaldıkları haksızlıklardan dolayı dağa çıktılar. Bunlar Kürtlük için çıkmamışlardı ki, hakları savunulmadığı için çıkmışlardı. Herkese kendi anadili daha hoş gelir. Babam şofördü benim, Suriye’ye girdiklerinde Kürtçe kaset alırlarmış, dinlerlermiş. Türkiye’ye girerken, Kürtçe kasetleri attıklarını, yerine Türkçe kasetler koyduklarını söylerdi. Ben çok küçükken 90’lı yıllarda, köylerimize baskın yapıp silah ararlardı. Bizi dışarı çıkarırlardı, evi ararlardı. Bizim bir silah vardı. Bizim köye gelenler, kadınları aramazlardı, o yüzden silahı anneme verirlerdi. Ama bir arkadaşımdan duydum, o kendi gözüyle görmüş. Onların köyüne gelenler, herhalde Ergenekoncu’ydu, herkese meydana toplayıp bir kızı çınlıçıplak soyup üzerinde sigara söndürürlermiş. Bir insan, bu manzarayı gördükten sonra, bir insan ne yapabilir? Bizim köyün üst tarafında başka bir köy vardı, boşaltılmış-

tı. Geçenlerde ilk defa o köyde ışık yandığını gördüm. O köye PKK geliyordu, bana destek vereceksin diyordu. Askeriye geliyordu, Sen PKK'ya nasıl destek verirsin diyordu, evlerini ateşe veriyordu. O köyden her zaman ateş yükseldiğini görüyordum küçükken. O köyden taşınan taşınmıştı, taşınmayan da dağa gitmiştir yani. O eziyeti gören adam, elbet bi noktadan sonra bi yerlere kayar yani.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

Hebun'un Kürt siyasi hareketinin başat aktörlerine daha fazla eleştiri getirememesinin temel sebebi, ona göre Kürt siyasetinin devlet tarafından kapana kısıtılmaya çalışılmasıdır:

“BDP içerisinde çok fazla eleştireceğim nokta var, ama zaten o kadar çok şeyle uğraşıyorlar ki, bir de benim eleştiri sunmam gereksiz geliyor. Bazen diyorum, Allah'ım Kürdistan kurulsaydı da, ben de bunların ağzına istediğim gibi s.çsaydım. Burada bir otosansür meydana geliyor, kimse sizi zorlamıyor ama zaten adamların yarısından fazlası içeride, neyin eleştirisini yapacaksın ki? Aslında ben Kürdistan kurulsun taraftarı bir insan değilim ama bu şartlar altında partiye eleştiri yapmak gereksiz geliyor. Yoksa ulus-devletlerin sonunun geldiğine inanan bir insanım ben. Ulus-devlete karşıyım ben, anarşist bir yapıya sahibim. Çünkü bugün Türkiye'de Türk kadınlar ezilmiyor mu, çoğu eziliyor. Yarın Kürdistan kurulsa, ben orada nasıl bir hükümet kurulacağını bilemem, orada da bir kadın olarak yasa gücüyle ezilebilirim yani. O yüzden ben yerelden örgütlenme, özerlik taraftarıyım.” (Hebun, BÜ, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2)

Metropoldışı bazı Kürt öğrenciler, devletin bazı birimlerinin kendilerine Kürt oldukları için ayrımcılık yaptığını ifade ettiler. İÜ'den Ragıp, bu konuda polis örneğini veriyor. Ona göre metropol kentteki polisler, Kürtlere önyargılı yaklaşıyor:

“İstanbul'da polisler Kürtlere daha önyargılı yaklaşıyor, birisinin Kürt olduğunu anladıkları zaman daha sıkı bir kontrolden geçiriyorlar. Kürtler de polislerle karşı tepkili. Polis, Diyarbakır'da taş atan bir Kürt çocuğunun elini çevirip kırmıştı. Bu-

nu kameraya çekmişler, Roj TV bunu epey yayınlamıştı. YouTube'da bu çok yayınlandı. Halbuki hangimiz küçükken arabalara falan taş atmadık ki? Bunun için çocuğun elinimi kırmak gerekir? Böyle küçük şeyler, fitneyi körükleyen büyük şeylere dönüşüyor işte.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

Ragıp, metropol kentte Kürtlerin ve ötekilerin birbirlerine olumsuz bakmalarına sebep olan şeyleri fitne olarak değerlendiriyor. Ragıp, arabaları taşıyan çocukların elini kıran polisin hareketini de fitne olarak görüyor.

İÜ'den Enes, aslen Ağrılı olmasına karşın Türkiye'nin Batı illerinde büyüdüğü için herhangi bir şive sorunu olmayan bir öğrencidir. Enes, Kürtçe de bilmiyor. Buna rağmen Enes, İstanbul'da Doğulu olmayı şu sözlerle anlatmaya çalışıyor:

“Küçük yaşta Ağrı'dan çıktığım için bende şive yok. Ankara'da Kocaeli'nde büyüdüm. Diyarbakır'daki adama sorsanız, tüm yatırımlar Batı'ya yapıyor, burada bir şey yok diyecektir. Ben Batı'da Ağrılı olduğumu söylediğimde, ben Doğulum dediğimde, bulunduğum ortamda 1-0 yenik başlıyorum. Ben de Batı'da doğup büyüse, her gün Doğu'daki terör olaylarını televizyondan izlesem, ben de öyle bakarım. O yüzden kimseyi eleştirmiyorum. İnsanların bana bakış açısı, bi değişiyor. Özellikle Karadeniz bölgesinden bir vatandaşın gözünde, ki orda daha keskin bir milliyetçilik var, dezavantajlı oluyorum.” (Enes, İÜ, Hukuk, 2)

Görüldüğü gibi Enes, görüşülen öğrenciler içerisinde Kürt bilinçlenmesine en mesafeli yaklaşan öğrencidir. Fakat kökeninden dolayı şüphyle karşılanmayı Enes de içselleştirerek, normalleştirmiştir.

İÜ Çapa Tıp Fakültesi'nde okuyan metropollü ve metropol dışı öğrencilerle yapılan odak grup görüşmesinde metropollü bir öğrenci olan Dilara, Kürt arkadaşlarının arasında hemşehri bağlarının daha güçlü olduğunu, sohbet esnasında konu Kürt meselesine geldiğinde sivrildiklerini ifade ediyor. Dilara, bunu bir tür savunma mekanizması olarak niteliyor. Dilara'nın sınıf

arkadaşı olan diğer bir metropollü öğrenci Ahmet ise, çok samimi olduğu Batmanlı bir Kürt arkadaşının bir keresinde “Senin için Atatürk neyse Apo da bizim için o” dediğini belirtmiştir. Bunun üzerine Ahmet, “Ya dedim nasıl öyle dersin, o adam terörist falan böyle celallendim. Baktım anlamıyor ben de başka konuya geçelim dedim. Tartışmayayım şimdi. Samimi arkadaşım, aramız bozulacak çünkü, boş ver dedim” diyerek önce tepki vermiş, sonra ise olayı olmamış gibi kabul etmiştir. Ahmet, bu arkadaş ile hâlâ samimi olduğunu da sözlerine ekliyor. İBÜ’den Neriman, Kürt şivesini yadırgamadığını ama Kürtlerin kaba konuştuklarını düşündüğünü söylüyor. Neriman’ın Kürtlerin Türkçeleri hakkındaki sözlerini İÜ’den Meral’in dedikleri ile beraber değerlendirmek gerekiyor. Meral, Kürt öğrencilerin Türkçe aksanının ya da direkt olarak Kürtçenin bazı Türk öğrenciler arasında nasıl bir *stigma* haline geldiğini açıklıyor:

“Denizli kesimi mesela çok komik geliyor bana. Bir arkadaşımız öyle konuşuyor, bayağı bir gülüyoruz yani. Trakyalılar da o şekilde. Kürtler çok şiveli konuşmuyorlar ama yanımda Kürtçe kelimelerle konuşunca itici geliyor. Hani anlamıyorum çünkü. Hakkımda konuştuklarını düşünüyorum.” (Meral, İÜ, İktisat, 1)

Meral’in itici bulduğu ve bir tür paranoya ile karşıladığı Kürt aksanı ya da Kürt dili, aynı zamanda muhtemel bir kötülük öznesinin damgası olmaktadır. Fakat Meral için, Ege ya da Trakya şivesi komik ve eğlencelidir. BÜ’den Başak, Meral’in anlattıklarını bütünlüyor. Meral Türk çoğunluktaki Kürt dili ya da şivesi paranoyasının nasıl üretildiğini anlatmıştı, Başak ise bu paranoyanın nasıl toplumsallaştığını ve giderek genelgeçer bir doğru haline geldiğini açıklıyor. Ona göre faydalı ve zararlı azınlık vardır. Mesela çocuklarına Lazca’yı öğretmelerine rağmen, Rize Lazlarının kendilerini Türk saymalarını ve genellikle Rize’de Kürt barındırmayacak ölçüde Türk milliyetçisi olmalarını “çok güzel bir özellik” olarak değerlendiren Başak’ın Kürtler hakkındaki görüşleri ise şöyledir:

“Görebildiğim kadarıyla ya Kürtlerde çok iyi insanlar var. Ama dedim ya cahillik insanı bilmeyeceği şeyleri yapmaya yönlendirebiliyor ve insan kullanılıyor. Yani Kürtlerdeki, Kürt azınlık grubundaki insanlar kullanıldığı için birbirimize düşüyoruz bu kadar. Yani bir, Kürtlerde dağa çıkan çocuk, dağa ne için çıktığını tam olarak bilmiyor. Körü körüne dilim için, özgürlüğüm için çıkıyorum diyor. Çünkü ezberletildi. Acaba biliyor mu özgürlük ne demek ya da dilim için. Yani bu kavram ona tam olarak verilmiş mi? Ona şöyle denmiş: Sen dağa çık, biz senin ailene bakacağız. Gereken parayı size sağlayacağız. Devlet de bir dönem Kürtçeyi konuşma ihtiyacını sağlamadığı için Kürtler böyle bir yola sapma eğiliminde bulundu. Ya Etiler’in göbeğinde insanlar, Kürtlerin Türkiye’nin sonunu getireceğini düşünüyor. Çünkü bize gelen haber NTV’de, CNN’de gördüğümüz haber 24 kişiyi ya da 20 kişiyi bir dağda öldürüyor bu insanlar. Bu insanlar öldürüyor yani Kürtler öldürüyor bunu. Hani PKK altında da böyle bir şey var.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Başak’a göre Kürtler arasında iyi insanlar bulunmasına rağmen, cehalet nedeniyle kendilerini kullandıran insanlar da vardır. Kürtlerin dili ve özgürlüğü için verdiklerini iddia ettikleri mücadeleyi, ezberci söylemlerle gerçekleştirilen körü körüne eylemler olarak niteleyen Başak’a göre, dağa çıkan Kürtler ailelerine bakılacağına dair vaatlerle kandırılıyor. Başak devletin bazı hatalarının –mesela Kürtçenin yasak bir dil haline getirilmesi gibi– Kürtleri böyle bir yola sevk ettiğini, ama son tahlilde bunun bir sapma olduğunu dile getiriyor. Başak, medyadaki haberlerden beslenen bir atmosferde, İstanbul’un gelir seviyesi yüksek semtlerinden Etiler’i örnek vererek, orada oturan insanların Kürtlere karşı toplu bir önyargı geliştirdiğini iddia ediyor. Başak’a göre, toplumun belirli bir kesiminde ayrılıkçı Kürt örgütü PKK’nın eylemleri tüm Kürtlere mal ediliyor. BÜ’den Nihal aynı konuda şunları söylüyor:

“Kürt şivesiyle Türkçe konuşan bir arkadaşımız var sınıfımızda. O konuşmaya başladığında bazı arkadaşlarımız rahatsız oluyor-

lar. Ama aslında arkadaş Kürt olduğu için değil bu tepkinin aslı, Kürt militarizmini, PKK'yı desteklediği için böyle bir tepki oluyor ona. Kürt şivesi de bu desteğini daima hatırlatan bir şey haline geliyor. Kürtlere karşı ben de önyargılıydım ama konuşarak bazı duvarları yıkmayı başardım. Ama bu kolay bir şey değil, herkes bunu yapamaz. Folklor Kulübü'nde olmamın bu duruma etkisi oldu. Mesela şu anda bi Kürt'ün PKK'yı neden desteklediğini anlayabiliyorum ama bu desteklediğim bir şey değil.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

Metropolde yaşamak, Başak'ı, söylediğine göre, daha hoşgörülü biri haline getirmiştir. Başak'ın memleketindeyken irtibata geçmediği gruplardan arkadaş edinmesi süreci de onu metropolleştirmiştir:

“Önceden bu kadar hoşgörülü değildim. Yani Rize gibi küçük bir yerde farklılıklar insanın dikkatini daha çabuk çekiyor. Ama burada öyle değil. Burada alışıyorsunuz, alışmayı geçtim, hoşgörülü olmayı öğreniyorsunuz. Her ne kadar insanlar size hoşgörülü olmasa da bazı durumlarda. Mesela orada giyim tarzı çok önemli. Hani siz kapalısınız ama orada etek kısalığı çok büyük bir olay. Buradaki gibi değil. Tabii artık bakış açısı yavaş yavaş değişiyor küçük yerlerde de. Mesela onlarla konuşulmazdı, çok kötü şeyler söylenirdi arkalarından. Mesela, Rize'de Kürt yok. Kürt barınamaz zaten Rize'de. Kürt arkadaşım ilk defa İstanbul'da oldu. Bu ekstra bir şey hissettirmedi bende. Ya da gay biriyle tanışmam ekstra bir şey hissettirmedi. Çok var yani bunlar. Gürcü olan, Alevi olan arkadaşlarım var. Hani ilk söylüyorlar, mesela, hani zaten anlıyorsunuz ya genelde hani böyle. İnsanlar genelde belli ediyor kendini. Çünkü ben mesela şeye dikkat ediyorum; önyargılı olmamaya dikkat ediyorum. Hani Başak öyle düşünme, kesin olmayabilir diyorum ama sonra gene çıkıyor. Hani yine başa sarıyorum.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Başak'ın da belirttiği gibi, üniversite gençliği aslında birbirleriyle çeşitli semboller vasıtasıyla iletişim kuruyorlar. Birbir-

lerini tanıma aracı olarak sembolleştirilmiş metalar, hareketler, tarzlar ve konuşma stillerini kullanıyorlar. Böylece yekpare bir bütün olarak değil de, yarı şeffaf akran kabileler halinde bulunuyorlar. Mesela Başak'ın hemşehrisi olan Çiğdem de, Kürtlerle ilk doğrudan etkileşimini metropolde üniversite okurken kurmuş. Laz etnik kökeninden gelen Çiğdem, Kürtlere ilişkin memleketinde edindiği önyargıları şöyle ifade ediyor:

“İstanbul'a geldiğimde Kürtlerle ilk kez diyaloga geçtim. Aslında memleketimizdeki mahallede de Kürtler vardı ama annem onları aşağılardı. Ben bir yanlış yaptığımda bana ‘Kürt müsün’ falan derdi. Onlardan korkardık da. Kürtleri pis ve terbiyesiz insanlar olarak bilirdim. Buraya gelince PKK konusunu onlarla çok konuştum. Bana neden PKK'ya destek verdiklerini anlattılar. Onları anlamaya başladım.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

Belirli bir süre metropolde yaşayan Kürt öğrenciler, memleketlerine döndüklerinde, metropoldeki gündelik hayatta memleketlerine göre daha az kullandıkları Kürtçeye yeniden uyum süreci yaşıyorlar. IÜ'den Zahit, metropol kentte kaldığı süre içerisinde daha az Kürtçe konuştuğu için, memleketine döndüğünde bir süreliğine Kürtçeye yeniden uyum süreci yaşadığını belirtiyor:

“Şu an sizinle Kürtçe konuşsam, yüzde yirmi oranında Türkçe kelime kullanırım. Aslında ona değinmek istemiyorum ama eğitimin Türkçe olması bunun asıl sebebi. Memleketime gittiğimde annemle Kürtçe konuşurken bile, bir de bakıyorum Türkçe konuşmaya başlamışım. Bir haftada ancak alışıyorum.” (Zahit, IÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Metropolde yaşamak, çoğunluğa mensup bireylerin farklı etnik gruplara karşı önyargılarını aşmalarında etkili oluyor.

“Biz Antalya'da ‘Kürt'e yaklaşma, Kürtler fenadır’ anlayışıyla yetiştirildik. Türkiye'deki ünlü bir oteller zincirinin kızıyla beraber okudum lisedeyken, kız bana Kürt olduğunu bir tür-

lû söyleyemedi. O derece önyargılıydım yani Kürtlere. Buraya geldim, en yakın arkadaşlarım Kürtler oldu, onlarla oturuyorum, kalkıyorum, yiyorum, içiyorum.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

İÜ'den Ufuk, İstanbul'a geldiği ilk zamanlarda etrafında Kürtçe konuşulmasından rahatsız olduğunu ama daha sonra bir yanlış anlama sebebiyle, bu tavrının ne denli otoriter olduğunu fark ettiğini ifade ediyor:

“Otobüse falan bindiğimde, başlarda Kürtçe konuşanlardan rahatsız oluyordum. Sonra bir gün yine otobüse bindim. Birileri bana Kürtçeyi anımsatan bir dille konuşuyordu. Halbuki konuştukları dil bir Avrupa diliymiş, bunu biraz geç algıladım. Kürtçe olduğunu düşündüğüm için, önce rahatsız olmuştum. Fakat sonra Kürtçe olmadığını anlayınca, ‘Dışarıdan gelen turist kendi dilini konuşabiliyor, benim memleketimin insanı neden kendi dilini konuşmasın’ dedim. Kürt arkadaşlar da edindim, şu anda her sırrımı paylaştığım en yakın arkadaşlarımdan birisi Kürt. Ama mesela, bunları konuşurken bile rahatsız oluyoruz, mesela şu anda sesim kısıldı biraz. Bunun sebebi, memleketin siyasi durumu olsa gerek. İyi bir şey bile konuşsak, sanki birileri kötü anlayacakmış gibi geliyor. Düşünmeyi unutmuş durumdayız aslında. İki kere ikinin neden dört ettiğini bile düşünmüyoruz. Aslında iki ayrı kümeyi birleştirip dört elemanlı bir küme elde ediyoruz ama hocalar bunu böyle açıklamıyor, iki kere iki dört eder dedirtip ezberletiyorlar. Düşünceyi ifade özgürlüğünden önce, düşünme yetisini elde etmeliyiz.” (Ufuk, İÜ, Matematik, 1)

Kürt asıllı metropoldışı öğrenciler için metropolde yaşamak, Kürtlüklerini yeniden keşfetmelerine ve hayat tarzlarını bu aidiyet üzerinden yeniden kurmalarına sebep olurken, Kürt etnisitesinden gelmeyenlerin de Kürtlerle daha yakın ilişkiler kurdukları bir ortam oluşturmaktadır. Metropolleşme çoğu zaman Kürt kökenli üniversite gençlerinin etnik bilinçlenmelerine zemin hazırlamaktadır.

Zaza kimliği

Zazaların Kürt olup olmadığı öteden beri tartışılan bir husustur. Bizim araştırmamızda gözlemlediğimiz sonuç, Zazaların kendilerini asla Kürt olarak nitelememeleridir. Mesela, Zaza olduğunu söyleyen İÜ'den Hale, Kürtlerin Zaza kimliğine karşı inkârcı bir kampanya yürüttüğünü düşünüyor. Bu noktada Hale Bingöl halkının yarısının Zaza olduğunu söyleyerek etnik kimliğine özellikle vurgu yapıyor. Zazalar, Kürtlerin aksine, kendi aralarında anadillerini daha az sıklıkla kullanıyorlar. Mesela Hale, Zaza arkadaşlarıyla bir araya geldiklerinde –Kürtlerden farklı olarak– kendi aralarında Türkçe konuştuklarını ifade ediyorlar. Başörtüsü takarak Sünni kimliğini vurgulayan Hale, Alevi Zazalarla –Dersim Alevileri– çok iyi ilişkiler geliştirdiğini, onları ‘çok doğal ve otantik’ bulduğu için sevdiğini söylüyor. Hale Kürt arkadaşlarıyla yaşadığı kimlik gerilimini şu sözlerle açıklıyor:

“Kürt olan arkadaşlarımız var işte. Hani ben Kürt değilim diyorum, Zaza'yım diyorum. Yok ya siz de zaten Kürt'sünüz falan. Ne diyorsun sen falan diyen oluyor. Ama ben hiç Kürt'üm demedim yani. Ben hep Zaza'yım dedim. Hani Kürtlerin sayısı Zazalara göre daha çok. Ama hani arkadaşlarımin neden böyle düşündüğünü bilmiyorum hani. Hani Zaza'yım ben Kürt değilim. Ben Kürt'üm hiç demedim.” (Hale, İÜ, Psikoloji, 3)

Zazalar da, Kürtler gibi, bazen etnik ayrımcılığa maruz kaldıklarından şikâyet ediyorlar. Mesela Hale, Yozgat'ta üniversite okuyan ağabeyinin Zaza ve Bingöllü olduğu gerekçesiyle dışlandığını, ülkücü gençlerle kavga etmek zorunda kaldığını ama daha sonraları kavga ettikleri de dahil olmak üzere pek çok arkadaşıyla samimi ilişkiler geliştirdiğini söylüyor. Aynı aile içinden iki ayrı örneğin bize sağladığı bilgi; büyük kentte üniversite okumanın kendi kimliğini ortaya koyma açısından küçük yerlerde okumaktan daha rahat imkanlar sunabilmesidir.

İÜ'den Abdüssamet, Zaza kimliğini kaldığı cemaat –Süley-

mancılar– içerisinde Zazakiyi (Zaza dili) konuşarak rahatlıkla gösterebildiğini ama bunu “ara sıra” yaptığını belirtiyor. Yurtlarında kaldığı Süleymancılar Cemaati’nin farklı etnisitelere karşı diğer cemaatlerden daha ılımlı yaklaştığını şöyle ifade ediyor:

“Siverekliyim, Zazayım. İstanbul’da abim falan var, onlarla Zazaca konuşuyoruz. Yurtta da ara sıra kullanıyorum, hiçbir sıkıntı olmuyor. Bizim cemaatte Afrika’daki yurtlarımızdan gelen Zenci kardeşlerimiz de var. Birisinin Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat çizgisinde olması bizim cemaatte olmak için yeterli şarttır. Allah’a çok şükür Amerika’dan Afrika’ya, Orta Asya’dan Arap ülkelerine kadar bizim dünyanın her tarafında yurtlarımız var. Bizim amacımız, Allah-ü Teala’nın dinini yaymak, Türkçülüğü empoze etmek değil. O yüzden bizim hocalar, onların dilini öğreniyor ama genelde eğitim İngilizce veriliyor.” (Abdüssamet, IÜ, Makine Mühendisliği, 1)

Abdüssamet’le aynı yurtta kalan IÜ’den Halim, kaldıkları yurtta Zazakiyi pek kullanmadıklarını, metropol kentte kaldığı süre içerisinde hep Türkçe konuştuğu için memleketine gittiğinde Zazakiye yeniden-uyum süreci yaşadığını söylüyor. Zazaların Kürt olmadıklarının altını çizen Halim, IÜ’den Zahit’in Kürtçe bağlamında yaşadıklarını deneyimliyor.

“Ben Zazayım, orijinal Zazayım. Zazalar benim araştırmalarıma göre kesinlikle Kürt değil. Kürtlerin Babillileri ve Sümerlileri Kürt saydığı bir ortamda Zazaları da Kürt saymalarına şaşmamak lazım. Ama hiçbir Zaza, ben Kürt’üm demez. Yurtta üç Zaza arkadaşız, farklı bölgelerden geldiğimiz için bazen birbirimizi denemek için Zazaca konuşuyoruz, onun dışında hiç kullanmıyoruz. Altı ay burada kalıp, köye gittiğimde Zazaca konuşmakta bayağı zorlanıyorum, iki hafta sonra Türkçe konuşmakta zorlanmaya başlıyorum.” (Halim, IÜ, Veterinerlik, 4)

Aslen Diyarbakırlı olup Kars’ta büyüyen ve Tekirdağ’da liseyi okuyan Elif, kendi Zaza kimliğine dair şunları dile getiriyor:

“Zazayım. Zaza müziğini severek dinliyorum, arkadaşlarımı da alıştırdım. Onları kendime benzettim yani. Ben birine Diyarbakırlıyım dediğimde ilk tepkileri ‘Hadi canım, inanmıyoz’ oluyor. Kafalarındaki Diyarbakırlı imajlarına pek uymuyorum. Bizi kara cahil olarak düşünüyorlar. Ülkücülerle arkadaşlık kurmamaya dikkat ediyorum. İdeolojilerimiz birbirine uymuyor. Sosyalist grupları kendime daha yakın buluyorum. Görüşlerini beğeniyorum ama uç eylemlerde bulunmak istemelerini anlamıyorum. Benim bile, bu kadar olmaz diyebileceğim şeylerin arkasından koşmalarını anlayamıyorum. Her eylemlerini doğru bulmuyorum. Aralarına girip kaptırırsam öğrenciliği tamamen boşlarmışım gibi geliyor. İçlerine de girmedim, bu yüzden. Ülkücülerleyken hep diken üzerinde olacağımı biliyorum, sürtüşmek istemiyorum. Selam veririm, konuşurum ama samimi olamam.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

Zazaların Türk milliyetçisi olan ülkücülerle olan gerilimli ilişkileri Elif’in anlatımında da ortaya çıkıyor. İÜ’den Halim ise, Zazacanın anadilde eğitim konusunda yeterli olamayacağını düşünüyor.

“Ben Zazacanın anadilde eğitim verilmesi için yeterli kelime ve ifade zenginliğine sahip olduğuna inanmıyorum. Benim dilimde Türkçeyle verilen eğitimler kesinlikle verilemez. Zazacanın gramer yapısı üzerine kitap yazmaya çalışsanız, yirmi sayfa bile yazamazsınız. Lisedeki eğitimi belki kurtarır ama üniversite eğitimini Zazaca olarak kesinlikle veremezsiniz. Ama haftada iki saatlik Zazaca öğretimi uygulanabilir bir proje bence. Çünkü çok zor bir dil değil zaten. Ama bir talep de yok yani. İstanbul’da doğup büyüyen Zaza asıllı birisi Zazacayı ailesinden öğrenemediyse, devletin özellikle o adama Zazaca öğretme faaliyetinde bulunmasına gerek yok bence.” (Halim, İÜ, Veterinerlik, 4)

Metropoldışı Zaza öğrencilerin, metropol kentteki üniversite ortamında Kürt olmadıklarını ısrarla ifade ettikleri, Zaza kimliğine bağlı olmalarına rağmen Zazaca konuşmak için özel bir

gayret sarf etmedikleri görülmektedir. Hatta bazı Zaza öğrenciler, kendi dillerinin eğitim yapmaya müsait olmadığını düşünmektedir.

Arap kimliği

Türkiye'deki Araplar dinî yönden Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Antakya bölgesinde yaşayan Sünni Araplar ile yine Antakya, Adana ve Mersin bölgesinde yaşayan Nusayri Araplar (Arap Alevisi) olmak üzere kabaca iki kısma ayrılabilir. Örneklem içerisinde her iki Arap grubuna ilişkin bilgi derlenmiştir. Türkiye'de Arap etnik kökeninden gelen birisi olmak, kişiye bir prestij kazandırabiliyor. Bu prestijin dinî sebepleri İslâm Peygamberi'nin Arap, Kur'an dilinin Arapça olmasıdır. Aynı zamanda, Arap ülkeleri ile turistik ve ticari faaliyetlerin yoğunlaşması da, metropol kentte Arapça bilen insan ihtiyacını artırmıştır. Bu noktada Arap asıllı metropoldışı öğrenciler, etnik kimliklerini ticari bir faaliyete kanalize edebiliyorlar.

“Üç kişi kalıyoruz evde, ev arkadaşım da Arap olduğu için Arapçamı evde kullanıyorum. Ama çoğu zaman kullanamıyorum yani. Anadilimden hiçbir şekilde utanmam, benliğimden hiçbir şekilde taviz vermem. Arap olmamın avantajları çok oldu. Geçen sene maddi sıkıntılarım vardı. İstanbul'da Arap turistin haddi hesabı yok zaten. Arapçamın olduğunu duyan işyeri sahipleri, bana hemen iş vermek istediler. Bir kafede garson olarak çalıştım. İyiydi, yani güzeldi. Arap olmamdan dolayı gurur duyuyorum, yani. Antakya, Adana, Mersin bölgesindeki Araplar Alevi olduğu için çoğu sola kayıyor, muhalif bir çizgileri var.” (Ahmet, İÜ, Bilgi-Belge Yönetimi, 2)

İÜ'den Ahmet gibi Arap Alevisi olan İBÜ'den Derya, aile içerisinde Arapçanın gündelik hayattaki nadir kullanımından ötürü Arapçayı tam manasıyla öğrenemediğini ama ailesindeki baskın kültürün Arap kültürü olduğunu ifade ediyor. Ebeveyni Arapçayı bir tür aile içi şifre dili haline getirmiştir.

“Arapça biliyorum. Okuyup yazamam ama konuşurum, konuşmaktan ziyade dinlerim, anlarım pek çok şeyi. Onun da sebebi benim jenerasyonumun bir üstü olanlar, işte dedikodu yapmak için ya da ne bilim işte çocukların duymaması gereken şeyleri konuşmak için Arapça kullanırlardı. Ben de çok meraklıyım. Onları öğrenebilmek için bu nedir, şu nedir diye sorarak biraz öğrendim hani, bunu da kullandım. İstanbul’a geldiğimde Arapçayı geliştirmek istedim fakat geliştirmeye pek vaktim yoktu açıkçası. Çok az konuşabiliyorum yani. Yalnızca bir işte, Arapçam olduğu için ufak bir karşılama işinde görev yaptım, tek bana artısı buydu yani. Geçenlerde bir kültür festivali filmine gittim, filmdeki Arapça konuşulanları anladım, hoşuma gitti.” (Derya, İBÜ, Hukuk, 3)

Adanalı bir Arap olarak Derya, kendisinden sonraki kuşağa aktaracak kadar Arapça öğrenememiştir. İstanbul’a geldikten sonra, Arapçayı geliştirmek istemesine rağmen vakit yokluğundan buna fırsat bulamamıştır. Derya’nın Arapçaya olan ilgisinin metropol kente geldikten sonra artması, Hayrettin’in Kürtçeye olan ilgisinin metropole geldikten sonrasına artmasına benziyor. Fakat Hayrettin akademik Kürtçeyi öğrenmek için kursa giderken, Derya Arapçayı vakit yokluğundan ilerletebilecek imkanları kullanamamıştır. Metropol kentin karmaşası içerisinde kişilerin kendini yalnız ve endişeli hissetmeleri, onlara etnik kimliklerini hatırlatıcı bir özelliği olduğu söylenebilir. İÜ’den Taner, Arapçayı metropol kentte fazla kullanamadığını ama şivesinin insanlara sempatik geldiğini ifade ediyor:

“Arap Alevisiyim ben. Arapçayı burada Arap arkadaşım olmadığı için sadece ailemle konuşurken kullanabiliyorum. Arkadaşlarım Arapça konuştuğumda bayağı ilgili davranıyorlar. Kendilerine de öğretmemi istiyorlar, kelimelerin anlamlarını soruyorlar. İstanbul’da nerede Türkçe konuşsam Hataylı olduğumu anlıyorlar. Şivem insanlara sempatik geliyor.” (Taner, Kimya Mühendisliği, İÜ, 4)

Arap kökenli öğrenciler genel olarak Arap kimliklerini etnik bir mücadele unsuru haline dönüştürmüyor. Hatta IÜ'den Hayrettin'in verdiği bilgiye göre, Arap öğrencilerin yoğunlukta olduğu Şanlıurfa Harran Üniversitesi aynı zamanda Türk milliyetçisi-Ülkücü geleneğin baskın olduğu bir üniversite olarak öne çıkıyor. Hayrettin, koridorlarında rahat bir şekilde Kürtçe konuşulamayacak üniversiteler arasında burayı da saymıştır. Pek çok Arap öğrenci, Arapçayı konuşamayacak kadar az biliyor. Örneklemden elde edilen verilere göre Türkiyeli Arapların hem ideolojik hem de dilsel olarak gittikçe Türkleştiği öne sürülebilir.

Rumdilli Karadenizli Müslüman ve Laz kimlikleri

Rumdilli Müslüman Karadenizlilerin, kendilerini Türk milliyetçisi olarak gördükleri mülakatlar sırasında tespit edilmiştir. Rumca bu topluluğun çoğunluğu oluşturduğu bölgelerde sahip çıkılan ve yeni kuşaklara aktarılan, çoğunluk olmadığı bölgelerde ise yeni nesle aktarılmayan kültürel bir öğeye dönüşmüş durumdadır.

“Babamın anadili Rumcadır. Ben bilmiyorum. Babam bana ve ablama öğretmek konusunda ilgili değildi. Annem de Ege’li olduğu için öğrenemedik. Babam sadece akraba ve ailesiyle Rumcayı konuşurdu, ben de çok istekliydim aslında ama sonra boş ver oldu, öğrenemedik. Pratik yapabileceğim fırsatım yoktu. Babam anadilinin Rumca olduğunu söyler insanlara, bundan çekinmez, gençliğinde aşırı sol eğilimli olduğundandır belki bu. Rumca müzik dinlemeyi çok sever babam. Memleketimizdeki akraba gençler de aslında Rumca bildiklerini saklamazlar ve bir dil daha bildiklerini insanlarla anlaşılabildiklerini düşünerek bunu zevkle anlatırlar. Köyümüz turistik, Uzungöl tarafındayız. Yunanlı turistler çok gelir mesela, tercümansız anlaşır bizimkiler onlarla. Benim ailem biraz istisnai ama babamın ailesi Türk milliyetçisidir. Akrabalarım milliyetçilikten, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı ve bu

vatandaşlığa dair değerleri paylaşmayı anlıyorlar. Kendi dilleriyle eğitim yapma taleplerinin Türkiye’de anarşi yaratacağını düşünüyorlar ve onların Rumca eğitim talebi yok. Atalarımızın ne olduğunu irdelemeye gerek yok, an itibariyle Türk’üz ve mutluyuz. Ben kendimi kökeni farklı bir Türk olarak görüyorum.” (Erdal, BÜ, İktisat, 1)

Rumdilli Müslüman Karadenizliler, Yunanlılarla tercüman-sız konuşmaktan mutlu olsalar da, kendilerinin anadilde eğitim taleplerinin ülkeyi anarşik bir ortama sürükleyeceğini düşünerek böyle bir talepte bulunmuyorlar. Karadenizli diğer bir etnisite olan Lazlar da, kendilerini yakın komşuları Rumdilli Müslüman Karadenizliler ve diğer bir etnik grup olan Araplar gibi Türk milliyetçiliğine yakın görüyorlar. Kürt Kimliği konusunda, Rize’de büyüyen BÜ’den Başak’ın verdiği bu tür bilgilere paralel olarak, aslen Laz olan BÜ’den Çiğdem şunları söylüyor:

“Okulda (BÜ’de, AÇD) Lazca dersi veriliyor, alan arkadaşlarla pratik yapıyorum. Lazca televizyon kanalı olsa iyi olabilirdi ama Lazca eğitim almak falan istemezdim. Gereksiz görüyorum yani, belki bilinçsizliğim ama böyle düşünüyorum. Türkiye’de yaşayabildiğim için kendimi Türk gibi hissediyorum. Bizim oralarda Kürtler rahat yaşayamazlar zaten. İstedğim vakit Lazca şarkı da söyleyebiliyorum, o yüzden de ikinci plana atılmışım gibi hissetmedim. Yani Gençliğe Hitabe’de geçen şekliyle asil bir kana sahip olduğumuzu falan düşünmesem de, kendimi Türk bayrağına ya da Atatürk’e bağlı hissediyorum. Aslında, Laz derneklerine falan katılmayı isterdim. Belli bir grupla ortak bir fikri yaşamayı isterdim. Fakat böyle bir entelektüel kapasiteye gelmek için azmim yok.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

Örneklem dahilindeki Rumdilli Müslüman Karadenizliler ve Laz etnisitelerinden metropoldışı öğrencilerin Türk kimliği içinde iyiden iyiye asimile olduğu ve kendilerini Türk milliyetçiliğine angaje ettikleri iddia edilebilir.

Metropoldışı üniversite gençliği –en azından bir kısmı– için din, metropolde kimlik ve sosyal destek arayışlarına bir cevap niteliği taşıyor. Metropoldışı üniversite öğrencisi, dinî gruplarla ilişki içerisinde kendini tanıyabildiğini/tanımlayabildiğini belirtiyor. Ayrıca dini yaşayış tarzı, hayat tarzlarının ayrımında en önemli göstergelerden birini oluşturuyor. Dini yaşayış şekillerine göre bireysel dindarlık ve cemaat dindarlığı, üniversiteli gençlerin iki farklı dinî yaşam tarzı olarak karşımıza çıkıyor. Örneklem dahilinde beliren dine karşı ilgisiz tutum da, din ile ilgili başka türlü bir hayat tarzı olduğu için ayrıca incelenecek.

Bireysel dindarlık

Üniversite gençliği arasında bireysel dindarlık ya da bireysel din algısı herhangi bir dinî cemaate katılmayan veya bu cemaatlerin içindeyken daha sona çeşitli sebeplerle buralardan çıkan öğrenciler arasında görülüyor. Üniversite gençleri arasında bireysel dindarlık ya da din algısı ihtiyaç anında yüce bir varlığa dua etme şeklindeki bir dinî pratiği kapsayan deistik bir anlayıştan, halk arasında dini bütün olarak adlandırılan bir dindarlığa kadar geniş bir yelpazede ifade buluyor. Bu konuda öğren-

cilerin kendilerinin geliştiridiği dindarlık yorumları da mevcut. Mesela İÜ'den Meral, ibadete müteallik olmayan bazı dinsel ritüelleri yerine getirmeyi orta düzey dindarlık olarak yorumluyor:

“Dinî tutum olarak kendimi orta kesimde tanımlayabilirim. Hani çok uç noktada da değilim ama dindar da değilim. Ortasıyım yani. Mesela domuz eti yemiyorum ama namaz da kılmıyorum. Öyle yani, orta bence. Yani gündelik hayatımı yaşarken pek de aklıma gelmiyor açıkçası. Bir ezan okunurken müziği kapatırsam kapatıyorum. Ama hani vize döneminde devamlı dua ediyoruz. Çıkarıcı değil de hatırlatıcı bir dindarlığım var diyelim. Mesela çok kapalı kesimler var, çok uçuk kesimler var. İskenderun bana orta geliyordu. Yani alıştığım için belki de. İstanbul'da ben bir kere Çarşıamba Pazarı diye bir yer var, oraya gidecektim. Otobüse bir bindim, çok korktum. Herkes kapkara giyinmiş, kadınların gözleri yok. Tek saçı açık benim ve kötü kötü bakıyorlardı, hoşuma gitmedi yani.” (Meral, İÜ, İktisat, 1)

Meral'in gündelik hayatından dışladığı dinsel ifade biçimlerini, sınav zamanlarında yürürlüğe sokması pragmatik bir din anlayışının olduğunu gösteriyor. Meral kendi dindarlık tutumunu İsmailağa Cemaati'nin din anlayışıyla karşılaştırarak, kendi anlayışını orta düzey olarak değerlendiriyor. Meral, deistik olarak tanımlanabilecek dinî tutumunda yalnız değil. İÜ'den Ufuk da, dine ilgisiz olmadığını ama kendini çoğu zaman deistik görüşe daha yakın hissettiğini ifade ediyor. Ufuk'taki dinî dönüşüm İstanbul'a geldiği döneme denk düşüyor:

“Dindar değilim ama ilgisiz de değilim. Cuma namazlarına giderim. Üniversiteye geldikten sonra bu konuda daha çok düşünmeye ve bu konuda yargılar üretmeye başladım. Gündelik hayatımı dine göre ayarlamıyorum, hayatımı yaşıyorum ama bu yaptığımın yanlış olduğunu da düşünmüyorum. Günümüzde yasalar değişiyor, fiziki kurallar değişiyor, her şey değişiyor. Toplumun yapısı değişiyor, ama insanın vicdanı rahatsa her zaman rahat oluyor. Bir şey yaparken doğru mu yanlış diye

bir kitaba bakmak yerine, kendi vicdanına sorarsan eğer dinen de vicdanen de en doğrusunu yapmış olursun diye düşünüyorum. Deistik düşünceye kendimi yakın hissettiğim oluyor, ara sıra. Dinler insana bi şeyler katmak için var ve aslında hepsi aynı şeyi öğretiyor. Öğretilen dinin önemi olmadığını; Cuma günü camiye gitmekle, Pazar günü kiliseye gitmek arasında bir fark olmadığını düşünüyorum ben.” (Ufuk, İÜ, Matematik, 1)

BÜ'den Çiğdem, herhangi bir dinî ritüeli yerine getirmediği halde kendisini dindar olarak gördüğünü söylüyor.

“Dine daha çok bağlandım İstanbul'a geldikten sonra. Kendimi dindar bir insan olarak tanımlıyorum. Günlük yaşamımı dine göre ayarlamıyorum. İçki içiyorum, namaz kılmıyorum, kapanmıyorum. Bunların tersini yapmam gerektiğini biliyorum ama yapmıyorum, pişmanlık da duyuyorum. Gerçi bir düzelme var, bi kaç aydır içki içmiyorum mesela. İş-güç sahibi olduktan sonra, evlendiğim kişiye göre de değişecektir bunlar.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

BÜ'den Ozan, kendini Sünni-Müslüman olarak tanımlasa da, gerekli akademik ve ilmi donanımı edinerek sadece Müslüman olarak tanımlanmaya dair bir hissiyat taşımakta. Dinî tutum konusunda yaşadığı kafa karışıklığını şöyle açıklıyor:

“Ortalamaya vurduğumuz zaman günde bir vakit namaz kılıyorum. Sözlerimde hareketlerimde çok dikkat etmek istiyorum ama ağızımdan kötü, kırıncı laflar çıkabiliyor. Çevremdeki arkadaş seçimimde ne kadar zihinsel olarak şeyi istesem de, ne derler ona hani Müslümanlığı iyi insanla aynı modele koysam da, arkadaşlarımdan Müslümanlığında aynı şeyi göremiyorum. Bunu da iki seçenek olabileceğini düşünüyorum burada. Aca-ba diyorum, benim kafamda oluşturduğum Müslüman profili mi tam doğru değil, yoksa insanların yaşadığı Müslüman profili mi daha tam doğru değil şeklinde bir şey ortaya çıkıyor. Kafamda çizdiğim profile oturan Müslümanlar da yok mu arkadaşım olarak, var tabii ki ama hani yoğunluklu olarak beraber olduğum insanlara baktığım zaman tam olarak onu göremiyorum

rum. O biraz kafa karışıklığına yol açıyor tabii. Çünkü ben, İslâmiyet anlayışına göre, inanmak ile iman etmenin farkını bilen insana biraz daha gönül rahatlığıyla Müslüman diyebiliyorum. İman etmek ibadeti de kapsıyor.” (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

İÜ’den Nejla’nın hayatının bir bölümü Gülen Cemaati’nin içinde geçse ve kendini hala Cemaatle irtibatlı olarak tanımlıyor olsa da, dini algılayış şekli oldukça ferdidir:

“Farklı dinlerden olan, farklı ideolojilerden gelen, mesela Komünist olan arkadaşlarım var. Bunlarla İstanbul’da tanıştım. Bu arkadaşlarımla birebir konuşurum, fikir alışverişinde bulunurum. Öyle herkese eşit durucam, tarafsız kalıcım gibi liberal eğilimlerim yok. Taraf olma taraftarıyım. Elhamdülillah Müslümanım. O’nunla aram iyi. Din benim için çok farklı. Zorunda hissettiğim bir şey değil. Hayatımın her alanında var. Cüzi irademi daha çok önemsiyorum. İbadetlerimi yapıyorum. Ahlak kurallarına çok önem veren Hristiyan arkadaşım da var ama inanç noktasında ayrışıyoruz.” (Nejla, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

İÜ’den Elif, sosyalist dünya görüşüne kendini yakın hisseden ve mülakatın yapıldığı vakte yakın bir zamanda namaza başlayan bir öğrencidir. Elif, aslında kendi yaşıtı sayılabilecek bir arkadaşının ölümü ve mescidin yurttta kaldığı odaya yakınlığı gibi sebeplerle namaza başladığını ifade ediyor:

“Çok aktif birisiyim aslında ama içimden geldiği için bir haftadır namaza başladım. Mescit karşımda ben de başlayayım dedim. Ama başka biri dayatsaydı, bunu kesinlikle yapmayacağımı biliyordum. Aslında yirmi bir yaşında bir arkadaşım vefat etti, belki de ondan etkilendim. O dindar biriydi, yarın ben de ölürsem bu dünya için çok şey yapmış olmama rağmen, öbür dünya için hiçbir şey yapmamış olduğumu fark ettim. İnsanın içinden gelmesi önemli böyle şeylerin. Bazen kaçıyorum ama kazasını kılıyorum. Cemaatlerin ekonomik kaynaklarla insanları kazanıp, sonra da onlara bir şeyler dayatmasından hoşlanmıyorum.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

Dindarlık, üzerinde ne kadar kafa yorulursa ve ne denli göstergelerine bürününülürse, o kadar ulaşılamaz bir şey haline gelebiliyor. BÜ'den Başak ise, başörtüsü takmasına ve ibadetlerini ifa etmesine rağmen kendini dindar olarak tanımlamıyor, ibadetlerine yeterince önem vermediğini düşünmüyor ve bunun samimi pişmanlığını yaşadığını ifade ediyor:

“Dindarlık, çok derin yaram. Dindar olmayı çok isterdim. Yani dinle ilgili bilgili olmayı isterdim. Yeteri kadar bilgiye sahip değilim. Hala çok cahilim. Gündelik ibadetlerimi her zaman yerine getiremiyorum. Çok üzücü ve acı bir şey, ama gündelik hayatımı sürdürürken, ibadetlerim yeterince belirleyici olmuyor, bazen ikinci planda kalıyor. Bu konuda kendi kendime gerçekten çok kızıyorum. Kafamı duvara vurmak istiyorum yani. İstanbul’da yaşamak dini algılayışında farklılıklara sebep oldu. Hani önceden kalıplar, dogmalar vardı. Ama şimdi ‘dinle ilgisi olan her şeyi sorun, öğrenin; çünkü dinde cevapları var, kitapta cevapları var; bunu insanlara sorarak değil ama kendiniz arayarak bulun’ mantığını geliştirdim. Hani önceden böyle değildim. Önceden bu mantık bu kadar gerekli değildi. Çünkü insanlar, özellikle Boğaziçi gibi bir yerdelerse, saçma salak şeyler yemiyorlar. İnsanların duygularıyla o kadar kolay oynayamıyorsunuz. Hani o yüzden dedim ya bu cemaatler o kadar tutmuyor. Önyargıları ancak bilgiyle yıkabilirim. Yani biri bana sorduğu zaman; ‘Neden başını kapatıyorsun’, bilgili değilsem; ‘İnanıyorum, Müslümanım’ derim sadece. Ama biliyorsam, Kur’an-ı Kerim’de erkeklerin dikkatini daha az çekmek için, insanları günaha sürüklememek için ‘Örtünün’ yazılmış. Nefsimi bastırmak için böyle bir yola baş koydum. ‘Peki niye diğerleri kapatmıyor?’ O zaman da derim ki; işte sizde Katolik var, boşanamıyorsunuz; Protestan var, öyle bir şeyi yok. Tercih. Ben kesinlikle insanların tercihlerini kontrol edemem ve eleştirmem. Bir insan bir başkasına, asla ve asla ‘Niye kapanmadın’ ya da ‘niye bu kadar açık giyiniyorsun’ diyemez. En nefret ettiğim şeydir bu. Bana da o şekilde söyleyen insanlara, ben insanları eleştirmiyorum, insanlar da beni eleştirme

hakkına, lüksüne sahip değil diyorum.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Başak sadece gündelik hayatında dinî pratiklere zamanında ve yeterli oranda yer veremediğinden dolayı değil, aynı zamanda dinî bilgisinin dinî görüşlerini savunacak denli derin olmaması yüzünden de kendini dindar olarak tanımlayamıyor. IBÜ’den İrfan da, üniversite öğrencisinin metropol kentin üniversite ortamında inançlarını bilgiyle savunacak ölçüde donanımlı olması gerektiğine vurgu yapıyor:

“Kendi inancıma yönelik olarak keskinleştim. Hani burası (üniversite ortamı, AÇD) olmasaydı olmazdı. Bu okul olmasaydı yani ben normalde daha muhafazakâr insanların arasındaydım. Ama burada, bu insanların (dindar hayat tarzına sahip olmayanlar, AÇD) yanına geldiğinizde bir şeyler söyleyerek, söyleyecek bir argümanınızın olması lazım. Retorik yapmamız lazım. Böyle boş boş konuşmaya gerek yok. Somutlaştırıp onu etki altına almak lazım. Bilginin etkisi altına, gerçeğin etkisi altına almak lazım. Bu sefer biz Bilim Sanat’a gidiyorduk işte. İlim Yayma’da kaldık ya abi. Bilim orada, hemen orada dibinde zaten. Düşüncelerimi temellendirerek söyledim zaman işte muhatabım ‘Ha adam boş boş konuşmuyor ya’ diyor.” (İrfan, IBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

İrfan da Başak gibi, üniversitede içine geldiği çokkültürlü ortam dolayısıyla inanç ve görüşlerini temellendirmek ihtiyacı hissetmiştir. Babası İlahiyatçı olan görme engelli öğrenci Fatma, ibadetlerini her ne kadar istediği düzende yerine getiremese de, fiziksel engelini yaptığı sorgulamalar sonucunda normalleştirmiştir:

“Dindar mıyım diye kendime soruyorum ben de. İbadetlerimi mümkün oldukça yapmaya çalışıyorum. Yurtta kaldığım arkadaşlarla da sene başında, odada namaz kılacağıma dair anlaştık. Her gün yapamıyorum, mutlaka kesintiye uğruyor. İstanbul’a geldikten sonra, ibadet düzenim vakit sıkışıklığından dolayı daha fazla sekteye uğradı. Tanrım, ben neden böyleyim

dediğim oldu ama başıma gelen kötülüklerde Tanrı'yı ya da insanları değil kendimi suçluyorum. Milyonlarca değişkenin çok büyük bir döngü oluşturduğunu düşünün mesela, bunun içinde her türlü imkanın bulunması gerekiyordu. Benim bahtıma da görememek düşmüş. Öyle baktım ve böyle değerlendirdim bu olayı. Bunun bana Tanrı tarafından ne ayrıca sevildiğim ne de ayrıca imtihan edildiğim için verildiğini düşünüyorum.” (Fatma, BÜ, Tarih, 1)

Endonezya yerel giysilerini, dolama tabir edilen bir başörtüsü ile tamamladığı görülen Şermin, herhangi bir dinî grupta yer almak istemiyor. Şermin, memleketteyken daha dindar olduğunu, İstanbul'daki arkadaş çevresinin din konusundaki rahatlığının hareket ve fikirlerinde değişikliklere yol açtığını ifade ediyor:

“Memleketteyken daha dindardım. İstanbul'un hızlı ve yoğun temposu gündelik hayatımı dinî kurallara göre yaşamama engel oluyor. Dinî yükümlülüklerimi elimden geldikince yapabiliyorum. Kapanışım falan düzgün ama başka ritüellere dikkat etmiyorum. Allah'ın niyetlerimize baktığını düşünmeye başladım. Bu da ibadet düzenine etki ediyor. Fazla dindar olan arkadaşlar beni bayıyor. Ben zaten fikirlerimi hayata geçiriyorum, bunların fazla vurgulanmasına gerek yok bence. Ama fazla dindar olan arkadaşlarımız bunu yapıyor maalesef.” (Şermin, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 3)

Hem Gülen hem de Meşveret Cemaatlerinin yurt ve evlerinde kalmış olan Faruk, gündelik hayatını dine göre yaşamak istese bile artık bunu yapamayacağını düşünüyor. Sosyalist çevreden bir kızla flört deneyimi olan ve dinî cemaatlerde geçen yıllarından sonra bir dönüşüm yaşayan Faruk'a göre, insanların farklı dinlere inanmaları, uhrevi kurtuluşları adına pek önemli bir mesele teşkil etmiyor:

“Gündelik hayatımı, dinî kurallara göre yaşamak isterdim ama çok şey yaşadım, çok sınırlar aştım. Çocukken bana öğretilen kırmızı çizgiler vardı, onları aştığım zamanlar oldu. Bel-

ki o sınırlarda kalsaydım, bu mümkün olabilirdi, ama artık sınırı aştığımı düşünüyorum. Moda'da gün batımını izlerken bile, eğer doğru bir şekilde bakarsan, o tek yaratıcıyı görebilirsin. İstanbul bu konuda da müthıştır yani. Eğer bir insan bunu görebiliyorsa, onun dini, Hristiyan ya da Müslüman olması benim gözümde ehemmiyetsizdir. Ben aslında dediğim şeyi görebilen insanların Cehennem'e gideceğini zannetmiyorum." (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Ailesi Gülen Cemaati'nin aktif birer mensubu olan Faruk, bazen muhafazakâr bazen dindar olarak tanımladığı ailesiyle fikren ayrı düşme sürecini 28 Şubat süreciyle bağdaştırıyor:

"Babam askerdir. Annem din görevlisi. 1995'e kadar tedbirli davrandılar, bir sıkıntı olmadı. 1995'te babamın Doğu'ya tayini çıktı. Annem ilahiyat'ı kazandı. Annem, ablalarım ve ben Isparta'ya dedemin yanına gittik. 1995 ile 2002 arasında babamı sadece yılda bir ay görebildim. Annem sabahları öğretmenlik yaptığı Kur'an kursuna gidiyordu, akşam da ikinci öğretim kazandığı için okula gidiyordu. Annemi de uzun süre sadece sabahları ve akşam yatarken hatta çoğu zaman akşamları da göremiyordum, uyumuş oluyordum o eve geldiğinde. Ama o dönem resmî olarak boşanmak zorunda kaldılar. Formalite bir boşanmaydı, aksi takdirde babamı ordudan atacaklardı. Mesele ben tekrar evlendiklerini gördüm annemle babamın. Üç ila on yaş arası anneyi, babayı görmeden yaşadım. Bu durum benim hayata bakışımı aileme göre farklılaştırdı." (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Kendisini dindar bir Müslüman olarak tanımlayan İÜ'den Hayrettin, üniversiteye geldikten beri dinî hayatında zikzaklar yaşadığını düşünüyor. Metropol kentte yaşamının bu zikzaklarda etkili olduğunu düşünen Hayrettin, İslâm'ı yaşamaya her niyet ettiğinde, bunu bir zaman sürdürdükten sonra gerek çevresinden gerekse okulundan kaynaklanan sebeplerden ötürü bu hayattan "kopuyor". Hayrettin, metropol yaşamında karşı-

sına çıkan olayların dinî kaynaklarda okuduğu bilgileri doğruladığını düşündüğü için dine saygısının daha da arttığını ifade ediyor. Yazılı kaynaklarda okuduğu bilgileri, metropolün gündelik yaşamında işe yarar pratiklere dönüştüren Hayrettin, bunu yaparken dini akıl sürecinden de geçirerek haklılaştırıyor. Fakat akıl sürecinden geçirme deneyimi, asla bir reformasyon süreci boyutunda işlemiyor. Daha ziyade geleneğin yeniden üretilmesi şeklinde cereyan ediyor. Bu meyanda, mesela kendisinin de bağlı olduğu Şafii mezhebinin aslında kırsal bölgelerde yaşanmaya uygun olduğu için “Kürt coğrafyası ya da Afganistan” gibi yaşandığını ifade ediyor. Fakat Hayrettin, metropolde yaşarken dahi kimliğinin bir parçası olarak gördüğü Şafii mezhebinin kurallarına, mesela karşı cinsten birine eli değdiğinde abdestinin bozulması, metropol kentte uymak çok zor olsa da uymaya devam ediyor. Hayrettin için Şafii mezhebi, geldiği topraklarla ve etnisitesiyle bir rabıta şekli olarak işlev görüyor.

Dindarlığın metropol mekanlarında yeni görünümlerine karşı mesafeli duran Başak, başörtülü kızların kamusal alanlarda sevgilileri ile görünür olmaları konusunda şunları söylüyor:

“Babaanne söylemi gibi olacak ama, ilerisi için de bir şey düşünüyorlarsa, bence el ele tutuşmalarının bir sakıncası yok. Ama öpüşmek çok farklı. Hani bu toplumu normalde de rahatsız eden bir şey. Açık olan bir insanın da öpüşmesi, açık olan bir insanı da rahatsız edebiliyor. Kendim için düşünecek olursam, dinim gereği hani evlenmeden önce, bu tarz bir cinsel ilişki hayatı söz konusu değil benim için.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Dindarlığını görünür halde yaşayan gençlerin metropol kentin mekanlarında flörtlerini serbestçe yaşamaları, diğer bazı dindar katılımcılarca da eleştirilmiştir. Mesela, İÜ’den Yasin, çalıştığı kafede sevgilileri ile öpüşen türbanlı ya da çarşafli kadınları gördükten sonra, çarşaf veya türban gibi dindarlık sembollerine dair daha önce beslediği güveni yitirdiğini ifade etmiştir.

İÜ’den Hale başörtülü bir öğrenci olmasına rağmen, kendisini dindar olarak tanımlamayan diğer bir öğrencidir. Hale, yu-

kanda söz edilen BÜ'den Başak'tan farklı olarak, arkadaşlarının da kendisini dindar olarak görmediklerini belirtiyor. Hale, gündelik hayatını ibadetlere göre ayarlamıyor. Hale, kendisi için en dindarane eylem biçiminin dua etmek olduğunu ve bu anlamda hayatında örnek aldığı kişinin Zaza Alevisi bir arkadaşı olduğunu belirtiyor:

“Benim Alevi arkadaşım o kadar içten dua eder ki hani. Onun mesela duasına çok şeyim. Ne bileyim hani inanç konusu, dua konusunda hani görmüştüm ben çok iyi dua ettiğini düşünüyorum. Hatta şey olmuştu, Alevi arkadaşım cemaat evine gitmiştik lisedeyken, biz yemeğe hemen başladık falan arkadaşım dua ediyor, çok şaşırdım. Hani ‘Allah’ım olmayanlara ver’ diye ben orada çok şaşırmıştım. Biz yiyoruz falan o bekledi bayağı dua etti. Biz başta ne yaptığını anlamadık, sürekli yaptığı bir şeymiş.” (Hale, IÜ, Psikoloji, 3)

Ailesini komünist olarak tanımlayan İBÜ'den Derya, ailesinin kendine din konusunda hiçbir şey öğretmemesini İstanbul'a geldikten sonra sorgulamaya başlamıştır.

“Ben din konusunda hiçbir şeyden emin olmadığım için hiçbir şey hakkında yorum yapmayı doğru bulmuyorum. Açıkçası şöyle demem gerekirse ben din konusunda kaypak bir insanım. Yani dine ihtiyacım olduğu zaman dine sığınıyorum, ihtiyacım olmadığı zaman din yokmuş gibi davranabiliyorum yani. Ben Arap Alevisiyim aslında. Benim yapmayı en çok sevdiğim ibadet Hıdrellez. Gül ağacının altına dilek gömmek. Çevremizde dinî ibadetleri uygulayan pek kimse kalmadı açıkçası. Oruçlar var o oruçları tutuyorlar ama benim dediğim gibi çekirdek ailem dinle tamamen alakasız. Tamamen de bunu bana yasakçı zihniyetle... Neredeyse namaz kılmanın kötü olduğunu dinleyerek büyüdüm ben yani. Ailemin beni uzaklaştırdıkları şeylerin –örneğin din– aslında iyi şeyler olup olamayacağını düşünmeye başladım. Dinle ilgili öğrendiğim hiçbir şeyi ailemden öğrenmedim. Bu yüzden de bunların iyi olup olmaya-acağına dair fikirlerim gelişmeye başladı. Dini merak etmedim,

sadece öğrendim. Yani duydum, bildim, kapılarımı kapatmadım, tek farkı bu. Yani Adana'dayken daha çok kapılarımı kapatıyordum, daha küçüktüm tabii ki, bazı şeylerin farkında değildim yani.” (Derya, IBÜ, Hukuk, 3)

Derya, metropol kente geldikten sonra dinî konuları öğrenmeye ilgi duymuştur. Memleketindeyken ailesinin din konusundaki tutumlarını daha çok benimseyen Derya, dinî konulara karşı kendisinde aşırı bir merak oluşmasa da, bu konuları öğrenme kanallarını kapatmamıştır. Metropol kent Derya'ya –ailesine rağmen– dinî konulara merak duyduğu ve bunları öğrenecek kaynaklar bulduğu bir ortam hazırlamıştır. BÜ'den Nihal, dinî görevlerini yerine getirmese de kendini dindar olarak tanımlıyor. Nihal, muhafazakâr kelimesini dindar kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanıyor.

“Çok muhafazakâr değilim. Orucumu tutarım. Namaz kılarım ama inşallah en kısa zamanda ona da başlarım. Onun dışında dine bağlıyım, birçok şeyi yerine getirmeye çalışırım.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

Bireysel bir din anlayışı benimseyen üniversite öğrencilerinin en büyük hassasiyetlerinden birisi dinî gruplardan uzak durma konusunda ortaya çıkmaktadır. Özellikle dinî tutum ve sembollere gündelik hayatlarında daha çok yer veren öğrenciler, bir dinî gruba ait olmadıklarının altını çizmek zorunda kaldıklarını anlatıyorlar. BÜ'den Başak, başörtülü olmasından dolayı insanların kendisine bir cemaat üyesiymiş gibi davrandığını, oysa kendisinin hiçbir cemaatle ilişkisi olmadığını hatta cemaatlerin kendisine yaklaşma çabalarına cevap vermediğini belirtiyor:

“Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer. Anaokuluna, özel bir okulda başlamıştım ben. Okul, Gülen Cemaati'ne bağlıydı. Altıncı sınıfa kadar orada okudum. Sadece benim canımı değil aslında ailemin de canını sıkıyorlardı. Hani bizi kullanarak, hani çocuğu kullanarak, daha doğrusu aileyi rahatsız ediyorlar. Bunu da ben sonradan fark ettim çünkü başta çocukla-

ra çok mantıklı ve çok hoş şeyler geliyor. Ama sonra işin farklı yönlerini, hani maddi çıkar yönlerini fark edince, insanların gerçek amacının ne olduğunu, sadece sizin iyiliğinizin düşünülmediğini anlıyorsunuz. Bu kadar saf olma kısmı bir yere kadar gidiyor. Genelde tek bir amaçları var, finansal olarak destek bulmak ve para kazanmak. Mesela hani öneri geldiği zaman ben anneme yalvarırdım, annem izin vermezdi. Sohbetlere çağırırdım mesela. Ya da mesela bir dergiye zorla üye olmak zorundasınız ama bizim maddi durumumuz o zaman çok iyi değildi. Hani bu tarz şeyler çok hoş karşılanmıyor. İnsanlar hani elindeki şeyi kullanmak zorundalar. Sohbet konularının genelde Peygamber efendimizin hayatı üzerinden verilmesine taraftarım. Ben sohbette özellikle Kur'an okunmasını isterim. Hayatıma dinimi nasıl uygulayacağımın ya da Peygamber efendimizin hayatını nasıl hayatımıza aktaracağımın bilgisini almak isterim. Ama bunun dışında kendi liderlerinin kitaplarını okuyup, kendi liderinin üzerinden sadece konuşmalar yapıp, insanları duygulandırmaya çalışıp, çok komik hareketlerde bulunuyorlar. İşte mesela el ele tutuşmak. Dua ederken, salavat çekerken niye el ele tutuşuyoruz? Ben tutmuyorum mesela. Niye böyle bir şey yapma ihtiyacı hissediyorsunuz diyorum yani kendi kendime. Çünkü böyle bir şey yok. Hiçbir yerde yazmıyor böyle bir şeyin yapılmasıyla ilgili. O anın belki galeyanına gelip, insanlar heyecanlanıp böyle bir şey yapmış olabilir tabii. Benden büyük veya küçük olup sohbetlere gidenler ve orada yapılan sohbetleri anlatan arkadaşlarım da var. Hani ben bunu anlattığımda onlar da çok şaşırıyor. Demek ki, sohbetlerinde bile bir kategorileşme var diye düşünüyorum.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Başak'ın gruplaşmalardan uzak durma isteği sadece dinî gruplarla sınırlı değil, BÜ'deki kulüpleri de çok politik bulduğu için onlarla arasına mesafe koymaya çalışıyor. Başak'ın her kesimden arkadaşı olsa da, bazı arkadaşlarının kendisine başörtüsü takmasından dolayı mesafeli davrandığını, bunun açıkça ideolojik bir tavır düşünüyor:

“Kürtlerden, solculardan, eşcinsellerden her gruptan arkadaşım var. Ama kimisi bana karşı mesafeli. Ben öyle bir insan değilim aslında. Bu tarz şeyleri çünkü insanları eleştirmiyorum, çünkü onların beni eleştirme hakları yok. Mesela yani çok aşırı solcunun huylarından bilinir herhalde bilmiyorum. Ya mesela yolda görüyorum, gülümsüyorum ama tepki olmuyor. Ama bu insanlarla bir kez bir ortamda buluştuk. Özellikle bu hazırlıktan bu kadar karma bir ortam söz konusuydu. Çünkü herkes başka bir bölümden, başka bir şehirden. Orada özellikle bu insanlarla en çok rastladığım zaman oydu. Hani eğlenmeye gittiğimiz zaman gayet güzel benle sohbet, muhabbet ama ertesi sene hani yolda gördüğüm zaman bir süre sonra kimisi –hepsi için değil tabii, hala görüştüğüm insanlar var– ya da aynı dersi almamıza rağmen derste hani pek sohbet muhabbet söz konusu almadı.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Başak’ın anlatımından yola çıkarak üniversite öğrencileri arasında ideolojik farklılıkların birebir ilişkilerde ihmal edilebilen, fakat kamusal alanda daha incelikli olarak takip edilen birer ayrım çizgisi olabileceği söylenebilir.

Bireysel dindarlığa meyleden üniversite öğrencileri tasavvufi anlayışlara da yakın durabiliyorlar. Bu noktada kendileriyle odak grup görüşmesi gerçekleştirilen İÜ Tıp öğrencileri siyasi görüşlerinin farklılığına rağmen –hem sağ görüşlü, hem sol görüşlü olanlar– tasavvufa ve onun pratiklerine karşı herhangi bir tarikat oluşumunda yer almaksızın ilgilidirler. Tasavvufa dair okudukları kitaplardan –mesela Cemalnur Sargut’un kitapları– ve İstanbul’daki tasavvufi etkinliklerden –Karagümrük semtindeki Cerrahi zikri ya da Galata’daki Bektaşî ayini gibi– birbirlerini haberdar ediyorlar.

Bireysel olarak kendilerini dindar addeden bazı öğrencilerin, bir cemaatte yer almamalarına dair öncelikli sebepleri kendi deneyimleridir:

“İstanbul’a gelince, ideolojisi olan herkesi dinleyip fikir edinmeye çalıştım. Cemaatçilerle kısa dönem bir ilişkim oldu. Oda arkadaşım yurttaki ablalarıydı. Her hafta yirmi kişi bizim oda-

da toplanıp Kur'an okuyup, sohbet yaparlardı. Çok yanlış insanlar olduklarını gördüm. İşte diyorlar ki, yetmiş küsur fırka olacak İslâmiyet'te, kurtulacak olan sadece biziz falan diyorlar. Sadece onlar Cennet'e gideceklermiş, en üstün onlar olmuş falan. Zaten böyle insanlara çok iyi davranıyorlarmış gibi ama ikiyüzlüler bence. Birkaç tanesiyle de kavga edince uzaklaştım." (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

"Yaz okulunda arkadaşlarımla beraber ders çalışabilmek için Gülen Cemaati'nin evinde kaldım. Benim için kötü bir deneyimdi. Cemaatin içine girince, onlardan biriymiş gibi görününce; o hoşgörülü, güleryüzlü abla imgesini görememeye başladım. Bize sorumluluk aşılama adına, boyuna iş çıkarıyorlardı. Bulaşığı bile bölüp, bir kısmını biriniz diğer kısmını diğeriniz yıkasın diyorlardı. Şu anda yurttta kalıyorum ve gece on ikide bile yurda girebiliyorum. Ama orada kalırken akşam saat dokuzda, bana 'Burası Hisarüstü, başına bir şey gelebilir' deyip evden markete bile çıkarmıyorlardı. Hiç iyi bir deneyim değildi." (Tuğçe, BÜ, Türk Dili ve Edebiyatı, 1)

Görüldüğü üzere, bazı metropoldışı öğrenciler dinî cemaatlerin kendi mensuplarına ve dışarıdakilere farklı davrandıkları için onları benimseyemediklerini ifade ediyorlar.

"Yaz okuluna gelince, yurttta kalmak istemedim. Evler de pahalı oluyor ama cemaat evinin masrafını bir buçuk aylığına karşılayabilirim diye düşündüm ve orada kalmaya karar verdim. Çevremde cemaatten kimse yoktu ama araçlarla cemaatten birilerine ulaştım. Biz sana ev ayarlayacağız dediler. Görüşmeye gittim, biz namaz kılıyoruz dediler, ben de tamam zaten o yüzden geldim dedim. O zaman öyle düşünmüştüm. Sigara kullanmamanızı istiyoruz, eve giriş saatlerine riayet etmenizi istiyoruz dediler. Annem de yanımdaydı, erkek arkadaşın yoktur ama biz gene söyleyelim olmasını istemiyoruz dediler. Ben de, erkek arkadaşımın olduğunu ifade ettim. O zaman, erkek arkadaşınla ev içinde telefonla konuşmanı istemiyoruz dediler. Ben çok sarsıldım yani. Bu işin psikolojik anlamda kötü

bir yönü var. Ben kendi aile evimde böyle bir şeyle karşılaşmamışken, kendimi böyle bir yere sokucam, inanılır gibi değil yani. Etrafımda parmaklıklar oluşacak birdenbire yani, bu beni çok etkiledi, sarsıldım, korktum. Nereye giriyorum ben nâpıyorum, kimler olucak burada diye. Çıkarken annemin telefon numarasını aldılar. Ne münasebet yani, ben annemle zaten her şeyimi paylaşıyorum, paylaşmadığım bir şeyin de başkası tarafından bildirilmesini istemem. Bu yaştan sonra benim yerime bir başkasının muhatap alınmasını da istemem. Neyse ben her şeyi kabul ettim. Eve kadar gittik, yani ben başka bir eve girdim, yabancılık çektim çok fazla. Anneme orada kalamayacağımı söyledim. İnternet dahi yok dediler bana. Benle tanıştırdıkları abla da, evinizde kalamıycam ama aktiviteniz olursa beni çağırın dedim. Neticede inanan bir insanım ve dinî toplantılara katılmaktan zevk alıyorum. Çoğu etkinliklere davet etti abla beni ama ben pek gidemedim.” (Fatma, BÜ, Tarih, 1)

Fatma, görme engelli bir öğrenci olmasına rağmen ailesinden uzakta üniversite okuyacak denli güçlü bir iradeye sahiptir. Bu iradesine güvenilmemesi, kendisine anlam veremediği şartların dayatılması, bu şartlara uymadığı takdirde ailesiyle irtibata geçileceğinin ima edilmesi, Fatma’yı bir dinî cemaat içinde kalmaktan uzaklaştırmıştır.

Metropoldışı öğrenciler arasındaki bireysel dindarlık, dinî bir hayat tarzı olarak öne çıkmasa da, bazen kimi dinî fenomenlerin varlığıyla beraber –başörtüsü gibi– görülebiliyor. Herhangi bir dinî cemaate bağlı olmayan ama kendilerini dinî değerlerden de kayıtsız hissetmeyen bu grubun bazı üyeleri, daha önce dinî grupların içerisinde yer almıştır. Dindarlıklarını bireysel olarak yaşayan bazı metropoldışı öğrenciler, dinî cemaatlerle irtibata geçtiklerini ama onların bazı hareketlerini uygun bulmadıkları için oralarda kalmadıklarını ifade ediyorlar. Deizmden tasavvufa değin farklı inanç renkleriyle ortaya çıkan bireysel dindar metropoldışı öğrencilerden başörtülü olanları, sık sık bir cemaate bağlı sanıldıklarından şikâyetçi oluyorlar.

Cemaat dindarlığı

Dinî cemaatler metropoldışı öğrencilere ucuz, konforlu, güvenli ve destekleyici barınak imkanları sağlamaktadır. Buralarda barınan metropoldışı öğrenciler, zamanla kaldıkları cemaatin isteğine uygun bir dindarlık anlayışını benimsiyorlar. Bu durum “cemaat dindarlığı”¹ olarak da ifade edilebilir. Üniversite öğrencileri dinî cemaatlerde her ne kadar sadece ucuz barınma imkanları sağlamaları sebebiyle kalmasalar da, maddi durumu iyi olmayan ailelerin çocukları okuma imkanlarını lise dönemlerinden itibaren sadece dinî cemaatler içerisinde bulabiliyorlar. Mesela, İÜ’den Hayrettin’in Anadolu Lisesi’ni okuyabilmesi, Gülen Cemaati’nin okuma giderlerini karşılamasıyla mümkün olmuştur. Ailesi bu imkan ortaya çıkmadan önce, onun İstanbul’a gidip çalışarak kendilerine para göndermesini istemiş. Hayrettin, gün boyu ağlamasına rağmen ailesinin ona kendisini okutamayacağını söylediğini belirtiyor. Liseye başladığı dönemde Hizbullah operasyonlarının da etkisiyle dinî gruplara katılanlar, Güneydoğu bölgesinde istisnasız olarak “sofik” olarak nitelendiriliyormuş. Bu ibare, sofi kelimesinden bozmadır ve aşağılama içeriyormuş. Hayrettin’in cemaat içinde giderek daha dindar biri haline gelmesi, arkadaşlarıncı “sofik oldu” şeklinde eleştirilmesine neden olmuş. Fakat pek çok çalışkan arkadaşının liseyi okumak için cemaat tarafından Batı şehirlerine yönlendirilmesi onu da bu konuda cesaretlendirmiş. Hayrettin liseyi okuduğu Acıpayam ilçesindeki Kaymakam’ın çalışmalarından etkilenerek, ona öykünmüş ve kaymakam olmak için şu anda okuduğu bölümü seçmiş. Hayrettin’in İstanbul’a uyum sağlama sürecini daha iyi anlayabilmek için, lisede okumak için gittiği Denizli’ye uyum sağlama sürecine de değinmek gerekiyor. Hayrettin bu süreci şöyle anlatıyor:

“Ben ne olursa olsun işte okuyayım falan dedim. Ailem de işte Denizli’ye gidince, tabii maddi yönden hiç karışmayınca onların da hoşuna gitti. Karışmadılar ondan sonra. Hatta senede

1 Avcı, A.e, s.71.

bir falan eve gidiyorum, öyle fazla eve de gitmedim. Böyle ders mers, kitap falan okuyarak geçirdim zamanımı, alıştım yani.” (Hayrettin, IÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Görüldüğü üzere, Hayrettin’in ailesi lisedeki tüm maddi yükümlülüklerinin Gülen Cemaati tarafından üstlenilmesinden ötürü, hoşnut olmuşlar. Bu durum Hayrettin’in eve yılda bir kez gitmesine yol açarak bir tür pasif başa çıkma davranışı sergilemesine sebep olmuştur. Hayrettin, Gülen Cemaati’nin 12 Eylül Referandumu sırasında kamuoyu oluşturma çabalarında aktif rol aldığını şöyle anlatıyor:

“İstiklal’e ilk şeyde gitmiştik, o referandum döneminde gitmiştik özellikle. O 2010’daki referandum döneminde gitmiştik işte. Broşür falan dağıtıyorduk, işte yetmez ama evet. İşte onları falan dağıtıyoruz, insanlara falan veriyoruz. Ama işte insanların tipine bakarak. Yani bu insan şöyle bir insandır, verelim mi vermeyelim mi mülahazalarına falan da giriyorduk bazen. *Zaman* gazetesinin ekleri falan vardı referandumla ilgili. Onları İstiklal’de dağıttık. Mitingler falan oldu işte o Taksim Meydanı’nda. Sonra eve falan dönmüştük.” (Hayrettin, IÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Gülen Cemaati’nin içinden geldiği Nurcu geleneğin siyasete kapalı klasik söyleminin tam tersi istikametteki bu tavrı Hayrettin’i cemaat-siyaset ilişkisini yeniden düşünmeye sevk etmiş:

“Şöyle düşündüm yani siyasetle ne alakası var falan, hani siyasetle alakanız yok. Hani Üstat Bediüzzaman da ‘Euzübilahî min’eş-şeytani ve’s-siyaset’ (Şeytan’dan ve siyasetten Allah’a sığınırım, AÇD) diyor ya. Ha o yönden yani. Ben diyorum hem siyasetle alakamız yok falan diyor. Ama ben okudukça işin renginin biraz değişik olduğunu... Çünkü İslâm sadece hani böyle din devlet işleri birbirinden ayrılır falan noktasında değil de... Sonuçta İslâm’ın bir yaşam şekli olduğunu ve her yerde olması gerektiği düşüncesine vardım. Dedim yani gerekiyor yani. Bediüzzaman’ın Menderes’e oy verilmesi ile ilgili bir konu vardı. İşte ona destek verin falan diyor. Bunu da

çok siyasi olarak, ama hani CHP'ye bir dur demek için, önüne bir set çekmek için diyor bunu. Ya o tarz şeyler. Hani cemaat, yani Hizmet diyelim, bu referandumda ya da seçimlerde falan bu tür çalışmaları, böyle siyaset yapmak için değil; İslâm'ın geleceğini şey yapmak için yapıyor yani. Yani bunu yaymaya çalışıyorlar. Bu yönden sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada böyle bir şey yapmaları gerekli, farz yani bence.” (Hayrettin, İÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Cemaatle irtibatı sekizinci sınıfta cemaate ait bir dershaneye gitmesiyle başlayan İÜ'den Hale, lise yıllarında yine aynı dershaneye devam etmiş. Üniversiteye hazırlandığı sene, başka bir dershaneye gitmiş olmasına rağmen Hale İstanbul'a gelince cemaatte kalmayı tercih etmiş. Cemaat evinde kurduğu bazı arkadaşlıklar, kendine güven duygusunu sağlamış. Söylediğine göre, sonradan cemaatten çıkan bazı arkadaşları Hale'ye, cemaatte kaldıkları dönemde “kendinden taviz vermemesini” tavsiye etmişler. Hale cemaatte kaldığı dönemi şöyle anlatıyor:

“Orada haftada bir gün şey oluyor ya mesela ben biraz ona karşıydım. İşte haftada bir gün yemek yap falan olayı oluyordu. Ona çok karşıydım. Her gün insan müsait olamayabiliyor yani. Biraz da benim karşılaştığım hani “abla” diyoruz ya onunla da ilgili bir şey. Hani birinci sınıf olduğum için beni biraz şey yapmaya çalışıyordu, ezmeye falan çalışıyordu. Bunu çok gördüm. Ne açıdan ezmeye çalışıyordu? Mesela diğer arkadaşlarıma bir şey yaptırmazdı mesela bana yaptıırırdı falan. Hani işte gel bu programa gideceğiz, gel şuna gideceğiz falan derdi. Ben biraz hani bilmiyorum sıkılıyordum açıkçası ya. Aslında mutluydum bayağı. Yani arkadaşlarımdan dolayı olabilir diye düşünüyorum. Evim değişeceği için çoğundan ayrılacaktım. Bütün arkadaşlarım aynı evde, beni tek şey yapıyorlar, işte farklı bir eve gönderiyorlar. Ondan önce de şu kampları biliyordur. Kamplara katılma konusunda şey oldu işte kamplara özel üniversitede okuyan arkadaşlarım katılmadan gitti memleketlerine. Ben de hani kuzenimin düğünü var, oraya gideceğim. Düğün olduğu halde kalıyorum kampıta. Bir ablayla ko-

nuştuk falan. İşte şey dedi, normalde kamplarda kalmayana biz seneye başka bir yer bul diyoruz falan. Denmiyor işte, zengin olanlar gitti denmiyor. Bunu tabii bizimkilere söyleyince biraz şey oldu. Gurur meselesi oldu, öyle çıktım ben.” (Hale, IÜ, Psikoloji, 3)

Hale cemaat deneyiminin ardından, bir hemşehrisiyle ev tutarak, “metropol kentte kendi memleketini tecrübe etmek” istemiştir. Hale’nin bu davranışı, bir tür “kabuğuna çekilme tavrı” olarak değerlendirilebilir.

IÜ İlahiyat Fakültesi’nde okuyan Semra, Nurcu Meşveret grubunda; Bahar ise, Gülen Cemaati’nde kalıyor. Ayşen, Özgür-Der’in eylem ve çalışmalarına aktif olarak katılıyor. Üç öğrencinin de cemaat ve derneklerle irtibatı lise döneminden geliyor. Bu öğrenciler liseden yeni gelmiş olmalarına rağmen, ailelerinden ayrı kalmaya alışkın olduklarını ve ailelerinin kendilerine büyük bir güven duyduğunu söylüyorlar. Bu alışkanlık ve güvenin altında, gençlerin lise yıllarındayken cemaat ve dernek faaliyetlerinde aktif olarak yer almış olmaları muhtemeldir. Mesela, Ayşen ve Semra ailelerinin kendilerine olan güvenini ve tanıdıkları özerk bir alanı şöyle ifade ediyor:

“Biz çok acayip geleneksel bir aile değiliz, rahat bir aileyiz. Bizim evde her şey danışılır, konuşulur. En küçüğüne kadar söz hakkına sahiptir. Ve ben buraya geldim. Kaydımı her şeyimi kendim yaptım. Hiç gelmediler, nerede kaldığımı bile bilmiyorlar.” (Semra, IÜ, İlahiyat, Hazırlık)

“Ben ablamla geldim kaydolmaya yani o pek sorun değil. Bir de hani alışığız böyle başka şeylerde olsun. Annem, ailemiz de alışık yani bizden ayrı kalmaya.” (Ayşen, IÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Dershaneye giderken irtibat kurduğu Gülen Cemaati’nin evinde kalan Bahar, burada geçirdiği zamanı şöyle anlatıyor:

“Hafta sonları kitap okuma kampları oluyor. Bunun dışında tavsiye edilen kitaplardan her gün kaç sayfa okunduğu soru-

luyor. Namazlardan sonra da tesbihatlar yapıyor. Haftada iki gün oruç tutmamız için teşvik ediyorlar. Ayrıca eve ders çalışmaya gelen ortaokul ve lise öğrencileriyle de ilgilenmek zordayım. Hemen her gün Hocaefendi'nin vaazlarını dinliyoruz. Haftada bir gün yetiştirme adında bir sohbete katılıyoruz.” (Bahar, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Bahar, Gülen Cemaati'nde kalma sebeplerini şöyle açıklıyor:

“Son sınıfta zaten içindeydik bu cemaatin de ya düşündüğümüzde İstanbul'da güvenilir nere var diye. Bir KYK'nın yurdu var, orada zaten kalmam. Ortam belli. KYK çok rahatmış giren çıkan falan tipler. Aynı odada kimle denk geleceğin belli değil. Her telden insan var. Ben değişik insan çekemem yani. Ben rahat olmak istedim, uğraşmak istemedim. Bir de cemaatin içindeydik yani. Hani yakınlarım da var bu cemaatin içinde. Biliyorum güvenilir olduğunu. Ailem de zaten biliyor. Seçenek buydu yani. Bir tek internet kısmı biraz sıkıntılı, internet yasak, televizyon yok. Çok büyük detaylar değil bunlar, dışarıdan takviye ediyorum ben yani. *Zaman* gazetesi, zaten kendi cemaatinin olduğu için adam bunu oku diyor sana ama başka bir gazete alsam da yani sorun değil. Beni şu an cemaatte sıkkan bir şey yok, rahatım. Ama mezuniyetten sonra beni yurtdışına göndermek isterlerse, gidemem yani. Zaten benden daha gönüllülerini bulacaklardır.” (Bahar, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Bahar'la benzer gerekçelerle cemaat ortamında kalan diğer metropoldişi öğrencileri de vardır:

“Cemaatte kalmamın temel sebebi güvenli bir ortam sunmaları. Okul sonrası bana yurtdışına git öğretmenlik yap deseler, gideceğimi sanmıyorum. Ailemi düşünürüm. Benim başka hedeflerim var.” (Cansu, BÜ, Psikoloji, 1)

Bahar'ın sınıf arkadaşı Semra, Özgür-Der isimli derneğin evinde kaldığı için derneğe karşı herhangi bir yükümlülüğünün olmadığını ama konferans, söyleşiler ve eylemlere katıldığını, bu çerçevede dindar aktivist kimliğiyle çeşitli protesto ey-

lemlerine katılmak için hemen her hafta sonu İstiklal Caddesi'ne çıktığını belirtiyor. Bahar ve Semra'nın diğer sınıf arkadaşları Ayşen ise içinde kaldığı cemaat hakkında şunları söylüyor:

“Bizde de, her gün yarım saat kitap okuma ve sohbet oluyor. Namazdan sonraki tesbihatları herkes birer satır okuyor, öyle bir şey. Biz de ama o kadar şey değil. Hani biraz da ahladan kaynaklı, Din Kültürü okuyor. Biraz daha rahat olduğu için, anlayışlı olduğu için, bizi anladığı için yani herkes öyle değildir. Ben o kadar ağır olsa ben yapamam yani gerçekten. Pazartesi-Perşembe oruçlarını isteyen tutuyor. Cumartesi günleri ise sohbet yapılıyor. Meşveret Cemaati'nde kalıyorum çünkü başka seçenek göremiyorum. Bir de memnunum yani. Bir zaman sonra alışıyorsun ve bizim biraz daha rahat yani bazı yerler var. Yasaklardan dolayı ben yapamam oralarda. Bizim biraz daha rahat olduğu için. Yoksa yani ben yapamam oralarda.” (Ayşen, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Kaldıkları yerler öğrencilerin ders harici etkinliklere katılım durumunu önemli oranda etkiliyor. Ayşen, Meşveret Cemaati'nde kalmasının kendisine nelere mal olduğunu şöyle anlatıyor:

“Ben yani bir kulübe girmek istemedim çünkü kendime anca yetişiyorum. Bizim orada da mesela bayağı yapılması gereken şeyler var, belli kurallar var. Pek onların dışına da çıkmak istemiyorum. Pek gündemden haberdar olamıyorsun, hatta hiç olamıyorsun. Çünkü gazete yasak bizde. Bir dergi alırsan ama pek kitap hiç aklımda yoktu bile yani. Dergi alıp okumak isterim ama pek okuyamıyorum yani. Mesela bilgisayar alıp bir film seyretmek yasak, haber seyretmek yasak. Mesela bir şey oluyor, biz sonradan duyuyoruz. Ne bileyim yani bazen üzülüyorum ama ne yapacağız yani, mecburiyet. Öğrenciyken katlanıyorsun yani. Orada kalmak zorunda mıyım? Yani şu an başka pek bir yer düşünemiyorum oradan hariç. Bulamadığımdan oraya girdim ben.” Semra, cemaatlerde kalmanın önemli bir sebebini şöyle anlatmaktadır: “Burası ucuz biraz. Yani bel-

li başlı rahat yurtlar yok. Olsa da fiyatlar uçuk. Yani maddi anlamda hani çok büyük fiyatlara sahip olan kişiler değiliz. İşte belli bütçeyle hareket etmemiz gerekiyor.”

Semra ise kaldığı Özgür-Der’in eviyle ilgili şunları söylüyor:

“Bulduğum yerden memnunum. Tartışmaya açık bir yer çünkü, sığ fikirlere sahip değil. Dedğim gibi işte geniş bir bakış açısına sahip. Herhangi bir yönlendirmesi yok, tavsiyeler üzerine gidiyor. İşte benim istediğim yer de zaten böyle bir yerdi. Maddi olarak benle alakalı, ben ne kadar harcarsam o kadar gidiyor. Çünkü hani dediğim gibi bir cemaat değil orası, sadece bir dernek, düşünce üzerine kurulmuş. Her fikre açık, sadece belli bir doğru üzerine gitmiyor. Onun için ben rahatım. Ve ben cemaatlere çok girip çıktım. Alakadarım, haberdarım. Ya çok hoş, muhabbet dolu insanlar. Ama ben bazen bazı yerlerde sorgulanması gerektiğine inanıyorum bazı şeylerin. Hani daha net, daha doğru cevaplar bulmak için. Hani birisi bana bir şey söylüyor, bunun niyesini bilmeden yapacak birisi değilim, karakterimle da alakalı.” (Semra, İÜ, İlahiyat, Hazırlık)

Cemaatlerin maddi açıdan cazip imkanlar sunması, öğrencilerin kalmak için burayı tercih etmelerinin önemli sebeplerinden biridir. Mesela Gülen Cemaati’nde kalan Bahar, evde kalmak için aylık 150 TL veriyorken; Meşveret Cemaati’nde kalan Ayşen, aylık 270 TL; Özgür-Der’de kalan Semra ise aylık 320 TL ödüyor. Üç sınıf arkadaşının aldıkları aynı barınma hizmeti için ödedikleri ücret arasında iki katı aşan bir fark bulunuyor. Örnekleme içerisinde, cemaate barınma ücreti olarak 50 TL ödediğini söyleyen metropoldışı öğrenciler de –mesela İÜ’den Yasin– bulunuyor. İÜ’den Abdüssamet ortaokul yıllarından beri kaldığı Süleyman Efendi Cemaati’nde (Süleymancılar, AÇD) kalma nedeni olarak, içinde büyüdüğü imkansızlıkları gösteriyor:

“Ailem köyde yaşıyor, ilkokulu bitirdiğimde Süleyman Efendi Cemaati’nin yurtlarında kalmaya başladım. Sekiz yıldır içerisindeyim. Bu cemaat benim okumam için bir vesileydi, çünkü

bizim köyde ortaokul olmadığı için servisle (taşımali eğitim, AÇD) ilçeye gidip geliyorlardı. Yollar bozuk, köyle ilçe arası bir saat, ortaokulu bitirip liseye başlayan arkadaşım pek nadir oldu yani. Günde iki saat yol çekiyorlardı. Cemaatle bir ak-rabamız sayesinde tanıştım, altıncı sınıfta yurda girmiştim, iyi ki cemaatle tanışmışım. Hayatımdan çok memnunum. Aile sıcaklığını yaşayabiliyorum cemaatte, ailede bulamayacağım bir çok şeyi bulabiliyorum. Yıllık olarak 800 TL veriyoruz yurtta kalmak için. Çok cüzi bir miktar yani.” (Abdüssamet, IÜ, Makine Mühendisliği, 1)

Abdüssamet, Süleymancıların kendi yurtlarında kalan öğrencilerden neler istediğini de şöyle ifade ediyor:

“Kot bizde yasak. Yazılı, resimli tişörtler uygun görülmez. Bıyık bırakmayı tavsiye ederler. Televizyon yemekhanededir. Yemek vakti haberleri izleriz, başka bir program izlemeyiz. Kablosuz internet var ama Facebook’a falan giremiyoruz. Kız arkadaş edinmemizi uygun görmezler. Birinci sınıfta yaz tatilinde sıbyan okutmamız gerekiyor. Diğer sınıflarda staj olduğu için, sıbyan okutmayı Allah rızası için birinci sınıfta yapıyoruz. Camilerdeki yaz Kur’an kurslarında cami imamlarına yardım ediyoruz. Bizim yurtta bir program var. Sabah namazına kalkılıyor, namazdan sonra bir uyku oluyor, ardından kahvaltıya iniyoruz. Akşam altıya kadar serbestiz. Akşam 17.45’te ikindi namazını kılıp, 18.00’de bir buçuk saat dinî ders görüyoruz. Bu derslerde önce Kur’an cüzünden başlıyoruz, ardından emsile, bina, maksud, izhar, avamil, kafiye vb. kitapları (Klasik medrese eğitiminde okutulan kitaplar, AÇD) okuyoruz. 19.30’da akşam yemeği, sonra akşam namazı, saat 22.00’de yatsı namazı kılıp serbest kalıyoruz. Yatmak isteyen yatıyor. İzne gittiğimde kendimi çok boşta hissediyorum.” (Abdüssamet, IÜ, Makine Mühendisliği, 1)

Abdüssamet’le aynı yurtta kalan Halim ise, haftalık ritüellerinin cumartesi sabah okunan Evrad-ı Şerif ve Yasin-i Şerif olduğunu söylüyor. Metropoldışı öğrencilerin kaldıkları cemaatle-

rin kendilerine sunduğu maddi imkanları, o cemaatlerin önerdiği bir dindarlığı yaşayarak telafi etmeye çalıştıkları belirtilmişti. Öğrenciler için sağlıklı, güvenli, ucuz ve ev ortamı rahatlığında barınma imkanlarının bolca oluşturulmasının kalacak yer seçeneklerinin çoğaltılması bakımından önemi bir kez daha görülüyor.

Cemaatte kalan metropoldışı öğrenciler, gündelik hayatlarını daha dindar yaşamak arzusunda olsalar da gündelik hayatın kendilerini zorladığını ifade ediyorlar. Mesela, Gülen Cemaati'nde kalan Yasin, İstanbul'da günaha girmenin "çok kolaydan daha kolay olduğunu" ama elinden geldiği kadar kendini korumaya çalıştığını belirtiyor:

"Dini olarak sıkıntı yaşadım. İstanbulluların mezhepleri geniş yani. Bu noktada sıkıntı yaşadım ama bu zaten beklediğim bir şeydi. Lisedeyken içki falan kullandım ama barlara falan takılmıyorum. Artık namaz vakitlerine karşı daha dikkatliyim. Namazlarımı vaktinde kılmaya çalışıyorum." (Yasin, İÜ, Coğrafya, 1)

Yasin'le aynı cemaatte kalan Zahit de, İstanbul'da günaha girmenin çok kolay olduğunu ama artık bu duruma alıştığını söylüyor:

"İstanbul'da günaha girmek çok kolay, abi. Bu insanın dinî hayatını etkilediği için, sürekli bir vicdan azabı yaşıyorum. Rahatsız oluyorum ama artık alıştım." (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Bir cemaat içinde dindarlaşan öğrenciler, bazen dindarlığın en önemli göstergelerinden kendilerini soyutlayabiliyorlar:

"Ben lisedeyken kapanmaya karar vermiştim. Ailem istemedi. Kız Lisesi'nden mezunum ve kız yurdunda kalıyordum. Ailem bana, zaten haram görmüyorsun, günah görmüyorsun dediler, beni vazgeçirdiler. Üniversiteye de gelince, zaten hukuk okuyorum, hâkim-savcı olsam kapanamam, avukat olsam bile sıkıntılı, adliyeye kapalı giremem. Ne olacağıma bir karar ve-

riyim de öyle kapaniym dedim. Bakalım okul sonrasını bekliyorum şimdi. Aynı evde kaldığım arkadaşlarım da, ev ablası dahil, açık. Artık kapalı-açık kavramı kalmadı yani. Ama tabii ki kapalı olsan cemaat için daha iyi gibi. İslâmiyet'te ilk önce başörtüsü ayeti inmedi sonuçta. Muhafazakâr bir insanım, dindarım yani. Aslında gündelik hayatımı dine göre ayarlamam lazım ama derse giriyorsun, bir işin çıkıyor olmuyor yani öyle. Mecburen namazı sıkıştırıyorsun araya bi yerlere. Beş vakit namazımı kılmaya çalışıyorum, umreye gittim geldim. Bunları bir düzgün yapıym de, kapanmak sonraki iş diyorum.” (Müge, IBÜ, Hukuk, 3)

Müge'nin anlatımlarına göre, bazı cemaatler bünyesinde kalan öğrencilere hayatlarını dinî kurallara göre tanzim etmeyi ön şart olarak koşmuyor. Çünkü öğrencilerin kendi bünyelerinde kaldıkları süre içerisinde kendilerine benzeyeceklerini hesap ediyorlar:

“Cemaatte namaz kılmayanlar da kalabiliyor. Babamın zamanında olmazmış mesela. Kızlar gecenin bir yarısında alkol almış geliyorlar mesela. Ne yaparsan yap, gece hava karardığında eve girersin mesela, bu cemaatte bir kuraldır. Bunlara uymuyor insanlar, bir de cemaatte kalıyorlar, bu benim zoruma gidiyordu. Ablalarla bunları konuştuğumda bana, ‘Bırakalım da dışarda mı kalsınlar, başka yerde daha kötü olacaklar. Bari bizde dursunlar, bizim içimizde kalsınlar’ diye cevap verdiler. Bu tarz bir düşünceyle herkesi alıyorlar. Sigara, sevgili ve alkol konusunda biraz sertler ama. Ama mesela son sınıfta olan birinin sevgilisi olmasını da yadırgamazlar. Ya mesela katalogdan, CV’den birilerini seçip evlenen çok insan varmış cemaatte. Ben bunu, bu işlerin esprisi yapıldıktan sonra öğrendim.” (Müge, IBÜ, Hukuk, 3)

Sonuç itibariyle metropoldışı öğrenciler için dinî cemaatte kalmanın, metropoldeki barınma ve güvenlik sorunlarına konforlu, ucuz ve destekleyici çözümler sunduğu söylenebilir. Cemaatte kalan öğrenciler, bir süre sonra bu dinî cemaati diğer-

lerinden ayıran dinî yorum farklılıklarını, kendi dinî görüşleri olarak benimsiyorlar. Dinî hayat tarzı olarak da, yorumlarını benimsedikleri cemaatin önerdiği yaşam tarzını “hayatlarına hâkim kılan” metropoldışı öğrenciler, bir süre sonra içinde yer aldıkları cemaatlerin dindarlığını yaşamaya başlıyorlar.

Dine karşı ilgisizlik

Metropol kentte üniversite okumaya başlayan öğrencilerden bazıları, arkadaş gruplarının veya ideolojik bilinçlenmenin etkisiyle dinden uzaklaşmaktadır. Özellikle ailelerinden miras aldıkları inanç, inanış ve öğretileri modern hayatla bağdaştırabilecek din adamları ve mekanlarından mahrum bırakılan Alevi kökenli öğrencilerin dinî bağlarının zayıfladığı tespit edilmiştir. Dine karşı ilgisiz bir tutuma Sünni kökenden gelen öğrenciler arasında da rastlanıyor. Kendisini bireysel olarak dindarlığı yaşamaya çalışan birisi olarak gören BÜ’den Çiğdem, bu konuda şunları söylüyor.

“İstanbul’daki bir üniversite öğrencisinin arkadaşlarıyla yaparken mutluluk duyduğu hemen her şey haram. Bu yüzden de insanlar dinden uzaklaşıyorlar. Üniversiteli gençlerin çoğunluğu dini bu yüzden umursamıyorlar.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

İÜ’den Jiyan, inançlı bir kişi olmasına rağmen dine karşı ilgisiz hale gelmesinin sebebi olarak arkadaş ortamını görüyor:

“Aslında inançlı bir insanım. İbadetlerimi yapmak istiyorum ama arkadaşlarla takılırken o gruba uyum sağlamak zorunda kalıyorsun. Namaz kılan bir arkadaş grubun yoksa sen de kılmamaya alışırıyorsun. Mesela alkollü ortamlarda bulunuyorsun. Alkol almasam bile, o ortamlar normalleşiyor.” (Jiyan, İÜ, İşletme, 1)

BÜ’den Sergen, ailesinin ters yöndeki arzusuna rağmen dine karşı ilgisiz olduğunu ifade ediyor.

“Sünni bir aileden geliyorum ama dindar değilim. İbadet olarak bayram namazları ve aralarda Cumaları kılıyorum. Buna çok zaman ayırmıyorum. Ailem bu duruma üzülmüyor ama böyleyim. İşini iyi yapmanın da bir ibadet olduğunu düşünüyorum. Üniversitede çok farklı insanlar görüyorum, onlarla iyi vakit de geçiriyorum. Birisi ateist olabilir, diğeri de dindar. Ama beni kendileri gibi yapmaya çalışmıyorlarsa bana düşen şey onlara karşı hoşgörüdür.” (Sergen, BÜ, Yönetim-Bilişim Sistemleri, 1)

Özellikle kendilerini Alevi kökenli olarak tanımlayan metropoldışı öğrencilerin dine karşı ilgisizliği dikkat çekmektedir. Örneklem içerisinde Alevi kökenden geldiğini söyleyen öğrencilerin büyük bölümü dinî olarak da kendini ateist olarak tanımlıyor. Mesela Türkmen Alevisi olduğunu ifade eden Eda, dinle kurduğu ilişkiyi şöyle ifadelendiriyor:

“İnançlı bir insan değilim, inanmıyorum. Liseden beri ateistim. Benim babam da ateistti. Annem köy kökenlidir. Bu konularda çok bilmez ama solcudur. Biz Alevi kültüründen geliyoruz. Sülalem dine bağlıdır, cemevine falan giderler, bizi de öyle yettirdiler. Mesela köyde burada giyindiğimiz gibi giyinemeyiz. Babam özgür olun der, annem dikkat edin der. Solcuyuz diyenler bile, evlenecekse bir tane Alevi bulun derler, bunun ge-yiklerini yaparlar. Aslında o anlamda da bir gericilik söz konusu. Dedelerin ne dediğiyle ilgilenmiyorum, dindar arkadaşım yok. Taşrada daha feodal bağlar daha iç içe olduğu için, insanlar dinlerini daha açık yaşıyorlar. Taşrada birisi çok rahat cübbe giyerken, İstanbul’da çok rahat giyeceğini, her yerde giyebileceğini zannetmiyorum. Taşrada her yerde böyle gezebilirsin ama İstanbul’da bu şekilde giyinip gezebileceğin az mekan – semt olarak mesela– vardır.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

Arap Alevilerinden olan İÜ’den Ahmet de mezhepsel kökeni ile ateizmi kabulü arasında bağ kuruyor:

“Alevi Arap’ım, daha doğrusu dinsiz Arap. 12-13 yaşından beri ateistim. Annem, babam Arap Aleviliğini yaşar. Ama kardeşlerim ve ben inançsızız. Üniversitede benle tanıştıktan son-

ra, ateizme geçen arkadaşlarım oldu.” (Ahmet, İÜ, Bilgi-Belge Yönetimi, 2)

İÜ’den Hasan ailesinin Balkan göçmeni olduğunu, aslen Alevi olmalarına rağmen Bulgaristan’da gördükleri eğitim sonucu komünist dünya görüşü içerisinde ateizmi benimsediklerini söylüyor. Ailesinin cemevine gittiğini hiç görmediğini söyleyen Hasan, gerçek isminin Alevi kökenlerine referansla verildiğini belirtiyor. Hasan, ailesinden ‘Hasan, Ali, Veli, Hüseyin vs. gibi isimlerin Alevi isimleri’ olduğunu duyduğunu söylüyor. Üniversite ortamında ilk kez dindar arkadaş edindiğini söyleyen Hasan, kendisini ateist olarak tanımlıyor. Kendisini Dersim Alevisi olarak tanımlayan İÜ’den Figen, ailesinin cemevine düzenli olarak gittiğini ama kendisi ve kardeşinin cemevine karşı ilgisiz olduğunu belirtiyor:

“Dersim Alevisiyiz. Dindar bir Alevi gördüğümü hatırlamıyorum. Tanıdığım bütün Aleviler solcu hatta sosyalist. Tunceli’de yetişmek öyle bir şey galiba. Bizim biraz politik davrandığımız kesin. Alevilerin daha ileri görüşlü olduğunu düşünüyorum. Mesela benim memleketimden genelde parti çıkmaz, bağımsız aday çıkar. Gerçi Tunceli’den her daim seçilen bir adam var, o benim bu tezlerimi sarsıyor ama. Bize küçükken namaz niyaz öğretmediler. Dinî cemaatleri öteki olarak gördüm hep. Şu anda dinî cemaate mensup üç arkadaşla dört kişilik oda da beraber kalıyorum. Kendimi aralarında abes gibi hissediyorum. Din Kültürü dersinde ayet ezberleyeceğimize, diğer dinleri ve onların ibadetlerini öğrenmek isterdim. Ben kendimi Zaza olarak tanımlarım. Kürtler daha dindardır, Zazalar daha rahattır. Zaza kimliğimle ilgili bir sıkıntı yaşamadım. Arkadaşlarım çok iyi, İÜ’de hiç böyle bir dışlama yaşamadım ama Ankara Gazi Üniversitesi’nde okuyan köylümüz orada çok sıkıntı yaşadığını anlatmıştı. Ne yaptıklarını merak ettiğim için, bir iki kez sohbetlerine katıldım. İman nedir gibi konuları işliyorlardı, sıkıldım. Aslında ben cemevinden de sıkılıyorum. Annem babam cemevine gider mesela, ben bir kez gittim orası da dediğim gibi beni bastı. Kardeşim de gitmiyor. İstanbul’a gelmezden ön-

ce tüm başörtülü ve sakallıların Sivas Katliamı'ndan memnuniyet duyduğunu düşünüyordum, buraya gelince başörtülü arkadaşlarım oldu, hiç de öyle olmadığını gördüm. Bu benim için önemli bir kazanım yani.” (Figen, İÜ, Çevre Mühendisliği, 1)

Metropoldışı üniversiteli öğrencilerin algı dünyasında dine karşı ilgisizlik her zaman dinî fenomenlere karşı ilgisizlik manasına gelmiyor. Mesela, İBÜ'den Özcan ise kendini ateist olarak tanımlasa da, bir mabette bulunmanın kendisine huzur verdiğini söylüyor:

“Herhangi bir dine ya da tanrısal bir varlığa inanmıyorum. Ama Müslüman bir toplumda büyüdüm. Hristiyanlık ve Budizmden de etkilendim. Yani bir camide yahut kilisede kendimi huzurlu hissediyorum ama dinî bir aidiyet hissetmiyorum.” (Özcan, İBÜ, Medya ve İletişim Sistemleri, 4)

Bir Tanrının var olup olmadığı konusunda cevapsız kalmayı ilke edinen Agnostisizm de, metropoldışı üniversite öğrencilerinin bir kısmının paylaştığı bir inanış biçimidir. Mesela, İÜ'den Cahit din konusunda kafasının karışık olduğunu, dinin gereklerini yapmadığını çünkü çoğu zaman kendini Agnostik olarak tanımlayabildiğini söylüyor. BÜ'den Zeliha ise ateizme meyilli bir Agnostik olduğunu belirtiyor:

“Agnostığım ama ateizme de meyilliyim. Ailem de inançlı değil. Ben mantıklı düşünen birisiyim, bana din kuralları çok ters geliyor. Hayatını bir kurala göre düzenlemek falan saçma geldiği için dindar olmam ben. İslâmfobik değilim ama İslâm'ı da eleştiririm.” (Zeliha, BÜ, Felsefe, 1)

BÜ'den Hebun, dini savunma niyetiyle dinî kaynaklara inip, orada okudukları yüzünden dinden uzaklaştığını iddia ediyor. Hebun'a göre, dinî kaynaklardaki ataerkil Tanrı imajı kendisini agnostikleştirmiştir:

“Benim annem ateisttir, babam Müslümandır. Ben agnostığım. Bir tanrı var ama bana karışmıyor gibi, hatta bazen var mı ondan da emin olamıyorum. Lisedeyken namaz falan kılardım,

hatta annemi de inandırmaya çalışırdım. Üniversiteye gelince Kuran'ı alıp okumaya başladım, tercümesinden. Çünkü birileri bana bir şey sorarsa cevap verebilmeliyim diye düşündüm. Kadınlarla ilgili ayetleri okuyunca, kitabı yazan kişinin kesinlikle erkek –ç.kü varmış gibi– olduğunu düşündüm. Bu ayetlerle karşılaşmak beni agnostik yaptı.” (Hebun, BÜ, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2)

Üniversite öncesi hayatında dinî kurallara hürmet gösteren ama üniversite hayatı içerisinde gerek bağlantıya geçtiği sosyalist grupların etkisiyle, gerekse de dini aile baskısıyla özdeşleştirmenin bir sonucu olarak dinden uzaklaşan Ayca, kendini şu anda agnostik olarak niteliyor:

“Agnostiğim. Ailemden uzaklaşınca dinden de uzaklaşmış oldum. Anneannemin yanındayken oruç falan tutardım. Ama onun dinî uyarıları genelde korkutma eksenliydi. Belki de bu yüzden o ortamdan uzaklaşınca agnostisizme meylettim.” (Ayca, BÜ, İktisat, Hazırlık)

Dine karşı ilgisizliği dinî olan her şeye karşı ilgisizlik boyutuna geçirmiş bazı metropoldışı öğrenciler de bulunuyor. Mesela IBÜ'den Burak, dine karşı konumunu şöyle ifade ediyor:

“Dindar bir insan değilim. Dinlerden ziyade teolojiye ilgiliyim. İbadeti olan bir herhangi bir dine inanmıyorum. Bu anlamda Agnostiğim denebilir. Bir spiritüalizme inanıyorum ama bunu herhangi bir Tanrıyla bağdaştıramıyorum. Dinî görüngülere karşı tepkiliyim. Ezan sesini kişisel olarak sevmiyorum mesela, anlamadığımız bir dilde neden okunduğunu da anlamış değilim. Ama ezan, sonuçta Müslüman kültürün bir parçası, buna karşıyım diyemem.” (Burak, IBÜ, Psikoloji, 1)

IBÜ'den Serkan, Hazırlık sınıfında başlayan sorgulamaları sonucu dinden uzaklaştığını ve önce ateist sonra agnostik olduğunu ifade ediyor:

“Küçük bir yerde kendine benzeyen insanlarla karşılaşıyor insan. İstanbul'a gelince Kürt, ülkücü, dindar, ateist arkadaşlarla

aynı yurttta kalmak ilginç bir deneyimdi benim için. Dinle ekstrem bir muhabbetim yoktu. Agnostik olmama rağmen kültürel Müslüman'ım. Babamın inançsız olduğunu on yedi yaşındayken öğrendim. Hazırlık sınıfına başladığımda dine inanıyordum ben, dini eleştiren biriyle karşılaştığımda dini savunmaya çalışırdım. Hazırlık sınıfının sonlarına doğru dini sorgulamaya başladım. Ateist oldum sonra, Tanrı'nın olmadığını kanıtlayamayacağımı anlayınca Agnostik oldum. Benim sorunum dinlerle aslında, felsefi açıdan Tanrı'ya bakışımı semavi dinler karşılamıyor. Kutsal kitaplardaki Tanrılar, fazla insani." (Serkan, İBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

BÜ'den Erdal, din ve ahlakın birbirinden ayrılabilen kavramlar olduğunu ailesinde gördüğünü söylüyor. Dine inanmadan da ahlaklı bir hayat yaşanabileceğini söyleyen Erdal; babasını bu konuda örnek gösteriyor. Dünya nüfusunun dinlere göre dağılımının kafasını karıştırdığını söyleyen Erdal, kendisini Agnostik olarak tanımlayabileceğini ifade ediyor:

"Babamın tarafı aşırı dindar, ama babam onlardan belirli bir yaştan sonra sıyrılmış. Aslında ikisi arasında da ahlakilik bakımından fark yok. Bir insan inanmadan da iyi bir insan olabilirken, diğeri inanıyor ama neler yapıyor? Bu zıt noktaları gördüğüm için, şimdilerde nötr olmaya karar verdim. Nüfus cüzdanımın din hanesinde İslâm yazıyor ama yani Müslüman'ım diyemem. Beş milyar insan başka bir şeye inanmış, iki milyar insan bi köşede başka bir şeye inanmış. Küçümsenecek rakamlar değil yani, insanlığın %70'ini bi yerlere yolladın o zaman inancına göre. Ama yapabileceklerimiz sınırlı ve aciz kaldığımızda bir güce ihtiyaç duyuyoruz. Körü körüne inanan insanları anlayamıyorum. Felsefi tanımlamaları sınırlandırıcı bulsam da, agnostik sayılabilirim belki." (Erdal, BÜ, İktisat, 1)

Erdal, İstanbul'da karşılaştığı bazı insanların davranışlarını çok yobazca bulduğunu söylüyor:

"Şubat tatilinde ev arıyorduk. Hisarüstü'nde ev tutacaktık. Biraz koyu bir İslâmcı ev sahibine denk geldik. Ev şartlarını ko-

nuştuk, imza aşamasına geldik. Gençler, dedi, iyi çocuklarsınız, tamam ama sizden bir tane isteğim olacak, bu olmazsa olmaz dedi. Buyur amca dedik. Bu eve anneniz ve kız kardeşiniz dışında bir kızın girmesi benim kaldırabileceğim bir iş değildir ve olamaz dedi. Cümle kapısından mahrem bir kişinin geçmesi normal midir, hele ki kalacak, o zaten olmaz dedi. Şok olduk, amca ne diyorsun dedim. Ne demek ne diyorsun dedi, sizin orada gece gelir kalır mı, ailen buna normal mi bakıyor dedi. Normal bakıyor dedim. Benim evimde benle aynı masada bile oturamaz, nasıl sizin evinizde kalabilir deyince, biz tabii o evi tutmadık.” (Erdal, BÜ, İktisat, 1)

Metropoldışı üniversite gençliğinin dine ilgisizliği bazen sadece ilgisizlik olarak kalıyor, bazense ateistik ya da agnostik öğeler içeriyor. Özellikle Alevi gençlerin dinî bağlarının zayıfladığı, çalışma kapsamında tespit edilmiştir. Din adamlarını yetiştirme, ibadet mekanlarının resmî olarak tanınması gibi pek çok sorunla uğraşan Alevi inancı mensuplarının yeni kuşağı, mevcut din adamları kadrosunun kendi entelektüel ve kültürel seviyelerine hitap edebildiğini düşünmüyor. Bu durum onların, inançları hakkında bilgisiz kalmalarına ve sonuçta dinî inanışlardan toptan yüz çevirmelerine sebep oluyor. Ateist ebeveynli ailelerde büyüyen gençlerin ise, agnostisizme meyledtiği çalışma kapsamında görülüyor.

Üniversite Öğrencilerinin Metropol Kentteki Tüketim Alışkanlıkları

Metropol kentte, tüketim ürünlerinin bol ve çok çeşitli olması, metropol kente yeni gelen insanların yeni tatlar tatmasına, yeni ürünler denemesine ve tüketim alışkanlıklarında değişiklikler yapmasına sebep oluyor. Tüketim alışkanlıkları, üniversiteli gençlerin kabileleşmesine sebep olan hayat tarzlarının yerleşik ve görünür olmasını sağlıyor. Mülakatlar esnasında, metropoldışı üniversite gençliği metropole geldikten sonra tüketim alışkanlıklarında değişiklikler olduğunu ifade ettiler. Üniversite öğrencileri metropol kentte yaşamının tüketim alışkanlıklarını değiştirdiğini dile getiriyorlar. Bir örnek olarak İÜ'den Eda'nın sosyalist bakış açısıyla yaptığı şu değerlendirmelere göz atılabilir:

“İstanbul, üniversite gençlerinin tüketim alışkanlıklarını çok değiştiriyor. Her yerde tüketimi deli gibi destekleyen reklamlar var. Mesela daha önce kampüs içerisinde reklam panoları yoktu. Hedef kitlesi üniversite gençliği olan bütün mal ve hizmetlerin reklamını artık üniversitenin içerisinde de bulabilirsiniz. Reklamlar üniversitenin her tarafına asılırken konser afişlerinin soruşturma konusu olması büyük bir çelişki. Kapitalizmin bütün kaynaklarını bize olabildiğince dayatmaya

çalışıyorlar. Reklam panolarıyla daha çok tüketmemizi, böylece para babalarına daha çok para kazandırmaya çalışmamızı istiyorlar. Böylece daha az düşünmemizi, daha az düşündükçe daha az konsere, tiyatroya gitmemizi, film izlememizi sağlamaya çalışıyorlar. Yani paralarınızı kültürel faaliyetlere değil, alışverişe harcayın diyorlar. Aslında film sektöründe bile dayatılan kapitalist filmler görülüyor. Mesela dersane filmleri, absürd komediler gibi.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

Yaşam biçimleri, maddi kültürün ürünlerini kullanma, anlama ya da değerlendirmekte kullanılan kalıplaşmış araçlardır. Ürünlerin simgesel anlamları, gözle görülebilen kimliklerin üstünde ve ötesinde anlamları temsil ediyorlar.¹ Mesela moda-ya uyan bireyler, metropol kentin izlenimlerindeki, ilişkilerdeki hızlı değişimleriyle bir gruba aidiyetlerini ilan ederken kendi bireyselliklerini de öne çıkarabiliyor.² Metropoldışı öğrenciler arasında moda ve kolaylık gibi unsurlar belirli tüketim kalıplarını yaygınlaştırıyor.

“İnsan ne yiyeceğini bilemediği zaman direkt fast-food’a yöneliyor. Kampüste birisi bi şeyler giyiyor, beğeniyorsun, sen de gidip benzerini alıyorsun. Etkileşim oluyor yani.” (Jiyan, İÜ, İşletme, 1)

“İstanbul’da sulu yemek yiyemediğim için fast-fooda başladım. Body’ye gitmeye başlamıştım, ama fast-food yediğim için kas olmuyor, o yüzden bıraktım.” (Hasan, İÜ, Maliye, 1)

Moda ve kolaylık unsurlarına rağmen, maddi olarak genel itibariyle burs imkanları ve aile bağımlılıklarını sürdüren metropoldışı öğrenciler metropol kentin tüketim kalıplarına uyum sağlamakta zorlanabiliyorlar. Mesela BÜ’den Sergen, devlet bursu ile özel burs almasına, ailesi de para göndermesine rağmen tüm parasının sadece yemeğe gittiğini söylüyor. Boğaziçi

-
- 1 David Chaney, *Yaşam Tarzları*, çev. İrem Kutluk, Ankara, Dost Kitabevi, 1999, s. 53.
 - 2 Georg Simmel, *Modern Kültürde Çatışma*, çev. Tanıl Bora vd., İstanbul, İletişim Yayınları, 2003, s. 47.

Üniversitesi'nin yurduunun bulunduğu yer, İstanbul'un en pahalı semtlerinden biri olduğu için öğün başı neredeyse 10 TL verdiğini ifade ediyor.

Tüketim kültürü birbirinden görece farklılaşmış tüketim alışkanlıklarını üretir. Tüketim kültürüne dair üç perspektif zikredilebilir: Birinci perspektife göre, tüketim kültürü; maddi kültürün tüketim malları, alışveriş alanları ve tüketim alanları biçiminde büyük miktarda birikmesine yol açan kapitalist meta üretiminin genişlemesine yaslanır. Bu duruma karşı iki farklı tepki gelişmiştir. Kimileri (klasik iktisatçılar) bu durumun topluma daha büyük bir eşitlikçilik ve bireysel özgürlük getirdiğini savunurken, başkaları (Frankfurt Okulu) ise toplumun alternatif bir "daha iyi" toplumsal ilişkiler seçeneğinden "baştan çıkartılarak" uzaklaştırılmasına ve ideolojik manipülasyonuna neden olan boş zaman ve tüketim faaliyetlerinin çağdaş Batı toplumlarında giderek öne çıkmasıyla sonuçlandığını savunmuşlardır. İkinci perspektif (Bourdieu, vd.), insanların toplumsal bağlar ya da ayrımlar yaratabilmek amacıyla ürünleri kullanırken izledikleri farklı yollar üzerinde durur. Üçüncü perspektif (Benjamin, vd.), çeşitli şekillerde dolaysız bedensel tahrik ve estetik tarzlar yaratan, tüketicinin kültürel hayalinde ve tikel tüketim alanlarında coşkuyla karşılanan duygusal hazları, rüyalar ve arzular sorununu ortaya koyar.³ Hangi perspektiften bakılırsa bakılsın, tüketim tarzlarının bir tüketim mantığı çerçevesinde ortaya çıktığı açık hale gelir. Bu mantık ise, malların toplumsal ilişkilerde sınır çizgileri çekmek için kullanıldığı toplumsal olarak yapılanmış yolları,⁴ yani tüketim alışkanlıklarını işaret eder. Metropoldışı üniversite öğrencilerinin tüketim alışkanlıkları, alışveriş alışkanlıkları, iletişim ve bilişim alışkanlıkları ve kültürel tüketim alışkanlıkları bağlamında ele alınacaktır. Metropoldışı öğrencilerin metropolleşme sürecinde tüketim alışkanlıklarının ne derece farklılaştığı, benzeştiği, dönüştüğü ya da sabit kaldığı incelenecektir.

3 Mike Featherstone, *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, 2. bs., çev. Mehmet Küçük, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2005, s. 36-37.

4 Featherstone, A. e., s. 41.

Giyim-kuşam alışkanlıkları

Metropoldışı üniversite öğrencilerinin İstanbul'da en çok zorlandıkları alanlardan birisi ekonomik etkinliklerdir. Örneklemdeki öğrencilerin bu duruma dair pek çok farklı taktik geliştirmiş olduğu görülüyor. Bu taktikler, olabildiği kadar az harcama ve olabildiği kadar çok kaynak bulma noktasında yoğunlaşıyor. İÜ'den Elif, bir metropoldışı öğrenci olarak para harcama stratejisindeki değişiklikleri şöyle dile getiriyor:

“İlk zamanlar har vurup harman savurdum. Bu kadar harcayan biri değildim daha önce oysaki. Şu anda ayın sonunu getirmeye dikkat ediyorum. İnsanlarla daha çok iç içe olduğumuzdan ötürü modayı takip etmeye başladım ister istemez. Tamamen aykırı giyinmek istemiyorum. Pek çok arkadaşımın giyim tarzının, İstanbul'da üniversite okumalarına paralel olarak aşırı şekilde değiştiğini gözlemleyebiliyorum.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

Kampüs içerisinde dolaşıma giren/sokulan giyim-kuşam trendleri öğrenciler arasında hızla yayılabiliyor. Harçlığının az bir kısmını ailesinden temin eden İÜ'den Hayrettin, devlet ve şahıs burslarıyla geçinebilen bir öğrencidir. Elinden geldiğince bankamatikten para çekmemeye çalışan Hayrettin, parayı çektikten sonra çok kısa sürede harcadığından yakınıyor. Mevsimlik giysiler almayı tercih eden Hayrettin, böylece pahalı ürünler yerine “trend ürünleri” takip edebiliyor. Çakma ürünler de satın aldığını belirten Hayrettin'in alışveriş eğilimi ‘görüntü’ üzerinden beliriyor. Mevsimlik ve çakma ürünleri hoş göründükleri müddetçe pahalı, markalı ve kaliteli ürünlere tercih edebiliyor. Hayrettin, Mardin-Dargeçit'te yaşayan ailesinin geçinebildiği para miktarıyla İstanbul'da tek başına zor geçindiğini, çoğu zaman bu miktarın yetmediğini belirtiyor. Buna göre, metropol kentte üniversite okuyan öğrencilerin burs imkanları çoğaltılmalı ve sosyal imkanları yerel ve genel yönetimlerin koordinatörlüğünde artırılmalıdır.

Üniversite okumaya başlayan metropoldışı öğrenciler, daha

Önce pek yapmadıkları bir şeyle, giysi alışverişiyle uğraşmakla karşı karşıya kalıyorlar. Bu noktada, markalı giysi tedarik etmekten ucuz ama kaliteli görünen ürünleri satın almaya değin farklı taktikler geliştiriyorlar. Her bir alışveriş taktığının kendi içinde bir mantığı ve kişiyi bu taktiği uygulamaya yönelten kültürel bir çerçevesi vardır. Mesela IBÜ'den Serkan, kıyafet konusunda markalı ürünleri seçme sebebini şöyle açıklıyor:

“Beş sene önce hiçbir takıntım yoktu kıyafet konusunda. Kıyafet alışverişini ben yapmazdım bile, annem yapardı. Ama üniversiteye başladıktan sonra bu değişiyor tabii. Özellikle bir takıntı yapmam ama markalı ürün aldığımda sürpriz yaşamayaacağımı bilirim. Önceki deneyimine benzer deneyimler yaşayacağını bilirim. Markanın standardı var çünkü. Bir sıkıntı olduğunda ürünle ilgili, satıcıların bununla ilgileneceklerini bilirim. Ayrıca genel olarak insanların giyim biçimi bir trend oluşturur ve ben de buna uyarım. Herkes dar kesim gömlek giyerken, ben geniş kesim giyemem yani. Özellikle karşı cins tarafından beğenilmek için bunu yapmalıyım diye düşünürüm. Aslında sürü gibi yaşıyoruz bir yerde.” (Serkan, IBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

İÜ'den Hasan da, alışveriş yaparken markalı ürünleri tercih ettiğini belirtiyor. BÜ'den Tuğçe, arkadaşlarının markalı ürünler tüketmesinin kendisinin de alışveriş alışkanlıklarını değiştirdiğini ifade ediyor:

“Burs ve ailemden gelen paranın yanı sıra saati elli liraya özel ders de veriyorum. Arkadaşlarım genelde markalı ürünler alıyor, okulda oluşan bir trend hemen herkes tarafından takip ediliyor. Eskiden ben pazardan alışveriş yapardım. Ama artık orta halli markalardan alışverişimi yapıyorum. Bu noktada değiştim, biraz.” (Tuğçe, BÜ, Türk Dili ve Edebiyatı, 1)

BÜ'den Sergen, kıyafet alışverişi yaparken indirimleri kovaladığını, üniversiteye geldikten sonra kıyafetlerini çeşitlendirdiğini dillendiriyor. Ayrıca maddi olarak kendi kendisini idare etmeyi öğrendiğini söyleyen Sergen, bu şekilde olgunlaştığı-

nı düşünüyor. Mesela, daha önce marketten alışveriş yaparken fiyatlara bakmazken, artık fiyatlara dikkat ettiğini söyleyen Ser-gen'e göre, öğrenci evlerinde kalan arkadaşları da alışveriş yaparken pazarlık yapmaya başlamışlar. Metropollü öğrenci Özge ise, metropoldışı kız arkadaşlarının çok sayıda ve ucuz ürünlerin olması sebebiyle semt pazarlarına yöneldiğini aktarıyor. BÜ'den Faruk, metropolde kendisi ve kız arkadaşında gördüğü tüketim alışkanlıkları değişimlerini şöyle anlatıyor:

"İstanbul'un sefası da bol cefası da derler. İstanbul daha yorucu, memleketime göre. Bi yerden bi yere en fazla on beş dakikada gidersin memlekette, burada bir saatte gittiğimizde şükrederiz. Kiramız dokuz yüz lira. Para bi yere gidiyor ama nereye gidiyor bilmiyorum. Para gelince bir gecede harcayabiliyorum, kısmayı sevmiyorum kendimi. Bir ürünü %70 ucuz olduğu için, %30 ise beğendiğim için alıyorum. Memleketteyken de ucuzluğuna pek bakmazdım. Aslında yüz lira param olsa cebimde, gidip hepsine kitap alabilirim şu an. Benim kız arkadaşım, sosyalist fikriyata bağlıydı. Memleketteyken de o yüzden onu sevmiştim. Çünkü diğer kızlar gibi aptal aptal süslenip püslenmiyordu. Burada özel üniversiteyi kazanıp geldi. Gelince ister istemez o sistemin parçası oldu. Buluşmalarımızın yüzde sekseni AVM'lerde geçti. Çok saçma ve sinir bozucu yani." (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

İÜ'den Meral ve Zahit ise, İstanbul'da değişen kılık kıyafet alışkanlıklarını şöyle anlatıyor:

"Alışveriş yaparken ya hani günümüzdeki çoğu genç gibi ünlü markalardan alıyorum. Para biriktirerek alıyorum bazen. Genelde abimle ablam da bana alıyor. Ve hani rahat olmasına bakıyorum. Mesela sezon sonu indirimi diye bir şey var burada. Ama o İskenderun'da yok. İskenderun'da her şey pahalı. Burada indirim girince almaya başladım." (Meral, İÜ, İktisat, 1)

"Üniversitede genel bir moda var. Gençlerin gittiği, alışverişini yaptığı bazı mağazalar var. Ben de oradan giyiniyorum. Gi-

dip de ben çok uçuk bir şey alıp da giyinirsem tuhaf görünürüm yani.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Meral, metropol kent ve üniversite çevresinde gelişen trendlere uyabilmek adına para biriktirip mağazaların indirim kampanyalarını bekliyor. Meral, memleketiyle İstanbul’u ürünlerin fiyatları açısından karşılaştırdığında, İstanbul’da aynı ürünleri –dönemsel olarak– daha ucuza alma imkanına vurgu yapıyor. Hiç burs almayan BÜ’den Başak, ailesinden gelen parayla idare ediyor. Başak bu yüzden alışveriş yaparken oldukça ihtiyatlı davranıyor ve bir şey alacağına fiyatını “beş-on yere” soruyor. Ailesinin zamanında çektiği maddi zorluklar Başak’a paranın ne demek olduğunu öğretmiş. Fakat yine de Başak’ın eğlenceye harcadığı para, “gözüne gelmiyor”. Parasını idareli harcamak zorunda olduğu zamanlarda değişik taktikler geliştiren Başak, yeme-içmeden değil ama giyim-kuşamdan kısıtığını, film izlemek için sinemaya gitmek yerine internette film yayınlayan siteleri takip ettiğini söylüyor. Başak, iki küçük kardeşi olduğu için para biriktirmeyi kendisi adına doğru bulmuyor. Başak burs bulmak için itibarlı referans bulamadığı için burs almadığını dile getiriyor.

Başak, kıyafet alışkanlıklarının üniversite okumaya başladıktan sonra yüzde yüz değiştiğini belirterek, bu alışkanlıkları hakkında şunları söylüyor:

“Mesela kıyafette ucuzluğa bakıyorum. Çünkü kıyafet bende hani maksimum altı ay, bir sene. Modası geçtiğinde atılacak ya da küçülecek şeyler. Ama ayakkabıda kaliteye bakarım. Ya fiyatı önemli değil, çünkü ayakkabıyı uzun süre giyiyorum. İşte montta kaliteye bakarım. Çantada da kaliteli olacak. Üniversiteye başladıktan sonra tüketim alışkanlıklarım yüzde yüz değişti. Mesela Rize’de bu kadar çeşitli şeye rastlamıyorum, o kadar yeni gelmiyor. Bir de modayı takip ediyorum artık, seviyorum hani bu tarz şeylerle ilgilenmeyi. Hani Rize’de öyle bir şeye pek rastlayamıyorsun. Daha küçük bir şehir, mesela bir de Rize’de şu an marka deliliği var. En az İstanbul kadar. Yarışa-

bilir yani eşit o konuda, şeyi yok. Hani yadırgıyor insanlar ama Rize’de de buradan hatta eminim daha çok Adidas’a gidenler vardır. Küçük bir hani Rize boyutunda bir yer için diyorum. Hani orada da böyle bir şey var; marka çılgınlığı.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

BÜ’den Nihal, arkadaşlarının okul çevresindeki kafelere takılmak için para biriktirmek zorunda kalabildiğini belirtiyor:

“Bizim okulun çevresi pahalı bi semt. Arkadaşlarımın bu civarda takılmak için ihtiyaçlarından kıstıklarını biliyorum.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

Pek çok markayla İstanbul’da tanıştığını söyleyen İÜ’den Hale ve arkadaşları için, ünlü markaların çakmalarını satın almak ve bunları gündelik hayatta kullanmak sıradan bir durum halindedir. Ona göre, kısıtlı imkanlara sahip öğrenciler kaliteli ürün tükettiğini gösterme ihtiyacını çakma ürünlerle gideriyor. Çakma ürünlerin orijinalinden dış görünüş itibarıyla farklı olmaması öğrenciler için bir avantaja dönüşüyor. Hale, üniversite çevresinde oluşan bir trendin öğrenciler tarafından bir şekilde takip edildiğinden bahsediyor. Yani üniversite öğrencileri aslında moda dergilerini takip ederek değil de, kampüs çevresinde etkileşerek giyim kuşam gündeliğini üretmektedir.

İBÜ’den Neriman ile metropollü arkadaşı Merve arasında geçen olay, gelir düzeyi nispeten yüksek öğrencilerin kendileriyle ötekiler arasına kurdukları ve metalarla görünür hale gelen sınırın ne denli sadık bekçisi olduklarını ortaya koyuyor. Merve, bir gün Türk markası bir çanta aldığında Neriman’ın “Bu ne ya” diye alaycı bir tepki verdiğini aktarıyor. Pahalı yabancı markaların çanta, ayakkabı, giysi, saat, takı vs. gibi ürünlerini lüks tüketim araçları olarak kullanan ve bu kullanımlarını teşhir eden Neriman ve arkadaşları, böylece kendi gelir seviyesinden insanlarla kendi gelir seviyelerinden olmayan insanlar arasında metaya dayalı bir tür sınır oluşturuyorlar. Neriman, aslında Türk markası ürün almak istediğini ama toplumun kendisine dayattığı bazı ezberlerden –Türk malı kalitesizdir, vs.–

dolayı bunu gerçekleştiremediğini söylüyor. Neriman ve arkadaş grubu, IBÜ'deki başı kapalı kızların çoğunluğu gibi başlarını kapatmak için şal kullanıyor. Bu durum dinî hassasiyete sahip başı açık arkadaşlarından dahi tepki görmelerine sebep oluyor. Gülen Cemaati'nde kalan ve başı açık olan IBÜ'den Müge kendi üniversitesindeki kapalı arkadaşlarının çoğunun örtünme biçiminden rahatsızlığını dile getiriyor. Meral şalla örtünen arkadaşlarını "türbanlı ikoncanlar" olarak tavsif ediyor:

"İkimiz onlarla yolda yürüsek ben açık olmama rağmen bize bakmazlar ama onlara bakarlar, kapalı olmanın gereği bu değildir. Nur Suresi 31. Ayet'te açıkça yazılmış nasıl örtünülmesi gerektiği. İki yıldır gelişen bir moda bu, bone takmıyorlar, saçları, gerdanları, kolları falan açıkta. Türbanlı kız yok neredeyse, bin öğrenciden üç tanesi belki türban takıyor, geri kalan örtülüler de şalla falan örtünüyorlar işte. Madem kapandın, düzgün kapan yani. Yüzlerine karşı da söylüyorum bunları." (Müge, IBÜ, Hukuk, 3)

Şalla örtünen Neriman ve arkadaşları, kendilerini "yeşil sermayenin kızları" olarak niteleyerek tüketim malları üzerinden ekonomik statülerini ortaya koyduklarının farkında olduklarını ifade ediyorlar. Neriman, İstanbul'a geldikten sonra değişen yiyecek-içecek ve ulaşım alışkanlıkları ile ilgili de şunları söylüyor:

"Yemek yapmaktan hoşlanmadığım için hazır yemek yerim. Otobüse binmem, taksiyle gezerim. Giyime, kuşama para harcarım. Bazı markalar var genelde alışverişimi yaparım. Bura gelmeden önce kıyafet düşkünü değildim. Burada çevreden görüp beğendiğim kıyafet tarzına uymak için daha çok kıyafet alışverişi yapmam gerekti. İstedğim benim olur yani. Manzarasını beğendiğim bir restorana sırf içki satılıyor diye girmemezlik yapmam, ama sigara alacağım zaman eğer tekel bayisinin yanında bakkal da varsa ve orada içki satılmıyorsa bakkaldan almayı tercih ederim. Çok olmasa da böyle bir hassasiyetim var." (Neriman, IBÜ, Sosyoloji, 3)

IÜ'den Alpaslan, üniversitede okumaya başladıktan sonra kılık-kıyafet olarak kaliteli ürünleri daha çok tüketmeye başladığını, bu tüketim değişikliğinde aldığı bursların satın alma gücünü yükseltmesinin etkili olduğunu söylüyor. Alpaslan, Türk milletinin şekle önem veren bir millet olduğunu, kendilerinin de doktor olacağı için de tükettikleri ürünler konusunda daha dikkatli olmaları gerektiğini düşündüğünü belirtiyor. Alpaslan, gıda konusunda ise genelde okulda yemek yediğini diğer vakitlerde ise ucuza kaçtığını, kaliteye çok bakmadığını ifade ediyor. Alpaslan tıp okumasına rağmen, vücuduna zararlı olabilecek yiyecek maddelerini ve bağımlılık yapan sigara gibi maddeleri neden kullandığı sorusuna şöyle cevap veriyor:

“Bence 18-24 yaş arası için ikilemler dönemi bana göre. Her şey bunu da yapsam olur, bunu da yapsam. Bunu yapsam kötü ama iyi yönü de var. Bir onu derim, bir bunu derim. Nefis zihin arasında çizgide gidip geliyorsun. Farklı zamanlarda ara veriyorsun, bir şey oluyor. Tek başına dışarı çıkıyorsun. Bir çay alayım, bir sigara içeyim oluyor.” (Alpaslan, IÜ, Tıp, 4)

IÜ'den Emin de, IBÜ'den Neriman veya IÜ'den Alpaslan gibi düşünüyor. Ona göre de, bir ürün pahalıysa kalitelidir. Bu yüzden alışveriş yaparken, pahalı ürünleri seçtiğini ifade ediyor. IÜ'den Bahar, alışveriş yaparken kaliteli ürünleri tercih ettiğini ama bunları alırken indirim günlerini beklediğini söylüyor. Bahar'ın sınıf arkadaşı Semra ise üniversite okumak için metropol kente gelen bir gencin diğer şehirlerde üniversite okuyan lise arkadaşlarından daha fazla tüketme eğilimine sahip olduğunu ifade ediyor. BÜ'den Aycan, okulundaki öğrencilerin genelde *tikky* bir tarza sahip olduklarını, yeni öğrencilerin bu ortama ayak uydurmak zorunda kaldıklarını belirtiyor. Yani Aycan'a göre, okuldaki trend öğrencileri nesneleştiriyor ve tüketim alışkanlıklarını belirtiyor.

Metropoldışı öğrencilerin giyim-kuşam ve yeme-içme alışkanlıklarının metropol kente geldikten sonra değiştiği gözleniyor. Bu değişimin ana mihveri, metropol kent ve üniversite çevresinde beliren trenddir. Bu trend televizyon dizileri, rek-

lamlar, hazır giyim mağazalarının yeni ürünleri ile belirleniyor ve gençler arasında etkileşim yoluyla yayılıyor. Üniversiteli gençler, markalı ürünler yanında çakma ürünlere de rağbet gösteriyor. Bankamatikten parayı mümkün olduğu kadar geç çekmek, sinema filmlerini sinema yerine internetten takip etmek, yeni bir ürün alırken fiyatını birden fazla yere sormak veya indirim vaktini beklemek, metropoldışı öğrencilerin alışveriş alışkanlıklarında geliştirdikleri bazı taktiklerdir.

İletişim-bilişim alışkanlıkları

Örneklememiz kapsamındaki üniversite gençlerini *dijital yerli* kavramıyla nitelemek mümkündür. Bilgisayar, video oyunları ve internetin dijital dilini, anadili gibi kullanan bugünün öğrencileri dijital yerli olarak adlandırılmıştır.⁵ Dijital dile hâkimiyetin çok fonksiyonlu cep telefonlarını da kapsadığı söylenebilir. Örnekleme yer alan ve metropol kentte yaşayan öğrenciler için internet, cep telefonu vs. gibi elektronik iletişim araçları hayatın bir parçası haline gelmiştir. Öğrenciler için internet sadece sanal bir dünya değil, reel ilişki ve etkileşimlerin de gerçekleştiği büyük bir sosyal ağ haline dönüşmüştür. Öyle ki, öğrenciler, okuldaki derslerin iptal olup olmaması ya da sınavların ne zaman yapılacağı veya hangi konuları kapsadığı gibi bilgileri dahi internet üzerinden ediniyor. Ayrıca internet üzerinde yer alan sosyal ağlar, öğrencilerin meşreplerine göre birbirinden farklı sosyal etkileşimlere girmeleri için –sevgili edinmekten, protesto eylemlerine katılmaya kadar– bir araç oluyor. Cep telefonları için de söylenebilecek ilk söz, artık sadece cephede taşınan bir telefon olmadıklarıdır. İnternet erişimine her daim açık cep telefonları, bazen bir mp3 çalar, bazen bir fotoğraf makinesi olarak da işliyor. Mesela BÜ'den Başak, cep telefonu ve internet kullanma alışkanlıklarını şöyle anlatıyor:

5 Marc Prensky, "Digital Natives, Digital Immigrants", *On The Horizon*, c. 9, sayı: 5, s. 1, (Çevrimiçi), <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>, 09.07.2012.

“Ben telefonumu normalde müzik dinlemek, esas bir numaralı. İçinde 500 tane şarkı mutlaka oluyordu. Sonra mail bakmak. Çünkü bize durmadan aniden mailler geliyor hocalardan ders iptal ya da ödev şu tarihe alındı gibi. Üçüncü olarak her zamanki gibi telefon konuşması. Ondan sonra işte uygulamalar, canım sıkıldığı zaman derste Facebook bakmalar ve saire vesaire. Ya da mesela şey olarak da kullanıyorum hani verimli olarak. Mesela otobüs gecikti, saatine bakıyorum otobüse göre mesela o tarz gündelik şeylere de çok yardımcı oluyor. İnternet gündelik hayatımın yüzde ellisini işgal ediyor galiba. Sosyal hayatımı çok etkiliyor. Hemen hemen gideceğim bütün etkinlikleri, özellikle geçen senenin de ikinci döneminden bu yana Facebook’tan takip ediyorum. Hani her zaman insan birbirini görmüyor ama Facebook’tan öğrenme şansım var. Ya da mesela kim nereye gitmiş, hangi ülkede, şu an ne yapıyor bunları takip ediyorum. Resimler falan koyuluyor. Bu tarz şeyler hoşuma gidiyor mesela. İşin magazin boyutu da var yani. İnsanlardan haber almak da lazım. Hani çok kopuk yaşıyoruz çünkü. Hani telefonla eskiden aranıyordu ama artık o kadar değil.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

İnternet kullanımı kalınan yerle doğru orantılı olarak sıklaşıyor ya da seyrekleşiyor. İÜ’den Hale, cemaatte kalırken internete girme imkanı bulamadığını, internet kafeye gitmenin de kendisine mantıksız geldiğini, bu yüzden o dönemde “Facebook hesabının bile” olmadığını söylüyor. Hemşehrisiyle eve çıktığı dönemde internete her gün erişebilme imkanı elde eden Hale, devlet yurdunda ise vakit bulamadığı için bilgisayardan internete haftada bir defa girdiğini ama cep telefonundan sürekli olarak internete bağlı olduğunu söylüyor. Hale’nin internette en fazla vaktini alan site Facebook adlı sosyal paylaşım sitesidir. Hale ve arkadaşları, cep telefonunu konuşmaktan daha ziyade internet girmek ve mesajlaşmak için kullanıyorlar.

Gülen Cemaati’nde kalan BÜ’lü ve İBÜ’lü öğrencilerin evlerinde, cemaatin diğer evlerinden farklı olarak sim kart modem-

leriyle internete girilmesine izin verilmektedir. Gündelik hayatını, BÜ'nün özgürlükçü eğitim ortamıyla, cemaatin daha kapalı ev ortamında geçiren Cansu, cemaat evlerindeki internet yasağını eleştirerek başladığı sözlerine, bu yasağı aklileştirerek şöyle son veriyor:

“Bu zamandan sonra pek böyle yasaklar mümkün değil. Hele ki, pek çok üniversite ilanlarını, duyurularını internet vasıtasıyla yaparken. Ama bi yandan da, bu yasak mantıksız gelmiyor. Mesela, internet bana çok lazım, İletişim okuyorum internetsiz yapamam diyen birisinin tüm gününü Facebook'ta geçirdiğini de görebiliyoruz. Sonuç olarak, insanları bir şeylere odaklandırmak için bazı şeyleri kısıtlamak gerekebilir. Bu yasak diye, böyle zamanda yasak mı olur demenin bi anlamı yok yani bence.” (Cansu, BÜ, Psikoloji, 1)

BÜ'den Sergen ise, geçen seneye kadar Facebook hesabının olmadığını ama arkadaşlarının baskıları sonucu bir hesap açtığını söylüyor. Sınıfın Facebook grubunu takip eden Sergen, “Gerçekten de açmazsam olmazmış” diyerek, sitenin ders takipleri için çok verimli olduğunu belirtiyor. İBÜ'den Müge ise, Facebook da değil ama bir başka sosyal paylaşım sitesi olan Twitter'da aktif olduğunu ifade ediyor:

“Twitter benim için bir haber kaynağı, bir alıştım bırakamıyorum. Facebook'ta çok aktif değilim. Maillerime falan günlük bakarım. Sosyal etkinlik takibini de Twitter'dan yapıyorum.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

İÜ'den Ahmet, sabah ilk işinin internete bakmak olduğunu söylüyor. Ahmet'in internetle kurduğu ilişki neredeyse bir 'bağımlılık' ilişkisi haline gelmiş durumda:

“Sabah kalktığımda yüzümü yıkamadan interneti açar haberleri okurum. Haberleri, sol eğilimli portallardan okumayı tercih ederim. Tabii internette boşa zaman geçirdiğim de oluyor. Facebook'ta oyun falan oynuyorum.” (Ahmet, İÜ, Bilgi-Belge Yönetimi, 2)

İÜ'den Eda interneti aktif olarak kullansa da, sosyal etkinlikleri hala sanal dünyadan takip etmediğini belirtiyor:

“İnternet artık olmazsa olmaz bir şey bizim için. Tüm haber kaynaklarımız orada. Facebook'ta falan da varım. Twitter'ım yok. Sosyal medya çok gelişti. Sosyal medyadan haberleşmek işleri kolaylaştırıyor. Telefon da sürekli olarak yanımdan ayırmadığım, iletişim kurmak istediğimde ilk sarıldığım şeydir yani. Sosyal etkinlikleri genelde sanaldan değil de reelden takip ediyorum.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

Sosyal paylaşım sitelerinden bazılarına üye olan İÜ'den Ufuk, müzik ve filmleri internet üzerinden 'korsan' olarak izliyor:

“İnternete erişmeme paralel olarak, istediğim film ve müziğe istediğim an ulaşabiliyorum. Memleketteyken rap dinlerdim. Şimdi farklı türlerde de müzikler dinliyorum. Lisedeyken aksiyon filmleri izlerdim. Artık izlerken keyif aldığım ve hayatıma bir şeyler katan filmleri seyretmeye çalışıyorum. Filmleri ve müzikleri genellikle internette takip ediyorum, korsancıyım ben. Facebook'um var, Twitter'ım yok.” (Ufuk, İÜ, Matematik, 1)

BÜ'den Ozan, markalı ürünlerin fiyatının pahalı olmasının işlevselliklerinin daha çok olmasından dolayı olduğunu deneyimlediğini ifade ediyor:

“Alışverişe ben kendime yaptığım yatırım olarak bakıyorum. Mesela bana ne gibi şey kazandıracak, hizmet verecek yani bu yaptığım mesela kıyafet olsun, elektronik olsun, bilmem işte kitap olsun, bana ne gibi bir şey kazandıracak ben ona bakıyorum. Kıyafet almayı seviyorum ama kıyafet almaya çıkmaya ve üstüme uygun bir şey bulmayı pek beceremediğim için kıyafet alışveriş yapmayı sevmiyorum. Ama elektronikte işlevsellığe çok bakıyorum. Kesinlikle markaların zihnimde uyardığı belli şeyler vardır, hani arka planda imajlar vardır ama ben işlevselliğin öncelikli olduğunu düşünüyorum yani. Ya mesela şimdi yakın zamanda i-Mac aldım. Tam benlik bir bil-

gisayar ama şeyi çok sorguladım alırken acaba gerçekten ben bunu işime yaradığı için mi alıyorum? Çünkü fiyat olarak biraz daha pahalı diğerlerinden. Yoksa kafamdaki o i-Mac imajı şey mi, hani çok üstte olduğu için mi alıyorum? Ama şu an mesela gördüm ki gerçekten çok doğru bir tercih yapmışım ve mesela benim için, yapmak istediklerimi tam karşılayan ve tercih olarak, fiyat-performans oranı olarak en uygun seçeneği değerlendirmişim yani gerçekten. O söylediğim marka imajı şeyi sadece bir çeldirici olarak kafamdaymış yani. Aslında tam olarak doğru bir imaj değilmiş gibi geliyor.” (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

Metropoldışı öğrencilerin metropol kentteyken memleketleriyle kurdukları ilişkinin niteliği ve niceliği de önemli veriler sağlayabilir. Uluslararası bir öğrenci olan IBÜ'den Murtaza haftada iki kere ailesiyle telefonla görüşüyor. IBÜ'den Hakan ise memleketinde kalan kız arkadaşıyla her gün üç saat telefonla konuştuğunu, günde 400-500 defa mesajlaştığını dile getiriyor. Buna karşın Hakan ailesi ile iletişime günlük olarak yarım saat ayırıyor. IBÜ'den Musa da, ailesiyle her gün görüşüyor. Metropoldışı öğrencilerin memleketlerinde bir gönül ilişkilerinin varlığı metropol kente uyum sağlamada zorlayıcı bir etken olarak gözüküyor. Uluslararası bir öğrenci Hazırlık sınıfında okumasına rağmen, ekonomik sebepler yüzünden ailesini haftada iki kez arayabilmektedir.

Metropoldışı öğrenciler internet üzerinden sosyalleşme imkanları devşiriyorlar. Nitelikli cep telefonuna ve internete erişim imkanlarının, maddi güçle ve barınma kanalıyla doğrudan irtibatlı olduğu görülüyor.

Kültürel tüketim alışkanlıkları

İstanbul, pek çok kültürel etkinlik ve programla karşılaşılan, bunlara katılıp katılmama seçeneğini de içinde barındıran bir şehirdir. Metropoldışı öğrenciler, İstanbul'a geldiklerinde kendi memleketlerinden olmayan kültürel imkanlarla karşılaşıyor-

lar. Yeni kültürel ifade tarzları metropoldışı öğrencileri metropolleştiren bir etken olabiliyor. İBÜ'den Neriman'ın şu tanıklığı bu noktada önem arz ediyor:

“Çok boş bir insandım, burada kültürüm arttı. Ben çok saftım, burada gözüm açıldı. Serbest zamanlarımı bowling oynayarak, konserlere giderek veya tiyatroya giderek geçiriyorum. Şimdi mesela, Antalya Film Festivali'ne gideceğim. İlginç olmadığı için konferans, seminer vb. etkinliklere katılmıyorum.” (Neriman, İBÜ, Sosyoloji, 3)

BÜ'den Sergen ve Çiğdem, İstanbul'daki kültürel aktivitelerin çeşitliliğiyle ilgili şunları söylüyor:

“İstanbul'un kültürel hayatı baş döndürücü. Diğer şehirlerde okuyan arkadaşlarım beni arayıp, şurada şu sanatçının konseri varmış, gidecek misin diyorlar. Ben genelde takip edemiyorum, onlar bana haber veriyorlar, o derece yani. Memlekette sergiler falan yoktu. Salvador Dali'nin sergisine falan gittik mesela.” (Sergen, BÜ, Yönetim-Bilişim Sistemleri, 1)

“Türk sanat müziğinden caz müziğine kadar konserlere, resim sergilerine gidebiliyorum. Bazı yönetmenleri takip etmeye başladım. Biraz daha ideolojik kitaplar okumaya başladım. Arkadaşlarımın tavsiyesiyle ilk dinî ve ilk anarşik kitabımı burada okudum. Anlamadım gerçi ama okumaya çalıştım.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

İstanbul, üniversite öğrencilerine sadece eğitim ortamı değil aynı zamanda sanat ve bilime kolay erişim imkanı sağlayan bir şehirdir. Metropoldışı gençler gönüllülük ve hobi faaliyetlerine katıldıkça, metropol kente daha fazla uyum sağlıyorlar. Mesela, BÜ'den Başak'a göre memleketindeki gündelik hayat ile İstanbul'daki gündelik hayatın en önemli farkını zamanı kullanım becerisi oluşturuyor. Farklı zaman algılarından ve uzam mesafelerinden doğan zaman kullanma becerileri, metropoldışı öğrencileri metropolleştiren bir etken oluyor. Kent uzamının genişliği ve serbest zamanda yapılacak etkinliklerin bolluğu, met-

ropolleşen öğrenci bedenlerinin metropol kentte daha fazla sü-
re ile sıkılmaksızın salınmasını sağlıyor. Metropoldışı öğrenci-
ler bu süre zarfında, kültürel aktivitelere daha fazla vakit ayı-
rabiliyorlar.

“İstanbul’daki gündelik hayat ile Rize’deki arasında dağlar ka-
dar fark var. Rize’de hayat altıda bitiyor, burada altıda başlıyor
benim için. Yani gezme tozma açısından. Bir de mesela şimdi
Rize’ye gittiğim zaman sıkılıyorum. Beş dakikamı alıyor Rize’yi
gezmek. Burada hani gezmek saatlerinizi alıyor. İstanbul’da en
kolay ısındığım şey sanat faaliyetleri oldu, asla alışamayacağım
şey ise, taksi şoförlerinin bile alışmadığı trafiktir herhalde.
Ben sanatı çok severim yani her dalını. Mesela Rize’ye önce-
den tiyatrolar falan gelirdi ki onlar bizim için çok değerli. Ya-
ni en ufak bir tiyatro bile, amatör yapım bile olsa çok eğlenceli
gelirdi bize. Ki orada hani insanlar aslında önem veriyor ama
yeteri kadar ilgi yok. Buna hani yeteri kadar yatırım yok. Fi-
ziksel yatırımlar daha finansal şeylere daha rahat geliyor. Ser-
giler geziyorum. Dali gelmişti ona gitmiştim en son. İşte konserler oluyor, tiyatrolar oluyor. Bir de ayağınızın dibinde bun-
ların hepsi. Daha da bir güzel oluyor öyle olunca.” (Başak, BÜ,
Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Sanat faaliyetlerine katılım, metropoldışı gençlerin kendile-
rini metropollü hissetmelerine neden oluyor. Başak örneğin-
de de görüldüğü üzere, uluslararası boyutta meşhur sanatçıla-
rın eserlerinin İstanbul’da sergilenmesi, pek çok sanat eseri ve
gösterimine kolay ulaşılabilmesi, sanatla ilgili eğitimlerin bol
ve ucuz –bazen bedelsiz– olması dolayısıyla, sanatla ilgilenmek
metropolleşebilmenin bir şartı haline geliyor.

Metropoldışı üniversite öğrencileri, metropol kentte gönül-
lülük faaliyetlerinde de görev alıyorlar. Türkiye’de gençlerin
gönüllülük çalışmalarını inceleyen bir araştırmaya göre, Tür-
kiye kentselinde yaşayan 18-35 yaş arası gençlerin sadece %5’i
son bir yıl içinde ‘herhangi bir ücret almadan, diğer insanlara
yararı dokunacak bir işte çalıştığını’ belirtmiştir. Aynı araştı-
rmaya göre, gönüllük faaliyetine katılanların %3’ü lise, %15,3’ü

ise üniversite mezunudur.⁶ Emre Erdoğan söz konusu araştırmayı değerlendirdiği makalesinde sivil katılımın yüksek gelirli, beyaz yakalı, iş sahibi ve zaten siyasal katılıma eğilimli bireylere tahsis edilmiş bir alan olduğunu⁷ ifade ediyor. Üniversite öğrencilerinin çoğunun yüksek gelir ve beyaz yakalı çalışan namzedi olmaları göz önüne alındığında gönüllülük faaliyetlerinin toplumsal anlamda en yoğun olduğu alanlardan birinin üniversite sahası olduğu ortaya çıkıyor. Özellikle metropoldışı öğrencileri için gönüllülük ve hobi faaliyetleri, onları içine geldikleri metropol kentte birbirine bağlayan, yeni ilişki ağları kurmalarını sağlayan, bir-işe-yaradığı/bir-şey-becerdigi duygusunu kendilerinde uyandıran ve böylece metropol kente uyum sağlamalarını sağlayan kanallardan biri olarak işlev görüyor. Genellikle herhangi bir dinî ya da ideolojik grupla ilişkili olmayan üniversite öğrencileri, serbest zamanlarını sivil toplum kuruluşu (STK) faaliyetleri ve hobileriyle değerlendiriyor. Bazen dinî ve ideolojik grupların da kendilerini medya üzerinden STK olarak sunma gayretlerine rastlanılabiliyor. Üniversite öğrencileri hobilerini ya üniversitelerindeki bir kulübe üye olarak, ya kurs alarak ya da amatör olarak arkadaşlarıyla beraber gerçekleştiriyorlar. Böylece metropoldışı öğrenciler, metropol kente hobileri ve gönüllülük faaliyetleri ile uyum sağlayabiliyorlar. Konuya ilişkin İÜ'den Meral' in anlatımı şöyledir:

“Bisiklet sürmeyi çok severim. Bisiklet Kulübü'ne kayıt oldum ilk geldiğimde. Sinemaya gitmeyi seviyorum, burada da sık sık gidiyorum. Yeni hobi olarak, Aslı'yla (metropollü arkadaş, AÇD) beraber fotoğraf çekiyoruz. Bana zorla çektiriyor. Hobi edindim. Beni çek, beni çek diyor devamlı. Aslı'yla İngilizce kursuna başladık. Kursu gidiyoruz. Faaliyetlerine katıldığımız STK olarak TOG var. Onunla beraber Çapa'ya gidiyoruz. Her Cuma Aslı'yla beraber lösemili çocuklarla oyun oynuyo-

6 Güçlü Atılğan, vd., *Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı: Türk Gençlerinde Gönüllülük ve Sosyal Sermaye*, İstanbul, Infakto Research, 2008, s. 10-11.

7 Emre Erdoğan, *Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği*, s. 10, (Çevrimiçi), http://www.urbanhobbit.net/PDF/Sosyal%20Sermaye_emre%20erdogan.pdf, 10.02.2012.

ruz. İki haftada bir de huzurevine gidiyoruz. Oradaki işte amcalarla sohbet ediyoruz. Burada hani ilgi duyduğum ve duyduğum her konuda eğitim ve bilgilenme imkanına yeterince hatta fazlasıyla erişebiliyorum. Okulumuzun da iyi bir yanı var. Hani çok öğrencisi var, çok fazla kulübü var. Her şeye bir kulüp açılmış, o derece. Hani gidip sadece bir şeye yoğunlaşıp öğrenebiliyoruz. Bir enstrüman çalmayı ve iyi yüzebilme-yi isterdim. Lisedeyken hani sadece lise, okudum ve bitti. Ama üniversite hayatım öyle olmayacak. İstanbul'dayken özellikle. Ben onun için başka şehir istemiyordum. Hani burada kendimi geliştirme imkanım çok fazla. Bunları da hani ilk yıldan kullanmaya çalışıyorum ama bilmiyorum ne kadar yaptığımı.” (Meral, İÜ, İktisat,1)

Meral, serbest zamanlarını Bisiklet Kulübü'nden, fotoğrafçılığa, lösemili çocuklarla vakit geçirmekten huzurevi ziyaretlerine kadar geniş bir hobi ve gönüllülük ağıyla örüyor. Meral bu noktada, metropollü arkadaşı Aslı'yla beraber vakit geçirerek, metropollü arkadaşıyla metropol kentin çeşitli alanlarında eylediği hobi ve gönüllülük eylemleriyle metropolleşmektedir. Süleymancılar Cemaati'nde kalan İÜ'den Abdüssamet de, yüzme, fotoğrafçılık ve tenis gibi hobilerinin olduğunu söylüyor. İÜ'den Gökhan, İstanbul'da hobilerini yapmak için fırsat bulabildiğini fakat kendini geliştirmenin maliyetinin yüksek olduğunu şu sözleriyle anlatıyor:

“Masa tenisi ve satranç oynuyorum. Masa tenisi takımının kaptanıyım hatta. Curling oynamaya başlama hazırlıklarımız da var. İstanbul'da kurs bulmakta sıkıntı çekmiyoruz, ama kurs ücretleri 900 liradan başlıyor. Bu kolay vereceğimiz bir rakam değil.” (Gökhan, İÜ, İktisat,1)

BÜ'den Nihal, iki ayrı gönüllülük faaliyetiyle iştigal ediyor ve ikisinden de gayet memnun:

“Toplum Gönüllüleri Vakfı ile Young Guru Academy (YGA)'de görev aldım. YGA, biraz zor oldu. Uzun bir süreçten sonra YGA'ya kabul edildim. Benim için çok önemli çünkü YGA'nın

Liderlik Okulu var eğer orada ilk ona girebilirsem, Harvard Üniversitesi'ne gitme şansım var. Harvard Üniversitesi'nin global partneri olan bir kuruluş. TOG ise bir sürü insanı tanıma yardımcı oldu.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

IÜ'den Ufuk, İstanbul'daki kurs imkanlarını değerlendirerek keman çalmaya başlamıştır:

“Bir yıldır keman çalıyorum. Birkaç hafta ISMEK kursuna gittim. Sonra bir şarkıyı denedim, çaldım. Şimdi kendi kendime öğreniyorum. Duyduğum parçayı çalabiliyorum. Keman, vücudumdan bir parçam gibi oldu.” (Ufuk, IÜ, Matematik, 1)

IÜ'den Nejla ise, İstanbul'a geldikten sonra sinema, müzik ve fotoğrafla aktif olarak ilgilenmeye başlamıştır. Nejla bir süreliğine giriştiği gönüllülük faaliyetlerinden, zamanla vazgeçmiştir:

“Sinemayla ilgileniyorum. Mimar Sinan Üniversitesi'nin sinema derslerine ve Üsküdar'da bir grubumuz var sinemayla ilgili, o toplantılara katılıyorum. Klasik Türk müziği grubumuz var. Onunla alakalı organizasyonlar yapıyorum. Ney üfledim, şu anda klasik kemençeyle ilgileniyorum. Fotoğrafla uğraşıyorum. Taksim'de bir sergimiz oldu. İHH'nın etkinliklerine bir ara katıldım, sonradan geri çekildim.” (Nejla, IÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Hobi ve gönüllülük faaliyetlerinde bir hayli aktif olan Meral, bilimsel aktiviteleri de elinden geldiğince takip etmeye çalışıyor. Meral için tüm bu süreçler, kenti keşfetme merhaleleri anlamına geliyor.

“İstanbul'da kolay alıştığım şeyler; seminerler, toplantılar ve gezme. İskenderun'da gezilecek yer pek yoktu. Burada o kadar çok yeri geziyorum ki. Gelen arkadaşlarımı da gezdiriyorum, annem babam gelmişti onları da gezdirmiştim. Hani sora sora her yeri buluyorum. Keşfetmek güzel.” (Meral, IÜ, İktisat,1)

İÜ'den Alpay, İstanbul'da yaşamının kendisini kültür ve sanat faaliyetlerine erişebilir kıldığını şöyle ifade ediyor:

“Sanata da İstanbul'da çok rahat ulaşabiliyorsun ve her çeşit sanata ulaşabiliyorsun. Mersin'de sana sadece belediyenin ya da ticaret odasının verdiği birkaç sanat vardı ama şu an İstanbul'da özel tiyatrolardan, işte özel sanat galerilerinden her şeyden tutun binlerce şey var elimizde. Kütüphaneler çok fazla İstanbul'da, kitaplara ulaşabilme imkanımız çok fazla. Ben sahaflardan bir kitabı, beş liraya burada alabiliyorum ama Mersin'de bunu almam en az bi 50-60 lira. İstanbul'da dediğim gibi; her şeye ulaşabiliyoruz, o yüzden İstanbul benim hayatımda daha kolay ulaşmayı ve daha çok araştırmayı çağrıştırıyor.” (Alpay, İÜ, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, Mersin, 2)

Sol ideolojik bir grupta –Öğrenci Kolektifleri– yer alan Ahmet, kampüs uzamında yarattıkları alternatif kültürel programlarla alakalı olarak şunları söylüyor:

“İstanbul Üniversitesi Şiir Topluluğu (İŞİT)'teyim. Ben ve arkadaşlarım yirmi, yirmi beş kişilik bir topluluğuz. Açılışa Ahmet Telli gibi sanatçılar geldi. Sonra Nazım Hikmet etkinliği yaptık. Leman Sam gelmişti bu etkinliğimize. Bin kişilik bir etkinlikti. Bu etkinlikten sonra danışman hocamız bizim kulübü bıraktı. Dekan bizim kulübü kapatmaya çalıştı.” (Ahmet, İÜ, Bilgi-Belge Yönetimi, 2)

Ahmet'le aynı ideolojik grupta yer alan Eda ise, siyasi aktivizminin sosyal anlamda ilerletici yönüne şu şekilde vurgu yapıyor:

“Siyasi olarak aktif olmak beni sosyal anlamda da ilerletti. Hobbiesime zaman ayırıyorum. Belki normal bir öğrenci olsaydım yine sinemaya giderdim ama kültürel faaliyetleri tartışan biri haline gelemeyebilirdim. Bugün mesela şehir tiyatroları kapatılmaya çalışılıyor. Sadece tiyatro izlemeye giden birinin belki çok fazla diyeceği yoktur ama benim mesela bu durumla ilgili söyleyecek çok fazla sözüm var. Ben aynı zamanda olayın po-

litik yanına da bakıyorum. Aynı zamanda bizim grubumuzun (Öğrenci Kolektifleri, AÇD) kültürel etkinlikleri oluyor. Uluslararası film festivali, kamplar yapıyoruz. Dört yüz liranız varsa gider iki-üç günlük tatil yaparsınız ama biz alternatif bir şey öneriyoruz. Tiyatro atölyesinde tiyatrocuların, müzik atölyesinde müzisyenlerin ders verdiği, cüzi bir fiyata ortaklaşa komün bi şekilde yaşanılabilir, bunun alternatifi çıkabilir diyoruz. Bu yüzden birçok sanatçı, yazar ve şairle bu tarz bir bileşimimiz oluyor yani. Serbest zamanlarımda tiyatroya gitmeye, sinemaya gitmeye çalışıyorum.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

Eda, bireysel hobilerinden bahsederken bile fiillerinde birinci çoğul şahıs kipini tercih ediyor. Bu durumun sebebi olarak; “tek başına bireysel bir hayatı olmadığını, kendini içinde bulunduğu grupla tanımladığını, bireysel hareket etmesinin ideolojik olarak mümkün olmadığını” söylüyor.

İÜ’den Hale memleketi Bingöl’deki en büyük hobisi voleybolu, İstanbul’da başörtüsünün –onun deyimiyle eşarp– yanı sıra kısa şort giymek zorunda kalacağı endişesiyle gerçekleştirmekten uzak durmuş. Uluslararası bir örnek olarak Mısır Kadınlar Voleybol Milli Takımı Hale’yi heyecanlandırırsa da, uzun şort ve başörtüyle voleybol oynayabilme imkanını araştırmaktan –muhtemelen reddedilme ihtimalinin ağırlığı yüzünden– imtina ediyor. Metropol kente geldikten sonra çeşitli sergilere gitmeye başlayan Hale, tiyatro, gitar ve ebru gibi pek çok ilgi alanına burada sahip olmuş. Hale’nin çok istemesine rağmen başörtüsüyle okul takımında voleybol oynayıp oynamayacağını soramaması, gençler arasında yaşam tarzları üzerinden gerçekleştirilen ayrımların bazı zamanlarda bizzat devlet eliyle de gerçekleştirilmesi yüzündendir. Hale böyle bir sorunun siyasi bir anlamı olduğunun da farkında olarak, kendisini daha az yükümlülükle baş başa bırakan alanlara eğilmiş.

İBÜ’den Gözde, İstanbul’da bulunduğu dönem içerisinde memleketine sık sık gidip geliyor. En yakın arkadaşlarının daha önce İstanbul’da üniversite kazanmaları, ayrıca erkek arkadaşının da İstanbul’da başka bir üniversitede okuması, onu İs-

İstanbul'da okumaya yönelten motivler olmuş. İBÜ'de bulunan kulüp etkinliklerinden Latin dansına üye olan Gözde, ailesinin istememesi ve derslerinin yoğunluğu dolayısıyla bu etkinliğe fazla devam edememiş. İstanbul'a gelmeden önce vaktinin çoğunu kenti 'gezip tozmakla' harcayacağını düşünen Gözde, bunun pek mümkün olmadığını söylüyor. Memleketi Lüleburgaz küçük bir yer olduğundan orada dedikodu korkusuyla gezemediğini anlatan Gözde, şimdi ise İstanbul'u bilmemesinden dolayı oluşan bir korku sebebiyle tek başına şehirde gezemediğini ifade ediyor. Kuzenlerinin ve erkek arkadaşının İstanbul'da yaşamaması, Gözde'nin şehri keşfetmesinin de önünü açmış. Gözde hobilerini gerçekleştirmek için girişimde bulunmuş ama çevresinin baskısıyla geri adım atmış. Metropol kenti yeterince tanıyamaması, şehri keşfetmek için onu kendisinden daha önce kente gelen akrabaları ve erkek arkadaşına muhtaç etmiş.

De Certeau'nun yürüme eyleminin mekanı telaffuz etmenin bir yolu olduğuna dair fikirleri, daha önce anlatılmıştı. Kent uzamında salınmak, kenti keşfetmek pek çok metropoldışı öğrencinin ortak eyleme tarzını oluşturuyor. Mesela İBÜ'den Derya'nın İstanbul'daki en büyük hobisi yürümektir. İÜ İlahiyat Fakültesi'nde okuyan Ayşen ve Semra serbest zamanlarını genellikle Sultanahmet civarındaki kafelerde, Üsküdar ve Beşiktaş sahillerinde özellikle kendilerini rahat hissettikleri Fethi Paşa Korusu'nda geçirdiklerini anlatıyorlar. BÜ'den Faruk ise, İstanbul'da serbest zamanlarını şöyle değerlendirdiğini söylüyor:

"İstanbul'da boş boş dolaşmak çok hoşuma gider. Bebek'ten Beşiktaş'a üç saat yürürüm, hiç de yorulmam. Tarihî yerleri gezerken, mesela Mimar Sinan'ın yaptığı bir Selatin camisini gezerken onun hakkında bilgi sahibi olmak çok hoşuma gidiyor." (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

İBÜ'den Derya, Hukuk Fakültesi'nde okuduğu için çok fazla serbest zamanı olmadığını ifade ediyor. Kısıtlı serbest vaktini de erkek arkadaşıyla sinemaya giderek ya da arkadaşlarıyla muhabbet ederek geçiriyor. Derya, Erasmus programıyla Tür-

kiye'ye gelen İtalyan bir öğrenciyle ilginç bir anlaşma yapmış. Bu anlaşmaya göre İtalyan öğrenci Derya'ya İtalyanca, Derya da arkadaşına Türkçe öğretmiş. Derya, bu şekilde İtalyancayı, birinci kuru geçecek kadar öğrenmiş.

Metropol üniversitelerinde öğrenci kulüplerinin gizil politik fonksiyonları olduğu görülüyor. Buna göre, ideolojik ve dinî gruplar kulüpleşme eğilimindedir. Mesela İBÜ'den Derya'ya göre, kendi okulundaki Milliyetçi Düşünce Kulübü ile Sosyalist Düşünce Kulübü 1980'li yılları hatırlatır biçimde sağ ve sol gruplar olarak üniversite bünyesinde faaliyet gösteriyor. Komünist bir aileden geldiğini ifade eden Derya, artık eskisi kadar siyasi olayları konuşmaktan hoşlanmıyor. Derya'nın her iki grupta da kesişen fikirleri ve her iki gruptan arkadaşları mevcuttur. Derya kendisi bir heteroseksüel olmasına rağmen İBÜ'de Gökkuşağı adlı LGBT kulübünün yeniden açılması için çalışıyor. İBÜ'de insanların ideolojiden ziyade özgürlükleri ile ilgilendiğini ifade eden Derya'ya göre, ağırlığını hissettirmek isteyen ideolojik gruplar öğrencilerden pek yüz bulamıyorlar. Metropol kentin geniş imkanları içinde kendini ifade edebileceği pek çok gönüllülük faaliyetinde bulunan ve kendini gerçekleştirdiği pek çok serbest zaman etkinliğine paydaş olan Derya, kendini böylece metropolleştiriyor.

“Gözlemlediğim kadarıyla ideolojik grupların zaten kulüpleşmiş halleri de var bildiğim kadarıyla Sosyalist Düşünce Kulübü, Milliyetçi Düşünce Kulübü olmak üzere seksenler için deyim yerindeyse sağ ve sol gruplarımız mevcut. Onlarla ideolojik dışındaki arkadaşlıklarım sürdürüyorum. Fikirlerimin keşiştiği yanlar var ikisinde de, çok siyasi konuşmaktan hoşlanan biriydim eskiden, artık değilim. Gruplar arasında belirli bir çatışma yok fakat ağırlığını hissettirmek isteyen insanlar var. Bu anlamda onlar da çok yüz bulamıyorlar açıkçası okuldan çünkü burada insanlar gördüğünüz gibi çok daha özgürler yani.” (Derya, İBÜ, Hukuk, 3)

BÜ'den Başak, kendi okulundaki öğrenci kulüplerinin dikey ve yatay sosyal farklılıklara göre düzenlendiğini düşünüyor. Ku-

l ppler gençlerin kategorileŖtiĐi alanlara d n Ŗme eğilimindedir. Yani bir  niversiteli gencin hangi kulübe devam ettiğine bakılarak, hangi zihinsel/eylemsel kategoriye ait olduğu söylenebilir. BaŖak'a göre, IŖletme Kulübü elit tabakadan gençlerin – Ğrenciler arasındaki tabirle tikilerin– takıldığı bir kul pken, Folklor Kulübü büyük oranda Kürtlerin etkinlik gösterdiği bir kulüptür. Lubunya Kulübü LGBT bireylere aitken, Sosyalist Fikir Kulübü Türkiye Komünist Partisi'ne yakın gençlerin etkinliklerini yürüttüğü bir kulüptür. BaŖak'ın bu saptamasına karŖın, aynı üniversitede okuyan Faruk, B 'ndeki pek çok kulübün eğlence düzenlemeyi amaç edindiğini ifade ediyor. Bunun sebebi Faruk'a göre, insanların B 'n  kazanmak için deli gibi ders  alıŖmıŖ olmalarıdır. B 'l  öğrenciler, eğlenmeye bu yüzden a tırlar. Faruk, bu sözlerine örnek olarak Y n-Eylem-AraŖtırma Kulübü'n  veriyor. Ona göre, bu kulübün yaptığı tek Ŗey, mekan kapatıp parti düzenlemektir. B 'den  iğdem de, Halk Bilimleri Kulübü'ne katılmak istediğini, deĐiŖik kültürlerle ilgili araŖtırmalar yaptıklarını sandığını, oysaki bu kulübün Halk Cephesi'ne bağlı siyasi bir kulüp olduğunu sonradan öğrendiğini söylüyor.

   Tıp Fakültesi'nde okuyan Alpaslan kendi okullarında gruplaŖmaların çok olduğunu ve her grubun farklı bir kulüp olarak örgütlendiğini belirtiyor. Kendisinin de etkin olduğu Türk Tarihi ve Sanatları Kulübü okulun muhafazakâr  Ğrencilerinin bir araya geldiği bir kulüptür. Etkinliklerinden bazıları ise, Doğu Türkistan Günleri ile Çanakkale gezileridir. Alpaslan bu etkinliklerle, kendi d Ŗ nceleri çerçevesinde bir sosyal bilinç uyandırmaya  alıŖtıklarını ifade ediyor. Alpaslan okulda faaliyet icra eden diğer kulüplerin de bağlı oldukları grupların amaçlarına göre etkinlikler düzenlediğini söylüyor.    Edebiyat Fakültesi'nde okuyan Mahmut ise gönüllülük aktivitelerini Ŗ yle anlatıyor:

“ArkadaŖlarımızla Büyük Osmanlı Topluluğu kurduk. Bu topluluk sayesinde biz de konferans gibi etkinlikler düzenliyoruz. Genelde belediyelerinin konferanslarına gidiyoruz. Bir olayı uzmanlarından dinlemek beni geliŖtiriyor. Burada bulamadı-

ğım şeyler de var, mesela memleketimde insanlar arası ilişkiler daha sıcak. Genelde aynı kültüre sahip olduğum, kendi fikrime yakın kişilerle arkadaş oldum. Hemşehri derneklerimizin etkinliklerine katılıyorum. İşin açığı farklı görüşten kimselerle konuşmadım. Bizim fakültede siyasal bir tartışma ortamından çok siyasal bir kavga kültürü var. Bir gruba yakınlaşmak istemiyorum, ben kendim olmak istiyorum. Ama muhafazakâr bir insanım, bu çerçevede olan aktivitelere katılıyorum.” (Mahmut, İÜ, Tarih, 2)

İdeolojik bir grupla kendini tanımlayan metropoldışı öğrenciler gibi, dinî cemaatlerde kalan metropoldışı üniversiteli gençlerin de kaldıkları yerler bu hobilerini gerçekleştirmede önemli belirleyiciler ya da yönlendiriciler oluyor. Mesela, hobilerinden birinin sinemaya gitmek olduğunu söyleyen ve Meşveret Cemaati'nde kalan İÜ'den Ayşen'in izlemek için sinemaya gittiği son film, kaldığı cemaatin kurucusu Said Nursi'nin hayatını anlatan 'Allah'ın Sadık Kulu'dur. Süleymancılar cemaatinde kalan İÜ'den Halim ise, kaldığı cemaatin sadece animasyon film izlemelerine izin verdiği, diğer filmleri izleyemediklerini belirtiyor. Aktivist tavrıyla öne çıkan İÜ'den Semra, tasarruf yapmak ve kapitalizme parayı kaptırmamak adına filmlerini evde ve genellikle online olarak izliyor. BÜ'den Faruk'un –üstte geçtiği üzere– yürüyüş dışındaki diğer serbest zaman etkinlikleri şunlar:

“Müziğe çok düşkünüm ben. Bizim üniversitede her hafta konser olur mesela, ilk defa klasik müziği burada dinledim. Hoşuma da gitti. Country müzik dinlemeye başladım. Sinema söyleşileri olur, film gösteri merkezinde, onları takip ediyorum. Bu sene okuldan uzağınız biraz ama gene de takip etmeye çalışıyorum. Charles Bukowski'yi, pek çok fikrini beğenmem de, okumak çok hoşuma gidiyor.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Faruk'la aynı okulda okuyan Başak ise, metropol kente geldikten sonra izlediği sinema türlerinin çeşitlendiğini, özellikle

slow sinema denilen ağır yapıtları izleyip üzerinde konuşabilecek bir kıvama geldiğini düşündüğünü söylüyor. Kitap okuma alışkanlığı –itiraf etmekten nefret etse de– epey azalmıştır. Başak bu durumu, kitap okumanın hızının şehrin hızına göre daha düşük olmasına bağlıyor. Metropol kentte maksimum hızda yaşanan bir hayatta, insanların –en azından kendisinin– kitap okumaya sabrının kalmadığını ifade ediyor. Metropolleşen bedenler, her şeyin şipşak oluvermesini bekliyor. Bu durum, bir yönüyle modern toplumun McDonaldlaştırıldığını iddia eden tezleri haklı çıkarıyor. Buna göre, günümüz toplumları aynen bir McDonald’s restoranında olduğu gibi verimlilik, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik ve insansız denetimin hüküm sürdüğü toplumlardır.⁸ Şipşaklaşan etkinlikler, verimli ve hesaplanabilir, öngörülebilir bir gündelik hayata tekabül edebiliyor. İstanbul’da Başak gibi gençlerin kitap okumaktan ziyade sinemaya gitmeyi tercih etmesinin bir sebebi de bu durum olabilir. Başak, İstanbul’a geldikten sonra değişen müzik kültürüyle ilgili şunları söylüyor:

“Rize’de yaşarken şehirde yabancı müzik dinleyen bendim herhalde diye düşünüyordum. Hani normalde kimse o tarz müzikler dinlemez, benim dinlediğim tarzda.. Ama buraya gelince o tarzın çok normal olduğunu fark ettim. Başka insanlar için çok şaşırtıcı bir şey bu. Diyorum ya hani çok ilgiliyimdir, bilirim yani. Kim, neredede, ne zaman çıktı hoşuma gider ama farklı daha güzel tarzların da olduğunu. Mesela jazz’ı, blues’u, ne bileyim Julie London’ı Frank Sinatra’yı. Onların da dinlenilebileceğini fark ettim. Hani Rize’de böyle bir aydınlanmayı yaşama gibi bir şansınız yok. Hani gittiğiniz zaman ya Demet Akalın’dır, ya Serdar Ortaç’tır çalan müzik. Ha bir de Cıvıllı İbo’su var tabii, o ayrı bir mesele.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

İÜ’den Zahit İstanbul’daki kültürel ortamın entelektüel gelişimindeki yol gösterici etkisini şöyle ifade ediyor:

8 George Ritzer, *Toplumsal Mcdonaldlaştırılması*, 2. bs., çev. Şen Sürer Kaya, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 44.

“Daha önce ne okuyacağımı bilmediğim için kitap okuma kültürüm gelişmemişti. İstanbul’a gelip üniversite çevresinden farklı insanlarla tanışınca, bu insanlardan bir şeyler kapmaya başladım. Seminerlere, sempozyumlara gidip gelmeye başladım, kitap fuarlarını takip etmeye başladım.” (Zahit, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

Roman okumaktan uzaklaşmak, üniversiteyi kazanan pek çok metropoldişi öğrencide görülen ortak bir eğilimdir:

“İstanbul’a gelmeden önce bol bol roman okurdum. Romanlar, biraz daha boş gelmeye başladı, artık. Kitap okumayı bırakıp daha çok geziyorum. İstanbul’u keşfediyorum şu anda.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

İÜ’den Eda ve Halim de, artık roman okumadıklarını söylüyorlar. Bu iki gençten Eda sosyalist bir grup olan Öğrenci Kolektifleri’yle, Halim ise dinî bir cemaat olan Süleymancılar’la irtibatlıdır.

“İstanbul’da kültürel alışkanlıklarım tabii ki değişti. Siyasi şeyler okumaya başladım. Taşrada her şeyin dergisi yoktur, tüm dergiler her yere gitmez. Gazetelerin eklerini veya istediğiniz kitabı bulamazsınız. Burada ise sahaflarından tutun, yabancı gazetelere kadar her şeyi çok rahat bulabileceğiniz, ulaşabileceğiniz yerler var. Bunları okumaya başladım. Roman okurdum, artık roman yerine siyasi ağırlıklı şeyler okuyorum. Müzik kültürüm değişti. Lisede pop dinlerken şimdi yabancı müzik, rock, özgün müzik dinliyorum. İstanbul’da caz varmış, caz diye bir şey bilmezdim onu öğrendim.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

“Roman okumayı bıraktım. Daha çok bilimsel eserler okumaya başladım. Bilim ve tarih dergilerini okumaya da İstanbul’da başladım.” (Halim, İÜ, Veterinerlik, 4)

BÜ’den Hebun, feminizmi İstanbul’da tanıdığını, buradaki belirli okumalara, belirli kadın çevrelerine dahil olduktan sonra feminizmi öğrendiğini belirtiyor. Hebun gibi, feminizmi İs-

İstanbul'da tanıyan Aycan da, bireysel kültürel etkinliklerini internetle arasına sınır koyarak gerçekleştirebildiğini ifade ediyor:

“Çok az kitap okuyordum, yurttan çıkmıyordun. Bunun sebebinin internette fazla vakit geçirmem olduğunu anlayınca, bilgisayarımı arkadaşşıma emanet ettim. Entelektüel yönüm ortaya çıktı, çok daha fazla kitap okuyorum artık, yurda daha az uğrayıp daha çok sosyalleşiyorum. Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde film bilet ücreti 2 TL, bol bol oraya gidiş film izliyorum. Memleketteyken Türk Sanat Musikisi, Klasik Nüzik ya da Beattles tarzı müzikler dinlerken, burada türkü dirlemeyi sevdim. Sokakta çalan grupları dinliyorum, yapıkları mızık hoş bence. Edebiyat kitaplardan ziyade sol düşünceye dair, feminizme dair kitaplar okumaya başladım.” (Aycan, BÜ, İktisat Hazırlık)

İÜ İlahiyat Fakültesi'nde okuyan kız öğrencilerin müzik anlayışlarında bir farklılaşma görülüyor. Semra İstanbul'a geldikten sonra sol görüşlü grupların müziklerini de dinlemeye başlamıştır. Semra, etnik müzikten de hoşlanmaya başladığını belirtiyor. Bahar ise, Rihanna ve Lady Gaga'yı dinlemekten zevk aldığını, kliplerini ise iğrenç bulduğunu ifade ediyor. Bahar'ın bu sanatçılara ilgisi de, İstanbul'a geldikten sonra artmıştır. BÜ'den Şermin, katıldığı kültürel faaliyetler dolayısıyla içinde yer aldığı ortam ve edindiği arkadaş grubunun fikirsel gelişimine de katkıda bulunduğunu şöyle belirtiyor:

“Folklor Kulübü'nde ud çalıyorum. Mutluyun bundan. Çok yoğun bir kulüp, bütün yıl müzik yaptık. Folklor Kulübü'nün genelde Kürt kulübü olduğu söylenir ama içinde olunca böyle olmadığını anlıyorsunuz. İlk geldiğimde çekinmişim ben, acaba dışlanır mıyım diye düşünmüştüm. Ama Türk veya başörtülü olduğum için hiç tepki görmedim, ben de onların Kürtlüğü veya solculuğu ile ilgili bir tepki geliştirmedim. İnsanlar birbirilerini kışkırtmadığı sürece uzlaşabilecekleri bir dengeyi yakalıyorlar. Memleketimde Kürt ya da eşcinsel birini görmemiştim. O yüzden de, homofobik ve ırkçı bir söylemi içselleştirmiştim. Boğaziçi Üniversitesi'nde okumak homofobi

ve ırkçılık gibi şeyleri atmama sebep oldu.” (Şermin, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 3)

Kültür-sanat faaliyetlerini takip etmeye çalışan bir öğrenci olan İÜ’den Alpaslan, okulun ve belediyenin etkinliklerine katılıyor. Alpaslan, İstanbul’un kültürel faaliyetlerin yoğunluğu açısından da mekânsal olarak ayrıştığını belirtiyor:

“Sanatsal faaliyetlerim, bulduğum zaman güzel eski İstanbul müzikleri, böyle neyzenlerdir, Türk Sanat Müzikleri falan, sazendeler tarzı İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin konserleri oluyor. Okulun şenlikleri oluyor. Bu faaliyetleri, kültür merkezlerinde dağıtılan kitapçıklardan öğrenerek takip ediyorum. Bizim yaşadığımız bu bölüm bilimsel ve sanatsal faaliyetleri geliştirmek adına çok iyi bir yer ya. Fatih, Suriçi kesinlikle. Başka hiçbir yerinde yok İstanbul’un.” (Alpaslan, İÜ, Tıp, 4)

BÜ’den Erdal, İstanbul’da yeni edindiği hobi olarak fitness’a gitmeye başladığını söylüyor. Erdal aynı zamanda Divan Edebiyatı ve sinema ile uğraşmaktan da zevk alıyor.

Üniversite öğrencilerinin sadece spor, magazin, müzik vs. gibi “hafif konular”la gündemlerini doldurduğunu iddia eden metropoldışı öğrenciler de vardır. Süleymancılar Cemaati’nde kalan Halim, bu konuda şunları söylüyor:

“Komünist olmayan veya Nurcu olmayan biriyle konuştuğumda, üniversite öğrencilerinin konuşmaya değer mevzuları konuşmak için çok yetersiz olduğunu gördüm. Gündemlerini spor, magazin ve müzik oluşturuyor. Oysaki benim bunlarla hiç ilişkim olmaz. Ben siyaset, din, tarih gibi konuları konuşmak istiyorum. Popüler kültürden etkilenmeyen çok az insan var. Bu insanların çoğunu da bence bizim yurtlardaki talebeler (Süleymancı Cemaati’nde kalan öğrenciler, AÇD) oluşturuyor.” (Halim, İÜ, Veterinerlik, 4)

Bazı metropoldışı öğrenciler de, İstanbul’da karşı karşıya kaldıkları çeşitli sebeplerden dolayı lise yıllarındaki hobilerini bile yapamadıklarını anlatıyor. İBÜ’den Müge, ders yoğunluğun-

dan dolayı, var olan bazı hobilerinden uzaklaşmış, devam ettirdiği hobilerinden bazılarının içeriğini ise eğlence odaklı hale getirmiştir:

“Tennis oynuyordum, buraya gelince onu bıraktım. Hukuk okumasaydım, daha sosyal olurdu. Lisedeyken çok satan romanları okuyordum, artık muhalif yazarları takip ediyorum. Lisedeyken korku filmleri izlerdim, artık filmleri eğlenebilmek için izliyorum. Romantik komedi filmleri izlemeyi seviyorum.” (Müge, İBÜ, Hukuk, 3)

İÜ’den Zekeriya ise, derslerinin yoğunluğu ve öngörülemezliği sebebiyle hobileriyle ya da gönüllülük faaliyetleriyle meşgul olamadığını ifade ediyor:

“Dört sene geçti bakın hani nasıl geçti bilemiyorsunuz. Isındınız ettiniz derken dersler falan. Göz açıp kapayınca kadar geçiyor. Bu sene başladı mesela, bu seneyi bitirdik hala ne oldu, ne bitti. Hata bizde de var. Hani bizim de çok boşa geçirdiğimiz zaman oluyor ama. Bu gerçek hani, sistem bunu gerektiriyor yani. Mecbur gibi bir şeysiniz. Hani bir şeyler ne bileyim. Bir de gerçekten bu okula gelen beyinler harcanıyor yani. Ben kesinlikle bunu arkadaşlara da söylerim. Bu hani Türkiye’nin, diğerlerini de aşağılamak, kötülemek tarzında söylemiyorum, en değerli beyinlerinden topluyorsunuz yani. İlk 1.500’ün 500’ünü alıyorsun yani. Bu kolay bir şey değil. Hani Türkiye’nin o iki milyon içinden ilk 1.500’ün 500’ünü alıyorsun. Bu beyinleri niye harcıyorsunuz, buraya gelen adam kapanıyor. Mesela, iki ay ders çalışıyoruz, sonra bir ay boş geçirelim diyoruz. Ama mesela bir ay mesela kursa gidiyoruz sonra iki ay daha ders çalışacağız diyoruz, kursa devam edemiyoruz. Belirli bir programımız olsa, ona göre ders çalışsak belki bazı şeyler daha güzel olur.” (Zekeriya, İÜ, Tıp, 4)

İÜ’den Taner, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli metropoldışı bir öğrencidir. Taner, metropol kentin mekanlarına erişim ve ulaşım sıkıntısı yüzünden sosyal faaliyetlere katılımını kısıtlamak zorunda kalıyor:

“Memleketimde ulaşım bir engelli için zor olduğundan, neredeyse hiçbir sosyal faaliyete katılmıyordum. Merkeze gitmek için taksi tutmam ve her seferinde elli, altmış lira vermem gerekiyordu. Aslında başka bir şehre okumaya gitseydim, hiçbir yere erişemezdim. Kendi memleketimde hiçbir toplu ulaşım aracını kullanamıyorum mesela. Burada ise, arkadaşlarımla satranç oynuyorum, sinemaya ve tiyatroya gidiyorum. Ayda bir Taksim’e gideriz. Aslında ben her akşam İstiklal’e gitmek isterdim ama metrobüse tehlikeli bir yoldan ulaştığım için ancak ayda bir gidebiliyorum. Gitmek istediğim birçok yere ulaşım imkanlarına erişim engelleri yüzünden gidemiyorum. Kampüste şu anda çalışma var, orta kapıdan çıkış rampayı kapatmışlar, beton dökmüşler oraya. Ana kapıdan çıkmam gerekiyor. 1,5 km fazla yol gitmem lazım kampüsten çıkmak için. Bu kadar olumsuzluk öfke yaratıyor, bazen oturup küfür ediyorum. Ama aynı durum bana güç de veriyor.” (Taner, İÜ, Kimya Mühendisliği, 4)

Metropoldışı öğrenciler, memleketlerinde daha önce bulamadıkları ölçüde bol ve –çoğu zaman– ucuz bu faaliyetlere mümkün olduğunca katılmaya çalışıyorlar. Özellikle herhangi bir dinî ya da ideolojik gruba ilgili olmayan öğrencilerin, gönüllülük ve hobi faaliyetleri kadar, sanatsal ve bilimsel faaliyetlere de önem verdikleri görülüyor. Bu durumun temel sebebi, kendilerine ayıracak daha fazla zamana sahip olmalarıdır. Ayrıca bir dinî ya da ideolojik gruba üye olanlar da, kendi görüşleri doğrultusunda bir seçmece içerisinde sanatsal ve bilimsel faaliyetleri takip etmekte veya bu tür faaliyetleri bizzat kendileri üretiyorlar. Metropoldışı öğrencilerden bazıları ise, maddi imkansızlık, zaman yokluğu ya da bedensel engellilik gibi sebeplerden ötürü kültürel faaliyetlere katılamıyorlar.

Metropol Kentte Cinselliğin Yeniden Biçimlenmesi

Metropol kent, taşradan gelen metropoldışı öğrencilerin cinselliğe ve ilişkilere yaklaşımlarını yeniden biçimlendiriyor. Bu öğrencilerin kadın-erkek ilişkileri ve eşcinselliğe bakışları, metropolleşme süreçleriyle doğru orantılı olarak değişime uğruyor. Burada daha önce karşılaşmadıkları sosyal gruplarla karşılaşan öğrenciler, taşranın da metropolleşme aşamasına girdiğini ifade ediyor. Bu çalışma çerçevesinde metropoldışı öğrencilerin anlatımları çerçevesinde öncelikle taşranın nasıl metropolleştiğine ve bu öğrencilerin kadın-erkek ilişkilerine bakışlarındaki farklılaşmalara ve LGBT öğrencilerin örgütlenme deneyimlerinin kendilerini ne ölçüde etkilediğine değinilecek.

Foucault, kişiyi sınıflandıran, onu kişiliğiyle işaretleyen, onu kimliğine bağlayan, başkalarının ve onun kendisinde kabul edeceği hakikat kanununu ona dayatan ve tüm bunları yaparak gündelik hayata kendini doğrudan uygulayan bir iktidar şekli¹ ayırt eder. Bu iktidar şekli, bireyleri özne (subject) yapar. 'Özne' kelimesinin, kontrol ve bağımlılık yoluyla başka birine tabi ve kendi kimliğine bir vicdan ve öz-bilgi yoluyla bağlanmış olmak üzere iki anlamı vardır. Her iki anlam da

1 Michel Foucault, *The Subject and Power*, Critical Inquiry, c. 8, sayı 4 (Yaz, 1982), Chicago, The University of Chicago Press, 1982, s. 781.

iktidarın boyun eğdiren ve tabi kılan türünü akla getirir. Foucault, İnsanları özneye dönüştüren üç ayrı nesneleştirme modu olduğunu ileri sürer. 1) Kendilerine bilim statüsü vermek için çabalayan inceleme modlar: Mesela konuşan özne, genel gramer, filoloji ya da dilbiliminde; üretken özne, emek harcayan özne iktisat ve servet analizinde; sırf yaşıyor olma durumu doğa tarihi veya biyolojide nesneleşir. 2) Özne kendi içinde veya başkalarından 'bölücü pratikler'de bölünme sürecinde nesneleşir. Mesela deli ile akıllı, hasta ile sağlıklı ya da suçlu ile 'iyi çocuklar' gibi. 3) Bir insan kendini bir özneye dönüştürür. Mesela, cinsellik alanı ele alınırsa, insanlar kendilerini 'cinsellik' özneleri olarak nasıl kabul ettiklerini gösteren cinsellik kaynağı.² Foucault'nun insanın kendini özneye dönüştürme süreci olarak son nesneleştirme türü, metropolde üniversiteye yeni başlayan metropoldışı öğrencilerin kendilerini bir üniversite öğrencisine ya da bir metropol kentlisine dönüştürme sürecini de açıklayabilmektedir. Çünkü, bu öğrenciler kendileri ile metropol kentli ve üniversiteli kimliğine sahip olmuş öğrenciler arasındaki bölücü pratiklerin de farkındadır. Kendilerini özneleştirme sürecinde bu bölücü pratikleri aşma veya kendi lehlerine bu pratikleri içselleştirme kaygısında olabilirler. Bu pratikler, bazen bizzat metropol veya üniversite yönetimi tarafından yazılı bir mod olarak verilir. Tüm bu süreçlerde genel olarak metropoldışı lise öğrencisi metropollü bir üniversite öğrencisi haline evrilerek, özel olarak ise dini, etnik, ideolojik ve cinsel bir kimlik içinde özneleşerek nesneleşir. Üniversite ve metropol ortamlarının –Goffman'ın deyişiyle setlerinin– uyguladığı bu iktidar şekli, metropoldışı öğrenciye onu işaretler ve ona farklı bir kimlik dayatır. Öğrencinin gündelik hayatını hedef alarak, onu kontrol ve bağımlılık yoluyla kendine tabi kılarken kendi kimliğine de bağlanmasına da sebep olur. Böylece metropol kentte üniversite eğitimi alan metropoldışı öğrenciler dinî, ideolojik, etnik, cinsel vs. bir kimliğin öznesi olarak nesneleşir ve özneleşerek nesneleşen bu gençler yarı şeffaf akran kabilelere bölünür. Bu bağ-

2 Foucault, A. e., s.777-778.

lamda siyasi bir programa dahil olsun ya da olmasın, metropol üniversite kampüslerinde LGBT öğrenciler yarı şeffaf bir kabileye tekabül edebilir.

Örneklem içerisinde yer alan gençlerin cinsellik üzerinden gelişen ilişkiler hakkındaki genel tutumu özgürlükçü olarak nitelenebilir. Metropoldışı öğrenciler, cinselliğin özgürce yaşanması gerektiğini ifade etmekle beraber, bu konudaki aleniyetten ise rahatsızlık duyuyorlar. Özellikle dinî semboller taşıyan kadınların cinselliğini alenileştirmesini hoş karşılamıyorlar. Bu bağlamda metropoldışı öğrencilerin metropol ortamında tampon mekanizmalar çerçevesinde açıklanabilecek tepkiler geliştirdiği görülüyor.

Metropolleşen taşra ve kadın-erkek ilişkilerine bakıştaki değişim

Metropoldışı öğrenciler, metropoldeki tüketim alışkanlıkları ve ahlaki kriterlerin taşradakilerle giderek benzeştiğini ifade ediyorlar. Bu durumun bir sebebi üreticilerin reklam ve bayilik yoluyla taşraya inmeleri, diğeryse geleneksel olmayan tüketim kalıplarının taşraya açılan üniversitelerin öğrencilerinin eliyle yaygınlaşması ve sıradanlaştırılmasıdır. Mesela İÜ'den Hale, memleketi Bingöl'de sokağa çıkarken eşofman giymenin nasıl "normalleştiğini" anlatıyor. Üç-dört yıl önce şehir çapında konuşulacak bir mevzu haline gelebilecek bu olay, bugün itibariyle çok da ilgi çekmeyecek bir hal almış. Hale, Bingöl'de şehre üniversite açılmasının akabinde son üç yılda kıyafet, saç kesimi vs. bakımından "farklı tipler" görmeye başlamış. BÜ'den Nihal de, Hale ile benzer tespitlerde bulunuyor:

"Benim ailem ilçede yaşıyor. Çok küçük bir yer ama oraya açılan üniversite birimleri oradaki sosyal yaşamı bile değiştirdi. Kız ve erkek öğrencilerin el ele dolaşmasından, ilçe gençleri de feyz aldılar. Ama tabii ki, kız-erkek ilişkileri açısından yine de çok rahat bir yer değil. Çünkü herkes birbirini tanıyor. Fakat burada kimse kimseyi tanımıyor ve bunun verdiği rahat-

lıkla insanlar daha rahat davranabiliyorlar.” (Nihal, BÜ, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 1)

Liseye ilk başladığı dönemlerde memleketinin en işlek caddesinde dekolteli kadın görmediğini söyleyen İÜ'den Emin artık bu tür durumları kendi memleketinde bile kanıksadığını ve şehrindeki bu değişimin kendisini üzdüğünü ve kızdırdığını ifade ediyor. Emin, memleketi Konya'ya devletin ve özel sektörün yeni üniversiteler açmasını, memleketine karşı planlı bir ahlak bozma operasyonu olduğunu düşünüyor. Emin'e göre mesela özel üniversitelere, elit tabakanın çocuklarının geleceğini ve mesela bunlar mini etek giydiklerinde oluşacak mahalle baskısını takmayacaklarını, özgürlüğü merkeze alan bir tavır geliştireceklerini, bu yüzden de yaşadığı şehirdeki dinsel görünümünün erozyona uğrayacağını düşünüyor. Kendi özgürlüğüne düşkünlüğünden dolayı kaldığı dinî cemaatten birkaç kez çıkarılan ve kendi ifadesiyle cemaat içerisinde “bölgeden bölgeye sürülen” Emin'in başkalarının özgürlükleri söz konusu olduğunda taşradan getirdiği kültürel kodları bu denli öne çıkarması ilginç olsa da, bu türden tepkiler bağlamında tekil örnek değildir. Taşrada üniversite okumaya gelen öğrencilerin bir tür “değişim/dönüşüm faili” yahut “hız belirleyicileri”³ olarak çalışmaları, sadece bazı muhafazakâr metropoldışı üniversite gençleri arasında değil, ülke çapında kamuoyu önünde de tartışılan bir husus haline geliyor. Bu bağlamda, Yeşilay Mardin Şube Başkanı Lutfü Günlüoğlu gazetelere yazılı bir açıklama yaparak, Artuklu Üniversitesi'nde okuyan ve kent dışından gelen öğrencilerin, kente ahlaksızlık getirdiğini ve kentteki manevi çöküntüyü hızlandırdığını savundu. Mardin'de, gün geçtikçe hızlanan ahlaki çöküntünün ve manevi huzursuzluğun, herkesi derinden etkilemeye başladığını öne süren Günlüoğlu'nun, bir an önce

3 Hız belirleyicileri (*pacesetters*) kavramı, akademik tartışmalarda her ne kadar yüksek prestijli üniversitelere içkin olarak gündeme gelse de, bizim çalışmamızda da yeni açılan üniversitelerin mezun ve öğrencilerinin de kendi toplumlarında kültürel değişimin öncü grubu ve hız belirleyicileri oldukları görülmüştür. Krş.: David Yankelovich, *New Rules Searching for Self Fulfillment in a World Turned Upside Down*, New York, Random House, 1981, s. 33.

tedbir alınmasını istediği açıklaması gazetelere yansıdığı kadarıyla şöyleydi:⁴

“İlimize üniversite kararı çıktığı zaman küçük-büyük hepimiz çok sevindik. Artık çocuklarımız kendi memleketlerinde okuyabileceklerdi, ya da yakın illerden Mardin’e öğrenci gelecek, Mardin her yönden gelişecekti. Gerçekten de böyle oldu. Mardin her geçen gün gelişmeye başladı. Öyle bir gelişti ki, bu gelişme beraberinde birçok ahlaksızlığı da getirdi. Artık kız-erkek gençlerimiz özgürlük ve medeniyet adına el ele, kol kola, sarmaş dolaş, ulu orta gezmeye, gün ortasında herkesin önünde hayasızca sevişmeye başladılar. Büyükşehirler Ankara, İstanbul ve İzmir’deki gençler arasındaki hayasızlık manzaraları Mardin’de de sık sık görülmeye başlandı. Önce el ele, sonra sarılarak, sonra da dudak dudağa öpüşerek fiilî zinaya doğru gidiliyor. Derhal bu ahlaksız davranışların önüne geçilmelidir. Bu kendini bilmez kişiler her yerde uyarılmalıdır.”

Görüldüğü üzere hem metropolde okuyan taşralı bir öğrenci hem de taşradaki bir STK temsilcisi, şehirlerine açılan üniversiteye gelen öğrencilerin, metropol kente ait yaşam tarzına dair öğeleri –ona göre hayasızlık manzaralarını– yaşamaya çalıştıklarını düşünerek, bu durumdan duydukları kaygıyı açıkça ifade ediyorlar. Bu bağlamda, Türkiye’nin hemen her tarafında ahlaki kriterlerin, tüketim kalıpları ve metalarının, daha geniş bir söylem içerisinde hayat tarzlarının kamusal alanda kullanımlarının gittikçe farklılaştığı ve metropol kentteki sınırlara doğru genişlediği ileri sürülebilir. Metropol dışı üniversite gençliğinin metropolleşme sürecinde cinselliğe dair görüşleri büyük oranda değişmekte/dönüşmektedir. Bu bağlamda metropol dışı öğrencilerin içlerinde taşıdıkları taşranın da metropolleştiği iddia edilebilir. Bu süreç çeşitli beklenti, teşvik ve engellenmeler sarmalında üretiliyor ve yeniden üretiliyor. Mesela metropol dışı gençlerin akademik olmayan beklentilerinden birinin, üniversite ortamında daha rahat flört edebilmek olduğu söyle-

4 “Üniversiteyle Başlayan Gelişme İlimize Ahlaksızlık Getirdi”, *Radikal* gazetesi, 30.10.2012.

nilebilir. İÜ'den Elif, üniversiteye gelen öğrencilerin kendilerine daha önce öğretilenler sebebiyle, üniversite ortamını bir tür "aranma" ortamına çevirdiklerini düşünüyor:

"İnsanlara cinselliklerini tanıdıkları dönemlerde, onlara ilköğretimde bunu yaşamayın, lisede bunu yaşamayın, üniversitede zaten yaşınızda uygun olacak hem de daha bilinçli insanları bulacaksınız, orada yaşarsınız deniliyor. Öğretmenler, aileler, çevremizdeki insanlar bunu söylüyor. Üniversiteye gelince de insanlar, affedersiniz ipi salınmış köpekler gibi, fıldır fıldır araniyor." (Elif, İÜ, Maliye, 1)

Metropol kentte üniversite okuyan bir öğrencinin birileriyle çıkması yakın çevresi tarafından da beklenir olmuştur. BÜ'den Ozan yoğun aktivizmi içerisinde kız arkadaş edinmediğini belirterek, bu durumu ailesine anlatamadığını söylüyor:

"Ben diyorum ki; benim kız arkadaşım olmadı anne diyorum. Oğlum bak bizi kandırıyorsun falan filan. Çünkü benim arkadaşlarım var burada, onların ailelerinden görüyorlar. Hatta onların aileleri biraz daha mütediyyin, onların çocuklarının yaptıklarını görünce bizimkiler de bizim çocuk da yapabilir yani, o da genç falan filan diyorlar. Ama inandıramıyorum yani, o derece yani." (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

Ozan mülakatın devamında bu algının nedeni olarak, flörtün reklam panolarından televizyon dizilerine kadar görünür hale getirilerek özellikle gençlere kendini dayatmasını dile getiriyor. Yani, bir simülark flört kendisini medya araçları yoluyla bir hakikat olarak sunuyor, yaşam ve medya birbiri içinde yenisinden eriyor.⁵ Bu nedenle, metropoldışı öğrencilerin başta ailesi olmak üzere yakın çevresi, onun metropol kentte mutlaka bir ilişki edindiğini düşünüyor, öğrenci böyle bir ilişkisi/flörtü olmadığını söylediğinde ise ona inanılmıyor. Simülakr haline getirilen muhayyel bir ilişki/flört, kendini bir hakikat olarak gündelik hayata dayatıyor.

Muhafazakâr değer yargılarını hayatına hâkim kılmaya çalış-

5 Baudrillard, A.e., s. 56.

tığını ifade eden IÜ'den Hale üniversiteli bir gencin cinselliği yaşaması konusunda özgür olması gerektiğini düşünüyor. Ama bahsi geçen değer yargıları sebebiyle, kendisi bu konuda daha dikkatli oluyor. Ona göre başında taşıdığı başörtüsü, bu noktada kendisine yükümlülükler yüklüyor. Hale, kampüste öpüşen bir çift gördüğünde kızın başı açıksa rahatsızlık duymayacağını buna karşın başı kapalıysa rahatsız olacağını belirtiyor. Bu durumunu “dar kafalılık” olarak nitelendirse de, kendisi için yaşanan gerçekliğin böyle olduğunu söylüyor. Hale, öpüşen çiftin erkeğinin herhangi bir dinî sembol taşıması halinde –mesela sünnete uygun biçimde kesilmiş sakalı olması, vb.– herhangi bir rahatsızlık duymayacağını da ayrıca ifade ediyor. Hale'nin, kişisel tercihinin ona yüklediği sorumluluğu kendine benzer olanlarla paylaşarak ya da paylaşmayı isteyerek azaltma yönünde bir taktik geliştirdiği söylenebilir. Kıray'cı anlamda ahlaki tampon mekanizmalarını işler hale getiren Hale'ye göre, kadın, özellikle de başörtülü kadın “daha ahlaklı olmak” zorundadır. BÜ'den Ozan da, Hale gibi düşünüyor. Ona göre, üniversiteli öğrenciye cinselliğe dair dışarıdan herhangi bir kod dayatılmamalı ama öğrencinin de kendine dair sınırları bulunmalıdır.

“Eğer cinselliğe dair bir kural varsa o insanın içinde olmalıdır. Bu vicdan oluyor sanırım. Ölçü olarak ahlak kurallarını kabul etmiyorum bu mevzuda. Eğer kişinin gönlü rahatsa istediğini yapmalı. Cinsellik aynı zamanda bir insanın en zayıf olduğu anıdır. Hiç tanımadığın biriyle ilişkiye girmeyi çok yanlış karşılıyorum. İnsanın kendini nasıl bu denli açabildiğini merak ediyorum. Aslında bir ilişkide bedeninden daha önemli şeyler paylaşıyorsun, duygularını mesela.” (Ufuk, IÜ, Matematik, 1)

Bazen metropol kente yapılan bir ziyaret dahi, insanların daha serbest hareket etmelerine sebep olabiliyor. Hale'nin kuzeni imam nikahlı nişanlısıyla kendisini ziyarete geldiklerinde, İstanbul'da ele ele tutuşarak gezmişler. Hale, onları kendisinin yanında el ele tutuşarak gezmelerine çok şaşırdığını ifade ediyor. Metropolde yaşamanın, insanın üzerindeki sosyal baskıları azaltıcı etkisi bu örnekte de görülüyor. İBÜ'den Derya da, Ha-

le'den çok farklı bir hayat görüşü ve tarzına sahip olmasına rağmen cinsellik konusunda aynı fikirdedirler. Derya da, insanları cinselliğe dair sınırları olmaması gerektiğini düşünüyor.

Bazı metropoldışı öğrenciler için, nikah cinselliğin ön şartıdır. BÜ'den Cansu, Said Nursi'den bir iktibas yaparak cinselliğin yaşanmasını evlilik akdine bağlıyor ve bazı muhafazakâr gençler arasında ailelerinden habersiz yapılan dinî nikah uygulamasını eleştiriyor:

“Helal daire kafidir, keyfe kafidir. Ama aileye söylemeden kıyılan dinî nikahı, nikahlanmak olarak görmemek lazım. Ama evlenebilir mi insan, evet evlenebilir. Abimin kaldığı yurttta, ‘evlenmek isteyen sponsor oluruz’ demişler mesela.” (Cansu, BÜ, Psikoloji, 1)

Kendisini dindar ve muhafazakâr olarak tanımlayan Zahit, dinî nikahlı beraberliklere karşı çıkıyor:

“İnsan yeryüzüne indirilmiş, iradesi ve beyni olan bir halifedir. Cinsellik olmalı, insan kendini son sınıfa kadar bağlayamaz. Ama bir sistem dahilinde, nikahlı bir beraberlik yaşamalı insan. Dinî olarak bile değil, isterse resmî nikah yapsın. Ama bir gün orada, diğer gün burada olmak hayvansallıktır, insanı Haviyelere (Cehennem tabakası, AÇD) götürür. Sadece dinî nikahlı beraberlikleri erkeklere güvenmediğim için uygun bulmuyorum. Bir kadını kullanıp, sonra boşayıp gitmeye yol açıyor çünkü bu zamanda sadece dinî nikah yapmak.” (Zahit, IÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

IÜ'den Emin, İstanbul'un ortamının kendisini her an günaha sevk edebilecek bir yapıda olduğunu düşünüyor:

“İstanbul'da her ne kadar bir doygunluğa erişmiş olsak da, sokakta gördüğüm kadınların bazısından çok etkileniyorum. Böyle durumlarda, günah işlediğimi düşünüyorum. Tövbe edip, Allah'tan helalini istiyorum. Nefsimin o düşüklüğü göstermemesini istiyorum. Yani birinden etkilenip de, ona kendimi kapırmamaya azmediyorum.” (Emin, IÜ, İlahiyat, 3)

Ragıp, metropoldışı öğrencilerin içlerinde kaldıkları dinî cemaatlerin okudukları fakültede nasıl davranmalarına ilişkin bazı kurallar koyduğunu belirtiyor:

“Cemaat İstanbul’da yaşama dair bazı şeyler söylüyor. İstiklal Caddesi’ne fazla çıkmayın, eğlence yerlerinde gezmeyin derler. Kız arkadaşlarınızla muhabbet dahi etmeyin derler. Not alışverişine bile olumlu bakmıyorlar. Belki de haklılar, meşguliyet veriyor çünkü. Geçenlerde Hüdayi Cemaati’nden bir arkadaşla konuşuyordum. Onun kız arkadaşı var, tabii ki kendi cemaatinden gizliyor. Çünkü hiçbir cemaat böyle bi şeye izin vermez. O arkadaşım bana, eskiden haftada iki kitap okurken artık bir kitabı bile bitiremediğini söyledi. Öyleyse telefonla daha az konuşup, daha az mesajlaşmalısın dedim.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

Ragıp’ın söylemlerinde de görüldüğü üzere, metropoldışı öğrenciler kendilerine dayatılan hususlarla başa çıkmanın bir yolu olarak bu hususları mantığa büründürüyor.

İÜ’nün İlahiyat Fakültesi’nin tamamı ile Eğitim Fakültesi’ne bağlı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümlerinde eğitim ve dinlenmeye ayrılmış kamusal mekanlar –sınıflar, amfiler, kantinler vs.–, cinsiyet bazında ikiye ayrılarak haremlik ve selamlık kullanılıyor. Bu duruma istisna teşkil edebilecek De Certeau’cu anlamdaki “kullanım”lar –eylem,uygulama ve üretme tarzları–,⁶ bazen bizzat üniversite hocaları tarafından direkt olarak “düzeltiliyor”.

“Haremlik-selamlık olarak oturuyoruz. Burada kendi içerisinde bir rahatlık sağlıyor. Cemaatte kalan arkadaşlar genelde bizlerle ve diğer arkadaşlarla fazla muhatap olmazlar. Sınıf içerisinde hocaların da, bir erkekle bir kız öğrencinin ortalamasının üstünde samimiyet geliştirmesini gerek bakışlarıyla bazen de sözleriyle tenkit ettiğini anlayabiliyor ve görebiliyoruz. Bu ayrımı hocalar da destekliyor yani. Toplumun da kriterleri var tabii, dinle alakadar olduğunuzda dikkat etmeniz gere-

6 De Certeau, A. e, s. 104-105.

ken ölçüler oluyor. Başörtüsüz bir arkadaşımız var, hocalar bu konuda da memnuniyetsizliklerini ortaya koyabiliyorlar. Arkadaşlarımız arasında bir sıkıntı oluşturmuyor ama bu durum. Aslında erkek ve kızların bu kadar ayrı olması ne kadar iyi bilmiyorum. Az önce lavaboda bir konuşma geçti. Kızların karşı cinsi tanınamaları kendilerini saçma sapan bir korkuyla örmelerine sebep oluyor. Tanımanın bir ölçüsü olmalı, bunu dindar kesim hep atlıyor. Sonra bir şeyle karşılaştığı zaman kadınlar daha saçma tepkiler veriyor. Karşı cinsi tanımayı bastırıldığı için, tanınması gerektiği zaman da saçmalayabiliyor. Daha uç noktaya gidebiliyor. Anormal durumlar var tabii, bu durum normal değil. Erkek arkadaş ders notu istiyor mesela, kız o durumda bile saçma sapan tepki verebiliyor, böyle durumlar da oldu. Kız hiç konuşmadan sadece notları uzatıyor falan.” (Nejla, İÜ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 2)

İÜ DKAB bölümünde okuyan Nejla, bölümündeki bu uygulamanın ne kadar sağlıklı olduğuna dair fikir jimnastiği yaparken, İÜ İlahiyat Fakültesi’nde okuyan Emin, kadın-erkek ilişkileri konusunda okuduğu fakültede var olan mekansal ayrımı dahi yeterli görmüyor. Mesela, “Kantinde kızların kendilerini erkeklere göstermeye çalışmasını, erkeklerin kızlara yaranmak için artist artist dolaşmalarını görmüşsünüzdür” dediğinde, mülakatçı kendi gözleminin kızların ve erkeklerin birbirinden ayrı masalarda oturmak durumunda kaldığı bir kantin olduğunu söylemiştir. Emin ise, sözlerine şöyle devam etmiştir;

“Öyle baktığınız zaman ikisi de ayrı duruyor değil mi, peki bunların gözleri yok mu? Kız oturmuş orada mal gibi erkeğe bakıyor, erkek oturmuş mal gibi başka bir kıza bakıyor. Kantinde herkes birbirini kesiyor. İlahiyat’ta bu daha çok, ben insanları izlemeyi severim.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

Emin, kantinde “kız ve erkeklerin birbirini kesmesi”nin İlahiyat Fakültesi’nde daha çok olduğunu ifade ettikten sonra, üniversitedeki diğer fakültelerde okuyan öğrenciler hakkındaki fikirlerini şu şekilde dillendiriyor:

“İlahiyat hariç diğer üniversitelerde kızlı-erkekli tanışıklıklar okul ortamında eğlencelere dönüşüyor. Dışarıda beraber gezmeye başlıyorlar. Daha sonra Taksim’de bara gidiyorlar, hatta daha sonra en çirkef hallerine kadar gidiyor iş. Çirkef hallerden kastım, işin cinsellik boyutu. İstanbul’un bu hallerine kapılmamak lazım. Daha ilerisini söylüyüm, bazı bölümlerde üniversite okuyup da bakire olarak çıkan kız oranı %15-20 arasında. Bunları bize işin içindeki büyüklerimiz anlatıyor, biz de takip edebiliyoruz. Ben Gülen Cemaati’nin evlerinden geliyorum, daha farklı kişilerle muhatap oluyorum. Üniversite ortamının nasıl olduğunu pek çok kişiye sordum. Geçen sene, Bahar Şenliği’ne de gittim. Feridun Düzağaç’ın konseri vardı. Kızlı-erkekli herkes bir köşede aşk hayatı yaşıyorlardı, konser bahane, gecenin karanlığı, ağaçlar, yeşillik, zaten kimsenin umurunda değil, herkes sevişmenin derdindeydi. Gençliği bu hale getirdiler. Bu bence çürümüşlüğüñ ötesinde. Çoğu şehir dışından gelmeydi, biz buraya eğitim için gönderiliyoruz. Sadece İstanbul’a gelip, Taksim’e çıkılmaz mı, bara gidilmez mi, Bebek’te gezilmez mi, Boğaz’da o yapılmaz mı, sahil kenarında sevgilinle oturulmaz mı, Yıldız Parkı’nda sevgiliyle gezilmez mi diye fanteziler üretiliyor. Millet de hayatı sadece o yönde düşünüyor, oysa buraya geliş amacını, eğitimini bir kenara bırakıyor.” (Emin, İÜ, İlahiyat, 3)

Cinsiyet bazında ayrımcılığın doğal ve dinî olduğunu savunan Emin’in verdiği örnek ilginçtir. Memleketi olan Konya’da şehrin ana pazarı işlevini gören Kapu Cami civarının otuz yıl öncesine kadar “Erkek Mahremi” sayıldığını, bir kadının buraya asla giremediğini, buradan geçmek isteyen kadınlara kezzap atıldığını söylemiştir. Bu olayı canlı şahitlerinden duyduğunu ifade eden Emin, kadınlara erkeklerin arasına girdiği için kezzap atılmasını takdirle anlatıyor. Emin’in şikâyet ettiği hususlardan birisi, memleketinde kurulan üniversitenin etrafında gelişen mahallelerin, “kızların ve erkeklerin cirit attığı, gezip oynadığı birer harabeye dönüşmesi”dir.

Gençlerin cinsel hayatına dair sınırları aşmaları ve insanların

cinselliklerini özgürce yaşamaları gerektiğini savunan BÜ'den Erdal, mülakatın başka bir yerinde ise evleneceği kadının bekaretinin kendisi için önemli olduğunu söylüyor. Özgürlükçü bir ahlak söylemiyle klasik ahlak anlayışının arasında kaldığını ifade eden Erdal, bu tutumunun fazla yozlaşmaya bir tepki olduğunu belirtiyor. Erdal bu şekilde, ahlak görüşü ve tutumuna dair her ne kadar çelişik tepkiler geliştirse de, metropolleşme sürecini bunalımsız olarak atlatmasını sağlayacak bir tür tampon mekanizma çerçevesinde hareket ediyor. Benzer bir mekanizma özellikle metropoldışı kadın öğrenciler tarafından farklı bir çerçevede geliştiriliyor. Mesela BÜ'den Çiğdem kadının cinselliğe bakışının erkekten farklı olduğunu vurgulayarak, şunları söylüyor:

“Bir kadın cinselliğini yaşarken sevmeyi, değer verilmeyi ister. Saygı duyulduğunu hissetmeyi ister. Karşısındaki erkeğin sadece bir ihtiyacını giderdiğini değil onla böylesine özel, böylesine güzel ikisine de mutluluk veren bir şeyi yaşıyor olmasının farkında olunmasını istiyor. Bir kadın bunun dışında bir cinsellik yaşıyorsa, bu durumun onun kadınlık duygularına zarar verdiğini düşünüyorum. Kadının doğasına aykırı bir durum bu.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

Kendini sosyalist ideoloji ile tanımladığını ifade eden İÜ'den Eda, kadın bedeninin metalaştırılmasına karşı olduğunu belirttikten sonra metropollü bir sevgili edindiğini fakat kendisini bu ilişkiyle tanımlamadığı için hayatının merkezine sevgilisini koymadığını söylüyor:

“Üniversitede daha özgürlükçü bir ortam olduğu için, burada yaşayan insanların da cinselliği daha özgür yaşadıklarını düşünüyorum. Bunun özel olduğu durumlar olmalıdır. Kadın bedeninin metalaştırıldığı, basitleştirildiği, alaçık edildiği bir ortam olmaması gerekiyor bence. Tam tersine kadınların bu konuda daha bilinçli olmaları gerekiyor. İstanbullu bir sevgilim oldu. Hayatımın merkezine koymadım onu. O hayatıma geldikten sonra ben o ilişkiyi yaşamaya başladım. Hayatımı güzel-

leştirir, hayatıma renk katar, birbirini sevmek çok güzel duygulardır. Ama kendimi onunla var etmiyorum sonuçta.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

Çiğdem ve Eda’nın sözleri tekrar gözden geçirildiğinde, metropol kentte kadının özgürlükçü ahlak söylemlerinden daha olumsuz etkilenen taraf olduğu ortaya çıkıyor. Bu durum, bir yandan serbest ilişkiyi savunan ama evleneceğı zaman bakire bir eş almak istediğini söyleyen Erdal’ın ahlak çelişkisinde de kendine yer buluyor. Metropoldışı öğrenciler her ne kadar cinselliğı herkesin istediğı gibi yaşaması gerektiğı söylemini dile getirseler de, metropol kente göre daha kapalı bir kültürel yapıyı işaretleyen taşradan tevarüs ettikleri ahlak anlayışını içten içe koruyorlar.

Metropol kentte üniversite okumaya başlayan metropoldışı öğrencilerin partner bulma ihtiyacı medya yoluyla bir simülakr olarak belirleniyor. Metropolde üniversite okuyan bir gencin sevgilisinin olmaması, başta öğrencilerin ailelerine inandırıcı gelmiyor. Merkezinde dinî eğitimin bulunduğu fakülte ve bölümlerde, cinsiyete dayalı keskin bir ayrım sınıfta, kantinde ve kampüs hayatının hemen her alanında görülüyor ve bu ayrım üniversite hocaları tarafından destekleniyor. Metropoldışı üniversite öğrencileri, üniversite öğrencilerinin flörtlerinde kadın tarafının daha kırılgan olduğunu ve dinî nikah gibi bazı uygulamaların özellikle kadını mağdur ettiğini düşünüyor. Kişilerin bağı olduğı dinî ve ideolojik gruplar, onların kadın-erkek ilişkilerine bakışlarını da şekillendiriyor. Metropoldışı öğrencilerin serbest kadın-erkek ilişkilerini söylem olarak kabul etseler de, taşradan getirdikleri ahlak anlayışı icabı daha evlilik aşamasında daha geleneksel bir tutum sergileyecekleri öngörülebilir. İdeolojik gruplara mensup bazı metropoldışı öğrenciler, grup bağlılıklarını flörtlerine tercih ediyorlar.

LGBT Bireyler ve Akranlarına Bakışlarındaki Değişimler

Metropol kent, metropoldışı öğrencilere daha önce karşılaşmadıkları sosyal gruplarla karşılaşma imkanı vermektedir. Metropoldışı öğrenciler ilk kez karşılaştıkları toplumsal gruplardan bahsederken, en fazla zikrettikleri toplumsal grup LGBT bireyler oluyor. LGBT birey ve akranlarla karşılaşma, kent mekanlarında veya üniversite içerisinde gerçekleşiyor. Örneklem dahilindeki her üç üniversitede de örgütlenen LGBT öğrenciler, İstanbul Üniversitesi'nde Radar Topluluğu, Boğaziçi Üniversitesi'nde Lubunya Topluluğu ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Gökkuşluğu Kulübü/Topluluğu olarak faaliyetlerini yürütmektedirler. Metropol kent ortamında salınan LGBT bireylerin taşra çevresine göre daha görünür olması ve örneklem dahilindeki üniversitelerde yer alan LGBT öğrenci örgütlenmeleri, metropoldışı öğrencilerin bu karşılaşmalarını kolaylaştırıyor ve genelleştiriyor. Mesela, İÜ'den Yasin, İstanbul'a geldiğinde garipsediği tek grubun travestiler olduğunu söylüyor. Yasin, onları da bir süre sonra normal karşıladığını, insanın kendini böyle hissedebileceğini düşündüğünü belirtiyor. BÜ'den Ozan da, pek çok metropoldışı öğrenci gibi, daha önce iletişime geçmediği farklı gruplarla nasıl bir iletişim içerisinde olduğu sorusuna eşcinsel öğrencilerle olan tanışmasını örnek veriyor. Boğa-

ziçi Toplum Gönüllüleri Kulübü, Sosyal Hizmetler Kulübü ve Lubunya Kulübü'nün ortaklaşa gerçekleştirdiği 'Yaşayan Kütüphane' projesinde görev alan Ozan, LGBT örgütlerinden birinin Taksim'deki merkezine bu dönemde ziyarette bulunduğunu da anlatıyor. Ozan bu deneyimi hakkında şunları söylüyor:

“Çok farklıydı. Yani şöyle bir baktım, normalde iki kişiye dalga geçtiğim insanları gördüm. Ama mesela şunu demedim; evet, gördüm onları, çok normal bir şeymiş demedim. Ama onların mesela çok dışarı itilmişliklerinden dolayı, çok yanlış davranışlar edinmeye başladıklarını fark ettim. Hani yanlış davranışları oluştunu gördüm. Ama aslında bir kısmının da yine çok iyi olduğunu gördüm. Yani onların da aslında normal insanlar gibi kötüye gidenlerinin de, iyiye gidenlerinin de olduğunu, sadece bir görüşlerinin farklı olduğunu gördüm. Ve gerçekten de bu durum, benim lezbiyenlik veya gaylik hakkındaki düşüncelerimi değıştirmede ama bu insanlara karşı bakışımı değıştirdi. Genel olarak o konsepte karşı hiçbir değışiklik olmadı bende. İşte normalleştirmedim o durumu. Ama o insanları normalleştirebildim. Yani, gerçekten o insanlarla normal bir şekilde yaşamayı normalleştirebildim yani.” (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

Örneklem dahilindeki her üç üniversitede de örgütlenen LGBT öğrenciler, bu üniversitelerinde görünür olma noktasında pek fazla sıkıntı yaşamıyorlar. Ozan, eşcinselliğe bakışının BÜ bünyesinde faaliyet gösteren Lubunya Kulübü'yle kurduğu ilişki sonrası değıştiğini şöyle anlatıyor:

“Eşcinsellik konusunu araştırdım. Nasıl, kimler ne demiş falan. Yani hala geçerli bir kaynağa ulaşamadım. Çok farklı görüşler var. Benim gördüğüm şey şu ki: Tam olarak genetik olarak böyle bir hani öyle farklı yönelimlere kayanların hepsi genetik olarak bir şeyleri yok yani öyle bir nasıl diyeyim duruşları yok yani. Çevresel belki farklı sebeplerden ötürü onlara doğru bir yöneliş var birçoğunda. Ama yani bunlar sıkıntı yaratacak bir durum değil yani. O insanla ilişkileri açısından sıkın-

tı yaratacak bir durum değil, öyle bir düşüncem var. Tabii Lubunya'nın etkisi çok büyük yani bunda. Etkisi gerçekten büyük yani." (Ozan, BÜ, İktisat, 1)

Üniversite öğrencileri çetrefilli teorik tartışmaların olduğu alanlarda bilgi edinemedikleri durumlarda, hayatın realitesi içerisinde bilgi devşirmeye çalışıyorlar. Ozan, bir gün LGBT bireylerin toplantısına giderken, diğer gün cemaatin toplantısına gitmesini İstanbul'da yaşamının bir gereği olarak gördüğünü, bu durumun artık kendisi için normalleştiğini ifade ediyor. Metropoldışı bireyler, metropolün farklılık ve hatta zıtlıkların yan yana yer almasını normalleştirdiğini, bu normalleşmeye ayak uydurdukları sürece kendilerinin de metropolleştiğini düşünüyorlar. Bu durum Goffman'ın dramaturjik toplum anlayışıyla büyük ölçüde benzeşiyor. Nitekim Goffman'a göre toplum, belirli toplumsal karakteristiklere sahip herhangi bir bireyin, bu duruma uygun bir paralellik içinde, diğerlerinden kendisine değer vermelerini ve davranışlarının buna göre olmasını beklemesinin ahlaki hakkı olduğu temeli üzerine organize olmuştur.¹ Metropoldışı öğrenciler, eşcinselliğin doğal bir yönelim olduğunu idrak etmenin bir tür metropollü davranışı olduğunu düşünüyorlar. Mesela İÜ'den Hasan, eşcinselliğin doğal bir yönelim olduğunu düşündüğünü, insanların cinsel yönelimlerinin henüz çocukken belli olduğuna inandığını ifade ediyor. İÜ'den Nejla da, eşcinselliğin doğuştan gelen bir yönelim olduğunu, tedavi edilmesi gereken bir hastalık olmadığını düşünüyor. İBÜ'den Serkan ise yaptığı araştırmalar sonucunda biseksüelliğin insanın doğal hali olduğuna inandığını ama dinî kurallar ve pazar ekonomisinin yarattığı ve dayattığı simülasyonlar neticesinde heteroseksüel olmayı tercih ettiğini belirtiyor.

"İnsanın ilk doğduğunda biseksüel eğilimlere sahip olduğuna inanıyorum. Dinî kuralların ya da insanların birbirinden öğrendiği ilişki şekillerinin olmadığı ilk dönemlerde böyle ta-

1 Erving Goffman, *The Presentation of Self in Everyday Life*, Edinburgh, University of Edinburgh Social Science Research Center, 1956, s. 6.

kılmış olabilir insanlar. Bu şu anda benim tercihim değil, ama doğal olan buysa ve doğal olanı yaşasaydık daha mutlu da olabilirdim, bilemiyorum. Ama yani şimdi, estetik algısı da yapay olarak değişen bi şey. Reklamlarda ya da pornografide aklıma yerleştirilen bir kadın figürü var. Kadın bedeni bende heyecan yaratmaya başlıyor, böylece. Ben bu durumdan memnunum, ama memnun olmayanlar da var.” (Serkan, IBÜ, Uluslararası İlişkiler, 4)

İÜ’den Ufuk da insanın doğal halinin biseksüellik olduğunu, eşcinselliğin de bir yönelim olduğunu ifade ediyor:

“Eşcinsellik konusunu İstanbul’a geldikten sonra düşünmeye başladım. Okuldaki Radar grubuyla tanıştım, eşcinsel arkadaşlarım da oldu. Bence her insanın doğal hali biseksüellik. Kişi daha sonra kadın-erkek cinselliğini ya da eşcinselliği seçiyor. Eşcinselliğin de bu noktada doğal bir yönelim olduğunu düşünüyorum.” (Ufuk, İÜ, Matematik, 1)

Eşcinsellerle ilk kez metropolde karşılaşan ve onlarla arkadaş da olan BÜ’den Başak’ın eşcinselliğe dair görüşleri şöyle:

“Eşcinselliğin bir hastalık değil de genetik bir şey olduğunu düşünüyorum. Bu insanlar işte ben farklı doğdum, böyle doğdum, diyorlar. Ama şöyle bir şey düşünüyorum, hani bu kendi benim fikrim, bence insanların böyle bir yöne eğilmesinin sebebi birinci olarak aile hayatı. Tanıdığım bütün gayler, lezbiyenler kesinlikle normal bir aile hayatı yaşamamışlar. Araştırmalara göre özellikle anne-baba ayrı ya da baba aldatmış veya çok küçükken tacize maruz kalmış, istismara uğramış çocuklarda böyle bir yönelim söz konusu. Eşcinselliğin bunlarla beraber açığa çıkan bir şey olduğunu düşünüyorum. Bence eşcinsellik doğal bir durum değil. Dinimizde de zaten onun şeyi var. Hani bu konuda öyle çok derine inemiyorum çünkü çok bir bilgim de yok dediğim gibi. Hani eşcinselliğin temel sebebi ne olabilir, hani bu insanlar nasıl bir duygu içerisinde böyle bir şeye ihtiyaç duyuyorlar, ya da gerçekten eşcinsellik önceden beri de var mıydı bilemiyorum maalesef. Aslında üniversite-

de eşcinsel bir kulübün bulunması, onlara karşı bakışımı daha hoşgörölü, daha yumuşak hale getirdi. Ama eşcinsel arkadaşlarımla eşcinselliği hiç tartışmadık mesela. Bu tarz şeyleri konuşmadık, hani niye böyle bir duygu içerisindeyin gibi şeyleri. Çünkü böyle şeyler konuştuğum zaman hani eşarbımın da yarattığı bir kalkan sebebiyle artık bir duvar örüyorlar.” (Başak, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 2)

Muhafazakâr bir dünya görüşüne sahip olan ve bunu başörtüsü kullanarak görünür hale getiren Başak, eşcinselliğin bir hastalık olduğunu düşünmediğini ama sağlıklı aile hayatı ya da taciz olaylarının bir sonucu olduğunu düşündüğünü belirtiyor. Eşcinsel arkadaşları da olan Başak, okulunda eşcinsel bir örgütlenmenin varlığının kendi düşüncelerinde bir yumuşama yarattığını, artık onlara karşı daha hoşgörölü olduğunu söylüyor. Fakat yine de, onlarla eşcinsellikle ilgili konuşmaktan imtina ediyor. Başörtüsünün yarattığı kalkan sebebiyle bu tür konuları konuşurken kendiyle ötekiler arasında duvar örüldüğünü düşünüyor. İÜ’den Elif ise, bir zamanlar eşcinselliğin doğal olduğunu düşündüğünü, ama okuduğu çok-satan romanların da etkisiyle artık böyle düşünmeyi bıraktığını ifade ediyor:

“Lise döneminde eşcinselliğin doğuştan gelen bir yönelim olduğunu, onların tercihlerinin olduğunu, öyle hissettiklerini ve zorlanmamaları gerektiğini savunuyordum. Ama okuduğum bazı polisiye romanların –Jean Christophe Grange, Tess Garretsen’in kitapları vs.– da etkisiyle, küçüklükte yaşanan bazı sorunların eşcinselliği tetikleyebileceğini, insanların bu yüzden bu tercihi yapmak zorunda kaldıklarını düşünmeye başladım.” (Elif, İÜ, Maliye, 1)

İÜ’den Hayrettin ise, eşcinsellik konusundaki fikirlerini Gülen Cemaati’nden edindiği kültüre dayandırıyor:

“Eşcinsellik hakkında tam bilgim olmamakla beraber Fethullah Gülen’in vaazında dinlemiştim. Böyle yumuşak huylu insanlar, doğuştan gelen böyle bir şey var. Ama sadece doğuştan gelen bir şey değil, sonradan çevreden görme, ilgi duyma-

ya başlama, bir de potansiyelin varsa tam denk geliyor. Potansiyelle etrafta gördüğün şeyler hani birbirine uyuyorsa, mesela benim içimde vardır misal olarak ama ortam müsait olmadığı için dışarı yansıtamıyorum gibi. Yani kurallardan dolayı ya da aşırı bir mahalle baskısı falan diyorlar. Bu insanlara kızsan bir türlü, kızmasan bir türlü. Yani böyle değişik bir ikilem, o da bir zikzak olabilir benim için. Dinim buna kesinlikle izin vermiyor yani. Hani onlara kızılması benim zoruma gidiyor. Onlara bir baskı yapılması zoruma gidiyor. Ama o tarz şeylerin olması da beni üzüyor hani dinî açıdan. Öyle bir ikilem var yani.” (Hayrettin, İÜ, Siyasal Bilgiler ve Uluslararası İlişkiler, 2)

Hayrettin, İslâm dininin eşcinsel eylemleri yasakladığını düşünmekle beraber, eşcinsellere yönelen bir baskının kendisinin “zoruna gittiğini” belirtiyor. Hayrettin, metropol kentin hayat tarzına kattığı pek çok yeni durumun yanı sıra, eşcinsellik konusunda da zikzaklı görüşler serdediyor. Goffman benzer türden tavır alışları inkâr-inanç döngüsü halinde ele almıştır. Buna göre kişinin (oyuncunun/icracının) toplum içindeki davranışlarını performans olarak niteleyen Goffman’a göre, performans karşı içtenlik ve alaycılık bazen aynı kişide, zamana ve şartlara göre yer değiştirebilir. Mesela başlangıçta ‘fiziki cezalandırmadan kaçındığı için’ ordunun kurallarına uyan acemi asker, daha sonraları ‘kurumu ayıplanmasın’ ya da ‘subaylar ve diğer askerler ona saygı göstereyin’ diye bu kurallara uyan biri haline gelebilir. Halka dinî bir huşu veren mesleklerin çömezleri genelde tersi yönde bir döngüyü takip ederler.² Muhtemeldir ki, Hayrettin de kendisine dayatılan bir metropolleşme normunu dinî öğretilerle bağdaştıramamakta ama bir yandan da bu normu içselleştireceği bir ortamda yol alıyor. Her ikisi de muhafazakâr dünya görüşüne sahip olmalarına rağmen, Başak eşcinselliği anormal bir durum olarak nitelerken, uzun yıllar Gülen Cemaati’nde kalmış olan Hayrettin eşcinselliğin doğuştan gelen bir yönelim olduğunu düşünüyor. Muhafazakâr öğrenciler arasında eşcinselliğe bakışta görülen ayrışma, İlahiyat Fakültesi öğrencileri

2 Goffman, A. e., s. 12.

arasında da görülüyor. Aktivist bir İslâm anlayışına bağlı olan Özgür-Der'in evlerinde kalan Semra eşcinselliği hastalık olarak nitelerken, Gülen Cemaati'nde kalan Bahar'a göre ise eşcinsellik bir yönelim olarak değerlendiriyor. Gülen Cemaati'nde kalan İÜ'den Yasin'e göre de eşcinsellik bir hastalık değil, yönelimdir. Metropol ve üniversite mekanlarında eşcinsellerin görünür-lüğünün artması, Yasin'in eşcinselliğe bakışını daha hoşgörölü hale getirmiştir. Yasin bu konuda şunları söylüyor:

“Onları gördükçe, demek ki böyle de olunabilirmiş, demek kolay oldu. Lisedeyken görseydim, işin sonu kavgaya kadar giderdi. Hiçbir şey yapmasaydım yanlarından geçerken onlara bir şeyler söylerdim.” (Yasin, İÜ, Coğrafya, 1)

Yasin'le aynı cemaatte kalan İBÜ'den Meral'e göre de, eşcinsellik doğuştan gelen bir yönelimdir. Gülen Cemaati'nde kalan bir diğer öğrenci olan Ragıp da, eşcinselliği yönelim olarak gördüğünü ama geçmişte öğrendiklerinden ötürü onlara kızmaktan kendini alamadığını ifade ediyor:

“Eşcinsellik hastalık değil, bence yönelim. Ama yolda onları gördüğümde ister istemez kızıyorum. Sanırım, onlardan tiksinimeyi bir şekilde öğrenmişim.” (Ragıp, İÜ, İlahiyat, 3)

BÜ öğrencisi olan Faruk'a göre de, eşcinsellik bir yönelimdir. Liseden itibaren Gülen Cemaati'nin içerisinde olan ve üniversiteye ilk geldiği zamanlarda da aynı cemaatin yurtlarında kalan BÜ'den Faruk'un diğer metropoldışı öğrencilerden farklı olarak kendisine açılmış eşcinsel bir akrabası bulunuyor:

“Okula ilk geldiğimde etkilendim. Oryantasyon programı vardı, ilk masa Lubunya Kulübü'ndeydi. Muhabbet ediyorlardı, gülüyorlar, eğleniyorlardı. İlk defa bazı insanların kendilerini bu kadar rahat ifade ettiğini gördüm, etkilendim bundan, hoşuma gitti. Çünkü, lisedeyken kuzenim bana eşcinsel olduğunu açıklamıştı. O zaman çok şaşırmıştım. Ne diyeceğimi, nasıl davranacağımı bilememiştim. Yeryüzünde böyle bir konumda insanların var olabileceği aklıma gelmezdi. Birisi gay olabilirdi

ama bu kuzenim olmamalıydı. Onu yalnız bırakamazdım, ona kuru teselli sözleri de söylemezdim. Onu anlamasam da, ki anlayamayacaktım, yardımcı olmaya çalıştım.” (Faruk, BÜ, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Hazırlık)

Faruk’un yaşadığı şaşkınlık ve kabullenme sürecini, kendisi de eşcinsel bir metropoldışı öğrenci olan Burak daha genel olarak şöyle ifade ediyor:

“Kişisel deneyimlerime dayanarak şunu söyleyebilirim; birçok homofobik insan, yakın arkadaşlarından birinin gay olduğunu öğrendiğinde ikilemde kalıyor. Ya homofobik olmaya devam edip arkadaşıyla ilişkisini bitirmesi gerekiyor, ya da arkadaşıyla ilişkisini sürdürüp homofobisine son vermesi gerekiyor. Bu durumda insanların pek çoğu arkadaşlarını seçiyorlar. Bu anlamda eşcinsellerin görünürlüğü, homofobiyi yenmektedir.” (Burak, IBÜ, Psikoloji, 1)

BÜ’den Faruk ve IBÜ’den Burak’ın da bahsettikleri gibi, kendi yakınlarından birinin LGBT bireyi olduğunu öğrenmek, kişiyi tercihler yapmaya zorlandığı zorlu bir sürece yönlendiriyor. Metropol üniversite ortamlarında daha rahat salınan LGBT bedenler, kurdukları örgütlenmeler vasıtasıyla akranlarının kendi varoluşlarına ilişkin önyargılarını kırmalarına yardımcı oluyorlar. Fakat bu tek başına yeterli olmuyor, kişilerin içinde yer aldıkları örgütlenmelerin/yarı şeffaf kabilelerin konusundaki görüşleri ve metropol üniversitelerinin müfredat programları da, bahsi geçen kabulleniş ve normalleştirme sürecini zorlaştıracı yahut kolaylaştıracı birer rol oynuyor. Aynı zamanda metropol üniversite müfredatının toplumsal cinsiyet ve LGBT literatürünü içerme ve dışlama dereceleri de, metropoldışı üniversite öğrencilerinin homofobik olup olmama durumlarını belirleyen bir etken olarak görünüyor. Kendisini modern-muhafazakâr olarak tanımlayan IBÜ’den Neriman, eşcinselliği bir hastalık olarak değil, bir yönelim olarak gördüğünü belirtiyor. Neriman, “Bana tuhaf gelmiyor yani, aslında eğitimimden dolayı böyle düşünmeye başladım” diyerek, 1. Bilgi

Üniversitesi'nde okuduğu Sosyoloji Bölümü'nde gördüğü derslerin bu konudaki fikirlerini değiştirdiğini ifade ediyor. Diğer bir başörtülü genç olan BÜ'den Şermin'e göre de, eğitim aldığı ortam eşcinsellere bakışını değiştirmiştir:

“Artık eşcinselliğin bir yönelim olduğunu düşünüyorum. Eşcinsel insanların dışlanma gerekçeleri gibi kötü olmadığını gördüm. Gayet arkadaş canlısı, hoşsohbet insanlar. Sadece farklı oldukları için ayrımcılığa uğramalarından hiç hazzetmiyorum.” (Şermin, BÜ, Okul Öncesi Öğretmenliği, 3)

İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde okuyan bir grup metropollü ve metropoldışı üniversite öğrencileriyle yapılan odak grup görüşmesinde, kendini muhafazakâr hayat tarzına bağlı hissettiğini söyleyen Alpaslan, karşı cinsle ilişkilerin duygusallıktan öte geçmemesi gerektiğini düşündüğünü ifade ediyor. Şu anda bir sevgilisi olduğunu ve sevgilisiyle ilgili sorunlarını kız arkadaşlarıyla konuşabildiğini söyleyen Alpaslan, İstanbul'a ilk geldiği dönemlerde kimseye “merhaba” bile diyemediğini hatırlıyor.

Doktor adayı olan Alpaslan, eşcinselliğin patolojik ve tedavi edilmesi gereken, kabul edilemez bir durum olduğunu söylediğinde, arkadaşları literatürde böyle bir hastalığın bulunmadığını belirttiler. Alpaslan fikrinde ısrar edince, Makedonyalı sınıf arkadaşı Alper, “Eşcinsellik bir yönelimdir, homofobi tedavi edilmesi gereken bir hastalıktır” cevabını verdi. Görüşme esnasında iki sınıf arkadaşı arasında başlayan tartışma metropoldışı öğrencilerin aynı konuda birbirinden farklı fikirlere sahip olmalarının farklı hayat tarzları ve ideolojik görüşleriyle nasıl uyum içinde olduğunu göstermiştir. Alpaslan kendisini katı muhafazakârlıktan sosyal muhafazakârlık diye tanımladığı daha ılımlı bir muhafazakârlığa geçen bir genç olarak tanımlarken, Alper kendisini, üniversitesinde ve İstanbul'da LGBT örgütlerine gönüllü katkı veren bir aktivist olarak niteliyor. Tartışmaya dahil olan Ahmet, Alper'e eşcinselliği ifade etmek için kullanılan yönelim kelimesinin doğuştan getirilen bir özelliğe atıf olup olmadığını sordu. Dilara ise bu dürtüsel bir olay diyerek tartışmaya katıldı. Alpaslan, eşcinselliğin toplumun sağlığı-

nı bozacak bir şey olduğunu, dolayısıyla tedavi edilmesi gerektiğini tekrar etmiştir. Dilara, 'Belki homofobikler sağlıksızdır' diyerek tartışmayı şiddetlendirdi. Bunun üzerine Alpaslan, "aslında kendi çıkış noktasının eşcinselliğin günah olduğuna dair algısı olduğunu, Allah'ın insanı bir erkekle bir kadından yarattığını, eşcinsellik normal olsaydı Allah'ın insanı tek bir cinsten olarak yaratacağını ama bunu yapmadığını" söylemiştir. Alper bu sözlerle şöyle mukabele etti:

"Şunu demek isterim ki günah ya da değil o ayrı mesele de. Mesela hani Müslüman olduğu halde alkol içen insanlar da var ve biz o insanların alkol içmesine karışmıyoruz. Çünkü o Allah'la kul arasında bir olay. Ben erkeksem ve bu günahsa ben karşımda ki erkeği seviyorsam bu üçüncü kişiyi ilgilendirmez. Bu benimle Allah'ım arasında bir olaydır yani. Bunun toplum için hani bu yasaktır bu günahdır o yüzden yapamazsın demek doğru değil" (Alper, IÜ, Tıp, 4)

Tayfun, Alper'e "dediğinin doğru olduğunu ama bunun yaygınlaşmasının ve ortalık yerde olmasının topluma zarar vereceğini" söylediğinde, Dilara "eşcinselliğin toplumda zaten yaygın olduğunu" anımsattı. Alpaslan şöyle diyerek kendi adına tartışmayı sonlandırdı.

"Ben açıkçası her türlü tasvip etmiyorum ve onaylamıyorum bu tür olayları. Dedğim gibi hem dinî inançlarımdan dolayı hem toplumun genel psikolojik ve fiziksel sağlığı açısından. Kesinlikle olmaması gereken bir şey." (Alpaslan, IÜ, Tıp, 4)

Alper ise Alpaslan'ın sözlerine cevap olarak şunları söyledi:

"Tasvip etmemene ve onaylamamana saygı duyarım. Kimse bunu tasvip etmek veya onaylamak zorunda değil. Ne bileyim benim bir kızla, herhangi biriyle ilişkim olur. Dışarıdan insanlar bunu tasvip etmeyebilir. Bu normal bir şey, buna kimse bir şey diyemez. Bu senin kendi görüşün, düşüncen. Ama hani sen tasvip etmiyorsun diye buna patolojik demek ne kadar doğru". (Alper, IÜ, Tıp, 4)

Tıp Fakültesi öğrencileri arasında yapılan bu odak grup görüşmesinin çözümlemelerinden de görüleceği üzere, doktor adayı olan öğrenciler dahi eşcinselliğin bir hastalık olup olmadığına dair akademik bir bilgiyle teçhiz edilmemektedir. Bu durum başta tıp sahası olmak üzere tüm eğitim sistemi için ciddi bir eksikliktir. Çünkü akademik bilginin verilmediği yerlerde, önkabuller ve önyargılar gençlerin karar mekanizmalarını tetikliyor. Gençler, hayat tarzlarına ve ideolojik konumlanışlarına göre fikir sahibi oluyor ve bu fikirleri bir tartışmada kullanırken argümanlarını ortaya koymakta zorlanıyorlar. Bu duruma bir başka örnek olarak BÜ'den Çiğdem'in konuyla ilgili görüşleri verilebilir. Çiğdem de, İÜ'den Alpaslan'la aynı paralelde düşünüyor. Çiğdem mülakatın yapıldığı zamana kadar ki en ciddi ilişkisini biseksüel olduğunu kendisine söyleyen bir erkekle yaşadığını, onun biseksüelliğiyle bir sorunu olmadığını söylüyor. Fakat bir süre sonra sevgilisinin gay olduğunu ve kendisini birkaç erkekle aldattığını öğrenmiş. Bu tecrübesi en yakın arkadaşlarının da gay olduğunu ifade eden Çiğdem'in zihin dünyasında homofobiye yeniden üretmesine sebep olmuş:

“Eşcinselliği artık kıyamet alameti olarak görüyorum. Kur'an'ın lanetlediği bir şey olduğunu düşünüyorum. En iyi arkadaşlarım eşcinsel ama bunların yaptıklarının lanetlenmiş olduğunun farkında olmaları lazım. Bence ya tedavi yolu bulmalılar ya da cinsel faaliyette bulunmamalılar. Onlarla konuştum aslında ama bana hep Allah bizi böyle yarattı deyip kestirip atıyorlar. Onlara eleştirilerimi şaka falan sanıyorlar, ciddiye almıyorlar beni. Her şeyi geçtim, sürekli cinsel ilişkiye girmeleri bile bence yollarının yanlışlığını gösteriyor. Ama ben kimseyi yargılayamam.” (Çiğdem, BÜ, Fen Bilgisi Öğretmenliği, 1)

BÜ Psikoloji öğrencisi Seda, eşcinselliğin doğuştan geldiğini ama düzeltilmesi gereken bir şey olduğunu düşünüyor. Bu esnada yan masada oturan bir arkadaşı başörtülü olmasını kastederek Seda'ya, “Bir zamanlar İstanbul Üniversitesi Rektör Yardımcısı da başörtülülere rehabilite etmek için ikna odaları kurmuştu, senin o kadından baskıcı zihniyet bağlamında farkın

ne?” diye sordu. Seda bu soruyu, “Başörtüsü yasağını kullar getirdi, o yüzden bir özgürlük ihlalidir; oysa eşcinsellik yasağını Allah getiriyor, kişiyi yaratan onun ne hissettiğini bildiğine göre bu bir imtihandır ve düzeltilmesi gerekir” diye cevapladı. Arkadaşı, “Sen psikoloji okuyorsun, eşcinselliğin psikiyatrik hastalıklar arasından çıkardığını biliyorsun, buna rağmen neden eşcinsellikten bahsederken bir hastalıktan bahseder gibi konuşuyorsun” deyince; Seda, “Bu durumu hangi mantığın hastalık olmaktan çıkardığını biliyoruz, ben onları küçümsemiyorum ve benim önüme de eşcinsel bir birey gelecek iş hayatımda muhtemelen. Onları anlamaya da çalışıyorum, bunun bir imtihan olduğunu ve tedavi edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Benim inancım bu ve bunu değiştiremem, onlara yardım etmem gerekir diye düşünüyorum” diye karşılık verdi. Süleymancı Cemaa-ti’nin yurtlarında kalan İÜ’den Abdüssamet de, ‘aklı başında bir insanın eşcinselliği tercih etmesi bence akıl almaz bir şey’ diye- rek bu konudaki tepkisini dile getiriyor. Abdüssamet konunun bir tercih meselesi olduğu noktasında ısrarlıdır. Metropol üni- versite ders ortamında işlenen müfredat özellikle muhafazakâr öğrenciler arasında büyük oranda tabu olarak durmakta olan LGBT varoluşuna dair ideolojinin geriletilmesine katkı sunsa da, metropoldışı öğrenciler arasında dolaşıma sokulan homo- fobinin müfredattan kaynaklanmayan sebepleri de bulunuyor.

Metropol üniversite ortamı, kendi içinde üretilen siyaset tarz- ları ve ülke gündeminden taşan siyasi atmosferden büyük ölçü- de etkileniyor. LGBT örgütlenmelerin de bir tür yarı şeffaf akran kabilesine dönüşmüş olduğundan bahsedilmişti. Bu bağlam- da LGBT örgütlerinin anti-kapitalist söylem ve eylemlere katı- lımları, sosyalist dünya görüşünden insanların onlara dair daha ılımlı fikirler serdetmesine sebep oluyor. Mesela İÜ’den Eda, eş- cinselliği bir yönelim olarak gördüğünü ve okuldaki LGBT ör- gütlenmesinin daha aktif çalışması gerektiğini ifade ediyor:

“Eşcinsellik bir yönelim tabii ki, ben kesinlikle hastalık olarak görmüyorum, görenlerle de şiddetle tartışıyorum. Hatta kadın tartışmalarına da katılıyorum kadın ve erkek olarak iki tane cins

var ama yedi tane yönelim var tartışması var. Eşcinsellik de bir yönelimdir. Bu insanların hayatlarını özgürce yaşayabilmeleri gerekiyor bence. Radar grubundaki insanlarla tanışıyorum. Çok aktif olabilseler güzel bir şey olur. Görünür olmaları, eşcinselliği de insanların gözünde normalleştirir.” (Eda, İÜ, Sosyoloji, 3)

Kendisini politik bir Kürt aktivisti olarak tanımlayan ve bunu simgesel olarak da ifade eden –saçındaki örgü tokasında sarı, kırmızı, yeşil renkleri kullanıyor– BÜ’den Hebun, taraftarı bulunduğu parti olan BDP’nin eşcinsellerin kimliğini savunan meclisteki tek parti olduğunu ifade ediyor. Hebun, gerek parti çalışmaları gerekse özel hayatında sık sık LGBT bireylerle birlikte çalıştıklarını ve bundan da gayet memnun olduğunu anlatıyor. Hebun, bazı LGBT bireylerin BDP eksenli siyaset tarafından massedilmesini ise şöyle dile getiriyor:

“Hazırlıktayken en yakın arkadaşım bana âşık olmuştu. O da sosyalist gelenekten geliyordu. Ben ona biraz zaman tanıyalım birbirimize, duygusal bir ilişkiye başladıktan sonra ayrılıp birbirimize düşman olmayalım. Bir süre sonra o arkadaşımız, önce eşcinsel olduğunu sonra transseksüel olduğunu açıkladı. Hâlâ çok iyi arkadaşız. Zaten kendisini sosyalist olarak tanımlardı, şimdilerde ise siyasal duruşu yüzünden Kürtçü olarak bilinir. Bu biraz da benim sayemdedir yani.” (Hebun, BÜ, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2)

Sosyalist grup ve partilerin LGBT dostu söylemleri LGBT bireylerle aralarında geçirgen bir sosyal tabaka oluşturuyor. Fakat LGBT örgütlerinin bu geçirgen tabakanın etkisiyle yükselttikleri sosyalist söylemleri bazı eşcinsel bireylerin bu örgütlerde örgütlenmesinin önünde bir engel olabiliyor. Bunlardan birisi de İBÜ’den Burak’tır. İBÜ, Burak’ın ikinci üniversitesidir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde okuduğu Mühendislik bölümünü, kendisini orada mutlu hissetmediği için bırakan Burak, İstanbul’da daha geniş ve kendisine daha çok hitap eden bir arkadaş çevresi edindiğini söylüyor. Okulundaki LGBT bireylerin külepleşme çabalarına fiilî olarak destek veren ve eşcinsel bir birey

olduğunu ifade eden Burak, aktivist olmadığının altını özellikle çiziyor. LGBT örgütlerinin sosyalist örgütlerle savunacakları ortak şeyin ne olduğunu anlayamadığını belirten Burak, kendisini aynı zamanda iyi bir kapitalist olarak tanımlıyor. Burak, LGBT bireylerinin özgürlüklerini parayla kazanacaklarını savunuyor. Burak, bir eşcinsel olarak İstanbul'un gece hayatına kolay alıştığını, çünkü harcayacak parası olduğunu ifade ediyor. Burak eğlenebilme üzerinden kurguladığı özgürlük söylemini maddi durumun iyi olmasına bağlıyor. Burak'la aynı üniversitede okuyan bir diğer LGBT metropoldışı öğrenci Özcan ise, cinsel kimliğinin kendisini nasıl politize ettiğini şöyle açıklıyor:

"İstanbul'da nefes alabileceğim dernekler veya mekanlar var. En azından varoluşumu gizlemediğim, suçluluk psikolojisiyle yaşamadığım bir arkadaş çevrem var. Ama bu alan çok dar aslında, bu alanı deşmek zorunda kalıyorum. Bu da ister istemez beni politik hale getiriyor. Mesela, bir ortamda kız arkadaşın var mı diye bir soru geldiğinde, direkt olarak heteroseksüel olduğun ön kabulüyle yola çıkılıyor. Ben, hayır ben eşcinselim dediğimde, aslında politik bir şey yapmış oluyorum." (Özcan, İBÜ, Medya ve İletişim Sistemleri, 4)

Özcan, Türkiye'de siyaset kurumunun bir cenahının eşcinselliği bir hastalık ya da sapkınlık gibi gösteren açıklamalarından ötürü tedirgin olduğunu, kendisini ikinci sınıf bir vatandaş gibi hissettiğini ve bu yüzden ülkeyi terk etmeyi düşündüğünü belirtiyor:

"Eşcinsellik bir yönelimdir, bu arada bu benim fikrim değil. İyi niyetli olsa bile insanlar sürekli sana soru soruyorlar çünkü seni anlamaya çalışıyorlar ama bu da yorucu bir şey bir yerden sonra. 1973 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği, 1993 yılında da Dünya Sağlık Örgütü eşcinselliği hastalık listesinden çıkardı. Aile Bakanı'nın, dünyanın geldiği noktadan bu kadar bihaber bir şekilde, eşcinsellik hastalıktır diyebilmesi³ beni çok şa-

3 07.03.2010 tarihinde Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Selma Aliye Kavaf eşcinselliğin tedavi edilmesi gereken biyolojik bir bozukluk, bir hastalık olduğuna inandığını söylemiştir. Bakan Kavaf'ın bu sözleri, başta kabine arkada-

sırtmıştı. Sağlık Bakanı arkasından böyle bir hastalık yok⁴ dedi, mesela ama çok etkili olmadı LGBT bireyler üzerinde bu. Aliye Kavaf'ın dediklerine nazaran, Sağlık Bakanı'nın sözleri çok zayıf kaldı, daha güçlü bir çıkış yapmalıydı belki. Sanırım bu da parti içinde ayrılık var diye görünmesin diyeydi galiba. Hatta en son Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek bir şey söyledi.⁵ Bir yandan İçişleri Bakanı, 'Pkk üzerinden içinde eşcinseller de var, ne kadar iğrenç bir yer falan'⁶ dedi. Ama mesela Modacı Cemil Ipekçi de açık bir gay ve hükümeti açıkça destekliyor,⁷ insanlar AK Parti'de eşcinseller var ne kadar kötü bir yer mi demeliler yani bu mantıkla. Eşcinseller her yerde var. Bu lafları duyunca kendimi ikinci sınıf vatandaş gibi hissediyorum. Bu yüzden yurtdışına gitmeyi düşünüyorum. Bir gün eşcinsel olduğum için, suçlu ilan edilip haislere atılabilirim diye düşünüyorum." (Özcan, İBÜ, Medya ve İletişim Sistemleri, 4)

Eşcinsel varoluşu dışlayıcı siyaset söyleminin, bu varoluşa sahip bireylerin vatani terk etmeyi düşünmelerine sebep olduğu Özcan'ın yukarıda alıntılanan ifadelerinde açığa çıkıyor. Bu

şı olan Sağlık Bakanı olmak üzere geniş kesimlerden pek çok eleştiri almıştır. Bkz. "Devletin Bakanından Eşcinsellik Yorumu", <http://blog.milliyet.com.tr/devletin-bakanindan-escinsellik-yorumu/Blog/?BlogNo=232920> , (Çevrimiçi), 26.08.2012.

- 4 Sağlık eski Bakanı Recep Akdağ, eşcinselliğin yaşananlarca zor bir şey olduğunu söyleyerek toplumu insafli olmaya çağırmıştır. Bkz. "Toplum Sana Söylüyorum, Bakan Kavaf Sen Anla", *Radikal* gazetesi, 09.03.2010.
- 5 02.04.2012 tarihinde Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, Sunucu Okan Bayülgen'in kendisine sorduğu soru üzerine, 'Her toplumun kendisine göre ahlaki değerleri vardır. Türk toplumun Avrupa'daki gay kültürüyle bir arada olmamız, bunu tasvip etmemiz mümkün değil. Bizim yetişme, ahlak, anlayış tarzımız biraz değişik. İnşallah Türkiye'de gay olmamalı ve olmayacak' diye yanıtlamıştır. Bkz. "Okan Bayülgen'den Melih Gökçek'e Gay Sorusu", <http://www.youtube.com/watch?v=PhrojSySwVA> , (Çevrimiçi), 26.08.2012.
- 6 İçişleri eski Bakanı İdris Naim Şahin, PKK'nın ne denli kötü bir ortama sahip olduğunu anlatmaya çalışırken, 'Domuz etinden Zerdüştlüğe kadar, bilmem hangi ulustan, kardeşlikten, çok özür dilerim eşcinselliğe kadar, her türlü namussuzluğun, ahlaksızlığın, gayri insani durumun olduğu bir ortam' ifadelerini kullanmıştır. Bkz. "İçişleri Bakanı'ndan Yeni Terör Tarifleri", *Radikal* gazetesi, 26.12.2012.
- 7 Cemil Ipekçi'nin Başbakan'ı öven sözleri için, bkz. "Cemil Ipekçi'den Başbakan'a Övgüler", *Star* gazetesi, 16 Eylül 2008.

noktada eşcinsellerin kendi varoluşlarını kabul eden siyasi figürlerle daha yakın ilişki kurmaları anlamlı hale geliyor. Yine de metropol kent ortamındaki blok halinde bir siyaset türüne angaje olmadıkları, değişik sebeplerle farklı siyasi merkezlerle de yakınlaştıkları görülüyor. Bu minvalde, sermayenin serbest dolaşımını savunduğu için kendisini kapitalist olarak gören, ya da TBMM’de eşcinsel haklarını savunduğunu düşündüğü için BDP ile beraber hareket ettiğinden ötürü Kürtçü olarak damgalanan metropoldışı LGBT öğrenciler bulunuyor.

Metropol kente üniversite eğitimi almaya gelen öğrenciler, metropolde geçirdikleri yıllara paralel olarak cinsellik üzerinden kurulan ilişkileri, taşradakinden “daha geniş” ve “daha anlayışlı” bir şekilde değerlendiriyorlar. Çalışma çerçevesinde gerçekleştirilen mülakatlara göre, birinci sınıfa başlayan pek çok öğrencinin olumsuz ifadelerle nitelediği eşcinsellik olgusuna, diğer sınıflarda okuyan öğrencilerin yaklaşımı daha hoşgörülüdür. Bu durumun bir sebebi metropol kentte eşcinsellerin kendi örgütlenmeleri ve kurumlarıyla –dernekler, kafeler, barlar vs.– var olmaları ise, diğer sebebi örneklemdaki öğrencilerin okuduğu üniversitelerde eşcinsel örgütlenmelerin yer almasıdır. Metropoldışı öğrenciler ilk kez karşılaştıkları toplumsal gruplardan bahsederken, en fazla zikrettikleri toplumsal grup LGBT bireyler oluyor. Bu karşılaşma kent mekanlarında veya üniversite içerisinde olabiliyor. İstanbul, Boğaziçi ve İstanbul Bilgi Üniversitelerinde örgütlenen LGBT öğrenciler, görünür olma noktasında metropol kent üniversitelerinde daha rahattırlar. LGBT örgütlerinin anti-kapitalist söylem ve eylemlere katılımları, sosyalist dünya görüşünden insanların onlara dair daha ılımlı fikirler serdetmesine sebep oluyor. Üniversitelerde okutulan müfredatının eşcinselliğe değinip değinmemesi, öğrencilerin bu konuda yeterli akademik bilgiyi alıp alamamaları açısından önem arz ediyor. Muhafazakâr hayat görüşüne sahip olan öğrenciler arasında Gülen Cemaati’ne mensup olanlar ve kendilerini modern-muhafazakâr olarak tanımlayanlar, LGBT bireylere karşı daha hoşgörülü bir söylem geliştiriyorlar.

Örneklem dahilindeki metropoldışı öğrencilere mülakatın yanı sıra birer demografik yapı anket formu uygulanmıştır. Bu form dahilinde öğrencilere, ailelerine, eğitim durumlarına ve mezuniyet sonrası fikirlerine dair nicel bilgiler derlenmiştir. Nicel formun çözümlenmesi SPSS 20 programı ile gerçekleştirilmiştir. Formun çözümlenmesinin ardından, elde edilen bilgiler birbirleriyle ve nitel araştırmadan elde edilen bilgilerle karşılaştırılarak ya da birleştirilerek yorumlanmıştır.

Nicel anket formunun sonuçları, öğrenciye dair nicel veriler, ebeveyne dair nicel veriler, aileye dair nicel veriler, eğitim durumuna dair nicel veriler ve mezuniyet sonrasına dair verilerden müteşekkildir. Örneklem seçiminde erkek-kadın değişkeni, okunan sınıf ve bölümler ile geline memleketler arasında bir denge gözetilmeye çalışılmıştır. Okunan bilim dalları arasında eşit bir örneklem oluşturulmaya çalışılsa da, araştırma boyunca karşılaşılan bazı sebepler yüzünden bu mümkün olmamıştır. Mesela, sayısal bilimlerde okuyan öğrenciler, araştırmanın nitel olmasından dolayı mesafeli yaklaşmışlardır. Bu öğrenciler, anket türü bir araştırmanın kendileri için daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yüzden, sosyal bilimlerde okuyan öğrenci sayısı sayısal bilimlerde okuyanların neredeyse üç

katı kadar olmuştur. Bu sonucun bir başka nedeni ise, eşit ağırlık puanıyla öğrenci alan İktisat, Hukuk, Psikoloji, Sosyoloji vs. gibi bölümlerin de sosyal bilimler arasında sayılmasıdır.

Metropoldışı örneklemin kadın-erkek dağılımı %58,5'e %41,5'tir (bkz. Tablo 13). Örneklemin ağırlıklı yaş aralığı 17-23 yaşları arasındadır. Bu yaş aralığı, üniversite lisans eğitimi dönemi olarak kabul edilebilir (bkz. Tablo 14). 27 ve üstü yaş grubundaki öğrenciler, eğitimlerine çeşitli nedenlerle –bedensel engellilik, başörtüsü yasağı vb.– ara vermek zorunda kalmışlardır. Örneklemdaki metropoldışı öğrencilerin %49,2'si İstanbul Üniversitesi'nde, %24,6'sı Boğaziçi Üniversitesi'nde, %26,2'si ise İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde okuyor (bkz. Tablo 28). Metropoldışı öğrencilerin metropol kentle ilk karşılaştıkları dönem olan Hazırlık sınıfında ve 1. sınıfta okuyanlar, örneklemden %55,3 oranıyla çoğunluğu oluşturuyor (bkz. Tablo 30). Boğaziçi Üniversitesi ve 1. Bilgi Üniversitesi'nin her bölümünde Hazırlık okumak zorunludur. İstanbul Üniversitesi'nde ise bazı bölümlerinde Hazırlık sınıfı bulunmaktadır. Örneklem dahilinde üç üniversitenin Hazırlık öğrencileri de vardır. 2. ve 3. sınıftaki öğrenciler, lisans eğitiminin ara dönemine denk gelmektedir ve örneklem dahilinde %29, 2 oranında temsil ediliyorlar. 4. sınıf pek çok lisans eğitiminin son yılı olsa da, Tıp Fakültesi gibi bazı alanlarda orta döneme tekabül ediyor. 4. sınıfların her iki kategorisi de örneklemden kapsanmıştır. Örneklem üçte biri okudukları bölümü ilk altı tercihi arasına yazmıştır. Türkiye'de üniversiteye giriş sistemi sınavla olmasına karşın, örneklemin büyük çoğunluğunun istedikleri bölümlere girebildikleri görülüyor (bkz. Tablo 31). Örneklemdeki öğrencilerin 3/4'ü okudukları bölümden memnun ve çok memnun görünüyor (bkz. Tablo 32). Okudukları bölümden az memnun olan ve hiç memnun olmayan öğrenci oranı ise, örneklem dahilinde %21,5 oranındadır.

Örneklem dahilinde İstanbul'a üniversite okumaya gelen öğrencilerin içerisinde en kalabalık grubu %41,5 ile şehirlerde doğanlar, en tenha grubu ise %10.8 ile büyükşehirlerde¹

1 Araştırmanın yapıldığı dönemde Türkiye'de 16 adet büyükşehir bulunmaktay-

doğanlar teşkil ediyor (bkz. Tablo 15). Türkiye'nin diğer büyükşehirlerinde doğan ve büyüyen öğrencilerin, İstanbul'a dair medya kanalıyla pompalanan bir çaylak anti-miti geliştirmeleri, bu öğrencilerin üniversite okumak için İstanbul'a gelmekten kendi şehirlerindeki üniversiteleri tercih etmelerinin sebebi olarak yordanabilir. Bu öğrenciler, zaten büyükşehirde yaşadıklarını düşündükleri için, alıştıkları konforlu ortamı bırakıp İstanbul'da bir maceraya atılmayı istememiş olabilirler. Taşra sayılabilecek küçük şehir, ilçe, köy ve kasabalarda doğan ve büyüyen öğrenciler ise, İstanbul'un kendilerine sağlayacağı metropol imkanlarını gözeterек kente geliyorlar. Bulundukları yerlerde en iyi ders başarısını gösteren öğrenciler, İstanbul'da kalabalık, trafik, suç oranları gibi unsurlardan çekinseler de, özgürlük ve bireyselliklerini daha yoğun yaşayacaklarını düşünüyorlar.

Örneklem grubundaki öğrencilerin çoğunluğunu Anadolu ve Anadolu Öğretmen Lisesi mezunları (%50,8) oluşturuyor (bkz. Tablo 16). Ardından düz lise mezunları %26,2 oranında örneklemde temsil ediliyor. Nitel verilerden elde edilen verilere göre üniversiteye giriş sisteminin mesleğe yönelik eğitim veren liseler arasında bir ayırım mekanizması işlettiği sonucuna ulaşılmıştır. Mesela, İmam-Hatip ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi mezunları yıllar boyu katı bir şekilde uygulanan katsayı engeli yüzünden, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği ile İlahiyat Fakültesi dışındaki bölümlerde okuyamamışlardır. Fakat mesleğe yönelik eğitim veren bir lise olmasına rağmen Askerî Lise mezunları böyle bir engelle karşılaşmıyor. Hatta Askerî Liseler Fen Ağırlıklı Lise statüsünde değerlendirilerek, sistemden en çok fayda sağlamaları sağlanmıştır. Mesela, Harp Okulu'na uyum sağlayamayan Askerî Lise mezunları yeniden sınava girdiklerinde katsayı uygulaması sayesinde istedikleri bölüme kolayca girebiliyorlar.

Araştırmanın sonuçlarından biri de, metropoldışı öğrencilerin tiryakilik ve bağımlılık durumlarının örneklem dahilinde tespi-

di. Bu şehirlerin isimleri şunlardır: Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Mersin, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Sakarya, Samsun.

tidir (bkz. Tablo 17). Bu bağlamda öğrencilerin %43,1'i herhangi bir tiryakilik veya bağımlılık durumlarının olmadığını ifade etmişlerdir. %16,9'u sigara ve nargile gibi tütün ürünlerinin tiryakisi olduğunu, %15,4'ü alkol aldığını söylüyor. Alkol alanların hemen hepsi 'sosyal içici' olduklarını belirtmeyi ihmal etmiyor. Örneklem dahilindeki bir kişi esrar kullandığını ifade etmiştir. %23,1 oranındaki öğrenci hem sigara hem de içki tükettiğini açıklamıştır. Buna göre örneklemin %56,9'u tiryakilik ve bağımlılık yapıcı madde kullanıyor. Sigara, nargile ve içki tüketimi üniversite öğrencilerinin sosyalleşmesini sağlayan bir faktör olarak da işlev görüyor. Ailesinden, sevgilisinden, arkadaş çevresinden uzakta yaşamak durumunda kalan metropoldışı öğrencilerin, "efkar dağıtmak" ve "çevre edinmek" amacıyla bu tür maddeler eşliğinde muhabbet ettikleri ve pek çok kez bu maddeleri kullanmayı alışkanlık haline getirdikleri görülüyor. Nitel görüşme verilerine göre, sigara, nargile ve içki kullanımı ilk olarak üniversitede değil de, ortaokul ve lise yıllarında başlıyor.

Metropolde okumaya gelen üniversite öğrencilerinin annelerinin beşte dördü, örgün öğretim kurumlarında eğitim almıştır (bkz. Tablo 19). Örgün eğitim kurumlarında eğitim alan annelerin, çocuklarını metropol kente okumaya göndermek hususunda daha gönüllü oldukları ileri sürülebilir. Çocuklarını metropol kente okumaya gönderen kadınların yarıya yakın bir kısmı, evlatlarının sınıflandırmasına göre ev hanımıdır (bkz. Tablo 20). Ev hanımı kavramı, Türkiye şartlarında çoğu kez anne rolüne sahip aile içi ücretsiz kadın işçi anlamında kullanılıyor. Yaptığı işe karşılık emeğinin ederini alamayan kadın da ev kadını sayılıyor. Bu durumun bir örneği olarak, metropoldışı öğrencilerin %13,8'i, babalarının çiftçilikle uğraştığını belirtmelerine rağmen, aynı öğrenciler annelerinin ev kadını olduğunu ifade ediyorlar. Halbuki çiftçilik, özellikle Türkiye şartlarında ailece icra edilen bir iş koludur. Evlatları tarafından ev hanımı olarak ifade edilen kadınlardan kaçının, gerçekte aile ekonomisine çiftçilik, nakışçılık, örgücülük, gündelikçilik, terziilik, el sanatları vs. gibi yollarla doğrudan katkıda bulunup bulunmadığı ayrı bir araştırma konusu olabilir.

Metropoldışı öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumlarına bakıldığında, (bkz. Tablo 19 ve Tablo 22) babanın ümmi (okumaz yazmaz) olma oranı (%4,6), annenin ümmi olma oranından (%12,3) yaklaşık üç kat daha azdır. Erkeklerin okuma yazma bilmeyenlerinin, bu eksikliklerini askerlik görevini ifa ederken açılan kurslarda gidermeleri bu durumun etkin bir sebebi olabilir. Ayrıca metropoldışı öğrencilerin ebeveynleri, ağırlıklı olarak kırsal bölgelerde doğmuştur. Bu bölgelerde kız çocuklarının okula gönderilme oranı geleneksel olarak düşüktür. Yükseköğretim konusunda ise, babanın eğitim düzeyi, annenin eğitim düzeyinden hem lisans (%32,3'e %16,9) hem de yüksek lisans (%9,2'ye %4,6) seviyesinde iki kattır. Birinci ve ikinci öğretim kademelerinden mezun anne oranı, baba oranından öndedir. Yani metropoldışı öğrencilerin annelerine yükseköğretim şansı pek sunulmamıştır. Bu durumun bir sebebi, taşrada kız çocuklarının eğitiminin erkek çocuklarıinki kadar önemsenmemiş olmasıysa, diğeri kadınların evlilik yaşının erkeklere oranla daha erken olmasından dolayı, büyük sorumlulukları erken yüklenmeleridir. Nitel görüşmelerde karşılaştığımız bir husus olarak, kız öğrencilerden bazıları, anneleri üniversite okuyamadığı için üniversite okuduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla üniversite eğitimi özellikle kadınlar arasında telafi edici bir işlev de görüyor. Örneklem dahilinde öğrencilerin babalarının annelerine göre daha tahsilli olduğu söylenebilir.

İşçi baba oranı (%8,1), işçi anne oranından (%3,1) yaklaşık üç kat daha fazladır (bkz. Tablo 20 ve Tablo 23). Baba mesleğinde en büyük pay %30,6 ile esnaflık, ardından %27,4 ile memurluktur. Bu durumdan hareketle, İstanbul'a üniversite okumaya gelen gençlerin babalarının çoğunlukla orta ve üstü gelir düzeyine sahip olduğu iddia edilebilir. Zaten öğrencilerin çoğu da, aşağıda da görüleceği üzere ailelerin maddi durumlarını orta halli olarak ifade ediyorlar. Emekli baba oranı (%19,4), emekli anne oranının (%9,2) iki katından fazladır. Bu durum annenin iş hayatında daha az yer alması ve genellikle babadan daha genç olmasıyla açıklanabilir. Esnaf ve çiftçi kategorileri erkeklerde %30,6 ve %14,5 olarak temsil edilirken, kadınlar

evlatları tarafından bu kategoride değerlendiriliyor. Metropoldışı öğrencilerin babalarının, annelerine göre iş hayatının içinde daha aktif olarak yer aldıkları söylenebilir. Özellikle çiftçilik yapan ailelerde kadın emeğinin maskelendiği çalışma kapsamında ortaya çıkıyor. Türkiye şartlarında çiftçilik, genellikle tüm ailenin katılımıyla icra edilmesine rağmen çiftçilik yapan ailelerin çocukları, babalarını çiftçi olarak nitelerken, annelerini ev hanımı olarak görüyorlar.

Örneklemin yaklaşık %72,3'ü yani yaklaşık olarak üçte ikisi çekirdek bir aileye sahiptir (bkz. Tablo 24). Örneklem dahilindeki metropoldışı üniversite öğrencilerinin yaklaşık beşte biri, aile büyükleriyle beraber yaşıyor. Bu durum örneklemdeki gençlerin sağlam bir aile yapısına sahip olduklarını ortaya koyuyor. Ebeveynlerinden birini vefat sebebiyle kaybeden bir öğrenci vardır. Örneklemin %7,7'sinin ebeveyni boşanarak ayrılmıştır. Nitel görüşmeler esnasında pek çok öğrenci, ailesini özlediğini ve onlardan uzak olmanın kendileri için zor olduğunu belirtmiştir. Bu durum da, öğrencilerin her şekilde aileleriyle güçlü bağlar içinde olduklarını gösteriyor.

Ebeveyn ve öğrencilerin doğum yerleri ile ailelerin yaşadığı yer ile ilgili verilere bakıldığında, metropoldışı öğrencilerin ailelerinin en az iki nesildir süren bir göçle karşı karşıya oldukları görülüyor (bkz. Tablo 15, Tablo 18, Tablo 21 ve Tablo 25). Buna göre, köy veya kasabada doğan baba oranı %52,3 ve anne oranı %49,2 iken, buralarda doğan metropoldışı öğrenci oranı %16,6'dır. Ailesi, halen köy veya kasabada yaşayan öğrenci oranı ise %13,8'e düşmüştür. İlçe merkezinde doğan baba oranı %21,5; anne oranı %26,2 iken öğrenci oranı %30,8'dir. Ailesi ilçe merkezinde yaşayan öğrenci oranı ise, %38,5'tir. Benzer bir durum şehirlerdeki doğum ve yaşayış oranlarında da kendini gösteriyor. Şehir merkezinde doğan anne ve baba oranı %16,9; öğrenci oranı ise %41,5'tir. Ailesi halen şehirde yaşayan öğrenci oranı ise %35,4'tür. Köylerden ilçe merkezlerine, ilçe merkezlerinden ise şehirlere doğru göç bu rakamlarda bariz şekilde açığa çıkıyor. Şehirlerde doğan öğrenci oranı ile ailesi şehirde yaşayan öğrenci oranı arasındaki kayıp ise muhte-

melen büyükşehirde göç etmiştir. Büyükşehirde doğan baba oranı %9,2; anne oranı %7,7 iken, öğrenci oranı %10,8'dir. Ailesi büyükşehirde yaşayan öğrenci oranı ise, %12,3'tür. Bu verilerden hareketle, metropol kente okumaya gelen öğrencilerin aile geçmişlerinde yer alan kentlileşme ya da kente doğru göç çizgisi doğrultusunda hareket ettikleri söylenebilir. Bu rakamları tamamlayıcı bir bilgi olarak, birazdan verilecek başka bir oran da hatırlamak gerekir. Mezuniyetten sonra hayatını metropol kentte geçirmek isteyen öğrenci oranı %64,6 iken, %20 oranında öğrenci ise yurtdışına gitmek istiyor (bkz. Tablo 34). Mezuniyet sonrası memleketine dönmeyi düşünen metropoldışı öğrenci oranı sadece %15,4'tür. Tüm bu veriler göz önüne alındığında, metropoldışı öğrencilerin zaten göç halinde olan ailelerin çocukları olduğu ve kendilerinin de çoğunluk itibariyle doğdukları ya da yaşadıkları yerlerden, İstanbul ve yurtdışına göç etmek niyetinde oldukları sonucu çıkarılabilir. Nitel araştırma esnasında öğrencilerin bu eğiliminin sebeplerine ulaşmaya çalışılmıştır. Mesela, mezuniyetten sonra İstanbul'da yaşamak isteyen metropoldışı öğrencilerden bazıları, bu isteklerinin sebebini İstanbul'daki "imkanlar"ın fazla olmasıyla açıklıyorlar. Bu imkanlar, iş bulma olanakları ve sosyal hayatın çeşitlenmişliğine ilişkindir.

Örnekleme dahil öğrencilerin aileleri, anne ve babalarının meslekleriyle doğru orantılı olarak çoğunluk itibariyle orta halli ve ortanın üstü gelir grubundandır (bkz. Tablo 26). Öğrencilere ailelerinin ekonomik olarak sınıflandırılmasına dair soru yöneltirken çeşitli gelir aralıkları rakamlar halinde özellikle belirtilmemiştir. Çünkü az önce de belirtildiği üzere, metropoldışı öğrencilerin aileleri çoğunlukla kırsal kökenlidir. Kırsal kökenli aileler, kente yerleşse de taşrayla bağlantılarını değişik dayanışma ağlarıyla sürdürüyor. Öğrenciler de ailelerinin kırsal kökenleriyle irtibatlarını kesmediklerini nitel görüşmeler esnasında belirtmişlerdir. Türkiye şartlarında, özellikle kırsal kökenli ailelerin maddi durumunun sadece eve giren maaş veya aylık başka bir gelirle ölçülmesi sağlıklı neticeler veremeyecektir. Taşradan özellikle tarım ürünleri ve geleneksel yiye-

cekler, kentte yaşayan kır kökenli ailelerin evine düşük bedelli ya da bedelsiz olarak sıklıkta giriyor. Bu yüzden, etnometodolojik bir yöntem dahilinde kişilerin aile durumlarını kendilerinin belirlemesini istemenin, gerçeğe daha yakın bir sonuç vereceği düşünülmüştür.

Metropoldışı öğrenciler, %30,8 oranında iki kardeş, %26,2 oranında üç kardeş ve %18,5 oranında beş kardeşirler (bkz. Tablo 27). Altı ve üstü kardeşi olan öğrencilerin kardeş sayılarını çok olmasına rağmen, aileye giren toplam gelirleri azdır. Bu yüzden ya bir dinî ya da ideolojik bir gruba yakın durmaya çalışmaktalar ya da part-time iş imkanı arıyorlar. Böylece metropoldeki ihtiyaçlarını asgari harcama yaparak ya da ailelerinden para gelmesine gerek kalmadan gidermeye çalışıyorlar.

İstanbul'da geçinebilmek için aylık olarak harcanan miktar rakamları (bkz. Tablo 33) nitel verilerle beraber değerlendirildiğinde ilginç bir tabloyla karşılaşılıyor. Örneklem dahilinde aylık olarak 250 liranın altındaki bir parayla geçinmeye çalışan öğrencilerin, dinî cemaatlere ait yurt ve evlerde kaldıklarına şahit olunmuştur. Ailelerinden ekonomik anlamda hemen hiç destek alamayan bu öğrenciler dar gelirli ailelerin çocuklarıdır ve yeterince burs imkanına sahip olamıyorlar. Bu öğrenciler, metropoldeki giderlerini karşılamak için ya ek işlerde çalışmak ya da belirli gruplara yanaşmak zorunda kalıyorlar. Dinî cemaatlerde kalmanın tek motivisi ekonomik sebepler olmasa da, metropol ortamında en düşük düzeyde gelire sahip olan öğrencilerin barınma ihtiyacını bu cemaatler içerisinde gidermeye çalıştıkları gözlenmiştir. 251-500 lira ile geçinmek durumunda kalan öğrenciler ise, ya dini cemaatlere ait ev veya yurtlarda ya da devlet yurtlarında kalmak durumundadırlar. Bu gruptaki öğrenciler, ailesinden çok az destek görebiliyorlar. 501-750 lira arasında aylık harcama yapabilen gençlerin bazıları arkadaşlarıyla eve çıkabilmekte, bazıları ise cemaat evinde kalıyor. Ama serbest zaman faaliyetlerini dahi mümkün olduğunca ücretsiz veya ucuz aktivitelerle değerlendiriyorlar. Aylık olarak 1.001-1.500 lira arasında para harcayabilen gençlerin bir kısmı bu imkana burslarla ulaşabilse de, genelde çoğu varlıklı ailelerin ço-

cuklarıdır. Bu ve üstü miktarlarda harcama yapabilen örneklem dahilindeki öğrencilerin çoğu, İBÜ’de okuyor. İBÜ ve muadili üniversiteler kâğıt üzerinde vakıf üniversitesi olarak bilinse de, öğrenciler ve halk tarafından özel üniversite olarak nitelen-diriliyor. Buralarda okumak gerçekten de masraflı bir iştir. Mesela 2011-2012 yılı için üniversiteye öğrenciler Hazırlık programı için 24.500 TL, Lisans programları için 18.000 TL’yi sene-lik olarak ödüyorlar. Görüşülen on yedi İBÜ öğrencisinden, sadece beş tanesi tam bursludur. Geri kalanı eğitime, eğitim ücretinin tamamını ya da bir kısmını karşılayarak devam ediyor.

Metropoldışı öğrenciler, mezuniyet sonrası iş bulma konusunda umutludur. İş bulacakları konusunda umutlu gençlerin oranı örneklem dahilinde %95,4’tür (bkz. Tablo 35). İş bulma endişesi öğrencilerin bazen bölüm değiştirmeyi düşünmelerine sebep olabiliyor. Metropoldışı öğrencilerin çoğu, mezuniyet sonrası iş bulmak için kendilerine ve eğitimlerine güveniyor (bkz. Tablo 36). Örneklemin %9,2’si çevresine güvendiğini belirtirken, %18,5’i herhangi bir güvencesi olmadığını, sadece umudunun olduğunu ifade ediyor. Nitel görüşme verilerine göre, iş bulmak için çevresine güvendiğini söyleyen öğrencilerin cevabının aslında farklı katmanları içerdiği açığa çıkmıştır. Öğrenciler, çevre kavramını aileleri ya da mensubu oldukları dinî cemaat olarak anlayabiliyorlar. Mesela bunlardan biri babasının işini devralmayı düşünürken, bir diğeri kaldığı cemaatin kendisine hâkimlik sınavı mülakatlarında yardımcı olacağını ifade ediyor. İş bulma umudu %95 oranında olan metropoldışı öğrencilerin %47,7’si işlerini mezuniyetlerinin hemen akabinde bulma umudu taşıyor (bkz. Tablo 37). Türkiye’de iş bulma konusunda özel sektörün deneyimi, devlet sektörünün ise Kamu Personeli Seçme Sınavı’nı (KPSS) şart koşması bu durumun sebebi sayılabilir. Öğrencilerin mezuniyetleri sonrasında ne kadar sürede iş bulacaklarına dair tahminleri, mezuniyet sonrası hayatlarını nerede geçireceklerine ilişkin kararlarını etkiliyor. Nitel görüşmelerden elde edilen verilere göre metropoldışı öğrenciler genel olarak metropol kent ortamında daha hızlı sürede iş bulacaklarını düşünüyorlar.

Metropoldışı öğrenci örnekleminin %69,2'si yüksek lisans yapmayı düşünmektedir (bkz. Tablo 38). Lisans dönemini İstanbul'da geçiren öğrenciler, nitel görüşmelerden elde edilen verilere göre yüksek lisansı, İstanbul'da mezuniyet sonrası geçirecekleri vakti meşrulaştıran bir eylem olarak görüyorlar. Böylece ailelerinden memlekete dönmeleri yönündeki çağrılara bir süre daha olumsuz cevap verebileceklerini düşünüyorlar. Bu süreyi, İstanbul'da kendilerine bir hayat kurmak için değerlendireceklerini ifade ediyorlar. Metropoldışı öğrencilerin yaklaşık yarısı (%47,7) lisans eğitimini aldıkları bölümde yüksek lisans yapmak istiyorlar (bkz. Tablo 39). Bu durumun bir sebebi lisans eğitiminde alınan bilgi ve becerilerin iş hayatında karşılaşılabilecek sorunları çözmeye yetmeyeceği düşüncesiye, diğeri sadece %15,4'ü mezuniyet sonrası memleketine dönmeyi düşünen öğrencilerin (bkz. Tablo 34) yüksek lisans süresi içerisinde ideallerine uygun şartlarda bir hayatı kendilerine hazırlama fikirleri olabilir.

Bu çalışma, metropoldışı üniversite gençlerinin, metropol kent ve üniversite çevresinin kendilerine dayattığı stratejiye uyum sağlamak adına ne tür taktikler geliştirdiklerini belirlemeye çalışmıştır. Metropol kente üniversite okumak için gelen öğrenciler, metropoldışı üniversite öğrencileri olarak değerlendirilmiştir. Bu öğrenciler, metropol kentte var olabilmek için çeşitli taktikler geliştirmektedir.

Metropoldışı öğrenciler metropol kente ve üniversiteye uyum sağlamak için kent uzamı içinde oluşmuş bulunan yani hazır buldukları veya kendilerinin oluşturduğu çeşitli “kanal”ları kullanıyorlar. Bu kanallar bazen çeşitli cemaatler, ideolojik ve siyasi oluşumlar gibi kurumsallaşmış yapılar, bazen özel veya devlet yurtları, bazen çeşitli hobi kulübü ve sivil toplum kuruluşları, bazen de çeşitli benzerliklerin bir araya getirdiği ve kendiliğinden ortaya çıkan dar bir çevre olarak belirliyor. Bu kanallar üniversite gençlerini yarı şeffaf akran kabilelerine dönüştürür. Kabile kavramı, Zygmunt Bauman’ın kullandığı anlamda ele alınmıştır. Bauman, bireyin bir gruba özgü elbiseler giyerek, gruba özgü plakları satın alarak, gruba özgü müziği dinleyerek, gruba özgü televizyon programlarını ve filmleri izleyerek ve tartışarak, odasının duvarlarını gruba öz-

gü süslerle bezeyerek, akşamlarını gruba özgü tarzlarda ve gruba özgü yerlerde geçirerek vb. gibi işaretleri yaparak yani kabileye özgü eşyaları edinerek ve sergileyerek “kabileye katılabileceğini” belirtmektedir. Semboller üzerinden işleyen bu kabileler, doğal cemaatlere göre daha kolay terk edilebilmekte yahut değiştirilebilmektedir. Öğrenciler uyum sağlama kanalları kullanırken, bu kanallar da öğrencileri belirler, dönüştürür, böler, birleştirir, kısacası, metropolleştirir. Metropoldışı öğrenciler, metropol kentin strateji üreten kurumsallaşmış yapılarıyla münasebete girdiklerinde, çeşitli iktidar odaklarına maruz kalıyorlar. Metropol kentin uzamında ortaya çıkan bu odaklar stratejilerini metropoldışı öğrencilere dayatırken, metropoldışı öğrenciler de bu stratejilere karşı belirli uyum yahut direnç noktaları üretiyorlar.

Kabile kavramının üzerine bina edildiği hayat tarzları; ekonomik ve sosyal sermaye düzeyi, tüketim alışkanlıkları, dinsel ve cinsel meselelere bakış, kabilenin sembolik diline hâkimiyet ile kristalize oluyor. Kabilelerin yarı şeffaf olmasının sebebi, stratejinin göstermeye çalıştığı taraftan bakıldığında tek bir kitle gibi görünebilecek üniversite gençliğinin bölündüğü her bir kabilenin mensuplarının birbirlerini ve diğer kabilelerin üyelerini söylemsel bir iletişime gerek kalmadan tanıyabilmesidir. Kabile üyeleri birbirlerini ve diğer kabilelerin üyelerini, kıyafet düzenleri, beden kullanımları, selamlaşma biçimleri, kullandıkları kelime dağarcıkları, vs. ile tanıyabiliyor. Üniversite öğrencilerinin üye olduğu yarı şeffaf kabileler, her birinin ayrıca üniversite öğrencisi olması hasebiyle akrandırırlar da. Kampüs uzamı içerisinde her kabile kendine ait bir mekan oluşturmaya ve bu mekanı görülebilir hale getirmeye çalışıyor. Bu mekanlar bazen kampüsün bir köşesi, bazen de bir öğrenci kulübü olabiliyor.

Metropol kent pek çok metropoldışı üniversite öğrencisi için ilk elde hayranlık, korku, imkansızlık, imkan, aileden ve eski arkadaşlardan ayrılık, yeni arkadaşlarla beraber olma vs. duygu ve eylemlerinin bazen birkaçının bazen hepsinin aynı anda bir arada bulunma mekanıdır. Metropoldışı öğrenciler, met-

ropol kente ilk geldiklerinde, “kabuğuna çekilme”den “iyiden iyiye dağıtma”ya kadar farklı tepkiler geliştiriyorlar. Bu tepkilerin gelişim sürecinde, öğrencilerin sosyal kökeni, irtibat- ta oldukları ideolojik ya da dinî gruplar, metropollü ya da metropolleşmiş arkadaş veya akrabalarının varlığı yahut yokluğu önemli rol oynuyor. Metropoldışı öğrenciler, metropol kentte geçirdikleri zaman içerisinde metropollülerin davranış kalıplarını benimsemeye çalışıyorlar. Metropoldışı öğrenciler böylece *metropolleşmektedirler*. Konuşurken İstanbul şivesini kullanmak, yürürken sağa sola bakmamak, gündelik ilişkilerde sıcak- kanlı davranmamak bu kalıplardan bazılarıdır. Metropoldışı öğrenciler, memleketlerine gittiklerinde hemşehrilerinin ken- dilerinin İstanbul’dan geldiklerini vücut dillerinden anladıkla- rını ifade ediyorlar.

Metropolleşmek, metropoldışı öğrencilerin bir süreç dahi- linde metropole uyum sağlaması ve hatta bu sürecin sonunda bireyin kendini metropollü hissetmeye başlamasını içermekte- dir. Bazı metropoldışı öğrenciler, “içki, arkadaş ve müzik” pay- dasıyla metropolleşirken, bazıları “dinî ve ideolojik birlikle- likler çerçevesinde” metropolleşmektedirler. Metropolleşmek metropol kente uyum sağlamak ve artık metropoldışı öğrenci- nin kendisini metropollü olarak görmesi olarak tarif edilebilir.

Metropol kent, herkesi farklı bir maske ile karşılayan bir me- kandır. Metropole ait mekanların çoklu yüzü kişinin önceki bilgileri, buna bağlı beklentileri, tercih ettiği hayat tarzına göre tezahür ediyor. Metropol kente karşılaşma süreci, uyum sağla- ma sürecinin “yanlışlarını, doğrularını, bırakılan ve takip edi- len taktiklerin icra edilmesini” içeriyor. İstanbul’a ilk gelinen dönemlerde aile baskısının hissedilmemesi, tamamen yeni bir arkadaş ortamına girilmesi, eğlence sektörünün çeşitli olma- sı ve sabaha kadar işlemesi gibi nedenlerle öğrencilerin kendi- lerini “dağıttıkları” bir zaman dilimi de seçilebiliyor. Fakat bu dönemi, gerek sınav zamanlarının hızla gelmesi, gerekse “iyi- den iyiye dağıtma”nın maddi ve fizyolojik külfeti sebebiyle bir süre sonra “toparlanma dönemi” takip ediyor. Metropol kent- te maksimum hızda yaşanan bir hayatta, insanların –en azın-

dan bazılarının— kitap okumaya sabırları kalmıyor. Bazı metropoldişi öğrenciler, İstanbul'da karşı karşıya kaldıkları ders yoğunluğundan dolayı, var olan bazı hobilerinden uzaklaşmışlar, devam ettirdikleri hobilerinden bazılarının içeriğini ise eğlence odaklı hale getirmişlerdir. Metropolleşen bedenler, her şeyin şipşak oluvermesini bekliyor. Bu durum, bir yönüyle modern toplumun McDonaldlaştırıldığını iddia eden tezleri haklı çıkarıyor. Bu tezlere göre çabucak icra edilen etkinlikler, verimli ve hesaplanabilir, öngörülebilir bir gündelik hayata teka-bül edebiliyor. Bazı metropoldişi üniversite gençlerinin, kitap okumaktan ziyade sinemaya gitmeyi tercih etmesinin bir sebebi de bu durum olabilir. Metropoldişi öğrenciler, metropol kente geldikten sonra izledikleri sinema türlerinin çeşitlendiğini söylüyor. Roman okumaktan uzaklaşmak, üniversiteyi kazanan pek çok metropoldişi öğrencide görülen ortak bir eğilimdir. Bunun yerine metropol kenti gezmek de yine pek çok metropoldişi öğrenciyi metropolleştiren bir yol durumundadır. Metropol kentte engelli bir üniversite öğrencisi olmak, araştırma dahilinde metropol kentin mekanlarına erişim ve ulaşım sıkıntısı yüzünden sosyal faaliyetlere katılımı kısıtlayan bir faktör olarak belirliyor. Metropoldişi öğrencilerden bazıları maddi imkansızlık, zaman yokluğu ya da bedensel engellilik gibi sebeplerden ötürü kültürel faaliyetlere katılamıyorlar. Pek çok metropoldişi öğrenci üniversiteye giriş sistemindeki bazı temel (sayısal bilginin kutsanması vs.) ya da arizi (meslek liselilere uygulanan katsayı vs.) sebeplerle istedikleri bölümü okuyamamıştır. Bu durum öğrencilerin üniversiteye aslında eşitsiz olan fakat olabildiğince eşit maskesi yapılan giriş sınavlarıyla girebildiklerini, bu sınavların sadece bilgi ya da beceriye dayalı bir seçme sistemi olmadığını, aynı zamanda sosyal bir eleme sistemine de dönüştüğünü gösteriyor.

Metropol kentte yaşamak bazı avantajları ve dezavantajları beraberinde getiriyor. Metropoldişi üniversite öğrencilerinin üniversite eğitimi için İstanbul'u tercih etme sebebi, genellikle ailelerinden ayrı yaşamayı istemeleridir. Bu öğrenciler, İstanbul'un metropoldişi öğrenciye özgürlük veren tarafının, çok-

kültürlülüğe açık metropol bir kent olmasının yanı sıra gençlerin burada yabancı olarak hissetmeleri olduğunu söylüyorlar. Yani, üniversite öğrencilerinin kendilerini İstanbul'da özgür hissetmelerinin temel sebebi, İstanbul'daki insanların çoğunun başka yerlerden gelmesi ve birbirlerine yabancı olmasıdır. Metropoldışı öğrencilerin İstanbul'u tercih nedenlerinden birinin de Türkiye için bu kentin merkezî özellikleridir. Metropoldışı gençler, İstanbul'un Türkiye'nin modadan tarihe pek çok noktada merkezî şehri olduğunu düşünüyorlar. Örneklerdeki engelli bireylerle yapılan mülakatlar sonucunda metropol kentin engelliliğin dezavantajlarını azaltıcı etkisi görülmüştür. Engellilik metropol kent ortamında üzerinden daha kolay geçilebilecek bir soruna dönüşüyor. Yine de, engelli bireylerin aileleri, evlatlarının kendilerinden uzak bir şehre gitmesi sebebiyle belli ölçüde bir endişe hali yaşıyor. Örneklem kapsamındaki metropoldışı öğrencilerin yarısından fazlasının bütün ürünleri yahut alkollü içkilere bağımlılığı vardır. Gençlerin bu ürünlere bağımlılığı genel itibarıyla lise ve öncesinde başlamışsa da, metropol kent ve üniversiteye uyum sürecinin stresli bir süreç olmasından ötürü bu bağımlılıkları desteklediği ve yeni bağımlılıklara yol açtığı tespit edilmiştir. Sigara, nargile ve içki tüketimi üniversite öğrencilerinin sosyalleşmesini sağlayan bir faktör olarak da işlev görüyor. Ailesinden, sevgilisinden, arkadaş çevresinden uzakta yaşamak durumunda kalan metropoldışı öğrencilerin, "efkar dağıtmak" ve "çevre edinmek" amacıyla bu tür maddeler eşliğinde muhabbet ettikleri ve pek çok kez bu maddeleri kullanmayı alışkanlık haline getirdikleri görülüyor. Metropol kente uyum sağlamak için geliştirilen taktiklerden birisi de rutin dışına çıkmaktır. Böylece metropol kente daha fazla erişmeye çalışan gençler, aslında bu eylemleriyle kendilerini dezavantajlı hissettikleri noktalarda, avantajlı hale getirmeye çalışıyorlar. Metropoldışı öğrenciler avantajlı hale gelebilmek için geliştirdikleri taktiklerini anlatırken çekingen davranıyorlar. Bu durumun temel sebebi, ifşa olunma korkusudur. Öğrenciler, burs bulabilmek, istedikleri yurttan kalabilmek vs. için bu tür anormal yolları normalleştiriyorlar. Normalleşen bu

yollar –taktikler–, De Certeau’nun da dediği gibi bir süre sonra rutin olanın –strateji– yerine dahi geçebiliyor. Metropoldışı öğrenciler bazen dezavantajlı bir durumu avantajlı bir hale çevirmek için, bazense kişisel zevkleri ile inanç ve ideolojilerini telif etmek adına bazı taktikler geliştiriyorlar.

Metropol kentin para ekonomisinin kalbi olduğunu iddia eden Simmel; modern zihnin giderek daha çok hesap yapar hale geldiğini, bu kadar çok insanın günlerini, tartmayla, hesap yapmayla, sayısal saptamalarla, nitel değerlerin nicel değerlere indirgenmesiyle dolduran şeyin yalnızca para ekonomisi olduğunu söylemiştir. Simmel’in metropol kenti, para ekonomisinin yuvası ilan etmesi ve metropol kentte en korkunç düzey belirleyici olarak parayı görmesi, bazı metropoldışı öğrencilerin metropol kentte parayla kurmak zorunda kaldığı ilişkiyle örtüşüyor. Bu öğrenciler, metropol kentte insanların para ile kurdukları yoğun ilişkiden ötürü onlara güvenini kaybettiklerini söylüyorlar. Bazı metropoldışı öğrenciler, metropol kentin şeyleşen yüzünü “paranın neler yaptırabileceğini” görerek idrak etmiş, “hayatını, ideolojisini ve ideallerini” para ekonomisine göre yeniden şekillendirmiş, yani şeyleştirmiştir. Çünkü onlara göre, metropol kentte paraya biçilen kıymet her şeyin üzerindedir. Metropolün daima para ekonomisinin yuvası olması, metropolde yaşayan insanları bazen “ne pahasına olursa olsun daha fazla kazanma” davranışına itebiliyor. Bu yüzden metropoldışı öğrenciler, metropolde mal ve hizmetleri ederinin üzeri fiyatlarla almak zorunda kalabiliyorlar. İşin iç yüzünü anlayınca, “kazıklandıklarını” anlayan öğrencilerin metropolde yaşayanlara karşı güven eşiği düşüyor. Bazı metropoldışı öğrenciler, İstanbul’da yaşamamanın insanlara karşı iyi niyetlerine mal olduğunu belirtiyorlar. Metropoldışı öğrencilerinin gözünde İstanbul, tam anlamıyla para ekonomisinin kalbidir. Metropoldışı öğrencilerin ifadelerine göre, burada insani ilişkilerin maddi ilişkiler gözetilerek örgütlenmesi, esnafın daha çok kazanmak için ürün ve hizmetleri daha yüksek fiyata satmaya çalışması vs. gibi sebeplerle insanlara olan güvenleri yıkılmıştır.

Örnekleme dahil metropoldışı öğrencilerin aileleri, taşra ve

genellikle kırsal kökenlidir. Bu ailelerin ebeveynleri 12 Eylül 1980 Darbesini yaşamışlardır. Bu darbenin ardından olağanlaşan apolitikleşme, o dönemde aktif siyasete dahil olmuş olsa bile, hem sol hem de sağ siyasete eğilimli ailelerce çocuklarına aktarılmaya çalışılmıştır. Hem solcu hem de sağcı geleneklerden gelen aileler, evlatlarını siyasi olaylara girmemesi konusunda uyarıyorlar. Fakat bu uyarılar pek etkili olmuyor ve metropoldışı öğrenciler, üniversite içerisinde çeşitli eylemlilik düzeylerinde, siyasi oluşumlar içerisinde yer alıyorlar. Metropoldışı öğrencilerin aileleri genellikle ebeveynlerin meslekleriyle doğru orantılı olarak orta halli ve ortanın üstü gelir grubundandır. Türkiye şartlarında, özellikle kırsal kökenli ailelerin maddi durumunun sadece eve giren maaş veya gelirle ölçülmesi sağlıklı neticeler vermediği için, nicel anket formunda öğrencilere herhangi bir rakam aralığı belirtilmeden ailelerinin maddi aile durumlarını kendilerinin belirlemesi istenmiştir. Kırsal kökenli aileler, kente yerleşse de taşrayla bağlantılarını değişik dayanışma ağlarıyla sürdürüyor. Taşradan özellikle tarım ürünleri ve geleneksel yiyecekler, kentte yaşayan kır kökenli ailelerin evine düşük bedelli ya da bedelsiz olarak sıklıkta giriyor. Metropoldışı öğrencilerin ebeveynlerinin doğum yerleri ile kendilerinin doğum yerleri ve yaşamak istedikleri yerlere bakıldığında iki nesildir süren bir göçle karşı karşıya oldukları görülüyor. Metropoldışı öğrencilerin zaten göç halinde olan ailelerin çocukları olduğu ve kendilerinin de çoğunluk itibarıyla doğdukları ya da yaşadıkları yerlerden, İstanbul ve yurtdışına göç etmek niyetinde oldukları görülmüştür. Gençler memleketlerinden göç etme niyetlerinin sebebini, göç edecekleri yerlerin “imkanlar”ının fazla olmasıyla açıklıyorlar.

Metropolde üniversite okumak, metropoldışı gençleri yeni bir çevre edinmeye yöneltiyor. Metropoldışı gençler “kafa dengi arkadaşlar” bulduklarında, memleketlerinde kalan ya da kendileriyle beraber metropole gelen eski arkadaşlık örüntüleriyle irtibatlarını azaltıyorlar. Metropoldışı öğrencilerin çoğu genellikle kendi üniversite çevrelerinden arkadaş edinme eğilimine giriyorlar. Bu durum, İstanbul’da doğup büyüyen öğren-

cilerle taşrada doğup büyüyen öğrenciler arasındaki farklı *habitus*ları açığa çıkarabiliyor. Metropol kentin iş ve okul dışında da canlı olan kültürel, sanatsal, bilimsel vs. hayatı, metropollü gençleri taşralı akranlarına göre daha donanımlı hale getirebilmektedir. İstanbul'da yer alan üniversitelerin, metropoldışı öğrencilere kent kültürü ve gündelik yaşamı hakkında zamanında ve yeterli bilgiler içeren oryantasyon programları düzenlemesi, bu öğrencilerin kente daha kolay uyum sağlamasına neden olabilir. Mesela İÜ'de okumaya başlayan bazı metropoldışı öğrenciler, kendileriyle metropollü akranları arasında rahatlık, özgüven ya da atılganlık gibi konularda farklılık görebiliyorlar. Fakat bu durum bir kural olarak karşımıza çıkmamaktadır. Örneğin Anadolu lisesinden mezun olan ve İÜ'de okuyan bazı metropoldışı öğrenciler, İstanbul'da büyüyen öğrencilere göre kendilerini daha atik görüyorlar. Aynı şekilde BÜ'de okuyan pek çok metropoldışı öğrenci, üniversitede okumaya başladıktan sonra metropollü arkadaşlarıyla aralarında herhangi bir atılganlık, genel kültür vs. konularında bir fark görmediklerini, hatta kendilerinin bu konularda metropollü arkadaşlarından daha iyi olduğunu söylüyorlar. Bunun bir sebebi memleketlerinde akademik başarısı yüksek olan gençlerin metropol ortamında kendilerini daha donanımlı olarak görmesi olabilir. Memleketlerindeki en iyi eğitim imkanlarına sahip olan bu gençler, İstanbul'a geldiklerinde kendilerini kültürel açıdan metropollülerden çok da farklı hissetmiyorlar.

Metropol üniversitelerin başta öğrenci işleri ve rehberlik-danışmanlık birimleri olmak üzere, öğrencilerin işlerini kolaylaştırma, sorunlarını çözme ve vaktini daha iyi değerlendirmesi için yol göstermeyi amaçlayan pek çok birimi vardır. Fakat yaptığımız çalışma esnasında, öğrencilerin bu birimlerce yeterince desteklenmediği, özellikle Öğrenci İşleri birimlerinde gerek iş yoğunluğundan gerekse burada çalışan memurların ilgisizliğinden dolayı yeterli hizmetin verilmediğini düşündükleri açığa çıkmıştır. Fakat Sağlık, Kariyer, Engelli birimleri gibi bazı birimler bu genellemenin dışında kalıyor. Örneklem kapsamındaki üniversitelerden sadece Boğaziçi Üniversitesi, üni-

versiteye yeni başlayan öğrenciler için düzgün bir oryantasyon programı uygulamaktadır. Yeterli oryantasyon bilgisinin verilmemesi, özellikle metropoldışı öğrencilerin metropol kent ve üniversiteye dair pek çok şeyi, deneme yanılma yöntemiyle öğrenmesine sebep olmakta, bu durum da metropol kent ve üniversiteye uyum sürecini zorlaştırmaktadır.

Metropoldışı öğrenciler için yurttta kalmak, kişiyi evde kalmaktan daha az sorumlulukla karşı karşıya bıraktığı için, İstanbul'da ilk yılını geçiren öğrenciler yurttta kalma eğilimindedir. Fakat, devlet yurtlarında kalmak isteyen pek çok öğrenci, yurtların kontenjanı düşük olduğu için bu fırsattan istifade edemiyor. Devlet yurtları, öğrencilerin çeşitli düşünce, ideoloji, inanç, kültür farklılıklarıyla buluşma noktası olarak da işlev görüyor. Metropoldışı öğrenciler yerel bağlantılarından daha metropoliten bağlantılara devlet yurdu kanalıyla geçiş sağlıyorlar. Devlet yurtları, diğer yurtlara da benzer şekilde, öğrencilerin beraber eve çıkacağı arkadaşlarını seçeceği ana kadar ikamet mekanı olarak da işlev görüyor. Devlet yurtları kendini herhangi bir gruba ait hissetmeyen, İstanbul'da aşına bir çevreye sahip olmayan öğrenciler için, kendi benzerlerini bulma mekanı olarak işliyor. Yurtdışından gelen uluslararası öğrenciler de genelde devlet yurtlarında kalıyor. Bu öğrencilerin memnuniyet derecesi, kaldıkları yurda bağlı olarak değişmektedir. Devlet yurdunda kalmak, bazı metropoldışı öğrenciler için yaşam tarzlarının bir parçası haline gelmiştir. Devlet yurdu genellikle benzerlerini bularak öğrenci evine çıkmak için arkadaş aramak gibi adımların atıldığı bir mekan olarak işlev görse de, bazen eve çıkmanın ekonomik olarak bir çıkmaz haline, bazen de devlet yurdunda kalmanın da bir hayat tarzı haline, gelmesi sebebiyle daimi kalınan bir mekana dönüşebiliyor. Metropoldışı üniversite öğrencilerinden bazıları, üniversite yurtlarında beraber kaldıkları arkadaşlarıyla sorun yaşadıklarını da belirtmişlerdir. Bu öğrenciler, üniversite yurtlarında kalırken çeşitli sorunlarla karşılaşmalarına rağmen daha ucuz olduğu için bu yurtlarda kalmak durumunda kaldıklarını ifade ediyorlar. Genel itibariyle üniversite yurtları, devlet yurtlarından daha kon-

forlu olmasına rağmen, devlet yurtlarınınkilere benzer işlevler görüyor. Herhangi dinî veya ideolojik bir grupla bağlantısız metropoldışı öğrenciler buralarda benzerlerini bulmaya çalışıyorlar. Üniversite yurtlarında benzerlerini bulan öğrenciler ardından öğrenci evine çıkıyorlar. Bazı metropoldışı öğrenciler için kendi kabuğuna çekilmek ve metropol kent içinde, kendine küçük bir yaşam alanı yaratmak, onların metropolde var olabilme taktiği haline gelebiliyor. Kendine birden çok yönden benzeyen kişileri bulup onlarla beraber olmak, metropol kentin tekinsiz, hoşgörüsüz, güvensiz ortamında var olma çabalarının en naifi sayılabilir. Bu taktik, bazen lise dönemlerinden itibaren planlanmaya başlanarak bir proje haline getirilip üniversite kazanıldığında hayata geçirilmekte, bazen de çeşitli yurtlarda veya grupların içinde kalmalarına rağmen kendini bir türlü “yerinde” hissedemeyen öğrencilerin son çare olarak başvurduğu genel bir uygulama haline geliyor. Kaybolarak varolan metropoldışı gençler için, metropol kent kıyısında yaşanan, içerisine nüfuz edilmesi zarar getirebilecek olan bir mekandır.

Trafik sorunu, metropoldışı öğrenciler tarafından İstanbul’a gelmeden önce haberdar olunan ama önemsenmeyen ve nasıl başa çıkılacağı üzerine kafa yorulmayan bir konu olarak görülüyor. Özellikle merkezî bölgelerdeki yolların bazı saatlerde çok sıkışık olması, öğrencilerin ulaşım için kullandıkları toplu taşıma araçlarının çok kalabalık olması, metropolde bir yere ulaşmak için mesafelerin uzun vaktin dar olması, metropoldeki yaya akışının bir tür koşturma şeklinde olması, taksiye binen öğrencilerin dışarıdan geldiği anlaşıldığında kandırılmaya çalışılmaları metropol trafiğini metropoldışı öğrenciler için bir “keşmekeş”e çeviriyor. Metropoldışı öğrenciler, barınma ve ulaşım sorunlarının çözülmesi için önerilerde bulunuyorlar. Buna göre, devletin öğrenci yurtları yerine apart daireler yapmasını ve İstanbul’daki akbil uygulaması gibi elektronik bilet uygulamalarının tek bir elektronik bilet halinde tüm Türkiye’de yaygınlaştırılmasını istemektedirler.

Metropol kent, metropoldışı üniversite gençlerinin karşı karşıya kaldıkları yalnızlık ve kimsesizlik ölçüsünde kendi kimli-

ğini yeniden düşündüğü, tasarladığı ve kurduğu bir mekana te-
kabül ediyor. Özellikle kendi etnik kökenine mensup insanla-
rın kitlesel olarak haksızlığa uğradığını düşünen gençler, ken-
di deneyimleriyle toplumun çoğunluğunun kendi kökenlerine
dair algılarını birleştirerek, etnik bir hassasiyet ya da dinî bir
aldırmazlık geliştirebiliyor. Metropol kent ortamı metropol-
dışı öğrencilerin etnik kökenlerine bağlılık konusunda fark-
lı etkiler yaratabiliyor. Farklı etnik kökenlerden gelen metro-
poldışı öğrencilerden kimileri kendi etnik kimliklerine metro-
pol kentte daha çok sarılıyorken, diğerleri toplumun çoğunlu-
ğunu oluşturduğunu düşündüğü kesimle fikrî bir bütünleşme
gerçekleştirmeye çalışıyor. Bunun için dil ve kültür farklılıkları
ikincilleştirilerek folklorik düzeye indirgenmekte, tarihin inşa-
sına dair ulus-devletçi mitler yeniden üretilmektedir.

Metropoldışı öğrenciler metropolle karşılaşma süreçlerinde,
arkadaş grubundan dinî veya ideolojik gruplara değin bir grup
desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Metropolde geçen süre içeri-
sinde destek alınan gruplarla ilişkiler sıkılaşabiliyor veya gevşe-
yebiliyor. Destek alınan grupla ilişkilerin gevşemesi veya kop-
ması, çoğunlukla kişiyi kendi ihtiyaçları üzerine daha fazla yo-
ğunlaştırıyor. Dinî ve ideolojik oluşumlar, metropoldışı öğren-
cilerden üye kazanabilmek için öğrencilerin barınma ihtiyaç-
larına konforlu çözümler üretmeye çalışıyor. Dinî ve ideolojik
oluşumlara üye olan öğrencilerin tek motivisi barınma ihtiyaçla-
rının giderilmesi olmasa da, bu oluşumların sağladığı konakla-
ma imkanlarından yararlanan öğrenciler bu imkanlardan fay-
dalanmaya devam etmek için görünürde gönüllü olarak bu olu-
şumlara hizmet etmek durumunda kalıyorlar. Bu oluşumlar,
öğrencilerin mezuniyet sonrası planları için de önemli bir da-
yanak noktasını teşkil ediyor. Mezuniyet sonrası iş bulma ko-
nusunda özellikle çeşitli dinî gruplara duyulan güven bu grup-
larda kalan öğrenciler arasında yaygın durumdadır. Bazı met-
ropoldışı öğrenciler kaldıkları cemaatlerin kendinden talep et-
tiklerini ve kendisine imkan olarak verdiklerini, bir tür alışve-
riş ilişkisi olarak çözümlüyor. Kendini siyasi gruplarla tanımla-
yan öğrenciler ise, bu gruplardan arkadaşlarla ev arkadaşlı-

ğı yapıyorlar. Dinî cemaatler kadar sistematik olmasa da, kendi içlerinde bir yardımlaşma ağı örebiliyorlar. Sol gençlik örgütleri kendi içlerinde bir tür komünal hayat tarzı yaratmaya çalışıyor. Hangi oluşum içerisinde yer alırsa alsın, metropoldışı öğrencilerin metropol kentte bir tür sığınak aramaları, öğrencilerin inanç ve ideolojileri doğrultusunda maddi ve manevi olarak kendilerini destekleyecek bir grubun içinde yer almaktan duydukları memnuniyet, öğrencilerin içinde yer aldıkları oluşumlara aşinalıklarının arttığı nispette gündelik hayatlarının bu oluşumlarca kontrol edilmesi, bu oluşumların/yarı şeffaf akran kabilelerin metropol kentte yaşayabilme sanatının öğrenildiği/aktarıldığı bir düzlem haline getirmektedir.

Metropoldışı üniversite gençliğinin bir kısmı için din, metropolde kimlik ve destek arayışlarına bir cevap niteliği taşımaktadır. Kişi dinî gruplarla ilişki içerisinde kendini tanıyabilmekte/tanımlayabilmektedir. Ayrıca dinî yaşayış tarzı, hayat tarzlarının ayrımında en önemli göstergelerden birini oluşturuyor. Dinî yaşayış şekillerine göre bireysel dindarlık ve cemaat dindarlığı, üniversiteli gençlerin iki farklı dinî yaşam tarzı olarak karşımıza çıkıyor. Örnekleme dahilinde beliren dine karşı ilgisizlikle din ile ilgili başka türlü bir hayat tarzı olduğu için ayrıca incelenmiştir. Deizmden tasavvufa değin farklı inanç renkleriyle ortaya çıkan bireysel dindar metropoldışı öğrencilerden başörtülü olanları, sık sık bir cemaate bağlı sanıldıklarından şikâyetçi oluyorlar. Dinî cemaatlerde kalan metropoldışı öğrenciler, gündelik hayatlarını daha dindar yaşamak arzusundadırlar. Buralarda barınan metropoldışı öğrenciler, zamanla kaldıkları cemaatin isteğine uygun bir dindarlık anlayışını benimsiyorlar. Dinî hayat tarzı olarak da, yorumlarını benimstedikleri cemaatin önerdiği yaşam tarzını “hayatlarına hâkim kılan” metropoldışı öğrenciler, bir süre sonra içinde yer aldıkları cemaatlerin dindarlığını yaşamaya başlıyorlar. Metropoldışı öğrenciler, cemaat içindeki itaat kültürüne, kendilerine verilen “emirler”in sorgulanamamasına, cemaat abilerinin sözlerindeki çelişkilere, dinî cemaatlerin milliyetçi bir söylem geliştirmesine, cemaate ait kitapların ön plana çıkarılmasına, sigara

ve flört yasaklarına karşı aktif ya da pasif olarak direnç geliştiriyorlar. Metropoldışı üniversite gençliğinin dine ilgisizliği bazen sadece ilgisizlik olarak kalmakta, bazense ateistik ya da agnostik öğeler içeriyor. Çalışma kapsamında özellikle Alevi gençlerin dinî bağlarının zayıfladığı tespit edilmiştir. Din adamlarını yetiştirme, ibadet mekanlarının resmî olarak tanınması gibi pek çok sorunla uğraşan Alevi inancı mensuplarının yeni kuşağı, mevcut din adamları kadrosunu kendi entelektüel ve kültürel seviyelerinde görmüyor. Bu durum da onların, dinî inanışlardan toptan yüz çevirmelerine sebep olmaktadır. Ateist ebeveynli ailelerde büyüyen gençlerin ise, agnostisizme meylettiği çalışma kapsamında görülmüştür.

Metropol kentte, tüketim ürünlerinin bol ve çok çeşitli olması, insanların yeni tatlar tatmasına, yeni ürünler denemesine ve tüketim alışkanlıklarında değişiklikler yapmasına sebep olmaktadır. Tüketim alışkanlıkları, üniversiteli gençlerin kabileleşmesine sebep olan hayat tarzlarının yerleşik ve görünür olmasını sağlıyor. Araştırma esnasında, metropoldışı üniversite gençliği metropole geldikten sonra tüketim alışkanlıklarında değişiklikler olduğunu ifade etmiştir. Üniversite öğrencileri arasındaki genel kanı metropol kentte yaşamamanın, tüketim alışkanlıklarını değiştirdiğidir. Örneklemdaki öğrencilerin bu duruma dair pek çok farklı taktik geliştirmiş olduğu görülmüştür. Bu taktikler, olabildiği kadar az harcama ve olabildiği kadar çok kaynak bulma noktasında yoğunlaşıyor. Metropoldışı öğrencilerin tüketim alışkanlıklarının metropol kente geldikten sonra değiştiği gözleniyor. Bu değişimin ana mihveri, metropol kent ve üniversite çevresinde beliren trenddir. Bu trend televizyon dizileri, reklamlar, hazır giyim mağazalarının yeni ürünleri ile belirleniyor ve gençler arasında etkileşim yoluyla yayılıyor. Üniversiteli gençler, markalı ürünlerin yanında çakma ürünlere de rağbet gösteriyor. Bankamatikten parayı mümkün olduğu kadar geç çekmek, sinema filmlerini sinema yerine internetten takip etmek, yeni bir ürün alırken fiyatını birden fazla yere sormak veya indirim vaktini beklemek, metropoldışı öğrencilerin alışveriş alışkanlıklarında geliştirdikleri bazı taktiklerdir.

Üniversitede okumaya başlayan metropoldışı öğrenciler, daha önce pek yapmadıkları bir şeyle, giysi alışverişiyle uğraşmakla karşı karşıya kalıyor. Bu noktada, markalı giysi tedarik etmekten ucuz ama kaliteli görünen ürünleri satın almaya değin farklı taktikler geliştiriyorlar. Her bir alışveriş taktiğinin kendi içinde bir mantığı ve kişiyi bu taktiği uygulamaya yönelten kültürel bir çerçevesinin var olduğu görülmektedir.

Örneklememiz kapsamındaki üniversite gençlerini *dijital yerli* kavramıyla nitelemek mümkündür. Bilgisayar, video oyunları, internet ve çok fonksiyonlu cep telefonlarının dijital dilini, anadili gibi kullanmaktadır. Örnekleme de yer alan ve metropol kentte yaşayan öğrenciler için internet, cep telefonu vs. gibi elektronik iletişim araçları hayatın bir parçası haline gelmiştir. Öğrenciler için internet sadece sanal bir dünya değil, reel ilişki ve etkileşimlerin de gerçekleştiği büyük bir sosyal ağ haline dönüşmüştür. Öyle ki, öğrenciler okuldaki derslerin iptal olup olmaması ya da sınavların ne zaman yapılacağı veya hangi konuları kapsadığı gibi bilgileri dahi internet üzerinden ediniyorlar. Ayrıca internet üzerinde yer alan sosyal ağlar, öğrencilerin meşreplerine göre birbirinden farklı sosyal etkileşimlere girmeleri için –sevgili edinmekten, protesto eylemlerine katılıma kadar– bir araç oluyor. Cep telefonları için de söylenebilecek ilk söz, artık sadece cepte taşınan bir telefon olmadıklarıdır. İnternette erişimine her daim açık cep telefonları, bazen bir mp3 çalar, bazen bir fotoğraf makinesi olarak da işliyor. İnternet kullanımı kalınan yerle doğru orantılı olarak sıklaşıp, seyrekleşiyor. Mesela Gülen Cemaati'nin evlerinde kalan İÜ'lü öğrenciler kaldıkları evlerde internete asla giremezken, BÜ'lü ve İBÜ'lü öğrencilerin evlerinde sim kart modemleriyle internete girilebiliyor. Metropoldışı öğrenciler, internet üzerinden sosyalleşme imkanları da devşiriyor. İnternete erişim imkanlarının, kalınan yerle ve maddi güçle doğrudan irtibatlı olduğu görülüyor. Benzer bir durum telefon gibi haberleşme imkanları için de geçerlidir.

Metropoldışı öğrenciler, İstanbul'a geldiklerinde kendi memleketlerinde olmayan kültürel imkanlarla karşılaştıklarını belir-

tiyorlar. Yeni kültürel ifade tarzları metropoldışı öğrencileri metropolleştiren bir etken olabiliyor. İstanbul, pek çok kültürel etkinlik ve programla karşılaşılabilir, bunlara katılıp katılmama seçeneğini de içinde barındıran bir şehirdir. Metropoldışı gençler gönüllülük ve hobi faaliyetlerine katıldıkça, metropol kente daha fazla uyum sağlıyorlar. İstanbul, üniversite öğrencilerine sadece eğitim ortamı değil aynı zamanda sanat ve bilime kolay erişim imkanı sağlayan bir şehirdir. Bazı metropoldışı öğrencilere göre, memleketindeki gündelik hayat ile İstanbul'daki gündelik hayatın en önemli farkını zamanı kullanım becerisi oluşturunuyor. Farklı zaman algılarından ve uzam mesafelerinden doğan zaman kullanma becerileri, metropoldışı öğrencileri metropolleştiren bir etken oluyor. Kent uzamının genişliği ve serbest zamanda yapılacak etkinliklerin bolluğu, metropolleşen öğrenci bedenlerinin metropol kentte daha fazla süre ve sıkılmaksızın salınmasını sağlıyor. Metropoldışı öğrenciler bu süre zarfında, daha fazla kültürel aktivitelere vakit ayırabiliyorlar. Sanat faaliyetlerine katılım, metropoldışı gençlerin kendilerini metropollü hissetmelerine neden olmaktadır. Uluslararası boyutta meşhur sanatçıların eserlerinin İstanbul'da sergilenmesi, pek çok sanat eseri ve gösterimine kolay ulaşılabilmesi, sanatla ilgili eğitimlerin bol ve ucuz –bazen bedelsiz– olması dolayısıyla, sanatla ilgilenmek metropolleşebilmenin bir şartı haline geliyor. Metropoldışı öğrenciler, memleketlerinde daha önce bulamadıkları ölçüde bol ve –çoğu zaman– ucuz bu faaliyetlere mümkün olduğunca katılmaya çalışıyorlar. Özellikle herhangi bir dinî ya da ideolojik grupla ilgili olmayan öğrencilerin, gönüllülük ve hobi faaliyetleri kadar, sanatsal ve bilimsel faaliyetlere de önem verdikleri görülmektedir. Bu durumun temel sebebi, kendilerine ayıracak daha fazla zamana sahip olmalarıdır.

Metropoldışı öğrenciler için metropol kentte görev aldıkları gönüllülük ve hobi faaliyetleri, onları içinde bulundukları metropol kente bağlayan, yeni ilişki ağları kurmalarını sağlayan, bir işe yaradığı/bir şey becerdiği duygusunu kendilerinde uyandıran ve böylece metropol kente uyum sağlamalarını sağ-

layan kanallardan biri olarak işlev görmektedir. Genellikle herhangi bir dinî ya da ideolojik grupla ilişkili olmayan üniversite öğrencileri, serbest zamanlarını sivil toplum kuruluşu (STK) faaliyetleri ve hobileriyle değerlendiriyor. Bazen dinî ve ideolojik grupların da kendilerini medya üzerinden STK olarak sunma gayretlerine rastlanılıyor. Üniversite öğrencileri hobilerini ya üniversitelerindeki bir kulübe üye olarak, ya kurs alarak ya da amatör olarak arkadaşlarıyla beraber gerçekleştiriyorlar. İdeolojik bir grupla kendini tanımlayan metropoldışı öğrenciler gibi, dinî cemaatlerde kalan metropoldışı üniversiteli gençlerin de kaldıkları yerler bu hobilerini gerçekleştirmede önemli belirleyiciler ya da yönlendiriciler olmaktadır. Bu öğrenciler, bireysel hobilerinden bahsederken bile fiillerinde birinci çoğul şahıs kipini tercih ediyor. Bu durumun sebebi olarak; kendilerini bir grupla tanımladıkları için bireysel hareket etmelerinin mümkün olmadığını söylüyorlar. Bir dinî ya da ideolojik gruba üye olanlar da, kendi görüşleri doğrultusunda bir seçmece içerisinde sanatsal ve bilimsel faaliyetleri takip etmekte veya bu tür faaliyetleri bizzat kendileri üretiyorlar. Bu bağlamda, metropol üniversitelerinde öğrenci kulüplerinin gizil politik fonksiyonları olduğu görülüyor. Metropoldışı öğrencilere göre, ideolojik gruplar kulüpleşme eğilimindedir. Okudukları üniversitelerdeki öğrenci kulüplerinin dikey ve yatay sosyal farklılıklara göre düzenlendiğini düşünüyorlar. Öğrenci kulüpleri, gençlerin kategorileştiği alanlara dönüşme eğilimindedir. Yani bir üniversiteli gencin hangi kulübe devam ettiğine bakılarak, hangi zihinsel/eylemsel kategoriye ait olduğu söylenebilmektedir.

Ayrıca metropoldışı öğrenciler, taşranın giderek metropolleştiğini vurguluyorlar. Bu durumun bir sebebi üreticilerin reklam ve bayilik yoluyla taşraya inmeleri, diğeri ise geleneksel olmayan tüketim kalıplarının taşraya açılan üniversitelerin öğrencilerinin eliyle yaygınlaşması ve sıradanlaştırılmasıdır. Metropoldışı öğrencilerden bazıları, memleketlerine devletin ve özel sektörün yeni üniversiteler açmasını, memleketlerine karşı planlı bir ahlak bozma operasyonu olduğunu düşünmektedirler. Bu öğrenciler, yeni açılan üniversitelere gelen öğrenci-

lerin memleketlerindeki mahalle baskısını takmayacaklarını, özgürlüğü merkeze alan bir tavır geliştireceklerini, bu yüzden de yaşadıkları şehirlerdeki dinsel görünüşlerin erozyona uğrayacağını düşünmektedirler. Taşrada üniversite okumaya gelen öğrencilerin bir tür “değişim/dönüşüm faili” gibi çalışmaları, sadece bazı muhafazakâr metropoldışı üniversite gençleri arasında değil, kamuoyu önünde de tartışılan bir husus haline gelmektedir.

Metropoldışı üniversite gençliğinin metropolleşme sürecinde cinselliğe dair görüşleri büyük oranda değişmekte/dönüşmektedir. Bu değişim/dönüşümler metropolleşmenin önemli sonuçları arasındadır. Araştırma sonuçlarına göre üniversite okumaya gelen bazı metropoldışı gençlerin akademik olmayan beklentilerinden birinin, üniversite ortamında daha rahat flört edebilmek olduğu söylenilebilir. Metropol kentte üniversite okuyan bir öğrencinin birileriyle çıkması yakın çevresi tarafından da beklenir olmuştur. Hemen her görüşten pek çok metropoldışı genç, üniversiteli bir gencin cinselliği yaşaması konusunda özgür olması gerektiğini düşünmektedir. Fakat mesela, bu özgürlüğü savunan başörtülü bir üniversite öğrencisi muhafazakâr değer yargıları sebebiyle, kendisinin bu konuda daha dikkatli olduğunu ifade ederken; aynı özgürlüğü savunan ve kendisini dinsiz olarak tanımlayan başka bir üniversite öğrencisi evleneceği kadında bekaretin kendisi için önemli olduğunu belirtmektedir. Metropoldışı öğrenciler her ne kadar cinselliği herkesin istediği gibi yaşaması gerektiği söylemini dile getirse de, metropol kente göre daha kapalı bir kültürel yapıyı işletleyen taşradan tevarüs ettikleri ahlak anlayışını içten içe koruyorlar. Özgürlükçü ahlak anlayışının kadını bir meta durumuna düşürebileceğini düşünen metropoldışı gençler ise, cinsellik öncesi nikahı önemsemekle birlikte, üniversite ortamında aileden gizli olarak yapılan dinî nikah uygulamasının erkekten çok kadına zarar verdiğini düşünüyor. Dinî cemaatlerde kalan metropoldışı öğrencilerin, siyasal ve kültürel konulara katılımlarında olduğu gibi, kadın-erkek ilişkilerine dair bazı kuraların da kendilerine cemaatleri tarafından dayatıldığını düşün-

dükleri tespit edilmiştir. Dinî cemaatlerde kalan metropoldışı öğrenciler, bu kuralları mantığa bürüyerek hayata geçiriyorlar.

Metropol kent üniversitesinde cinselliğe dayalı mekansal ayırım bariz bir şekilde uygulama alanı bulabilmektedir. Mesele İÜ'nün dinî eğitimi odak olarak alan fakülte ve bölümlerinde, kamusal mekanların cinsiyet bazında ikiye ayrılarak kullanıldığı görülmüştür. Sınıflar, amfiler, kantinler vs. haremlik ve selamlık olarak kullanılmaktadır. Bu duruma istisna teşkil edebilecek “kullanım”lar, üniversite hocaları tarafından direkt olarak “düzeltmekte”dir. Bu kullanımların ne kadar sağlıklı olduğuna dair bazı eleştiriler kimi kız öğrenciler tarafından getirilirken, cinsiyet bazında ayrımcılığın doğal ve dinî olduğunu savunan bazı erkek öğrenciler okudukları fakülte ve bölümlerde var olan cinsiyete dayalı mekansal ayrımı yeterli görmemektedirler.

Metropol kent, metropoldışı öğrencilere daha önce karşılaştımadıkları sosyal gruplarla karşılaşma imkanı da vermektedir. Mülakat kapsamında hem kadın-erkek ilişkilerine hem de LGBT bireylere bakış ve bu bakıştaki değişimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Genel itibariyle metropolde okumaya gelen üniversite öğrencilerinin metropolde geçirdikleri yıllara paralel oranda, cinsellik üzerinden kurulan ilişkilere taşrada edindiklerinden “daha geniş” ve “daha anlayışlı” bakmaya başladıkları tespit edilmiştir. Metropoldışı öğrenciler ilk kez karşılaştıkları toplumsal gruplardan bahsederken, en fazla zikrettikleri toplumsal grup LGBT bireyler olmaktadır. Bu karşılaşma kent mekanlarında veya üniversite içerisinde olabilmektedir. Örneklem dahilindeki her üç üniversitede de örgütlenen LGBT öğrenciler, örneklem üniversitelerinde görünür olma noktasında pek fazla sıkıntı yaşamıyorlar. Metropoldışı LGBT öğrencilerin bir kısmı, Türkiye’de özellikle siyaset kurumunun eşcinselliği bir hastalık ya da sapkınlık gibi gösteren açıklamalarından ötürü tedirgin olduklarını, kendileri ikinci sınıf vatandaş gibi hissettiklerini ve hatta bu yüzden ülkeyi terk etmeyi dahi düşündüklerini belirtiyorlar. Mülakat ve odak grup görüşmelerinde şahit olunduğu üzere, Tıp Fakültesi öğrencilerinin dahi eşcin-

sellğin hastalık olup olmadığına dair akademik bir bilgiyle teçhiz edilmemeleri ciddi bir eksikliktir. Üniversiteli gençler, hayat tarzlarına ve ideolojik konumlanışlarına göre fikir sahibi olmaktadır ve bu fikirleri bir tartışmada kullanırken argümanlarını ortaya koymakta zorlanıyorlar. Çünkü bilginin olmadığı yerde, önkabuller ve önyargılar gençlerin karar mekanizmalarını tetiklemektedir. Muhafazakâr dünya görüşüne sahip metropoldışı üniversite öğrencilerinin LGBT bireyleri konusundaki kendi aralarında bulunan fikir ayrılıkları barizdir. Bazıları eşcinselliği anormal bir durum olarak nitelerken, diğerleri eşcinselliğin doğuştan gelen bir yönelim olduğunu düşünmektedirler. Muhafazakâr hayat görüşüne sahip olan öğrenciler, Gülen Cemaati'ne mensup olanlar ve kendilerini modern-muhafazakâr olarak tanımlayanlar hariç, LGBT bireylere karşı hoşgörülü bir söylem geliştirmemektedirler. Gülen Cemaati'ne mensup öğrencilerin çoğu ise, eşcinselliğin doğuştan gelen bir yönelim olduğunu fakat eşcinsellerin eşcinsel aktivitede bulunmasının günah olduğunu düşünüyor. Aynı kanaati kendilerini modern-muhafazakar olarak tanımlayan metropoldışı öğrenciler de paylaşmaktadır. Genel olarak, LGBT bireylere bakıştaki değişimin metropoldışı öğrencilerin metropolleşmesi sürecinde önemli göstergelerden birini oluşturduğu söylenebilir. Eşcinselliğin doğal bir yönelim olduğuna dair söylem –psikiyatrik verilerin de bu durumu desteklemesi sayesinde– metropoldışı öğrencilerin metropolleşmesi esnasında sindirdikleri ve katıldıkları bir söylem olmaktadır. Metropoldışı öğrenciler, bir gün LGBT bireylerin toplantısına giderken, diğer gün dinî bir cemaatin toplantısına gitmelerini İstanbul'da yaşamamanın bir gereği olarak gördüklerini, bu durumun artık kendileri için normalleştiğini ifade etmektedirler. Metropoldışı bireyler, metropolün farklılık ve hatta zıtlıkların yan yana yer almasını normalleştirdiğini, bu normalleşmeye ayak uydurdıkları sürece kendilerinin de metropolleştiğini düşünmektedirler.

Metropole geldiği andan itibaren metropol kent uzamına uyum sağlama yahut metropolleşme süreciyle karşı karşıya kalan metropoldışı üniversite öğrencileri, kampüs içerisinde ya-

rı şeffaf akran kabileler halinde salınmaktadırlar. Metropoldışı öğrencilerin metropolleşme süreci, daha ziyade kentte var olabılme taktikleri, metropole erişebilme çabaları, etnik ve dinî kimlikleri üzerinden, tüketim alışkanlıkları ve cinsellik üzerinden kurdukları ve yeniden kurdukları ilişkiler ile bu ilişkiler boyunca iktidar odaklarının stratejilerine karşı ürettikleri taktikler etrafında şekillenmektedir.

EKLER

EK 1: Derinlemesine Görüşme Listesi

No	Kod	Kod Adı	Cinsiyet	Yaş	Memleket*	Üni.	Alan	Bölüm	Süre (dk.)
1	Bil01	İrfan	Erkek	22	Sivas	İBÜ	S1	Uluslararası İlişkiler - 4	54
2	Bil02	Murtaza	Erkek	17	Türkmenistan	İBÜ	S2	Uluslararası İşletme ve Ticaret - Hazırlık	45
3	İst01	Burçin	Kadın	21	Aydın	İÜ	S3	Amerikan Kültürü ve Edebiyatı - 2	50
4	İst02	Alpay	Erkek	25	Mersin	İÜ	S4	Amerikan Kültürü ve Edebiyatı - 2	53
5	Bog01	Sergen	Erkek	20	Uşak	BÜ	F1	Yönetim Bilişim Sistemleri - 1	90
6	Bil03	Feyza	Kadın	18	Ankara	İBÜ	S5	Medya ve İletişim Sistemleri- Hazırlık	52
7	Bil04	Ayşe	Kadın	19	Kahramanmaraş	İBÜ	F2	Beslenme ve Diyetetik- Hazırlık	58
8	Bil05	Gözde	Kadın	19	Lüleburgaz, Kırklareli	İBÜ	F3	Beslenme ve Diyetetik- Hazırlık	60
9	Bil06	Remzi	Erkek	19	Ceyhan, Adana	İBÜ	F4	Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon - Hazırlık	67
10	Bil07	Ceyda	Kadın	18	İzmit, Bursa	İBÜ	S6	Reklamcılık- Hazırlık	66
11	Bil08	Musa	Erkek	20	Diyarbakır	İBÜ	F5	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon- Hazırlık	60
12	Bil09	Hakan	Erkek	20	Antalya	İBÜ	S7	Sinema ve Televizyon - Hazırlık	71
13	Bil10	Emre	Erkek	19	Şanlıurfa	İBÜ	F6	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon- Hazırlık	77
14	İst03	Mahmut	Erkek	21	Taşköprü, Kastamonu	İÜ	S8	Tarih - 2	75
15	İst04	Solongo	Kadın	20	Moğolistan	İÜ	F7	Moleküler Biyoloji ve Genetik - 2	55
16	İst05	Nejla	Kadın	28	Bolu	İÜ	S9	DKAB Öğretmenliği -2	61
17	İst06	Elif	Kadın	19	Diyarbakır- Tekirdağ	İÜ	S10	Maliye- 1	65
18	Bog02	Zeliha	Kadın**	20	Bursa	BÜ	S11	Felsefe - 1	67
19	Bog03	Ozan	Erkek	20	Ankara	BÜ	S12	İktisat - 1	110

(*) Memleket ayrımlarında üçlü bir tasnife yer verilmiştir. Yurtdışından gelen öğrencilerin sadece geldikleri ülke ismi verilmiştir. Yurtiçinde memleketleri olarak gördükleri şehirle, liseyi okudukları şehir ayrı olanların bu durumu iki şehrin arasını “-” işareti ile ayırarak belirtilmiştir. İlçe isimlerini memleketleri olarak belirtenlerin ilçelerinin bağlı olduğu il ise aralarına “,” işareti konularak gösterilmiştir.

(**) Trans erkek.

No	Kod	Kod Adı	Cinsiyet	Yaş	Memleket	Üni.	Alan	Bölüm	Süre (dk.)
20	Ist07	Hasan	Erkek	20	Sakarya	IÜ	S13	Maliye- 1	55
21	Ist08	Halim	Erkek	25	Arıcak, Elazığ	IÜ	F8	Veteriner - 4	75
22	Bog04	Fatma	Kadın	21	Kocaeli	BÜ	S14	Tarih - 1	75
23	Ist09	Ahmet	Erkek	22	Antakya	IÜ	S15	Bilgi- Belge Yönetimi - 2	70
24	Ist10	Eda	Kadın	22	Tokat	IÜ	S16	Sosyoloji - 3	75
25	Ist11	Abdussamet	Erkek	20	Siverek, Şanlıurfa	IÜ	F9	Makine Mühendisliği - 1	62
26	Ist12	Jiyan	Erkek	18	Siirt- Antalya	IÜ	S17	İşletme - 1	64
27	Ist13	Zahit	Erkek	22	Doğubeyazıt, Ağrı - Bayburt	IÜ	S18	DKAB Öğretmenliği - 2	68
28	Bog05	Faruk	Erkek	20	Isparta	BÜ	F10	Bilgisayar Öğretmenliği - Hazırlık	115
29	Bil11	Meral	Kadın	22	Antalya	İBÜ	S19	Hukuk - 3	72
30	Bil12	Neriman	Kadın	22	Samsun	İBÜ	S20	Sosyoloji - 3	110
31	Bil13	Burak	Erkek	22	Ankara	İBÜ	S21	Psikoloji - 1	45
32	Bil14	Özcan	Erkek	22	Eskişehir	İBÜ	S22	Medya ve İletişim Sistemleri - 4	63
33	Ist14	Taner	Erkek	30	Samandağı, Hatay	IÜ	F11	Kimya Mühendisliği -4	92
34	Ist15	Ufuk	Erkek	21	Şarköy, Tekirdağ	IÜ	F12	Matematik (2. Öğretim) - 1	85
35	Ist16	Ragıp	Erkek	23	Kızıltepe, Mardin	IÜ	S23	İlahiyat (2. Öğretim) - 3	72
36	Bil15	Derya	Kadın	21	Adana	İBÜ	S24	Hukuk - 3	56
37	Ist17	Emin	Erkek	22	Konya	IÜ	S25	İlahiyat (2. Öğretim) - 3	98
38	Ist18	Bahar	Kadın	19	Elazığ	IÜ	S26	İlahiyat (2. Öğretim) -Hazırlık	121
39	Ist19	Semra	Kadın	21	Erzurum- Bursa	IÜ	S27	İlahiyat (2. Öğretim) -Hazırlık	89
40	Ist20	Ayşen	Kadın	19	Eskişehir-Amasya	IÜ	S28	İlahiyat (2. Öğretim) -Hazırlık	110
41	Bog06	Aycan	Kadın	18	Bursa	BÜ	S29	İktisat- Hazırlık	55
42	Bog07	Çiğdem	Kadın	21	Pazar, Rize	BÜ	F13	Fen Bilgisi Öğretmenliği- 1	67
43	Bog08	Erdal	Erkek	20	Trabzon- Aydın	BÜ	S30	İktisat - 1	75

No	Kod	Kod Adı	Cinsiyet	Yaş	Memleket	Üni.	Alan	Bölüm	Süre (dk.)
44	Bog09	Başak	Kadın	20	Giresun- Rize	BÜ	S31	Okul Öncesi Öğretmenliği - 2	85
45	Ist21	Yasin	Erkek	20	Kilis	IÜ	S32	Coğrafya -1 (Uzaktan Eğitim)	113
46	Ist22	Figen	Kadın	18	Tunceli- Muğla, Milas	IÜ	F14	Çevre Mühendisliği - 1	78
47	Ist23	Hayrettin	Erkek	23	Mardin, Dargeçit- Denizli, Acıpayam	IÜ	S33	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	95
48	Ist24	Hale	Kadın	21	Bingöl	IÜ	S34	Psikoloji - 3	85
49	Bog10	Cansu	Kadın	19	Denizli	BÜ	S35	Psikoloji - 1	56
50	Bog11	Seda	Kadın	20	Mersin	BÜ	S36	Psikoloji - 1	62
51	Bog12	Tuğçe	Kadın	20	Nallıhan, Ankara	BÜ	S37	Türk Dili ve Edebiyatı - 1	55
52	Ist25	Gökhan	Erkek	20	Kırklareli	IÜ	S38	İktisat (2. Öğretim) - 1	55
53	Bog13	Şermin	Kadın	21	Çorum	BÜ	S39	Okul Öncesi Öğretmenliği - 3	56
54	Bog14	Nihal	Kadın	20	Yenice, Çanakkale	BÜ	S40	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık - 1	75
55	Bog15	Hebun	Kadın	23	Mardin	BÜ	S41	İngiliz Dili ve Edebiyatı - 2	57
56	Bil16	Serkan	Erkek	25	Trabzon- Bolu	İBÜ	S42	Uluslararası İlişkiler - 4	123
57	Bog16	Carmen	Kadın	23	ABD	BÜ	S43	Türk Dili ve Edebiyatı - Bilimsel Hazırlık	40
58	Ist26	Meral	Kadın	19	İskenderun, Hatay	IÜ	S44	İktisat (2. Öğretim) - 1	55
59	Bil17	Çağdaş	Erkek	22	Balıkesir	İBÜ	S45	Uluslararası İlişkiler -4	117
60	Ist27	Alpaslan	Erkek	23	Ilgın- Konya	IÜ	F15	Tıp- 4	85
61	Ist28	Alper	Erkek	22	Makedonya	IÜ	F16	Tıp- 4	45
62	Ist29	Zekeriya	Erkek	23	Konya	IÜ	F17	Tıp- 4	55
63	Ist30	Salim	Erkek	22	Afyon- Aydın	IÜ	S46	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık - 2	50
64	Ist31	Enes	Erkek	22	Ağrı- Kocaeli	IÜ	S47	Hukuk - 2	55
65	Ist32	Cahit	Erkek	19	Tokat- Ankara	IÜ	S48	Maliye - 1	58

EK 2: Örneklem Dışı Görüşülen Kişiler

EK 2.1: Metropollü Öğrenciler

<i>İsmi</i>	<i>Okulu</i>	<i>Bölümü</i>	<i>Sınıfı</i>	<i>Görüşme süresi</i>
Özden	İBÜ	Psikoloji	1. sınıf	35 dk.
Burak	İBÜ	Elektrik-Elektronik Mühendisliği	Hazırlık	30 dk.
Vahit	İÜ	İnşaat Mühendisliği	2. sınıf	45 dk.
Özge	İÜ	Maliye	1. sınıf	40 dk.
Melike	İÜ	Maliye	1. sınıf	38 dk.
Sinan	İBÜ	Uluslararası İlişkiler	4. sınıf	65 dk.
Serdar	İÜ	Sosyoloji	Mezun	57 dk.
Aslı	İÜ	İktisat	1. sınıf	36 dk.
Dilara	İÜ	Tıp	4. sınıf	35 dk.
Hasan	İÜ	Tarih	2. sınıf	28 dk.
Tayfun	İÜ	Tıp	4. sınıf	25 dk.
Ahmet	İÜ	Tıp	4. sınıf	23 dk.
Zehra	Avrupa İslâm Üni.	İlahiyat (Uzaktan Eğitim)	2. sınıf	75 dk.
Esra	Fatih Üni.	Genetik ve Biyomühendislik	4. sınıf	45 dk.
Metin	Yıldız Teknik Üni.	Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği	2. sınıf	35 dk.
Mete	İBÜ	Hukuk	3. sınıf	25 dk.
Alper	İstanbul Ticaret Üni.	İşletme	2. sınıf	20 dk.
Aykan	İstanbul Kültür Üni.	Hukuk	2. sınıf	20 dk.
Merve	İBÜ	Medya ve İletişim	3. sınıf	25 dk.
Volkan	Arel Üni.	İnşaat Mühendisliği	2. sınıf	20 dk.

EK 2.2: Metropoldışı Öğrenciler

<i>İsmi</i>	<i>Memleketi</i>	<i>Okulu</i>	<i>Bölümü</i>	<i>Sınıfı</i>	<i>Süre</i>
Ali	Trabzon	İÜ	İletişim	1. sınıf terk	40 dk.
James	ABD	BÜ	Tarih	Yüksek lisans	42 dk.
Halit	Uşak	Yeditepe Üni.	Diş Hekimliği	Mezun	35 dk.
Mustafa	Balıkesir	İstanbul Teknik Üni.	Matematik Mühendisliği	3. sınıf	45 dk.
Safa	Denizli	Marmara Üni.	Radyo-Televizyon ve Sinema	4. sınıf	47 dk.

1. Öğrencilere Dair Nicel Veriler

1.1. Cinsiyet

TABLO 13 Örneklemdaki Öğrencilerin Cinsiyeti		
Öğrencilerin cinsiyeti	Frekans	Yüzde
Erkek	38	58.5
Kadın	27	41.5
Toplam	65	100.0

1.2. Yaş

TABLO 14 Örneklemdaki Öğrencilerin Yaşı		
Öğrencilerin yaşı	Frekans	Yüzde
17 - 20 yaş	34	52.3
21 - 23 yaş	26	40.0
24 - 26 yaş	3	4.6
27 yaş ve üstü	2	3.1
Toplam	65	100.0

1.3. Öğrencilerin Doğum Yeri

TABLO 15 Örneklemdaki Öğrencilerin Doğduğu Yer		
Öğrencilerin doğduğu yer	Frekans	Yüzde
Köy-kasaba	11	16.9
İlçe merkezi	20	30.8
Şehir merkezi	27	41.5
Büyükşehir	7	10.8
Toplam	65	100.0

1.4. Bitirilen Lise Türü

TABLO 16
Bitirilen Lise Türü

<i>Bitirilen lise türü</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Düz lise	17	26.2
Anadolu ve Anadolu öğretmen lisesi	33	50.8
Fen lisesi	2	3.1
İmam-hatip ve Anadolu imam-hatip lisesi	8	12.3
Askeri lise	2	3.1
Özel lise (kolej)	3	4.6
Toplam	65	100.0

1.5. Tiryakilik ve Bağımlılık

TABLO 17
Tiryakilik ve Bağımlılık

<i>Tiryakilik ve bağımlılık</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Tütün mamulleri	11	16.9
Alkol	10	15.4
Uyuşturucu	1	1.5
Sigara-İçki	15	23.1
Kullanmıyor	28	43.1
Toplam	65	100.0

2. Ebeveyn ve Aileye Dair Nicel Veriler

2.1. Annenin Doğduğu Yer

TABLO 18
Annenin Doğduğu Yer

<i>Annenin doğum yeri</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Köy-kasaba	32	49.2
İlçe merkezi	17	26.2
Şehir merkezi	11	16.9
Büyükşehir	5	7.7
Toplam	65	100.0

2.2. Annenin Eğitim Durumu

TABLO 19
Annenin Eğitim Durumu

<i>Annenin eğitim durumu</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Okumaz-yazmaz	8	12.3
Okur-yazar	5	7.7
İlkokul-ortaokul	26	40.0
Lise	12	18.5
Üniversite	11	16.9
Lisansüstü	3	4.6
Toplam	65	100.0

2.3. Annenin Mesleği

TABLO 20
Annenin Mesleği

<i>Annenin mesleği</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Ev hanımı	46	70.8
İşçi	2	3.1
Memur	11	16.9
Emekli	6	9.2
Toplam	65	100.0

2.4. Babanın Doğduğu Yer

TABLO 21
Babanın Doğduğu Yer

<i>Babanın doğum yeri</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Köy-kasaba	34	52.3
İlçe merkezi	14	21.5
Şehir merkezi	11	16.9
Büyükşehir	6	9.2
Toplam	65	100.0

2.5. Babanın Eğitim Durumu

TABLO 22
Babanın Eğitim Durumu

<i>Babanın eğitim durumu</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Okumaz-yazmaz	3	4.6
Okur-yazar	2	3.1
İlkokul-ortaokul	24	36.9
Lise	9	13.8
Üniversite	21	32.3
Lisansüstü	6	9.2
Toplam	65	100.0

2.6. Babanın Mesleği

TABLO 23
Babanın Mesleği

<i>Babanın mesleği</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
İşçi	5	7.7
Memur	17	26.2
Serbest meslek-esnaf	20	30.8
Emekli	14	21.5
Çiftçi	9	13.8
Toplam	65	100.0

2.7. Aile Türü

TABLO 24
Aile Türü

<i>Aile türü</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Geniş aile	12	18.5
Çekirdek aile	47	72.3
Parçalanmış aile	5	7.7
Tek ebeveynli	1	1.5
Toplam	65	100.0

2.8. Ailenin Yaşadığı Yer

TABLO 25
Ailenin Yaşadığı Yer

<i>Ailenin yaşadığı yer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Köy-kasaba	9	13.8
İlçe merkezi	25	38.5
Şehir merkezi	23	35.4
Büyükşehir	8	12.3
Toplam	65	100.0

2.9. Ailenin Maddi Durumu

TABLO 26
Ailenin Maddi Durumu

<i>Ailenin maddi durumu</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Dar gelirli	5	7.7
Orta halli	41	63.1
Orta üstü	18	27.7
Üst gelir	1	1.5
Toplam	65	100.0

2.10. Kardeş Sayısı

TABLO 27
Metropoldışı Öğrencilerin Kardeş Sayısı

<i>Kardeş sayısı</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Kardeşi yok	2	3.1
Bir	20	30.8
İki	17	26.2
Üç	4	6.2
Dört	12	18.5
Beş	1	1.5
Altı	3	4.6
Yedi	1	1.5
Sekiz	2	3.1
Dokuz	2	3.1
On bir	1	1.5
Toplam	65	100.0

3.Eğitim Durumuna Dair Nicel Veriler

3.1. Okunan Üniversite

TABLO 28
Metropoldışı Öğrencilerin Okudukları Üniversiteler

<i>Üniversite</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Istanbul Üniversitesi	32	49.2
Boğaziçi Üniversitesi	16	24.6
İ. Bilgi Üniversitesi	17	26.2
Toplam	65	100.0

3.2. Okunan Bilim Dalı

TABLO 29
Metropoldışı Öğrencilerin Okudukları Bilim Dalları

<i>Okunan bilim dalı</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Sosyal bilimler	48	73.8
Fen bilimleri	17	26.2
Toplam	65	100.0

3.3. Okunan Sınıf

TABLO 30
Metropoldışı Öğrencilerin Okudukları Sınıflar

<i>Okunan sınıf</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Bir	22	33.8
İki	10	15.4
Üç	9	13.8
Dört	10	15.4
Hazırlık	14	21.5
Toplam	65	100.0

3.4. Okunan Bölümün Tercih Sırası

TABLO 31 Okunan Bölümlerin Tercih Sırası		
<i>Okuduğu bölümü tercih sırası</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
1 - 6	49	75.4
7 - 12	9	13.8
13 - 18	5	7.7
19 - 24	2	3.1
Toplam	65	100.0

3.5. Eğitimden Memnuniyet Düzeyi

TABLO 32 Metropoldışı Öğrencilerin Aldıkları Eğitimden Memnuniyet Düzeyleri		
<i>Alınan eğitimden memnuniyet düzeyi</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Hiç	1	1.5
Az memnun	13	20.0
Memnun	33	50.8
Çok memnun	18	27.7
Toplam	65	100.0

3.6. Metropol Kentte Geçinebilme

TABLO 33 İstanbul'da Aylık Olarak Harcanan Miktar		
<i>Aylık harcanan miktar</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
0-250	4	6.2
251-500	20	30.8
501-750	13	20.0
751-1000	10	15.4
1001-1500	13	20.0
1501-2000	2	3.1
2001-2500	3	4.6
Toplam	65	100.0

4. Mezuniyet Sonrasına Dair Nicel Veriler

4.1. Mezuniyet Sonrası Yaşanılması Düşünülen Yer

TABLO 34 Mezuniyet Sonrası Yaşanılması Düşünülen Yer		
<i>Yaşanılması düşünülen yer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Memleket	10	15.4
İstanbul	42	64.6
Yurtdışı	13	20.0
Toplam	65	100.0

4.2. İş Bulma Umudu

TABLO 35 Mezuniyet Sonrası İş Bulma Umudu		
<i>İş Bulma Umudu</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Evet	62	95.4
Hayır	3	4.6
Toplam	65	100.0

4.3. İş Bulma Güvencesi

TABLO 36 Mezuniyet Sonrası için İş Bulma Güvencesi		
<i>İş bulma güvencesi</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Becersine güvenenler	20	30.8
Eğitime güvenenler	24	36.9
Çevresine güvenenler	6	9.2
Güvencesiz ama umutlu	12	18.5
Ara toplam	62	95.4
Umutsuzlar	3	4.6
Toplam	65	100.0

4.4. Muhtemel İş Bulma Süresi

TABLO 37
Muhtemel İş Bulma Süresi

<i>Muhtemel iş bulma süresi</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Hemen	31	47.7
6 ay	11	16.9
1 yıl	14	21.5
1 yıldan fazla	6	9.2
Ara toplam	62	95.4
Umutsuzlar	3	4.6
Toplam	65	100.0

4.5. Lisansüstü Eğitim Arzusu

TABLO 38
Lisansüstü Eğitime Devam Etmeyi Düşünenler

<i>Lisansüstü eğitim arzusu</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Evet	45	69.2
Hayır	20	30.8
Toplam	65	100.0

4.5. Lisansüstü Eğitim İsteme Nedenleri

TABLO 39
Lisansüstü Eğitim İsteme Nedenleri

<i>Lisansüstü eğitim isteme nedenleri</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Daha kolay iş bulmak	6	9.2
Alanımda uzmanlaşmak	31	47.7
Farklı alanda uzmanlaşmak	7	10.8
Askerliği erteletmek	1	1.5
Ara toplam	45	69.2
Yapmayı düşünmeyen	20	30.8
Toplam	65	100.0

EK 4: Nicel Bilgi Anket Formu

Cinsiyetin

Yaşın

Nerde doğdun? *Köy-Kasaba *İlçe Merkezi *Şehir Merkezi *Büyükşehir
Annen nerede doğdu? *Köy-Kasaba *İlçe Merkezi *Şehir Merkezi *Büyükşehir
Annenin eğitim durumu nedir?

*Okumaz-yazmaz *Okur-yazar *İlköğretim *Lise *Üniversite *Lisansüstü

Annenin mesleği nedir?

Baban nerede doğdu? *Köy-Kasaba *İlçe Merkezi *Şehir Merkezi *Büyükşehir

Babanın eğitim durumu nedir?

*Okumaz-yazmaz *Okur-yazar *İlköğretim *Lise *Üniversite *Lisansüstü

Babanın mesleği nedir?

Ailenin durumu hangisine uymaktadır?

*Geniş Aile *Çekirdek *Parçalanmış *Tek ebeveynli

Ailen nerede yaşıyor? *Köy-Kasaba *İlçe Merkezi *Şehir Merkezi *Büyükşehir

Ailenin maddi durumu nasıldır? *Dar gelirli *Orta halli *Ortanın üstü *Üst gelirli

Kaç kardeşiniz?

Üniversiten Alanın

Sınıfın Okuduğun bölüm kaçınıcı tercihindir?

Aldığın eğitimden ne ölçüde memnunsun? *Hiç *Az memnun * Memnun *Çok memnun

Burslu musunuz? (Bilgi Üni. İçin) Evet ise Yüzde kaç?

İstanbul'da ayda ne kadar parayla geçinebiliyorsun?

1: 0-250 TL 2: 251- 500 TL 3: 501- 750 TL 4: 751- 1000 TL

5: 1000- 1500 TL 6: 1501- 2000 TL 7: 2001- 2500 TL

Mezuniyetten sonra hayatını nerde sürdürmek istersin?

*Ailemin yanında *Küçük şehirde *Büyükşehirde *Yurtdışında *

Mezuniyetten sonra okuduğun bölümle ilgili iş bulabilecek misin? *Evet *Hayır

Cevabın Evet ise iş bulman konusunda neye güveniyorsun?

*Kendime *Eğitimime * Çevreme *Güvencem yok umudum var

Mezuniyetten sonra okuduğun bölümle alakalı bir iş bulman ne kadar sürer?

*Hemen *6 ay *1 yıl *1 yıldan fazla

Lisansüstü eğitime devam etmek ister misin? *Evet *Hayır

Cevabın Evet ise Lisansüstü eğitim almayı neden önemsiyorsun?

*Daha kolay iş bulmak için *Alanımda uzmanlaşmak için *Farklı bir alanda uzmanlaşmak için *Askerliği ertelemek için

Aşağıdakilerden kullandığın/kullandıkların var mı? Varsa ne sıklıkla?

Sigara İçki Uyuşturucu Sigara+İçki..... Kullanmıyorum.....

Mezun olduğun okul türü nedir?

1- Düz Lise 2- Meslek Lisesi 3- İmam-Hatip Lisesi - Anadolu İmam-Hatip

Lisesi 4- Anadolu Lisesi- Anadolu Öğretmen Lisesi 5- Fen/ Sosyal Bilimler Lisesi

6- Askeri Lise 7- Kolej

Günlük ve haftalık yaşamınızdan bahseder misiniz?

İstanbul'a Gelirken

- 1- İstanbul'a gelmeden önce kafanızda nasıl bir İstanbul imajı vardı? Bu imajı nasıl edindiğinizi düşünüyorsunuz? (Televizyon, reklamlar, sinema, dizi filmler, internet, tanıdıkların anlattıkları, daha önce yapılan bir ziyaret) Şu ana kadarki İstanbul tecrübenizle bu imajın ne kadarının gerçek ne kadarının abartı olduğunu söyleyebilirsiniz?
- 2- Üniversiteye girerken bir kariyer planınız var mıydı?
- 3- Lisedeyken, İstanbul üniversitelerinden mezun öğretmen veya tanıdıklarınız var mıydı? Size metropol kentte üniversite okumaya dair neler anlatırlardı?
- 4- Üniversite okumak sizin için ne anlam ifade ediyor? Üniversite okumanız aileniz için ne anlam ifade ediyor? Okuduğunuz üniversitenin İstanbul'da olmasının size kattıkları/sizden eksilttikleri nelerdir?

İstanbul'la Karşılaşma

- 5- İstanbul'a ilk geldiğinizde etkilendiğiniz şeyler neydi, neler düşünmüştünüz?
- 6- Üniversitedeki çeşitli birimler - Bölüm Başkanlığı, Öğrenci İşleri Birimi, danışmanlar ya da Rehberlik Birimi- üniversiteye uyum sağlamanızda ne derece etkindir?
- 7- İstanbul'daki gündelik hayatın size farklı gelen yönleri nelerdir? Gündelik yaşam öğelerinden hangilerine daha kolay ısınırırsınız, hangilerine alışmanız zaman alır, hangilerine asla alışamazsınız?
- 8- Yerel şivenizin size burada kazandırdığı avantaj veya dezavantajlar var mı? Varsa yerel dilinizi, İstanbul'da ne sıklıkla kullanıyorsunuz? (Diksiyon kuruna gitme ihtiyacı hissettiniz mi?)
- 9- Memleketinizdeki aile üyeleriniz onlarla olan sohbetlerinizde size İstanbul'daki yaşam hakkında hangi tavsiyeleri vermektedirler? Bir şekilde irtibatlı olduğunuz topluluklar (hemşehri grupları, ideolojik ve dinî gruplar vs.) size İstanbul'daki yaşamla ilgili neleri yapmanızın doğru olacağını söylemekteler?

Arkadaşlık İlişkileri

- 10- Üniversite öncesi hayatı büyükşehirlerde geçen sınıf arkadaşlarınızla aranızda herhangi bir fark hissediyor musunuz? (rahatlık/özgüven/atılganlık açısından)
- 11- İstanbul'un çokkültürlü ortamı tavır ve tutumlarınızda ne gibi değişikliklere yol açtı? Daha önce öteki olarak gördüğünüz kişi ve gruplarla daha iyi diyalog kurabiliyor musunuz?
- 12- Arkadaş seçiminde nelere dikkat edersiniz? Arkadaş çevrenizin İstanbul'a uyum sağlamanı arkadaşlarının ne gibi etkileri olmaktadır? İstanbul'a

geldiğinde kendine öncelikli olarak dar bir çevre mi yoksa geniş bir çevre mi edinmiştin?

- 13- Nerede kalıyorsunuz? Kaldığınız yerde kurduğunuz arkadaşlıklar metropole uyum sağlamanızda ne derece etkindir?
- 14- Okulunuzda gruplaşmalar var mı? Varsa bu gruplar arasında ne derecede bir çatışma veya uyum var?

Serbest Zaman Etkinlikleri

- 15- Ne gibi hobileriniz var? Yeni hobiler (sinema, spor vs.) edindiniz mi?
- 16- Memleketinizde ne sıklıkla sosyal faaliyetlere katıldınız? Üniversiteye başladıktan sonra katıldığınız sosyal faaliyetlerin niteliğinde ne gibi değişiklikler oldu?
- 17- Okulunuzda ne tür kulüpler faaliyetler gösteriyor? Hangi kulüplere ve neden üye oldunuz?
- 18- Sivil toplum kuruluşları bünyesinde, sosyal sorumluluk faaliyetlere (bilgisayar, İngilizce öğretmek, yüzme vs.) katılıyor musunuz?
- 19- İdeolojik ya da dinî gruplarla iletişim/etkileşim halinde misiniz? Cevabınız evetse, bu iletişim/etkileşime geçmenizın sebepleri neler olabilir? Bu grupların sizi zorladığı noktalar olmakta mıdır?
- 20- Ne tür kurslar almak istersiniz, ilgi alanlarınıza uygun eğitimler alabiliyor musunuz?
- 21- Serbest zamanlarınızı arkadaşlarınızla birlikte ne tür etkinliklerle geçirirsiniz?

Tüketim Alışkanlıkları

- 22- Harçlığınızın kaynağı nedir? Para harcarken hangi noktalara dikkat edersiniz? (serbest, kısma, biriktirme)
- 23- Alışverişinizi yaparken nelere dikkat ederseniz? Hangi/ler/si bir malı almanız için etkindir: Pahalı, ucuz, markalı, reklamı yapılan, moda ya uygun vs.
- 24- Sizce metropolde yaşamaya başlamak, üniversiteli gencin tüketim alışkanlıklarında değişikliklere yol açıyor mu? Açıyorsa bu değişikliklere örnek verir misiniz?
- 25- Cep telefonu veya interneti günlük hayatınızda ne tür etkinlikler için daha çok kullanıyorsunuz? (Aileyle iletişim, sevgiliyle iletişim, olaylardan haberdar olma, çeşitli aktiviteleri takip ve katılım, vs.)
- 26- Kültürel tüketiminiz (sanatsal, bilimsel faaliyetler) gündelik hayatınızda ne kadar yer kaplamaktadır? Metropole geldikten sonra dinlediğiniz müzik, izlediğiniz film, okuduğunuz kitap türlerinde bir değişiklik oldu mu?

Dini Hayat

- 27- Dini tutum veya konumunuzu nasıl tanımlarsınız? (Dindar, ilgisiz, Alevi, Sünni, deist, ateist, agnostik vs.)
- 28- Kendinizi bir dine ait hissediyorsanız, gündelik hayatınızı dinî kurallara göre mi ayarlarsınız yoksa dinî pratiklerinizi gündelik hayatınızın içine mi serpersiniz? Bu tavrınızda metropolde yaşamamanın bir etkisi oldu mu?
- 29- Metropolde yaşamak dini algılayışında bir fark meydana getirmekte midir? Metropole geldikten sonra ibadet etme düzeninizde bir değişiklik oldu mu?
- 30- Sizce bir kişinin dindarlığını en çok gösteren davranışı ne olabilir? Neden? Sizce dindarlığın ölçütü/göstergesi nedir?

Cinsellik

- 31- Üniversiteli bir gencin cinselliğe dair sınırları olmalı mıdır? Bu sınırlar neler olabilir?
- 32- Sevgiliniz var mı? Varsa nerede? Bu ilişkiyi ne kadardır sürdürüyorsunuz? İlişkinizin metropol kente uyum konusundaki etkileri nelerdir?
- 33- İlişkinizi sevgilinizin cinsiyetinden arkadaşlarınızla konuşur musunuz?
- 34- Memleketinizdeki kadın-erkek ilişkileriyle, İstanbul'daki kadın-erkek ilişkilerini karşılaştırdığınızda ne tür bir tabloyla karşılaşıyorsunuz?
- 35- Eşcinsellik sizce bir yönelim midir, hastalık mıdır? Üniversitenizde eşcinsellerin bir kulübünün bulunması eşcinselliğe olan bakış açınızı değiştirdi mi?
- 36- İstanbul'daki cinsel hoşgörü ve özgürlüğün Türkiye'nin diğer bölgelerine göre çok daha fazla olduğu yargısına katılır mısınız? Varsa bu özgürlük ve hoşgörü sizi nasıl etkilemektedir?

Sonsöz

- 37- Mezuniyetten sonra nerede yaşamak istersiniz? Neden? (Memleketimde, İstanbul'da, başka bir ülkede)
- 38- İstanbul'da yeniden üniversiteye başlasaydınız, şu anki tecrübe ve bilgileriniz sabit kalmak şartıyla, nasıl bir başlangıç yapardınız?

Kitaplar, Tezler, Makaleler:

Akan, Vildan: "Gençliğin Değerlendirilmesinde Yeni Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, c. 4, sayı: Güz-1, Ankara, Sosyoloji Derneği Yayınları, 2001.

Aktay, Yasin: "Pierre Bourdieu ve Bir Maxwell Cini Olarak Okul", *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, 2. bs., der. Güney Çeğin, vd., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

Aries, Philippe: *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*, çev. Robert Baldick, New York, Jonathan Cape Lmt., 1962.

Astin, Alexander W. "Student Involvement: A Developmental Theory for Higher Education", *Journal of College Student Development*, c. 40, sayı: 5, September/October 1999.

Atılğan, Güçlü; vd.: *Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı: Türk Gençlerinde Gönüllük ve Sosyal Sermaye*, İstanbul, Infakto Research, 2008.

Avcı, Özlem: *İstanbul'da Dindar Üniversite Gençliği: İki Dünya Arasında*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

Aytar, Volkan: *Metropol*, İstanbul, L&M Yayınları, 2005.

Barbarosoglu, Fatma: *Berlin'in Bisikletleri ve Sivil Dikkatsizlik*, Yeni Şafak Gazetesi, 11.07.2008.

Bauman, Zygmunt: *Sosyolojik Düşünmek*, çev. Abdullah Yılmaz, 7. bs., İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010.

Bayhan, Vehbi: *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

Becker, Howard S.; Michal M. McCall: *Symbolic Interaction and Cultural Studies*, Chicago, The University of Chicago Press, 1990.

Blackledge, David ve Barry Hunt: *Sociological Interpretation of Education*, Sydney, Croom Helm, 1985.

- Blumer, Herbert: *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*, California, University of California Press, 1986.
- Brown-Weinstock, Paula: *Adjustment and Persistence of Students from an Urban Environment to a Rural Community College*, Syracuse University, New York, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2009.
- Baudrillard, Jean: *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev. Oğuz Adanır, 6. bs., Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2011.
- Burcu, Esra: "Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma", *Sosyoloji Araştırmaları Derneği*, c.1, sayı: 1-2, Ankara, 1998.
- Calhoun, Craig: "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları", çev. Güney Çeğin, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, 2. bs., Der. Güney Çeğin, vd., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.
- Canoğlu, Ayşe: *Talcott Parsons'ın Amerikan Sosyolojisine Katkıları*, İstanbul, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Chaney, David: *Yaşam Tarzları*, çev. İrem Kutluk, Ankara, Dost Kitabevi, 1999.
- Coulon, Alain: *Etnometodoloji*, çev. Ümit Tatlıcan, Küre Yayınları, 2010.
- De Certeau, Michel: *Gündelik Hayatın Keşfi - I: Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları*, çev. Lale Arslan Özcan, Ankara, Dost Yayınları, 1990.
- Doğan, Ali Ekber: "Mekan Üretimi ve Gündelik Hayatın Birikim ve Emek Süreçleriyle İlişisine Kayseri'den Bakmak", *Praksis*, sayı 16, 2007.
- Doğanay, Hayati: *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Durkheim, Emile: *Rules of Sociological Methods*, ter. W. D. Halls, New York, The Free Press, 1982.
- Durkheim, Emile: *Sociology and Philosophy*, ter. D. F. Pocock, New York, Routledge, 2010.
- Durkheim, Emile: *Suicide: A Study in Sociology*, ter. John A. Spaulding ve George Simpson, London, Routledge, 2005.
- Erkilet, Alev: *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları: Sorokin, Parsons, Dahrendorf, Merton*, Ankara, Hece Yayınları, 2007.
- Featherstone, Mike: *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, 2. bs., çev. Mehmet Küçük, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2005.
- Foucault, Michel: "The Subject and Power", *Critical Inquiry*, c. 8, sayı: 4, Chicago, The University of Chicago Press, 1982.
- Göney, Süha: *Şehir Coğrafyası*, 3. bs., İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1995.
- Goffman, Erving: *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*, New York, The Free Press, 1966.
- Goffman, Erving: *Stigma: Notes on The Management of Spoiled Identity*, 3. bs., New York, Penguin Books, 1990.
- Goffman, Erving: *The Presentation of Self in Everyday Life*, Edinburgh, University of Edinburgh Social Science Research Center, 1956.
- Harmanşah, Ömür: "Mekansal Hikayeler: Kentin Kalbine Bir Yürüyüş", *Mimarlık Dergisi*, sayı: 274, Ankara, Mimarlar Odası, 1997.
- Harootunian, Harry: *Tarihin Huzursuzluğu: Modernlik, Kültürel Pratik ve Gündelik*

Hayat Sorunu, çev. Mehmet Evren Dinçer, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Harvey, David: *Umut Mekanları*, 2. bs., çev. Zeynep Gambetti, İstanbul, Metis Yayınları, 2011.

Idemen, Beril: "Sosyal Köken, Habitus ve Eğitim: Pierre Bourdieu'nun Yeniden Üretim Kavramı", *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları*, der: Nurhan Yentürk, vd. , İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Kazgan, Gülten: *İstanbul Gençliği: Gençlik Değerleri Araştırması 2004*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

Kentel, Ferhat: "Türkiye'de Genç Olmak: Konformizm ya da Siyasetin Yeniden İnşası", *Birikim* dergisi, sayı 196, İstanbul, Birikim Yayıncılık, 2005.

Kılıçbay, Mehmet Ali: *Şehirler ve Kentler*, 2. bs., Ankara, İmge Yayınevi, 2000.

Kıray, Mübceccel B. : Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, 3. bs., İstanbul, Bağlam Yayınları, 2000.

Kurtaran, Yörük: "Gençler İçin Bir Sosyal Politika Önerisi: Nasıl Bir Gençlik Çalışması", *Üniversite Gençliği ve Sosyal Haklar Raporu*, İstanbul, Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2007.

Lefebvre, Henri: *The Production of Space*, çev. Donald Nicholson-Smith, Oxford, Blackwell, 1991.

McDonald, Kevin: *Subjectivity and Social Experience: Identity Action and Youth Experience*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

Öncü, Ayşe: "1990'larda Küresel Tüketim, Cinselliğin Sergilenmesi ve İstanbul'un Yeniden Biçimlenmesi", *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat*, 2. bs., haz. Deniz Kandiyoti, Ayşe Saktanber, İstanbul, Metis Yayınları, 2005.

Parsons, Talcott: *Essays in Sociological Theory*, Illinois, The Free Press, 1964.

Parsons, Talcott: *The Social System*, London, Routledge, 1991.

Poloma, Margaret M.: *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, çev. Hayriye Erbaş, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1993.

Prensky, Marc: "Digital Natives, Digital Immigrants", *On The Horizon*, c. 9, sayı: 5, 2001, s. 1; (Çevrimiçi), <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> , 09.07.2012.

Richter, Rudolf: *Sosyolojik Paradigmalar*, çev. Necmeddin Doğan, İstanbul, Küre Yayınları, 2012.

Ritzer, George: *Toplulun Mcdonaldlaştırılması*, 2. bs., çev. Şen Sürer Kaya, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.

Sabuktay, Ayşegül: "Kızılay'da Gündelik Hayat ve Yönetim", *Mülkiye Dergisi*, c. 32, sayı: 261, 2008.

Saktanber, Ayşe: "Türkiye'nin İslâmcı Gençliği", *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat*, 2. bs., haz.: Deniz Kandiyoti, Ayşe Saktanber, İstanbul, Metis Yayınları, 2005.

Sanders, Jimmy M.: "Ethnic Boundaries and Identity in Plural Societies", *Annual Review of Sociology*, c. 28, 2002.

Schultz, Bruce Robert: *A Descriptive Study of Freshmen Adjustment to College at The University of Alaska*, University of La Verne, California, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2008.

- Semyonov, Moshe; Gorodzeisky, Anastasia; Glikman, Anya: "Neighbourhood Ethnic Composition and Resident Perception of Safety in European Countries", *Social Problems*, c. 59, sayı: 1, University of California Press, Şubat-2012.
- Simmel, Georg: "Metropol ve Zihinsel Yaşam", çev. Bahar Öcal Düzgören, *Cogito*, sayı 8, Yaz-1996, 6. bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Simmel, Georg: *Modern Kültürde Çatışma*, çev. Tanıl Bora vd., İstanbul, İletişim Yayınları, 2003.
- Skelton, Tracey ve Gill Valentin: *Cool Places: Geographies of Youth Cultures*, Londra, Routledge, 1998.
- Stern, George G.: "Myth and Reality in the American College", *American Association of University Professors (AAUP) Bulletin*, c. 52, sayı: 4, Washington, 1966.
- Taşkın, Yüksel: "Siyasi Partilerin Gençlik Kolları: Politikleşme Öyküleri ve İdeolojik Yönelimler Üzerine Bir Değerlendirme", *Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, der. Cemil Boyraz, İstanbul, TÜSES Yayınları, 2009.
- Taylan, Hasan Hüseyin: Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 26, Konya, 2011.
- Tümertekin, Erol ve Özgüç, Nazmiye: *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan*, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2002.
- Volpi, Silvia: "İtalyan Gençliği: Bazı Bilgiler", *Üniversite Gençliği ve Sosyal Haklar Raporu*, İstanbul, Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2007.
- Wacquant, Loic: "Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi", çev. Ümit Tatlıcan, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, 2. bs., der. Güney Çeğin, vd., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.
- Yalçın, Ayşe: *Metropolde Gündelik Hayat ve Yeni Kavramlar Üzerinden İstanbul Okuması*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- Yankelovich, David: *New Rules Searching for Self Fulfillment in a World Turned Upside Down*, New York, Random House, 1981.
- Yazıcı, Erdinç: *Türk Üniversite Gençliği Araştırması: Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili*, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları, 2003.
- Yılmaz, Nail ve Yücel Bulut, *Kent Yoksulluğu ve Gecekondu*, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2009.
- Yörüköğlu, Atalay: *Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, İstanbul, Özgür Yayınları, 1993.

Diğer Kaynaklar:

- Boğaziçi Starbucks'ta Şenlik Var, (Çevrimiçi), <http://starbuckssenligi.blogspot.com/>, 25.08.2012.
- "Cemil İpekçi'den Başbakan'a Övgüler", *Star* gazetesi, 16 Eylül 2008.
- Chomsky, Noam vs. Foucault, Michel: "Noam Chomsky vs. Michel Foucault (Eng. Subs.)", <http://www.youtube.com/watch?v=kawGakdNoT0&feature=share>, Çevrimiçi, 15.11.2011.
- "Çalışma ve Hedeflerimiz", (Çevrimiçi), <http://www.istyurtkur.gov.tr/calismaHedefler.php>, 17.06.2012.

"Devletin Bakanından Eşcinsellik Yorumu", <http://blog.milliyet.com.tr/devletin-bakanindan-escinsellik-yorumu/Blog/?BlogNo=232920>, (Çevrimiçi), 26.08.2012.

Erdogan, Emre: "Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği", 2006, s. 10; (Çevrimiçi), http://www.urbanhobbit.net/PDF/Sosyal%20Sermaye_emre%20erdogan.pdf, 10.02.2012.

"Eski Adalet Bakanı Mehmet Moğultay'ın Kadrolaşma İtirafı"; (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=COOxmtyZS5I>, 15.06.2012.

Gülriş Sururi: "Tesettürlü Kadınlara Nişantaşı Kafelerinde Oturmaları Emredildi", (Çevrimiçi) <http://t24.com.tr/haber/gulriz-sururi-tesetturlu-kadinlara-nisanta-si-kafelerinde-oturmaları-emredildi/224024>, 20.02.2013.

"Hanehalkı İşgücü İstatistikleri-2009", (Çevrimiçi), www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=25, 20.02.2011.

"İçişleri Bakanı'ndan Yeni Terör Tarifleri", *Radikal* gazetesi, 26.12.2012.

"İstanbul'un Tanıtımı: Ekonomi", (Çevrimiçi), <http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/konum/Pages/Ekonomi.aspx>, 16.11.2011.

"İstatistiklerle Türkiye-2010", (Çevrimiçi), www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=5, 20.02.2011.

Karaman, Hayrettin: "Tahammül mü, Hoş Görmek mi?," *Yeni Şafak* gazetesi, 07 Ağustos 2011.

"Müdürlüğümüze Bağlı Yurtlar", (Çevrimiçi), <http://www.istryurtkur.gov.tr/yurtlarimiz.php>, 17.06.2012.

"Okan Bayülgen'den Melih Gökçek'e Gay Sorusu", <http://www.youtube.com/watch?v=PhrojSySwVA>, (Çevrimiçi), 26.08.2012.

"Rationale for Youth-Related Work", (Çevrimiçi), <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/agenda.htm>, 20.02.2011.

"Sayılarla İstanbul", http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/konum/Pages/Sayilarla_Istanbul.aspx, (Çevrimiçi), 16.11.2011.

"Toplum Sana Söylüyorum, Bakan Kavaf Sen Anla", *Radikal* gazetesi, 09.03.2010.

"Üniversiteyle Başlayan Gelişme İlimize Ahlaksızlık Getirdi", *Radikal* gazetesi, 30.10.2012.

"Youth In Action Programme", (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc74_en.htm, 21.02.2011.

"Yurtlar", (Çevrimiçi), http://www.istanbul.edu.tr/rehberlik/burs/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=4, 17.06.2012.

"Yurtlar", (Çevrimiçi), <http://www.yurtlar.boun.edu.tr/yurtlar.aspx>, 17.06.2012.

"Yurt ve Rezidanslar", (Çevrimiçi), <http://www.bilgi.edu.tr/tr/bilgide-yasam/genel-sekreterlik-koordinasyon-ofisi/yurt-ve-residanslar/>, 17.06.2012.

- Astin 15, 72, 73, 178
- Alevi 129, 188, 229, 237, 243, 246,
249, 250, 262, 278-280, 284, 369,
395
- akran 9, 11, 17, 27, 29, 59, 60, 101,
121, 133, 135, 136, 140, 167, 184,
208-211, 216-218, 244, 318, 331,
338, 342, 357, 358, 364, 368, 376
- AGD 154, 155, 156
- Arap/Arapça 40, 247, 249-252, 262,
279
- ahlâk/ahlâkî 25, 27, 53, 76, 89, 99,
105, 128, 137, 144, 146, 190, 203,
209, 212, 213, 231-233, 238, 244,
256, 276, 283, 291, 304, 312, 319-
321, 323-326, 328, 329, 333, 345n,
349, 372, 373
- Bauman 11, 101, 136, 137, 197, 357
- Bourdieu 11, 29, 30, 33, 34n, 35-37,
52, 74, 137, 169, 180, 209, 287
- barınma 20, 42, 98, 136, 151, 152,
154, 159, 163, 268, 274, 276, 277,
299, 354, 366, 367
- başörtüsü 121, 142, 246, 257, 259,
264, 267, 277, 306, 323, 326, 335,
342, 348
- burs/burslu 18, 33, 58, 89, 110, 130,
132, 133, 137, 142, 145, 150, 152,
154, 159, 160, 162, 165, 206, 207,
222, 286, 288, 289, 291, 294, 354,
355, 361
- cemaat 14, 65, 66, 97, 98, 102, 113,
124, 128, 132, 134, 135, 136, 139,
140-142-152, 154-156, 161, 165,
172-176, 188, 190, 195, 196, 207,
214, 215, 226, 230-233, 235, 246,
247, 253, 254, 256, 257, 259, 260,
262, 263, 265-278, 280, 293, 296,
303, 310, 312, 314, 320, 325, 327,
333, 335-337, 342, 346, 354, 355,
357, 358, 367, 368, 370, 372, 373,
375
- Çaylak miti 95, 96, 102, 103, 114,
115, 117, 118, 181
- Çaylak anti-miti 63, 95-97, 105, 114,
115, 118, 349
- Çaylak kehaneti 95, 96, 114, 115, 118
- De Certeau 11, 53, 61, 63, 64, 177,
178-181, 206, 307, 325, 362
- Durkheim 27

- Dubet 30, 32, 101
darbe 119, 120, 134, 238, 363
din 13, 16, 41, 42, 45, 51-54, 65, 69, 76, 89, 96, 97, 99, 101, 109, 110, 113, 120, 125, 127, 128, 134, 136, 138, 140, 141-147, 150-152, 154, 156, 158, 159, 161, 168, 170, 176, 177, 188, 190, 191, 195, 197, 203, 207, 212-215, 225, 229-233, 237, 238, 244, 247, 249, 253-264, 267-269, 273, 275, 277-284, 291, 293, 300, 302, 304, 308, 310, 312, 314, 316, 318-320, 323, 324-327, 329, 333, 334, 336, 340, 349, 354, 358, 359, 366-369, 372-376
dindar/dindarlık 53, 122, 127-129, 138, 155, 156, 188, 197, 253-265, 267, 268, 272, 276, 277-283, 324, 326, 368
etnisite 13, 18, 225-227, 245, 247, 252, 261
engelli 57, 58, 90, 93, 99, 101, 115, 138, 166, 258, 267, 315, 316, 348, 360, 361, 364
Foucault 35, 36, 84, 178, 181, 317, 318
flört 152, 196, 259, 261, 321, 322, 329, 369, 373
Facebook 275, 296-298
Feminizm 312, 313
genç/gençlik 9, 10, 13, 14, 19-34, 37, 38, 52, 54, 59, 60, 68, 96, 97, 99, 100, 101, 103, 105, 121, 122, 124, 126, 127, 136, 137, 141, 142, 144, 152-154, 156, 175, 176, 182, 184, 186, 188, 193, 202, 205, 206, 208, 210, 216, 218, 225, 229, 290, 243, 245, 246, 251-253, 261, 271, 278, 284, 285, 290, 294, 295, 300-302, 306, 309-312, 318-324, 327, 329, 339, 341, 351, 352, 354, 355, 357, 358, 360, 361, 363, 364, 366, 368-373, 375
gündelik hayat 14, 20, 39, 42-46, 64, 136, 154, 158, 169, 178, 181, 185, 205, 206, 215, 226, 228, 244, 249, 254, 257-259, 262, 263, 276, 277, 292, 296, 297, 300, 301, 311, 317, 318, 322, 360, 368, 371
Goffman 96, 100, 101, 140, 141, 184, 191-193, 202, 203, 205, 206, 228, 229, 318, 333, 336
Gülen Cemaati 128, 134, 144-147, 149, 151, 155, 156, 174, 190, 196, 215, 231, 232, 235, 256, 260, 263, 266, 268, 269, 271, 272, 274, 276, 293, 296, 327, 335, 336, 337, 346, 370, 375
gönüllülük 176, 300-304, 308, 309, 315, 316, 371
habitus 33-35, 52, 53, 208, 209, 364
Harootunian 42-45, 181, 182
hobi 80, 113, 116, 135, 165, 176, 300, 302-307, 310, 314-316, 357, 360, 371, 372
hemşehri 14, 41, 69, 102, 103, 107, 160, 170, 175, 176, 184-186, 194, 200, 222, 229, 240, 244, 271, 296, 310, 359
homofobi 156, 313, 338-342
hoşgörü 21, 28, 170, 213, 215, 235, 243, 266, 279, 335, 337, 346, 366, 375
İstanbul 10, 13-15, 18, 37, 47-49, 52-69, 71-73, 78-80, 83, 84, 86, 88, 91, 92, 95-99, 101-118, 120, 122, 123, 128, 130, 138, 140, 145-147, 150, 152-157, 159, 160-165, 170-173, 175-178, 182-188, 190, 194-201, 203, 206-213, 216-222, 226-228, 230, 231, 235, 236, 239, 240, 242-245, 247-250, 254-260, 262, 265, 268, 270, 272, 276, 278-280, 282, 283, 285-288, 290-293, 299-307, 311-314, 321, 323-325, 327, 328, 331, 333, 339, 341, 343, 344, 346, 348, 349, 351, 353, 354, 356, 359, 360-366, 370, 371, 375

- ideoloji 152, 153, 189, 248, 310, 329, 372
- IYC 154, 156
- internet 142, 143, 151, 152, 168, 212, 272, 275, 291, 295-299, 313, 369, 370
- kabile 11, 17, 101, 121, 133, 136, 137, 140, 234, 244, 285, 318, 319, 338, 342, 357, 358, 368, 369, 376
- kantin 20, 105, 121, 126, 129-134, 137, 325, 326, 329, 374
- katılım 14, 32, 60, 68, 100, 101, 121, 124, 125, 133, 153, 154, 167, 209, 218, 261, 273, 301, 302, 315, 342, 346, 352, 360, 370, 371, 373
- kampus 11, 16, 17, 71n, 72, 79, 80, 82, 84, 91, 102, 123, 130, 134, 163, 166, 167, 175, 200, 207, 285, 286, 288, 292, 305, 316, 319, 323, 329, 358, 375
- Kanal 54, 101, 135, 136, 140, 152, 155, 158, 160, 165, 169, 171, 192, 193, 237, 249, 252, 263, 299, 302, 349, 357, 358, 365, 372
- Kapitalizm 20, 39, 42, 43, 45, 181, 285, 310
- kent 10, 11, 13, 14, 16, 25, 26, 40-42, 44-53, 55, 57, 60-67, 69, 71, 77, 79, 84, 92, 93, 95-97, 99, 102-115, 117-120, 135, 136, 138, 140, 142, 145, 149, 151, 152, 154, 155, 157-160, 163, 165, 168, 169, 172, 175-178, 181-183, 185-191, 193-198, 200-203, 205, 206, 208, 209, 211, 212, 218, 219, 220, 222, 225, 229, 230, 239, 240, 244, 246-250, 253, 258, 261, 263, 271, 278, 285, 286, 288, 291, 294, 295, 299-304, 306-308, 310, 311, 315, 317, 318, 320-323, 329, 331, 336, 346, 348-350, 353-355, 357-371, 373-375
- Kıray 22, 181, 182, 323
- kültür/kültürel 10, 13-15, 21-23, 25-37, 42-44, 47-49, 52, 53, 57, 60, 66, 68, 69, 71, 72, 76, 84, 85, 97-99, 101, 107, 123, 125, 132, 137, 144, 146, 147, 152, 154, 160, 167, 169, 198, 206, 208-213, 215, 216, 218, 237, 249-251, 258, 273, 279, 280, 282-284, 286, 287, 289, 299-301, 305, 306, 309, 311-314, 316, 320, 325, 329, 335, 345n, 349, 360, 361, 364, 365, 367-371, 373
- Kürt/Kürtçe 125, 138, 139, 144, 188, 197, 206, 228-248, 250-252, 261, 265, 280, 282, 309, 313, 343, 346
- Lefebvre 39, 42-45
- LGBT 126, 128, 157, 308, 309, 317, 319, 331, 333, 338, 339, 342-346, 375
- Laz/Lazca 230, 236, 241, 244, 251, 252
- Modernizm 42, 45
- metropol 10, 11, 14, 16, 17, 40, 46-55, 57, 60-65, 67, 69, 71, 75, 77-79, 81, 84, 92, 93, 95, 96, 99, 102-106, 108-112, 114, 115, 117, 119 120, 125, 129, 132, 134-136, 138, 140, 141, 145, 146, 149, 151, 152, 154, 155, 157-160, 163, 165, 168-172, 175-178, 181-193, 195-202, 204-206, 208-211, 215-223, 225-227, 229, 230, 237, 239, 240, 241, 243-245, 247-250, 253, 258, 260, 261, 263, 271, 277, 278, 285, 286, 288, 290-292, 294, 295, 299-303, 306-308, 310, 311, 315, 317-319, 321-323, 328, 329, 331, 333, 334, 336-339, 342, 346, 348-350, 353-355, 357-376
- metropoldışı 10, 11, 14-17, 51-54, 58, 60-62, 64, 65, 67, 69, 71, 73, 74, 78, 79, 91, 93, 95, 110-112, 114, 118-121, 133-136, 139-142, 146, 147, 149, 151, 152, 154, 156, 158, 159, 162-164, 166-169, 175-178,

- 181, 182, 185, 186, 189, 191-193, 195, 198, 201, 202, 204-206, 208-211, 213, 216-223, 225-228, 230, 238-240, 245, 248, 249, 252, 253, 266-268, 272, 274-279, 281, 282, 284-290, 294, 295, 299-302, 307, 310, 312, 314-322, 324, 325, 328, 329, 331, 333, 337-339, 342, 344, 346-376
- metropolleşme 10, 16, 51, 52, 54, 60, 61, 101, 109, 118, 135, 140, 157, 158, 182, 184, 192, 193, 195, 197, 198, 200, 205, 243, 245, 287, 300, 301, 303, 308, 311, 317, 319, 321, 328, 333, 336, 358-360, 371-373, 375, 376
- Merton 28
- Marcuse 29, 30
- medya 63, 96, 105-109, 112, 114, 118, 216, 242, 298, 302, 322, 329, 349, 372
- muhafazakâr 120, 152, 186, 190, 196, 227, 258, 260, 263, 277, 309, 310, 320, 322, 324, 335, 336, 338, 339, 342, 346, 373, 375
- mezun/mezuniyet 17, 22, 24, 65, 67, 81, 82, 85, 87, 92, 95, 99, 102, 111, 116, 119, 138, 142, 143, 146, 151, 172, 199, 208, 213, 216, 217, 272, 276, 302, 320n, 347, 349, 351, 353, 355, 356, 364, 367
- Nurcu 236, 269, 271, 314
- özne 11, 14, 124, 175, 178, 182, 241, 317, 318
- Parsons 28
- performans 96, 100, 101, 140-142, 184, 191, 299, 336
- politika/politik 44, 72, 119, 124, 125, 128, 129, 132, 133, 157, 158, 179, 236, 237, 264, 280, 308, 343, 344, 372
- Rumdilli Karadenizli 251
- siyaset/siyasi 48, 120, 122, 127, 128, 133, 153, 239, 269, 270, 314, 342-346, 363, 374
- Simmel 10, 49, 204, 205, 218-220, 362
- strateji 10, 14, 26, 36, 37, 53, 64, 77, 136, 152, 169, 178-182, 192, 194, 198, 200, 206, 209, 226, 288, 357, 358, 362, 376
- Stern 95, 96, 114
- Süleymancı 128, 145, 151, 188, 246, 274, 275, 303, 310, 312, 314, 342
- Sosyalist 124-127, 129, 139, 153, 154, 189, 196, 229, 248, 256, 259, 280, 282, 285, 290, 308, 309, 312, 328, 342-344, 346
- Stigma 228-230, 243, 241
- şehirleşme 42, 46
- taşra 10, 14, 40, 44, 50, 92, 200, 208, 218, 279, 312, 317, 319-321, 329, 331, 346, 349, 351, 353, 362-364, 372-374
- taktik 11, 13, 14, 53, 64, 104, 135, 136, 142, 159, 170, 171, 175, 178-182, 192, 195, 205-208, 226, 288, 289, 291, 295, 323, 357, 359, 361, 362, 366, 369, 376
- tüketim 34, 41, 44, 45, 48, 49, 133, 136, 285-287, 290-294, 299, 319, 321, 350, 358, 361, 369, 372, 376
- Twitter 297, 298
- türban 261, 293
- trafik 56, 103, 110, 111, 175, 203, 218, 219, 301, 349, 366
- tahammül 138, 215, 216
- uyum sağlama 9, 10, 13, 14, 51, 53-55, 61, 64, 65, 68, 80, 87, 95, 103, 110, 111, 118, 135, 136, 140, 142, 152, 160, 169, 181, 184, 187, 191, 192, 194, 198-200, 205, 206, 211, 212, 226, 227, 229, 236, 268, 278, 286, 299, 302, 357-359, 361, 364, 371, 375

uygar kayıtsızlık 202-205	188, 191, 193-195, 206, 217, 230,
usanmışlık tutumu 204, 205	247, 256, 258, 259, 265, 266, 272,
	274, 275, 283, 313, 314, 324, 337,
yurt 56, 57, 59, 63, 79, 80, 81, 91,	342, 354, 357, 361, 365, 366
103, 104, 110, 111, 113, 117, 121,	
135, 139, 140, 144, 145, 149, 153,	<i>Zaza/Zazaca</i> 231, 246-249, 262, 280
155, 156, 158-168, 170, 172, 173,	

i

İstanbul'a, sadece Türkiye'nin değil, dünyanın da en büyük kentlerinden birine "okumaya" gelmek... Sadece derslerle, hayat gailesiyle değil bir metropol olan İstanbul'la da mücadele etmek... A. Çağlar Deniz, "Öğrenci İşi"nde İstanbul'a okumak için gelen üniversite öğrencilerinin uyum sağlama "taktiklerini" tespit etmeye çalışıyor. Bu taktiklerin gençlerin sosyal ve kültürel sermayelerine göre değişip değişmediğini, ideolojik veya dinî gruplara üye olunmasıyla farklılaşıp farklılaşmadığını, etnisite yahut cinsiyet değişkenlerine göre ayrışıp ayrışmadığını etraflı şekilde değerlendiriyor.

Üstelik bunu "gündelik hayat teorisi" çerçevesiyle ele alıyor. Dolayısıyla üniversite gençliğinin kültürel özelliklerine, gündelik yaşamlarını sürdürürken neleri dikkate alıp almadıklarına, aralarındaki "sembolik" dile ve bunun taşıdığı anlamlara da dikkat çekiyor. ■

"İstanbul'un her tarafının televizyonlardan gördüğümüz gibi olduğunu sanıyordum. Fakat gelince böyle bir düzen olmadığını gördüm..."

"İstanbul'da sulu yemek yiyemediğim için fast food'a başladım..."

"Memlekete gittiğimde, arkadaşlarım benim İstanbul'da okuduğumu özellikle vurguluyorlar. Mesela bir sorunla karşılaştığımda, bana 'Sen İstanbul'da okuyorsun, bu da senin için sorun mu?' falan diyorlar."

